

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2564)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.8 No. 5 (May 2021)

❖ วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

● ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.,ดร.

พระราชปริยัติมุนี, ผศ.,ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

● บรรณาธิการบริหาร

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

● กองบรรณาธิการ

พระครูสิริธรรมาภิรต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คุวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

💧 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

💧 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

พระมหาอนันต์ อนนตเมธี

นายอภิรักษ์ คำหารพล

นายศักดิ์ดา หารเทศ

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

💧 ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ชีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

พระบุญญฤทธิ์ ภาททจารี

◆ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 5 ประจำปีพุทธศักราช 2564 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 8 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2564) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารมหาจุฬานาครทรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 23 เรื่อง บทความวิชาการ 9 เรื่อง ในเล่มนี้ มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและการรักษาอนามัยผู้ต้องขังและผู้ต้องขังป่วยในเรือนจำ และทัณฑสถาน โดย ธัญชนก ไม้แก้ว และธานี วรภัทร์ บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาอนามัยและสุขภาพลเรือนจำของไทยและต่างประเทศ รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายในเรื่องดังกล่าว เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามาให้เหมาะสมและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพอาศัยข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ อาทิ กองบริการทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถาน ศึกษาข้อมูลเอกสารรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและการรักษาอนามัยผู้ต้องขัง จากหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสืบค้นจากเว็บไซต์ต่าง ๆ และวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดทฤษฎีการรักษาอนามัยและสุขภาพลเรือนจำ ได้แก่ การพยาบาลของในตึงเกล ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ และทฤษฎีการดูแลของวัตสันที่ให้ความสำคัญแก่การรักษาผู้ต้องขัง 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น 3) เปรียบเทียบปัญหาการรักษาอนามัยและสุขภาพลเรือนจำ โดยกฎหมายของประเทศไทย มีข้อบกพร่องเรื่องสิทธิด้านที่พักอาศัย การรักษาพยาบาล การป้องกันโรคติดต่อ การบริการด้านอาหาร และการใช้เครื่องพันธนาการกรณีออกรักษานอกเรือนจำ เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายของอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ได้มีการบัญญัติกฎหมายเรื่องดังกล่าวไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) แนวทางแก้ไขลดปริมาณผู้ต้องขังและแก้ไขกฎหมายเรื่องขนาดพื้นที่เรือนนอน จัดทุนการศึกษาแก่นักศึกษาแพทย์และพัฒนาระบบรักษาทางไกล การตรวจสุขภาพและฉีดวัคซีนป้องกันโรคแก่ผู้ต้องขัง การบริการด้านอาหารที่เหมาะสมกับสุขภาพของผู้ต้องขังป่วย และให้ใช้เครื่องพันธนาการประเภทยุคใหม่หรือกุญแจแทนการใช้ตรวน

กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชบุรี ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ

(ก)

บทบรรณาธิการ

(จ)

องค์การบริหารส่วนตำบล: บริบททั่วไป, สภาพปัญหา และแนวคิดที่ควรปฏิรูป	1
SUB-DISTRICT ADMINISTRATION ORGANIZATION: THE GENERAL CONTENT, STATEMENT OF THE PROBLEM AND GUIDELINES TO REFORM	
วิชาญ ฤทธิธรรม และวิรัชศักดิ์ บำรุงตา	
การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4	17
LEADING MODERN LIFE TO THE SUCCESS OF WORK BY USING THE PRINCIPLE OF ITT BAHT 4	
พระครูปลัดเฉลิมพร อภิวิโร	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร	27
PUBLIC PARTICIPATION IN ADMINISTRATION OF THE SAKON NAKHON MUNICIPALITY	
วิชาญ ฤทธิธรรม, พุฒจักษ์ สิริ และโพชนม์ จันทร์โพธิ์	
แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี	42
วัดโพธาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	
THE GUIDELINE FOR TEMPLE DEVELOPMENT BASED ON COMMUNITY SURROUNDINGS, A CASE STUDY OF WAT POTHAWAS, TALAD SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE	
พระสมุห์หม่อมไฉน ธรรมโชโต (แพเพชร), พระครูอรุณสุตาลังการ (ปรีดา ขนดีโสภโณ), พระครูวิจิตรธรรมโชติ (มีชัย พุทธสุภาโร) และพระสมุห์ธนภัทร ธนภทโท (ทิพย์วงษ์)	
ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร	58
WALL MURAL ACTIVITY DEVRAJKUNCHORN VARAVIHARN TEMPLE	
พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต พุ่มพวง)	
การพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา	73
SOCIAL STUDIES LEARNING PACKAGE DEVELOPMENT IN ECONOMICS INTEGRATING WITH HISTORICAL PROCESS TO ENHANCE DIGITAL CITIZENSHIP FOR SECONDARY STUDENTS	
วาริ สาริกา, ชรินทร์ มั่งคั่ง และจารุณี ทิพยมณฑล	

สารบัญ (ต่อ)

ศึกษาแนวทางนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง 87

A STUDY OF GUIDLINE THE POLICY TO NON - SMOKING TEMPLE OF SANGHA ORGANIAZTION IN THE AREA OF MUANG TRANG DISTRICT, TRANG PROVINCE
พระฐานปภรณ์ อภินันโท (มาละมัย), พระสมุห์ธนาภัทร ธนภทโท (ทิพย์วงศ์), ดิเรก นุ่นกล้า และไพรัตน์ นิมาหา

การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ 103

CREATION OF PARTICIPATORY LEARNING PLANS IN SOCIAL STUDIES TO PROMOTE PEACEFUL LIVING SKILLS OF ETHNIC STUDENTS
เพ็ญจันทร์ สุขทา, ชรินทร์ มั่งคั่ง และจารุณี ทิพยมณฑล

การจัดการงานสงฆ์สาธารณสงเคราะห์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 114

ระลอกสองในจังหวัดสมุทรสงคราม: ถอดบทเรียน พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท, ดร.
THE MANAGEMENT OF BUDDHIST PUBLIC WELFARE ON SITUATION OF THE 2ND WAVE OF COVID 19 SPREADING IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE: LESSON LEARNED FROM PHRA KHU PHISIT PRACHANAT, (PH.D.)
พระครูสุทธีรญาณ (นิธิมงคลชัย)

การกระจายอำนาจการปกครอง 123

REGIME DECENTRALIZATION
สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร และบุญเรือง เตชะวิวัฒน์กุล

ผลการใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 135

THE EFFECTS OF TEAM ASSISTED INDIVIDUALIZATION COOPERTIVE LEARNING SUPPLEMENTED WITH CARTOON EXERCISE EMPHASIZE STAR STRATEGY OF PRATHOMSUKSA 4 STUDENTS
ชนภา ชารีคำ และบุษวรรค์ แสนปลื้ม

ผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3 self ต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช 148

THE EFFECTS OF THE 3 - SELF HEALTH BEHAVIOR MODIFICATION PROGRAM ON CHANGING THE LEVEL OF BLOOD SUGAR, BLOOD PRESSURE AND WAIST CIRCUMFERENCE AMONG DIABETES MELLITUS AND HYPERTENSION RISK GROUPS IN PHROMKHIRI DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
เกสรารวรรณ ประดับพจน์ และศิริลักษณ์ แก่นอินทร์

สารบัญ (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้บริบทของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา	162
A GUIDELINE FOR THE COMMUNITY MENTAL HEALTH CLINIC DEVELOPMENT USING FOLK WISDOM UNDER LANNA MEDICAL CONTEXT	
สวติน พลนรัตน์, ปราณีย์ คำแก้ว, ดวงนภา แดนบุญจันทร์, ธัญลักษณ์ ปู่คำสุข และวรรณพร สุริยะคุปต์	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร	177
FACTORS AFFECTING OF GEN Y FEMALE ON BUYING BEHAVIOR SOUTH KOREA COSMETIC BRAND IN BANGKOK	
สุชาติ ชนะพิมพ์ และรสิตา สังข์บุญนา	
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดจังหวัดปทุมธานี	191
TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF PRIVATE SCHOOL ADMINISTRATORS IN PATHUMTHANI	
ฐิติภรณ์ อุทัย และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ	
การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก	205
PERSONAL ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS, NAKHONNAYOK PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE	
ศศิวิมล คนเสงี่ยม และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ	
การจัดการประมงร่วมในประเทศไทย	217
FISHERIES CO - MANAGEMENT IN THAILAND	
ภาวิดา รังษี	
พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	231
THE BEHAVIOUR IN TAKING CARE OF HEALTH POSSESSED BY THE MONKS IN PRASONG SUB - DISTRICT THACHANA DISTRICT SURATTHANI PROVINCE	
พระปลัดไกรสร เกสโร (ปานดวง), ดิเรก นุ่นกล้า และไพรัตน์ นิมหา	
รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม	248
THE MODEL QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT OF COMMUNITY ON THE FIVE PRECEPTS VILLAGE IN NAKHON PATHOM PROVINCE	
พระมหาถนอม จานวโร (พิมพ์สุวรรณ), ดวงเพชร สมศรี และธานี สุวรรณประทีป	

สารบัญ (ต่อ)

ประสิทธิผลโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โรงพยาบาลเกาะสมุย	263
EFFECTIVENESS OF A PROMOTING PROGRAM ON REHABILITATION OF CLOSED FRACTURE A LEG PATIENTS WITH INTERNAL FIXATION SURGERY, KOH SAMUI HOSPITAL	
ชลธิรา ขำผิวพรรณ	
หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการทำงานให้สำเร็จและมีความสุข	279
BUDDHIST PRINCIPLES TO FOSTER SUCCESSFUL AND HAPPY WORK	
ภัสลดา สุวรรณวล, พระครูภาวนาจันทคุณ และพระครูสมุห์ชินรวีตร ธีรภทฺโท	
แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี	292
THE GUIDELINE FOR MANGROVE FOREST PRESERVATION IN BANBANGNAMJUED COMMUNITY, DONSAK SUB - DISTRICT, DONSAK DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE	
จิตลวรรณ รอดนิทย์, ดิเรก นุ่นกล้า และไพรัตน์ ฉิมหาด	
รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร	305
A PROJECT MANAGEMENT MODEL TO VOCATIONAL INVENTION IN OCCUPATION FOR INSTITUTE OF VOCATIONAL EDUCATION: BANGKOK	
สองเมือง กุตุ่น, เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต และมนสิข สิริสมบุญ	
รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21	321
A STUDY OF THE TEACHER DEVELOPMENT MODEL FOR SAMUTSAKHONCITY MUNICIPALITY FOR LEARNING MANAGEMENT IN THE 21 ST CENTURY	
วาริ นิยมวรรณ, เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต และมนสิข สิริสมบุญ	
การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษา ประภาศนียัตตวิชาวชิพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยี ภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning	336
FACTORS INFLUENCING LEARNING ACHIEVEMENT OF STUDENTS' DUAL VOCATIONAL EDUCATION AT THE DIPLOMA LEVEL IN EASTERN COLLEGE OF TECHNOLOGY (E.TECH) USING SISA E - LEARNING SYSTEM	
พัชรินทร์ แก้วมาเมือง, ไพเราะ ราชสมบุญ และสุมิตรา ยาประดิษฐ์	

สารบัญ (ต่อ)

การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย	349
THE FACTOR ANALYSIS AFFECTING THE MANAGEMENT OF THE AIRCRAFT MAINTENANCE ORGANIZATIONS OF THE THAI COMMERCIAL AVIATION INDUSTRY	
ถวัลย์ เทียนทอง, อีร์ธนิษฐ์ ศิริโวหาร และกันต์ฤทัย คลังพหล	
แนวคิดการจัดตั้งกองทุนเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม โดยวิธีการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง	363
CONCEPT OF ESTABLISHING THE DAMAGE REMEDY FUND FOR THE HEALTH AND LIFE OF PEOPLE FROM INDUSTRIAL PLANT POLLUTION BY MEANS OF EARMARKED TAXATION	
กมลณัฐณ์ น้อยไกรไพโร และจิรศักดิ์ รอดจันทร์	
กลยุทธ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา	378
STRATEGIES FOR SANGHA AFFAIRS FOR ENHANCING THE STABILITY OF BUDDHISM	
ปณณธร เขียวชัยพฤกษ์, พระครูสมุทรวชิราวุฒ์ และทองอินทร์ มนตรี	
การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	393
THE TOURISM POTENTIAL DEVELOPMENT IN WIANG SA ANCIENT COMMUNITY: WIANG SA DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE	
พระมหาศุภชัย สุภชโย (วงศ์พิพันธ์), พระสมุห์ธณภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงศ์), ดิเรก นุ่นกล้า และไพรัตน์ ฉิมหาด	
ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและการรักษานามัยผู้ต้องขังและผู้ต้องขังป่วยในเรือนจำและทัณฑสถาน	407
PROBLEMS AND OBSTACLES TO THE PROTECTION AND HYGIENE OF INMATES AND SICK INMATES IN PRISONS AND CORRECTIONAL INSTITUTIONS	
อัญชนก ไหมแก้ว และธานี วรภัทร์	
วิเคราะห์สถานะและบทบาทของสตรีกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา	421
AN ANALYTICAL STUDY ON STATUS AND ROLES OF WOMEN TOWARDS THE STABILITY OF BUDDHISM	
เสพบัณฑิต โห่งบัณฑิต, พิลินธุ์ โคตรสุโพธิ์ และพระครูพิพิธสุตาทร	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและ
วิทยาการระบาด 435

THE DEVELOPMENT OF TEACHING AND LEARNING BASED ON ANDRAGOGY CONCEPT
IN BIostatISTICS AND EPIDEMIOLOGY SUBJECT

พิมพ์ลดา อนันต์ศิริเกษม

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

จ

องค์การบริหารส่วนตำบล: บริบททั่วไป, สภาพปัญหา
และแนวคิดที่ควรปฏิรูป*

SUB-DISTRICT ADMINISTRATION ORGANIZATION:
THE GENERAL CONTENT, STATEMENT OF THE PROBLEM AND
GUIDELINES TO REFORM

วิชาญ ฤทธิธรรม

Wichan Ritthitham

วีรศักดิ์ บำรุงตา

Weerasak Bamrungta

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: putrights@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา บริบททั่วไป, สภาพปัญหาและแนวทางปฏิรูปองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จากการศึกษาพบว่า อบต. เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคล ทั่วประเทศมีจำนวน 5,300 องค์การ ดำเนินการตาม พ.ร.บ.สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ปรับปรุงครั้งที่ 7 พ.ศ. 2562) และตาม พ.ร.บ.กระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่ออนุวัติตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540, 2550 และ 2560 อบต. ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภา อบต. มาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คนในตำบล ถ้าตำบลใดมีน้อยกว่า 6 หมู่บ้าน ก็ให้มีสมาชิกได้ 6 คน ตามกฎหมายบัญญัติ ส่วน นายก อบต. มาจากการเลือกตั้งของประชาชนทุกหมู่บ้านในตำบลนั้น ๆ ทั้งสมาชิกสภาและนายก อบต. อยู่ในตำแหน่งตามวาระคราวละ 4 ปี นายก อบต. และคณะผู้บริหาร มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนา ออกข้อบัญญัติ จัดเก็บภาษี บริหารจัดการ มีราชการส่วนกลางเป็นผู้กำกับดูแล ควบคุมเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ระเบียบวินัยของพนักงาน ส่วนพนักงานประจำ อบต. เช่น ข้าราชการประจำ พนักงานจ้าง และลูกจ้าง ซึ่งมีปลัด อบต. เป็นหัวหน้าข้าราชการ และพนักงานประจำ ภายใต้การบริหารของนายก อบต. สภาพปัญหา คือ ขาดความเป็นอิสระในการบริหาร เป็นเรื่องการกำกับดูแล ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ กระทรวงมหาดไทยยังครอบงำ

* Received 19 March 2021; Revised 28 March 2021; Accepted 8 April 2021

ทั้งเรื่องงบประมาณและเงินอุดหนุน ซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ส่วนแนวทางที่ควรปฏิรูป คือ ระเบียบกฎหมาย การกำกับดูแล การเพิ่มงบประมาณ การมีส่วนร่วมจากประชาชนในการบริหารเพื่อตรวจสอบการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งพนักงาน สมาชิกสภา และฝ่ายบริหาร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในเขตตำบล

คำสำคัญ: การปกครองท้องถิ่น, การกระจายอำนาจ, องค์การบริหารส่วนตำบล, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

The purpose of this article was to study; General Content, Statement of problems, and Guidelines to reform Subdistrict Administrative Organization (SAO) The study found that; Subdistrict Administrative Organization (SAO) is Local Government and shall be constated as a Juristic person upon authorization by Law. The whole country has 5,300 SAO. under the Act of “Tambon Council and Subdistrict Administrative Organization” B.E.2537 (Amendment No 7) and the Act of Decentralization Process B.E.2542 to emend the Constitution B.E.2540 and B.E.2560. SAO Consists of the Chief Executive of SAO and the member of council of SAO, both of them shall be directly elected by the people and shall hold office for the period of four years. The member of SAO council shall have one for a village. If any Subdistrict has less than six villages shall have six members as a provided by law but the chief Executive of SAO is from elected whole of Subdistrict by the people. SAO has the duties to development, local ordinance, Taxation, management under supervision of central and rejoined administration. SAO consists of Chief administrator and staff are routine work. State of problems; SAO shall not enjoy autonomy such as; supervision, controlling, law and regulations, all problems are under Jurisdiction of Interior Ministry dominate, which is not according to the will of constitution. The Guidelines to reform; SAO should be reformed as follow; increasing the budget, recommendations with regard to revision of laws, rules or regulations for promote SAO. Autonomy, supervision, allocation of taxes and participation for inspection of the exercise of SAO in order to ultimate outcomes for all.

Keywords: Local Government, Decentralization, Subdistrict Administration Organization, Member of SAO council, Chief Executive SAO.

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นไทย มีวิวัฒนาการมาโดยตลอดเริ่มต้นจากสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระปิยมหาราช ทรงตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร ตามพระบรมราชโองการบันทึกเกี่ยวกับพระราชหัตถเลขา เรื่องสุขาภิบาล ได้รวบรวมข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอมไว้ว่า เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2448 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสอำเภอพระประแดง ซึ่งขณะนั้นยังมีฐานะเป็นเมืองนครเขื่อนขันธ์ ได้ทรงพบสภาพท้องถิ่นที่บริเวณเมือง เลอะเทอะแฉะแฉะด้วยโคลนตม มีกลิ่นเหม็นอับ ไม่ถูกต้องด้วยสภาพไม่เป็นที่น่าพอใจพระราชหัตถ์ฯ ในวันรุ่งขึ้น พระองค์ทรงเล่าให้ที่ประชุมเสนาบดีฟังว่า ได้ทรงเห็นถนน แลตลาดเมืองนครเขื่อนขันธ์โสโครกมาก ทรงกล่าวว่า “โสโครกเหมือนตลาดท่าจีน” ขณะนั้น เมืองนครเขื่อนขันธ์ ยังขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย ตลาดสกปรกที่รับสั่งคือท่าฉลอม (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2550)

เมื่อพระองค์ทรงเห็นว่า การจัดตั้งสุขาภิบาล ดำเนินใช้ด้วยความเรียบร้อยจึงมีการตราพระราชบัญญัติ จัดตั้งสุขาภิบาลเมืองต่าง ๆ แพร่หลายออกไป สุขาภิบาลจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองท้องถิ่น และได้วิวัฒนาการมาเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันมี 5 รูปแบบ คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา (กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา เป็นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ)

บริบททั่วไปขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์ที่หวังให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญในการกระจายอำนาจ ด้านการปกครองท้องถิ่น ถึงแม้รัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไป แต่พระราชบัญญัติต่าง ๆ ยังอนุวัติตามรัฐธรรมนูญฉบับนั้นอยู่ ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นไว้ในหมวด 14 มาตรา 249 รัฐต้องจัดให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่น ยึดหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น การจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในรูปแบบใดนั้นให้คำนึงถึงความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ

หลักการพื้นฐานของการปกครองส่วนท้องถิ่น พอสรุปได้ ดังนี้ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2550)

1. มีการแยกหน่วยงานออกเป็นองค์กรอิสระ จากองค์กรของราชการบริหารราชการส่วนกลาง ยังมีนิติบุคคลแยกออกไปมากขึ้นเท่าใด ก็นับว่ามีการกระจายอำนาจมากขึ้น

เท่านั้น นิติบุคคลเหล่านี้เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่มีงบประมาณ และเจ้าหน้าที่ของตนเอง กับมีอิสระในการจัดทำบริการสาธารณะที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่ต้องรับคำสั่งจากการบริหารราชการส่วนกลาง ราชการส่วนกลางเป็นเพียงแต่คอยควบคุมดูแลให้ปฏิบัติหน้าที่โดยถูกต้องเท่านั้น

2. มีการเลือกตั้ง การกระจายอำนาจการปกครองให้แก่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรได้รับการเลือกตั้งจากราษฎรในท้องถิ่นนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน การเลือกตั้งถือว่าเป็นสาระสำคัญหลักของการกระจายอำนาจปกครองให้แก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. ต้องมีขอบเขตของเขตพื้นที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Administration) เป็นองค์กรกระจายอำนาจของพื้นที่เป็นกรณี ที่รัฐแบ่งพื้นที่ออกเป็นพื้นที่ย่อย ๆ และมอบอำนาจหน้าที่หลายประการให้ท้องถิ่นเพื่อดูแลรับผิดชอบ หรือนัยหนึ่งท้องถิ่นสามารถดำเนินการต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเท่านั้น

4. การมีการคลังเป็นของตนเอง การคลังนั้นประกอบด้วยการมีระบบงบประมาณการมีรายได้ รายจ่าย ท้องถิ่นจะต้องมีระบบงบประมาณเป็นของตนเองเพื่อประมาณการใช้จ่ายในแต่ละปี ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการวางแผนดำเนินกิจการต่าง ๆ ท้องถิ่นจึงมีดุลพินิจในการเลือกจัดทำบริการสาธารณะที่เห็นว่าประชาชนในท้องถิ่นมีความต้องการได้อย่างมีอิสระ แต่การดำเนินการจะประสบผลสำเร็จได้นั้น นอกจากจะอาศัยคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาในท้องถิ่นแล้ว การมีรายได้และการวางแผนการใช้จ่ายเงิน จึงมีความสำคัญควบคู่กันไปด้วย

วิวัฒนาการขององค์การบริหารส่วนตำบล

ปฐมบทขององค์การบริหารส่วนตำบล เริ่มต้นจากคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 222/2499 ซึ่งเกิดขึ้นในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเรียกว่า สภาตำบล ตั้งขึ้นเพื่อให้ราษฎรในชนบททางไกลได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองรูปแบบหนึ่ง อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอ ในปี 2499 มีสภาตำบลทั่วประเทศ จำนวน 4,475 สภาตำบล สภาตำบลดังกล่าวเป็นต้นแบบขององค์การบริหารส่วนตำบลปัจจุบัน ต่อมาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2509 กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่ง ที่ 257/2509 ปรับรูปแบบการบริหารสภาตำบล โดยยกเลิกคำสั่ง ที่ 222/2499 โดยปรับปรุงให้สภาตำบลมีโครงสร้าง กล่าวคือ คณะกรรมการสภาตำบล ประกอบด้วย สมาชิกที่มาจากการแต่งตั้งของนายอำเภอ และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี มีกำหนดเป็นประธานสภาตำบล มีพัฒนากรทำหน้าที่ ที่ปรึกษาสภาตำบล ซึ่งเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้ากว่าเดิม การดำเนินการของสภาตำบล มาจนถึงปี 2515 จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ทำการปฏิวัติจึงได้ออก ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม

2515 จัดระเบียบการบริหารสภาตำบลใหม่โดยให้มีสภาตำบล ไม่เป็นนิติบุคคล ไม่เป็นหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326, 2515)

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ปรับปรุงรูปแบบของสภาตำบล เป็นคณะกรรมการสภาตำบล และเป็นองค์กรบริหาร ประกอบด้วย กำนันเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านเป็นกรรมการ แพทย์ประจำตำบล และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เลือกตั้งจากประชาชนหมู่บ้านละ 1 คน เป็นกรรมการ ที่ปรึกษาสภาตำบล แต่งตั้งจากนายอำเภอ หรือพัฒนาการ และแต่งตั้งครูประชาบาลในตำบลเป็นเลขานุการ สภาตำบลในปี 2518 เริ่มมีการพัฒนาที่โดดเด่น ตามโครงการพัฒนาท้องถิ่น และช่วยเหลือประชาชนมีงานทำฤดูแล้ง (ปชล.) ซึ่งเป็นที่ทราบโดยทั่วกันในสมัยนั้นว่า “โครงการเงินผัน” ตามนโยบายรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีสมัยนั้น

ต่อมาด้านพัฒนาเป็นสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2538 ได้จัดตั้งสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น โดยบัญญัติให้สภาตำบล แต่เดิมมีฐานะเป็นนิติบุคคล ในขณะเดียวกัน ถ้าสภาตำบลใดมีรายได้มากกว่า 150,000 บาท/ปี ตำบลนั้นจะเป็นราชการส่วนท้องถิ่น เรียกว่า “องค์การบริหารส่วนตำบล” องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สภาและฝ่ายบริหารโดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิก ประเภทที่มาจาก การเลือกตั้งของราษฎรในตำบลหมู่บ้าน 2 คน หากองค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 2 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกสภาได้หมู่บ้านละ 3 คน และถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกได้ 6 คน โดยตัดองค์ประกอบสมาชิกที่เป็นโดยตำแหน่ง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลออกไป ให้สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารต้องมาจากการเลือกตั้งฝ่ายบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรง จากประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล นั้น ในวาระเริ่มแรก 4 ปี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล สามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยไม่ต้องลาออกจากตำแหน่ง แต่เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้ว ต้องพ้นจากตำแหน่งเดิมทันที นอกจากนี้ยังได้มีการยุบรวมสภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลหรือท้องถิ่นอื่นที่มีอาณาเขตติดต่อกัน และอยู่ในอำเภอเดียวกัน ตามเจตนารมณ์ของประชาชนหรือกรณีท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลใด มีประชากรไม่ถึง 2,000 คน ต้องยุบรวมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหรือท้องถิ่นที่มีเขตติดต่อกันในอำเภอเดียวกันภายใน 90 วัน ส่วนอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ในการบำรุง ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยว และการผังเมือง รวมทั้งอำนาจหน้าที่ในการเก็บภาษีบำรุงท้องที่ วัฒนธรรมท้องถิ่น และที่ดินในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล เช่นเดียวกับเทศบาลด้วย (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล, 2537)

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา เมื่อ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาล น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เมื่อ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี แม้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นจะปฏิบัติหน้าที่ครบวาระ แต่ก็ยังดำรงตำแหน่งต่อไปจนถึงปัจจุบัน ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยกเว้นกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ได้แต่งตั้งผู้ว่า กทม. และนายกเมืองพัทยาดำรงตำแหน่งบริหารงาน ส่วน อบจ. เทศบาล และ อบต. ยังคงดำรงตำแหน่งต่อไป จนถึงเดือนตุลาคม 2563 อบจ. จึงได้ประกาศให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งรับสมัครใน วันที่ 2 - 6 พฤศจิกายน และเลือกตั้งในวันที่ 20 ธันวาคม 2563 ผลการเลือกตั้งก็เป็นที่น่าทึ่งโดยทั่วไป ส่วนเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา คงจะมีการเลือกตั้งในปี 2564 ตามที่รัฐบาลเคยได้ประกาศไว้

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ปรับปรุงฉบับที่ 7), 2562) และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะแตกต่างจากคราวก่อน เนื่องจากการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวคือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีอายุ 35 ปี บริบูรณ์ ในวันเลือกตั้ง (ฉบับก่อนกำหนดอายุไว้ 30 ปี) ส่วนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีสาระสำคัญกล่าวคือ สมาชิกสภาตำบลกำหนดให้มีหมู่บ้านละ 1 คน ยกเว้นองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้านให้มีสมาชิกสภา อบต. 6 คน 2 หมู่บ้านมีสมาชิกสภาหมู่บ้านละ 3 คน 3 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน 4 และ 5 หมู่บ้าน ให้มีหมู่บ้านละ 1 คน แต่ให้เพิ่มหมู่บ้านที่มีประชากรมากที่สุดตามลำดับ เพิ่มได้อีกหมู่บ้านละ 1 คน แต่ไม่เกิน 6 คน กรณี อบต. ใดมีหมู่บ้านไม่เกิน 6 หมู่บ้าน หลักเกณฑ์ดังกล่าว จะมีการเลือกตั้งในโอกาสต่อไป

สรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเริ่มต้นจากคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 22/2499 มีชื่อเรียกว่าสภาตำบลอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอ ต่อมา พ.ศ. 2509 ได้ปรับรูปแบบเป็น “คณะกรรมการสภาตำบล” จนถึงสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ปรับปรุงรูปแบบของสภาตำบล เป็นคณะกรรมการสภาตำบล และเป็นองค์การบริหาร ประกอบด้วย กำนันเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านเป็นกรรมการ แพทย์ประจำตำบล และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เลือกตั้งจากประชาชนหมู่บ้านละ 1 คน มีที่ปรึกษาและครูประจำตำบลในตำบลเป็นเลขานุการ ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งทั้งนายก อบต. และสมาชิกสภา อบต. โดยกำหนดนายก อบต. ต้องมีอายุ 30 ปี ขึ้นไป และสมาชิกหมู่บ้านละ 1 คน ส่วนถ้าตำบลใดมีหมู่บ้านเกิน 5 หมู่บ้านเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทได้บัญญัติความเป็นนิติบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้โดยตรง ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 43 ได้บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล, 2537) ซึ่งมีสาระสำคัญกล่าวคือ

1. **สภาองค์การบริหารส่วนตำบล** มาจากการเลือกตั้งของราษฎรในหมู่บ้าน เป็นเขตเลือกตั้งของแต่ละตำบล มีจำนวนตามหมู่บ้าน ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในข้อ 2 ส่วนคุณสมบัติของผู้ที่จะรับสมัครเป็นสมาชิกสภา อบต. เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

2. **นายกองค์การบริหารส่วนตำบล** ปัจจุบันมาจากการเลือกตั้ง (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล, 2537) เกี่ยวกับคุณสมบัติของนายก อบต. ต้องมีภูมิลำเนาในหมู่บ้านตำบล 1 ปีขึ้นไปในวันเลือกตั้ง มีพื้นฐานการศึกษาไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ไม่เป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ ต้องไปใช้สิทธิในการเลือก สส. สว. หรือท้องถิ่น นอกจากนั้นไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายกำหนด ส่วนอายุของผู้สมัครต้อง 35 ปีในวันเลือกตั้ง

3. **อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล** กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล องค์การหรือหน่วยงานของรัฐ ในอันที่จะดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในตำบล แต่ต้องแจ้งให้องค์การบริหารส่วนตำบลทราบล่วงหน้าตามสมควร ในกรณีนี้หากองค์การบริหารส่วนตำบลมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการดังกล่าว ให้กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ นำความเห็นขององค์การบริหารส่วนตำบลไปประกอบการพิจารณาดำเนินกิจการ โดยการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้องค์การบริหารส่วนตำบลในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของทางราชการในตำบล เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติองค์การบริหารส่วนตำบลอาจออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อใช้บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการนี้จะกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บและกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนด้วยก็ได้ แต่มิให้กำหนดโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในส่วนของการบริหารงานนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดแบ่งการบริหารงานออกเป็น สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และส่วนต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ตั้งขึ้นโดยมีพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลชั่วคราวได้โดยไม่ขาดจากต้นสังกัดเดิม โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจอนุญาต

ได้ตามความจำเป็น และในกรณีที่เป็นการชำระหนี้ซึ่งไม่อยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด ให้กระทรวงมหาดไทยทำความตกลงกับหน่วยงานต้นสังกัดก่อนแต่งตั้ง

4. ภาษีและอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2542) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก มีอำนาจจัดเก็บภาษี กล่าวคือ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจ ภาษีสรรพสามิต อากรการฆ่าสัตว์ อากรรังนกอีแอ่น ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม ค่าธรรมเนียมสนามบิน ค่าใช้น้ำบาดาล และรายได้อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

5. การตราข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติท้องถิ่น อันเป็นอำนาจทั่วไปนั้น จะได้รับการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ ในหมวดหรือมาตราเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล, 2537) อย่างไรก็ตามในหมวดเกี่ยวกับอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มิได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง แต่ต้องอาศัยอำนาจจากหมวดหรือมาตราเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละ อบต. ด้วยเหตุนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงสามารถออกข้อบัญญัติเองได้

เมื่อสมาชิกสภาท้องถิ่น (สมาชิก อบต.) ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนภายในท้องถิ่น นอกจากจะมีหน้าที่ควบคุมคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเชิงนโยบาย การควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้บริหารท้องถิ่น (อิทธิพล ทศนา, 2542) หรือผู้บริหารท้องถิ่นยังมีหน้าที่สำคัญในการออกข้อบัญญัติ ซึ่งเรียกว่า “ข้อบัญญัติองค์การปกครองส่วนตำบล” ซึ่งอำนาจในการออกข้อบัญญัตินี้เองคือ หัวใจของการปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อบัญญัติท้องถิ่นสามารถออกได้ 3 ประการดังต่อไปนี้

5.1 ข้อบัญญัติท้องถิ่นอันเป็นอำนาจทั่วไป เป็นเครื่องมือใช้ในการดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะ เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การจัดการศึกษา ตลาด ท่าเทียบเรือ เป็นต้น

5.2 ข้อบัญญัติท้องถิ่นชั่วคราวและฉุกเฉิน ในระหว่างไม่มีสภาท้องถิ่น หรือมีแต่ไม่สามารถเรียกประชุมได้ทันทั่วทั้งที่ พระราชบัญญัติองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บางรูปแบบให้ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นชั่วคราวได้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล กรุงเทพมหานคร ฝ่ายบริหารเป็นผู้ออก

5.3 ข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับงบประมาณ การคลัง และการพาณิชย์

(ก) ข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับงบประมาณ เป็นการออกข้อบัญญัติเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ซึ่งองค์กร

ปกครอง ส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะกำหนด รายละเอียดและวิธีการในการทำแตกต่างกันไป นอกจากนี้ หากข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถออกทันปีงบประมาณใหม่ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็สามารถใช้งบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณที่แล้ว มาใช้ไปพลาง ๆ ก่อนได้ (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด, 2540)

(ข) ข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการคลัง เป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นที่อนุญาตให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถมีรายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียม และเงินรายได้ ซึ่งพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจได้กำหนดไว้ในรายละเอียด

(ค) ข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการพาณิชย์ เป็นการให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดทำในเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างรายได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยถือเป็นรายได้เสริมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การดำเนินการกิจการโรงแรม การจัดตั้งสถานบริการน้ำมัน เป็นต้น (นันทวัฒน์ พรหมานนท์, 2549)

สรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ และพัฒนาท้องถิ่นของตนเองในฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อความเจริญก้าวหน้า ทั้งด้านสาธารณูปการ โครงสร้างพื้นฐานส่งเสริมอาชีพ บำรุงศิลปวัฒนธรรม การศึกษา เกษตรกรรม และอื่น ๆ ที่กฎหมายบัญญัติเพื่อความผาสุกสนองต่อความต้องการของประชาชน

การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดไว้ในหลักการสำคัญไว้ว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายย่อมเป็นอิสระในการกำหนด นโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540)

ปัจจุบัน การบริหารงานบุคคลมีรูปแบบขององค์กรตาม พระราชบัญญัติบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดไว้โดยกฎหมาย มีขอบเขตใช้กับพนักงานส่วนท้องถิ่นทุกประเภท ได้แก่ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด พนักงานเทศบาล พนักงานส่วนตำบล ข้าราชการกรุงเทพมหานคร พนักงานเมืองพัทยา และข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ที่ได้รับการบรรจุ แต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการโดยได้รับเงินเดือนจากงบประมาณหมวดเงินเดือนของข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น (นันทวัฒน์ พรหมานนท์, 2549)

โครงสร้างขององค์กร บริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น มีสาระสำคัญดังนี้

1. คณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (ก.ถ.)
2. คณะกรรมการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นระดับชาติ ได้แก่
 - 2.1 คณะกรรมการกลางข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด
 - 2.2 คณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาล

2.3 คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนตำบล

3. องค์การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด ได้แก่

3.1 คณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด

3.2 คณะกรรมการพนักงานเทศบาล

3.3 คณะกรรมการพนักงานส่วนตำบล

3.4 คณะกรรมการพนักงานเมืองพัทยา

3.5 คณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร

องค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละเขตจังหวัด ให้มีคณะกรรมการพนักงานส่วนจังหวัด คณะหนึ่ง จำนวน 27 คน ประกอบด้วย (พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2542)

1. ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือรองที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน

2. นายอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด จำนวน 8 คน ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศกำหนดว่าเป็นส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

3. ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 9 คน ดังนี้

3.1 ประธานสภา อบต. ซึ่งประธานสภาในเขตจังหวัดคัดเลือกกันเอง 3 คน

3.2 นายก อบต. ซึ่งนายกในเขตจังหวัดคัดเลือกกันเอง 3 คน

3.3 ผู้แทนพนักงานส่วนตำบล ซึ่งปลัด อบต. ในจังหวัดนั้นคัดเลือกกันเอง 3 คน

3.4 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด

คณะกรรมการพนักงานส่วนจังหวัด อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี ซึ่งอาจได้รับเลือกอีกได้

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด

องค์การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดหลักเกณฑ์ และดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละประเภทตามเขตจังหวัดต่าง ๆ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ที่มีความจำเป็นเฉพาะสำหรับข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น กำหนดจำนวนและอัตราตำแหน่ง อัตราเงินเดือน วิธีการจ่ายเงินเดือน และประโยชน์ตอบแทนอื่นสำหรับข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น กำหนดหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การย้าย การโอน การรับโอน การเลื่อนระดับ การเลื่อนขั้นเงินเดือน การสอบสวน การลงโทษทางวินัย การให้ออกจากราชการ การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการบริหาร และการปฏิบัติงานของข้าราชการหรือพนักงานส่วน

ท้องถิ่น รวมทั้งการกำกับดูแลตรวจสอบ แนะนำ ชี้แจง ส่งเสริมและพัฒนาความรู้แก่ข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นด้วย (พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2542)

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล ขององค์การบริหารงานส่วนตำบลมีคณะกรรมการบริหาร 3 ระดับ คือ 1) คณะกรรมการมาตรฐานบริหารงานบุคคล เรียกว่า (ก.ถ.) 2) คณะกรรมการบริหารงานบุคคลระดับชาติ และ 3) คณะกรรมการมาตรฐานบริหารงานบุคคลระดับจังหวัด คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ในการ กำหนดคุณสมบัติ กำหนดตำแหน่ง อัตราเงินเดือน บรรจุแต่งตั้ง โยกย้าย การลงโทษทางวินัย การอุทธรณ์ร้องทุกข์ รวมทั้ง ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ให้แก่พนักงาน หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่นด้วย

การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์ที่มุ่งหวังให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจทางด้านการปกครองไปสู่ท้องถิ่น ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 78 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐาน สารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึง และเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งการพัฒนาจังหวัด ที่มีความพร้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น”

เพื่ออนุวัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 284 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขึ้นและมีแผนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2543 ซึ่งมีหลักการอันเป็นกรอบความคิดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ เปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบาย และการจัดการ บริการสาธารณะ ตลอดจนการบริหารภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ภายใต้ความเป็นรัฐเดี่ยว และมีความมีเอกภาพของประเทศ โดยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐ

2. หลักความสัมพันธ์ของการบริหารราชการแผ่นดิน กล่าวคือ การกระจายอำนาจ เป็นการปรับบทบาท อำนาจ หน้าที่ ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นใหม่ ซึ่งการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติการหลัก ในการดำเนินกิจการของรัฐ ขณะที่ราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกิจระดับมหภาค และทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน และกำกับดูแลการดำเนินงานของราชการส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็น

3. หลักประสิทธิภาพในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ การกระจายอำนาจ ต้องคำนึงถึงความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ

แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แบ่งสาระสำคัญไว้ 3 ส่วน กล่าวคือ

ส่วนที่ 1 กล่าวถึง เหตุผล ความจำเป็น การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการกระจายอำนาจ

ส่วนที่ 2 กล่าวถึง แนวทางการกระจายอำนาจ โดยกำหนดแนวทางของการถ่ายโอน ภารกิจ ของรัฐให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยหลักการทั่วไป จำนวน 18 ข้อ กำหนดรูปแบบการถ่ายโอน และเงื่อนไขระยะเวลาในการถ่ายโอน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3) ด้านจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย 4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม สิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนที่มีความสำคัญ กำหนดแนวทาง การพัฒนา ระบบบริหาร เพื่อรองรับการกระจายอำนาจ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ มีการกำหนดแนวทาง กระจายอำนาจ ทางการเงิน การคลัง และงบประมาณ ทั้งในด้านปรับปรุงรายได้ เสริมสร้างวินัยทางการเงิน และการคลังของท้องถิ่น แนวทางถ่ายโอน บุคลากร และการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น แนวทางพัฒนาการตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวทางปรับปรุง และพัฒนากฎหมาย ตลอดจนกลไกในการกำกับดูแล การกระจายอำนาจระยะยาวด้วย

วิสัยทัศน์และเป้าหมายการกระจายอำนาจ

แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ได้กำหนด วิสัยทัศน์ จังหวะก้าวของการกระจายอำนาจไว้เป็น 3 ช่วง กล่าวคือ ในช่วง 4 ปีแรก (พ.ศ. 2540 - 2547) ภารกิจบริการสาธารณะ จำนวนหนึ่งจะถ่ายโอนไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคจะทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมการ ดำเนินงานของท้องถิ่น ตลอดจนกำกับดูแล จัดการการบริการสาธารณะ เหล่านี้ให้มาตรฐาน เพื่อเป็นหลักประกันต่อประชาชน (ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543, 2544)

หลังจาก 4 ปีแรกสิ้นสุดลง จนถึงระยะเวลาถ่ายโอนในปีที่ 10 (พ.ศ. 2548 - 2553) การกระจายอำนาจ การบริการสาธารณะต่าง ๆ จะได้รับการบริการสาธารณะตอบความต้องการของประชาชนได้มากขึ้น และประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วม และหลังจาก 10 ปี

(พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป) การบริหารจัดการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่นภาคการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จะเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงานอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นยึดหลัก 3 ประการคือ 1) ความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ความสัมพันธ์ของการบริหารราชการแผ่นดิน และ 3) หลักประสิทธิภาพ ส่วนแผนการกระจายอำนาจกำหนดไว้ 3 แนวทางคือ 1) เหตุผลความจำเป็นวิสัยทัศน์วัตถุประสงค์ เป้าหมาย 2) แนวทางการกระจายอำนาจ และ 3) แนวทางการพัฒนาการบริหารการเงิน การคลังและงบประมาณ

สภาพปัญหา และแนวทางปฏิรูปองค์การบริหารส่วนตำบล

สภาพปัญหา องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการกิจกรรมตามกฎหมาย ว่าด้วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ถ้าเริ่มต้นจากการที่มีกฎหมายรองรับ และเป็นภารกิจที่สำคัญในการกระจายอำนาจ ยึดตาม พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ปรับปรุง ฉบับที่ 7) มาจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2564 (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ปรับปรุงฉบับที่ 7), 2562) เป็นเวลานานถึง 27 ปี พลวัตของโลกและสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น และข้าราชการพนักงานประจำ ต้องเสริมสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพราะระบบต่าง ๆ ของสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็นระเบียบวิธี กลยุทธ์ หรือการปรับยุทธศาสตร์ของการบริหารบ้านเมือง เพราะจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ ความอยู่ดีและความผาสุกของประชาชน (นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา, 2560) สภาพปัญหาต่าง ๆ ผู้เขียนศึกษาและสังเคราะห์แล้ว ขอนำเสนอดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการกำกับดูแล ปัจจุบันราชการส่วนกลาง กำกับดูแลเหนือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า การกำกับดูแลและจะขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 ฉบับ พ.ศ. 2550 และฉบับ พ.ศ. 2560 เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่าการกำกับดูแล กำหนดไว้ 4 ประการ คือ

- 1.1 การกำกับดูแลต้องทำเท่าที่จำเป็น
- 1.2 การกำกับดูแลต้องเป็นไปเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม
- 1.3 ไม่กระทบต่อหลักการสำคัญแห่งการปกครองตนเอง
- 1.4 การกำกับดูแล จะกระทำนอกเหนือที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้

2. ปัญหาเรื่องระเบียบกฎหมาย ได้แก่ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กำหนดระเบียบ ข้อบังคับ และการดำเนินการต่าง ๆ ที่เป็นอำนาจ กำกับดูแลของส่วนกลางเป็นสำคัญ กล่าวคือ

2.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมาย การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายได้บัญญัติให้ส่วนกลาง ดูแลโดยตรง และโดยอ้อม และปัญหาการออกกฎ ระเบียบ ต่าง ๆ น่าจะขัดกับรัฐธรรมนูญ

2.2 ปัญหาเรื่องกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายควบคุมอาคาร กฎหมาย สาธารณสุข ซึ่งเกิดปัญหาว่าท้องถิ่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้มากน้อยเพียงใด เพราะกฎหมาย ดังกล่าว เจตนารมณ์ให้เป็นภารกิจ ของรัฐ แต่รัฐไม่สามารถทำได้ ท้องถิ่นทำการแทน เมื่อมิใช่ ภารกิจโดยตรง ความสัมพันธ์ เชิงการบังคับบัญชาจึงเกิดขึ้น

2.3 ระเบียบ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ได้ตราระเบียบให้ท้องถิ่น ปฏิบัติ โดยหลักแล้วการตราระเบียบเป็นเรื่องของการบังคับบัญชา เช่น ระเบียบการเงิน การคลัง และงบประมาณ การจัดหาผลประโยชน์ในทรัพย์สิน การพัสดุ เป็นต้น

2.4 การบริหารงานบุคคล การตราระเบียบ ข้อบังคับของ กระทรวงมหาดไทย แม้จะอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่การตราระเบียบ เป็นการกำหนดอำนาจ กำกับดูแล ย่อมทำให้ระเบียบกระทรวงมหาดไทย มีฐานะเป็นกฎหมายลำดับรอง ซึ่งน่าจะขัดกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 283

ข้อเสนอที่ควรปฏิรูป

การปฏิรูปองค์กรใดนั้น ปกติต้องปฏิรูปตามสาเหตุและสภาพแห่งปัญหา แต่ใน ข้อเสนอของผู้เขียน นอกจากสภาพแห่งปัญหายังมีสาระสำคัญอื่นที่ควรปฏิรูปรวมอยู่ด้วย กล่าวคือ

1. ปฏิรูปและปรับปรุง ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ รวมทั้งที่ออกโดย กระทรวงมหาดไทย ให้ท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระ ในส่วนที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติของ กฎหมาย

2. เพิ่มเติมเงินอุดหนุนให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติการกระจายอำนาจและ ขั้นตอนการกระจายอำนาจ

3. ปรับปรุงการจัดสรรรายได้ที่มาจากภาษีอากร ให้ท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งสัดส่วนภาษีต่าง ๆ ควรปรับปรุงให้สมดุล

4. ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำกับตรวจสอบเสมือนหนึ่งว่าประชาชน เป็นเจ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. กำหนดคุณสมบัติของผู้บริหารให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมปัจจุบัน และควรเป็นมาตรฐานเดียวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ๆ รวมทั้งค่าตอบแทน ด้วย

6. ควรกำหนดให้มีหนึ่งตำบล หนึ่งองค์กรเท่านั้น เพื่อประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

7. ควรแก้ปัญหาเรื่องการทับซ้อน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องถิ่นให้ชัดเจน

สรุป

องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มุ่งหวังการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพสูงนั้น ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์เชิงรุก สามารถนำแนวความคิดมาปรับใช้ในองค์กรได้อย่างเหมาะสม ซึ่งต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์แนวคิดที่เป็นหลักสำคัญ คือ การบริหารเชิงรุก การบริหารมีจุดมุ่งหมายในใจ การทำงานตามลำดับความสำคัญการณีกำลึงประสานความต้องการ และเห็นต่างของกลุ่มชนในท้องถิ่น การทำงานบริการควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำกับตรวจสอบเสมือนหนึ่งว่าประชาชนเป็นเจ้าของ รวมทั้งการปฏิรูปปรับปรุงแก้ไขข้อปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ แต่สิ่งที่สำคัญเหนืออื่นใด มนุษย์มีชีวิตจิตใจมิใช่เครื่องจักร บุคลากรขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ดำรงอยู่ในจิตเพื่อเป็นเครื่องจรรโลง และยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะคุณธรรม จริยธรรมไม่เคยล้าสมัยใช้ได้กับทุกองค์กร ทุกสถานที่ ทุกเวลา การบริหารงานขององค์การบริหารงานส่วนตำบลย่อมเกิดประสิทธิผลสูงสุดแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- นันทวัฒน์ ปรมานันท์. (2549). การปกครองท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่) 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา. (2560). ภาวะผู้นำกับการปกครองท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543. (2544). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนพิเศษ 4 ง หน้า 23 (17 มกราคม 2544).
- ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326. (2515). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 89 ตอนที่ 190 ฉบับพิเศษ หน้า 123 (13 ธันวาคม 2515).
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก หน้า 56-58 (17 พฤศจิกายน 2542).
- พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 120 ก หน้า 4-14 (29 พฤศจิกายน 2542).
- _____. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 20 ก หน้า 10-12 (29 พฤศจิกายน 2542).

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล. (2537). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอนที่ 53 ก หน้า 16 (2 ธันวาคม 2537).

_____. (2537). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอนที่ 53 ก หน้า 26-27 (2 ธันวาคม 2537).

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ปรับปรุงฉบับที่ 7). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก หน้า 152 (16 เมษายน 2562).

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด. (2540). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 162 ก หน้า 14-15 (31 ตุลาคม 2540).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2540). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก หน้า 73-74 (11 ตุลาคม 2540).

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2550). กฎหมายปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: อรรถมลการพิมพ์.

อิทธิพล ทศนา. (2542). อำนาจการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้ หลักอิทธิบาท 4*

LEADING MODERN LIFE TO THE SUCCESS OF WORK BY USING THE PRINCIPLE OF ITT BAHT 4

พระครูปลัดเฉลิมพร อภิวิโร

Phrakruparad Chalermpon Apiwaro

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

Watprayurawongsawas Worawihara, Thailand

E-mail: apiwa.der@gmail.com

บทคัดย่อ

การดำเนินชีวิตสมัยใหม่ในแนวทางสู่ความสำเร็จในการทำงาน โดยธรรมชาติของคนเรานั้น ต้องการประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีใช้เกิดขึ้นแค่เพียงวันใดวันหนึ่ง แต่ทุกคนอยากมีความสุขและรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตในทุก ๆ วัน และในทุกด้านของชีวิตอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว เรื่องการงาน เรื่องการเงินหรือเรื่องธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งหลายคนก็ประสบความสำเร็จตามที่ตนหวังไว้ และในขณะเดียวกันยังมีอีกหลายคนกำลังเดินไปสู่ความสำเร็จในแต่ละด้านที่ตนต้องการ เป็นการดีที่จะได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตไปพร้อมกับการได้แสวงหาความรู้เพื่อมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่ ดังนั้น การที่จะเอาหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความมั่นคงในแต่ละด้านที่ตนต้องการนั้น ควรต้องเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้ให้เกิดประโยชน์การที่เอาหลักอิทธิบาท 4 นำไปปรับใช้เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงานหรือการดำรงชีวิต เช่น การใช้ อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้ อย่างแยกคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ หรือ ความพึงพอใจ คือ พอใจกับการทำงานนั้น ๆ วิริยะ หรือ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรทำงานสิ่งนั้นด้วยความพยายาม จิตตะ คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำงานและทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจ วิมังสา คือ ความไตร่ตรองในการทำงานหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น อิทธิบาท 4 จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการทำงานได้ตามความมุ่งหวัง

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต, ความสำเร็จ, อิทธิบาท 4

* Received 20 March 2021; Revised 29 March 2021; Accepted 9 April 2021

Abstract

Modern life in the way of success in work By the nature of that person Want to be successful in today's society Which has, yes, happened for just one day But everyone wants to be happy and feel that they are successful in everyday life and in all areas of their life as well. Whether it's family, work, finance, or business, many people are as successful as they hoped. And at the same time, there are still many people on the path to success in each area they want. It is good to learn how to live together with acquiring knowledge to apply in modern life. Therefore, to apply the principles to live a stable life in each area that you want. The principles in Buddhism should be used to benefit. The principle of the power of Itt Baht 4 Apply to achieve success in work or life, such as the use of Itt Baht 4 as a way of working. To be successful that the Lord Buddha has listened carefully Which consists of 4 guidelines Ie chantha, or satisfaction, that is, satisfied with the work. Wiriya or persistence is to diligently work on it with effort. Chit ta is to focus on what works and do it with determination. Vimongsa is thoughtfulness in work, perseverance in wisdom, contemplation Look for the reasons and examine the slack in what you did. Itt Baht 4 It will enable us to be successful in life and work as expected.

Keywords: Lifestyle, Success, Itt Baht 4

บทนำ

รูปแบบการดำเนินชีวิต (หรือเรียกทับศัพท์ว่า ไลฟ์สไตล์) หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคล (Chapman, E. N., 1995) โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต แต่ละแบบพฤติกรรมในการเข้าสังคม ในการบริโภค ในการหาความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจใช้เวลาว่างหรือในการทำงานและการแต่งตัว ล้วนเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการดำเนินชีวิตจะถูกดำเนินเป็นอุปนิสัย เป็นวิธีประจำที่กระทำการต่าง ๆ การดำเนินชีวิต โดยทั่วไปแล้วจะบ่งบอกถึง ทศณคติ ค่านิยม และ มุมมอง ของแต่ละบุคคล ดังนั้น การดำเนินชีวิต จึงมีความหมายในเชิงของอัตตาหรือตัวตน และใช้ในการสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ประกอบกับอัตลักษณ์ของบุคคลเส้นแบ่งระหว่างของบุคคลกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวันนั้น ในสังคมยุคใหม่นั้นส่วนมากเน้นไปลักษณะหาเช้ากินค่ำจึงเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตเพราะสังคมยุคสมัยใหม่นั้นย่อมมีปัญหารอบ ๆ ด้านด้วยกัน เช่น ปัญหาโรคภัย ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาการประกอบอาชีพจึงทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่ไม่มั่นคง การดำเนินชีวิตสมัยใหม่ในแนวทางสู่ความสำเร็จ

ในการทำงานของคนเรานั้นต้องการประสบความสำเร็จในดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งมีใช้เกิดขึ้นแค่เพียงวันใดวันหนึ่ง แต่ทุกคนอยากมีความสุขและรู้สึกว่าเป็นเรื่องประสบความสำเร็จกับการทำงานที่ตัวเองทำทุก ๆ วัน และในทุกด้านของชีวิตอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้ เรื่องครอบครัว เรื่องการงาน เรื่องการเงินหรือเรื่องธุรกิจต่าง ๆ

ดังนั้น การดำเนินชีวิตให้มีความสำเร็จอย่างมั่นคงแล้วในแต่ละด้านที่ตนเองต้องการควรต้องเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อความมั่นคงและความสำเร็จด้วย การที่เอาหลักอิทธิบาท 4 ที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงานหรือด้านต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เช่น การใช้อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้อย่างแยบยล อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ 1) ฉันทะ หรือ ความพึงพอใจ คือ พึงพอใจกับการทำงานนั้น ๆ 2) วิริยะ หรือ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรทำงานสิ่งนั้นด้วยความพยายาม 3) จิตตะ คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำงานและทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจ 4) วิมังสา คือ ความไตร่ตรองในการทำงานหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น อิทธิบาท 4 จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการทำงานได้ตามความมุ่งหวัง

การดำเนินชีวิตสมัยใหม่กับการทำงาน

การทำงานมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมอุตสาหกรรม คาดกันว่ามนุษย์ได้ใช้เวลาถึงหนึ่งในสามของชีวิตเป็นอย่างน้อยอยู่ในโรงงานหรือสำนักงาน และยังเชื่อว่าในอนาคตอันใกล้นี้ มนุษย์จำเป็นต้องใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานเพิ่มขึ้นไปอีก ซึ่งคนวัยแรงงานเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่สุดของโครงสร้างประชากรไทย เป็นกลุ่มคนที่กำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ จึงเป็นกลุ่มประชากรที่ภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญไม่เพียงในการพัฒนาศักยภาพแต่รวมถึงคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยการดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงาน คือ ความมีระเบียบวินัยในการทำงาน หมายถึง การรู้จักการทำงานอย่างมีขั้นตอน และมีความรับผิดชอบทุกขั้นตอนของการทำงาน ซึ่งมี 2 ขั้นตอน (ดิน ปรัชญพฤทธิ์, 2555) คือ

1. การเตรียมตัวก่อนการทำงาน ในการทำงานทุกอย่างต้องมีการเตรียมตัวก่อนการทำงาน งานจึงจะสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งมีขอบข่ายการเตรียมตัวก่อนการทำงาน ดังนี้ 1) จัดหาอุปกรณ์ เครื่องใช้ และตรวจสอบว่าใช้งานได้หรือไม่ 2) ประสานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นมาก ในการทำงาน เพราะงานบางอย่างต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้อื่นหรือ หน่วยงานอื่น 3) วิเคราะห์ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะเกิดในการทำงานแต่ละครั้ง รวมทั้งเตรียมเลือกแนวทางการแก้ปัญหาไว้หลาย ๆ แนวทาง 4) การเตรียมตนเองก่อนการทำงาน เช่น สุขภาพร่างกายตลอดจนความพร้อมด้านวิชาการ หรือประสบการณ์

ในงานที่จะทำ 5) การกำหนดแผนงานก่อนการทำงาน หมายถึง การเอาแผน ปฏิบัติงานมาปฏิบัติให้เป็นจริง ต้องมีการเตรียมการก่อนการลงมือปฏิบัติ (Lahey, B. B., 2001)

2. การรักษาระเบียบวินัยในระหว่างการทำงาน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะงานจะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุเป้าหมายของงานที่ทำ ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้ 1) การตั้งใจทำงานโดยใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ ไม่อ้อมแอ่น 2) ปฏิบัติงานตามระเบียบหรือขั้นตอนในแผนปฏิบัติการที่วางแผนล่วงหน้าในการทำงาน 3) เมื่อเกิดปัญหาในระหว่างการทำงาน ควรแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้รับทราบทันที ไม่ควรปล่อยปัญหาให้ล่องลอยจนไม่สามารถแก้ไขได้ 4) การประสานงานกับบุคคลอื่นในระหว่างการทำงานร่วมกัน ควรเป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่ควรนำเรื่องอื่น ๆ ที่อาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจต่อกันมาพูดใน ระหว่างการทำงาน 5) ในระหว่างการทำงาน ควรใช้ความอดทน อดกลั้น ต่อภาวะกดดันที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติงาน โดยมุ่งมั่นให้งานได้เสร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ชั้นแรกไว้แล้ว โดยจัดลำดับความสำคัญของงานให้ชัดเจน ไม่ควรทำงานข้ามขั้นตอน 6) ในระหว่างการทำงานควรมีช่องว่างของการพักผ่อนในระยะเวลาอันสั้นเพื่อลดความตึงเครียด ทำให้จิตใจสบาย 7) สรุปและนำเสนอผลงาน เป็นช่วงสุดท้ายของการปฏิบัติงาน ควรมีการทำทุกวันก่อนเลิกงานและนำเสนอหัวหน้างาน หรือบันทึกผลการสรุปงานไว้เป็นหลักฐานเพื่อที่จะได้เริ่มงานในวันต่อไป

การดำเนินชีวิตนั้นต้องมีวิธีปรับสมดุลการดำเนินชีวิตส่วนตัวและการทำงาน (ประสงศ์ สุนศิริ, 2562) ได้แก่ 1) ยอมรับและรักในงานที่ทำ การเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการทำงานจะช่วยให้คุณทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมความรับผิดชอบแบบเต็มใจ ยิ่งหากเป็นงานที่รัก การได้ทำในสิ่งที่รักที่ชอบอย่างมีขอบเขต จะช่วยให้คุณทำงานได้อย่างมีความสุขมากยิ่งขึ้น ลดการเกิดสภาวะความเครียดได้อีกรูปแบบหนึ่ง 2) ให้ความสำคัญกับการพักผ่อน การปิดสวิตช์ร่างกายจากการทำงานเป็นสิ่งจำเป็น การทำงานหนัก ทำงานเยอะจนเกินไปเพื่อมุ่งหวังผลงานที่ดีอาจส่งผลตรงกันข้าม ประสิทธิภาพของงานด้อยลง การอดนอนเป็นประจำต่อเนื่อง ส่งผลให้สุขภาพร่างกายย่ำแย่ ควรนอนหลับพักผ่อนอย่างน้อยวันละ 6 - 8 ชั่วโมง จัดเวลาสำหรับอาหารเช้า อาหารกลางวัน และอาหารเย็นให้เป็นเวลาสม่ำเสมอในทุกวัน รวมถึงการเลือกรับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ครบ 5 หมู่ แบ่งเวลาสำหรับออกกำลังกายอย่างเหมาะสม เมื่อสุขภาพร่างกายแข็งแรงจิตใจก็จะดีตามมา 3) จัดลำดับตารางการทำงานในแต่ละวัน การวางแผนและมีเป้าหมายที่ชัดเจน จะช่วยให้คุณทำงานลุล่วงได้ในเวลาที่เหมาะสม ได้ผลของงานที่ดี เรียงลำดับความสำคัญให้ได้ว่าสิ่งไหนควรทำก่อน สิ่งไหนควรทำทีหลัง 4) ตัดสิ่งไม่สำคัญออกไปบ้าง ปัจจุบันมีสิ่งเร้ามากมายที่รบกวนการทำงานหรือการเรียนรู้แบบไม่รู้ตัว ลองกำหนดเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียอย่างชัดเจน เช่น เล่นเฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ ยูทูบให้ลดลง ตัดการพูดคุยเล่น การดูละครในเวลางานให้ลดลง พักสลับกับการทำงาน และการเรียนให้มากขึ้นในช่วงเวลาทำงานและเวลาเรียน 5) แบ่งเวลาส่วนตัว เวลา กับ

ครอบครัวและเพื่อนฝูง การแบ่งเวลาสำหรับตนเองเพื่อทำงานอดิเรกที่ชอบหรือสนใจ รวมถึงเวลาที่ใช้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนฝูง หรือครอบครัวจะช่วยให้จิตใจผ่อนคลายจากความเครียด และสานความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น 6) อย่าลืมให้ความสำคัญกับสุขภาพ หลายคนทำงานหนักเพื่อรายได้ที่มากขึ้น แต่กลับกลายเป็นว่าต้องนำเงินมารักษาอาการเจ็บป่วย ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ดี จะดีกว่าไหมหากมีสุขภาพดีควบคู่ไปกับชีวิตการทำงานที่ดีด้วย 7) รู้จักปฏิเสธและขอความช่วยเหลือบ้าง บางครั้งหากได้รับมอบหมายงานที่มากเกินไปและเกินตัว การรู้จักปฏิเสธหรือขอความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน หัวหน้าหรือลูกน้องบ้าง ไม่ใช่เรื่องเสียหาย ทีมเวิร์คที่ดีจะช่วยให้งานพัฒนาไปได้ไกลและดีกว่า รวมทั้งช่วยลดภาวะความตึงเครียดจากงานด้วย (ปราณี งามสูตร และจรัส ดวงสุวรรณ, 2545)

ดังนั้น การดำเนินชีวิตจะทำให้งานบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชีวิตในยุคสมัยใหม่ จึงจะต้องอาศัยความตั้งใจจริงทำจริงถึงจะทำให้การดำเนินบรรลุความสำเร็จลุล่วงหรือการปฏิบัติงานหรือการดำเนินชีวิตไปด้วยดีกันต่อเมื่อไม่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่มีผู้เกี่ยวข้องฝ่ายใดก็ตามมีความคิดเห็นขัดแย้งกันในการที่จะกำหนดหรือนึกคิดหรือคาดคะเนให้เกิดความไม่เข้าใจในการดำเนินชีวิต

อิทธิบาท 4

คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2562) ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ 1) ฉันทะ หรือ ความพึงพอใจ หมายถึง ความต้องการที่จะทำ พอใจที่จะทำ มีความสุขที่จะทำ มีใจใฝ่รักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ 2) วิริยะ หรือ ความเพียร หมายถึง ขยันหมั่นเพียรทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย 3) จิตตะ หรือ ความคิดและความตั้งใจ หมายถึง ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจ เอาจิตผูกใจ มีสมาธิในการทำ 4) วิมังสา หรือ ความไตร่ตรอง หมายถึง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (สุภาวดี บริกุล, 2553) อิทธิบาท 4 นับได้ว่าเป็นหลักธรรมะที่ใกล้ตัวมากที่สุดชนิดหนึ่ง และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่ายที่สุดชนิดหนึ่ง ผู้ทำตามหลักธรรมนี้ย่อมประสบความสำเร็จในชีวิต ผู้ใดที่อยู่ในเพศบรรพชิตที่มีธรรมะนี้ ย่อมสำเร็จในการดับทุกข์และการบรรลุธรรมขั้นสูง ผู้ใดเป็นฆราวาสและมีธรรมะข้อนี้ย่อมประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน มีความก้าวหน้า และสามารถพัฒนาดตนเองได้เป็นอย่างดีด้วยประกอบหลักธรรมในอิทธิบาท 4 ดังต่อไปนี้

1. ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป การสร้างฉันทะ เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างที่สำคัญคือต้องหมั่นตรวจสอบศรัทธานั้น ว่าดีต่อตัวเองและต่อผู้อื่นหรือไม่ หากดีทั้งสองอย่าง

เราจึงมุ่งมั่นทำด้วยความตั้งใจ การทำงานด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาที่ดี ย่อมประสบความสำเร็จที่ดีทั้งต่อตนเอง และสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

2. วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวง เพื่อเป้าหมายคือ ความสำเร็จนั่นเอง (เสกสันต์ บุญยะ, 2559)

3. จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝน ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรู้สึกรอบคอบ ตามคำนี้สำคัญมากในปัจจุบัน เพราะสังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้บางคนไม่รู้จะทำอะไรก่อน ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิด ๆ ถูก ๆ อยู่อย่างนั้น อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ ความรับผิดชอบ เมื่อกระทำการสิ่งใดด้วยจิตจดจ่อแล้ว ต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ทำด้วย จึงเรียกว่าเป็นผลสำเร็จดังตามแบบอย่างของคุณธรรม ตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคม และสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี (สุภาวดี บริกุล, 2553)

4. วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณา ไคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง สิ่งที่ทำอันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จะต้องมีการบวนการสุดท้ายคือ การทบทวนตัวเอง และองค์กร ว่าสิ่งที่ได้คิดได้ทำให้เกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุง ปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น และสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564)

ดังนั้น หลักอริยาบท 4 เป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจรวมถึงวิธีคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเบื้องต้นเพื่อให้ชาวพุทธ หรือ พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ได้เข้าใจถึงหลักปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมถึงเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตในการทำงานให้ประสบความสำเร็จอีกด้วย

การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลักอริยาบท 4

การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลักอริยาบท 4 เป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นอันจะนำไปสู่ความสำเร็จ ทุความสำเร็จไม่ว่าทางธรรมหรือทางโลกล้วนมีรากฐานมาจากอริยาบททั้งสิ้น ความสำเร็จเป็นสิ่งที่ทุกคนล้วนต้องการ และเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิตในแต่ละวันนั้น เพื่อที่จะประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ จึงเกิดมีคำ

กล่าวว่า “ชีวิตเป็นอยู่ด้วยความหวัง” (นครเฮอร์, 2564) และอาจจะกล่าวได้ว่า ทุกการ แสดงออกหรือการกระทำของมนุษย์ล้วนมีแรงกระตุ้นคือความคาดหวังอยู่ลึก ๆ เสมอ “ความหวัง” มีความหมายเดียวกันกับคำว่า “ความอยาก” ซึ่งคำว่า “ความอยาก” เป็นคำ กลาง ๆ ที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นความอยากที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556) ความอยากใดที่เป็นไปในทางที่ดี มีความสุจริตเป็นที่ตั้ง ทางพระพุทธศาสนาเรียกความอยาก ชนิดนี้ว่า “อิทธิบาท 4” เช่น อยากทำความดี อยากช่วยเหลือผู้อื่น อยากประกอบอาชีพ ที่สุจริต อยากเป็นข้าราชการที่ดี เป็นต้น แต่ความอยากที่เป็นไปในทางที่ทุจริต และผิดทั้ง ทางด้านมนุษยธรรมและกฎหมาย เราเรียกความอยากชนิดนี้ว่า “ตัณหา” เช่น อยากปล้นชิง ทรัพย์ คำของเถื่อน เล่นการพนัน การติดสินบน การคอร์รัปชันทางการเมือง เป็นต้น อิทธิบาท 4 และ ตัณหา แม้จะมีหมายถึงความอยากหรือความพอใจเหมือนกัน แต่ต่างกันในการปฏิบัติและ ผลที่ตามมา “อิทธิบาท 4” ก่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ทั้งอาชีพการงาน ชื่อเสียง รวมถึง สามารถก่อให้เกิดความโปร่งใส ความยุติธรรม และความสงบสุขในสังคมได้ แต่ “ตัณหา” ทำให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งต่อตนเองและสังคมรอบข้างรวมถึงประเทศชาติด้วย ตัณหาเป็น ต้นเหตุแห่งสงคราม ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการครอบครองแก่งแย่งอำนาจต่าง ๆ ดังที่ ได้เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน (เมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ธมมจิตโต), 2535) ฉะนั้น การมีฉันทะนั้น เป็นสิ่งสำคัญต่อคนทุกคน ที่หวังประสบความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืน การมีฉันทะหรือ การมีความอยากในทางที่ดีนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ผิด เพราะสิ่งที่ดีงามและบุคคลที่สำคัญของโลก จะเกิดขึ้นมีขึ้นได้ ก็เพราะอาศัยความมีฉันทะทั้งนั้น อิทธิบาท 4 อาจเรียกตามภาษาสมัยใหม่ ได้ว่า “แรงกระตุ้นหรือสิ่งเร้าภายในเชิงบวก” เป็นความอยากที่มีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ การไม่เบียดเบียน (ศีล) ความสุขและความมั่นคง (สมาธิ) และความมีเหตุมีผลไม่มั่งงาย (ปัญญา) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2564)

การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 นั้นเป็น แนวทางการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ อันประกอบด้วย แนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใคร ๆ ก็ทုံงได้ และจำได้เอาไปปฏิบัติได้ ตาม 4 ข้อ อันเป็น 4 ขั้นตอนที่ต้องเฝ้าหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็น กระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการทำงาน ได้ตามความมุ่งหวัง ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ในการทำงานโดยใช้อิทธิบาท 4 ขออธิบายดังต่อไปนี้

1. การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลัก ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำถ้าเราศรัทธาในการทำงานแล้วนั้น เราจะรู้สึกมีความสุขและอยากจะทำ ให้มันดีขึ้น ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่ง พอ ๆ กัน เพราะรักดังกล่าวนั้นไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริง ๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่

จะทุกข์ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่น ๆ ศรัทธาอื่น ๆ การดำเนินไปได้หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเราอย่างมหัศจรรย์ทีเดียว

2. การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลัก วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้น วิริย่นี้นำคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกละไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่ทุทุคตดันรับเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ให้เกิดความสำเร็จในการทำงานที่หาญกล้าและทำทลายอุปสรรคใด ๆ ทั้งหมด

3. การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลัก จิตตะ คือ การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงาน คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม คำนี้ยิ่งใหญ่มาปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตาม มา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยและจะนำมาสู่ความสำเร็จต่อไป

4. การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลัก วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนในการดำเนินชีวิตในการทำงานหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมามีเกิดผลดีผลเสียอย่างไรก็ตามก็จะนำความสำเร็จต่อการ ทำงานต่อไป

ดังนั้น ประโยชน์ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในหลักอิทธิบาท 4 เป็นการ
บริหารจัดการตนในการดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่จึงมีส่วนสำคัญที่จะเป็นกระบวนการทำให้
การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำหลักอิทธิบาท 4
มาพัฒนาตนเอง

สรุป

การดำเนินชีวิตสมัยใหม่สู่ความสำเร็จในการทำงานโดยใช้หลักอริยาบท 4 เป็นการดำเนินชีวิตในการทำงานให้เกิดความสำเร็จ โดยใช้หลักธรรม คือ หลักอริยาบท 4 ที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการทำงานนั้น มี 4 องค์ประกอบดังนี้ 1) ฉันทะ หรือ ความพึงพอใจ หมายถึง ความต้องการที่จะทำ พอใจที่จะทำ มีความสุขที่จะทำ มีใจใฝ่รักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ 2) วิริยะ หรือ ความเพียร หมายถึง ขยันหมั่นเพียรทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย 3) จิตตะ หรือ ความคิดและความตั้งใจ หมายถึง ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจ เอาจิตฝึกฝน มีสมาธิในการทำ 4) วิมังสา หรือ ความไตร่ตรอง หมายถึง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้านวิธีแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ติน ปรัชญพทุธิ์. (2555). การบริหารการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมมิก จำกัด.
- นครเฮอร์. (2564). ศาสนากับการดำเนินชีวิต. เรียกใช้เมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://tripopyun.blogspot.com/2013/09/2.html>
- ประสงค์ สุ่นศิริ. (2562). ค่านิยมที่เปลี่ยนไปในสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2564 จาก <https://www.naewna.com/politic/columnist/42108>
- ปราณี รามสูตร และจำรัส ดวงสุวรรณ. (2545). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2564). พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมมิก จำกัด.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2556). แนวคิด ทฤษฎี เทคนิคและการประยุกต์เพื่อการพัฒนาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ธมมจิตโต). (2535). พุทธศาสนากับปรัชญา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). อริยาบท 4. เรียกใช้เมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/อริยาบท_4
- สุภาวดี บริกุล. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามหลักอริยาบท 4 กับประสิทธิภาพการทำงาน. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสกสันต์ บุญยะ. (2559). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็กแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต 4. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ การศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Chapman, E. N. (1995). Supervisor Suviva Kit (2nd ed.). California: Science Research Associates Inc.

Lahey, B. B. (2001). Psychology: an Introduction. (7th Edition). New York: McGraw – Hill Company, Inc.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน
ของเทศบาลนครสกลนคร*
PUBLIC PARTICIPATION IN ADMINISTRATION
OF THE SAKON NAKHON MUNICIPALITY

วิชาญ ฤทธิธรรม

Wichan Ritthitham

พุฒจักร สิทธิ

Putthachak Sitthi

โพชนม์ จันทรโพธิ์

Pojh Chanpo

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: putrights@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร” เพื่อเป็นการนำเสนอแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของประชาชน และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร รวมถึงการสนับสนุนให้ประชาชนและบุคลากรในองค์กรร่วมกันรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทั้งในด้านการตัดสินใจ ด้านปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนการดำเนินงาน และข้อบัญญัติอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติ การกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ชุมชนของตนเอง สามารถเข้าถึงและรับข้อมูลข่าวสารการบริหารงานและนโยบายการพัฒนาของผู้บริหารเทศบาลนครสกลนคร และเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่ ประชาชนสามารถติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารงาน และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการและตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และให้เกิด

* Received 20 March 2021; Revised 30 March 2021; Accepted 10 April 2021

ความโปร่งใสในการทำงาน รวมถึงการนำไปสู่การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และบุคลากรในองค์กรให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดทักษะและเห็นความสำคัญในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่แค่เพียงดำเนินการให้ครบกระบวนการเท่านั้น แต่ต้องดำเนินการให้ถึงสาระสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่งผลให้การบริหารงานขององค์กรมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการปฏิบัติมากยิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ประชาชน, การบริหารงาน, เทศบาลนคร

Abstract

This academic article aims to present "Participation of the people in the administration of Sakon Nakhon Municipality" as an administrative guideline for the people participation and to encourage people to participate in the administration of the Sakon Nakhon Municipality Including encouraging people and personnel in the organization to share knowledge about the concept and the importance of administration participation from the beginning to the end of process in terms of decision-making, implementation, benefits and evaluation aspects until the change of development strategy plan, Local development plan, operation plan and other provisions complying with the provisions of Thai Kingdom Constitution, an emergency decree, plan, decentralization procedure to Local Government Organizations and the development strategy of the local government organization which require people to take part in their own community area; to access and receive administrative information and development policies of the Sakon Nakhon Municipality administrators. In accordance with the needs of the people to develop the area; people can monitor and evaluate the administration. People can mainly participate in inspecting and directing the management responding to their needs and ensure working transparency. This will lead to the development of the participation process of people and personnel in the organization to strengthen the skills and to realize the importance of using tools. To create a more engaging process not just completing the process but the essence of the participatory process must be taken seriously. As a result, the management of the organization is transparent, more efficient and effective in practice.

Keywords: Participation, People, Administration, Municipality

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศภายใต้สถานการณ์และความเสี่ยงซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศหรือระดับโลก ที่ส่งผลกระทบได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการประเทศภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะนำไปสู่การบริหารประเทศเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบราชการ เพิ่มประสิทธิภาพการกระจายอำนาจที่แท้จริงแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาระบบและกลไกการป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองทั้งระดับประเทศและท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการปลูกจิตสำนึกค่านิยมประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาล จึงนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” และเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552) เป็นหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามามีบทบาทในการให้บริการประชาชนในระดับพื้นที่ทั่วประเทศ ได้มีการนำแนวคิดในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา (Erwin, W., 1976) ประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาลงมือปฏิบัติการ ตามที่ได้ตัดสินใจ และ มิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน (Alastair, T. W., 1982) รวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม (Reeder, W., 1974) โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะ 4 ประการ (Cohen, J. M. & Uphoff, N. T., 1977) ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลที่สามารถกำหนดทิศทางการบริหารงานองค์กรได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในโลกยุคโลกาภิวัตน์

เทศบาลนครสกลนคร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาต่าง ๆ ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง โดยเฉพาะการบริหารงานการเมืองการปกครองส่วนแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างเต็มความสามารถและทั่วถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและกิจกรรมของเทศบาลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาเทศบาลนครสกลนครที่กล่าวไว้ว่า “ชุมชนน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม ก้าวนำสิ่งแวดล้อม งามพร้อมวัฒนธรรม” จากการกำหนดยุทธศาสตร์และแนว

ทางการพัฒนาด้านการเมืองการบริหาร ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะ การบริการสาธารณะ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานต่าง ๆ ดังนั้น เทศบาลนครสกลนครจำเป็นต้องส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในกรอบของปัญหาและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพ ทำให้วิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้บรรลุผลได้ ดังนั้น ชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้เท่าทัน มีภูมิคุ้มกัน มีอำนาจต่อรอง สามารถปรับตัวได้ และมีวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง เพิ่มโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสในการเข้าถึงการพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเอง สามารถบริหารจัดการชุมชนและร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงกัน รวมถึงสามารถกำหนดเป็นแนวนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ วิเคราะห์สภาพทั่วไปของการบริหารงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเทศบาลนครสกลนคร ตามกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลนครสกลนคร จนเกิดการเปลี่ยนแปลงและมีการร่วมมือกันใน 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล

การมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความเห็นการไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ (ธีระพล อรุณะกสิกร, 2542) ซึ่งเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนในการแก้ไขปัญหา (Erwin, W., 1976)

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น ในการรับประโยชน์จากบริการ และมีส่วนในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1.1 การมีส่วนร่วมในกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน

การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

1.2 การมีส่วนร่วมในทางการเมือง คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน และชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2. แนวคิดการมีส่วนร่วม

หลักการมีส่วนร่วม ถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของประชาชนในกระบวนการที่ผ่านมา หน่วยงานที่รับผิดชอบก็มักกล่าวว่าได้ทำตามกฎระเบียบอย่างถูกต้อง แต่การมีส่วนร่วมนั้น หัวใจที่แท้จริงได้พิจารณาหรือไม่ การมีส่วนร่วมนั้นได้รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจริงหรือไม่ และการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นพิจารณากันครอบคลุมเพียงใด เพราะการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการประชุมปรึกษาหารือให้ครบตามข้อกำหนดเท่านั้น จะต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยปราศจากการครอบงำหรือชักจูง ดังนั้น หลักการมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม และต้องให้แต่ละกลุ่มได้รับรู้ผลดี ผลเสีย

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติการติดตามและประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2552)

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครบถ้วนทุกขั้นตอนเรียกได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย เป็นกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้าร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ - เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (อรทัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ, 2553) โดยการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้นำทุกอย่าง ไม่ใช่เรากำหนดไปแล้วให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา (อคิน รพีพัฒน์, 2547) แบ่งออกเป็น

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจไม่สามารถกระทำได้ในทุกประเด็น ดังนั้น จึงมีแนวทางทั่วไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2544) ได้แก่

1. การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
2. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น
3. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มบางคน
4. การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
5. ความจำเป็นเพื่อต้องการให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ที่มีอยู่เดิม

กล่าวได้ว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบายหรือการตัดสินใจของประชาชน ในกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยมีผลกระทบต่อประชาชนส่วนรวมทั้งหมดทั้งนี้เมื่อผ่านการมีส่วนร่วมก่อนกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจของกิจกรรมย่อมทำให้เกิดการดำเนินร่วมกันอย่างหลักเลียงมิได้ รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการตัดสินใจนั้น และร่วมกันตรวจสอบประเมินผลจากกิจกรรมโครงการตามแผนที่กำหนด

3. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยได้ถูกบัญญัติไว้ตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 78 ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน จึงทำให้หน่วยงานในภาครัฐ องค์กรต่าง ๆ ได้ดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านช่องทางหรือกลไกในการให้ข้อมูลข่าวสารและรับฟังความคิดเห็น และให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนปรับเปลี่ยนสู่การบริหาร

ราชการที่เปิดเผย โปร่งใส เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และพัฒนาระบบราชการเพื่อตอบสนองความต้องการและเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ

กระบวนการมีส่วนร่วมตามทฤษฎีที่มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น (เมธี จันทจารุภรณ์ และสุธิดา รัตนวณิชชพันธ์, 2541)

1. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอ็อฟฮอฟ ถูกนำมาอธิบายในลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า การสร้างโอกาสให้สมาชิกของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค (Cohen, M. J. & Norman, T. U., 1980) ในการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ได้แก่ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติกร

1.2 การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ (Implementation) เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารจัดการ และการประสานขอความช่วยเหลือ

1.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินการทั้งหมด และแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

นอกจากนั้น ยังได้เสนอกรอบเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท มี 3 มิติ และ 2 บริบท

มิติของการมีส่วนร่วม มี 3 มิติ ประกอบด้วย 1) มีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ร่วมในการคิดถึงปัญหาโดยระบุความต้องการของชุมชน ระหว่างดำเนินการ และการตัดสินใจดำเนินการ (โดยองค์กรของชุมชนหรือชาวบ้าน) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน 2) มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Who, Whom) ได้แก่ การพิจารณาองค์ประกอบของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชาวบ้านในแต่ละขั้นตอน เช่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรที่ให้ทุน เป็นต้น ทั้งนี้ให้พิจารณาถึงคุณลักษณะของผู้เข้ามามีส่วนร่วม เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระดับชั้นในสังคม ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน เป็นต้น 3) มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (How) ได้แก่ มีส่วนร่วมในลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม เช่น ความเต็มใจเข้าร่วม

การได้รางวัลตอบแทน หรือถูกบังคับให้เข้าร่วม ในลักษณะการเข้าร่วมโดยตรง หรือผ่านองค์กร ของชุมชน ขนาดของการมีส่วนร่วม ความถี่ และระยะเวลาในการเข้าร่วม เป็นต้น ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม อาจเป็นการเพิ่มพลัง หรืออำนาจขององค์กร หรือเป็นการปฏิสัมพันธ์ธรรมดาเท่านั้น

บริบทของการมีส่วนร่วม มี 2 บริบท ประกอบด้วย 1) ลักษณะของโครงการ โดยพิจารณาจากลักษณะของสิ่งที่นำเข้ามา มี ความซับซ้อนของเทคโนโลยีเพียงใด ลักษณะของ ประโยชน์ที่ได้รับ (เร็วหรือช้า) และเงื่อนไขที่ต้องกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ เป็นต้น 2) สภาพแวดล้อมของกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

ฉะนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเราให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม (สุชาติ จักรพิสุทธิ์, 2547)

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและ ประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตน ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (สถาบันพระปกเกล้า, 2545) ได้แก่

2.1 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร

2.2 เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน

2.3 อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

2.4 เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

2.5 มีความยืดหยุ่นได้ คือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม

2.6 การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมในกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตาม

ประเมินผล การรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยพัฒนาดังกล่าวต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นสองนัย ดังนี้

1. การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนในชุมชนพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการที่ประชาชนได้แสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2. การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อการจัดการทรัพยากรในมาตรฐานเดียวกันและประชาชนสามารถตรวจสอบได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แก้ปัญหาร่วมกันอย่างเหมาะสม และมีการติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรในรูปของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2541) ประกอบด้วย

1. การวางแผน ซึ่งรวมทั้งการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธีทรัพยากรที่ใช้ตลอดจนการติดตามและประเมินผล

2. การดำเนินงาน

3. การใช้บริการจากโครงการ

4. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 4 ประการ (Fornaroff, A., 1980) ได้เสนอรายละเอียดให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยการแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

1. แบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือกำหนดระบบของโครงการ เป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่จะสามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาโดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 1.1 การมีส่วนร่วมในขั้นต้น เป็นการค้นหาความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเป็นวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

- 1.2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนเตรียมการ เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหารวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

- 1.3 การมีส่วนร่วมในขั้นการตัดสินใจปฏิบัติการ เป็นการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่ อาสาสมัคร ผู้ประสานงาน หรือกลุ่มที่รวมตัวกันตามประเพณี โดยการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินการคัดเลือกผู้นำและการสร้างกำลังอำนาจให้แก่องค์กร

2. แบบการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ เป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงานและเป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏในขั้นตอนนี้และยังแบ่งออกมาให้เป็น 3 ส่วน คือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร ได้แก่ การมีส่วนร่วมสละร่างกาย การสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์ และการให้คำแนะนำ ซึ่งเป็นการให้ด้วยความเต็มใจ

2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน จะมีส่วนร่วมด้วยวิธีการจ้างบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ การฝึกอบรมผู้ที่จะเข้าปฏิบัติในโครงการหรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และเป็นผู้ประสานงานในโครงการ

2.3 การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ มักพบว่า มีลักษณะเป็นการบังคับให้เข้ามาปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้ความร่วมมือ เพราะความบังคับให้ทำนั้น ผลประโยชน์จะไม่ใช่ว่าสิ่งที่สำคัญ แต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจนั้น จะคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังเกิดการมีส่วนร่วม

3. แบบการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ยังแบ่งออกได้ 3 ส่วนคือ

3.1 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

3.2 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่ การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา เป็นต้น

3.3 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล ได้แก่ ความนับถือตนเอง พลังอำนาจทางการเมือง ความคุ้มค่าของผลประโยชน์

4. แบบการมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการค้นหาข้อดีข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพ แต่การมีส่วนร่วมในขั้นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพลังงานความคิดของมวลชนที่จะทำให้โครงการพัฒนาหรือสามารถนำมาประยุกต์ใช้ต่อไป

กระบวนการมีส่วนร่วม (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2541) สามารถจัดแบ่งขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การรับรู้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน และร่วมวางแผนกิจกรรม

กระบวนการที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ได้แก่ การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ

กระบวนการที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

กระบวนการที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ได้แก่ ความพยายามที่จะประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลของกิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่อง ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร

1. สภาพทั่วไปและสภาพปัญหาของเทศบาลนครสกลนคร

สภาพทั่วไปของเทศบาลนครสกลนคร เดิมมีสถานะเป็นเทศบาลเมืองสกลนคร ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2479 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2479 ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลนครสกลนคร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2555 เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทเทศบาลนคร ภายในเขตเทศบาลเป็นที่ตั้งของหน่วยงานการบริการ สถานศึกษา สถานพยาบาลและสาธารณสุข ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการคมนาคม เป็นเทศบาลอันดับที่ 27 ของประเทศ และอันดับ 5 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เทศบาลนครสกลนคร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นในหลาย ๆ ด้าน (แผนพัฒนาท้องถิ่น 2561 - 2563) (เทศบาลนครสกลนคร, 2562) ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองการบริหาร มีการพัฒนาส่งเสริม การรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมกระตุ้นให้เยาวชนและประชาชนในเขตเทศบาลนครสกลนครได้ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี ด้านการเมืองการบริหาร เน้นการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ บริการประชาชนอย่างเต็มความสามารถและทั่วถึง ด้านสังคม เทศบาลส่งเสริมสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาเทศบาลนครสกลนครที่กล่าวไว้ว่า “ชุมชนน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม ก้าวนำสิ่งแวดล้อม งามพร้อมวัฒนธรรม”

สภาพปัญหาของเทศบาลนครสกลนคร ผังเขตเทศบาลมีการขยายตัว งานโครงสร้างพื้นฐานยังดำเนินการไม่ทั่วถึง ประชาชนในเขตเทศบาลยังมีการทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลลงแหล่งน้ำธรรมชาติคือหนองหาร ทำให้ต้องเสี่ยงงบประมาณในการแก้ปัญหาขยะและปรับปรุงระบบน้ำเสียในส่วนอื่น ๆ ก็มีปัญหาเพียงเล็กน้อย อยู่ในสภาพที่สามารถแก้ไขได้

2. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลนครสกลนคร

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารงานของเทศบาลสกลนคร ได้นำแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นมาวิเคราะห์ข้อมูลในการบริหารงาน โดยให้ประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่ผู้บริหารและบุคลากรในเทศบาลนครสกลนครสามารถนำไปสู่กระบวนการบริหารจัดการองค์กร ไม่ว่าจะเป็นไปกำหนดเป็นนโยบายการบริหารองค์กรที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น หรือกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการให้กับบุคลากรได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือทั้งหมด เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการในกระบวนการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และการประเมินผลโครงการนั้น ๆ (ทักษิณ ประชาอมุญ และคณะ, 2562) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการตัดสินใจ กระบวนการในการดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครสกลนคร มีการให้ประชาชนริเริ่มตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลและปัญหาสำคัญแล้วนำมาวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินการพัฒนาของเทศบาล โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจดำเนินการ รับฟังความคิดเห็นกันระหว่างประชาชนผู้บริหาร และบุคลากร ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล

เทศบาลนครสกลนครแบ่งชุมชนออกเป็น 43 ชุมชน เพื่อเอื้อในการบริหารจัดการให้คล่องตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงพื้นที่ประชาคม ทำประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นและรับข้อมูลการตัดสินใจของชุมชน ทำให้ง่ายในการตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างตรงประเด็น

2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการปฏิบัติการ เทศบาลนครสกลนครให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือ ปฏิบัติการได้ดำเนินการจัดทำแผนการดำเนินงานเทศบาลนครสกลนคร องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมบทบาทผู้นำให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการ กิจกรรม ส่งเสริมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ให้มีส่วนในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพิ่มช่องทางการบริการทั้งในด้านการให้ข้อมูลและการรับข้อมูลจากประชาชน แต่งตั้งตัวแทนภาคประชาชนมาร่วมจัดทำและดำเนินการ

จากการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนของเทศบาลนครสกลนคร เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มขยะรีไซเคิล กลุ่มอาชีพ กลุ่มสินค้าโอท็อป เป็นต้น ทำให้งานพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการรับผลประโยชน์ เทศบาลนครสกลนคร ได้มีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเทศบาลนครสกลนคร ซึ่งได้รับผลประโยชน์ทางด้านโครงสร้างต่าง ๆ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม และผลประโยชน์ของชุมชน องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ประชาชนมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลความต้องการในแผนพัฒนาเทศบาล เพื่อจะได้กำหนดโครงการ กิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของ

ชุมชน ส่งเสริมและสร้างอาชีพให้กับประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม กำหนดแผนงานแบบมุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลแก่ประชาชน ชุมชน และสังคม จัดทำและเผยแพร่ข่าวสารหรือระบบสารสนเทศการบริหารงานเทศบาลในช่องทางต่าง ๆ

การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมด้านอื่น ๆ ส่งผลต่อเนื่องสู่การรับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งด้านจิตใจและด้านวัตถุ เช่น ความภาคภูมิใจของชุมชนที่หาค่ามิได้ การยกระดับรายได้ การมีเส้นทางคมนาคมที่ดี การมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด การได้รับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนถึงการได้รับประโยชน์ร่วมกันโดยภาพรวม

2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการประเมินผล เทศบาลนครสกลนคร ได้มีการเปิดช่องทางการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในช่องทางต่าง ๆ และได้ดำเนินการจัดทำคู่มือสำหรับประชาชน สำหรับดำเนินการและควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินการทั้งหมด องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การประเมินผลการดำเนินงานหรือสำรวจความพึงพอใจของประชาชนหลังดำเนินงานโครงการ กิจกรรม จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารประจำชุมชนเพื่อเผยแพร่ รับฟัง และรับข้อเสนอแนะจากประชาชน ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและรับรู้ข้อมูลรายงานผลการดำเนินงานขององค์กรได้ ส่งเสริมแนวทางการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรให้เกิดแก่ประชาชน ชุมชน และสังคม

การลดความเหลื่อมล้ำที่ได้ผลที่สุดคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการวัดประเมินผลการดำเนินงานของเทศบาลนครสกลนครได้อย่างเปิดเผย เป็นการลดหรือหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรอีกทางหนึ่งด้วย เป็นการถ่วงดุลอำนาจโดยภาคประชาชนที่เห็นผลที่สุดของการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุป

การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ศักยภาพทรัพยากรในท้องถิ่นของตนมาพัฒนาบ้านของตนเองอย่างแท้จริง เริ่มตั้งแต่กระบวนการนำเข้าสู่ซึ่งความต้องการหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาจัดลำดับความสำคัญ กำหนดนโยบาย ดำเนินการวางแผน ลงมือปฏิบัติการตามแผน เพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงตามต้องการและสำเร็จลุล่วง เป็นตัวชี้วัดการบริหารจัดการท้องถิ่นตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เทศบาลนครสกลนคร กระจ่ายการมีส่วนร่วมการบริหารงานให้กับประชาชนเข้ามามีบทบาทเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นให้รวดเร็ว โปร่งใสเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล แสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมกำหนดปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมรับรู้ผลการดำเนินงาน

การให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการบริหารเทศบาล ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามระบอบประชาธิปไตย เป็นไปตามแนวคิดที่ว่า การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2552). คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น(แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนา แผนพัฒนาสามปี และแผนการดำเนินงาน). กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. ใน รายงานการวิจัย. มูลนิธิเอเชีย สถาบันพระปกเกล้า.
- ทักษิณ ประชาโมญ และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(1), 96-109.
- เทศบาลนครสกลนคร. (2562). แผนพัฒนาท้องถิ่น (2561 - 2563). จังหวัดสกลนคร: เทศบาลนครสกลนคร.
- ธีระพล อรุณะกลีกร. (2542). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2541). การบริหารสาธารณะในระบบกฎหมายปกครองของฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร: สำนักนิติธรรม.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2541). เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สค. 651 ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เมธี จันท์จารุภรณ์ และสุธิดา รัตนวาณิชพันธ์. (2541). วิทยาการชุมชน: การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างประชาชน. จังหวัดนครสวรรค์: สุขุมและบุตร.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. จังหวัดนนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ปัญหา อุปสรรค และทางออก. จังหวัดนนทบุรี: ธรรมดาเพรส จำกัด.
- สุชาดา จักรพิสุทธิ์. (2547). การศึกษาทางเลือกของชุมชน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 27(4), 18-23.
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- อรรถัย กักพล และฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ. (2553). บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า 52 ด้าน ความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- Alastair, T. W. (1982). Why Community Participation? A Discussion of the Argument Community Participation. In Current Issue and Lesson Learned. United Nations Children's Fund.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1977). Rural Participation: Concept and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. In Rural Development Monograph No.2 The Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University.
- Cohen, M. J. & Norman, T. U. (1980). Participations Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity. New York : World Development.
- Erwin, W. (1976). Participation Management: Concept, Theory and Implementation. Atlanta, G: Georgia State University Press.
- Fornaroff, A. (1980). Community Involvement in Health Systems for Primary Health Care. Geneva: World Health Organization.
- Reeder, W. (1974). Some Aspects of the Informal Social Participation of Families in New York State. In Ph. D. Dissertation. Cornell University.

แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี
วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE GUIDELINE FOR TEMPLE DEVELOPMENT BASED ON COMMUNITY
SURROUNDINGS, A CASE STUDY OF WAT POTHAWAS, TALAD
SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

พระสมุห์มนโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพเพชร)

Phrasamuh Manowat Dhammachoto (Paepet)

พระครูอรุณสุตาลังการ (ปรีดา ขนติโสภณ)

Phrakhru Arunsutalangkan (Preeda Khantisophano)

พระครูวิรัตธรรมโชติ (มีชัย พุทธสุโร)

Phrakhru Wiratthammachot (Meechai Bhuddhasupharo)

พระสมุห์ธนภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงษ์)

Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: manowat1234@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการและแนวทางการพัฒนาวัด 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ทำงานหรือดูแลในเรื่องการพัฒนาวัดโพธารวาส อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการและแนวทางการพัฒนาวัด ๓ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ แนวคิด คือ ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดมาตรการในการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำระเบียบ ประกาศ และคำสั่งต่าง ๆ ของวัดโพธารวาส ให้มีความสอดคล้องกับปัจจุบัน ข้อมูลมีความครบถ้วนครบสมบูรณ์ ทำให้การปกครองดูแลพระภิกษุ

* Received 21 March 2021; Revised 30 March 2021; Accepted 11 April 2021

สามเณรภายในวัดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดฯ ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง เจ้าอาวาสควรควบคุมดูแลความประพฤติปฏิบัติของหมู่พระภิกษุสงฆ์ 2) ด้านศาสนศึกษา ควรสนับสนุนและให้โอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร 3) ด้านการเผยแผ่ ใช้เทคโนโลยีช่วยเผยแผ่ศาสนา 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการสนับสนุนการเรียนให้แก่นักเรียน นักศึกษา และพระภิกษุสามเณร 5) ด้านสาธารณูปการ บูรณะซ่อมแซมเสนาสนะหรือถาวรวัตถุ และ 6) ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ควรมีการช่วยเหลือประชาชนในยามที่เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, วัด, ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the principles and concepts of temple development 2) suggestions on the approach to temple development using the community around the temple as a base. Study only in the case of Wat Photawas, Talat Sub - district, Muang District, Surat Thani Province. It is a qualitative research. Data were collected by interviews from a pool of 21 key contributors. Which is related Worked or supervised the development of Bodhawat Temple, Muang District, Surat Thani Province The research instruments were interviews, analyzes of data from in - depth interviews with key informants. Collect data from field trips The results of the research were as follows: 1) the principles and concepts of the six aspects of the temple development: governance, education, dissemination Education In the area of utilities and public welfare, the concept is that the community has jointly formulated measures to improve, correct and compose the ordinances, announcements and orders of the Bodhavas Temple. To be consistent with the present The information is complete and complete. Make the administration of monks and novices in the temple more efficient. 2) Suggestions about the development of the temple are: 1) administrative The abbot should tighten and supervise the conduct of monks. 2) Religious education. Should support and provide educational opportunities for monks and novices. Use technology to help missionary 4) education work There should be educational support for students and novice monks. 5) Public utilities. The restoration of Sanasana or Thawornwatthu; and 6) the public welfare. There should be assistance to people in times of disasters.

Keywords: The Guideline for Development, Temple, Based on Community Surroundings

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในมาตรา 57 (1) กำหนดไว้ว่า รัฐต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยกำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม สร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา โดยกำหนดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกมิติทั้งในระดับชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยส่วนรวม (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

การพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นฐานคิดในการพัฒนาวัดตั้งแต่เริ่มแรก ที่กำหนดให้วัดอยู่คู่กับชุมชนหรือที่เรียกว่า วัดคามวาสี โดยกำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมหรือออกแบบในการพัฒนาวัดในฐานะที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จึงมีความจำเป็นที่วัดจะต้องได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยมีชุมชนรอบวัดเป็นฐานในการพัฒนาเพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนและวัดรวมทั้งองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น องค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในรูปแบบ “บวร” คือ บ้าน (ชุมชน) วัด และหน่วยงานราชการ ซึ่งเป็นฐานการพัฒนาวัดที่สำคัญ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2547)

วัดโพธาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางชุมชนเมืองและเป็นวัดพัฒนาคูใหม่โดยชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา ซึ่งมีชุมชนรอบวัด จำนวน 3 ชุมชนและมีประชากรอาศัยอยู่ในชุมชนรอบวัด จำนวน 9, 855 คน โดยชุมชนรอบวัดดังกล่าวมีส่วนร่วมสำคัญในการพัฒนาวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของวัดและชุมชน รวมทั้งองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน แนวทางการพัฒนาวัดดังกล่าวมุ่งเน้นการบริการแก่ชุมชนและความเข้มแข็งในการบริหารกิจการของวัดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ (วัดโพธาราม, 2560)

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อได้ทราบถึงหลักการ แนวคิด และแนวทางในการพัฒนาวัดโดยชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ซึ่งสามารถนำผลจากการวิจัยในเรื่องของแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัด

เป็นฐานนั้น ไปใช้ปฏิบัติเพื่อให้วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้มี บ้าน วัด และชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม รวมจำนวน 21 คน แสดงตามตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน
1. กลุ่มผู้นำท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	1 คน
2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่นเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี	1 คน
3. กลุ่มผู้นำชุมชนบริเวณรอบวัดโพธารวาส	3 คน
4. กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาสังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี	3 คน
5. กลุ่มตัวแทนชุมชนบริเวณรอบวัดโพธารวาส	13 คน
รวมทั้งสิ้น	21 คน

วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ทำงานหรือดูแลในเรื่องการพัฒนาวัดโพธารวาส อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม จำนวน 21 คน ได้แก่

1. กลุ่มผู้นำท้องที่ ได้แก่ นายอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน
2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน
3. กลุ่มผู้นำชุมชนรอบวัดโพธารวาส จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

3.1 ประธานชุมชนวัดโพธารวาส จำนวน 1 คน

3.2 ประธานชุมชนตลาดใหม่ดอนนก จำนวน 1 คน

3.3 ประธานชุมชนในลีก จำนวน 1 คน

4. กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาสังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จำนวน 3 คน

ประกอบด้วย

4.1 ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 4 (วัดโพธารวาส) จำนวน 1 คน

4.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 5 (เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี)

จำนวน 1 คน

4.3 ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลหน้อย จำนวน 1 คน

5. กลุ่มตัวแทนชุมชนรอบวัดโพธารวาส จำนวน 13 คน ประกอบด้วย

5.1 ตัวแทนชุมชนวัดโพธารวาส จำนวน 5 คน

5.2 ตัวแทนชุมชนตลาดใหม่ดอนนก จำนวน 4 คน

5.3 ตัวแทนชุมชนในลีก จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยผู้วิจัยมีแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีข้อคำถามโดยละเอียดตามที่ได้จัดเตรียมไว้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเนื้อหา

2. พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาในการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index: IOC) ซึ่งได้ค่า IOC 0.66 – 1

4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เป็นขั้นตอนรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้คำถามที่ถูกสร้างขึ้นมา ไปสัมภาษณ์ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนรอบวัดโพธารวาส บุคลากรทางการศึกษาสังกัด เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี และ ตัวแทนชุมชนรอบวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัด สุราษฎร์ธานี

1.3 ผู้วิจัยนำคำตอบและได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว นำไปวิเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียงรายละเอียดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้อง สละสลวยมากยิ่งขึ้นและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ รวบรวมคำตอบและข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้มีความ สละสลวย รัดกุมเข้าใจง่าย และแยกออกเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. หลักการและแนวความคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ด้านการปกครอง จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้กำหนดนโยบายในการ ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด ได้แก่ ความประพฤติของพระภิกษุสามเณร กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยคนในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้นพร้อมทั้งได้มอบหมายภาระ งานนี้ให้เจ้าอาวาสได้นำไปปฏิบัติ รวมทั้งได้ช่วยกันสอดส่องดูแลและสามารถตักเตือนพระภิกษุ สามเณรได้เมื่อกระทำความผิด เพื่อเป็นการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนที่อยู่รอบ บริเวณวัดโดยไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง และ ผลจากการสัมภาษณ์ในด้านการปกครอง พบว่า

“ชุมชนช่วยกันกวดขันและติดตามการรับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เนื่องจากวัดอยู่ในเขตชุมชนเมืองและมีกิจกรรมเป็นประจำต่อเนื่องตลอดปีและพุทธบริษัท ที่อยู่รอบบริเวณวัดได้อำนวยความสะดวกในการดูแลอุปฐากเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องภัตตาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกรวมไปถึงธรรมเนียมความเป็นอยู่ตามสมควร คนในชุมชนช่วยกัน ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรโดยใช้ระบบความเป็นญาติพี่น้อง นับถือความอาวุโสตามหลัก พระวินัย และร่วมกันกำหนดการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ ของวัด มีไวยาวัจกรและ คณะกรรมการวัดที่มาจากคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันสอดส่องดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณรภายในวัด ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าอาวาสทาง หนึ่งด้วยและญาติโยมพุทธบริษัทที่อยู่รอบบริเวณวัดช่วยกันอุปฐากดูแลเหมือนญาติพี่น้อง ของตนเอง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 2563)

1.2 ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้มีนโยบายในการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ รวมไปถึงมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้มีพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองและสนับสนุนกับปัยภณท์สำหรับใช้สอยอย่างเต็มความศรัทธา ผลจากการสัมภาษณ์ในด้านการศาสนศึกษา พบว่า

“ชุมชนได้สนับสนุนทางด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และสายสามัญ ซึ่งกลุ่มบุตรที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาทุกอุปและร่วมเป็นเจ้าของถวายทุนการศึกษาพร้อมทั้งตำราเรียน และ ชุมชนได้ให้การสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลีและสายสามัญแก่กลุ่มบุตรผู้ที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทอย่างเต็มที่ซึ่งมอบหมายให้เจ้าอาวาสส่งไปศึกษายังสำนักเรียนต่าง ๆ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วกลับมาช่วยพัฒนาวัดตามกำลังความสามารถที่มี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2, 2563)

1.3 ด้านการเผยแผ่ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้มีนโยบายสนับสนุนให้ทางวัดได้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของวัดมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งภายในวัดมีหอกระจายข่าวสำหรับใช้ในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้บริเวณชุมชนรอบวัดจะได้ยินทั่วถึงกันหมด รวมไปถึงการปรับปรุงระบบการแจ้งข่าวสารการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัดผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Line เป็นต้น ที่เน้นการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ชัดเจน สามารถเข้าถึงได้ทุกเพศ ทุกวัยและพัฒนาให้พื้นที่ภายในวัดมีมุมเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งมีระบบอินเทอร์เน็ตเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาใช้งาน ผลจากการสัมภาษณ์ด้านการเผยแผ่

“ได้มีการส่งเสริมให้สถานศึกษาได้มีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาและสนับสนุนพระสงฆ์ซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมมาสอนที่โรงเรียนเป็นประจำอย่างต่อเนื่องและรูปแบบในการสอนนั้นจะเน้นภาคปฏิบัติ เช่น กิจกรรมพาน้องหิ้วปิ่นโตไปวัด นักเรียนที่เป็นรุ่นพี่จะนำรุ่นน้องไปวัดเพื่อสวดมนต์ รับผิดชอบ และถวายสังฆทาน จะมีคุณครูและคนในชุมชนช่วยเป็นที่เลี้ยง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 2563)

1.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้กำหนดนโยบายการสนับสนุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย แต่ขาดทุนทรัพย์ โดยกำหนดให้วัดเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส

ซึ่งจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อสนับสนุนให้เยาวชนได้มีโอกาสทางการศึกษา ผลจากการสัมภาษณ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า

“ชุมชนได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมของทางวัด เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ รวมไปถึงศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ชุมชนได้สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาของนักเรียนให้แก่สถานศึกษาต่าง ๆ รอบบริเวณวัด ซึ่งเป็นผู้มีความประพฤติดีมีคุณธรรมและขาดทุนทรัพย์ในการเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษา อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีการจัดตั้งกองทุนทางการศึกษาโดยเฉพาะเพื่อร่วมกันระดมเงินใช้ในการมอบทุนการศึกษาพร้อมทั้งอุปกรณ์การเรียนเป็นประจำทุกปี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 2563)

1.5 ด้านสาธารณูปการ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้กำหนดแผนในการบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะถาวรวัตถุที่มีความเสื่อมโทรมไปตามสภาพกาลเวลาและดำเนินการไปตามลำดับความจำเป็นในการใช้งานก่อน - หลัง ในการส่วนของการก่อสร้างถาวรวัตถุนั้นชุมชนได้กำหนดแผนการพัฒนาซึ่งจะมีกระบวนการประชุมจากคนในชุมชนเมื่อผ่านนี้ไปแล้วจะมอบหมายให้ทางวัดดำเนินการในขั้นตอนต่อไป การบริหารจัดการศาสนสมบัติภายในวัดคนในชุมชนจะร่วมในการบริหารจัดการดูแล มีการจัดทำบัญชีมี - คิน และชี้แจงให้รับทราบทุกครั้ง ผลจากการสัมภาษณ์ด้านสาธารณูปการ พบว่า

“ชุมชนได้ร่วมกันวางแผนและพัฒนาเสนาสนะภายในวัด โดยให้มีการก่อสร้างอย่างเป็นระบบและมีความเพียงพอสำหรับพระภิกษุสามเณรและผู้มีที่มาใช้บริการ ซึ่งเน้นความสะอาด เป็นระเบียบ พร้อมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกพอสมควร และพระภิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมทั้งพุทธบริษัทที่อยู่ในชุมชนรอบบริเวณวัดได้ช่วยกันดูแลรักษาให้มีความมั่นคงถาวร” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 2563)

1.6 ด้านสาธารณะสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้กำหนดนโยบายในรูปแบบสวัสดิการเพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัด เช่น การออกเยี่ยมผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนบริเวณรอบวัด ซึ่งจะเป็นการมอบสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรคเงินเพื่อการดำรงชีพ การจัดการบำเพ็ญกุศลศพสำหรับผู้ยากไร้ กิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนี้ได้ส่งเสริมการทำกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดรายได้และองค์ความรู้ โดยขอความอนุเคราะห์สถานที่ทางวัดเพื่อใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น แหล่งเรียนรู้ภายในวัด การฝึกอาชีพของคนในชุมชน รวมไปถึงตลาดนัดเพื่อเป็นการสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ผลจากการสัมภาษณ์ด้านสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า

“ชุมชนได้ระดมทุนสำหรับการบำเพ็ญกุศลศพผู้ยากไร้ ซึ่งทางวัดจะอนุเคราะห์โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและร่วมเป็นเจ้าของภาพในการบำเพ็ญกุศลทุกคืนจนเสร็จสิ้นงานและพระภิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมด้วยคนในชุมชนได้มาช่วยเหลืองานด้วยจิตอาสา” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6, 2563)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1 ด้านการปกครอง

2.1.1 ในการปกครองของวัด เจ้าอาวาสควรทบทวนขั้นตอนควบคุมดูแลความประพฤติปฏิบัติของหมู่พระภิกษุสงฆ์ให้อยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เป็นแบบอย่างและเป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน โดยมีกฎระเบียบวัดที่กำหนดขึ้นอย่างชัดเจนเพื่อจัดการและป้องกันการประพฤติผิดกรรมอันเสียหายแก่หมู่พระภิกษุสงฆ์

2.1.2 ควรจัดให้มีการประชุมชี้แจงพระภิกษุสามเณรอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ของวัดหรือการปรึกษาหารือด้านแนวคิด นโยบาย การดำเนินงาน การขอความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีภายในวัดตลอดจนถึงการสอดแทรกแนวทางปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

2.1.3 เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด โดยยึดถือรูปแบบการปกครองภายใต้กฎพระธรรมวินัยและกฎหมายเถรสมาคมเพื่อลดช่องว่างระหว่างพระภิกษุสามเณรภายในวัดและชุมชน

2.2 ด้านการศาสนศึกษา

2.2.1 ควรสนับสนุนและให้โอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรเพื่อให้ได้รับการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ อย่างทั่วถึงทุกรูป

2.2.2 กุลบุตรที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทในระยะสั้นต้องจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในหลักสูตรระยะสั้นโดยเน้นในเรื่องหลักธรรม พระวินัย เพื่อสร้างความเข้าใจและหลักปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2.2.3 ควรสนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป เช่น การถวายทุนการศึกษา การถวายกัปปิยภัณฑ์ อันสมควรแก่สมณะและการอำนวยความสะดวกในระหว่างที่ศึกษาอยู่

2.3 ด้านการเผยแผ่

2.3.1 ในการเผยแผ่ในยุคสมัยปัจจุบันเทคโนโลยีถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยประชาสัมพันธ์และเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มากขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีความสะดวกสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสร้าง Page ใน Facebook เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร

ของวัด และควรนำเสนอข่าวทางพระพุทธศาสนาผ่านหอกระจายข่าวด้วยหัวข้อธรรมสั้น ๆ ยามเช้า นิทานชาดกสอนใจเพื่อให้ประชาชนในบริเวณวัดได้รับฟังและเกิดความรู้ในการประพฤติปฏิบัติตนตามลำดับต่อไป

2.3.2 ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมพูดคุยสาระเกี่ยวธรรมะ อย่างน้อยวันละ 30 นาที หรือการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของชุมชนเพราะหอกระจายข่าวของทางวัดนั้นเป็นสมบัติส่วนรวมที่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม

2.3.3 ควรให้นักเรียน นักศึกษา ที่มีความสามารถในการด้านการพูด ได้มาร่วมบรรยายธรรมหรือเล่านิทานธรรมะผ่านทางหอกระจายข่าวของทางวัด การไลฟ์สดผ่านทาง Facebook หรือการออกอากาศทางสถานีวิทยุ

2.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์

2.4.1 ในเรื่องของการศึกษา ควรมีการสนับสนุนการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา และ พระภิกษุสามเณร อย่างเป็นระบบและทั่วถึงทุกรูป/คน เพื่อเป็นหลักประกันให้นักเรียน นักศึกษา และพระภิกษุสามเณรได้พัฒนาและเรียนรู้ให้เข้ากับสังคมโลกยุคปัจจุบันและสามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษามาต่อยอดและนำมาถ่ายทอดและสอนแก่บุคคลที่สนใจและอยากที่จะเรียนรู้

2.4.2 จะต้องเก็บหลักฐานรายชื่อผู้ที่ได้รับทุนการศึกษาลงในระบบดิจิทัล ไม่ควรเก็บเป็นเอกสารเพียงอย่างเดียวเพื่อให้สามารถติดตามบุคคลผู้ที่ได้รับทุนอย่างสะดวกและจะมีการลงพื้นที่พบปะพูดคุยทั้งในเรื่องการเรียน การดำเนินชีวิต นำข้อมูลส่วนนี้มาพิจารณาเพื่อสนับสนุนในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมต่อไป

2.5 ด้านสาธารณูปการ

2.5.1 การจะบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะหรือถาวรวัตถุในแต่ละครั้ง จะต้องมีการประชุมพบปะพูดคุยกับคนในชุมชนเพื่อเป็นการหาแนวทางที่ดีที่สุดและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เช่น ถาวรวัตถุบางอย่างซึ่งสร้างมานานเมื่อมีการบูรณะแล้วจะต้องให้อยู่ในรูปแบบเดียวซึ่งจะต้องใช้ช่างที่มีฝีมือและชำนาญในงานนั้น ๆ

2.5.2 ทางวัดควรเอื้ออำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ในการใช้ประกอบศาสนกิจให้ชัดเจน เนื่องจากเนื้อที่ของวัดยังมีไม่เพียงพอและยังไม่มีความสะดวกในการใช้ทำกิจกรรมในบางเรื่อง

2.5.3 ควรเพิ่มถังขยะตามจุดต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งสามารถขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และในส่วนของห้องน้ำต้องมีความสะอาดมากกว่านี้พร้อมทั้งเพิ่มคนทำความสะอาดโดยการจัดเวรจิตอาสาซึ่งเป็นคนในชุมชน

2.6 ด้านสาธารณะสงเคราะห์

2.6.1 ในส่วนการเกื้อกูลประชาชน ได้แก่ ควรมีการช่วยเหลือประชาชนในยามที่เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย

เพื่อช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมทั้งมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย

2.6.2 ควรจัดทำโครงการวัดเยี่ยมบ้าน โดยพระภิกษุสามเณร จะออกไปเยี่ยมญาติโยมที่อยู่ในบริเวณชุมชนรอบวัดพร้อมทั้งมีการมอบของที่ระลึกและพบปะสนทนาธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดและชุมชน

2.6.3 ควรจัดตั้งกองงานคิลานุปัฏฐากภายในวัดเพื่อช่วยดูแลพยาบาลผู้ป่วยติดเตียงที่อยู่ในบริเวณชุมชนรอบวัด พร้อมทั้งสนับสนุนในส่วนของการรณรงค์ทำความสะอาด โดยชักชวนคนในชุมชน อสม. มาร่วมเป็นจิตอาสาทำงานร่วมกับพระภิกษุสามเณร

อภิปรายผล

1. หลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ด้านการปกครอง จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการปกครอง พบว่า กำหนด ปรับปรุง และแก้ไข กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของวัด เพื่อให้สอดคล้องกับปัจจุบัน ช่วยกันสอดส่องดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย ปกครองดูแลตามลักษณะแบบญาติพี่น้อง คือสามารถตักเตือนพระภิกษุสามเณรได้เมื่อกระทำความผิดกฎระเบียบของวัดหรือผิดพระวินัย และมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น มอบหมายให้เจ้าอาวาสรับผิดชอบ อีกทั้งพระมหานูชา สิริวัฒน ได้นำเสนองานวิจัยไว้ว่า การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดเทพบูรณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า บทบาทของพระสงฆ์โดยภาพรวมยังมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นเสมอมาโดยเฉพาะในด้านการปกครอง ซึ่งเจ้าอาวาสยังคงทำหน้าที่ดูแลกิจการภายในวัดเป็นสำคัญ (พระมหานูชา สิริวัฒน, 2556)

1.2 ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการศาสนศึกษา พบว่า ชุมชนได้มีสนับสนุนกับปัจจัยสนับสนุนสำหรับพระภิกษุสามเณรที่ศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มความศรัทธา ส่งเสริมพระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปสอนในโรงเรียน และ ส่งเสริมให้ภายในวัดมีศูนย์การเรียนรู้ โดยมีห้องสมุดของวัดซึ่งมีเอกสารทางพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้า เป็นต้น อีกทั้ง พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวฑฺฒโน) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรี พบว่า ด้านบุคลากร พระสงฆ์ภายในวัดต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้เฉพาะด้าน เช่น การเรียนนันทกรรม - บาลี การเรียนรู้วิชาทางโลก เป็นต้น และนำความรู้

ที่มีมาปรับและประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา (พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวตฺตโน), 2558)

1.3 ด้านการเผยแพร่ จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการเผยแพร่ พบว่า ชุมชนมีการพัฒนาพื้นที่ภายในวัดมีมุมเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาและมีอินเทอร์เน็ตที่สะดวก รวดเร็ว สนับสนุนให้ทางวัดประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของวัด ปรับปรุงวัดผ่านสื่อออนไลน์ และ บริหารจัดการติดตามข่าวสาร เป็นต้น ทั้งนี้ พระมหาเกริกชัย เรือไธสง ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวัดตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านการเผยแพร่ จัดการเผยแพร่ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาสู่สาธารณชน โดยจัดให้วัดมีสภาพเหมาะสมต่อการเรียนรู้ เช่น มีป้ายพุทธศาสนสุภาษิต สามารถพบความรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตระหนักเห็นคุณค่าของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า (พระมหาเกริกชัย เรือไธสง, 2557)

1.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐานศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ชุมชนได้กำหนดข้อตกลงการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุตรหลานในชุมชนได้เรียนและเข้าสอบธรรมศึกษาในนามนักเรียนของวัด พัฒนาพื้นที่ภายในวัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อบุตรหลานในชุมชนได้เรียน ใกล้บ้านปลอดภัย และประหยัด ซึ่งทั้งนี้ พระมหากิตติ สุจิตโต ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชนในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า พระสงฆ์ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาทุกแขนง ไม่ได้จำกัดอยู่ในระบบการศึกษาแบบโรงเรียนปริยัติธรรมหรือโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วไปเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้รับการศึกษาที่ตีรวมไปถึงมีการสนับสนุนทุนการศึกษาและมีอนุเคราะห์สงเคราะห์ให้มีคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนดีขึ้นตามไปด้วย (พระมหากิตติ สุจิตโต, 2556)

1.5 ด้านสาธารณูปการ จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านสาธารณูปการ พบว่า ชุมชนได้กำหนดการปรับปรุงและพัฒนาภูมิทัศน์ภายในวัดโดยสร้างจุดเช็คอิน สามารถถ่ายรูปเก็บไว้เป็นที่ระลึกได้ กำหนดให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ประชุมและลงมติจากที่ประชุมของชุมชน เพื่อ บูรณะ ซ่อมแซม สร้างเสนาสนะ ถาวรวัตถุเพิ่มเติม ปรับปรุงที่เสื่อมโทรม เป็นต้น อีกทั้ง พระมหาเกริกชัย เรือไธสง ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวัดตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านสาธารณูปการ ได้เล็งเห็นความจำเป็นในการก่อสร้าง

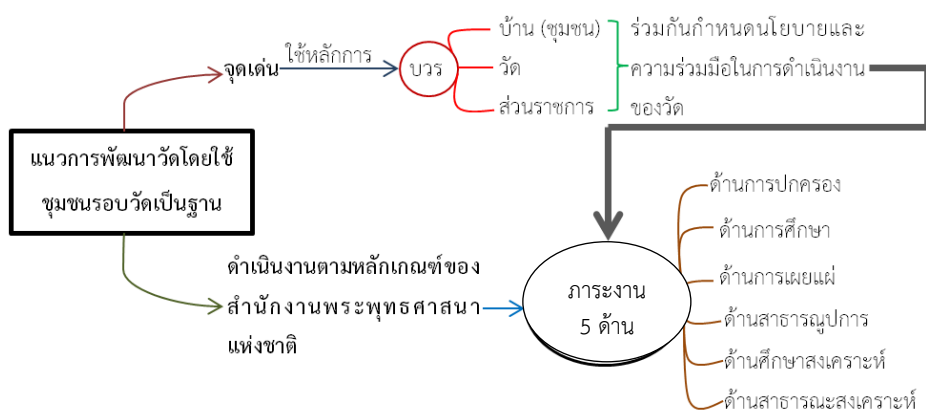
ถาวรวัตถุที่เน้นประหยัดและถูกสุขลักษณะอีกทั้งยังรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย (พระมหาเกริกชัย เรือไธสง, 2557)

1.6 ด้านสาธารณะสงเคราะห์ จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนา วัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัด สุราษฎร์ธานี ด้านสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า ชุมชนได้สนับสนุน การออกเยี่ยมผู้สูงอายุที่อยู่ใน ชุมชนบริเวณรอบวัด ส่งเสริมการทำกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดรายได้และองค์ความรู้ จัดตั้ง มูลนิธิศุภครีธาสุราษฎร์ธานี โดยขอการสนับสนุนอุปกรณ์จากทางวัด เช่น ผ้าพันแผล ผ้าห่อศพ เป็นต้น ซึ่ง กิตติ ขวัญนาค ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาบทบาทการทำงานเป็น เครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บทบาทในการทำงานของพระสงฆ์ นักพัฒนาจะเน้นด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนมากที่สุด รองลงมา คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือ/บรรเทาทุกข์ (กิตติ ขวัญนาค, 2559)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษา เฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ด้านการปกครอง เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด ด้านการศาสนศึกษา ควรสนับสนุนทุนการศึกษาและกับปัยภณท์ใช้สอยตามสมควรเพื่อให้เกิด กำลังใจในศึกษาเล่าเรียนต่อไป ด้านการเผยแผ่ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้พูดคุยสาระเกี่ยวกับ ธรรมะอย่างน้อยวันละ 30 นาที ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เยียวยาเหล่าเรียนของบุตรหลาน ในชุมชนตามสมควรเมื่อเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ด้านสาธารณูปการ ปรีกษาหรือกับคนในชุมชน เพื่อเป็นการหาแนวทางที่ดีที่สุดและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เช่น ถาวรวัตถุบางอย่างซึ่งสร้างมา นานเมื่อมีการบูรณะแล้วจะต้องให้อยู่ในรูปแบบเดียว และด้านสาธารณะสงเคราะห์ บรรเทา สาธารณะภัยเพื่อช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมทั้งมอบเครื่องอุปโภค บริโภคแก่ผู้ประสบภัย ทั้งนี้ พระเริ่ม ไชตะขบ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่าง วัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พบว่า การจัดวัดให้มีที่พักผ่อน เพียงพอ สะอาดร่มรื่น สร้างแรงดึงดูดให้ผู้เข้ามาใช้บริการทางพระพุทธศาสนาได้ชื่นชมกับ สภาพแวดล้อมของวัดที่มีสิ่ง อำนวยความสะดวกให้ได้พักผ่อนจิตใจ เช่น ห้องพัก ห้องสัมนนา ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอต่อการรองรับของคนทุกเพศทุกวัย และ ด้านสภาพแวดล้อม จัดบริเวณวัดให้มีความร่มรื่นและสอดคล้องกับการเป็นอุทยานการศึกษาทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นสิ่งแวดล้อมให้มีความสงบ ร่มเย็นจากต้นไม้ โดยเฉพาะต้นไม้ที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นสาละ เป็นต้น รวมไปถึงการแบ่งบริเวณวัดอย่างเป็น สัดส่วนที่ชัดเจน (พระเริ่ม ไชตะขบ, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ ชุมชนบริเวณรอบวัดโพธารวาสได้กำหนดนโยบายและความร่วมมือในการพัฒนาวัดด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามหลักการของ “บวร” ได้แก่ บ้าน วัด และส่วนราชการ ซึ่งจะทำหน้าที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัดในแต่ละด้านแตกต่างกันไป ได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและสอดคล้องคุณความประพฤติของพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดให้อยู่ในกรอบของหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสมาชิกในชุมชนสามารถแนะนำตักเตือนได้เมื่อพบเห็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาวัดในด้านอื่น ๆ โดยมีการวางแผนร่วมกับเจ้าอาวาสและผู้นำท้องถิ่น เพื่อยกระดับในการขับเคลื่อนตามมาตรฐานและคุณภาพของวัดโพธารวาสให้เป็นไปตามที่คณะสงฆ์และชุมชนได้คาดหวังไว้จากการสรุปผลการวิจัยดังกล่าว ข้อเสนอแนะ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) พระภิกษุสามเณรและคนในชุมชนควรมีการพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับยุคสมัย ดังนั้น ร่วมกันกำหนดและส่งเสริมการนำแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง 1.2) สร้างเครือข่ายกับชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยการนำเสนอแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมาปฏิบัติและประสานความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันกำหนดแผนนโยบายการพัฒนาวัดเพื่อปรับตัวให้เข้ากับชุมชนและสังคมยุคดิจิทัล 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรมีการศึกษากระบวนการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในลักษณะที่เน้นเฉพาะประเด็นด้านนั้น ๆ 2.2) ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำในการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในยุคสังคมดิจิทัลและควรเน้นเฉพาะประเด็นด้านนั้น ๆ สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการสรุปผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2547). เอกสารวิชาการ การจัดการความรู้การพัฒนาชุมชน: องค์ความรู้การพัฒนาชุมชน ชุดที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บีทีเอส เพรส.
- กิตติ์ ขวัญนาค. (2559). การศึกษาบทบาทการทำงานเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1. (10 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธิาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมณเฑียร ธมฺมโชโต (แพเพชร), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2. (14 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธิาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมณเฑียร ธมฺมโชโต (แพเพชร), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3. (20 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธิาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมณเฑียร ธมฺมโชโต (แพเพชร), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4. (15 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธิาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมณเฑียร ธมฺมโชโต (แพเพชร), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5. (25 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธิาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมณเฑียร ธมฺมโชโต (แพเพชร), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6. (17 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธิาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมณเฑียร ธมฺมโชโต (แพเพชร), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวฑฺฒโน). (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรี. ใน ดุษฎีพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากิตติ สุจิตโต. (2556). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชนในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พระมหาเกริกชัย เรืองไธสง. (2557). แนวทางการพัฒนาวัดตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พระมหาอนุชา สิริวณฺโณ. (2556). การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดเทพปุณณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระเริ่ม ไชตะขบ. (2560). แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.
- วัดโพธารวาส. (2560). ข้อมูลวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เรียกใช้เมื่อ 27 ธันวาคม 2563 จาก <https://templeinsurat.blogspot.com/2015/10/watphothhawat.html>

ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร* WALL MURAL ACTIVITY DEVRAJKUNCHORN VARAVIHARN TEMPLE

พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตฺโต พุ่มพวง)

Phrathepkhunaporn (Sophon Sophanachitto Phumphueng)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: watdevaraj@hotmail.com

บทคัดย่อ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร ได้นำเสนอให้เห็น คุณค่า ความสำคัญ หลักธรรมของจิตรกรรมฝาผนังและซึมซับความงาม ด้านศิลปะสุนทรียศาสตร์ ในจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร ต้องทราบความหมาย คุณค่า ความสำคัญ และหลักธรรมได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้งนั้นต้องอาศัยความเข้าใจบริบทของคำศัพท์ รากศัพท์ และความหมายคำศัพท์ เป็นพื้นฐานอันดับแรก มิเช่นนั้น ถ้าไม่ทราบก็จะไม่เข้าใจ ถึงแก่นแห่งธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยวิเคราะห์ คุณค่า ความสำคัญ และหลักธรรม ที่ปรากฏอยู่ในจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเทวราช กุญชร เพื่อที่จะได้ซึมซับในมุมของความงามด้านศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ และด้านหลักธรรม วิทยา ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดเทวราช กุญชร วรวิหาร ซึ่งมี 1) ภาพชุมนุมเทพยดา 2) ภาพพุทธประวัติตอนโปรดพุทธมารดา 3) ภาพ ทศชาติชาดก ตอนสุวรรณชาดก 4) ภาพพระภิกษุปลงอสุภกรรมฐาน 10 หรือพิจารณา ชากศพ 5) ภาพ “เสือกัดพระ” สื่อถึงการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน และภาพอื่นๆอีกมากมาย ที่มีเรื่องราวและหลักธรรมที่สื่อไว้ในภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร เพื่อสื่อให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของผู้ต้องการถ่ายทอดเพื่อให้เป็น ธรรมทาน แก่ทุกท่านที่ได้ชม ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร หากได้ชมภาพเข้าใจหลักธรรม แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันได้ เมื่อท่านมาชมภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ วัดเทวราชกุญชรท่านจะถามว่าตัวท่าน ได้พบความงดงามทางสายตา ได้คุณค่าทางหลักธรรม ได้น้อมนำชีวิตก้าวสู่นิพพาน แล้วหรือยัง

คำสำคัญ: ภาพจิตรกรรม, พระอุโบสถ, วัดเทวราชกุญชร วรวิหาร

* Received 22 March 2021; Revised 31 March 2021; Accepted 12 April 2021

Abstract

The mural of the Ubosot of Wat Devarajkunchorn Varaviharn presents the importance of the mural and the beauty. In art aesthetics In the frescoes in the Ubosot, Wat Devarajkunchorn Varaviharn, the meaning, value, significance and principles of the temple must be clearly known. To be clear requires an understanding of the context of the term, its etymology, and its meaning. It is the first basis, otherwise if you do not know, you will not understand the essence of the dharma that is beneficial to the spread of Buddhism in Thai society. By analyzing the values, significance and principles that appear in the murals in the Ubosot of Wat Devarajkunchorn Varaviharn. In order to be absorbed in the beauty of art. aesthetics And principles of science According to the teachings of the Buddha Appeared in the mural of the Ubosot, Wat Devarajkunchorn Varaviharn, which has 1) the image of the goddess Yada 2) the history of the Buddha's mother's favorite episode 3) the decay Suwan Sam Chatok episode 4) A picture of a monk wearing a meditation 10 or considering a corpse. And many more pictures With stories and principles that have been communicated in the murals of the Ubosot of Wat Devarajkunchorn Varaviharn to convey the intent of those who want to convey in order to be fair to all who have viewed the mural of the Ubosot at Wat Devarajkunchorn Varaviharn, if you see the picture, understand the principles And apply it in daily life When you come to see the mural of the Ubosot Wat Devarajkunchorn Varaviharn, you ask that you Found the beauty of the eyes Gain the virtue of principles Have brought life to nirvana yet or not.

Keywords: Painting, Temple, Wat Devarajkunchorn Varaviharn

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนัง (Painting) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง ปรากฏคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ และคุณค่าทางด้านเนื้อหา สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ โบราณคดี ลัทธิศาสนาประเพณี และวัฒนธรรม เป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่อดีตกาล จิตรกรรมไทย หมายถึง ภาพเขียนที่มีลักษณะเป็นแบบอย่างของไทยที่แตกต่างจากศิลปะของชาติอื่น แม้ว่าอาจมีอิทธิพลศิลปะของชาติอื่นอยู่บ้าง แต่สามารถ ดัดแปลง คลี่คลาย ตัดทอน หรือเพิ่มเติมจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ ตนเองได้อย่างสวยงาม ลงตัว และมีวิวัฒนาการด้านรูปแบบ วิธีการ มาตลอดจนถึงปัจจุบัน และสามารถพัฒนาต่อไปอีกในอนาคต “ลายไทย” เป็นส่วนประกอบ

ของภาพเขียนไทยใช้ตกแต่งอาคาร สิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ เครื่องประดับ ฯลฯ (สนุกกูร, 2556) เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันซึ่งนำเอารูปร่างจาก ธรรมชาติมาประกอบ เช่น ลายกนก ลายกระจัง ลายประจายามลายเครือเถา เป็นต้นหรือเป็นรูปที่มาจากความเชื่อและคตินิยม เช่น รูปคน รูปเทวดา รูปสัตว์ รูป ยักษ์ เป็นต้น จิตรกรรมไทยเป็นวิจิตรศิลป์อย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ มีคุณค่าทางศิลปะและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า เรื่องที่เกี่ยวกับ ศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมการ แต่งกาย ตลอดจนการแสดงการเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ ของแต่ละยุคสมัยและสาระอื่น ๆ ที่ประกอบกัน เป็นภาพจิตรกรรมไทย งานจิตรกรรมให้ความรู้สึกในความงามอันบริสุทธิ์ น่าชื่นชม เสริมสร้างสุนทรียภาพขึ้นในจิตใจมวลมนุษยชาติได้ ประยูร อุลุชาฎะ ให้ความหมายว่า จิตรกรรมฝาผนัง หมายถึง งานเขียนภาพโดยเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังของไทย นิยมเขียนลง บนฝาผนังพระอุโบสถ วิหาร และศาลา เป็นต้น” (ประยูร อุลุชาฎะ, 2530) ประเสริฐ ศีลรัตน์ ให้ความหมายว่า “จิตรกรรมฝาผนังเป็นศิลปะประเภทหนึ่งมีลักษณะสร้างสรรค์ โดยการถ่ายทอดเรื่องราวที่ต้องการแสดงออกลงไปบนฝาผนังที่เตรียมไว้ ซึ่งใช้วัสดุประเภทสี และด้วยเทคนิควิธีการที่เหมาะสมกับชนิดของวัสดุที่รองรับ ” (ประเสริฐ ศีลรัตน์, 2526) สรุปว่า จิตรกรรมฝาผนัง เป็นการเขียนภาพหรือวาดภาพที่ต้องการลงบนฝาผนัง โดยการใช้เส้น และสีเป็นประเด็นหลัก อาจจะเขียนภาพบนฝาผนังอาคารซึ่ง ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นศาสนสถาน เช่น ฝาผนังพระอุโบสถ วิหาร และศาลาการเปรียญ เป็นต้น

พระอุโบสถ

อุโบสถ (อ่านว่า อุ-โบ-ส-ด) ถือเป็นอาคารที่สำคัญภายในวัดเนื่องจากเป็นสถานที่ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรม (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548) ซึ่งแต่เดิมในการทำสังฆกรรมของ พระภิกษุสงฆ์จะ ใช้เพียงพื้นที่โล่ง ๆ ที่กำหนดขอบเขตพื้นที่สังฆกรรมโดยการกำหนดตำแหน่ง“สีมา” เท่านั้น แต่ในปัจจุบันจากการมีผู้นับชมมากขึ้น อีกทั้งภายในพระอุโบสถมักประดิษฐานพระประธานที่เป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญ ๆ ทำให้มีผู้มาสักการบูชา และร่วมทำบุญเป็นจำนวนมาก พระอุโบสถจึงถูกสร้าง ขึ้นเป็นอาคารถาวรและมักมีการประดับตกแต่งอย่างสวยงาม คำว่า อุโบสถ มาจากรากศัพท์ว่า อุป + วส + อถ ปัจจัย โดยมีการแปลงรูปตามภาษาบาลีดังต่อไปนี้ “อุโบสถ” บาลีเป็น “อุโปสถ” อ่านว่า อุ-โป-สะ-ทะ รากศัพท์มาจาก อุป- อุปสรรค (เข้าไป, ใกล้, มั่น) + วส ธาตุ (อยู่) + -อถ ปัจจัย, แปลง อะ ที่ (อุ)-ป กับ ว-(ส) เป็น โอ (อุป + วส > อุโปส) : อุป + วส = อุปวส > อุโปส + อถ = อุโปสถ (บุคลิกล) (อุโปสถ) แปลตามศัพท์ว่า 1) “ธรรมเป็นที่เข้าจำ”, “กาลเป็นที่เข้าจำ” (คือเข้าไปอยู่ โดยการถือศีลหรืออดอาหาร) 2) “กาลเป็นที่เข้าถึงการอดอาหารหรือเข้าถึงศีลเป็นต้นแล้วอยู่” และยังมีอีกมีความหมายคือ สถานที่ที่พระสงฆ์ประชุมทำสังฆกรรมตามพระวินัย เรียกตามคำวัดว่า อุโบสถาคาร บ้าง อุโบสถัคคะ บ้าง แต่เรียกโดยทั่วไปว่า โบสถ์ เรียกเต็มคำว่า

อุโบสถ หรือ โรงอุโบสถ ถ้าเป็นของพระอารามหลวงเรียกว่า พระอุโบสถ บางถิ่นเรียกว่า สิม หรือ สิม เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า เป็นเขตแดนที่พระเจ้าแผ่นดิน พระราชทานให้แก่สงฆ์เป็นพิเศษ เรียกว่า วิสุทตคามสีมา ก่อนที่จะมาเป็นโบสถ์ที่ถูกต้องตาม พระวินัยจะต้องมีสังฆกรรมที่เรียกว่า ผูกสีมา หรือ ผูกพัทธสีมา ก่อน เดิมทีมีผู้อธิบายว่า อุโบสถ มาจากคำว่า อุป + โอสถ แล้วแปลว่า เข้าถึงยาแก้โรค หรือ เข้าไปใกล้ยารักษาโรค ซึ่งเป็น ความเข้าใจผิดและไม่ถูกต้องตามหลักภาษาบาลี ที่ถูกต้องคือ อุป + วส ธาตุ + อถ ปัจจัย สำเร็จรูป เป็น อุโบสถ ดังอธิบายข้างต้นแล้ว

วัดเทวราชกุญชร วรวิหาร

วัดเทวราชกุญชร วรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 90 แขวงวรชัยยบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก เหนือ ปากคลองผดุงกรุงเกษมอาณาเขตของวัด ทิศเหนือ จดกับถนนศรีอยุธยาตอนโค้งลงแม่น้ำ เจ้าพระยา และเขตท่าवासกรี ทิศใต้ จดกับปากคลองผดุงกรุงเกษม และตลาดเทวราช ของ สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ ทิศตะวันออก จดกับถนนศรีอยุธยา และตลาดเทวราช ทิศตะวันตก จดแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตั้งวัดมีที่ดินจำนวน 20 ไร่ และมีที่ธรณีสงฆ์อีกแปลงหนึ่งใน แขวงวรชัยยบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 1 ไร่ 1 งาน 94 ตารางวา มีหนังสือ กรรมสิทธิ์ คือ โฉนดที่ดินเลขที่ 89 02

จตุรารักษกัมมัฏฐาน หรือ อารักษกัมมัฏฐาน

จตุรารักษกัมมัฏฐาน เป็นศัพท์สมาสกันระหว่าง จตุ (สี่) + อารกข (รักษา) + กัมมัฏฐาน (ที่ตั้งของการงาน) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (พระมหานายม อุตตโม, 2523) พระ พุทธปิยะ, ปทฐปติ, แปลโดย พระมหาสมใจ ปญญาทีโป, (พระมหาสมใจ ปญญาทีโป, 2526) จตุ แปลว่า สี่ (4) ศัพท์มาจาก จตุ ศัพท์สังขยา เป็นปุงลิงค์ ลง โย ปฐมวิภตติฝ่ายพหุ วชนะ เอา จตุ กับ โย เป็น จตุโร ด้วยสูตรเป็นต้นว่า ติจจุนน ในเพราะ โย วิภตติ แม่ของ จตุ ศัพท์ ก็ เหมือนกัน ด้วย ตุ ศัพท์ ในสูตรนี้ว่า ตโต โยนโม ตุ เป็น โอ อักษรบ้าง แห่ง อุ ของ จตุ ศัพท์ ด้วย สูตรว่า เตสุ วุทธิ สูตรเป็นต้น (พระมหาสมปอง มุทิโต, 2545) รกข แปลว่า รักษา ถ้ามี อา นา หน้า แปลว่า การเฝ้ารักษา ดังนั้น รกข ศัพท์มาจาก รกข ธาตุ ในความหมายว่า รักษา ดูแล ตรงกับรากศัพท์ว่า ปาลเน มีตัวอย่างคือ อารกขา (การเฝ้ารักษา) คำ ว่า จตุรารักษา มาจาก จตุโร กับ อารกขา เป็นอสมาหรรทิสมาส **วิเคราะห์ว่า** จตุโร อารกขา จตุรารกขา ความว่า การรักษาสี่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2551) กัมมัฏฐาน แปลว่า ที่ตั้งแห่ง การงาน อารมณเป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุปายทางใจ คำว่า กัมมัฏฐาน มาจาก กัมม กับ ฐาน เป็นฉัฏฐิตูปุริสสมาส **วิเคราะห์ว่า** กมมานาน กมมฐาน ความว่า ที่ตั้งแห่งการงาน

ทั้งหลาย ในทางพระพุทธศาสนามี 2 อย่างคือ สมณะ กับวิปัสสนา เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติมี กัมมัญฐาน 2 คือ 1) สัพพัตถกัมมัญฐาน เป็นกัมมัญฐานที่ต้องการในที่ทั้งปวง คือ เหมาะที่จะใช้เป็นพื้นฐานของการเจริญกัมมัญฐานทุกอย่าง มี เมตตา มรณานุสสติ และอสุภสัญญา 2) ปาริหาริกัมมัญฐาน คือ กัมมัญฐานที่จะต้องบริหารประจำตัว เมื่อรวมจตุรารกขา เข้ากับ กมมัญฐาน เป็น จตุรารกขกมมัญฐาน วิเคราะห์เป็นอวธารณุปุพพทกัมมธารยสมาส 8 ว่า จตุรารกขา เอว กมมัญฐาน จตุรารกขกมมัญฐาน ความว่า ที่ตั้งแห่งการงาน คือ การรักษาสี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) ดังนั้น จตุรารกขกัมมัญฐาน จึงเป็นศัพท์สมาส (เชื่อมกันระหว่าง ศัพท์ คือ จตุร กับ อารกข กับ กัมมัญฐาน) แปลว่า “กัมมัญฐานเป็นเครื่องรักษา ผู้ปฏิบัติให้สงบระงับ ซึ่งควรเจริญเป็นนิตยมี 4 อย่าง”

สัตตปรกณภีธรรม หรือ พระอภิธรรม 7 คัมภีร์

สัตตปรกณภีธรรม หรือ พระอภิธรรม 7 คัมภีร์ คือ บทเทศน์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปเทศนาโปรดพุทธมารดา พระพุทธเจ้าทรงเสด็จขึ้นไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อรื้อพระอินทร์ อัญเชิญพุทธมารดาลงมาจากสวรรค์ชั้นดุสิต แล้วจึงแสดงธรรมเรื่องสัตตปรกณภีธรรมโปรดพุทธมารดาจนบรรลุโสดาบัน (กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส, 2505) **อสุภะ** อสุภ [อะ-สุบ] จาก อ- (คำอุปสรรค; "ไม่") + สุภ ("งาม" "สวย" "ดี") แปลว่า "ไม่งาม ไม่สวย ไม่ดี" คือ ไม่น่าชื่นชม น่าเกลียด น่าระอา ใ้ว่า อสุภะ ก็ได้ เป็นหนึ่งใน กรรมฐาน 40 แต่จะกระทำไม่ได้ไม่สูงกว่าปฐมฌาน เพราะเป็นอารมณ์คิดพิจารณามากกว่าอารมณ์เพ่ง (เป็นอารมณ์วิปัสสนา มากกว่าอารมณ์กรรมฐาน) เป็นกรรมฐานที่มุ่งกระทำต่อราคะจริต และกามารมณ์ คือ ค้นคว้าหาความจริงจากวัตถุที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ที่คนมักเมา หลงใหลว่าสวยสดงดงาม ซึ่งเป็นการฝึกกฎแห่งความเป็นจริง เป็นเหตุของความทุกข์ไม่มีสิ้นสุด เอามาตีแผ่ให้เห็นสภาพตามความเป็นจริง ตามคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2563) **มรณัสสติ** มรณะ รวมกับ สติ คำว่า มรณะ แปลว่า ความตาย สติ แปลว่า ความระลึกได้ นึกถึง ใส่ใจถึง ไม่ลืม มรณัสสติ แปลว่า ระลึกถึงความตาย ใส่ใจถึงความตาย ไม่ลืมความตาย ใช้คำว่า มรณานุสสติ มีคำว่า อนุ เข้ามาด้วย อนุสสติ แปลว่า มีสติบ่อย ๆ มีสติเนื่อง ๆ มีสติ อยู่เสมอ ๆ มรณานุสสติ จึงแปลว่า ระลึกถึงความตายอยู่เสมอ ๆ ระลึกถึงความตายอยู่บ่อย ๆ เนื่อง ๆ ไม่ได้ขาดไม่เว้น ระลึกถึงตลอด ทำให้เป็นคนไม่ประมาท (สุกัร ทุมทอง, 2555)

จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเขียนขึ้นเมื่อใด สันนิษฐานว่าน่าจะเขียนขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 4 - 5 และมีการบูรณะในช่วงรัชกาลที่ 6 เนื่องจากมีภาพเครื่องบินแทรกอยู่ในจิตรกรรมเรื่องภิกษุปลงอสุภกัมมัญฐาน สันนิษฐานว่ามีการเพิ่มเติมภาพเครื่องบินเหล่านี้ในการบูรณะเมื่อพุทธศักราช 2458 ดังที่ปรากฏรายละเอียดในราชกิจจานุเบกษา (ปฏิสังขรณ์วัดเทวราชกุญชร, 2458); (วิกิพีเดีย

สารานุกรมเสรี, 2563) การจัดวางองค์ประกอบงานจิตรกรรมในพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหารได้รับอิทธิพลมาจากงานจิตรกรรมแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งแตกต่างจากงานจิตรกรรมไทยประเพณีที่เขียนมาแต่ก่อน กล่าวคือ ผนังสกัดด้านหน้าตรงข้ามพระประธานแต่เดิมนิยมเขียนพุทธประวัติตอนมารวิชัย แต่ที่วัดแห่งนี้เขียนภาพตอนโปรดพระพุทธรดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และผนังหุ้มกลองด้านหน้าตอนล่างระหว่างช่องประตูเขียนภาพเรื่องสุวรรณสาม ชาดก ส่วนผนังระหว่างช่องหน้าต่างเขียนเรื่องอสุภกัมมัฏฐาน 10 และเรื่องเสือกัดภิกษุขณะบำเพ็ญเพียร แทนเรื่องพุทธประวัติหรือชาดกซึ่งนิยมเขียนในงานจิตรกรรมประเพณี ผนังหุ้มกลองด้านหลังพระประธานเป็นภาพจิตรกรรมเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ แทนเรื่องเสด็จโปรดพระพุทธรดาแล้วเสด็จจากดาวดึงส์ เพดานด้านบนเขียนเป็นลวดลายดาวประดิษฐ์ปิดทองบนพื้นแดง มูลเหตุสำคัญ ที่มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องราวและเนื้อหาในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื่องมาจากกระแสอิทธิพลวัฒนธรรมจากตะวันตกในช่วงรัชกาลที่ 3 โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และคติความเชื่อเกี่ยวกับโลกสัจฐานเปลี่ยนไป ส่งผลให้รัชกาลที่ 4 ซึ่งตอนนั้นทรงผนวชเป็นพระวชิรญาณภิกขุ ทรงปฏิรูปพระพุทธศาสนา ทรงตั้งธรรมยุติกนิกายที่เน้นการกลับไปศึกษาพุทธวจนดั้งเดิม และการเคร่งครัดในพระวินัยสงฆ์ที่ถูกต้อง ลักษณะที่ทรงปฏิรูปคือปฏิเสธแนวความคิดในหนังสือเรื่องไตรภูมิว่ามีไช้คำสอนหลักทางพุทธศาสนา แต่เป็นคัมภีร์ที่พระภิกษุได้เรียบเรียงขึ้นในชั้นหลัง แล้วอ้างว่าเป็นพุทธภิกขา อีกทั้งทรงพยายามตีความพระไตรปิฎกใหม่โดยเน้นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาคือการดับทุกข์ เรื่องราวชาดกจึงถูกตีความว่าเป็นเพียงนิทานธรรมดาด้วย (วิไลเลขา ถาวรธนาสาร, 2545) แนวคิดดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่องานพุทธศิลป์ของฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ทำให้เนื้อหาในงานจิตรกรรมเปลี่ยนจากเรื่องราวทางปรัมปราคดีที่พิสุจน์ไม่ได้มาสู่ความสมจริง ทั้งในด้านของสถานที่ เวลา และบุคคล และเป็นสิ่งที่เห็นได้ในความจริงเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของภาพจิตรกรรมในพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหารจะพบว่าเนื้อหามีที่สอดคล้องกับเรื่อง “จตุรารักษ์กัมมัฏฐาน” หรือ “อารักษ์กัมมัฏฐาน 4” ซึ่งหมายถึง กัมมัฏฐานเป็นเครื่องรักษาตน, กัมมัฏฐานเป็นเครื่องรักษาผู้ปฏิบัติให้สงบระงับ มีอยู่ 4 อย่างคือ พุทธานุสสติ เมตตา อสุภะ และมรณัสสติ (พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์, 2552) แนวคิดดังกล่าวมีที่มาจากคัมภีร์จตุรารักษา สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในลังการาวพุทธศตวรรษที่ 10 - 15 คัมภีร์นี้ได้รับความนิยมในศรีลังกาและแพร่หลายมายังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในดินแดนไทยนั้นพบว่าได้รับความนิยมทั้งในล้านนาและภาคกลาง ดังจะเห็นได้จากคัมภีร์จตุรารักษาฉบับใบลาน จารด้วยอักษรธรรมล้านนา และบทสวดจตุรารักษาในหนังสือสวดมนต์พื้นเมืองภาคเหนือ ส่วนภาคกลางในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (สุปราณี พนิตยพงศ์, 2556) มีการสร้างคัมภีร์ จตุรารักษา ฉบับใบลาน จารด้วยอักษรขอมประดิษฐ์ฐานไว้ ณ หอพระมณฑปยธรรมา วัดพระศรีรัตนศาสดารามต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลเรื่องจตุรารักษ์กัมมัฏฐานเป็นภาษาไทยไว้ในพระราชนิพนธ์

เรื่อง“อารักขกัมมัฏฐาน 4” ทรงกล่าวถึงหลักของการเจริญอารักขกัมมัฏฐานไว้ดังความตอนหนึ่งว่า นมตถุ สุตตสส พุทธานุสสติ เมตตา จ อสุภํ มรณสสติ อิจฺจิมหา จตฺตารกขา กาทพฺพา จ วิปสฺสนา ให้ภิกษุหมั่นเจริญ อารักขกรรมฐานทั้ง 4 คือ พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า เมตตา แผ่ไมตรีในสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ อสุภะ พิจารณาร่างกายโดยเป็นของไม่งาม มรณัสสติ ระลึกถึงความตาย เมื่อพิจารณาตามความหมายและประเภทของอารักขกัมมัฏฐาน 4 ที่แสดงสัญลักษณ์ในจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2547) สามารถวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้ 1) พระพุทธเทวราชูปถัมภ์ พระประธานในพระอุโบสถ และภาพจิตรกรรมตอนโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และทรงเทศนาโปรดด้วยสัตตปรกณากิธรรมหรือพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ สือถึงอารักขกัมมัฏฐาน ประเภท “พุทธานุสสติ” 2) ภาพจิตรกรรมเรื่องสุวรรณสามชาดก เป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ตอนบำเพ็ญเมตตาบารมี สือถึง อารักขกัมมัฏฐานประเภท “เมตตา” 3) ภาพจิตรกรรมเรื่อง อสุภกัมมัฏฐาน 10 สือถึงอารักขกัมมัฏฐานประเภท “อสุภะ” และ “มรณัสสติ” 4) ภาพจิตรกรรมเรื่องเสือกัดพระภิกษุ สือถึงอารักขกัมมัฏฐานประเภท “มรณัสสติ”

ภาพจิตรกรรมเรื่องจตุรารักขกัมมัฏฐานในพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร

ผนังหุ้มกลองหรือด้านสกัดหน้าพระประธาน เขียนภาพพุทธประวัติตอนโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ส่วนผนังด้านล่างระหว่างประตูเขียนเรื่องสุวรรณสามชาดก เฉพาะภาพพุทธประวัติตอนโปรดพระพุทธมารดานั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าภายหลังจากที่ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ ได้เสด็จขึ้นไปเทศนาโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นเวลา 3 เดือน ตามพุทธประวัติ เป็นการทดแทนพระคุณและค่าน้ำนมของพระพุทธมารดา ขณะนั้นพระพุทธมารดาได้ไปอุบัติเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดุสิตนามว่า “พระสิริมหาเมธา เทพบุตร” พระอินทร์จึงไปทูลเชิญลงมาประทับฟังพระธรรมเทศนาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อพระพุทธมารดาได้สดับฟังพระธรรมเทศนาก็บรรลุพระโสดาปัตติผลเป็นพระอริยบุคคลใน “พระปฐมสมโพธิกถา” พระนิพนธ์กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส กล่าวถึงรายละเอียดการ แสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้ “...อธิบายความว่า สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคทำพระพุทธมารดาเป็นประธานแก่เทพบรรพชิตทั้งปวง แล้วก็ตรัสเทศนาพระสัตตปรกณากิธรรม ให้สมควรแก่พระปัญญาบารมีแห่งพระพุทธมารดา ตั้งต้นแต่พระคัมภีร์พระอภิธรรมสังคณีนั่นไป โดยอาทินัยว่า กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา ยกเป็นบทมาติกาแห่งพระอภิธรรมเป็นต้น แล้ววิภาษนาการโดยกัณฑ์ทั้ง 4 คือ จิตตวิภัตติกัณฑ์ 1 รูปวิภัตติกัณฑ์ 1 นิกเขปราคิกัณฑ์ 1 อัตถุทธารกัณฑ์ 1 ประดับด้วยภณวารสิบสามภณวาร ประดับด้วยพระธรรมชั้นพื้นสามร้อยพระธรรมชั้น ตรีสเทศนาสิบสองวันจึงจบ เทพเจ้าบรรลุมรรคผลประมาณเจ็ดโกฏิ ลำดับนั้นก็ตรัสเทศนาคัมภีร์พระวิภังค์สืบไป แล้วจำแนกออกซึ่งวิภังค์

18 ประการ คือ ชันธิวิกังค์ 1 อายตณวิกังค์ 1 ธาตุวิกังค์ 1 สัจจวิกังค์ 1 อินทริยวิกังค์ 1 ปัจจยาการวิกังค์ 1 สติปัญฐานวิกังค์ 1 สัมมปปธานวิกังค์ 1 อิทธิบาทวิกังค์ 1 โพชฌังควิกังค์ 1 มัคควิกังค์ 1 ฌาณวิกังค์ 1 อัปปมัญญวิกังค์ 1 ลิกขาปทวิกังค์ 1 ปฏิสัมภทาวิกังค์ 1 ญาณวิกังค์ 1 ขุททกวัตถวิกังค์ 1 ธัมมทรวัตถวิกังค์ 1 ประดับด้วยภาณวารยี่สิบห้าภาณวาร ประดับด้วยพระธรรมชั้น หกพันห้าร้อยพระธรรมชั้น ตรีสเทศนาสิบสองวันจึงจบ เทพเจ้าบรรลุมรรคผลประมาณ เจ็ดโกฏิ ลำดับนั้นก็ตรีสเทศนาคัมภีร์พระธาตุกถาสืบไป จำแนกออกโดยบทสิบสี่บท มี สงคโห อสงคโห เป็นอาทิ ประดับด้วยภาณวารหกภาณวาร ประดับด้วยพระธรรมชั้น เจ็ดพันพระธรรมชั้น ตรีสเทศนาหกวันจึงจบ เทพเจ้าบรรลุมรรคผลประมาณหกโกฏิ

ภาพตอนเสด็จโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

นอกจากวัดเทวราชกุญชรแล้ว ที่พระอุโบสถวัดระฆังโฆสิตารามยังมีการเขียนภาพโปรดพระพุทธมารดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในตำแหน่งด้านสกัดหน้าพระประธาน ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยพระวรวงศ์เธอ (ทอง จารุจิตร) ราว พ.ศ. 2465 น่าสังเกตว่าภาพจิตรกรรมทั้งสองวัดนี้ล้วนเป็นงานที่มีการเขียนหรือบูรณะในสมัยรัชกาลที่ 6 เช่นเดียวกัน ภาพตอนเสด็จโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แสดงถึงการให้ความสำคัญแก่พระอธิธรรมปิฎก ซึ่งถือเป็นหมวดธรรมสูงสุด ตัวอย่างจิตรกรรมลักษณะนี้พบได้ในวัดที่มีการสถาปนาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น วัดทองนพคุณ วัดมหาพฤฒาราม ที่มีการวาดตู้พระไตรปิฎกบรรจุคัมภีร์ไบลานไว้ที่ผนังสกัดตรงข้ามพระประธาน แม้ว่าที่วัดเทวราชกุญชร วรวิหารจะวาดเป็นภาพโปรดพระพุทธมารดา แต่ก็แสดงคติการให้ความสำคัญต่อพระอธิธรรมอันเป็นหมวดธรรมสูงสุดเช่นกัน

ภาพสุวรรณสามชาดก

อยู่บริเวณผนังด้านล่างระหว่างช่องประตูด้านหน้าพระอุโบสถ เขียนฉากอาศรมในป่า การวาดต้นไม้ใช้วิธีจุ่มแปรงแต้มสีเป็นแถบเพื่อให้เป็นพุ่ม ภูเขาต่าง ๆ มีการตัดเส้นแรงเงาเพื่อให้เกิดมิติตอนบนซ้ายของภาพเป็นรูปสุวรรณสามท่ามกลางฝูงกวาง ขณะที่ลูกศรมาประชิดตัว มีพระเจ้าปิลัยกษราชเป็นผู้แสดงตอนกลางของภาพเป็นพระเจ้าปิลัยกษราชกำลังแบกหม้อน้ำไปยังอาศรม ภาพตอนล่างขวาเป็นภาพของทูลดาบสกับนางปาริการากำลังรอคอยสุวรรณสามกลับมาที่หน้าอาศรม พระเจ้าปิลัยกษราชกำลังจะนำหม้อน้ำขึ้นไปปรนนิบัติรับใช้เครื่องแต่งกายของบุคคลในภาพยังเป็นแบบจิตรกรรมไทยประเพณีคือแต่งเครื่องทรงอย่างกษัตริย์ และมีท่าทางอย่างนาฏลักษณ์ (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์, 2543) ดังจะเห็นได้จากท่าแสดงศรของพระเจ้าปิลัยกษราช เรื่องสุวรรณสาม เป็นชาดกลำดับที่ 540 ในหนังสือ

อรรถกถานิบาตชาดก เป็นเรื่องที่ 3 ในมหานิบาต หรือทศชาติชาดก มีเรื่องโดยสังเขปว่า พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสุวรรณสามกุมาร เป็นบุตรของทูลดาบสกับนางปาริชาติซึ่งเป็นบุตรนายพราน หลังจากแต่งงานกันได้ออกบวชเป็นดาบสและดาบสินีอยู่ในอาศรมกลางป่า ทั้งสองได้ออกไปหาผลไม้ปรากฏว่าฝนตกจึงไปหลบในร่มไม้ที่อยู่บนยอดจอมปลวก ฝนได้ชะล้างเหี่ยวของทั้งสองไปถูกจุมูกของอสรพิษร้ายที่อาศัยอยู่บนยอดจอมปลวก อสรพิษโกรธ จึงพันพิษออกมาถูกตาของดาบสและดาบสินี จึงบอดสนิท สุวรรณสามจึงปรนนิบัติและออกไปหาผลไม้มาเลี้ยงดูบิดามารดาเสมอมา วันหนึ่งสุวรรณสามออกไปตักน้ำ ขณะนั้นพระเจ้าปิลัยกษราชเสด็จประพาสออกล่าสัตว์ ทอดพระเนตรเห็นสุวรรณสามอยู่ท่ามกลางฝูงสัตว์ที่เดินตามมามากมาย จึงทรงสงสัยว่าเป็นมนุษย์หรือเทวดา และทรงคิดที่จะยิงเพราะเกรงว่าถ้าเข้าไปได้ถามสุวรรณสามจะหนีพระองค์ไป จึงทรงซ่อนพระองค์ในพุ่มไม้แล้วยิงธนูอาบยาพิษไปยังสุวรรณสามจนได้รับบาดเจ็บสาหัส แต่สุวรรณสามไม่โกรธ กลับแสดงเมตตาจิตต่อพระเจ้าปิลัยกษราชแล้วกล่าวคาถาถามไปอย่างสุภาพว่า “...ใครหนอยิงเราผู้ประมาท ขาดเจริญเมตตาจิตเสียในขณะนั้นผู้แบกหม้อน้ำไปกษัตริย์ หรือเวสชนคนไหนยิงเราซ่อนกายอยู่ เนื้อของเราอันบุคลพึงกินก็หาไม่ ความต้องการด้วยหนังของเรากีย่อมไม่มีแก่ใคร ๆ เมื่อเช่นนี้บุรุษนี้มายิงเราไม่สำคัญจิตให้เห็นเป็นประโยชน์เสียก่อนด้วยเหตุการณ์อะไรหนอ ท่านคือใครหรือเป็นบุตรของใคร เราจะรู้จักท่านได้อย่างไร เราถามท่าน ท่านจงบอก ทำไมท่านยิงเราแล้วซ่อนตัวเสีย...” พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ เมื่อได้ยินเช่นนั้นพระเจ้าปิลัยกษราชจึงดำริว่า “...บุรุษนี้อันเรายิงด้วยศรกำขาบด้วยยาพิษ แม้ล้มแล้วไม่ดำไม่ตัดพ้อเรา เรียกหาด้วยถ้อยคำอันน่ารักดูบุคลจับพันหัวใจ เราจักไปหาบุรุษนี้...” (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ, 2543) พระเจ้าปิลัยกษราชจึงเสด็จออกจากพุ่มไม้และได้สนทนากับสุวรรณสามจนทราบเรื่องทั้งหมด จึงทรงสำนึกได้และจะเลี้ยงดูบิดามารดาแทนสุวรรณสาม พระเจ้าปิลัยกษราชจึงทรงถือหม้อน้ำไปยังอาศรมและบอกแก่ดาบสดาบสินีทั้งสองว่าตนเป็นผู้ยิงสุวรรณสามจนถึงแก่ชีวิต ด้วยอำนาจความเมตตาของสุวรรณสามจึงทำให้นางพสุนธรีเทพธิดามาช่วยชีวิตทั้งบิดามารดาก็มีดวงตาเห็นได้เป็นปกติ สุวรรณสามจึงเทศนาแก่พระเจ้าปิลัยกษราชให้ทรงตั้งมั่นในทศพิธราชธรรม จึงทรงบำเพ็ญทานรักษาศีล เมื่อสวรรคตได้เสวยสุขบนสวรรค์ ส่วนสุวรรณสามได้เลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อสิ้นชีวิต ได้ไปบังเกิดในพรหมโลกรูปแบบของการพิจารณา อสุภกัมมัญฐาน มีทั้งหมด 10 วิธี ปรากฏอยู่ใน “ คัมภีร์พระวิสุทธิ ” ซึ่งพระพุทธโฆษาจารย์ พระเถระชาวชมพูทวีปรจนาขึ้นในลังกา พระคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้เป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งคัมภีร์หนึ่ง การนำเนื้อหาจากคัมภีร์ดังกล่าวมาเขียนเป็นภาพจิตรกรรมปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ทั้งจิตรกรรมในสมุดภาพสมัยอยุธยา จิตรกรรมฝาผนังที่วิหารทิศตะวันออกของวัดพระเชตุพนและที่หลังบานประตูหอไตรวัดระฆังโฆสิตาราม จิตรกรรมเรื่องอสุภกัมมัญฐานได้รับความนิยมมากที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยมีต้นแบบอยู่ที่จิตรกรรมในพระอุโบสถวัดโสมนัสวิหาร (พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์, 2552)

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหารเขียนภาพการปลงอสุภกัมม์ภูฐาน 10 วัฏฏะล้วนเรียงลำดับภาพตั้งแต่ด้านซ้ายของพระประธานวนตามเข็มนาฬิกาไปสุดที่ผนังด้านขวามือของพระประธาน แต่ละภาพเขียนเป็นพระภิกษุสงฆ์กำลังยืนพิจารณาซากศพแต่ละประเภทและชักผ้าบังสุกุล มีฉากหลังเป็นป่าและทิวทัศน์ธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น การเขียนภาพมีระยะใกล้ - ไกล เห็นได้จากต้นไม้ที่อยู่ระยะใกล้จะมีขนาดใหญ่ ต้นไม้ที่อยู่ระยะไกลจะมีขนาดเล็ก เทคนิคการวาดต้นไม้ใช้แปรงจุ่มสีแต้มเป็นแถบเพื่อให้เป็นรูปพุ่มไม้โดยไม่ต้องตัดเส้นให้เห็นเป็นใบไม้ ส่วนจิตรของพระภิกษุมีรูปร่างตามธรรมชาติ มีเทคนิคการตัดเส้นจิตรโดยการแรเงา แต่ลักษณะใบหน้าและร่างกายของพระภิกษุยังคงเขียนตามแบบโบราณ โดยตัดเส้นวงโค้งของใบหน้าแบบตัวพระ - นาง (พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์, 2552)

จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเทวราชกุญชร วรวิหาร

1) **วินิลกอสูก** คือร่างฝัอันมีสีต่าง ๆ คือสีแดงสีขาวสีเขียวเหลือง มีสีอันแดงในที่อันมีเนื้อมาก มีสีขาวในที่ประกอบด้วยหนอง มีสีอันเขียวโดยมากปกคลุมไปด้วยผ้าสาฎกอันเขียว อาศัยที่มีสีเขียวโดยมากจึงชื่อว่า วินิลกอสูก เหมาะกับผู้ที่มีความกำหนดยินดีโดยผิวพรรณ เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงให้เห็นว่าผิวพรรณนี้ต้องถึงวิปริตเขียวมอมหม่นหมองไปโดยธรรมดา

2) **หตวิกิตตกอสูก** คือซากฝัอันบุคคลผู้เป็นเวรลับพันด้วยเครื่องศาสตราวุธในอังกาพพใหญ่ น้อย ให้เป็นรื้อเป็นรอยดั่งกากบาท อสุภดังกล่าวนี้เหมาะกับผู้กำหนดยินดีในสรีสมบัติที่ติดต่อพร้อมเพรียง เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงให้เห็นว่าความติดต่อกายนี้ ต้องหลุดลุ่ยแตกหักไปโดยธรรมดา

3) **โลหิตกอสูก** คือร่างฝัอันแปดเปื้อนด้วยโลหิตอันไหลเอิบออกจากสรีประเทศนั้น ๆ เหมาะกับผู้ที่มีความกำหนดยินดีโดยความงามกาย ที่บุคคลตกแต่งด้วยเครื่องประดับต่าง ๆ เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงให้เห็นว่ากายที่ประดับให้งามนี้เป็นปฏิภูลแปดเปื้อนด้วยน้ำเลือดโดยธรรมดา

4) **วิกิตตกอสูก** คือซากฝัอันบุคคลทั้งไว้ให้ตกเรี่ยรายอยู่ในที่นั้น ๆ มีอยู่ข้าง 1 เท้าอยู่ข้าง 1 ศีรษะอยู่ข้าง 1 เหมาะกับผู้กำหนดยินดีโดยลีลาอาการกิริยาเอื้องกรายยกย่องแห่งอวัยวะน้อยใหญ่ เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงให้เห็นว่าอวัยวะน้อยใหญ่แยกกันโดยธรรมดา

5) **อัญฐิกอสูก** คือซากฝัอันมีแต่ร่างกระดูกทั้งสิ้นแลมีอยู่แต่กระดูกอันเดียวก็ได้ชื่ออัญฐิกอสูก เหมาะกับผู้กำหนดยินดีโดยกระดูกพ้นสมบูรณ์ เพราะในอสุภนี้ สื่อแสดงให้เห็นว่ากระดูกพ้นนี้เป็นปฏิภูลต้องหลุดถอนไปโดยธรรมดา

6) **วิบุพพกอสูก** คือร่างฝัอันมีน้ำเหลืองแลหนองอันไหลออกมาในที่อันปรีแลเปื่อยออกพั่งนั้น เหมาะกับผู้กำหนดยินดีโดยสรีระอันปรนปร่งทาบทาด้วยเครื่องหอม เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงให้เห็นว่าเครื่องหอมที่ทาบทาในกายนี้ ต้องถึงวิปริตเครื่องหอมกลับไปเป็นกลิ่นเหม็นโดยธรรมดา

7) **อุทฐมาตกอสูก** คือร่างกายฝัอันพองขึ้นโดยลำดับจำเดิมแต่วันสิ้นแห่งชีวิตพองบวมขึ้นบริบูรณ์ไปด้วยลม เหมาะกับผู้กำหนดยินดีในทรวดทรงสัณฐาน เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงให้เห็นว่าสรีรสนฐานนี้ต้องถึงความวิปริตพองขึ้นโดยธรรมดา

8) **ปุพฺพกอสูก** คือร่างฝัอันเต็มบริบูรณ์ด้วยกิมิชาติหมู่หนอนเบียนบ่อนคลานอยู่

ทั่วสรรพประเทศต่าง ๆ เหมาะกับผู้ที่กำหนดยินดีโดยความที่ถือว่ากายเป็นของแห่งเราแท้ เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงว่ากายไม่เป็นของตน เป็นของสาธารณทั่วไปแก่หมู่หนอนทั้งหลายโดยธรรมดา 9) **วิกขยิตกอสสุก** คือซากผีอันสัตว์ทั้ง ปวงเป็นต้นว่า สุนัขบ้านสุนัขจิ้งจอกกัดทิ้งยื้อแย่งโดยอาการต่าง ๆ เหมาะกับ ผู้ที่กำหนดยินดีโดยแห่งเนื้อที่เป็นปัจจัยแก่กิเลสอันแรงกล้า เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงให้เห็นว่าแห่งเนื้อเหล่านี้ต้องถึงความวิปริตไปโดยธรรมดา 10) **วิจฉิทกอสสุก** คือร่างผีอันขาดเป็น 2 ท่อนท่ามกลาง มีกายขจัดขยาดจากกัน เหมาะกับผู้ที่กำหนดยินดีโดยท่อนกายอันเป็นแห่งทิบ เพราะในอสุภนี้สื่อแสดงให้เห็นว่ากายในกายนี้เป็นโพรงช่องอยู่เป็นธรรมดา (พระพุทธโฆสเถระ, 2562)

เรื่องทุกข์ของภิกษุ 30 รูป

ภิกษุ 30 รูป อีกกลุ่มหนึ่ง เรียนกัมมัฏฐานในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว จำพรรษาในวัดป่า ทำตีกากันว่า ผู้มีอายุ เราควรทำสมณธรรม ตลอดคืนในยามทั้งสาม เราไม่ควรมายังสำนักของกันและกัน แล้วต่างคนต่างอยู่. เมื่อภิกษุเหล่านั้นทำสมณธรรม ตอนใกล้รุ่งก็โงกหลับ เสือตัวหนึ่งก็มาจับภิกษุไปกินทีละรูป ๆ. ภิกษุใด ๆ ก็มีได้แปลงแม้ว่าจาวา เสือคาบผมแล้ว.ภิกษุถูกเสือกินไป 15 รูป ด้วยอาการอย่างนี้ ถึงวันอุโบสถ ภิกษุที่เหลือก็ถามว่า ท่านอยู่ที่ไหน และรู้เรื่องแล้วก็กล่าวว่า ถูกเสือคาบควรบอกว่า บัดนี้เราถูกเสือคาบไป ๆ แล้วก็อยู่กันต่อไป. ต่อมาเสือกก็จับภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งโดยนัยก่อน. ภิกษุหนุ่มก็ร้องว่า เสือขอรับ ภิกษุทั้งหลายก็ถือไม้เท้า และคบเพลิงติดตามหมายว่าจะให้มันปล่อยเสือกก็ขึ้นไปยังเขาขาดทางที่ภิกษุทั้งหลายไปไม่ได้ เริ่มกินภิกษุนั้นตั้งแต่นั้นไว้เท้า. ภิกษุทั้งหลายนอกนั้น ก็ได้แต่กล่าวว่าสัปบุรุษ พระสูตรและอรรถกถาแปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 2 ภาคที่ 2 บัดนี้กิจที่พวกเราจะต้องทำไม่มี ขึ้นชื่อว่าความวิเศษของภิกษุทั้งหลายย่อมปรากฏในฐานะเช่นนี้ ภิกษุหนุ่มนั้น นอนอยู่ในปากเสือ ช่มเวทนาเจ็บปวด แล้วเจริญวิปัสสนา ตอนเสือกกินถึงข้อเท้า เป็นพระโสตาบันตอนกินไปถึงหัวเข่าเป็นพระสกทาคามี ตอนเสือกกินไปถึงท้องเป็นพระอนาคามี ตอนเสือกกินไปยังไม่ถึงหัวใจ ก็บรรลुพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา จึงเปล่งอุทาน ดังนี้ว่า สิวาวตตสมปนโน ปญญา สุขมาหิต มุหุตตัม ปมาทมนวาย พยคฺเช โน รุทฺธมานโส ปญฺชรสฺมี โส คเหตฺวา สิวาย อุปรี กโต กามํ ขาทตุ มํ พยคฺโข อญฺญิยา จ นหารุสฺส จ กิเลเส เขปยิสฺสามิ ฝุสฺสิสฺสามิ วิมุตฺตยิ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2530)

เรามีศีล ถึงพร้อมด้วยวัตร มีปัญญามีใจมั่นคงดีแล้ว อาศัยความประมาท ครูหนึ่ง ทั้งที่มีใจไม่คิดร้ายในเสือมันก็จับไว้ในกรงเล็บ พาไปไว้บนก้อนหิน เสือจึงกินเราถึงกระดูกและเอ็นก็ตามที เราจักทำกิเลสให้สิ้นไป จักสัมพัสวิมุตติ ดังนี้

ภาพเสือกัดพระภิกษุจากคัมภีร์สุมังคลวิลาสินีนี้ สื่อความถึงมรณัสสติในอารักขกัมมัฏฐาน 4 ที่พระภิกษุในเรื่องกำลังเจริญวิปัสสนาระลึกเกี่ยวกับความตายที่กำลังบังเกิดแก่ตน สอดคล้องกับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่กล่าวถึงการเจริญ

มรณัสสติไว้ตอนหนึ่งว่า “...อรุโ โข เม ชีวิต ชีวิตของเราไม่ยั่งยืน อรุ มรณ เอกลักษณ์ ความตาย
ยั่งยืน เป็นไปส่วนเดียว อวสส มรณ เอกลักษณ์ ความตายแน่เป็นไปส่วนเดียว อวสส มยา มริตพพ
เราคงตายแน่ เราจะพึงตายแน่ มรณปริโยสาน มรณ อนติโต ชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุด
ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ มรณปริโยสาน เม ชีวิต ชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุด
มรณปฏิพัธ เม ชีวิต ชีวิตของเราเนืองด้วยความตาย มรณธมโมมหิ มรณ อนติโต เราเป็น
ผู้มีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงความตายไปได้ มรณ ภวิสสตี ความตายจักมี...” ภาพท้ายสุดที่
อยู่ต่อจากเรื่องอสุภกัมมัฏฐานอยู่ด้านขวาของพระประธาน เป็นพระภิกษุนั่งอยู่กลางป่า
สันนิษฐานว่าอาจเป็นพระที่มาเจริญวิปัสสนากลางป่าก่อนที่จะถูกเสือกัด เนื่องจากด้านขวามือ
ของภาพมีเสือกำลังลงมาจากภูเขาและจ้องมาทางพระภิกษุ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว, 2547)

บานประตูและหน้าต่างพระอุโบสถ

ด้านนอกเขียนลายรดน้ำเป็นรูปพรรณพฤกษาที่ขึ้นแทรกบนโขดหิน ด้านล่างภาพเขียน
รูปมงคลหัตถ์ (3 ข้าง) เพื่อสื่อถึงพระนาม “กุญชร” อันเป็นพระนามเดิมของกรมพระพิทักษ
เทเวศร์ ต้นราชสกุลกุญชรซึ่งทรงเป็นพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่ที่ปฏิสังขรณ์พระอารามนี้ และบาน
หน้าต่างด้านในเป็นภาพจิตรกรรมรูปเครื่องตั้งของจีน (พระโสรณ มหาอำมาตย์ตรี พระยา
โชฎ็กราชเศรษฐี (พ่อ ชัดิพุกณะ) เจ้ากรมท่าซ้ายกระทรวงมหาดไทย, 247) ได้แก่ เทียน
พร้อมเชิงเทียน แจกัน กระถาง ชูตน้ำชา ถ้วยชา มีฝา ชามใส่ผลไม้ กล้องยาสูบ ส่วนที่บาน
แผ่นทั้งประตูและหน้าต่างวาดเป็น กอบัวในแจกันขนาดใหญ่การวาดภาพเครื่องตั้งของจีนเป็น
รูปแบบที่นิยมและสืบทอดจากงานศิลปกรรมในสมัยรัชกาลที่ 3 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงพระนิพนธ์เกี่ยวกับที่มาของจิตรกรรมที่วาดเครื่องตั้งจีนไว้
(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 247) ดังนี้

“แต่ตามเรื่องตำนานปรากฏว่าเมื่อในรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าน
ภลัยทรงสร้างสวนขวาที่ในพระบรมมหาราชวัง (ตรงบริเวณสวนคิวาลัยบัดนี้) ครั้งนั้น
ประจวบเวลาราชทูตไทยออกไปเมืองปักกิ่ง ไปได้เครื่องตั้งแต่ง เรือนอย่างจีนเข้ามาจัดแต่ง
พระตำหนักที่ในสวนขวา เป็นเหตุให้ เกิดนิยมกันขึ้นเป็นที่แรกว่าเป็นของงามน่าดู ถึงเอาไปผูก
เป็น ลายเขียนผนังโบสถ์ แต่คิดดัดแปลงไปให้เป็นเครื่องพุทธบูชา...”

ภาพเทพชุมนุม

อยู่เหนือช่องประตูและหน้าต่าง เป็นภาพเทวดาทรงเครื่องอย่างกษัตริย์ เหาะเป็นหมู่
ท่ามกลางก้อนเมฆ มีอาภรณ์ที่ต่างกัน เช่น พนมมีโอหัว ถือช่อดอกไม้ ถือดอกบัว ถือเครื่อง

ดนตรี แต่ละองค์มีท่าเหาะแบบนาฏลักษณะ และลักษณะของท้องฟ้านั้นมีลักษณะสีคราม มีก้อนเมฆน้อยใหญ่ที่ทำให้เกิดมิติในระยะใกล้ ใกล้ ลักษณะเช่นนี้เป็นพระราชนิยม ในรัชกาลที่ 4 ที่ต่างจากภาพเทพชุมนุมในสมัยก่อนหน้าที่มักจะทำเป็นเทวดาพนมมือเรียงแถว อย่างเป็นระเบียบ (พัลลวิสิริ เปรมกุลนันท์, 2554) ภาพเทพชุมนุมแสดงเหตุการณ์ที่บรรดา เทวดามาร่วมสักการะพระพุทธรองค์ ในที่นี้คือพระประธานปางมารวิชัยในพระอุโบสถ สอดคล้องกับเนื้อความในคัมภีร์พระปฐมสมโพธิกถาที่กล่าวว่าเมื่อพระโพธิสัตว์ทรงชนมมาร ก็มีเทวดา “...หมู่เทพบุตรแลพรหมทั้งหลายก็ออกจากพิมานแห่งตน ๆ เกือบกลั่นกันมา มีหัตถ์ถือประทีปสุคนธูปผาธวัชปลูกต่าง ๆ มาแวดล้อมพร้อมกันอุทิศถวายชัยแก่พระมหา บุรุษว่า ชัยข้านะมีแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงสิริสวัสดิ ปราศมีแก่การผู้ปรารถนาบาปธรรม ...” และเมื่อทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเทพเจ้าทั้งหลายก็มาเฝ้าอีกครั้งหนึ่งโดย “...เทพยเจ้าทั้งหลายนิมิตสุขุมกายเทอญปรมาณูลงประชุมกันอยู่ในที่มีประมาณเท่านั้นถึง 10 องค์บ้าง 20 องค์บ้าง 30 องค์บ้างตราบเท่าถึง 1000 องค์ 10000 องค์ 100000 องค์จนถึง แสนโกฏิองค์ก็มีเป็นอันมากหมู่เทพยดาทั้งหลายอันมาแต่หมื่นจักรวาล ประดิษฐานเต็ม จักรวาลอันนี้เพื่อจะทศนาบูชาวิวันทนขุสี พระผู้ทรงภาคย์มากเหลือล้น...” (สมเด็จพระมหา สมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2537)

เอกสารอ้างอิง

- กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส. (2505). พระปฐมสมโพธิกถา. กรุงเทพมหานคร: กรมการ ศาสนา.
- ปฏิสังขรณ์วัดเทวราชกุญชร. (2458). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 32 หน้า 1433 (26 กันยายน พ.ศ. 2458).
- ประยูร อุลุชาฎะ. (2530). พจนานุกรมศิลปะ. (พิมพ์ครั้งที่ 3 โดย น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง)). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- ประเสริฐ ศีลรัตน์. (2526). จิตรกรรม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุธ. (2543). สุวรรณสามชาดก. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด. กรุงเทพมหานคร: วัดราชโอรสาราม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ 1). (พิมพ์ ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2547). ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาไทย ใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: มหาเถรสมาคม.
- พระพุทธรูปโสธร. (2562). พระวิสุทธิมรรค เล่มเดียวจบ, แปลโดยวงศ์ ชาญบาลี. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียงจงเจริญ.
- พระมหานิยม อุตตโม. (2523). หลักสูตรย่อบาลีไวยากรณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เลียงเชียง.
- พระมหาสมใจ ปญญาทีโป. (2526). พระพุทธรูปยະ, ปทฐปฐิติ. กรุงเทพมหานคร: เฉลิมชาญการพิมพ์.
- พระมหาสมปอง มุทิโต. (2545). มุลนินฤตติ กัจจายนสูตร ธาตวานุกรม. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ธรรมสภา.
- พระโสภณ มหาอำมาตย์ตรี พระยาโชฎีกกราชเศรษฐี (พ่อ่ง โชติพุททกณะ) เจ้ากรมท่าซ้าย กระทรวงมหาดไทย. (247). อักษรกิจพิมพ์ช่วยในงานยี่นชิงช้า. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์. (2552). จิตรกรรมฝาผนัง: พระราชประสงค์รัชกาลที่ 4 เรื่องจริยวัตรสงฆ์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัสวีสิริ เปรมกุลนันท์. (2554). ภาพเทวดาในรัชกาลที่ 4: ความสืบเนื่องทางงานช่าง. ใน ประมวลผลงานด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของ ศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2530). พระสูตรและอรรถกถาแปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 2 ภาคที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2563). อสุภ. เรียกใช้เมื่อ 18 มกราคม 2563 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- วิไลเลขา ถาวรธนสาร. (2545). ชนชั้นนำไทยกับการรับวัฒนธรรมตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.
- สนุกกูรู. (2556). จิตรกรรมไทย. เรียกใช้เมื่อ 18 มกราคม 2563 จาก <https://guru.sanook.com/2313/>
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (247). อธิบายเครื่องบูชา. พระนครศรีอยุธยา: โสภณพิพรรฒนาการ.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. (2537). ปฐมสมโพธิ (ภาษาบาลี) ฉบับคัดลอกจากคัมภีร์ไบลานอักษรขอม. กรุงเทพมหานคร: คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามวรมหาวิหาร.

สุปราณี พณิขยพงศ์. (2556). ร่องรอยธรรมกายในคัมภีร์จตุรารักขา. ใน รายงานการวิจัย.
สถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย (DIRI).

สุภีร์ ทุมทอง. (2555). มรณสติในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

การพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการ
กระบวนการทางประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา*

SOCIAL STUDIES LEARNING PACKAGE DEVELOPMENT IN ECONOMICS
INTEGRATING WITH HISTORICAL PROCESS TO ENHANCE DIGITAL
CITIZENSHIP FOR SECONDARY STUDENTS

วารีย์ สาริกา

Varee Sarika

ชรินทร์ มั่งคั่ง

Charin Mangkhang

จารุณี ทิพยมณฑล

Jarunee Dibyamandala

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

E-mail: varee.4464@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ 1) เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา และ 2) เพื่อหาคุณภาพของแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษา ในการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ใช้การศึกษาเชิงปริมาณโดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ ครูผู้สอน จำนวน 10 คน ได้แก่ ครูผู้สอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 6 คน และครูผู้สอนเทคโนโลยี จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา แบบประเมินคุณภาพชุดการเรียนรู้ และแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษาเป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการหาคุณภาพของชุดการเรียนรู้และแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลโดยการประเมินของกลุ่มเป้าหมาย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติเชิงบรรยาย

* Received 23 March 2021; Revised 1 April 2021; Accepted 12 April 2021

(Descriptive statistics) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า 1) การพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่าชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากมีค่าเฉลี่ย (μ) 3.79 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) 0.41 สามารถนำไปจัดการเรียนการสอนได้ 2) การสร้างแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่าแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลดังกล่าวมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลางมีค่าเฉลี่ย (μ) 3.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) 0.48 ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.00 ขึ้นไป สามารถใช้ประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาได้

คำสำคัญ: การพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษา, สาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP), ความเป็นพลเมืองดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to find out the Social Studies Learning Package Development in Economics Integrating with Historical Process (EIHP), 2) to find out the quality of the Digital Citizenship Characteristics Assessment Form of secondary school students. This study was a quantitative study. The target groups used in this study were 10 teachers: 6 social studies teachers in school and 4 technology teachers. The study tools were the Social Studies Learning Package Development in Economics Integrating with Historical Process (EIHP) to Enhance Digital Citizenship for Secondary Students, quality assessment form and the Digital Citizenship Characteristics Assessment Form of secondary school students. It was a 5 - level estimating type evaluation form, which collected data from Find the quality of the Social Studies Learning Package and the Digital Citizenship Characteristics Assessment Form by assessing target groups. The data were analyzed by finding descriptive statistics and using a computer program to analyze the data. The results showed that: 1) The development the Social Studies Learning Package Development in Economics Integrating with Historical Process (EIHP) to Enhance Digital Citizenship for Secondary Students was found that the social studies learning package was very appropriate which has an average value (μ) 3.79. The standard deviation (σ) was 0.41 and suitable for use in classroom teaching. 2) The creation of the Digital Citizenship Characteristics Assessment Form of secondary school was found that

the quality was at the moderate level which has an average value (μ) 3.43. The standard deviation (σ) was 0.48 which was in the criteria that the evaluation results were above 3.00 and were considered high quality and suitable for use in classroom teaching.

Keywords: Social Studies Learning Package Development, Economics Integrating with Historical Process, Enhance Digital Citizenship

บทนำ

วิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิตโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (เบญจวรรณ ภูตินันท์ และคณะ, 2560) และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมว่าช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุค สมัย กาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความ แตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (เบญจวรรณ ภูตินันท์ และคณะ, 2560) ดังนั้นความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมแล้ว ยังมีทักษะกระบวนการที่จะสามารถนำมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมือง ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรมหลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมไทยอย่างมีความสุข (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2553)

ในสังคมปัจจุบันการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรู้เท่าทันอาจกล่าวได้จากการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 คือการเรียนการสอนที่สอนให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกที่มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งปัจจัยการขับเคลื่อนการศึกษาที่สำคัญ คือ สื่อและเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และการปฏิสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเสริมสร้างศักยภาพการศึกษา

ในยุคดิจิทัลควรให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมืองดิจิทัลควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักในพื้นฐานด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวไม่ให้เกิดการละเมิดหรือเกิดอาชญากรรมทางไซเบอร์ให้กับเยาวชน และยังมีสิ่งที่ควรตระหนักถึงคือการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในโลกปัจจุบันที่มากเกินไปส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ตลอดจนการรับข้อมูลข่าวสารโดยขาดการคิด และกลั่นกรองโดยใช้เหตุผลถึงแหล่งที่มาของข้อมูลสารสนเทศและขาดการวิเคราะห์ถึงข้อเท็จจริงของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ บนโลกดิจิทัล เมื่อมองในสังคมการศึกษาของไทยนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้แก่เยาวชนไทย รวมไปถึงประชาชนให้สามารถเข้าถึง เรียนรู้ และได้ประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย สร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม และตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ การปลูกฝังและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับเยาวชนไทยนั้นประกอบด้วยปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลแก่เยาวชนไทยทั้งสิ้น โดยประกอบได้ด้วยปัจจัยด้านครอบครัว สถานศึกษาและสังคมกลุ่มเพื่อนที่ส่งผลต่อบทบาทในการเสริมสร้างการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของเยาวชนไทย รวมทั้งการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศโดยผลการศึกษาของ (ไพลินรัตน์ กุณสิทธิ์ และธีรภัทร กุโลภาส, 2560) ระบุว่าเยาวชนในทวีปยุโรปส่วนใหญ่เรียนรู้การใช้งานอินเทอร์เน็ตจากเพื่อนมากกว่าครูผู้สอน อย่างไรก็ตามในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพนั้น สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาควรร่วมมือกันในการปลูกฝังทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ การประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ควบคู่ไปกับการเตือนให้เยาวชนตระหนักถึงความเสี่ยงจากการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพราะครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมภูมิที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมความคิดและพฤติกรรมของเยาวชนมากที่สุด (ไพลินรัตน์ กุณสิทธิ์ และธีรภัทร กุโลภาส, 2560)

ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพนั้น นอกเหนือจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แล้วนั้นผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะชีวิตที่ดีเพื่อพัฒนาภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองภายใต้สภาพสังคมปัจจุบันเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตได้ดังองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตได้ กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบดังนี้ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึงการรู้ถึงความถนัดความสามารถ รวมทั้งรู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง พร้อมเข้าใจยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งยังเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่นรวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อตนเองและร่วมรับผิดชอบสังคม 2) การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

หมายถึง การแยกแยะข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสาร ทั้งปัญหาภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องพร้อมทั้งมีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึงการรับรู้และเท่าทันภาวะทางอารมณ์ของบุคคล รู้และเข้าใจถึงสาเหตุของความเครียด รวมทั้งมีวิธีการควบคุมอารมณ์และจัดการความเครียดอย่างถูกต้อง หลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดภาวะที่ไม่พึงประสงค์ทางด้านอารมณ์ 4) การสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึงเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างมุมมองความคิดและปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยกัลยาณมิตร รู้จักกาลเทศะและปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กระแสโลกาภิวัตน์นั้นได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมไปสู่การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารทำให้เกิดการติดต่อแบบไร้พรมแดน สถาบันการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสังคมโลกาภิวัตน์ มีการนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอนอย่างแพร่หลายเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน จึงทำให้เกิดความเลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาระหว่างผู้เรียนที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ เชื้อชาติที่ต่างกัน การสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันเพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้อย่างมีความหมายและบรรลุผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น คือเป้าหมายหลักของแนวคิดพหุวัฒนธรรมทางการศึกษา (multicultural education) ดังนั้นเมื่อในห้องเรียนเกิดความแตกต่างทางวัฒนธรรมขึ้น และอาจจะก่อให้เกิดอคติ ความไม่เข้าใจระหว่างกันซึ่งล้วนแล้วแต่จะส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง และถึงแม้ประเด็นพหุวัฒนธรรมในชั้นเรียนอาจจะมีมาจากหลายปัจจัย แต่ปัจจัยทางด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ชนชาติ คือปัจจัยสำคัญที่ปรากฏอย่างชัดเจนในชั้นเรียนพื้นที่ชายขอบของประเทศไทย การจัดการเรียนการสอนห้องเรียนพหุวัฒนธรรม จึงเป็นแนวทางเพื่อวางแผนการจัดการเรียนการสอนของครูให้สอดคล้องกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในชั้นเรียน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างในชั้นเรียน ทั้งในระหว่างครูกับนักเรียนหรือระหว่างนักเรียนกับนักเรียนย่อมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศึกษาพหุวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับจุดหมายของสาระสังคมศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดีโดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะต้องตระหนักถึงการศึกษาดังพหุวัฒนธรรมให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องจึงจะส่งผลดีต่อผู้เรียนให้มีความเชื่อมั่นที่จะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติและปราศจากความขัดแย้งในสังคม (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2553)

โรงเรียนสบเมยวิทยาคม จัดเป็นโรงเรียนชายขอบของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ถึงร้อยละ 82 มีนักเรียนชาวพื้นเมือง ร้อยละ 17 และมีนักเรียนชาติพันธุ์ไทใหญ่ ร้อยละ 1 นักเรียนส่วนใหญ่มักใช้ภาษาพื้นถิ่นของตนเองในการสื่อสาร จึงส่งผลให้นักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหา

ในการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน กล่าวคือ นักเรียนขาดความเข้าใจ ในแบบเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากธรรมชาติของวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ประกอบด้วย เนื้อหาวิชาที่มีความสลับซับซ้อนจนยากแก่การเข้าใจ มีข้อมูลจำนวนมาก มีกระบวนการทาง คณิตศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความสนใจก็ยิ่งเป็นวิชาที่ทำให้นักเรียนเกิด ความเบื่อหน่าย และขาดความสนใจ รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนของครูในรูปแบบเดิม ๆ ไม่มีความหลากหลาย จากปัญหาที่เกิดขึ้นผู้ศึกษาเล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงได้ศึกษาการ พัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา กล่าวคือชุดการ เรียนสังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์จัดเป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่นำแนวคิดการ ใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์มาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชา เศรษฐศาสตร์เพื่อให้ผู้เรียนมีความละเอียด รอบคอบ มีการตรวจสอบเรื่องราวที่ศึกษา ได้เผชิญปัญหาแสวงหาความรู้เพื่อตอบปัญหา คำถาม หรือสมมติฐานให้ผู้เรียนได้นำเสนอ ข้อมูลความรู้ที่ได้ค้นคว้ารวบรวมนั้นมาอภิปราย แล้ววิเคราะห์ข้อมูลมีการสรุปข้อเท็จจริงเพื่อ ตอบคำถามด้วยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานหรือข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา และ สิ่งสำคัญคือผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้้นมาประยุกต์ใช้ได้จริงทั้งในการเรียนรู้ ภายในห้องเรียน นอกห้องเรียน และการดำรงชีวิตภายใต้สังคมดิจิทัลในสังคมปัจจุบันโดยจะทำ ให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักทำการประเมินเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลเป็นลำดับขั้นและรู้ความ สนใจแก่ผู้เรียนโดยผู้เรียนได้เรียนรู้ได้จากชุดการเรียนรู้ ค้นหาข้อมูลจากแบบเรียนและสามารถ ค้นคว้าหาข้อมูลจากโลกดิจิทัลผ่านโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก หรืออุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยี ในทางที่สร้างสรรค์ เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และปลอดภัยจากภัยคุกคามที่มาพร้อม กับเทคโนโลยีเหล่านี้และก้าวเข้าสู่ความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลได้อย่างภาคภูมิใจ ผู้ศึกษาได้ เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงได้ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา นับเป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอน วิชาเศรษฐศาสตร์ที่สามารถใช้แก้ปัญหาดังกล่าวได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อหาคุณภาพของแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้การศึกษาเชิงปริมาณ ได้กำหนดกรอบวิธีการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา และประเมินคุณภาพชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ตลอดจนหาคุณภาพแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล ใช้เนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ ตัวชี้วัด ส.3.1 ม. 4-6/1 อภิปรายการกำหนดราคาและค่าจ้างในระบบเศรษฐกิจ รายวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่องระบบเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ความหมายของระบบเศรษฐกิจ 2) รูปแบบของระบบเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน 3) ผลดีและผลเสียของระบบเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน และคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะใหญ่ดังนี้ 1) เคารพตนเองและเคารพผู้อื่น 2) พัฒนาตนเองและสัมพันธ์กับผู้อื่น 3) ปกป้องตนเองและป้องกันผู้อื่น

2. ขอบเขตประชากรเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคุณภาพชุดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 10 คน ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษา จำนวน 1 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จำนวน 4 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีค่าดัชนีความสอดคล้องไม่ต่ำกว่า 0.50 โดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คนสามารถจำแนกได้ตามลักษณะการใช้ดังนี้

1. ชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 รายวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่องระบบเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความหมายของระบบเศรษฐกิจ 2) รูปแบบของระบบเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน 3) ผลดี ผลเสียของระบบเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน ใช้เวลาเรียนรู้ 6 ชั่วโมง

2. แบบประเมินคุณภาพชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

3. แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้ หากคุณภาพของชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา และแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลโดยการประเมินของกลุ่มเป้าหมายจากแบบประเมินตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลตามลำดับดังนี้

1. ผลการประเมินคุณภาพของชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาดังกล่าว มีคุณภาพเหมาะสมมาก ได้แก่ ด้านคู่มือครู ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านคู่มือนักเรียน ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย (μ) อยู่ระหว่าง 3.30 – 4.34

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ของการประเมินคุณภาพของชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ชุดการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)	ผลการประเมินคุณภาพ
1. ด้านคู่มือครู	3.30	0.35	ระดับปานกลาง
2. ด้านแผนการจัดการเรียนรู้	3.79	0.37	ระดับมาก
3. ด้านคู่มือนักเรียน	3.83	0.36	ระดับมาก
4. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.35	ระดับมาก
5. ด้านเนื้อหา	3.60	0.57	ระดับมาก
6. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	3.80	0.45	ระดับมาก
7. ด้านสื่อการเรียนรู้	4.34	0.42	ระดับมาก
8. ด้านการวัดและประเมินผล	3.63	0.38	ระดับมาก
เฉลี่ยรวม	3.79	0.41	ระดับมาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโดยรวม มีคุณภาพในระดับมาก ($\mu = 3.79$, $\sigma = 0.41$) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า โดยส่วนใหญ่ชุดการเรียนรู้มีคุณภาพในระดับมาก ($\mu = 3.60 - 4.34$, $\sigma = 0.35 - 0.57$) และด้านคู่มือครูมีคุณภาพในระดับปานกลาง ($\mu = 3.30$, $\sigma = 0.35$)

2. ผลการประเมินคุณภาพของแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลดังกล่าว มีคุณภาพในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านเคารพตนเองและเคารพผู้อื่น ด้านพัฒนาตนเองและสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านปกป้องตนเองและปกป้องคนอื่น มีค่าเฉลี่ย (μ) อยู่ระหว่าง 3.33 – 3.60

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ของการประเมินคุณภาพของแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียน

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)	ผลการประเมินคุณภาพ
1. ด้านเคารพตนเองและเคารพผู้อื่น	3.33	0.34	ระดับปานกลาง
2. ด้านพัฒนาตนเองและสัมพันธ์กับผู้อื่น	3.37	0.60	ระดับปานกลาง
3. ด้านปกป้องตนเองและปกป้องคนอื่น	3.60	0.49	ระดับมาก
เฉลี่ยรวม	3.43	0.48	ระดับปานกลาง
คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล			

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมมีคุณภาพในระดับปานกลาง ($\mu = 3.43$, $\sigma = 0.48$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าโดยส่วนใหญ่มีคุณภาพในระดับปานกลาง ($\mu = 3.33 - 3.60$, $\sigma = 0.34 - 0.60$) และพบว่าด้านปกป้องตนเองและปกป้องคนอื่น มีคุณภาพในระดับมาก ($\mu = 3.60$, $\sigma = 0.49$)

อภิปรายผล

1. การหาคุณภาพชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา รายวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่องระบบเศรษฐกิจ ใช้เวลาเรียนรู้ 6 ชั่วโมงทั้งนี้ ส่งผลให้ผู้ศึกษา ได้ชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งในและนอกระบบได้เนื่องจากชุดการเรียนรู้ผ่านการประเมินคุณภาพโดยกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน และมีผลการประเมินคุณภาพโดยรวมในระดับมาก ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.00 ขึ้นไปถือว่ามีคุณภาพ และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ศึกษา ได้ดำเนินการพัฒนาชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยของนักวิชาการ นักการศึกษาหลากหลาย ท่านนั้น และผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้ทราบถึง กระบวนการ และแนวทางในการจัดทำชุดการเรียนรู้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสังเคราะห์การสร้างชุดการเรียนรู้ตามขั้นตอนและองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของณัฐกุล วัชรวงษ์ทวี ประกอบด้วย 1) คู่มือครู 2) คู่มือนักเรียน 3) หน่วยการสอน 4) การกำหนดหัวเรื่อง 5) กำหนดความคิดรวบยอดหรือ หลักการเป็นสิ่งสำคัญ 6) การกำหนดจุดประสงค์ในการสอน 7) การวิเคราะห์งาน 8) การลำดับ กิจกรรมการเรียนการสอน 9) กำหนดแบบประเมินผล 10) เลือกและผลิตสื่อการสอน ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 11) หาประสิทธิภาพ ของชุดการสอน 12) ในกรณีที่ชุดการสอนแบบกลุ่มจำเป็นต้องมีกิจกรรมสำรอง ซึ่งกิจกรรม สำรองจะต้องเตรียมไว้เสริมความรู้สำหรับผู้เรียนที่เรียนเร็ว หรือกลุ่มที่ทำกิจกรรมเสร็จก่อนที่ จะได้มีกิจกรรมต่อไปเป็นการส่งเสริมความรู้ได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น 13) สร้างแบบ ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนพร้อมทั้งเฉลย 14) ขนาดรูปแบบของชุดการเรียนรู้ชุดการเรียนรู้ที่ ดีควรมีขนาดมาตรฐานเพื่อความสะดวกและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเก็บรักษา 15) การใช้ชุดการสอนใช้ตามประเภทและจุดประสงค์ที่สร้างขึ้น (ณัฐกุล วัชรวงษ์ทวี, 2556) นอกจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างชุดการเรียนรู้แล้วนั้น ผู้ศึกษายังศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ ดังกล่าว โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยถึงขั้นตอนวิธีการทางประวัติศาสตร์ และ จากการนำเสนอของนักวิชาการศึกษา หลากหลายท่าน ผู้ศึกษาจึงสามารถสรุปขั้นตอนวิธีการ ทางประวัติศาสตร์จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยตามที่ รัตมา รัตนวงศา; นรเศรษฐ์

เดชะ และชัยรัตน์ โตศิลา ได้เสนอไว้ดังต่อไปนี้ 1) การกำหนดประเด็นปัญหาหรือตั้งสมมติฐาน โดยต้องกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะศึกษาอะไร เกิดขึ้นเมื่อไหร่ ที่ไหน เกิดขึ้นเพราะเหตุใด และอย่างไร หรือตั้งสมมติฐานประเด็นต่าง ๆ 2) รวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษาที่มีอยู่หลากหลายทุกประเภท ทั้งหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรอง ให้ได้มากที่สุด 3) ตรวจสอบและประเมินคุณค่าของหลักฐาน เพื่อประเมินคุณค่าของหลักฐาน ว่าน่าเชื่อถือเพียงใด โดยพิจารณาข้อมูลในหลักฐาน ความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักฐานอื่น ๆ เป็นต้น แล้วจึงเลือกสรรข้อเท็จจริงตามหลักฐานต่าง ๆ นั้น 4) วิเคราะห์และตีความหลักฐาน เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความข้อเท็จจริงในอดีตจากหลักฐานต่าง ๆ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงเพื่ออธิบายประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ และ 5) การเรียบเรียง และนำเสนอข้อมูล โดยการจัดระเบียบข้อเท็จจริงต่าง ๆ แล้วนำเสนอประเด็นทางประวัติศาสตร์ซึ่งอาจอยู่ในรูปการเขียนหรือการบอกเล่า ทั้งนี้จะต้องอ้างอิงหลักฐานให้ถูกต้อง ครบถ้วน (รัตตมา รัตนวงศา, 2555); (นรเศรษฐ์ เดชชะ, 2555); (ชัยรัตน์ โตศิลา และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2555) ยังผลให้ผู้วิจัยสังเคราะห์ชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ด้านดังต่อไปนี้ 1) ด้านคู่มือครู เป็นคำชี้แจงสำหรับครูเกี่ยวกับการใช้ชุดการเรียนรู้ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูต้องเตรียมและศึกษา แผนการสอนอย่างละเอียด 2) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเค้าโครงหรือรายละเอียด การสอนในช่วงเวลาหนึ่งที่ได้รับการวางแผนออกแบบไว้ก่อนการสอน เพื่อเป็นแนวทาง ดำเนินการสอนจริงโดยทั่วไป มีรายละเอียดที่สำคัญประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ระยะเวลา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล 3) ด้านคู่มือนักเรียน เป็นคำชี้แจงสำหรับนักเรียนในการใช้ชุดการเรียนรู้เอกสารประกอบการเรียน บัตรงาน และแบบฝึกหัด 4) ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง จุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิง พฤติกรรม มีเกณฑ์การตัดสินผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ให้ชัดเจน 5) ด้านเนื้อหาสาระควรเขียน สั้น ๆ กว้าง ๆ ซึ่งกำหนดได้ตามวัตถุประสงค์และการเรียนรู้ ถ้าต้องการรายละเอียดควรใส่ไว้ใน เอกสารประกอบการเรียน 6) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ การลำดับกิจกรรมการเรียนการสอน หลังพิจารณาจุดประสงค์ของแต่ละข้อว่าจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไร จึงจะบรรลุ จุดประสงค์ที่กำหนด ต้องพิจารณากิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างความสนใจและ ความสามารถของผู้เรียนด้วย 7) ด้านสื่อการเรียนรู้ ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุความ มุ่งหมาย สื่อการเรียนรู้มีหลายชนิด เช่น รูปภาพ แผนภูมิ รวมทั้งสื่อดิจิทัลหรืออื่น ๆ ซึ่งแต่ละ ชนิดจะส่งเสริมการเรียนรู้ให้ได้ผลและได้รับการเลือกสรรมาแล้วอย่างเหมาะสมกับกิจกรรม การเรียนรู้ และ 8) ด้านการวัดและประเมินผล เป็นการประเมินผลว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์ หรือไม่อาจใช้วิธีการให้นักเรียนทำแบบทดสอบหรือให้นักเรียนได้นำเสนอผลงานในรูปแบบ ใดก็ได้ตามที่กำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ผู้วิจัยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นอย่างดีโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระให้คำแนะนำ รวมทั้งมีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือและประเมินผลความสอดคล้องของเครื่องมือและมิกซ์เป้าหมายประเมินคุณภาพชุดการเรียนรู้ได้ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมให้คำแนะนำเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการจัดทำชุดการเรียนรู้ต่อไป

2. การหาคุณภาพของแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาพบว่าจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเห็นว่าหากมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องในอนาคตทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจและสนใจที่จะพัฒนาชุดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยทำให้นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีทักษะ และเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้แก่ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลตามแนวคิดของ Mike, R. & Bailey, G. และเศกสรร สกนธวัฒน์ ดังนี้ 1) เคารพตนเองและเคารพผู้อื่น 2) พัฒนาตนเองและสัมพันธ์กับผู้อื่น 3) ปกป้องตนเองและป้องกันผู้อื่น เพื่อให้ผู้เรียนรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ทุกรูปแบบโดยการเสริมสร้างคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัลสู่กระบวนการเรียนรู้ปลูกฝังสู่ การดำเนินชีวิตประจำวันของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะ 1) ความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ (Digital Access) 2) การซื้อหรือขายสินค้า/บริการดิจิทัลที่มีจริยธรรม (Digital Commerce) 3) การเป็นผู้ส่งสารและรับสารที่มีมารยาทในการใช้ดิจิทัล (Digital Communication) 4) มารยาทในการใช้ดิจิทัล (Digital Etiquette) 5) การเคารพต่อกฎหมายและไม่ละเมิดสิทธิดิจิทัล (Digital Law) 6) การมีอิสระในการแสดงออกแต่ต้องรับผิดชอบทุกการกระทำในการใช้ดิจิทัล (Digital Rights & Responsibilities) 7) การดูแลสุขภาพกายใจ ห่างไกลผลกระทบจากดิจิทัล (Digital Health & Wellness) 8) การเรียนรู้ถ่ายทอดและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี (Digital Literacy) และ 9) เรียนรู้วิธีการเสริมสร้างความปลอดภัย ในการใช้เทคโนโลยีอย่างมั่นใจ (Digital Security) (Mike, R. & Bailey, G., 2007); (เศกสรร สกนธวัฒน์, 2560) การศึกษาแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล จากแนวคิดของนักการศึกษาต่าง ๆ นั้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล ในปัจจุบันนั้นเป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นที่ต้องเรียนรู้และใช้ชีวิตอยู่กับเทคโนโลยีดิจิทัล ในปัจจุบันและเทคโนโลยีที่จะพัฒนาต่อไปในอนาคตด้วยเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท ในชีวิตประจำวัน ความเป็นพลเมืองดิจิทัลตามแนวคิดนี้ สรุปได้ว่าพลเมืองดิจิทัล มีลักษณะ คือผู้ที่มีความเคารพตนเองและผู้อื่นในโลกดิจิทัลใช้งานดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบและปลอดภัย และมีการใช้งานดิจิทัลอย่างมีคุณภาพคือใช้ เพื่อเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อการสื่อสารหาความรู้ที่เหมาะสม สร้างสรรค์ และใช้อย่างมีคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้สอนควรปลูกฝัง และอบรมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่ได้อย่างรู้เท่าทันทำให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาในฐานะเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียนมัธยม จึงได้เลือกที่จะศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้

สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา เพื่อได้นวัตกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่าง ๆ อย่างรอบด้าน รวมทั้งทักษะดิจิทัลโดยยึดแนวทางปฏิบัติตามเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นโดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ การเรียนการสอนสำหรับผู้ศึกษาและผู้สนใจผู้สนใจต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการประเมินคุณภาพของชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีค่าระดับคุณภาพอยู่ที่ 3.79 และผลการประเมินคุณภาพของแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีค่าระดับคุณภาพอยู่ที่ 3.43 ที่ประเมินโดยกลุ่มเป้าหมายจำนวน 10 คนจัดอยู่ในเกณฑ์ที่มีผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.00 ขึ้นไปถือว่ามีคุณภาพและมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ โดยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ ดังนี้ 1) ชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งผ่านการประเมินคุณภาพโดยกลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.00 ขึ้นไปโดยรวมมีคุณภาพในระดับมากสามารถนำไปใช้ส่งเสริมในกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่องระบบเศรษฐกิจได้ 2) ผู้ศึกษา และผู้สนใจศึกษา สามารถนำแบบประเมินความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งผ่านการประเมินคุณภาพโดยกลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.00 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ในการประเมินเพื่อหาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลแก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาได้ และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาผลการใช้ชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา 2) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา 3) ศึกษาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้สังคมศึกษาสาระเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP) เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา 4) การพัฒนานวัตกรรมการสอนเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกระบวนการทางประวัติศาสตร์ (EIHP)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ครูสวัสดาพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2553). การศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมด้านความเป็นพลเมืองดีในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา. ใน รายงานการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยรัตน์ โตศิลา และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1 - 2 และ 3: แนวทางในการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1), 63-74.
- ณัฐกมล วัชรวงษ์ทวี. (2556). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรป สาระ ภูมิศาสตร์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นรเศรษฐ์ เตชะ. (2555). การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาการคิดเชิงสังเคราะห์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพร้าวมหาวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เบญจวรรณ ภูตินันท์ และคณะ. (2560). ผลการใช้ชุดการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสาระพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการดำเนินชีวิต. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1), 822-835.
- ไพสินรัตน์ กุณสิทธิ์ และธีรภัทร กุโลภาส. (2560). ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 12(4), 206-207.
- รัตตมา รัตนวงศา. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้โซเชียลมีเดียและวิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เศกสรร สกนธวัฒน์. (2560). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยตามแนวคิดการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความเป็นพลเมืองดิจิทัล. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Mike, R. & Bailey, G. (2007). Digital Citizenship in Schools. Eugene, OR: ISTE. DigitalCitizenship: Using Technology Appropriately.

ศึกษาแนวทํางนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง*

A STUDY OF GUIDLINE THE POLICY TO NON - SMOKING TEMPLE OF SANGHA ORGANIAZTION IN THE AREA OF MUANG TRANG DISTRICT, TRANG PROVINCE

พระฐานปรกรณ์ อภินนโท (มาละมัย)

PhraThanapakorn Abhinandho (Malamai)

พระสมุห์ธณภัทร ธนภทโท (ทิพย์วงษ์)

Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)

ดิเรก นุ่นกล้า

Direk Noonklum

ไพรัตน์ ฉิมหาด

Pairat Chimhad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: tanaprakorn5285@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทํางนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง และ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน โดยเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ ได้แก่ คณะสงฆ์ในเขตปกครองอำเภอเมืองตรัง อุบาสกอุบาสิกาของวัดในเขตอำเภอเมืองตรัง เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลศูนย์ตรัง เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเมืองตรัง เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตรัง เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองตรัง และ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลคลองเต็งวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสามเณร ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำนวน 134 รูป ซึ่งได้กำหนด

* Received 24 March 2021; Revised 2 April 2021; Accepted 13 April 2021

ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของเครจซี่ และ มอร์แกน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง โดยรวม มีระดับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และ 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง พบว่า ควรคัดเลือกบุคคลผู้ที่มีความรู้และมีจิตอาสาเข้าร่วมดำเนินงาน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ และติดตามพฤติกรรมการสูบบุหรี่อย่างใกล้ชิด เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่คณะสงฆ์ได้กำหนดไว้

คำสำคัญ: แนวทางนโยบาย, วัดปลอดบุหรี่, คณะสงฆ์

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) To study the policy guidelines for non - smoking temples of the sangha organization in the area of Muang Trang District, Trang Province, and 2) to study the recommendations for the promotion of the Non - Smoking Temple Policy of the Sangha organization in Muang Trang District, Trang Province. This research is a mixed method research consisting of qualitative research. Data were collected by interviews from a group of 21 key informants / person, selected from those involved in driving the non - smoking temple policy, including the Sangha in Trang District Administrative Organization. Ambassadors of temples in Mueang Trang district Hospital staff at Trang Center Office of Cultural Affairs, Mueang Trang District Staff of Trang Provincial Buddhism Office Police officers at Muang Trang District Police Station and the Mayor of Klong Teng Subdistrict Municipality Analyze data from in - depth interviews from key informants. And quantitative research Data were collected by distributing questionnaires from 134 sample populations, namely monks and novices in the Sangha Sub - district, Muang District, Trang Province, where sample size was determined by using Crazy and Morgan's formulas. The data analyzed were mean, frequency and percentage. The results of the research were as following; 1) The policy guidelines for non - smoking temples of the sangha organization in the area of Muang Trang District, Trang Province, overall, had a consistent level of practice and 2) The recommendations for the promotion of the Non - Smoking Temple Policy of the Sangha organization in Muang Trang District, Trang Province, found that people with knowledge and volunteer spirit should be selected to participate in the work.

Along with promoting through various channels and closely monitoring smoking behavior in order to comply with the policy set by the Sangha.

Keywords: Guideline the Policy, Non - Smoking Temple, Sangha

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 มาตรา 41 ได้กำหนดไว้ว่า ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ มีอำนาจประกาศประเภทหรือชื่อของสถานที่ สาธารณะ สถานที่ทำงาน และยานพาหนะ ให้ส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของสถานที่ และยานพาหนะดังกล่าว เป็นเขตปลอดบุหรี่ (พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560, 2560) และ ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 13/2562 ได้กำหนดให้เจ้าอาวาสหรือบุคคลอื่นซึ่งมีฐานะเป็นผู้จัดการหรือผู้รับผิดชอบสถานที่ทางศาสนา ศาสนสถาน หรือสถานที่สำหรับปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของศาสนา ลัทธิ หรือนิกายต่าง ๆ มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์หรือแจ้งเตือนว่าสถานที่นั้น เป็นเขตปลอดบุหรี่ ทั้งต้องควบคุมดูแล ปรามปราม เพื่อไม่ให้มีการสูบบุหรี่ในเขตปลอดบุหรี่ กรณีไม่ปฏิบัติตาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 3,000 บาท ตามมาตรา 46 วรรคหนึ่ง ประกอบกับมาตรา 70 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 (กระทรวงสาธารณสุข, 2562)

การสูบบุหรี่เป็นปัญหาสังคมและสุขภาพ ควันบุหรี่ในอากาศเกิดจากการเผาไหม้ของบุหรี่ซึ่งมีสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น คาร์บอนมอนนอกไซด์ แอมโมเนีย ฟอรัมาลดีไฮด์และสารก่อมะเร็งชนิดอื่น ๆ ที่ผู้ได้รับควันบุหรี่มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นในการเป็นโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคมะเร็งที่มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ 30 และ ควันบุหรี่ที่ผู้สูบบุหรี่พ่นออกมาภายหลังจากการดูดควันบุหรี่เข้าปอด จากข้อมูลของโรงพยาบาลสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ สามเณรที่อาพาธ จำนวน 59,000 รูป ในจำนวนนี้ มีประวัติการสูบบุหรี่ ประมาณ 18,000 รูป หรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของพระสงฆ์ สามเณรที่อาพาธ โดยโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ซึ่งทำให้มรณภาพ เช่น โรคมะเร็งปอด ถุงลมปอดโป่งพอง วัณโรคปอด มะเร็งตับ และเส้นเลือดในสมองตีบ เป็นต้น (ข่าว Like สาร, 2562)

จากผลการสำรวจข้อมูลโครงการสำรวจพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราของประชากร ในรายงานสถิติการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ. 2561 พบว่า อัตราการบริโภคยาสูบปัจจุบันของประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปจำแนกตามรายจังหวัด พ.ศ. 2560 จังหวัดตรัง อยู่ที่ร้อยละ 24.22 (ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2561) และ จากรายงานโครงการสานพลังวัดปลอดควันบุหรี่ พ.ศ. 2563 พบว่า ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดตรัง มีพระภิกษุสูบบุหรี่ จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.94 และ สามเณร จำนวน 1 รูป โดยจำแนกเป็นรายวัดได้ดังนี้ วัดกะพังสุรินทร์ จำนวน 10 รูป วัดประสิทธิชัย จำนวน 3 รูป วัดควนขัน จำนวน 4 รูป

วัดควนวิเศษ จำนวน 9 รูป วัดคลองน้ำเจ็ด จำนวน 12 รูป วัดกุฎยาราม จำนวน 4 รูป วัดแจ้ง จำนวน 5 รูป และ วัดพระงาม จำนวน 1 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดตรัง, 2563)

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองตรัง ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) พร้อมภาคีเครือข่ายร่วมประชุมดำเนินการให้วัดเป็นเขตปลอดบุหรี่ โดยใช้ การรณรงค์ที่หลากหลายสร้างการรับรู้ โดยมี พระมหาสุวรณ์ วิชชาธโร เจ้าคณะอำเภอเมือง ตรัง เป็นประธานการประชุมเพื่อหาแนวทางในการดำเนินการให้วัดเป็นเขตปลอดบุหรี่ โดยมีการหารือร่วมกันพร้อมทั้งการดำเนินการในด้านต่าง ๆ อาทิ การติดตั้งป้ายแสดงเขต ปลอดบุหรี่ โดยใช้สื่อรณรงค์ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นสติ๊กเกอร์ สติกเกอร์ติดโทรศัพท์มือถือเพื่อรณรงค์ รวมทั้งได้หารือวิธีการเลิกบุหรี่ของพระสงฆ์และ สามเณร โดยการประกาศแจ้งเตือนญาติโยมก่อนเริ่มพิธีกรรมทางศาสนาด้วย

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางนโยบาย วัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง เพื่อให้ทราบถึงการ ดำเนินงาน แนวทางและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ให้สอดคล้อง กับกฎหมายและมติมหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอ เมืองตรัง จังหวัดตรัง” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหัวข้อดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่มีเนื้อหาตรงและ สอดคล้องกับผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีหรือแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง และ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองไปยังประชากร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 กลุ่ม รวมจำนวน 21 รูป/คน โดยเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ แสดงตามตารางดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน
1. คณะสงฆ์ในเขตปกครองอำเภอเมืองตรัง	10 รูป
2. อุบาสกอุบาสิกาของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองตรัง	6 คน
3. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลศูนย์ตรัง	1 คน
4. เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอเมืองตรัง	1 คน
5. เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตรัง	1 คน
6. เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองตรัง	1 คน
7. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลคลองเต็ง	1 คน
รวม	21 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยผู้วิจัยมีแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีข้อความถามโดยละเอียดตามที่ได้จัดเตรียมไว้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเนื้อหา
2. พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เป็นขั้นตอนรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้คำถามที่ถูกสร้างขึ้นมา ไปสัมภาษณ์ตัวแทนคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองตรัง อุบาสกอุบาสิกาของวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองตรัง เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลศูนย์ตรัง เจ้าหน้าที่สำนักงาน

วัฒนธรรมจังหวัดตรัง เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตรัง เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองตรัง และ นายอำเภอเมืองตรัง

1.3 ผู้วิจัยนำคำตอบและได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้เป็นที่เรียบร้อย แล้ว นำไปวิเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียงรายละเอียดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้อง สละสลวยมากยิ่งขึ้นและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ รวบรวมคำตอบและข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุมเข้าใจง่าย และแยกออกเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์ตามลำดับ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุและสามเณรในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 134 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดตรัง, 2563) จากจำนวน 207 รูป โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบ (Questionnaire) เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทงนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทงนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการแต่งตั้งบุคคล ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการให้ความรู้เรื่องพิษภัยของบุหรี่ ด้านพฤติกรรมกาสูบหรี่ของพระสงฆ์ ด้านความเข้มงวดของ เจ้าอาวาส

การสร้างแบบสอบถาม

1. ผู้วิจัยศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามที่สมบูรณ์

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทงนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ ตามกรอบของการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

3. นำแบบสอบถามให้กรรมการตรวจสอบเนื้อหาและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้เพื่อความเที่ยงตรงและถูกต้อง

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและได้ค่าความสอดคล้องของเนื้อหา 1.00

5. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (Try - Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยมีลักษณะใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 134 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach' Alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.91

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยนำมาจัดระบบตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปค่าสถิติพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปซึ่งได้แก่ อายุ พรรษา ระดับวุฒิการศึกษาทางโลก ระดับวุฒิการศึกษาทางธรรม และ ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ นำมาเรียบเรียงเนื้อหาใจความให้มีความสละสลวย รัดกุมเข้าใจได้ง่าย และแยกออกไปเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1. แนวทางนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

1.1 ด้านการแต่งตั้งบุคคล โดยรวม มีระดับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกข้อ ได้แก่ มีการประชุมคณะทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ และ มีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถร่วมในการขับเคลื่อนโครงการฯ อย่างจริงจัง ($\bar{X} = 2.69$) เปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ($\bar{X} = 2.57$) และ มีคำสั่งในการแต่งตั้งบุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นลายลักษณ์อักษร ($\bar{X} = 2.55$)

1.2 ด้านการประชาสัมพันธ์ โดยรวม มีระดับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกข้อ ได้แก่ มีการติดแผ่นป้ายรณรงค์ห้ามสูบบุหรี่ตามจุดต่าง ๆ ของวัด ($\bar{X} = 2.76$) ว่ากล่าวตักเตือนการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสามเณรภายในวัดผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุมสงฆ์ตอนทำวัตรสวดมนต์ ($\bar{X} = 2.70$) ทำข้อตกลงและมาตรการสำหรับพระภิกษุสามเณรที่สูบบุหรี่ภายในวัด ($\bar{X} = 2.63$) และ ใช้สื่อต่าง ๆ ในการรณรงค์โครงการวัดปลอดบุหรี่ภายในวัดของตนเอง เช่น Facebook Line ($\bar{X} = 2.58$)

1.3 ด้านการให้ความรู้เรื่องพิษภัยของบุหรี่ โดยรวม มีระดับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกข้อ ได้แก่ มีการติดแผ่นป้ายข้อมูลโทษของการสูบบุหรี่ตามจุดต่าง ๆ

ภายในบริเวณวัด ($\bar{X} = 2.69$) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาถวายให้ความรู้ในเรื่องโทษของการสูบบุหรี่แก่พระภิกษุสามเณร ($\bar{X} = 2.61$) พระภิกษุสามเณรสามารถรับรู้และเข้าถึงพิษภัยของบุหรี่ได้อย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 2.51$) และ มีการจัดทำสถิติข้อมูลการอาพาธของพระภิกษุสามเณรที่เกิดจากการสูบบุหรี่เป็นประจำทุกเดือน ($\bar{X} = 2.40$)

1.4 ด้านพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์ โดยรวม มีระดับการปฏิบัติเป็นบางครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการติดตามพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในพระภิกษุสามเณรอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 2.49$) มีการรวมกลุ่มเพื่อสูบบุหรี่ตามบริเวณต่าง ๆ เช่น กุฏิลานวัด ($\bar{X} = 2.21$) มีการทำกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การสูบบุหรี่ ($\bar{X} = 2.13$) และ ในเวลาทำกิจกรรมจะต้องสูบบุหรี่อยู่ตลอดเวลา ($\bar{X} = 2.03$)

1.5 ด้านความเข้มงวดของเจ้าอาวาส โดยรวม มีระดับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกข้อ ได้แก่ มีการคัดกรองพระภิกษุสามเณรที่มาขออยู่จำพรรษาภายในวัดเพื่อป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ และมีทลงโทษสำหรับพระภิกษุสามเณรที่สูบบุหรี่อย่างเด็ดขาด และจริงจัง ($\bar{X} = 2.66$) และ มีการติดตามและเฝ้าระวังพระภิกษุสามเณรที่สูบบุหรี่อย่าง ใกล้ชิด และ มีการยกระดับการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นกฎข้อห้ามของวัด ($\bar{X} = 2.60$)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

2.1 ด้านการแต่งตั้งบุคคล

ควรมีการแต่งตั้งบุคคลที่มีความพร้อมและมีความสะดวกที่จะมาขับเคลื่อนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและต้องแต่งตั้งอย่างเป็นทางการโดยมีพระสงฆ์เป็นประธานในการขับเคลื่อนและมีคณะกรรมการทุกฝ่ายทั้งพระสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ชัดเจน ดังที่ พระมหาสุวรรณ วิชชาธโร เจ้าคณะอำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ได้ให้ข้อมูลว่า

“การที่บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ จะมาร่วมขับเคลื่อนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ได้นั้น การแต่งตั้งบุคคลจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะกระบวนการนี้เป็นการสร้างความชัดเจนในการทำงาน ดังนั้น คณะสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของประชาชนจึงขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาสทุกวัดได้มาทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น โรงพยาบาล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น” (พระมหาสุวรรณ วิชชาธโร, 2563) และ นายประสิทธิ์ หนูพรหม ตัวแทนอุบาสกอุบาสิกา ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“คณะสงฆ์ควรให้ความร่วมมือในการติดตามผลการดำเนินงานของคณะทำงานอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการถอดบทเรียนการทำงานของบุคลากรที่ขับเคลื่อนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ อย่างน้อย 3 ครั้ง ได้แก่ ระยะ 1 เดือน ระยะ 6 เดือน และ ระยะ 12 เดือน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรมากยิ่งขึ้น” (นายประสิทธิ์ หนูพรหม, 2563) ในการประเมินผลการทำงานของบุคลากรต้องทำอย่างเป็นรูปธรรม เช่น มีรายงาน เอกสารการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการตรวจสอบ

2.2 ด้านการประชาสัมพันธ์

คณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ ควรมีการร่วมกันประชุมหารือ ปรีกษา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องของนโยบายวัดปลอดบุหรี่เพื่อเป็นแนวทางและสร้างภาพลักษณ์ที่แก่คณะสงฆ์ โดยการช่วยกันรณรงค์การชี้ให้เห็นโทษของการสูบบุหรี่และควรช่วยกันหาทางป้องกันการสูบบุหรี่ โดยช่วยกันแนะนำตักเตือน ดูแล สอดส่องซึ่งกันและกัน ในหมู่คณะสงฆ์ในพื้นที่ด้วยกัน ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ สื่อออนไลน์ ดังข้อเสนอแนะของพระมหาโอทก อริยคุโณ เจ้าอาวาสวัดมณีชัยภูมิ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ที่ว่า

“ควรใช้ช่องทางการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์ให้หลากหลายและต่อเนื่องมากขึ้น เช่น เสี่ยงตามสายของชุมชนโดยมอบหมายให้ประธานชุมชนหรือตัวแทนชุมชนดำเนินการสื่อออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์โพสต์ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายวัดปลอดบุหรี่พร้อมทั้งบอกถึงโทษในทางกฎหมายและผลกระทบต่อสุขภาพ หรือ การใช้ช่องทางผ่านการแสดงธรรม ออกอากาศทางวิทยุ บรรยายธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ และควรทำให้ต่อเนื่อง” (พระมหาโอทก อริยคุโณ, 2563) และนางสาวปราณี ทองแดง เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตรังเจ้าได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า

“เจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ควรช่วยกันสอดส่องดูแล กวดขันพระภิกษุสงฆ์ในเขตปกครองของตนหรือพระในวัดให้มีอาภาระที่เหมาะสมกับความเป็นสมณเพศ และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ และตามมติมหาเถรสมาคม” (นางสาวปราณี ทองแดง, 2563)

2.3 ด้านการให้ความรู้เรื่องพิษภัยของบุหรี่

มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่พระสงฆ์ในเรื่องของการเข้าถึงเรื่องพิษภัยของบุหรี่สำหรับพระสงฆ์เพื่อให้หมู่พระสงฆ์นั้นระมัดระวังและดูแลสุขภาพของตนเองเพื่อให้ความแข็งแรงปลอดภัยจากการยุ่งเกี่ยวกับบุหรี่ พร้อมทั้งมีการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อให้สามารถ

เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น ดังที่พระครูสังวรธรรมวิมลเจ้าอาวาสวัดสาริการาม ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า

“ใช้สื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ पोสเตอร์ แผ่นพับ ฯลฯ เพื่อประชาสัมพันธ์แก้ววัดต่าง ๆ แจกจ่ายหรือส่งต่อข้อมูลเพื่อให้สามารถเข้าถึงเรื่องพิษภัยของบุหรืสำหรับคณะสงฆ์ได้” (พระครูสังวรธรรมวิมล, 2563) และนางพรพิมล ชัยเพชร เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลศูนย์ตรัง ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า

“การดำเนินกิจกรรมคอยเพิ่มเสริมความรู้ถึงพิษภัยของบุหรือยู่ตลอดเวลา ไม่ควรทำรวดเร็วเพราะนอกจากไม่ได้อะไรแล้วยังทำให้ไม่เห็นถึงสิ่งที่ได้รับรู้เท่าที่ควรเพราะรู้แต่หลักการ เนื้อหาสาระ ดังนั้น การที่จะทำให้พระภิกษุสามเณรได้รับรู้และเข้าใจถึงพิษภัยของบุหรืได้นั้นต้องไปศึกษาดูของจริงด้วย” (นางพรพิมล ชัยเพชร, 2563)

2.4 ด้านพฤติกรรมการสูบบุหรืของพระสงฆ์

ควรมีการติดตามหรือกวดขันในเรื่องของการสูบบุหรืของคณะสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีอาการที่ตรงตามสมควรกับความเป็นสมณเพศ ซึ่งพระครูวรสิทธิชัย เจ้าอาวาสวัดสิทธิชัยรังสรรค์ ได้เสนอแนะว่า

“คณะสงฆ์ควรตั้งกฎกติกาและมาตรการเกี่ยวกับการสูบบุหรืของพระสงฆ์ที่ชัดเจนและกำหนดบทลงโทษขั้นเด็ดขาด เช่น ในกรณีที่เป็นพระสังฆาธิการที่มีสมณศักดิ์ไม่มีสิทธิ์ที่จะเสนอขอพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ในชั้นสูงขึ้นได้ เป็นต้น” (พระครูวรสิทธิชัย, 2563)

และญาติโยมควรมีส่วนร่วมในการช่วยกันสอดส่องดูแลและติดตามพฤติกรรมการสูบบุหรืของพระสงฆ์อย่างเป็นกัลยาณมิตร และนายสมภักดิ์ เอียดศรี เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า

“ควรมีการติดตามพฤติกรรมการสูบบุหรืของพระภิกษุสามเณรภายในวัดอย่างต่อเนื่องและควรจัดทำข้อมูลในเชิงสถิติ ข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อที่จะได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างชัดเจน” (นายสมภักดิ์ เอียดศรี, 2563)

2.5 ด้านความเข้มงวดของเจ้าอาวาส

ควรมีกฎกติกาหรือบทลงโทษของวัดที่ชัดเจนสำหรับพระสงฆ์ผู้สวดบิณฑบาตเป็นประจำ เช่น หากสวดบิณฑบาตครั้งแรกเจ้าอาวาสควรกล่าวตักเตือน เมื่อครั้งที่สองหรือสามสั่งให้งดกิจนิมนต์ตามที่เจ้าอาวาสเห็นสมควร เป็นต้น ซึ่งนายสมภักดิ์ เอียดศรี เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า

“การเข้าบรรพชาอุปสมบทของกุลบุตรหรือรับพระภิกษุจากที่อื่นเข้ามาในวัด ต้องมีการตรวจคัดกรองและจัดทำประวัติอย่างเข้มงวด พร้อมทั้งชี้แจงกฎระเบียบ มาตรการ และ นโยบายวัดปลอดบุหรี่ ให้รับทราบโดยละเอียด” (นายสมภักดิ์ เอียดศรี, 2563)

ในการคัดกรองผู้ที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทพร้อมทั้งแนบหลักฐานการตรวจผลการตรวจคัดกรองโดยมีเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ และควรมีการยกระดับการสวดบิณฑบาตและการจำหน่ายบิณฑบาตในวัดเป็นกฎระเบียบข้อห้ามของวัด และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทั้งพระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกา ดังที่พันตำรวจเอกอิศราพงศ์ จินา ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรบ้านคลองเต็ง ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า

“เจ้าอาวาสในแต่ละวัดไม่ควรปล่อยปละละเลยและต้องมีความเด็ดขาดกับพระภิกษุสามเณรที่สวดบิณฑบาตภายในวัด ซึ่งต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยทั้งต่อหน้าและลับหลัง ควรมีการพูดคุย ตักเตือน และทำความเข้าใจให้บ่อยครั้ง เช่น เวลาทำวัตรสวดมนต์ เวลาฉันภัตตาหาร เป็นการป้องกันการสวดบิณฑบาตของพระภิกษุสามเณรได้เป็นอย่างดี ส่วนที่เป็นฆราวาสนั้นใช้โอกาสที่เหมาะสมในการตักเตือนแบบกัลยาณมิตร” (พันตำรวจเอกอิศราพงศ์ จินา, 2563)

อภิปรายผล

1. แนวทางนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปน้อย พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์ มีระดับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มากสุด รองลงมา ด้านการแต่งตั้งบุคคล ด้านความเข้มงวดของเจ้าอาวาส ด้านการให้ความรู้เรื่องพิษภัยของบุหรี่ และ ด้านพฤติกรรมกรรมการสวดบิณฑบาตของพระสงฆ์ มีระดับการปฏิบัติเป็นบางครั้ง น้อยสุด ตามลำดับ เนื่องจาก มีการประชุมคณะทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอและคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถร่วมในการขับเคลื่อนโครงการฯ อย่างจริงจัง เป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน โดยมีคำสั่งในการแต่งตั้งบุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นลายลักษณ์อักษร นำไปสู่การขับเคลื่อนตามนโยบายอย่างจริงจัง เช่น มีการติด

แผ่นป้ายรณรงค์ห้ามสูบบุหรี่ตามจุดต่าง ๆ ของวัด มีการว่ากล่าวตักเตือนการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสามเณรภายในวัดผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุมสงฆ์ตอนทำวัตรสวดมนต์ ทำข้อตกลงและมาตรการสำหรับพระภิกษุสามเณรที่สูบบุหรี่ภายในวัด และ ใช้สื่อต่าง ๆ ในการรณรงค์โครงการวัดปลอดบุหรี่ภายในวัดของตนเอง เช่น Facebook Line เป็นต้น

ในส่วนของการให้ความรู้เรื่องพิษภัยของบุหรี่ มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาถวายให้ความรู้ในเรื่องโทษของการสูบบุหรี่แก่พระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง พระภิกษุสามเณรสามารถรับรู้และเข้าถึงพิษภัยของบุหรี่ได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับโกเมน ควรหา ที่ได้สรุปถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในพระสงฆ์ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ (OR = 3.48, 95% CI = 1.58 – 7.68) การรับรู้ความสามารถตนเองในการไม่สูบบุหรี่ (OR = 2.75, 95% CI = 1.20–6.32) ทักษะคิดต่อการสูบบุหรี่ (OR = 5.25, 95% CI = 2.38–11.60) การเข้าถึงบุหรี่ (OR = 3.34, 95% CI = 1.42 – 7.86) การปฏิบัติหน้าที่ของสงฆ์ (OR = 2.92, 95% CI = 1.37 – 6.25) การรับรู้กฎและข้อห้ามเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ (OR = 5.42, 95% CI = 2.57–11.43) และการได้รับการสนับสนุนข้อมูล (OR = 5.79, 95% CI = 2.61–12.86) (โกเมน ควรหา, 2553) ทำให้มีการติดตามพฤติกรรม การสูบบุหรี่ในพระภิกษุสามเณรอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจากการศึกษาของ พระมหาสุเทพ สุพนฺธิโต พบว่า พฤติกรรมสูบบุหรี่ซึ่งมาจากปัจจัยที่ทำให้สูบบุหรี่ คือ อยากทดลองด้วยตนเองมากที่สุด ลำดับถัดมาคือ มีปัญหาความเครียดลำดับรองลงมา คือ เพื่อนชักชวน (พระมหาสุเทพ สุพนฺธิโต, 2560) และความเข้มงวดของเจ้าอาวาส มีการติดตามและเฝ้าระวังพระภิกษุสามเณรที่สูบบุหรี่อย่างใกล้ชิด และ มีการคัดกรองพระภิกษุสามเณรที่มาขออยู่จำพรรษาภายในวัดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมสูบบุหรี่ โดยการยกระดับการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นกฎข้อห้ามของวัดและมีบทลงโทษสำหรับพระภิกษุสามเณรที่สูบบุหรี่อย่างเด็ดขาดและจริงจัง ซึ่งได้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานโดยมีพระสงฆ์เป็นประธานในการขับเคลื่อนและคัดเลือกบุคคลผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีจิตอาสาเข้ามาร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานส่วนรวม เป็นงานเพื่อสังคมและพระพุทธศาสนา มีการประชุมปรึกษาหารือและร่วมกันหาทางป้องกันการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ในนโยบาย โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุพระศาสนาประจำจังหวัด การเทศน์ การให้อาทานในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจแก่พระภิกษุสามเณรที่ดีอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาของพระครูปริยัติสาทรได้อธิบายว่า กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่ ควรทำงานแบบบูรณาการร่วมกันขององค์กรภาครัฐ

เอกชน และสำนักพุทธศาสนา พร้อมทั้งคณะสงฆ์ในพื้นที่ที่ต้องแสดงออกถึงความตระหนักร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและวางแผนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยให้พระสงฆ์ที่เคยสุมมาเล่าประสบการณ์และเป็นพี่เลี้ยงให้พระสงฆ์และคนที่ยากเลิغبุหรี, จัดทำธรรมเนียมห้ามจัดจำหน่ายเหล้า บุหรีในบริเวณกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีต่าง ๆ (พระครูปริยัติสาทร, 2562) ต้องเชิญวิทยากรหรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการป้องกันการสุมบุหรีมาถวายความรู้แก่พระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดทำสื่อในเรื่องพิษภัยของบุหรีรวมถึงข้อกฎหมายเกี่ยวกับโทษที่จะได้รับจากการสุมบุหรีเพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถเข้าถึงและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามสมณสาธูป ต้องมีการติดตาม กวดขัน พฤติกรรมการสุมบุหรีของพระภิกษุสามเณรอย่างใกล้ชิด โดยมีเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาสขึ้นไปร่วมกับพุทธบริษัทที่อยู่รอบบริเวณวัดช่วยกันสอดส่องดูแล เมื่อมีการพบเห็นพระภิกษุสามเณรสุมบุหรี และคณะสงฆ์ควรมีการตั้งกฎกติกาพร้อมทั้งบทลงโทษพระภิกษุสามเณรตามวัดต่าง ๆ ในเขตปกครองที่มีพฤติกรรมสุมบุหรี ตั้งแต่โทษอย่างเบา คือ การตักเตือน จนถึงโทษหนักสุด คือ ฟักงาน เพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป เจ้าอาวาสควรมีการเข้มงวด กวดขัน และคัดกรองพระภิกษุสามเณรที่สุมบุหรีอย่างต่อเนื่อง ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มาขอจำพรรษาอยู่ด้วยนั้นต้องมีการคัดกรองก่อนที่จะรับสังกัดในวัดนั้น ๆ และในกรณีที่วัดนั้นมีพระภิกษุสามเณรที่สุมบุหรีอยู่แล้วถ้าหากป้องกันหรือแก้ไขปัญหาไม่ได้ควรต้องจัดที่เฉพาะสำหรับการสุมบุหรีตามความเหมาะสมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิยนา หนูนิล, สายฝน เอกวรารากร และ เรวดี เพชรศิราสณฑ์ ได้อธิบายถึงข้อเสนอแนะและแนวทางไว้ว่า ควรมีการประสานกับนายกเทศมนตรีนครตั้งเพื่อขอความร่วมมือในการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของควันบุหรี มีการแจกสติ๊กเกอร์รณรงค์ในที่ประชุมของประธานชุมชนในเขตเทศบาลนครตั้งและเทศบาล ฯ ยังเข้าร่วมรณรงค์ในกิจกรรมสำคัญ ๆ ของเทศบาล เช่น งานวันสิ่งแวดล้อมไทย งาน 100 ปีทับเที่ยง มีการมอบสื่อ วิซีดีสโปตประชาสัมพันธ์ให้เทศบาล ฯ เพื่อเปิดรณรงค์เสียงตามสาย วันละ 2 ครั้ง คือ เช้าและเย็นอย่างต่อเนื่องและควรมีการนิมนต์เจ้าคณะอำเภอร่วมรณรงค์ให้ประชาชนดูแลสุขภาพและลดละเลิกเครื่องดื่มและของมีนเมารวมถึงบุหรี มีการติดตั้งป้ายถาวร ห้ามสุมบุหรีในเขตวัด และวัดในเขตอำเภอเมือง ควรจัดรณรงค์ในวันชุมนุมหมู่คณะสงฆ์ทั้งอำเภอร่วมกับคลินิกฟ้าใสแห่งโรงพยาบาลศูนย์ตรัง 3 ครั้ง โดยการให้ความรู้เรื่องพิษภัยควันบุหรีพร้อมให้คำปรึกษาการเลิกบุหรีแก่พระภิกษุที่สมัครใจและจัดมุมชาชงสมุนไพรหย้าดอกขาว เช่น ในกรณีของรองเจ้าอาวาสวัดกะพังสุรินทร์ได้เทศน์ให้ความรู้ถึงโทษและอันตรายของควันบุหรีทำให้พระวัดกะพังสุรินทร์ 4 รูปเลิกสุมบุหรี จากนั้นจึงเผยแพร่ผลงานไปยังวัดต่าง ๆ ภายในจังหวัดตรัง (นิยนา หนูนิล, สายฝน เอกวรารากร และ เรวดี เพชรศิราสณฑ์สาทร, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การดำเนินนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง โดย คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สาธารณสุขจังหวัดตรัง ได้กำหนดแนวทางและความร่วมมือในการดำเนินนโยบายวัดปลอดบุหรี่ในแต่ละด้าน โดยเริ่มตั้งแต่การแต่งตั้งบุคคล ซึ่งผู้จะมาร่วมขับเคลื่อนนโยบายนั้นผ่านคัดเลือกจากคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมทั้งมีส่วนร่วมส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานรวมถึงการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนตามแนวทางและนโยบายวัดปลอดบุหรี่ให้เป็นตามที่คณะสงฆ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพุทธบริษัทได้คาดหวังไว้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) คณะสงฆ์ควรทำแผนยุทธศาสตร์การลดการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสามเณรและผลักดันให้วาระเร่งด่วน ซึ่งในการดำเนินการนั้นจะแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะวางแผน ระยะดำเนินการ และ ระยะหลังดำเนินการ จะต้องมีการติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายวัดปลอดบุหรี่และเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันในการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง 2) การดำเนินงานตามนโยบายวัดปลอดบุหรี่เน้นการทำงานเชิงรุก โดยเริ่มจากระดับวัดจนถึงระดับคณะสงฆ์ในเขตปกครอง ซึ่งเจ้าอาวาสทุกวัดและเจ้าคณะในเขตปกครองทุกรูปนั้นต้องมีความชัดเจนพร้อมที่จะสนองนโยบายตามกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่การออกกฎระเบียบ การคัดกรองการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตรัง, 2563) และติดตามตามผลอย่างใกล้ชิด ไม่ควรแก้ปัญหาแบบเบ็ดเสร็จให้จบในครั้งเดียวเพราะจะเป็นการต่อต้านและถูกมองภาพลักษณ์เชิงลบในที่สุด ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1) คณะสงฆ์ในเขตปกครองต้องทราบสภาพบริบทของพื้นที่ตนเองให้ดีกว่าเดิม เพราะการขับเคลื่อนนโยบายวัดปลอดบุหรี่ยังต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปและไม่เกิดผลกระทบต่อบุคคล ชุมชนรอบข้าง ดังนั้น พื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งในสภาพสังคม วัฒนธรรม รวมไปถึงอุปนิสัยของแต่ละบุคคล การผลการวิจัยไปใช้นั้นสามารถทำได้ในเชิงประยุกต์หรือพัฒนาต่อยอดให้ดีกว่าเดิม เช่น บางวัดมีความพร้อมทั้งกำลังคน กำลังทรัพยากร ก็มีการสร้างระบบคัดกรอง ซึ่งต้องทำให้เป็นกิจลักษณะ 2) ต้องมีการปรับระบบการบริหารและการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการระบบดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการเก็บข้อมูลและติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละวัด เพราะในปัจจุบันการส่งข้อมูลข่าวสารเป็นในรูปแบบของออนไลน์ เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ว่าได้ดำเนินการตามนโยบายอย่างต่อเนื่องหรือไม่เพียงใด และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการทำวิจัยเพื่อเจาะลึกในแต่ละประเด็นเกี่ยวกับนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ ซึ่งอาจจะมีการเสวนากลุ่ม จัดทำโครงการเพื่อยกระดับการพัฒนา และติดตามผลการดำเนินโครงการให้เป็นรูปธรรม 2) ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานในแต่ละปีให้อยู่ในระบบดิจิทัลเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาทั้งในเชิงวิชาการและเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับผู้สนใจเพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (30 พฤษภาคม 2562). ประกาศกระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้วัดและศาสนสถาน ดำเนินตามหลักเกณฑ์ วิธีการตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560. มติมหาเถรสมาคม. ครั้งที่ 13/2562. มติที่ 297/2562.
- โกเมน ควรหา. (2553). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในพระสงฆ์จังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ข่าว Like สาร. (2562). รพ.สงฆ์ ตั้งคลินิกเลิกสูบบุหรี่กำหนดเป็นเขตปลอดบุหรี่ 100%. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2562 จาก <https://www.naewna.com/likesara/434210>
- นัยนา หนูนิล, สายฝน เอกวรารากร และ เรวดี เพชรศิราสัณห์สาทร. (2560). กระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพสู่การขับเคลื่อนจังหวัดตรังปลอดบุหรี่. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 11(3), 421-422.
- นางพรพิมล ชัยเพชร. (17 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านการให้ความรู้เรื่องพิษภัยของบุหรี่. (พระฐานปกรณ์ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)
- นางสาวปราณี ทองแดง. (12 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านการประชาสัมพันธ์. (พระฐานปกรณ์ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)
- นายประสิทธิ์ หนูพรหม. (19 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านการแต่งตั้งบุคคล. (พระฐานปกรณ์ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)
- นายสมศักดิ์ เอียดศรี. (19 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์และด้านความเข้มงวดของเจ้าอาวาส. (พระฐานปกรณ์ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูปริยัติสาทร. (2562). กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์สู่การเป็นต้นแบบปลอดบุหรี่จังหวัดเลย. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 10(2), 13-14.
- พระครูวรสิทธิชัย. (16 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์. (พระฐานปกรณ์ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูสังวรธรรมวิมล. (16 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรี่ของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านการให้ความรู้เรื่องพิษภัยของบุหรี่. (พระฐานปกรณ์ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)

- พระมหาสุเทพ สุปนฺธิโต. (2560). แนวทางการจัดการปัญหาบุหรืในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 20(1), 94-95.
- พระมหาสุวรรณ วิษุทธโร. (21 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรืของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านการแต่งตั้งบุคคล. (พระฐานปกรณ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาโอทก อริยปคุโณ. (12 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรืของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านการประชาสัมพันธ์. (พระฐานปกรณ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)
- พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 39 ก.
- พันตำรวจเอกอิศราพงศ์ จินา. (24 สิงหาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมนโยบายวัดปลอดบุหรืของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรังจังหวัดตรัง ด้านความเข้มงวดของเจ้าอาวาส. (พระฐานปกรณ อภินนโท (มาละมัย), ผู้สัมภาษณ์)
- ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2561). รายงานสถิติการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ. 2561 (เอกสารอัดสำเนา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดตรัง. (2563). บัญชีรายชื่อพระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด นอกพรรษา ประจำปี 2563 (เอกสารอัดสำเนา). ตรัง: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดตรัง.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตรัง. (2563). รายงานโครงการสานพลังวัดปลอดควันบุหรื (เอกสารอัดสำเนา). ตรัง: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตรัง.

การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษา
เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์*
CREATION OF PARTICIPATORY LEARNING PLANS IN SOCIAL
STUDIES TO PROMOTE PEACEFUL LIVING SKILLS
OF ETHNIC STUDENTS

เพ็ญจันทร์ สุขทา

Penchan Sukta

ชรินทร์ มั่งคั่ง

Charin Mangkhong

จารุณี ทิพยมณฑล

Jarunee Dibyamandala

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

E-mail: noon1132.maeza@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างแผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 2) เพื่อประเมินแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ประเมินแผนการเรียนรู้ จำนวน 5 คน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดลำปาง เขต 1 จำนวน 1 คน และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเรื่อง สิทธิมนุษยชน จำนวน 5 แผน และแบบประเมินแผนการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานนำเสนอข้อมูลด้วยตารางประกอบความเรียงบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า 1) ได้แผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์จำนวน 5 แผน โดยมี 4 ขั้นตอน (ERUA) คือ 1.1) ขั้นประสบการณ์ (E) 1.2) ขั้นสะท้อนความคิด (R) 1.3) ขั้นสร้างความเข้าใจ (U) 1.4) ขั้นประยุกต์ใช้ (A) คือ แผนการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องความสำคัญของมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องบทบาทของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 4 เรื่ององค์กร

* Received 25 March 2021; Revised 3 April 2021; Accepted 13 April 2021

สิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องการมีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน
2) ผลการประเมินแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่
ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์มีค่าเฉลี่ยคุณภาพมากที่สุดได้แก่ ($\mu = 4.57$)
ทั้งด้านมาตรฐานการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ สมรรถนะ
สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและ
ประเมินผล

คำสำคัญ: การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม, ทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ, นักเรียน
ชาติพันธุ์

Abstract

The objectives of this study were 1. to create participatory plans in social studies to promote peaceful living skills of Ethnic Students 2. to evaluate participatory learning plans in social study to promote peaceful living skills of ethnic students. This quantitative Research. The target groups were: 5 learning plans evaluators: 1 supervisor of Primary Education Service Area, Lampang Province, Area1 and 4 experienced teachers. The instruments were 5 participatory learning plans titled Human Rights and the evaluation form of supervisor of primary education. Data were analyzed by means and standard deviation and presented with tables and description. The results were as follows: 1) The creation of participatory learning plans in social studies to promote peaceful living skills of ethnic students were 5 participatory learning plans with 4 steps of instruction (ERUA); 1.1) Experience (E) 1.2) Reflection (R) 1.3) Understanding (U) and 1.4) Application (A). The lesson plans were 1) The Importance of Human 2) Constitutional Provision 3) The Violations of Human Rights 4) Human Rights Organization 5) Protection for Human Rights. 2) The evaluation of the participatory learning plans in social studies to promote peaceful living skills of ethnic students had the overall means at 4.57 at the very appropriate level in the aspects of learning standards/indicators, learning outcomes, contents, learning concepts, learning competency, desired characteristics, learning activities, materials and assessment.

Keywords: Creation of Participatory Learning Plans, Studies to Promote Peaceful Living Skills, Ethnic Students

บทนำ

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ได้เป็นอย่างดี ผ่านการสังเคราะห์อภิमान จนได้โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่ม เพราะในแต่ละองค์ประกอบของวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์นั้นผู้เรียนแต่ละคนซึ่งมีประสบการณ์ติดตัวมาจะใช้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดจนทดลองใช้ความรู้ที่เรียนมาไปสู่การปฏิบัติได้ดั่งนั้น ต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม ฉะนั้นการให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยกันทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2561) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนสามารถร่วมกันปฏิบัติงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย เช่น การทำงานเป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้แบบร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ได้เข้าใจเรียนรู้แลกเปลี่ยนทัศนคติ การฝึกทักษะการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน นอกจากนั้นเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมบนพื้นฐานการเคารพสิทธิมนุษยชน การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการจัดให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันในการทำกิจกรรมจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้กระชับแน่นแฟ้นขึ้น ดังที่ วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภากุล กล่าวว่า การจัดเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกระบวนการกลุ่มเป็นการรวมแห่งประสบการณ์ของบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่มาพบปะสังสรรค์กันด้วยความรู้สึกร่วมใจในความสัมพันธ์ในกันและกัน เรียกว่าการเกิดปฏิสัมพันธ์ การปฏิสัมพันธ์นี้จะช่วยให้ค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่น่าพอใจร่วมกันทำให้แต่ละคนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ในระหว่างกันและผลลัพธ์ประการต่อมาก็คือทำให้แต่ละคนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ในระหว่างกัน และผลลัพธ์ประการต่อมาก็คือทำให้บุคคลเป็นแรงจูงใจให้แก่กันและกัน และมีความเอื้ออารีต่อกันอีกด้วย ผลรวมของประสบการณ์ย่อมเกิดพลังของกลุ่มซึ่งมีทิศทาง มีอัตราความเร็วและมีปริมาณอยู่ในตัวของมันเอง สมาชิกแต่ละคนจะเกิดความรู้สึกในความสำเร็จในการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งนับเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นที่มาแห่งความพึงพอใจอันเป็นตัวสำคัญที่จะช่วยให้ได้มาซึ่งการทำงานที่ดียิ่งขึ้นต่อไป การทำงานร่วมกันจะช่วยเสริมสร้างกิจกรรมกระบวนการกลุ่มให้มีคุณค่าและมีประสิทธิภาพ การที่คนมาอยู่รวมกลุ่มกันนั้น ย่อมทำให้เกิดกิจกรรมบางประการร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการแก้ไขปัญหา เพื่อดำเนินกิจกรรมการงานในหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภากุล, 2522)

วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์เนื่องด้วยปัจจุบันมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ในเรื่องสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งนำมาสู่ความแตกแยกในสังคม ส่งผลกระทบในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นวิชาสังคมศึกษาสามารถกลมเกลียวพัฒนาความคิด สติสัมปชัญญะ สร้างเจตคติ การเห็นคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และช่วยเสริมสร้างทักษะการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติ โดยวิชาสังคมศึกษาจะว่าด้วยเรื่องของการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม การปรับตัวให้เข้ากับบริบทสภาพแวดล้อม การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี การเข้าใจความแตกต่างทางสังคม และวัฒนธรรม การคำนึงถึง สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกัน เป็นต้นทั้งนี้เพื่อสร้างความสงบสุขในการดำเนินชีวิตร่วมกัน เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข (เสริมศักดิ์ บุตรทอง, 2547)

สันติภาพเป็นสภาวะแห่งความสันติหรือไม่มีการโต้เถียงอย่างรุนแรงกันเกิดขึ้น โดยสันติภาพใช้การอธิบายการยุติแห่งความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรงประกอบไปด้วยการมีสถานะแห่งการร่วมมือปราศจากความกลัว มีอิสระในการตอบสนองความต้องการปราศจากการหาประโยชน์อย่างไม่ถูกต้อง มีความเท่าเทียม มีความยุติธรรม อิสระเสรีในการกระทำความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ดังที่ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนครได้กล่าวว่า สันติวิธีก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมสามารถดำรงอยู่กันในสังคมได้อย่างสงบสุข (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2561) สอดคล้องกับ เสริมศักดิ์ บุตรทอง ได้เสนอแนวคิดเป็นข้อ ๆ ไว้ว่าสันติวิธีเป็นกรอบความคิดหรือทัศนคติ และเป็นวิธีปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งในการดำเนินวิถีชีวิตปกติและเมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้งโดยมีความมั่นใจว่าสามารถทำให้คนที่เห็นหรือขัดแย้งสามารถอยู่ร่วมกัน โดยแต่ละฝ่ายเคารพความเท่าเทียมพยายามที่จะเรียนรู้การอยู่ด้วยกันแบ่งปันกัน เอื้ออาทรต่อกัน และไม่ใช้ความรุนแรงเป็นทางเลือกเมื่อขัดแย้ง (เสริมศักดิ์ บุตรทอง, 2547)

สถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้นั้นจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมกระบวนการสร้างสันติเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและนับว่าเป็นวิธีการในการช่วยให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ดังนั้น การที่ครูผู้สอนจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องมีแผนการจัดการเรียนรู้เป็นคู่มือและเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ดังที่ สุวิทย์ มูลคำ และคณะ ได้กล่าวถึงความสำคัญของแผนการเรียนรู้ว่า ช่วยให้ครูผู้สอนมีคู่มือการจัดการเรียนรู้ที่ทำได้ล่วงหน้าด้วยตนเอง และทำให้ครูมีความมั่นใจ

ในการจัดการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย ช่วยให้ครูผู้สอนทราบว่า การสอนของตนได้เดินไปในทิศทางใด หรือว่าจะทราบว่าสอนอะไร ด้วยวิธีใด สอนทำไม สอนอย่างไร จะใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อะไร และจะวัดและประเมินผลอย่างไร ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอนที่ดี วิธีเรียนที่ดี ที่เกิดจากการผสมผสานความรู้และจิตวิทยาการศึกษา (สุวิทย์ มูลคำ และคณะ, 2549) สอดคล้องกับ ญัตติ กิจรุ่งเรือง ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการเรียนรู้ไว้ว่าแผนการเรียนรู้มีประโยชน์และมีความจำเป็นต่อครูผู้สอนเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพตามลำดับขั้นตอนไม่สับสนและติดขัด เกิดความสะดวกและเข้าใจแก่ผู้ที่จะสอนและผู้ที่มาสอนแทน ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนและเรียนรู้อย่างมีความสุข (ญัตติ กิจรุ่งเรือง, 2545)

โรงเรียนบ้านม่อนปิ่นมีนักเรียนชาติพันธุ์เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ไทใหญ่ และปะหล่อง (ดาราอั้ง) จากการประชุม PLC (Professional Learning Communicaty) ของ คณะครูและจากข้อมูลของครูฝ่ายปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชาติพันธุ์โรงเรียนบ้านม่อนปิ่นพบว่าพฤติกรรมนักเรียนในการอยู่ร่วมกันเกิดการแบ่งแยกกลุ่มตามชาติพันธุ์ ขาดการสร้างสัมพันธ์ภาพและการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน มีการเหยียดหยามกันในด้านชาติพันธุ์ เกิดทัศนคติที่ไม่ดีในการอยู่ร่วมกัน รวมถึงการดูหมิ่นกันเกิดขึ้น ส่งผลกระทบและปัญหาในการอยู่ร่วมกัน เช่น ทะเลาะกัน การชกต่อย ความเกลียดชังกัน นำมาซึ่งความบาดหมางและการแบ่งแยกระหว่างชาติพันธุ์เพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ในสถานศึกษา ไม่มีความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ขาดการจัดการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่ดีในการอยู่ร่วมกัน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547) ดังนั้นโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ การสร้างความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ การสร้างมนต์เสน่ห์ที่ดีในการอยู่ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันระหว่างกลุ่มต่างชาติพันธุ์จึงมีน้อยมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ได้แผนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างสันติสุขให้แก่ผู้เรียน พัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและส่งเสริมทักษะความมีส่วนร่วมของนักเรียนชาติพันธุ์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ในสถานศึกษา สาเหตุที่ผู้ศึกษาได้เลือกเอาเรื่องสิทธิมนุษยชนให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนมีความสัมพันธ์อย่างมากในการสร้างสันติเพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องการปฏิบัติต่อกันในสังคมที่เคารพคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นเรื่องความเสมอภาค ความเท่าเทียมของคนเป็นพื้นฐานสำคัญ เป็นเรื่องใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นการศึกษาสิทธิมนุษยชนจะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานและการเคารพสิทธิมนุษยชนในการอยู่ร่วมกันเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ และเกิดสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์
2. เพื่อประเมินแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ประเมินแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเรื่อง สิทธิมนุษยชน จำนวน 5 คนโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบไปด้วย ศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดลำปาง เขต 1 จำนวน 1 คน และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนจำนวน 4 คน

2.ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ 1) การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เรื่อง สิทธิมนุษยชนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจำนวน 5 แผน ประกอบไปด้วยแผนการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องความสำคัญของสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 4 เรื่ององค์กรสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องการมีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน 2) เนื้อหาที่ใช้ในการประเมินแผนการเรียนรู้มี 9 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถจำแนกได้ตามลักษณะการใช้ดังนี้

1. แผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเรื่อง สิทธิมนุษยชน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติจำนวน 5 แผนการเรียนรู้รวมทั้งหมด 10 ชั่วโมง ดังนี้

แผนที่ 1 เรื่อง ความสำคัญของมนุษยชน

แผนที่ 2 เรื่อง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

แผนที่ 3 เรื่อง การละเมิดสิทธิมนุษยชน

แผนที่ 4 เรื่อง องค์กรสิทธิมนุษยชน

แผนที่ 5 เรื่อง การมีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน

2. แบบประเมินแผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์

3. แบบประเมินทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์

4. วิธีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือ

2. รวบรวมข้อมูลที่ได้ศึกษานำมาเป็นขอบเขตในการสร้างแผนการเรียนรู้แบบประเมินแผนการเรียนรู้และแบบประเมินทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์

3. นำแผนการเรียนรู้ แบบประเมินแผนการเรียนรู้และแบบประเมินทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาหลัก เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไข

4. นำแผนการเรียนรู้ แบบประเมินแผนการเรียนรู้และแบบประเมินทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 0.77

5. เสนอแผนการเรียนรู้ แบบประเมินแผนการเรียนรู้และแบบประเมินทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาหลักตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง เพื่อพิจารณาความถูกต้องก่อนนำไปใช้

6. นำแผนการเรียนรู้ที่แก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อประเมินความเหมาะสมต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ศึกษาดำเนินการขอหนังสือเพื่อเก็บข้อมูลจากบัณฑิตศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถึงกลุ่มเป้าหมายผู้ประเมินแผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์จำนวน 5 คน

2. นำหนังสือและแผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ที่สร้างขึ้นจำนวน 5 แผนไปให้กลุ่มเป้าหมายประเมินพร้อมทั้งนัดหมายขอรับผลการประเมิน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ เรื่อง สิทธิมนุษยชน โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลจากการประเมินแผนการเรียนรู้โดยกลุ่มเป้าหมาย 5 คน การหาคุณภาพของเครื่องมือการศึกษาโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คนแล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแผนการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้ ได้ค่า IOC 0.77

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลตามลำดับดังนี้

1) ได้แผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์จำนวน 5 แผนโดยมี 4 ขั้นตอน (ERUA) คือ 1.ขั้นประสบการณ์ (E) 2) ขั้นสะท้อนความคิด (R) 3) ขั้นสร้างความเข้าใจ (U) 4) ขั้นประยุกต์ใช้ (A) โดยสรุปแผนการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ถูกต้องและเหมาะสมสำหรับใช้เป็นแผนการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์

2. ผลการประเมินแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ซึ่งมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมทุกแผนมีคุณภาพมากที่สุดได้แก่ ($\mu = 4.57$)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ของการประเมินแผนการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิทธิมนุษยชน

แผนการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)	ผลการประเมิน
1. ความสำคัญของมนุษยชน	4.50	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
2. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน	4.56	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
3. การละเมิดสิทธิมนุษยชน	4.61	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
4. องค์การสิทธิมนุษยชน	4.61	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
5. การมีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน	4.61	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
โดยรวม	4.57	0.44	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิทธิมนุษยชน โดยรวมมีคุณภาพมากที่สุด ($\mu = 4.57$, $\sigma = 0.44$) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า

มีความเหมาะสมมากที่สุดในทุกแผน คือ ความสำคัญของมนุษยชน บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน การละเมิดสิทธิมนุษยชน องค์กรสิทธิมนุษยชนและการมีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน ($\mu = 4.50 - 4.61$, $\sigma = 0.44 - 0.45$)

อภิปรายผล

1. การสร้างแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมดังนี้แผนการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การละเมิดสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง องค์กรสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การมีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยแผนการเรียนรู้แต่ละแผนการเรียนรู้ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้ 1) ชั้นประสบการณ์(Experience) 2) ชั้นสะท้อนความคิด(Reflection) 3) ชั้นสร้างความเข้าใจ (Understanding) 4) ชั้นประยุกต์ใช้ (Application) โดยแต่ละแผนการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้ เนื่องจากผลการประเมินแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับคุณภาพเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีผลการประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.57 ดังที่ในการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อเจตคติในการเรียนพลศึกษา พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีผลให้เจตคติในการเรียนอยู่ในระดับสูง และพฤติกรรมของนักเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการเรียนความสุข สนุกสนาน ความมีน้ำใจ และความเป็นผู้นำผู้ตามอยู่ในระดับ (อานนท์ พึงสาย, 2556)

2. การประเมินคุณภาพแผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เรื่อง สิทธิมนุษยชน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านม่อนปิ่น จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แผนการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความสำคัญของมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การละเมิดสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง องค์กรสิทธิมนุษยชน แผนการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การมีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิมนุษยชน ผลการประเมินมีความเหมาะสมมากที่สุด ทั้งความสอดคล้อง ความครอบคลุม ความชัดเจนและมีความสัมพันธ์กันในด้านมาตรฐานการเรียนรู้ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ดังที่แผนการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เป็นแผนที่สมบูรณ์และนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้ นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้องและข้อบกพร่อง แก้ไขและปรับปรุงแผนการเรียนรู้

ในส่วนที่ได้รับคำแนะนำเพื่อให้แผนการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นำแผนการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ตรวจสอบความเที่ยงตรง ความถูกต้องของโครงสร้าง เนื้อหา จุดประสงค์ กระบวนการเรียนการสอนตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ นำแผนการเรียนรู้ที่ได้รับการเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ดังกล่าวไปปรับปรุงแก้ไข และประเมินผลตามหลักการประเมินผลต่อไป (สำลี รักสุทธี, 2544) สอดคล้องกับ วัฒนาพร ระงับทุกข์ ที่กล่าวว่าเมื่อเขียนแผนการเรียนรู้เสร็จแล้ว ก่อนการนำไปใช้ ควรตรวจสอบก่อนว่า แผนการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นนั้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือไม่ และเป็นแผนการเรียนรู้ที่มีความครอบคลุม ถูกต้องและชัดเจนเพียงใด การประเมินแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูผู้สอนสามารถตรวจสอบได้ว่าแผนการเรียนรู้ที่เขียนขึ้นตามวิธีการ ขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ จัดเป็นแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือไม่ เพียงใดได้จากการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแผน จากหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2543)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การสร้างแผนการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์แผนการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ ถูกต้องและเหมาะสมมากที่สุดสำหรับใช้เป็นแผนการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์และการประเมินแผนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนชาติพันธุ์ภาพโดยรวมของแผนการเรียนรู้ทุกแผนทุกข้อที่กำหนดขึ้นมีความเหมาะสมมากที่สุดซึ่งมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมทุกแผนมีคุณภาพมากที่สุด ได้แก่ ($\mu = 4.57$) สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอน และแนวทางการพัฒนาแผนการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบในแต่ละขั้นตอน และนอกจากตรวจสอบโดยกลุ่มเป้าหมายแล้วควรมีการทดลองใช้จริงกับผู้เรียนด้วย สำหรับข้อเสนอแนะ ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ด้วยและควรนำวิธีการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติไปศึกษากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง. (2545). ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของครูมือ
อาชีพ. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2561). การจัดการความขัดแย้งและกระบวนการในอาเซียน.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทโอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์จำกัด.
- วัฒนาพร ระบับทุกข์. (2543). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือการแก้ปัญหา. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2522). กระบวนการกลุ่ม (ศึกษา 325).
กรุงเทพมหานคร: โอเดียร์สโตร.
- สำลี รักสุทธี. (2544). เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนและเขียนแผนการสอนโดยยึดผู้เรียน
เป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. (2549). การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด.
กรุงเทพมหานคร: อี เค บุ๊ค.
- เสริมศักดิ์ บุตรทอง. (2547). การจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ
สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 4 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
นราธิวาส เขต 1 และ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอน
สังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานนท์ พึ่งสาย. (2556). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีเจตคติในการเรียนพล
ศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขา
การจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

การจัดการงานสงฆ์สาธารณสุขเคราะห้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ เชื้อโควิด 19 ระลอกสองในจังหวัดสมุทรสงคราม: ถอดบทเรียน

พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท, ดร.*

THE MANAGEMENT OF BUDDHIST PUBLIC WELFARE ON
SITUATION OF THE 2ND WAVE OF COVID 19 SPREADING
IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE: LESSON LEARNED
FROM PHRA KHRU PHISIT PRACHANAT, (PH.D.)

พระครูสุทธิวรญาณ (นิธิมงคลชัย)

Phrakhrusuthivorayan (Nithimongkholchai)

วัดป่าญญะวิสุทธาวาส

Wat Payanvisutdhawas, Thailand

E-mail: ktawon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเชิงวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนองานสาธารณสุขเคราะห้แนววิถีพุทธ
ใช้วิธีศึกษาแบบการวิเคราะห์ถอดบทเรียนของพระครูพิศิษฐ์ประชาณาท, ดร. ทางสื่อออนไลน์
และไลฟ์สดผ่านทางYou Tube ในโลกสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารแบบมวลชน
วงกว้าง เพื่อให้การช่วยเหลือสังคมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด - 19
ระลอกที่สอง ที่เริ่มจากจังหวัดสมุทรสงคราม พระสงฆ์ที่เป็นจิตอาสาได้ระดมความคิดโดยหวัง
ว่าจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยากลำบากในภาวะวิกฤตให้ผ่านพ้นไปด้วยดี
นอกเหนือจากการให้ หรือแจก แก่ผู้ที่มีความลำบากดังที่ผ่านมา พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท, ดร.
เจ้าอาวาสวัดอินทาราม รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จึงได้นำหลักการบริหารจัดการที่ได้เรียนมา
นำมาประยุกต์ใช้โดยมีหลักการของวิสัยทัศน์ 5ท (ทีม ทำ ทุน ทน เทคโนโลยี) เป็นแนวคิด
ในการบริหารจัดการในเชิงรุก คือจัดทำรบบรทุกขนาดเล็กดัดแปลงเป็นโรงทานเดลิเวอรี่
เพื่อเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ อนุเคราะห์แก่คนชราและผู้ป่วยติดเตียง ตู้น้ำสุกแจกจ่ายอาหาร
แก่ชาวบ้านละแวกใกล้เคียง สอนครัวปันสุขแนวคิดต่อยอดจากการให้ข้าวสารอาหารแห้ง มีข้าว
ไม่มีกับข้าว จึงทำแปลงเกษตรทดลองปลูกพืชผักสวนครัวต่าง ๆ ไปด้วย และนำเอาปัจจัย
ในการบริหารจัดการงานแบบ 4M ที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาในหลักสูตรดุขุฎีบัณฑิตมาเป็น

* Received 26 March 2021; Revised 4 April 2021; Accepted 15 April 2021

ต้นแบบในการบริการสังคม ทั้งด้านการวางแผน กำหนดกรอบงาน การประเมินสถานการณ์ ตลอดจนกำหนดยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นการแสดงพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) อันเป็นการพึ่งตนเองตามแนวพุทธ ดังความหวังที่ต้องการบรรเทาความทุกข์ของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม

คำสำคัญ: งานสาธารณะสงเคราะห์, แนววิถีพุทธ, การแพร่ระบาดเชื้อโควิด - 19, สมุทรสงคราม

Abstract

This academic article aims to present a public welfare work in the Buddhist Way Methodology: Analytical studying from case study of Phrakhrut Pisit Prachanath (Ph.D.). Data document analysis were used Online media through Live via You Tube in the society world, mass communication channel widely. To provide social assistance in the situation of the 2nd wave of COVID - 19 spreading from Samut Songkhram Province. The volunteer's monks had brainstormed through expected to improve the quality of life of people in difficult times of crisis which it was to be passed as well. In addition to giving things to people who have had difficulties as previously. The Provost Pisitpranat, Dr., Abbot of Wat Intharam Deputy Dean of Amphawa District Therefore adopted the principles of management learned Applied by the principles of vision 5 items which was composed of five factors as (Team - Doing - Funding Patient and Technology) It is a proactive management concept. Is to create a small truck to be converted into a dining room to reach people in the area Helping the elderly and bed - bound patients, a happy cabinet distributes food to the villagers nearby, "Punsuk" Kitchen Garden, the concept of growing rice and dry food. There is no rice, no side dishes. Therefore, doing agricultural plots to experiment with growing vegetables and various kitchen gardens as well. Taking the factors of 4M working on management which learned from Degree on doctoral studies as a model in social service. Including planning, setting a framework, assessing the situation as well as establish strategies Which is a demonstration of the power of the bow (house, temple, school) which is self - reliant according to the Buddhist Like the hope that needs relief the suffering of people in Samut Songkhram Province.

Keywords: Public Welfare Work, Buddhist Way, COVID - 19 Epidemic, Samut Songkhram

บทนำ

ในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 19 ระลอกสอง ในจังหวัดสมุทรสงครามวิถีการดำเนินชีวิต (new normal) ที่ได้ดำเนินมาตั้งแต่ระลอกแรกนั้นส่งผลให้ผู้คนมีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป มีผลกระทบทั้งการเดินทาง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ปัจจัย 4 ความยากลำบากในการแสวงหา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภค จนอาจกล่าวได้ว่าการระบาดนี้ทำให้ประเทศไทยเกือบถูกปรับให้กลายเป็นศูนย์อีกครั้ง เพราะประชาชนเพิ่งเริ่มคลายความวิตกกังวลจากระลอกแรก และเมื่อมีข่าววัคซีนยารักษาโรคที่เริ่มมีการนำมาใช้ก็ทำให้เริ่มมีความหวังอีกครั้ง แต่กลับมาเจอการระบาดระลอกใหม่ความวิตกกังวลทั้งหลายก็กลับมาอีกครั้ง

พระสงฆ์ในภาวะวิกฤตนี้ก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการดำเนินชีวิต ตลอดจนปรับเปลี่ยนวิธีการในการดำเนินงานหลาย ๆ อย่าง เช่น งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งแต่เดิมพระสงฆ์เราจะใช้วิธีการช่วยเหลือโดยใช้ทุนทรัพย์ที่มีอยู่ในการช่วยเหลือ บางครั้งก็ช่วยด้วยแรงงาน ช่วยด้านปัจจัยเครื่องอาศัย หรือทุนทรัพย์ แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในภาวะวิกฤตระดับชาติเช่นนี้ การใช้วิธีเก่า ๆ ไม่สามารถที่จะให้ความมั่นคง หรือการเยียวยาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง การปฏิรูปงานกิจการพระพุทธศาสนา จึงได้มีการพัฒนาปรับปรุงงานด้านสาธารณสงเคราะห์ให้เป็น งานด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธซึ่งเป็นงานในเชิงรุก (พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ, 2563) โดยมีแนวทางให้วัดและพระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานช่วยเหลือประชาชนที่ทุกข์ยากเดือดร้อน จึงให้คำจำกัดความเชิงกว้างว่า การจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ที่พระสงฆ์หรือวัดควรจะมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมหรือบริการในเชิงการช่วยเหลือให้แก่ผู้ทุกข์ยาก พระสงฆ์จึงใช้วิกฤตนี้เข้าไปช่วยเหลือแก่ประชาชนให้เหมาะสมโดยดำเนินงานภายใต้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2557 ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561) โดยต้องการยกระดับการดำเนินงานให้มีคุณภาพ พัฒนาบุคลากรให้ดำเนินงานเต็มที่เพื่อช่วยเหลือสังคมแบบยั่งยืน

แนวคิดเรื่องการแพร่ระบาด

การแพร่ระบาดของเชื้อโรคไม่ใช่สิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้น แต่ว่ามีมานานหลายร้อยปีแล้ว วิวัฒนาการของเชื้อแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันออกไป การแพร่ระบาด (Pandemic) ที่มีการลุกลามเกินกว่าที่จะคาดไว้เป็นสิ่งที่ทุกคนในโลกนี้หวาดกลัว (ภานุพงศ์ วัฒนเสรีกุล, 2563) ทุกครั้งเราก็สามารถผ่านวิกฤตเหล่านั้นมาได้ ด้วยวิทยาการทางแพทย์ กอปรกับเทคโนโลยีที่สูงขึ้น (SCB ไทยพาณิชย์, 2563) เหตุปัจจัยหนึ่งคือความสะดวกในการเดินทางที่ทั่วถึงกัน การแพร่ระบาดจึงเป็นเรื่องที่รวดเร็วยิ่งกว่าในอดีต ซึ่งตั้งแต่เริ่มที่มีการบันทึกเกี่ยวกับโรคระบาดตั้งแต่ปี 2453 ด้วยโรคหิวอดโรค จำนวนผู้ป่วยจากหลักแสน กลายเป็นหลักล้าน และสิบล้านขึ้นไป ในแต่ละครั้งที่โรคระบาดเกิดมาจากการเดินทาง และที่เห็นได้ชัดอีกสิ่งหนึ่งคือ

ระยะเวลาการแพร่ระบาดที่รวดเร็วโดยใช้ระยะเวลาอันสั้น ยอดผู้เสียชีวิตเพิ่มเป็นหลักล้าน ภายในไม่กี่เดือน ทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมายแต่ไม่สามารถยับยั้งการแพร่ระบาดได้ การใช้มาตรการล็อกและคลายล็อก สลับกันต่อเนื่อง จากรายงานของ Imperial College (บัญชา เกตมณีและคณะ, 2563) ได้ถูกนำมาใช้เพื่อลดจำนวนผู้ติดเชื้อให้อยู่ในวงจำกัด แต่ก็ทำให้ธุรกิจหยุดชะงัก ขาดสภาพคล่องในระบบ ประชาชนดำเนินชีวิตลำบากขึ้น อาหาร ปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคเริ่มมีปัญหา และด้วยแรงงานต่างชาติได้เริ่มกลับเข้ามาสู่ในพื้นที่อีกครั้งในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีการใช้แรงงานต่างชาติมาช่วยในด้านของแรงงาน ได้นำเชื้อโรคติดมาด้วย เพราะคนเหล่านี้ลักลอบเข้ามาโดยไม่ดำเนินการตามมาตรการกักกันเชื้อตามที่รัฐกำหนดไว้ จำนวนผู้ติดเชื้อปลายเดือนธันวาคมจนถึงมกราคมจึงมีสูงถึง 822 ราย (ศูนย์ข้อมูล COVID-19 กรมควบคุมโรค, 2564) ในจังหวัดสมุทรสงคราม มาตรการการรับมือการแพร่ระบาดของโรคจึงต้องถูกนำกลับมาใช้อีกและยิ่งกว่านั้นเรายังไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่าการแพร่ระบาดนี้จะจบลงเมื่อไหร่ แม้ในปี 2564 จะเริ่มมีการทยอยฉีดวัคซีนให้กับประชาชน แต่ไม่ใช่เป็นการบอกว่าโรคนี้จะหมดไป มาตรการการรับมือจึงต้องมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

พระสงฆ์ซึ่งนำโดยมหาเถรสมาคมได้มีการวางแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาไว้เมื่อปี พ.ศ. 2561 โดยกำหนดงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์วิधिพุทธ เป็นงานในเชิงรุก (พินิจ ลาภานานนท์ และคณะ, 2563) เพื่อสงเคราะห์แก่ประชาชนที่มีความทุกข์ยากเดือดร้อน ดำเนินงานภายใต้ 4 หลักการ คือ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา และบูรณาการ โดยในงานด้านนี้มีพระภิกษุที่โดดเด่นและเห็นได้ชัดได้แก่ การตั้งสหบาลข้าวของพระครู พิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน) จังหวัดสุรินทร์, การเยียวยารักษาผู้ป่วยโรคเอดส์ของ พระราชวิสุทธิประชานาถ (อลงกต) วัดพุทธบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี, การตั้งอโรคยศาล หรือ สถานอภิบาลพักฟื้นผู้ป่วยโรคมะเร็งด้วยสมุนไพรของ ปพนพัชร จิรธมโม วัดคำประมง จังหวัดสกลนคร (พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), 2563) โครงการธนาคารโค กระบือ และธนาคารน้ำใต้ดิน ของพระครูพิศิษฐ์ประชานาถ ดร. (หลวงพ่อด่าง) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม (พระปลัดระพิน พุทธิสาร, 2563) จากการศึกษาเชิงเปรียบเทียบพบว่า พระสงฆ์ส่วนมากมองการสาธารณสุขสงเคราะห์ในลักษณะที่เป็นการช่วยเหลือหรืออนุเคราะห์ประชาชนแบบให้เปล่า มากกว่าแนวทางอื่น ๆ (พินิจ ลาภานานนท์ และคณะ, 2563) สำหรับพระที่ได้ลงมือทำในงานด้านนี้จริง ๆ แล้วท่านเหล่านั้นไม่ได้มองในมิติเดียวแต่ยังมองไปอีกหลายด้านเช่น พระครูปลัดสุวัฒนวิฑูคุณ (วีรพล วีรญาโณ – โพธิ์เงิน) ได้ประยุกต์งานเผยแผ่ที่ตนทำไปสู่งานสาธารณสุขสงเคราะห์ ในแนวคิดที่ว่าหาพื้นที่ให้กับสามเณรและเยาวชนมีกิจกรรม โดยใช้จิตอาสามาขับเคลื่อนโครงการที่มีชื่อว่า “พลังบวร เดินไปเยี่ยม เดินไปหา เดินไปให้” มุ่งเน้น

การทำกิจกรรมในลักษณะของจิตอาสา โดยนำหลักธรรมคำสอนเรื่อง “อตถจริยา” ซึ่งอยู่ในสังคหวัตถุ 4 มี 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อตถจริยา 4) สมานันตนา เป็นหลักที่ทำให้คนประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ โดยกิจกรรมได้ให้เด็ก “เดินไปเยี่ยม” พบปะกับประชาชนเพื่อทำความเข้าใจบริบทของพื้นที่ เข้าใจถึงปัญหาของชุมชนและสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละคนว่าขาดตกบกพร่องสิ่งใดต้องการความช่วยเหลือในด้านใดอย่างแท้จริงแล้ว “เดินไปหา” คือเมื่อมีการทำความคุ้นเคยรู้จักแล้วการแวะไปเยี่ยมเยียนเสมอ ๆ ทางวัดจะจัดเตรียมสิ่งของอุปโภคบริโภคติดไม้ติดมือไปฝากทำให้รู้สึกเหมือนครอบครัวเดียวกัน จนเข้าสู่กระบวนการ “เดินเข้าไปให้” ในกระบวนการสุดท้ายคือนอกเหนือจากสิ่งของแล้วก็คือกำลังใจซึ่งกันและกันที่ได้รับ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้านเพียงลำพังขาดคนดูแล ผู้ป่วยติดเตียง ท่านเหล่านี้ไม่ค่อยได้รับความใส่ใจจากบุคคลภายนอก มีเพียงคนภายในครอบครัวดูแล คนกลุ่มนี้จึงเห็นคุณค่าของกลุ่มจิตอาสาที่มาร่วมกันทำในกิจกรรมนี้

สำหรับการดูแลรักษาผู้ป่วยที่เกิดจากการติดเชื้อ HIV ซึ่งในปัจจุบันยังคงมีการระบาดแต่เบาบางลงและยังมีการรักษาอยู่อย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของทั่วโลกคือ การเฝ้าระวังรักษาผู้ป่วยโรคเอดส์ ของ พระราชวิสุทธิประชานาถ (อลงกต) วัดพุทธบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี (พระครูพิทักษ์ศีลปาคม (นุชิต วชิรจุฑโฒ), 2563) ท่านมีแนวคิดจะช่วยเหลือผู้ป่วยที่ติดเชื้อ HIV ที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีญาติมาดูแล ได้มีการจัดทำสถานที่พักพิง โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จัดทำที่พักอาศัย หาดอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคให้กับผู้ป่วย ตลอดจนจัดการฌาปนกิจเมื่อเสียชีวิต (มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2562) เห็นได้ ว่าผู้ป่วยที่ติดเชื้อจากโรคระบาดเมื่อติดเชื้อแล้วจะไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้อื่นคงเหลือแต่บุคลากรหรือญาติสนิทเท่านั้นที่ยังให้ความช่วยเหลืออยู่ ตลอดจนกลายเป็นผู้ที่สังคมให้ความรังเกียจ จนไม่สามารถหาแหล่งที่พักพิงได้ นอกจากพระสงฆ์อันเป็นที่พึ่งสุดท้ายของชีวิต

แนวคิดงานสาธารณสงเคราะห์ของ พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ, ดร. (หลวงพ่อดงนนทีย) วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ,ดร. หรือหลวงพ่อดง นนทีย ในปี พ.ศ. 2562 เมื่อยังเป็นพระนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ ได้นำวิชาการที่เรียนรู้ในด้านการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้กับงาน สาธารณสงเคราะห์ ที่ตนมีอยู่คือการไถ่ชีวิตโค กระบือ ซึ่งได้จัดทำมาเป็นระยะเวลาเกือบ 20 ปี นำมาบูรณาการเข้ากับโครงการหมู่บ้านศีล 5 และสามารถต่อยอดไปเป็นธนาคารน้ำใต้ดิน

โดยดำเนินการภายใต้แนวคิดลดความรุนแรงตามหลักศีลข้อที่หนึ่งคือปาณาติบาต นำไปสู่การให้ (ทาน) ฝึกการแบ่งปัน (จาคะ) เสียสละแก่หมู่กลุ่ม ฝึกการบริหารจัดการสินทรัพย์ ก่อเกิดความสมดุลย์ (มัชฌิมาชีวิต) และความสมบูรณ์ในครอบครัว (สมมชีวิตา) (พระปลัดระพิน พุทธิสาร, 2563) เห็นได้ว่าโครงการดังกล่าวไม่ใช่แค่ปล่อยโค กระบือในแบบที่หลายวัดทำกัน

คือให้แก่คนยากจนที่คัดเลือกนำไปเลี้ยงต่อ วัดก็หมดภาระ แต่หลวงพ่อดังยังให้ความสนใจในการดูแลผู้ยากจนเหล่านั้นให้ถึงที่สุดอีกด้วย ได้แก่การบริหารจัดการในเรื่องอาหารของโค กระบือ ส่งเสริมการปลูกหญ้าเนเปียร์ซึ่งใช้ในการเลี้ยงสัตว์ การทำปุ๋ยอะตอมมิคนาโน การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารวัวหลวงพ่อดังสาขาบ้านหินเหล็กไฟ, บ้านหนองอีดำ, บ้านศาลา จนนำไปสู่ธนาคารน้ำ และธนาคารแสงแดด

หลักธรรมอีกหลักที่นำมาใช้คือในส่วนของ “ธาตุ 4” (พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, 2563) ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ลม ในความหมายของการบริหารจัดการ ได้แก่ น้ำคือการทำเขื่อนฝาย ธนาคารน้ำใต้ดิน ลม คือการนำพลังงานลมมาเป็นแหล่งพลังงานผลิตไฟฟ้าซึ่งเป็นพลังงานบริสุทธิ์ ไฟ คือความร้อนได้แก่ธนาคารแสงแดดที่เป็นพลังงานทดแทนและได้รับความนิยมในปัจจุบัน สุดท้าย ดิน คือการนำไปใช้ในการเพาะปลูก โดยสอนการปรับสภาพดินโดยใช้ปุ๋ยอะตอมมิคนาโน ให้องค์ความรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวความคิดงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด - 19 ระลอกสอง ใน จังหวัดสมุทรสงคราม

การแพร่ระบาดในรอบที่ สอง เกิดจากแรงงานต่างชาติที่ลักลอบเข้ามาในพื้นที่ โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการคัดกรอง การกักกันเพื่อตรวจหาเชื้อ ซึ่งวิธีการที่ไม่ผ่านขั้นตอนดังกล่าว จึงทำให้เกิดการนำเชื้อเข้ามาแพร่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านในพื้นที่ถูกจำกัดกิจกรรมต่าง ๆ และภาครัฐได้ดำเนินการเดินทางตรวจหาผู้ติดเชื้ออย่างเข้มข้น จนทำให้ชาวบ้านมีความหวาดกลัวต่อการระบาดของเชื้ออยู่ระหว่างการเดินทาง เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต การออกไปหาอาหาร เครื่องบริโภค โดยเฉพาะชาวบ้านในระดับรากหญ้า ยังต้องถูกจำกัดพื้นที่การทำมาหากิน การดำเนินกิจการถูกจำกัดช่วงระยะเวลา บางกิจการถึงกับสั่งระงับการดำเนินงานชั่วคราวจนกว่าเหตุการณ์จะคลี่คลาย แสดงว่าการดำเนินชีวิตจะยากลำบากต่อไปในขณะที่กำลังจะเข้าสู่ช่วงฟื้นตัวจากรอบแรก

พระครูพิศิษฐ์ประสาทาณ, ดร. (หลวงพ่อดัง นนทิโย) จึงใช้ความรู้และศักยภาพที่มีในการจัดการบริหารต่อภาวะวิกฤตนี้ โดยใช้ภาวะผู้นำเชิงพุทธหรือผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา อันได้แก่ รู้หลักสัปปุริสธรรม รู้หลักเหตุผล มีสติปัญญา ไม่ประมาท ตื่นตัวทันต่อเหตุการณ์ และมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล เป็นคนเข้มแข็ง รู้จักประสานคนและงานเข้าด้วยกัน (พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม และพระมหาทศพร สมทุโก, 2563) ดำเนินการภายใต้ “วัดกับชุมชนคือทีมเดียวกัน” ร่วมกับวิสัยทัศน์ 5ท คือ ทีม ทำ ทุน ทน เทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายส่งเสริมให้มีวัดเป็นฐานพลัง “บ - ว - ร” ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ตามแนวพุทธ (อัตตนาถ)

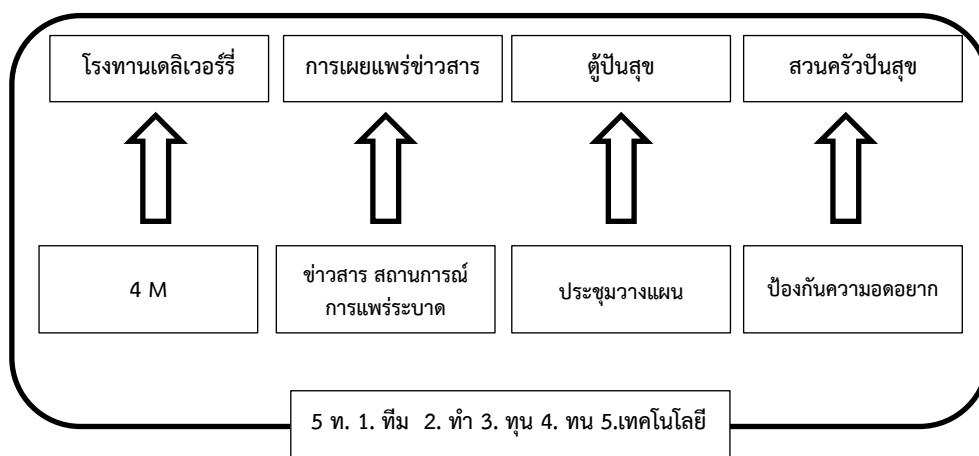
เริ่มต้นการดำเนินการด้วยการจัดตั้งคณะทำงานหน่วยธรรมประจำตำบล (อปต.) เพื่อวางแผน กรอบการทำงาน กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงาน และ แบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ตามหลักการบริหาร 4M ไปสู่งานแรกคือ

การทำโรงงานเตลิวอร์รี่ โดยนำรถมาทำเป็นโรงครัวเคลื่อนที่เพื่อนำอาหารไปแจกจ่าย แก่ประชาชนในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้และไกล ตลอดจนเข้าไปหาชาวบ้านที่มีปัญหาด้านสภาพร่างกาย ทรภาพ ตลอดจนผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งจัดเป็นผู้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่อการแพร่ระบาด

การเผยแพร่ข่าวสาร ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตลอดจน การวางแผนงานการเผยแพร่ข่าวสาร รับรู้ข่าวสารที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงงานให้ทันต่อเหตุการณ์ เสมอ และด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบันการกระจายข่าวสารทำได้ง่ายมากขึ้นโดยผ่าน สื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันได้แก่ เฟซบุ๊ก ยูทูบ อินสตราแกรม ฯลฯ เป็นต้น โดยข่าวสารที่รับ และส่ง นี้เพื่อเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลในการประเมินการทำงานของทีมงาน และ รับทราบความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินการ

ตู้ปันสุข ด้วยการแพร่ระบาดในรอบแรก ตู้ปันสุขซึ่งได้รับต้นแบบจาก องค์กรณ์ไม่แสวงหา กำไร Little Free Library ในสหรัฐอเมริกา (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2563) โดยเริ่มต้นจากตู้รับ แลกเปลี่ยนหนังสือกลายเป็น ตู้ใส่อาหารและสิ่งของจำเป็นต่อการยังชีพ ในประเทศไทยได้มีการใช้ ตู้ปันสุขในการแจกจ่ายอาหาร แก่ผู้ที่ได้รับความยากลำบากเพราะด้วยพื้นเดิมคนไทยเป็นคนที่ มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (อง.ปญจก. 22/192) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จึงทำให้ตู้ปันสุขได้รับความนิยมและมีการเผยแพร่ไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว

สวนครัวปันสุข เกิดจากความห่วงใยของหลวงพ่อบุญรอดที่มองในหลายมิติ เมื่อมีข่าวสาร แต่กับข่าวไม่มีจะทำอย่างไร (พระเอกลักษณ์ อชิโตและคณะ, 2563) หลวงพ่อแดงจึงใช้วัด เป็นแปลงสาธิตในการทดลองปลูกพืชผักสวนครัวต่าง ๆ เพื่อรองรับความต้องการในอนาคต ตลอดจนเริ่มมีการทำตลาดส้มโอเพื่อกระจายสินค้าในพื้นที่ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด สมุทรสงคราม มาช่วยสนับสนุนส่งเสริมการตลาดและสามารถนำผลผลิตของชาวบ้านในพื้นที่ มาร่วมด้วย ซึ่งเป็นการแสดงพลัง บ - ว - ร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการพึ่งตนเองตามแนวพุทธ (อัตตนาถ) อย่างแท้จริง การมองไปสู่อนาคตเป็นคุณสมบัติของนักบริหารหรือเรียกได้ว่ามี ภาวะผู้นำเชิงพุทธดังที่กล่าวมาในช่วงต้น การคาดการณ์ล่วงหน้าจึงเป็นสิ่งที่ทำให้กำหนดนโยบาย และแผนงานได้ ผู้นำจึงควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เห็นว่าควรกำหนดทิศทางการทำงานได้ว่า ควรไปในทิศทางไหน

ภาพที่ 1 ระบบการบริหารจัดการในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด - 19
ของวัดอินทาราม

สรุป

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้พบว่าการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด - 19 รอบสอง ซึ่งเริ่มจาก จังหวัดสมุทรสงคราม รูปแบบการทำงานภายใต้การบริหารจัดการวัดของวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการนำของพระครูพิศิษฐ์ประสาท, ดร. (หลวงพ่อด่าง นนทีย) เจ้าอาวาสวัดอินทาราม รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา ได้นำหลักแนวคิดทฤษฎี 4M และทฤษฎีระบบมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน ทำให้พบว่าปัจจัยในการบริหารจัดการ 4M เป็นปัจจัยต้นแบบของการใช้ทรัพยากรในการทำงานและภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด การรู้เท่าทันสื่อทั้งในและนอกประเทศทำให้ทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ สามารถปรับแผนงานให้เข้าถึงเข้าทันสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี การทำงานโดยมีการวางแผนงาน หรือกรอบการทำงานในแต่ละครั้งทำให้สามารถประเมินสถานการณ์หรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ และทำให้มีการวางแผนถึงอนาคตได้ ซึ่งงานสาธารณสงเคราะห์โดยทั่ว ๆ ไปแล้วจะเป็นการคำนึงถึงแต่การให้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ถ้าเราปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานโดยมองให้ครบทั้งวงจรในทุกมิติก็จะสามารถต่อยอดไปถึงอนาคตได้ดังเช่นการทำตู้ปันสุข ถ้าแค่มอบให้ก็มีเพียงแค่การให้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ผู้นำที่คิดการณ์ไกลจะมองเห็นว่าหลังจากแก้ปัญหาแล้วจะมีผลอย่างไรต่อไปจึงได้ทำการนำร่องโครงการสวนครัวปันสุข รองรับอนาคตอีกแผนหนึ่ง วิสัยทัศน์ 5ท (ทีม ทำ ทุน ทน เทคโนโลยี) ของ พระครูพิศิษฐ์ประสาท, ดร. ที่นำมาใช้งานสาธารณสงเคราะห์ซึ่งเป็นงานที่ผู้ทำต้องมีจิตอาสาเสียสละจึงควรนำมาเป็นต้นแบบการเรียนรู้ของงานสาธารณสงเคราะห์เชิงวิพุทธต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2563). มิติแห่งการแบ่งปัน: ภาพสะท้อนชีวิตและสังคม จากโรงงานสมัย
พุทธกาลสู่ตู้ปันสุขยุคโควิด 19. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(4), 322-336.
- ปัญญา เกิดมณีและคณะ. (2563). แนวคิดและทิศทางการแก้ปัญหาโควิด - 19. วารสารก้าวหน้า
โลกวิทยาศาสตร์, 20(1), 3-11.
- พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ). (2563). พระสงฆ์กับงานสังคมสงเคราะห์ใน
สังคมไทย. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(1), 108-110.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. (2563). ถอดบทเรียน โครงการธนาคารโค กระบือ และธนาคารน้ำ
ใต้ดินของหลวงพ่อแดง นนทบุรี. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม และพระมหาทศพร สมทุโก. (2563). ภาวะผู้นำเชิงพระพุทธรูปใน
การแก้ไขปัญหาวิกฤตทางสังคม: กรณีศึกษาโรคระบาด. วารสารพุทธมณฑล ศูนย์วิจัย
ธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, 5(1), 129-131.
- พระเอกลักษณ์ อชิโตและคณะ. (2563). บทบาทพระสงฆ์กับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ภายใต้
สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส Covid 19: กรณีศึกษาบทบาทของหลวงพ่อแดง
นนทบุรี. วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(3), 289-304.
- พินิจ ลาภอนานนท์และคณะ. (2563). ถอดบทเรียนงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะ
สงฆ์ไทย. จังหวัดนนทบุรี: โรงพิมพ์นิติธรรมการพิมพ์.
- ภานุพงศ์ วัฒนเสรีกุล. (2563). ย้อนประวัติศาสตร์ Pandemic (โรคระบาดใหญ่) สะเทือนโลก.
เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/870449>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. (2562). พระครูอาทรประชานาถ. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม
2564 จาก <http://library.tru.ac.th/index.php/inlop/lppep/347-lppe0411.html>
- ศูนย์ข้อมูล COVID - 19 กรมควบคุมโรค. (2564). รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา
2019. กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). คู่มือการปฏิบัติงานฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของ
มหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- SCB ไทยพาณิชย์. (2563). ประวัติศาสตร์โรคระบาดร้ายแรงในรอบ 300 ปี. เรียกใช้เมื่อ 31
มกราคม 2564 จาก <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/tips-for-you/300years-pandemics.html>

การกระจายอำนาจการปกครอง* REGIME DECENTRALIZATION

สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร

Suthinan Suwunwijitr

บุญเรือง เตชะวิวัฒน์กุล

Boonreang Tasawiwatkul

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, Thailand

E-mail: suththinantoon12@gmail.com

บทคัดย่อ

การกระจายอำนาจเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองและการบริหารเป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง เป็นแนวคิดที่มีพลวัต การที่รัฐบาลกลางได้ถ่ายโอนอำนาจและกลไกในรูปแบบต่าง ๆ ไปสู่ท้องถิ่นในรูปแบบการปกครองของรัฐ เพื่อลดสถานะการรวมศูนย์อำนาจและกระจายการจัดบริการสาธารณะให้ทั่วถึง และครอบคลุมรวมถึงกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจให้กับหน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่ประชากรของตนเอง เป็นการส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกบนความอิสระในการตัดสินใจและบริหารท้องถิ่น ในการดูแลปกครองตนเอง เพื่อสร้างความตระหนักในทางการเมือง ความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครองและเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมภายใต้หลักการปกครองตนเองในการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจภายในรัฐชาติสมัยใหม่มีส่วนสำคัญต่อการแก้ไขข้อจำกัดในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการรวมศูนย์อำนาจ ลักษณะขององค์กรแบบระบบราชการที่ใหญ่โต ไม่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาและบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของประชาชนภายในประเทศได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จนเกิดความจำเป็นในการกระจายอำนาจในทางการเมือง การปกครองให้อยู่ในมือขององค์กรหรือสถาบันที่อยู่นอกศูนย์กลางออกไปบนพื้นฐานความจำเป็น ความต้องการ และสภาพปัญหาในแต่ละท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นผ่านการกระจายอำนาจจากรัฐบาลที่อยู่นอกศูนย์กลางย่อมส่งให้เกิดข้อดีและข้อเสีย

* Received 27 March 2021; Revised 5 April 2021; Accepted 15 April 2021

คำสำคัญ: กระจายอำนาจ, อำนาจอิสระ, บริการสาธารณะ, การปกครองตนเอง

Abstract

Decentralization is a political and administrative, it is the main goal of the state to centralize the local autonomy. phenomenon as a dynamic concept in which the central government transfers various forms of powers and mechanisms locally in a form of state government. To reduce the state of centralization and diversification of the provision of public services, as well as to decentralize administrative and decision - making to the local government, a statutory body with its own population area. It promotes the role of the public sector, having the power to make decisions based on the independence of decision - making and the local administration in self - government to raise political awareness Citizenship and political participation of the people in the spirit of democratic governance. By adhering to the principle of decentralization and in accordance with democratic principles in which people participate under the principle of self - government in both economic development Local society and politics. However, decentralization within modern national states is essential to addressing the dimensional constraints arising from centralization. Characteristics of a large bureaucratic organization Inability to propel development and public services to respond quickly and efficiently to the needs and expectations of the people of the country. Until the need for political power distribution Governance is in the hands of an out - of - center organization or institution. On the basis of needs, needs and local problems to strengthen localities through decentralized government decentralization poses advantages and disadvantages.

Keywords: Decentralization, Autonomy, Public Service, Local - Self Government

บทนำ

หลายประเทศทั่วโลกยอมรับแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจซึ่งเป็นผลมาจากการความล้มเหลวของรัฐบาลในการจัดบริการสาธารณะที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะของปัญหา ผลประโยชน์และความต้องการที่หลากหลาย โครงสร้างทางการเมืองการปกครองที่รวมศูนย์ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการจัดทำสาธารณะ (สุนทรชัย ชอบยศ, 2561) ประเทศไทยเรานั้นได้ใช้ระบบบริหารราชการแผ่นดิน

แบบรวมศูนย์มาเป็นเวลานาน แม้จะมีการทดลองใช้ระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นมาเป็นระยะ ๆ แต่ไม่ก้าวหน้ามากนักในช่วงก่อนปี 2540 และถูกปรับเปลี่ยนไปมาระหว่างการพัฒนาเมืองศูนย์กลางในภูมิภาค การพัฒนาชนบทเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (ตระกูล มีชัย, 2537); (วิระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2561) ดังนั้น การทำความเข้าใจในบริบทและพัฒนาการของการกระจายอำนาจเพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยโดยประชาชนมีส่วนร่วมการปกครองตนเองในการพัฒนา ทั้งทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในพื้นที่จึงมีความสำคัญ และสมควรอย่างยิ่ง

การกระจายอำนาจ

นับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 การปกครองระดับท้องถิ่นสามารถบริหาร การพัฒนาด้านการบริหาร การคลังและการเมืองอย่างมีอิสระตามแนวคิดการกระจายอำนาจ หลายประเทศทั่วโลกยอมรับแนวคิดด้านการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งเป็นผลมาจากความล้มเหลวของรัฐบาลกลาง ในการบริหารจัดการสาธารณะโดยมีการบริการสาธารณะที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของแต่ละพื้นที่ ที่มีลักษณะปัญหา ผลประโยชน์และความต้องการที่หลากหลาย โครงสร้างทางการเมืองการปกครองที่รวมศูนย์ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการจัดทำบริการสาธารณะ จึงมีมุมมองแนวความคิดที่จะทำให้ การดำเนินงานของรัฐบาลมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง (Local Self - Government) มีรากฐานมาจากแนวคิดหรือหลักการ การกระจายอำนาจการปกครอง จากการยินยอมของรัฐบาลกลาง หรือการบริหารราชการส่วนกลางยินยอมกระจายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับท้องถิ่น ในด้านต่าง ๆ โดยให้ท้องถิ่นมีหน่วยงานต่าง ๆ เป็นของตนเอง ทำหน้าที่ในการบริหารงาน หรือดำเนินงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ (Brian, C. S., 1985) ซึ่งการกระจายอำนาจแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การกระจายอำนาจตามพื้นที่ (Spatial Decentralization) หรือที่รู้จักกัน โดยทั่วไป คือ นโยบายภูมิภาค (Regional Policy) ที่เป็นกระบวนการเปิดโอกาสให้มีการแพร่ ขยายการจัดการที่รวมศูนย์ส่วนกลาง ไปสู่ระดับภูมิภาคหรือพื้นที่ตามจำนวนประชากรในเขตเมือง หรือ กิจกรรมที่ขยายไปในหน้าที่ระดับภูมิภาค โดยมีเงื่อนไขของการแพร่ขยายการทำหน้าที่ระดับ ภูมิภาคดังกล่าว จะทำให้ประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะมีประสิทธิภาพแก่ประชาชน ในภูมิภาคได้ดีกว่า จากการรวมศูนย์การให้บริการสาธารณะ (Rondinelli, D. A. & McCullough, J. S., 1989) 2) การกระจายอำนาจการบริหาร (Administrative Decentralization) เป็น กระบวนการถ่ายโอนการบริหาร การวางแผน การจัดการรวมทั้งการจัดการทรัพยากรของ ส่วนกลางไปให้แก่หน่วยงานตัวแทนของรัฐบาล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือแม้แต่องค์กร เอกชนที่ทำหน้าที่ให้บริการสาธารณะอยู่ระดับล่างในพื้นที่ หรือภายในอาณาเขตของตนเอง โดยปราศจากการแทรกแซง แม้เป็นความรับผิดชอบเพียงบางส่วน ภายใต้การกระจายอำนาจ

การบริหาร สามารถแบ่งย่อยประเภทของการกระจายอำนาจได้เป็น 1) การแบ่งอำนาจ (Deconcentration) มีสถานะเป็นเพียงหน่วยงานสาขาของส่วนกลาง ซึ่งมีหน้าที่นำนโยบายของต้นสังกัดในส่วนกลางมาปฏิบัติในพื้นที่ มักเกิดขึ้นภายในระบบราชการ โดยเป้าหมายเพื่อให้การจัดทำบริการสาธารณะในพื้นที่นั้น ๆ เป็นไปอย่างมีเอกภาพ ซึ่งสหประชาชาติ (The United Nations) มองว่าการแบ่งอำนาจนั้นหน่วยงานสามารถตัดสินใจได้ทั้งเรื่องการบริหารจัดการงบประมาณ ภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดโดยส่วนกลาง 2) การมอบอำนาจ (Delegation) อำนาจภายใต้หลักการมอบอำนาจ มุ่งเน้นมิติด้าน “ภารกิจหน้าที่” สามารถที่จะตัดสินใจและใช้อำนาจหน้าที่ภายในขอบเขตของตนเองได้โดยอิสระ ทั้งด้านการบริหาร (Administrative) การคลัง (Fiscal) และการเมือง (Political) 3) การโอนอำนาจ (Devolution) อำนาจภายใต้แนวคิดการถ่ายโอนอำนาจ สะท้อนให้เห็นถึงระดับการกระจายอำนาจหน้าที่ที่กว้างขวางมากที่สุด มักจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน โดยที่ส่วนกลางไม่เข้ามามีบทบาทหรือ การแทรกแซงการทำงานขององค์กรจะเกิดขึ้นก็ต้องเป็นไปอย่างจำกัด (Rondinelli, D. A. & McCullough, J. S., 1989) การที่อำนาจในการตัดสินใจได้รับการถ่ายโอนไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นอิสระ เรียกได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจทางการเมือง (political decentralization) (Allen, H. J. B., 1990) รวมถึงการกระจายอำนาจทางการคลัง หมายถึง การถ่ายโอนงบประมาณและอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณจากส่วนกลางสู่หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับมิติทางด้านการคลัง (Mannor, J., 1999) ในอีกแง่มุมอาจมองได้ว่า การกระจายอำนาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท (ปธาน สุวรรณมงคล, 2554) การกระจายอำนาจนั้นสัมพันธ์กับการแบ่งสรรอำนาจเขตการปกครอง การตอบสนองทางการเมือง การคลัง และ ระบบการบริหารระหว่างส่วนกลาง (center) และส่วนรอบนอกหรือก็คือ จากส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่น (วุฒิสาร ตันไชย, 2557) การกระจายอำนาจมีองค์ประกอบทั่วไป 4 ประการ คือ 1) มีฐานะเป็นนิติบุคคล 2) มีอิสระในการบริหารงาน 3) มีงบประมาณของตนเอง และ 4) คณะผู้บริหารงานมาจากการเลือกตั้ง (ธนสวรรค์ เจริญเมือง, 2548) อาจดำเนินการได้หลายแนวทางและหลายระดับความเข้มข้น ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงการส่งเสริมความเป็นอิสระของระบบย่อยให้มีอำนาจในการปกครองตนเอง ดังนั้น ถ้ามองรูปแบบการปกครองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตย คือ รูปแบบของการกระจายอำนาจทางการเมือง (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2542)

ดังนั้นหลักการแนวคิดการกระจายอำนาจคือ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจการตัดสินใจอย่างเป็นอิสระในด้านการบริหาร การคลังและการเมืองเนื่องจากเป็นรูปแบบการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ถือว่าเป็นการส่งเสริมและการพัฒนาการเมืองในระดับท้องถิ่นตามระบอบประชาธิปไตยโดยการกระจายอำนาจหน้าที่ในการแบ่งอำนาจ มอบอำนาจและถ่ายโอนภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบในด้านการวางแผน

การจัดการ และการจัดสรรทรัพยากรจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น ทำให้การดำเนินการของรัฐบาลมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อประชาชนในการลดขั้นตอนจากการล่าช้าในการตัดสินใจจากส่วนกลาง และทำให้ประชาชนตระหนักในสิทธิและหน้าที่ความเป็นพลเมือง สามารถจะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าการปกครองส่วนกลาง ตลอดจนเป็นการช่วยเปิดโอกาสให้เกิดการต่อต้านการผูกขาดอำนาจและผลประโยชน์โดยมิชอบ โดยประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง จึงเป็นหลักที่ช่วยลดภาระของรัฐบาลกลางในการดูแลท้องถิ่นอันจะช่วยแก้ไขจุดอ่อนของการปกครองโดยส่วนกลาง

ลักษณะองค์ประกอบของการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง เป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง ภายใต้กรอบความร่วมมือหลายระดับอย่างมีเอกภาพ สร้างความเจริญเติบโตทั้งทางการเมืองท้องถิ่น สังคมและเศรษฐกิจให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ โดยยึดประชาชนในชุมชนเป็นศูนย์กลาง (พิเชษฐ์วงศ์เกียรติขจร, 2552) ทำให้เกิดประโยชน์สนองความต้องการอย่างเท่าเทียมกันและสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนจะเห็นว่าการกระจายอำนาจมีความสำคัญต่อประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังเช่น Andrew Heywood ได้ให้ความหมายไว้ว่า จะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ คือ 1) การมีส่วนร่วม (Participation) การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การสร้างการเรียนรู้ทางการเมือง ซึ่งการปกครองท้องถิ่นมีประสิทธิภาพในการสร้างการเรียนรู้มากกว่าการเมืองในระดับชาติ เนื่องจากใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น 2) การตอบสนอง (Responsiveness) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชนและมีความรู้สึกไวต่อความต้องการของประชาชนมากกว่ารัฐบาล ย่อมส่งผลทำให้เกิดความเข้มแข็งในแง่ของการตรวจสอบ และเป็นหลักประกันว่าปัญหาเฉพาะหรือความต้องการเฉพาะของท้องถิ่นซึ่งแตกต่างจากสังคมโดยรวม จะได้รับการตอบสนองเช่นกัน 3) ความชอบธรรม (Legitimacy) รัฐบาลกลางซึ่งห่างไกลจากชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีต่อการยอมรับ หรือถูกตั้งคำถามต่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่การตัดสินใจต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับว่าอยู่บนรากฐานของความรู้ของท้องถิ่น ส่งผลให้มีความชอบธรรมในการดำเนินงาน 4) เสรีภาพ (Liberty) “อำนาจมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการฉ้อฉล” การรวมศูนย์อำนาจมีแนวโน้มที่จะทำให้รัฐบาลกลายเป็นทรราชที่เป็นภัยต่อปัจเจกชน แต่การกระจายอำนาจเป็นการปกป้องเสรีภาพของปัจเจกชน เนื่องจากอำนาจถูกกระจายไปยังที่ต่าง ๆ ง่ายต่อการตรวจสอบและถ่วงดุล สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนขององค์ประกอบกระจายอำนาจที่ต้องมีได้แก่ การกระจายอำนาจการปกครอง (Political Decentralization)

การกระจายอำนาจการบริหาร (Administrative Decentralization) และที่สำคัญคือ การกระจายอำนาจทางการคลัง (Fiscal Decentralization) ซึ่งมุมมองของ Dennis, R. หมายถึง การมีการถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลในการจัดการเงินการคลัง ตั้งแต่การเก็บรายได้ ที่เป็นภาษีและไม่ใช่อำนาจ รวมทั้งการตัดสินใจการใช้จ่ายเพื่อบริหารจัดการตนเองและสำหรับการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสะท้อนความสมดุลของ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ให้บริการสาธารณะและขีดความสามารถทางการคลังไปพร้อม ๆ กัน (Dennis R., 1999)

ทั้งนี้ จะเห็นว่าแนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) คือการถ่ายโอนกิจการ บริหารสาธารณะ บางเรื่องจากรัฐหรือส่วนกลางไปให้ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศรับผิดชอบจัดทำอย่างเป็นอิสระในการปกครองตนเองพอสมควรจากส่วนกลาง โดยการมอบอำนาจให้ท้องถิ่นจัดทำบริการสาธารณะในการกระจายอำนาจตามอาณาเขตและ การกระจายอำนาจทางเทคนิคในการโอนภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ในการวางแผน การจัดการและการจัดสรรทรัพยากรจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นให้มีอำนาจอิสระในการบริหาร การคลังและการเมือง เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างเหมาะสมและมีความ ถูกต้องมากขึ้นตอบสนองได้ตรงตามความต้องการเพราะใกล้ชิดกับปัญหาต่าง ๆ อย่างแท้จริง ในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

รากฐานของกระบวนการการกระจายอำนาจ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) Centralism รัฐบาลระดับชาติมีบทบาทหลักในการบริหารประเทศและจัดบริการสาธารณะของกลไก การบริหารประเทศของรัฐบาล โดยตราเป็นกฎหมายหรือคำสั่งของบริหาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจ (นโยบาย) ของรัฐบาลแต่ละยุคสมัย ประเทศที่ใช้ระบบนี้ส่วนใหญ่เป็นประเทศรัฐเดี่ยว เช่น ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จีน บางกรณีรูปแบบการปกครองแบบ สาธารณะรัฐ เช่น อินเดีย อินโดนีเซีย เป็นต้น 2) Corporatism ความเป็นอิสระขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ถือว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น “หุ่นส่วน” ที่สำคัญของรัฐบาล การจัดแบ่งหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกับท้องถิ่นจะยึดหลักเกณฑ์ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency principle) และความรับผิดชอบ (Accountability principle) ของการจัดบริการสาธารณะ ด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่หลักการกระจายอำนาจแบบนี้ เช่น สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น 3) Separatism (Federalism) รัฐบาลระดับชาติมีพื้นที่การปกครองครอบคลุมทั่วประเทศ แต่มีเขตอำนาจหน้าที่เพียงบางเรื่องตามที่กฎหมายกำหนดให้เท่านั้น คือ รัฐบาลระดับชาติ มีอำนาจจัดเก็บภาษีทั่วประเทศในอัตราพื้นฐาน และให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจจัดเก็บภาษีท้องถิ่น จากฐานภาษีร่วมเดียวกันในอัตราที่ท้องถิ่นกำหนดขึ้นได้ มีการปกครองตนเองระดับพื้นที่เข้มแข็ง เช่น สหรัฐอเมริกาเหนือ 4) Localism ถือว่ารัฐบาลท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแกนหลักในการจัดบริการสาธารณะทุกประเภท รัฐบาลระดับชาติมีหน้าที่สนับสนุนให้รัฐบาล ท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีขีดความสามารถในการจัดให้บริการ และมี

ประสิทธิภาพสูงสุด รูปแบบนี้ใช้ในสาธารณรัฐสวีเดนแลนด์ กลุ่มนอร์ดิก (เดนมาร์ก, นอร์เวย์, สวีเดน) (Anwer, S., 2006) ทั้งนี้ การนำแนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) ที่รัฐบาลได้กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่มีประชาชนของตนเอง ภายใต้หลักการปกครองตนเอง (Local - Self Government) ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนหลายฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมีการแลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างกันทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมและมีความถูกต้องมากขึ้น ตอบสนองได้ตรงตามความต้องการเนื่องจากการเป็นการตัดสินใจจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงซึ่งเป็นผู้รับรู้และใกล้ชิดกับปัญหาต่าง ๆ อย่างแท้จริง โดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครองและเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในการปกครองท้องถิ่น และอาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ก) การกระจายอำนาจทางพื้นที่ คือ การที่รัฐมอบอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะ การจัดทำนั้นจะถูกจำกัดขอบเขตโดยพื้นที่หรืออาณาเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ การจัดระเบียบราชการบริหารลักษณะนี้เรียกว่า “การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น” ข) การกระจายอำนาจทางการบริหารหรืออาจเรียกว่า การกระจายอำนาจทางเทคนิค คือ การที่รัฐมอบอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะในบางเรื่องบางอย่างให้แก่องค์กรของรัฐ (Stat Organs) ที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะเป็นผู้จัดทำ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2547)

จากที่กล่าวมาจะพบได้ว่า การจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interests) ของประชาชนในท้องถิ่น สรุปได้ว่า ลักษณะของการกระจายอำนาจหมายถึง การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรัฐกระจายอำนาจให้เป็นอิสระในการตัดสินใจทางการเมือง การเงินการคลัง และการบริหารตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการประชาชน และส่งเสริมให้เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาในพื้นที่ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ

หลักการกระจายอำนาจ

หลักการกระจายอำนาจมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ความเป็นนิติบุคคล (Legal Person) 2) มีอำนาจในการบริหารงาน (Autonomy) ความมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ในการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ สำหรับหน้าที่ทางด้านนิติบัญญัติและบริหาร 3) ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเลือกผู้บริหารและผู้ที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติ 4) มีงบประมาณของตนเองมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ด้วยตนเองรวมถึงการบริหารงบประมาณที่ได้มา (ลิขิต ธีระเวคิน, 2535) การกระจายอำนาจมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน สำหรับจุดแข็งของการกระจายอำนาจ คือ ทำให้มีการตอบสนองความต้องการของแต่ละพื้นที่ได้ดีขึ้นเป็นการแบ่งเบาภาระของราชการส่วนกลางและทำให้ราษฎร

มีความสนใจรู้จักกับผิดชอบในการปกครองท้องถิ่นของตนเอง ส่วนจุดอ่อน คือ อาจเป็นภัยต่อเอกภาพทางการเมืองการปกครองและความมั่นคงของประเทศ ทำให้ราษฎรเห็นประโยชน์ของท้องถิ่นของตนเองสำคัญมากกว่าส่วนรวม เจ้าหน้าที่ ที่ได้รับการเลือกตั้งอาจใช้อำนาจโดยไม่เหมาะสมเล่นพรรคเล่นพวกและการกระจายอำนาจทำให้เกิดความสับสนเปลืองและมีต้นทุนสูง (ชวงค์ ฉายะบุตร, 2539) หลักการกระจายอำนาจเป็นการส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในพื้นที่ โดยรัฐบาลกลางมอบอำนาจ แบ่งอำนาจและถ่ายโอนอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนโดยมีความอิสระในด้านการเมือง การบริหารและการคลัง เนื่องจากการเป็นการตัดสินใจจากผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้รับรู้และใกล้ชิดปัญหาต่าง ๆ อย่างแท้จริง และยังช่วยลดภาระในการดูแลท้องถิ่นของรัฐบาลกลาง ช่วยเปิดโอกาสให้เกิดการต่อต้านการผูกขาดอำนาจและประโยชน์โดยมิชอบ ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อเอกภาพทางการเมืองการปกครองและความมั่นคงของประเทศ

รูปแบบการกระจายอำนาจ

โดยหลักการพื้นฐานที่สำคัญการกระจายอำนาจยังคงหมายถึง กระบวนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองในระดับพื้นที่หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับรอง ๆ ลงไปมีอำนาจมากยิ่งขึ้น (Mannor, J., 1999) การกระจายอำนาจสามารถแจกแจงถึง รูปแบบของการกระจายอำนาจแบ่งออกได้เป็น 5 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การกระจายอำนาจโดยจำเป็นหรือโดยปริยาย (Decentralization by default) เป็นการกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์หรือสถาบันหรือองค์กรของรัฐบาลเกิดความล้มเหลวในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่สามารถที่จะเข้าไปใช้อำนาจหรือมีอิทธิพลในดินแดนที่ตนปกครองอยู่ได้และประชาชนในระดับรากหญ้าเกิดความไม่เชื่อใจในรัฐบาล 2) การแปรรูปกิจกรรมของภาครัฐ (Privatization) เป็นการกระจายอำนาจในรูปแบบของการโยกโอน (Handover) กิจกรรมบางอย่างที่เคยจัดทำโดยหน่วยงานของรัฐไปให้ภาคเอกชนเป็นผู้จัดทำแทน เช่น กิจการขนส่งมวลชน กิจการโทรคมนาคม การไฟฟ้า การประปา เป็นต้น ในรูปแบบนี้เกิดจากแรงผลักดันของความคิดที่ว่ากิจกรรมบางอย่างนั้นเอกชนสามารถจัดทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถให้บริการต่อสังคมโดยรวมได้ดีกว่ารัฐเป็นผู้จัดทำ โดยมุ่งให้กลไกทางการตลาดเข้ามามีบทบาทมากกว่าที่จะผูกขาดโดยรัฐ 3) การกระจายอำนาจโดยการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) เป็นการกระจายอำนาจในการบริหารภายในโครงสร้างของส่วนราชการด้วยกันเอง ทั้งนี้อำนาจการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ยังคงอยู่ที่ส่วนกลางเพราะตัวองค์กรและบุคลากรตามหลักการแบ่งอำนาจยังคงถือว่าเป็นของส่วนกลาง บางครั้งเรียกว่า “การกระจายอำนาจทางการบริการ” ทั้งนี้ มีการกระจายอำนาจภายใต้หลักการแบ่งแยกอำนาจสามารถเป็นไปได้ 2 รูปแบบ รูปแบบแรก การกระจายอำนาจเป็นการแบ่งอำนาจในการตัดสินใจของส่วนราชการ

ลงสู่หน่วยงานหรือตัวแทนของรัฐในระดับพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานหรือตัวแทนของรัฐนั้นจะเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจภายใต้กรอบและนโยบายของราชการส่วนกลาง รูปแบบที่สอง การกระจายอำนาจเป็นการแบ่งอำนาจในการตัดสินใจของส่วนราชการแยกตามภารกิจ โดยการกระจายอำนาจในรูปแบบ หมายถึงการที่แต่ละส่วนราชการแบ่งอำนาจในการตัดสินใจให้แก่ตัวแทนของส่วนราชการนั้น ๆ ที่ลงไปปฏิบัติงานในแต่ละพื้นที่ให้มีอำนาจในการตัดสินใจภายใต้กรอบหรือนโยบายของราชการส่วนกลาง โดยไม่ขึ้นตรงต่อตัวแทนของรัฐที่ดูแลภาพของพื้นที่ 4) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการมอบอำนาจหรือการมอบอำนาจหน้าที่ให้ดำเนินการแทน (Delegation) เป็นการกระจายอำนาจภายใต้หลักการมอบอำนาจที่ให้อิสระสูงกว่าการแบ่งอำนาจจะเน้นในเชิงของ “ภาระหน้าที่” มากกว่าการย้ําเน้นในเรื่องของ “พื้นที่” ดังเช่น การแบ่งอำนาจ กล่าวคือการที่รัฐส่วนกลางมอบอำนาจในการตัดสินใจและการบริหารจัดการด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านถือเป็นการกระจายอำนาจเพื่อเสริมสร้างความคล่องตัวในการบริหารงาน หรือการให้บริการประชาชนมีความคล่องตัวยิ่งขึ้น 5) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการโอนอำนาจ (Devolution) เป็นการกระจายอำนาจภายใต้แนวคิดเรื่องการโอนอำนาจถือได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับของการกระจายอำนาจที่กว้างขวางและองค์กรที่รับการถ่ายโอนอำนาจนี้จะมีตัวแทนที่ประชาชนในพื้นที่เลือกเข้ามาทำหน้าที่ตัดสินใจและกำหนดนโยบายต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองรวมถึงอำนาจในการตรากฎหมายและออกระเบียบต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้ภายในพื้นที่ได้โดยอิสระสอดคล้องกับหลักการปกครองตนเอง (Local Selfgovernment) สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยที่ส่วนกลางจะไม่เข้ามามีบทบาทหรือแทรกแซงการทำงานขององค์กรภายใต้หลักการโอนอำนาจ หรือการแทรกแซงจะต้องเป็นไปอย่างจำกัดมาก เรียกว่า “การกระจายอำนาจทางการเมือง” หรือ “การกระจายอำนาจที่เน้นความเป็นประชาธิปไตย” ทั้งนี้ การกระจายอำนาจภายใต้หลักการโอนอำนาจปรากฏอยู่ด้วยกัน 2 ระดับ ได้แก่ ระดับแรก การกระจายอำนาจโดยการโอนอำนาจในทางปกครอง (Administrative Devolution) โดยการกระจายอำนาจโดยการโอนอำนาจสอดคล้องกับการจัดรูปการปกครองท้องถิ่นตามหลัก “การปกครองตนเอง (Local self - government)” กล่าวคือการกระจายอำนาจโดยการโอนอำนาจ มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นของตนเอง โดยตนเอง และเพื่อตนเอง โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระเป็นอย่างสูงในการดูแลชีวิตความเป็นอยู่และสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองปัญหา และความจำเป็นได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งมีอิสระทั้งในทางการคลังและบุคลากร กล่าวคือมีทรัพยากรของตนเองที่จะใช้เพื่อจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ และ ระดับที่สอง การกระจายอำนาจโดยการโอนอำนาจในทางนิติบัญญัติ (Legislative Devolution) เป็นการถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางไปยังพื้นที่หรือท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสที่ได้รับการโอนอำนาจสามารถที่จะกำหนดชะตากรรมในทางการเมืองด้วยตนเอง (Home Rule) ผ่านการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองในรูปแบบ “สภา” (Assembly) ที่เป็นของตนเองเพื่อ

ทำหน้าที่ออกกฎหมายและกำหนดนโยบาย ต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้ภายในพื้นที่ของตน โดยจากรูปแบบการกระจายอำนาจทั้ง 5 ลักษณะ เมื่อนำมาปรับใช้ภายใต้บริบทของการศึกษาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ เนื่องจากการกระจายอำนาจในรูปแบบแรก หรือการกระจายอำนาจโดยจำเป็นหรือโดยปริยายเป็นการเกิดขึ้นเองในภาคประชาชน มิใช่ผลจากการดำเนินการจัดสรรหรือแบ่งปันอำนาจจากรัฐบาลส่วนกลาง ขณะที่การกระจายอำนาจในรูปแบบที่สองหรือการกระจายอำนาจในลักษณะของการแปรรูปกิจการภาครัฐ

ทั้งนี้ จากความหมายและขอบข่ายของแนวคิดพื้นฐานว่าด้วยการกระจายอำนาจโดยอยู่บน พื้นฐานการบริหารปกครองในพื้นที่ท้องถิ่นทำให้เห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากหลักการกระจายอำนาจ ย่อมหมายความว่าระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจและความเป็นอิสระที่มากน้อยแตกต่างกันไปมีลักษณะของการผสมผสานแนวคิดการกระจายอำนาจที่ต่างรูปแบบกัน เช่น ในด้าน ของอำนาจหน้าที่อาจจะเป็นภายใต้หลักการโอนอำนาจ

ประโยชน์จากการกระจายอำนาจทางการคลัง

การกระจายอำนาจทางการคลังมีความสัมพันธ์กับการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการจำแนกบทบาทหน้าที่และภารกิจระหว่างหน่วยงานรัฐบาลกับองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจะนำมาซึ่งการจัดสรรงบประมาณหรือรายได้ที่มีความสอดคล้องกับประเภทและขนาด ของภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบ การที่รัฐราชการมอบอำนาจในการตัดสินใจหรือการบริหารกิจการใด ๆ จึงถือว่าเป็นการแบ่งเบาหรือลดภาระของภาครัฐลงการกระจายอำนาจทางการด้านการคลัง (Fiscal decentralization) โดยรัฐจะต้องมีการถ่ายโอนงบประมาณและอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณจากราชการส่วนกลางให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจะเกิดความคล่องตัวและมีอิสระ

ข้อดีและข้อเสียของการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจภายในรัฐชาติสมัยใหม่มีส่วนสำคัญต่อการแก้ไขข้อจำกัดในมิติต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้นจากการรวมศูนย์อำนาจ ลักษณะขององค์กรแบบระบบราชการที่ใหญ่โต เทอะทะไม่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาและบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของประชาชน ภายในประเทศได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จนเกิดความจำเป็นในการกระจายอำนาจในทางการเมือง การปกครองให้อยู่ในมือขององค์กรหรือสถาบันที่อยู่นอกศูนย์กลางออกไป บนพื้นฐานความจำเป็น ความต้องการ และสภาพปัญหาในแต่ละท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นผ่านการกระจายอำนาจจากรัฐบาลที่อยู่นอกศูนย์กลางย่อมส่งผลให้เกิดข้อดีและข้อเสีย

สรุป

การกระจายอำนาจของรัฐบาลสมัยใหม่ที่สำคัญกับการกระจาย ศูนย์กลางของการใช้อำนาจทางการเมืองและการปกครองในการตัดสินใจและดำเนินการกิจต่าง ๆ โดยไม่กระจุกตัวอยู่ที่รัฐบาลกลางเพียงแห่งเดียว การกระจายอำนาจภายใต้หลักการมอบอำนาจหรือการมอบหมาย อำนาจหน้าที่ดำเนินการแทน และการกระจายอำนาจภายใต้หลักการโอนอำนาจ ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ เสริมสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ยังสร้างให้เกิดความชอบธรรมให้กับประชาชนทุกพื้นที่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะต่าง ๆ แต่การกระจายอำนาจลงไปสู่รัฐบาลท้องถิ่นก่อให้เกิดจุดอ่อนต่อรัฐบาลสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นนำไปสู่สภาวะของความไร้เอกภาพ และเสถียรภาพในทางการเมือง รวมทั้งก่อให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางการคลังของประเทศ ตลอดจนเกิดการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลืองและก่อให้เกิดความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกันระหว่างท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: พินเนศพรินท์ติ้งเซ็นเตอร์.
- ตระกูล มีชัย. (2537). การกระจายอำนาจ. กรุงเทพมหานคร: สุขุมและบุตร.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2548). 100 ปีการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2440 - 2540. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: คบไฟ.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). การปกครองท้องถิ่นไทย. จังหวัดนนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิเชษฐ วงศ์เกียรติขจร. (2552). แนวคิดยุทธศาสตร์การบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- ลิขิต ธีระเวคิน. (2535). การเมืองการปกครอง 3. กรุงเทพมหานคร: วี เจ การพิมพ์.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ. (2561). 15 ปี การกระจายอำนาจของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2547). รวมบทความกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2542). การเมืองแนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.

- สุนทรชัย ขอบยศ. (2561). การเมืองการปกครองท้องถิ่น. จังหวัดขอนแก่น: นานาวิทยา.
- Allen, H. J. B. (1990). *Cultivating the Grassroots: Why Local Government Does Matter*. Bombay: IULA.
- Anwer, S. (2006). The Reform of Intergovernmental Fiscal Relations in Developing Countries and Emerging Market Economies. In Policy and Research Series, NO. 23. Washington, D. C.: World Bank.
- Brian, C. S. (1985). *Decentralization*. London: George Allen & Unwin (Publishers) Ltd.
- Dennis, R. (1999). What is Decentralization. In Decentralization Briefing Note. World Bank Institute Working Paper.
- Mannor, J. (1999). *The Political Economy of Democratic Decentralization* Washington, D. C.: World Bank.
- Rondinelli, D. A. & McCullough, J. S. (1989). *Analysing Decentralization Policies in Developing Countries: a Political-Economy Framework*. Retrieved December 12, 2020, from <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.1989.tb00340.x>

ผลการใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล
เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*

THE EFFECTS OF TEAM ASSISTED INDIVIDUALIZATION COOPERTIVE
LEARNING SUPPLEMENTED WITH CARTOON EXERCISE EMPHASIZE
STAR STRATEGY OF PRATHOMSUKSA 4 STUDENTS

แขนภา ชาริคำ

Khaenapa Chareekhom

บุษวรรษ์ แสนปลื้ม

Busawan Saenpluem

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: khaenapa2536@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 2) เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนบ้านกุดตะกาบ อำเภอนาคู จังหวัดลพบุรี จำนวน 20 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม ใช้แบบแผนการวิจัย กลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีแบบกลุ่มเดียว และการทดสอบทีแบบไม่อิสระ ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.55 คะแนน คิดเป็น

* Received 28 March 2021; Revised 5 April 2021; Accepted 16 April 2021

ร้อยละ 31.83 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.83 เมื่อเทียบกับเกณฑ์มีคะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียน มีคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 33.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.38 เมื่อเทียบกับเกณฑ์มีคะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 และมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล, ความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์, พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study and compare mathematics learning achievement by Team Assisted individualization Cooperative learning supplemented with Cartoon exercise emphasize STAR strategy of prathomsuksa 4, 2) to study problem solving ability of the prathomsuksa 4 students' and 3) to study the students' working group behaviors. The sample consisted of 20 students of prathomsuksa 4 at BanKudtakab school, Waritchaphum, Sakon Nakhon, in the first semester of the academic year 2020. They were selected using cluster random sampling and one group pretest posttest design. The research instruments were mathematics lesson plans, a mathematical problem solving ability test and group working behavior observation. The data were statistically analyzed examining percentages, mean and standard deviations. The dependent sample t - test and the one sample t - test were used for hypothesis testing. The findings of this research were as follows: before and after learning by Team Assisted individualization Cooperative learning supplemented with Cartoon exercise emphasize STAR strategy showed that the pretest mean score was 9.55 or 31.83 percent and the posttest mean score was 25.15 or 83.83 percent which was not less than 75 percent and was higher than that of the pretest. The students' mathematics problem solving abilities that posttest mean score was 33.75 or 84.38 which was not less than 75 percent. And group working behaviors were positive.

Keywords: Team Assisted Individualization Cooperative Learning, Problem Solving Ability, Group Working Behaviors

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว หลากหลาย และซับซ้อน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ข่าวสาร รวมทั้งการเมืองการปกครอง ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การที่มนุษย์ในยุคปัจจุบันจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกด้าน และส่วนหนึ่งมาจากการได้รับการศึกษาอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดชีวิต คณิตศาสตร์นับว่าเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความคิดมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน ช่วยให้คาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสตร์อื่น ๆ คณิตศาสตร์จึงมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สันติ อธิธิพลนาวกุล ได้กล่าวว่า คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และการดำรงชีวิตของมนุษย์เพราะการพัฒนาและการเปลี่ยนของมนุษย์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตต้องอาศัยคณิตศาสตร์ทั้งสิ้น (สันติ อธิธิพลนาวกุล, 2550) ดังนั้น การเรียนรู้คณิตศาสตร์ให้เข้าใจอย่างแท้จริง และสามารถประยุกต์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จึงเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญอย่างมาก นอกจากนี้ อัมพร ม้าคะนอง ยังกล่าวถึงความสำคัญของคณิตศาสตร์ว่า คณิตศาสตร์มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในทุกยุคทุกสมัยอย่างต่อเนื่อง และในปัจจุบันนี้คณิตศาสตร์สำคัญมากในมุมมองของการเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาความคิด ความเป็นเหตุเป็นผล และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะชีวิต (อัมพร ม้าคะนอง, 2546)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ในระดับโรงเรียน พบว่าผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (Ordinary National Education Test: O - NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนบ้านกุดตะกาบมีผลการสอบในปีการศึกษา 2559 ถึงปีการศึกษา 2561 วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยเป็น 36.00 และ 34.55 และ 48.75 ตามลำดับ และผลการประเมินผลสัมฤทธิ์นักเรียนระดับ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2562 ของโรงเรียนบ้านกุดตะกาบมีคะแนนเฉลี่ย 42.05 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2 ที่กำหนดไว้ร้อยละ 50 ซึ่งผลการประเมินยังต่ำกว่าเกณฑ์ จะเห็นได้ว่าผลสัมฤทธิ์ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากนักเรียนไม่ได้ให้ความสนใจในการเรียนคณิตศาสตร์เท่าที่ควร จากการสังเกตนักเรียนโดยผู้วิจัยพบว่า นักเรียนไม่สามารถคิดวิเคราะห์และคิดอย่างเป็นระบบในการแก้ปัญหา เมื่อครูอธิบายตัวอย่างให้นักเรียนแล้ว นักเรียนจะสามารถ

ทำโจทย์ได้เพียงโจทย์ที่คล้ายคลึงกับตัวอย่างที่ครูสอน ถ้าให้โจทย์ที่ซับซ้อนหรือยากขึ้น นักเรียนจะไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาข้อนั้นได้เลย และเมื่อมีปัญหาใหม่ครูต้องคอยยกตัวอย่างใหม่เรื่อย ๆ นั่นคือนักเรียนเรียนรู้แบบการเลียนแบบมากกว่าการเรียนรู้ หรืออาจจะมีสาเหตุมาจากความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันก็เป็นได้ เพราะจากการสังเกตของผู้วิจัยสามารถแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกคือนักเรียนที่มีความพร้อมหรือสามารถเข้าใจเนื้อหาได้เร็ว เมื่อครูสอนและให้โจทย์เช่นเดียวกับเพื่อน ๆ นักเรียนจะรู้สึกว่ายากง่าย เบื่อหน่าย ไม่ท้าทายและคิดว่าครูสอนซ้ำ กลุ่มที่สองคือนักเรียนที่มีความพร้อมไม่มากนัก เมื่อให้เรียนพร้อมกับเพื่อน ก็จะวิจารณ์ครูว่าสอนเร็วเกินไปตามไม่ทันในการทำโจทย์ในเนื้อหา อีกทั้งไม่มีความมั่นใจในการหาคำตอบ และกลุ่มที่สามคือนักเรียนที่ไม่มีความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์เลย หากมองในแง่ของครูผู้สอนแล้ว สาเหตุเหล่านี้อาจเกิดจากเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชา ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม ทำให้ในบางครั้งการจัดกิจกรรมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ที่ต้องการเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก นอกจากปัญหาจากเนื้อหาแล้วยังรวมถึงปัญหาจากครูผู้สอนที่ไม่ใช้สื่อการสอนเพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจ วิธีสอนของครูไม่น่าสนใจ ครูสอนโดยไม่เน้นการคิดแก้ปัญหาและไม่เน้นการนำไปใช้ในชีวิตจริง และจากการสังเกตการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ผ่านมาพบว่า ไม่ชอบคิด ไม่ชอบแก้ปัญหา ขาดการฝึกฝนและทบทวน ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ (สมวงศ์แปลงประสพโชค, 2554)

จากสภาพปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เพื่อศึกษาว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์เป็นไปตามเกณฑ์ อย่างน้อยร้อยละ 75 หรือไม่ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่ นักเรียนจะมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการ্তুน ตามกลวิธี STAR

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มศูนย์เครือข่ายที่ 9 อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 11 ห้อง จำนวน 150 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนบ้านกุดตะกาบ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร จำนวน 1 ห้อง จำนวน 20 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการ্তুน

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง เศษส่วน แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2.3 แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เป็นแบบ อัตนัย จำนวน 5 ข้อ

2.4 แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมขณะที่นักเรียนกำลังมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม กำหนดระดับคุณภาพเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

3.1 แบ่งนักเรียนกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน ให้แต่ละกลุ่มมีนักเรียนที่มีระดับความสามารถทางคณิตศาสตร์ระดับเก่ง 1 คน ระดับปานกลาง 2 คน และระดับอ่อน 1 คน

3.2 ทำการทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง เศษส่วน

3.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคลเสริมด้วยแบบฝึกการ์ตูน ตามกลวิธี STAR ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น จำนวน 11 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง และสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนไปด้วย

3.4 หลังจากดำเนินการทดลองเสร็จทั้ง 11 แผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ชุดเดิมและแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการ์ตูน ตามกลวิธี STAR ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 โดยใช้การทดสอบที่แบบกลุ่มเดียว (One Sample t - test)

4.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์นักเรียนที่เรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการ์ตูน ตามกลวิธี STAR ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบที่แบบไม่อิสระ (Dependent Sample t - test)

4.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม นำคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มแล้วเปรียบ เทียบค่าเฉลี่ยการประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและแปลความหมายระดับพฤติกรรมตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการ์ตูน ตามกลวิธี STAR ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ ผลทดสอบที่แบบไม่อิสระของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการ์ตูน ตามกลวิธี STAR

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t - test
ก่อนเรียน	9.55	2.39	31.83	22.25**

การทดสอบ	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ	t - test
หลังเรียน	25.15	2.20	83.83	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณตามกลวิธี STAR มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.55 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 31.83 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.83 เมื่อเทียบกับเกณฑ์มีคะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณตามกลวิธี STAR มีคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 33.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.38 เมื่อเทียบกับเกณฑ์มีคะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ในภาพรวมมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มอยู่ในระดับดี

อภิปรายผล

จากการศึกษาการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการทดลอง เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

1.1 วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เป็นวิธีการที่ช่วยแก้ปัญหา โดยผู้วิจัยจัดให้เด็กนั่งเป็นกลุ่ม กลุ่ม ๆ ละ 4 คน เด็กเก่งคู่กับเด็กอ่อน เด็กปานกลางคู่กับเด็กปานกลาง เมื่อใช้วิธีนี้แล้วพบว่า เด็กเก่งจะคอยช่วยเหลือเด็กอ่อน และกระตุ้นให้เด็กอ่อนพยายามมากยิ่งขึ้น เช่น อ่านโจทย์ให้เด็กอ่อนฟัง ช่วยแก้โจทย์ปัญหา อธิบายขั้นตอนการแสดงวิธีทำ และคอยเตือนให้ตั้งใจเรียน โดยให้เหตุผลว่าถ้าช้าหรือทำไม่ถูกต้องกลุ่มก็จะไม่ได้รับรางวัล เด็กอ่อนก็จะกระตือรือร้นขึ้นมาพยายามทำจนกระทั่งสำเร็จ เมื่อเด็กเก่ง ปานกลาง อ่อน ได้ฝึกทำแบบฝึกการคูณบ่อย ๆ ช้า ๆ และไม่เข้าใจก็มีเพื่อน

คอยอธิบาย จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ดังที่สลาวิน (Slavin, R. E., 1995) ที่กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นการสอน ที่ให้นักเรียน เรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สมาชิกในกลุ่ม โดยทั่วไปมี 4 คน เป็นนักเรียนที่เรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และเรียนอ่อน 1 คน นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มจะต้องช่วยเหลือเพื่อนในการเรียน หรือการทำการกิจกรรมต่าง ๆ หากกลุ่มสามารถทำคะแนนเฉลี่ยถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้จะได้รับรางวัล โดยวิธีการแบบนี้เหมาะสมกับนักเรียนในเกรด 3 - 6 หรือนักเรียนในระดับชั้นที่สูงกว่าที่ยัง ไม่ได้เรียนวิชาพีชคณิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิธินันท์ กลั่นควัฒน์ ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนแบบ TAI ร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาที่ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (นิธินันท์ กลั่นควัฒน์, 2559)

1.2 แบบฝึกการคูณตามกลวิธี STAR มีส่วนสำคัญ เพราะมีภาพการคูณสวยงามสามารถดึงดูดความสนใจ และรู้สึกขบขัน นักเรียนเรียนง่ายไม่เครียด มีความสุข ในการเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดี นอกจากนี้ แบบฝึกการคูณมีคำชี้แจงสั้น ๆ ภาษาง่าย ๆ ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจวิธีทำได้อย่างรวดเร็ว ฝึกให้คิดเร็วและสนุก และยังท้าทายให้นักเรียน แสดงความสามารถออกมา โดยผ่านการทำกิจกรรมกลุ่มย่อยอยู่บ่อย ๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น สามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้แม่นยำ เนื่องจากได้รับการทบทวนจากแบบฝึกการคูณ ดังที่ ยุพิน พิพิธกุล ได้ศึกษาความเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้แบบฝึกทักษะคณิตศาสตร์ ซึ่งจัดทำเป็นรูปเล่มหรือมีภาพประกอบ ผลปรากฏว่านักเรียนชอบทำแบบฝึกหัดเสริมมากกว่าทำแบบฝึกหัดจากแบบเรียน (ยุพิน พิพิธกุล, 2546) สอดคล้องกับแนวคิดของ ดวงเดือน อ่อนน่วม ได้กล่าวว่าแบบฝึกที่ดี ควรมีความชัดเจนทั้งคำสั่งและวิธีทำ ตรงตามจุดมุ่งหมายของการฝึก มีภาษาและภาพเหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน แยกฝึกเป็นเรื่อง ๆ ไม่ยาวเกินไป เร้าความสนใจของนักเรียน นักเรียนได้ฝึกฝนอย่างเต็มที่ เด็กจะเรียนได้เร็วในการกระทำและก่อให้เกิดความพึงพอใจ (ดวงเดือน อ่อนน่วม และคณะ, 2537) ซึ่งสอดคล้องกับ อรจิษา แซ่ลี ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาเสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา 2) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เพื่อศึกษาเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาเสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า

ความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 อีกทั้งเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับดี (อรจิหา แซ่ลี, 2554)

2. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา

2.1 ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

จากผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง เศษส่วน ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 33.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.38 เมื่อเทียบกับเกณฑ์มีคะแนนสูงกว่าร้อยละ 75 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ที่เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ที่เน้นกลวิธี STAR เป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากปัญหา ที่น่าสนใจหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ผ่าน กระบวนการกลุ่ม และเกิดผลการเรียนรู้รายบุคคล ซึ่งการเรียนรู้การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้มาจากการฝึกฝนในแบบฝึก และแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ นักเรียนทุกคนจะต้องเข้าใจในเรื่อง ที่เรียนทุกคน โดยผ่านขั้นตอนกิจกรรมกลุ่มและอภิปรายแลกเปลี่ยนร่วมกัน หลังจากนั้นนักเรียนได้ เรียนรู้เนื้อหาใหม่มาแล้ว ก็จะทำให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ตามกลวิธี STAR ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 S ศึกษาโจทย์ปัญหา ขั้นที่ 2 T แปลงข้อมูลที่มีอยู่ ในโจทย์ปัญหาเขียนเป็นประโยคสัญลักษณ์ ขั้นที่ 3 A หาคำตอบแสดงวิธีทำ และขั้นที่ 4 R ทบทวนคำตอบจนคิดแก้ปัญหาได้เป็นขั้นตอนนำไปสู่พื้นฐานของการเป็นนักแก้ปัญหาที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ แมคคินี และแกนนอน (Maccini, P. & Gagnon J., 2011) ได้กล่าวว่า กลวิธี STAR เป็นเครื่องมือสำหรับช่วยให้นักเรียนจำกลวิธีที่ใช้ ซึ่งสร้างรูปแบบถ้อยคำจากตัวอักษรตัวแรกของลำดับขั้น ใช้ถ้อยคำที่คุ้นเคย ง่าย สั้นกะทัดรัดช่วยให้นักเรียนเข้าใจง่ายเรียงลำดับอย่างเหมาะสม เช่น นักเรียนอ่านโจทย์ปัญหาอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนลงมือแก้ปัญหาและนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ได้ เช่น แก้ปัญหาคณิตศาสตร์อย่างประสบความสำเร็จ กระตุ้นให้นักเรียนใช้ความสามารถด้านความรู้ เช่น ใช้การวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาและกระตุ้นให้นักเรียนสามารถควบคุมตนเองใช้ความสามารถแก้ปัญหาได้ เช่น ตรวจสอบคำตอบแล้วหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ญัฐชัชปัญหาน์ แก้วดอนรี ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์เสริมด้วยกลวิธี STAR ต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คณิตศาสตร์ ก่อนและหลังการใช้การเรียนแบบร่วมมือเทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์เสริมด้วยกลวิธี STAR ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียน โดยใช้การเรียนแบบร่วมมือเทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์เสริมด้วยกลวิธี STAR หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิชาคณิตศาสตร์หลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (ณัฐรัชปัญหานันท์ แก้วดอนรี, 2556)

3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ซึ่งสังเกต โดยผู้วิจัยในภาพรวมพบว่าพฤติกรรมการทำงานกลุ่มอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ทุกด้านอยู่ในระดับดี โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การแสดงความคิดเห็นร่วมกันภายในกลุ่ม การร่วมกันสรุปประเด็นสำคัญ การให้กำลังใจกันภายในกลุ่ม การตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน การทำงานร่วมกันกับกลุ่มด้วยความเต็มใจ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตามลำดับทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสมาชิกที่มารวมกลุ่มกันมีจุดหมายที่จะทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีการแสดงบทบาทหน้าที่ของตนมีการประสานงาน การวางแผน และการสื่อสารที่ดี จึงทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพ จากการสังเกต พบว่านักเรียนได้ให้ความร่วมมือภายในกลุ่ม มีการช่วยเหลือกัน มีการฝึกทำงานร่วมกันเสมอ สมาชิกกลุ่มทำงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ ตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน รวมทั้งการได้คิดคะแนนความก้าวหน้าของกลุ่มในแต่ละแผนการเรียนรู้ เพื่อให้รางวัลเป็นการเสริมแรงกระตุ้นให้สมาชิกภายในกลุ่มร่วมแรงร่วมใจ ตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา ได้กล่าวไว้ว่า กลุ่มเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันทุกคน ในกลุ่มจะต้องร่วมมือกันสนับสนุนให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทั้งคำพูดและการกระทำประกอบการทำงานในหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ เต็มตามกำลังความสามารถ โดยยึดหลักประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งจะส่งผลให้งานที่ทำนั้นบรรลุเป้าหมายดังที่กำหนดไว้ (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542) สอดคล้องกับทฤษฎีของ แคมมณี ได้กล่าวว่า กลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยที่แต่ละคนในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อกันและกัน มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงานและตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายเพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม สอดคล้องกับ วัชรรา เล่าเรียนดี ได้เสนอพฤติกรรมกลุ่มที่ครูต้องให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจนชำนาญ ได้แก่ การแสดงความคิดเห็น การให้กำลังใจเพื่อนการฟังความคิดเห็น การให้ความร่วมมือ และความตั้งใจในการทำงานกลุ่ม (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2548) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มะลิวัลย์ ทองกุล ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลการใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือแบบกลุ่มช่วยเหลือรายบุคคลเสริมด้วยแบบฝึกการคูณตามขั้นตอนการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของโพลยาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือแบบกลุ่มช่วยเหลือรายบุคคลเสริมด้วยแบบฝึก การคูณ ตามขั้นตอนการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของโพลยา ก่อนเรียนและหลังเรียน 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และ 3) เพื่อศึกษาความคงทน

ในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมทำงานกลุ่มในภาพรวมอยู่ในระดับดีและมีความคงทนในการเรียนคณิตศาสตร์ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2 สัปดาห์ไม่น้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (มะลิวัลย์ ทองกุล, 2555)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณตามกลวิธี STAR พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์หลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีพฤติกรรม การทำงานกลุ่มในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับดี ข้อเสนอแนะทั่วไป การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ในช่วงแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 2 ครูต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ นักเรียนคุ้นเคยกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาจใช้เวลาเพิ่มขึ้น เพื่อแก้ปัญหการจัดกิจกรรมที่วางไว้ไม่เป็นไปตามที่กำหนด ผู้สอนต้องระลึกอยู่เสมอว่าการแก้ปัญหานั้น นักเรียนต้องมีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอ มีเวลาในการคิด ได้ใช้ความสามารถในการสร้างความเข้าใจ และอาจมีนักเรียนจำนวนมาก ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาก็ถ้าครูจัดกิจกรรมไม่เหมาะสมและในแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ขั้นตอนที่ 2 T (Translate the Problem) แปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ปัญหา ถ้าโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์มีความซับซ้อน พบว่าในช่วงแรก ผู้เรียนยังไม่สามารถหาความสัมพันธ์ของโจทย์ปัญหาได้ ครูต้องแนะนำให้นักเรียนสืบค้นและศึกษาจากตัวอย่างที่ครูมีให้ และให้ผู้เรียนใช้วัตถุของจริงหรือการวาดภาพ แสดงความสัมพันธ์ของโจทย์ปัญหา ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR ไปใช้กับวิชาคณิตศาสตร์ในเรื่องอื่น ๆ โดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาในแต่ละระดับชั้นและวัยของนักเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน และควรศึกษาการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคทีมช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ตามกลวิธี STAR เพื่อพัฒนาความสามารถและทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ด้านอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ณัฐรัชชปัญหานันท์ แก้วดอนรี. (2556). ผลของการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์เสริมด้วยกลวิธี STAR ต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ดวงเดือน อ่อนน่วม และคณะ. (2537). เรื่องน่ารู้สำหรับครุคณิตศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- นิธินันท์ กลั่นควัฒน์. (2559). ผลการจัดการเรียนการสอนแบบ TAI ร่วมกับกระบวนการแก้ปัญหาของโพลยาที่ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง การแก้โจทย์สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- มะลิวัลย์ ทองกุล. (2555). ผลการใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือแบบกลุ่มช่วยเหลือรายบุคคลเสริมด้วยแบบฝึกการคูณตามขั้นตอนการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของโพลยาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ยุพิน พิพิธกุล. (2546). เทคโนโลยีผลิตสื่อการสอนคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมฝึกอบรม.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2548). เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. จังหวัดนครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมวงษ์ แปลงประสพโชค. (2554). การให้เหตุผล. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เลิร์นและเพลย์แมชชีน.
- สันติ อธิพิณนาวกุล. (2550). การพัฒนาชุดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์แบบสืบสวนสอบสวน โดยใช้ โปรแกรม GSP(The Geometer's Sketchpad) เพื่อส่งเสริมความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ภาควัตถุกรวย. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรจิษา แซ่ลี. (2554). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เสริมด้วยแบบฝึกการคูณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

อัมพร ม้าคอง. (2546). คณิตศาสตร์: การสอนและการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Maccini, P. & Gagnon J. (2011). Mathematics strategy instruction for middle school students with learning disabilities. Retrieved 1 March 2021. from http://www.k8accesscenter.org/training_resources/massini.asp

Slavin, R. E. (1995). Cooperative Learning: Theory, Research and Practice. (2nd ed). Massasuchussetts: A Simon and Schuster Company.

ผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3 self
ต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต
และเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง
อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช*

THE EFFECTS OF THE 3 - SELF HEALTH BEHAVIOR MODIFICATION
PROGRAM ON CHANGING THE LEVEL OF BLOOD SUGAR, BLOOD
PRESSURE AND WAIST CIRCUMFERENCE AMONG DIABETES MELLITUS
AND HYPERTENSION RISK GROUPS IN PHROMKHIRI DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

เกสรารวรรณ ประดับพจน์

Kessarawan Pradubpoth

ศิริลักษณ์ แก่นอินทร์

Sirilak Kanin

โรงพยาบาลพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

Phromkhiri Hospital Nakhon Si Thammarat, Thailand

E-mail: kes_rawan31@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง โดยประยุกต์ใช้แนวทางการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ (Self - efficacy) การกำกับพฤติกรรมสุขภาพตนเอง (Self - regulation) และพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง (Self - care) กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ที่อาศัยอยู่ในตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จากวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนจำนวน 84 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 42 คนกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยแนวคิด 3 self กลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามวิธีการปกติ ประเมินผลลัพธ์การวิจัยก่อนและในสัปดาห์ที่ 12 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การทดสอบไคสแควร์ และสถิติ

* Received 28 March 2021; Revised 6 April 2021; Accepted 17 April 2021

การทดสอบ Paired และ Independent t – test ผลการวิจัยพบว่าภายหลังการทดลองในสัปดาห์ที่ 12 กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด ระดับความดันโลหิต และเส้นรอบเอวลดลงต่ำกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดและระดับความดันโลหิตของกลุ่มทดลองลดลงต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ส่วนค่าเฉลี่ยของเส้นรอบเอวพบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) ข้อเสนอแนะ: ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพการประยุกต์ใช้แนวคิด 3 self กับรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพรูปแบบอื่น และควรขยายผลโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพไปยังกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงรายอื่นในพื้นที่ โดยศึกษาผลการดำเนินงานระยะยาว

คำสำคัญ: โปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม, กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง, การรับรู้ความสามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ, การกำกับตนเอง, การดูแลตนเอง

Abstract

The objectives of this research article was used to test the effects of health behavior modification program on changing the level of blood sugar, blood pressure and waist circumference of diabetes mellitus and hypertension risk groups by applying the concept of Self - efficacy, Self - regulation and self - care. The sample included 84 risk population groups individuals with Diabetes Mellitus and Hypertension living in Phromloke tambon, Phrom Khiri district, Nakhon Si Thammarat province. Using multi - stage sampling, the participants were divided in to an experimental group ($n = 42$) and a control group ($n = 42$). The experimental group received a program of the 3 self health behavior modification while the control group received regular attention but with no interventions. Results were evaluated in week 12 with the data analysis using descriptive statistics, the chi - square test, paired and independent t - test. The results showed that after the 12th week of the experiment, the experimental group had a significant reduction in blood glucose, blood pressure and waist circumference statistically significant lower than before the experiment ($p < .05$). Comparing the experimental group and the control group, the mean blood glucose level and blood pressure of the experimental group was significantly lower than the control group ($p < .05$); however, the mean waist circumference

was not significantly different ($p>0.05$). Recommendations: This study suggested that of health behavior modification program should be compared, applying the concept of 3 self to other health behavior modification models. And should be extended through other risk groups of diabetes mellitus and hypertension in the area. By studying the long - term performance.

Keywords: Health Behavior Modification Program, Diabetes Mellitus and Hypertension Risk Group, Self - Efficacy, Self - Regulation, Self - Care

บทนำ

โรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคเรื้อรังซึ่งเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของโลกและพบในทุกประเทศ (Thonghong, A. et al., 2011) อัตราความชุกของโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรก่อให้เกิดปัญหาสาธารณสุขมากมายซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรง ทำให้ส่งผลกระทบต่อครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศอย่างมหาศาล (อมรรัตน์ ภิรมย์ชม และอนงค์ หาญสกุล, 2555) โรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคเรื้อรังเมื่อป่วยแล้วไม่สามารถรักษาให้หายขาด ในขณะเดียวกันถ้าควบคุมโรคไม่ได้จะก่อให้เกิดภาวะแทรกซ้อนในหลายระบบของร่างกาย เช่น โรคหัวใจ ไตวาย อัมพฤกษ์ อัมพาต หรือต้องเสียอวัยวะบางส่วนส่งผลกระทบต่อการทำงานของผู้ป่วย และยังเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญทำให้เกิดโรคหลอดเลือดสมองและหัวใจ ทำให้อัตราตายสูงขึ้น (เนติมา คูณีย์, 2555) สำหรับความชุกของโรคเบาหวานในประเทศไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่าอัตราป่วยโรค เบาหวาน ปี พ.ศ. 2559 - 2561 เท่ากับ 960.18, 1,010.15, 1,125.90 คน และอัตราป่วยโรคความดันโลหิตสูง เท่ากับ 1,714.04, 1,809.74, 2,021.66 ต่อประชากรหนึ่งแสนคนตามลำดับ จากรายงานข้อมูลของงานควบคุมโรคไม่ติดต่อ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช ย้อนหลัง 3 ปี (พ.ศ. 2559 - 2561) พบว่าประชากรกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ติดอันดับ 1 ใน 5 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

พฤติกรรมสุขภาพที่ก่อให้เกิดโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ได้แก่ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการจัดการความเครียดที่ไม่เหมาะสม (เวชากลุ่มวิชิต และคณะ, 2553) จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่า พฤติกรรมการออกกำลังกายมีผลต่อการลดระดับน้ำตาลในเลือดและระดับความดันโลหิต เนื่องจากการออกกำลังกายช่วยให้กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวาน สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ สามารถลดการเกิดโรคเบาหวานได้ (Baker, M. K. et al., 2011) และการออกกำลังกายขนาดความหนักปานกลาง ครั้งละ 30 - 45 นาที อย่างน้อย 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ติดต่อกันอย่างน้อย 4 สัปดาห์ ช่วยให้อัตราความดันโลหิตทั้งซิสทอลิกและไดแอสทอลิกลดลง (บุญยวีร์ ประเสริฐไทย และ

คณะ, 2553) หากมีการออกกำลังกายได้อย่างเหมาะสมจะสามารถลดรอบเอวได้ 7 เซนติเมตร และลดน้ำหนักตัวลงร้อยละ 15.8 (ดาวลอย กลิ่นสีสุข, 2551) นอกจากนี้ยังพบว่าการแกว่งแขน สัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละ 40 นาทีเป็นเวลา 2 สัปดาห์ช่วยให้การไหลเวียนเลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ดีขึ้น ทำให้สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติได้ (ยุพา จิวพัฒนามกุล และคณะ, 2555) และการแกว่งแขนจำนวน 3 ต่อสัปดาห์ครั้งละ 30 นาทีติดต่อกันเป็นระยะ 12 สัปดาห์ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดลดลงในผู้ป่วยเบาหวาน (ประภัสสร กิตติพิรัช และคณะ, 2555) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพตามวิถีชีวิตของตนเอง ในด้านการบริโภคอาหารร่วมกับการออกกำลังกาย การจัดการความเครียด เป็นหัวใจสำคัญในการควบคุมระดับความดันโลหิต (Nakkling, Y. & Tudsri, P., 2017) นอกจากนี้องค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญกับการป้องกันการเกิดโรคเบาหวานในกลุ่มเสี่ยงโดยเน้นส่งเสริมการมีกิจกรรมการออกกำลังกาย การบริโภคอาหารที่ดีต่อสุขภาพเป็นหลักสำคัญในการป้องกันการเกิดโรคเบาหวาน (American Diabetes Association, 2010)

การประยุกต์หลักการแห่งพฤติกรรม หรือหลักการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไข พฤติกรรม โดยเน้นที่พฤติกรรมที่สามารถวัดได้จากพฤติกรรมสุขภาพ 3 ด้านคือ การรับรู้ความสามารถในการปรับพฤติกรรมตนเอง (Self - efficacy) การกำกับพฤติกรรมสุขภาพตนเอง (Self - regulation) และพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง (Self - care) แนวทางในการปรับพฤติกรรมสุขภาพที่ยั่งยืนไว้ว่า ควรที่จะพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ 3 Self เพราะพฤติกรรมดังกล่าวจะส่งผลสำคัญทำให้เกิดความยั่งยืนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพที่ดี (อังคินันท์ อินทรกำแหง, 2552)

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ เรื่องโรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง เพื่อให้กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงได้ตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งสามารถพัฒนาทักษะการกำกับตนเอง และดูแลตนเอง เพื่อให้มีพฤติกรรมบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย และการจัดการความเครียดที่เหมาะสมสำหรับการป้องกันโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงได้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาผลของโปรแกรมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงอำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราชนี้ขึ้น โดยการนำแนวคิด 3 Self การรับรู้ความสามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ (Self - efficacy), การกำกับตนเอง (Self - regulation) และการดูแลตนเอง (Self - care) มาประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิตและเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง โดยมีกิจกรรมประกอบด้วย การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง กิจกรรมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ กิจกรรมฝึกการกำกับตนเอง กิจกรรมสร้างพฤติกรรมดูแลตนเองในการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย และการจัดการกับความเครียด เพื่อช่วยให้กลุ่มเสี่ยงสามารถ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างต่อเนื่อง มีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถลดภาวะเสี่ยงต่อโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงได้ส่งผลให้เกิดภาวะสุขภาพดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3 self ต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิตและเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะคือ

1. เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3 self ต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิตและเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ

2. เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3 self ต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิตและเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการเข้าร่วมโครงการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) โดยศึกษาแบบสองกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง (Two - groups Pre - Posttest designs)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรได้แก่ประชาชน ตำบลพรหมโลก ที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป ซึ่งพบว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง จากการตรวจคัดกรองของเครือข่ายสุขภาพอำเภอพรหมคีรี ระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2562 จำนวน 1,580 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G* Power 3.1 กำหนดค่าอิทธิพลขนาดใหญ่ เท่ากับ .80 (Cohen, J. M. & Uphoff, N. T., 1977); (Hopp, L. & Walker, J., 2009) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ค่าอำนาจการทดสอบเท่ากับ .95 ได้จำนวนกลุ่มละ 38 ตัวอย่าง และอีก ร้อยละ 10 ต่อกลุ่ม เพื่อป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่างขณะทำการวิจัย (Cao, Z. J. et al. , 2015) ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 42 ราย รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็น 84 ตัวอย่าง เลือกตัวอย่างแบบสุ่มหลายขั้นตอน (Multi - stage Random Sampling) สุ่มเลือกหมู่บ้านโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) ดังนี้ 1) กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานที่มีระดับน้ำตาลในเลือด (DTX) หลังดื่มน้ำและอาหารอย่างน้อย 8 ชั่วโมง อยู่ในช่วง 100 - 125 mg/dl และกลุ่มเสี่ยงโรคความดันโลหิตสูงที่ได้รับการตรวจวัดความดันโลหิตอยู่ระหว่าง 120/80 - 139/89 mmHg โรคใดโรคหนึ่งหรือทั้งสองโรค 2) อ่านออกเขียนได้ ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการได้ยิน การมองเห็น และการพูด มีสติสัมปชัญญะดี เป็นผู้ไม่เคยได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูง และ

โรคเบาหวานและไม่เคยรับประทานยาลดความดันโลหิตและยาโรคเบาหวาน ไม่มีโรคประจำตัวร้ายแรง เช่น โรคหัวใจโรคไต โรคเบาหวาน ไม่อยู่ในภาวะตั้งครรภ์ และยินดีเข้าร่วมโปรแกรมสร้างเสริมสุขภาพในครั้งนี้ ส่วนเกณฑ์การคัดออกคือ มีปัญหาสุขภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรม สำหรับเกณฑ์การยุติการเข้าร่วมการวิจัยคือเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบ และขอถอนตัวจากการวิจัยได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป สร้างโดยผู้วิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา 2) เครื่องตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือด (DTX) ก่อนอาหารเช้า 3) เครื่องวัดระดับความดันโลหิต และ 4) สายวัดเส้นรอบเอว (Waist Circumference)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ (Self - Efficacy) การกำกับตนเอง (Self - Regulation) และการดูแลตนเอง (Self - Care) และนำรูปแบบการออกกำลังกายโดยการเดินร่วมกับแกว่งแขนของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงไม่ทราบสาเหตุ (ยุพา จีพัฒนากุล และคณะ, 2555) มาใช้ร่วมกับการเลือกรับประทานอาหารและการจัดการความเครียด โดยมีคู่มือในการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ได้แก่ ความหมาย สาเหตุ ปัจจัยเสี่ยง และผลกระทบของการเกิดโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ประโยชน์ของการออกกำลังกายด้วยการเดินและการแกว่งแขน การเลือกรับประทานอาหารและการจัดการความเครียด และส่วนที่ 2 เป็นการสาธิตและฝึกทักษะ 1) ฝึกทักษะการออกกำลังกายโดยเดินร่วมกับการแกว่งแขน ได้แก่ การอบอุ่นร่างกาย การออกกำลังกายด้วยการแกว่งแขนที่ถูกวิธี ตามด้วยการเดินเร็วระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร ผ่อนคลายกล้ามเนื้อด้วยการเดินช้าลง และตามด้วยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ (stretching exercise) 2) ฝึกทักษะการดูแลตนเองด้านการบริโภคอาหารเพื่อลดความเสี่ยงของโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง เป็นการสาธิตอาหารแลกเปลี่ยนสำหรับกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง สื่อที่ใช้ ได้แก่ โมเดลอาหารแลกเปลี่ยน แผ่นพับ ภาพพลิก และคนต้นแบบ 3) สาธิตและการฝึกปฏิบัติการจัดการความเครียดด้วยเทคนิคการฝึกหายใจเพื่อผ่อนคลายความเครียด (Breathing Exercise) และเทคนิคการคลายเครียดแบบการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ (Muscle Relaxation)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้นำคู่มือในการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและความเข้าใจของภาษาที่ใช้ในข้อคำถามในแต่ละข้อ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย แพทย์เวชปฏิบัติทั่วไป 1 ท่าน พยาบาลผู้เชี่ยวชาญ สาขากายภาพบำบัด 1 ท่าน พยาบาลผู้เชี่ยวชาญสาขาการพยาบาลผู้ใหญ่และ

ผู้สูงอายุ 2 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผลการคำนวณหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยรวมได้ค่า Content Validity Index (CVI) เท่ากับ .90 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ราย และ ปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกันยายน 2563 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2563 ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป ระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และเส้นรอบเอวของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนดำเนินการทดลอง 1 สัปดาห์
2. กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ดังนี้ 1) ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ประโยชน์ของการออกกำลังกายด้วยการเดินและการแกว่งแขน การเลือกรับประทานอาหารและการจัดการความเครียด 2) ฝึกทักษะ (Skill) ในเรื่องการเดินร่วมกับการแกว่งแขนแก่กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่บ้าน โดยกำหนดระยะเวลาออกกำลังกายสัปดาห์ละ 5 วัน อย่างน้อย 45 - 60 นาที/ครั้ง ให้กลุ่มเสี่ยงมีการสาธิตย้อนกลับ ฝึกทักษะการดูแลตนเองด้านการบริโภคอาหาร สาธิตและการฝึกปฏิบัติการจัดการความเครียดด้วยเทคนิคการฝึกหายใจเพื่อผ่อนคลายความเครียด (Breathing Exercise) และเทคนิคการคลายเครียดแบบการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ (Muscle Relaxation) และ 3) ติดตามเยี่ยมกระตุ้นให้กำลังใจ และโทรศัพท์สอบถามถึงความต่อเนื่องของพฤติกรรมในการออกกำลังกาย เดือนละครั้งโดยพยาบาลในสัปดาห์ที่ 4, 8 และ 12
3. ประเมินผลลัพธ์สัปดาห์ที่ 12 โดยการวัดระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และเส้นรอบเอว

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยข้อมูลทั่วไปวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และรอบเอว ก่อนและหลังการทดลองภายในกลุ่มทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้สถิติ Paired t - test และ Independent t - test ตามลำดับ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยสำนักงานสาธารณสุขได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะถูกเก็บในที่ปลอดภัยและเป็นความลับ และจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามเอกสารรับรองเลขที่ 027/2563 กลุ่มตัวอย่างมีอิสระในการเข้าร่วมและถอนตัวออกจากการวิจัยภายหลังจากการวิจัยในกลุ่มทดลองเสร็จสิ้นหากผลลัพธ์ของโปรแกรมส่งผลดีในกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุมจะได้รับการดูแลตามแนวทางของโปรแกรมเช่นเดียวกับกลุ่มทดลอง

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 67.86 มีอายุเฉลี่ย 63.24 ปี ($\bar{X}$ = 63.24, S.D. = 12.47) มีสถานภาพสมรสคู่ร้อยละ 59.52 ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุดร้อยละ 63.10 มีอาชีพทำสวนร้อยละ 50 รายได้เฉลี่ย 4922.62 บาท ($\bar{X}$ = 4,922.62, S.D. = 3923.83) อยู่ในช่วงต่ำกว่า 5,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 55.95 และค่าดัชนีมวลกาย ระดับอ้วนระดับ 1 ร้อยละ 47.62 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	Total (n = 84)	กลุ่มทดลอง (n = 42)	กลุ่มควบคุม (n = 42)
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ			
ชาย	27 (32.14)	13 (30.95)	14 (33.33)
หญิง	57 (67.86)	29 (69.05)	28 (66.67)
อายุ ($\bar{X}$ = 63.24, S.D. = 12.47) Min - Max = 35 - 80 ปี			
อายุ 35 - 60 ปี	33 (39.29)	17 (40.48)	16 (38.10)
อายุ 61 - 80 ปี	51 (60.71)	25 (59.52)	26 (61.90)
สถานะภาพสมรส			
โสด	11 (13.10)	5 (11.90)	6 (14.29)
คู่	50 (59.52)	26 (61.90)	24 (57.14)
หม้าย	23 (27.38)	11 (26.20)	12 (28.57)
ศาสนา			
พุทธ	84 (100)	42 (100)	42 (100)
ระดับการศึกษา			
ประถมศึกษา	53 (63.10)	26 (61.90)	27 (64.29)
มัธยมศึกษา/ปวช.	31 (36.90)	16 (38.10)	15 (35.71)
อาชีพ			
แม่บ้าน	29 (34.52)	15 (35.71)	14 (33.33)
ทำสวน	42 (50.00)	20 (47.62)	22 (52.38)
ค้าขาย	13 (15.48)	7 (16.67)	6 (14.29)
รายได้ ($\bar{X}$ = 4,922.62, S.D. = 3923.83 บาท) Min - Max = 600 - 14,000 บาท			
≤ 5,000 บาท	47 (55.95)	20 (47.62)	27 (64.28)
5,001 - 10,000 บาท	23 (27.38)	14 (33.33)	9 (21.43)
10,001 - 15,000 บาท	14 (16.67)	8 (19.05)	6 (14.29)

*p> .05

2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด ระดับความดันโลหิต และเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยง โรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงภายในกลุ่มทดลอง และระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงภายในกลุ่มทดลองครบ 12 สัปดาห์

ผลลัพธ์ กลุ่มทดลอง	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		Mean different	t	p - value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
น้ำตาลในเลือด (BS)	116.12	6.11	98.48	8.36	17.64	13.43	<.001*
ความดันโลหิตตัวบน (SBP)	134.29	7.48	125.76	7.29	8.52	9.21	<.001*
ความดันโลหิตตัวล่าง (DBP)	84.88	3.01	73.12	7.43	11.76	10.93	<.001*
เส้นรอบเอว (WC)	90.83	8.83	88.21	8.30	2.62	13.81	<.001*

*p<.05

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลองครบ 12 สัปดาห์

ผลลัพธ์	กลุ่มทดลอง (n = 33)		กลุ่มควบคุม (n = 33)		Mean different	t	p - value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
น้ำตาลในเลือด (BS)	98.48	8.36	116.26	27.13	- 17.78	- 4.05	<.001*
ความดันโลหิตตัวบน (SBP)	125.76	7.29	131.12	7.87	- 5.35	- 3.23	.002*
ความดันโลหิตตัวล่าง (DBP)	73.12	7.43	80.83	4.07	- 7.71	- 5.89	<.001*
เส้นรอบเอว (WC)	88.21	8.30	90.50	7.08	- 2.28	- 1.35	.179

*p<.05

จากตารางที่ 2 และ 3 หลังการทดลองครบ 12 สัปดาห์พบว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงลดลงต่ำกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.05$) และพบว่าค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต ของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงในกลุ่มทดลองมีระดับน้อยกว่ากลุ่มควบคุมหลังจากการทดลองครบ 12 สัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.05$) ส่วนในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของเส้นรอบเอวระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองครบ 12 สัปดาห์ พบว่าไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p>.05$)

อภิปรายผล

การประยุกต์ใช้แนวคิด (3 self) โดยใช้กิจกรรมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ กิจกรรมฝึกการกำกับตนเอง กิจกรรมสร้างพฤติกรรม

ดูแลตนเอง ในการออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร และการจัดการกับความเครียด โดยฝึกทักษะการออกกำลังกายโดยเดินร่วมกับการแกว่งแขน การสาธิตอาหารแลกเปลี่ยนสำหรับกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง โดยใช้สื่อโมเดลอาหารแลกเปลี่ยน แผ่นพับ ภาพพลิก และคนต้นแบบ และการฝึกปฏิบัติการจัดการความเครียดด้วยเทคนิคการฝึกหายใจเพื่อผ่อนคลายความเครียด (Breathing Exercise) และเทคนิคการคลายเครียดแบบการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ (Muscle Relaxation) ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือด และระดับความดันโลหิตลดลง สามารถอธิบายได้ว่าการที่กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงจะสามารถจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ประโยชน์ของการออกกำลังกายด้วยการเดินและการแกว่งแขน การเลือกรับประทานอาหารและการจัดการความเครียด เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลตนเอง ฉะนั้น การสนับสนุนความรู้และการส่งเสริมการรับรู้พฤติกรรมในการดูแลตนเอง ร่วมกับการฝึกทักษะการจัดการดูแลตนเองให้แก่กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง จะช่วยให้สามารถจัดการดูแลตนเองได้เหมาะสม ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง และการปฏิบัติตนในด้านการรับประทานอาหาร การออกกำลังกายเพิ่มขึ้นภายหลังสิ้นสุดโปรแกรมใน 3 เดือน ซึ่งผลการศึกษารังนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยโปรแกรมการเรียนรู้เรื่องเบาหวานและการจัดการตนเองของผู้ที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 (จุฑามาศ จันทรฉาย และคณะ, 2555) พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เรื่องการจัดการตนเอง การรับรู้ความสามารถตนเอง และความคาดหวังในผลลัพธ์ของการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และตรงกันกับการศึกษาโปรแกรมการจัดการตนเองในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง (อารีย์ เสนีย์, 2557) ซึ่งส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นจากการจัดการตนเองโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ เช่น การควบคุมอาหาร การออกกำลังกาย สามารถลดความเสี่ยงหรือยืดยาวระยะเวลาการเกิดโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และโรคเรื้อรังอื่น ๆ ได้

การนำแนวทางการจัดการตนเองมาจัดกิจกรรมส่งเสริมให้กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง มีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสมทำให้ระดับน้ำตาลในเลือด และระดับความดันโลหิตลดลง ดังเช่น มีการจัดการตนเองด้านการจัดการอาหารแลกเปลี่ยนสำหรับกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง สอดคล้องกับงานวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับโปรแกรมการจัดการตนเองในผู้ป่วยโรคเบาหวาน โดยที่พบว่าคะแนนกิจกรรมการดูแลตนเองของผู้เป็นเบาหวานหลังเข้ารับโปรแกรมดีกว่าก่อนเข้าโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอธิบายได้ว่าการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมมีแนวทางและขั้นตอนที่ชัดเจน ทำให้ผู้ป่วยเบาหวานเกิดมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับพยาบาล และเกิดความรู้ในการดูแลตนเองเพิ่มขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้

โดยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการจัดตนเองที่เพิ่มขึ้นทั้งในด้านโภชนาการ การออกกำลังกาย (จุฑามาศ เกษศิลป์ และคณะ, 2556)

การที่พยาบาลให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง และประโยชน์ของการออกกำลังกายตลอดจนการฝึกทักษะในการเดินร่วมกับการแกว่งแขน แก่กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติพฤติกรรมจัดการตนเองเกิดการปรับเปลี่ยนในด้าน พฤติกรรมสุขภาพให้ได้ตามเป้าหมาย ส่งผลให้ระดับความดันโลหิต และระดับน้ำตาลในเลือด ลดลงสอดคล้องกับการ ศึกษา น้ำอ้อย ภักดีวงศ์ และ รัชนิกร ปล้องประภา (น้ำอ้อย ภักดีวงศ์ และรัชนิกร ปล้องประภา, 2555) จินตนา บัวทองจันทร์ และคณะ ซึ่งพบว่า การให้ความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับภาวะที่เป็นอยู่ ตลอดจนการฝึกทักษะและการปรับเปลี่ยนในด้านพฤติกรรม สุขภาพ ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ เชื่อมั่นและมีความตระหนัก เห็นถึง ความสำคัญต่อการจัดการตนเองมากขึ้นนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องให้ได้ตามเป้าหมาย (จินตนา บัวทองจันทร์ และคณะ, 2556) โดยใช้แนวคิดการจัดการตนเอง (self-management support) การรับรู้เรื่องโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การป้องกันโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง (สมใจ จางวาง และคณะ, 2559)

การดำเนินการดังกล่าวข้างต้นจึงส่งผลให้ค่าเฉลี่ยระดับความดันโลหิต ระดับน้ำตาลในเลือดและเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ในกลุ่มทดลองลดลง ภายหลังการทดลองครบ 12 สัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และ ผลลัพธ์ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมคือ ระดับความดันโลหิต และระดับน้ำตาลในเลือด ของกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยลดลงได้มากกว่าค่าเฉลี่ยผลลัพธ์ของกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง ครบ 12 สัปดาห์ พบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ส่วนในการเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยของเส้นรอบเอวระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองครบ 12 สัปดาห์ พบว่าไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) เนื่องจากโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 3 self ของกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงมีผลต่อการลดเส้นรอบเอวได้น้อย เหตุผลเพราะการทดลองใช้โปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีระยะเวลาในการทดลองระยะสั้น และยังไม่ได้ใช้โปรแกรมการควบคุมอาหารที่เคร่งครัด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิต และเส้นรอบเอวในกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง โดยประยุกต์ใช้ แนวคิดการรับรู้ความ สามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ การกำกับตนเอง และการดูแลตน (3self) มีประสิทธิผล เพราะกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร และการจัดการกับความเครียด

ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิตลดลง ส่วนเส้นรอบเอวต้องใช้ระยะเวลาที่เพิ่มมากขึ้น การที่พยาบาลให้ความรู้และช่วยกระตุ้นให้กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง ออกกำลังกายทำให้เกิดความมั่นใจในการดูแลสุขภาพของตนเอง มีแรงจูงใจในการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สามารถออกกำลังกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาศักยภาพพยาบาลโดยเฉพาะพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนให้มีความรู้เรื่องโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพการออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร และการจัดการกับความเครียด เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถดูแลกลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรังอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะ ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพการประยุกต์ใช้แนวคิด 3 self กับรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพรูปแบบอื่น และนำไปใช้กับกลุ่มเสี่ยงโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอื่น ๆ โดยศึกษาผลการดำเนินงานระยะยาว และควรขยายกรอบเวลาของการศึกษามากกว่า 3 เดือน

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา บัวทองจันทร์ และคณะ. (2556). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อพฤติกรรมสุขภาพในบุคคลกลุ่มเสี่ยงที่มีการเผาผลาญอาหารผิดปกติ. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา, 19(2), 46-59.
- จุฑามาศ เกษศิลป์ และคณะ. (2556). การจัดการดูแลตนเองความรู้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 รายใหม่ก่อน - หลัง เข้าโปรแกรมจัดการการดูแลตนเองในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในเขต อ.เมือง จ.อุทัยธานี. วารสารกองการพยาบาล, 40(1), 84-102.
- จุฑามาศ จันทรฉาย และคณะ. (2555). โปรแกรมการเรียนรู้เรื่องเบาหวานและการจัดการตนเองของผู้ที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, 7(2), 69-83.
- ดาวลอย กลิ่นสีสุข. (2551). การเสริมศักยภาพเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพด้านการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายในผู้ใช้บริการที่มีภาวะอ้วนลงพุง. จังหวัดขอนแก่น: ศูนย์อนามัยที่ 6 ขอนแก่น.
- น้ำอ้อย ภักดีวงศ์ และ รัชนิกร ปล้องประภา. (2555). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อพฤติกรรมสุขภาพน้ำหนัก ดัชนีมวลกายและเส้นรอบเอวของกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดเบาหวานชนิดที่ 2. วารสารสมาคมพยาบาลฯ สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 30(2), 40-47.
- เนติมา คูณีย์. (2555). แนวทางเวชปฏิบัติการออกกำลังกายในผู้ป่วยเบาหวานและความดันโลหิตสูง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

- ประภัศร กิตติพิรัช และคณะ. (2555). ผลของโปรแกรมการกำกับตนเองต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายแอโรบิก และระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานในชุมชน. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา, 20(4), 21-32.
- บุญยวีร์ ประเสริฐไทย และคณะ. (2553). ผลของการออกกำลังกายขนาดความหนักปานกลางที่บ้านในการลด ความดันโลหิตของผู้ที่มีภาวะความดันโลหิตเกือบสูง. วารสารสภาการพยาบาล, 25(4), 80-95.
- ยุพา จีพัฒนากุล และคณะ. (2555). ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายโดยการแอโรบิก ร่วมกับครอบครัวต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงไม่ทราบสาเหตุ. วารสารการพยาบาล, 30(2), 46-57.
- เวรกา กลุ่มวิชิต และคณะ. (2553). การศึกษาภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรคเบาหวานและกลุ่มอาการเมตาบอลิซึมการรับรู้พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ และการสนับสนุนทางสังคม. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 3(2), 86-89.
- สมใจ จางวาง และคณะ. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองเพื่อป้องกันโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงของประชาชนกลุ่มเสี่ยง. วารสาร วิทยาลัยการพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 3(1), 110-128.
- อมรรัตน์ ภิรมย์ชม และอนงค์ หาญสกุล. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ในอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ. วารสารคณะพลศึกษา, 15(1), 129-141.
- อังคินันท์ อินทรกำแหง. (2552). การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยง 3 Self ด้วยหลัก PROMISE. กรุงเทพมหานคร: สุขุมวิทการพิมพ์.
- อารีย์ เสนีย์. (2557). โปรแกรมการจัดการตนเองในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง. วารสารพยาบาลทหารบก, 15(1), 129-134.
- American Diabetes Association. (2010). Diagnosis and Classification of Diabetes. DiabetesCare, 3(Suppl1), 62-69.
- Baker, M. K. et al. (2011). Behavioral strategies in diabetes prevention programs: A systematic review of randomized controlled trials. Diabetes Research and clinical practice, 91(1), 1-12.
- Cao, Z. J. et al. . (2015). A Randomized trial of multiple interventions for childhood obesity in China. American Journal of Preventive Medicine, 48(5), 552-560.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1977). Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. In Rural Development

- Monograph No. 2 The Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University.
- Hopp, L. & Walker, J. (2009). Effectiveness of arm exercise on dyspnea in patients with Chronic obstructive pulmonary disease: a systematic review. JBI Library of Systematic Reviews, 7(3), 1352-1371.
- Nakkling, Y. & Tudsri, P. (2017). Effect of Self-Efficacy Enhancement Program on Health Behaviors among Older Adults with Uncontrolled Hypertension. Association of Private Higher Education Institutions of Thailand, 6(1), 27-35.
- Thonghong, A. et al. (2011). Chronic Diseases Surveillance Report, 2011. Weekly Epidemiological Surveillance Report , 43(17), 257-64.

แนวทางการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
ภายใต้บริบทของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา*
A GUIDELINE FOR THE COMMUNITY MENTAL HEALTH CLINIC
DEVELOPMENT USING FOLK WISDOM UNDER LANNA
MEDICAL CONTEXT

สุวสิน พลรัตน์

Suwasin Polnarat

ปราณี คำแก้ว

Pranee Kamkaew

ดวงนภา แดนบุญจันทร์

Duangnapa Danboonchant

ธัญลักษณ์ ปุคำสุข

Tanyalak Pukhamsuk

วรรณพร สุริยะคุปต์

Wannaporn Suriyakhup

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

School of Traditional and Alternative Medicine, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

E-mail: suwasin.pol@crju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้บริบทของการแพทย์พื้นบ้านล้านนาเป็นการวิจัยเชิงเอกสารจากข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการอธิบายชีวิตและจิตใจตามแนวทางของพุทธปรัชญา และภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพสภาพการแพทย์พื้นบ้านล้านนา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงกระบวนการ ผลการวิจัยพบว่าคลินิกจิตเวชชุมชนพัฒนาโดยใช้ฐานแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจิตใจตามแนวทางของพุทธปรัชญาที่มองชีวิตมนุษย์ประกอบขึ้นจากส่วนที่เป็นร่างกายและจิตใจผ่านการอธิบายด้วยชั้น 5 ประกอบด้วย รูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้นและสังขารชั้น ในส่วนวิธีการดูแลสุขภาพสภาพในระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนาที่เป็นภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพภายใต้พื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมความเชื่อเดิมของท้องถิ่นเน้นความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนาเข้ามาอยู่ในการดูแล

* Received 29 March 2021; Revised 8 April 2021; Accepted 18 April 2021

สุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ จากแนวคิดดังกล่าวจึงได้แนวทางในการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้บริบทของการแพทย์พื้นบ้านล้านนาที่มีกิจกรรม 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 พุดคุย สุขใจ ซึ่งเน้นในการพุดคุยรับฟัง ส่วนที่ 2 กิจกรรมบำบัด ใช้กิจกรรมตามวัฒนธรรมชุมชนมาช่วยในการบำบัดรักษา ส่วนที่ 3 สมาธิบำบัด การมีสติตั้งมั่น เป็นสมาธิจนเกิดความสงบในจิตใจ และส่วนที่ 4 พิธีกรรมบำบัดนำพิธีกรรมในวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นมาช่วยในการกล่อมเกล้าให้เกิดการยอมรับสภาพความเป็นจริงและสร้างความสงบทางจิตใจจนกระทั่งสามารถพัฒนาเป็นแนวทางในการเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพทางด้านจิตใจที่คำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในชุมชน

คำสำคัญ: คลินิกจิตเวชชุมชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การแพทย์พื้นบ้านล้านนา

Abstract

The objectives of this research article was to determine a guideline for the community mental health clinic development with folk wisdom under Lanna medical context. This was documentary research related to concept of life and mind based on Buddhist philosophy and folk wisdom of Lanna medicine, with thematic analysis. The results revealed that the development of community mental health clinic was based on the concept of Buddhist philosophical which perceived life as a component of body and mind with the 5 aggregates including corporeality, sense, sensation, perception and mental formation. Also, Lanna medicine with culture, tradition and beliefs viewed ways of life, which emphasized the relationship among human and nature, supernatural, and Buddhist beliefs, and healthcare as a holistic body - and - mind concept. This provided 4 active activities for a productive guideline of the community mental health clinic which was comprised: 1) counseling: caring by talking and listening, 2) recreation: using community culture activities to be instrument for treatment, 3) meditation therapy: staying focus until experiencing peace of mind, and 4) rituals therapy: using local - cultural rituals to help peacefully accept reality and gain peace of mind. This guideline could be developed as an alternative for mental health care with folk wisdom in a particular socio - cultural context for each community.

Keywords: Community Mental Health Clinic, Folk Wisdom, Lanna Medicine

บทนำ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ให้นิยามของสุขภาพ (Health) เมื่อปี ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) ไว้ว่า สภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางกาย จิต และสังคม ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เรื่องของการไม่มีโรคหรือความบกพร่องหรือขีดจำกัดด้านร่างกายและจิตใจ (สุภาพร คชารัตน์, 2560) สุขภาพจึงมิใช่เพียงการปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บเท่านั้น หากแต่มองความเจ็บป่วยในมิติของโรคที่กระทำให้ร่างกายเจ็บป่วยของบุคคลและขยายความสัมพันธ์ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นต่อร่างกายอันเป็นวัตถุที่เป็นรูปธรรมไปสู่จิตใจที่เป็นนามธรรม รวมทั้งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมอันเป็นบริบทรอบข้างและเป็นฐานของการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่ไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพังหากแต่ต้องสัมพันธ์กับผู้อื่นในการดำรงชีวิตทั้ง 3 มิติ คือ ร่างกาย จิตใจ และสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการดูแลรักษาสุขภาพที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญต่อมิติที่ 4 ของสุขภาพคือจิตวิญญาณ (Spiritual) ซึ่งเป็นมิติที่เป็นเรื่องนามธรรม ผูกโยงกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ลัทธิศาสนา และบริบททางสังคมที่แตกต่างกันหลากหลาย (วิชัย โชควิวัฒน์, 2551) ในการดูแลสุขภาพของคนในสังคม

สุขภาพดีจึงเป็นผลลัพธ์จากสังคมที่ดี สังคมที่มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข เป็นโลกทัศน์ที่พึงปรารถนาต่อสังคม ในมุมมองกลับกันสังคมกำลังเกิดแนวโน้มที่มีความขัดแย้งและความรุนแรงในระบบสุขภาพเพิ่มมากขึ้นจากฐานวิธีคิดแบบแยกส่วน แพทย์จะสนใจตรวจรักษาโดยให้ความสนใจที่อวัยวะหรือโรค แต่ความเข้าใจในตัวบุคคลทั้งบุคคลในบริบทครอบครัวและชุมชนมีน้อยเพราะมุ่งไปที่เฉพาะส่วนมากเกินไปจนละเลยส่วนอื่น ๆ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2550) ส่งผลต่อความขัดแย้งระหว่างสภาพความเป็นจริงในชีวิตและสังคม กับสภาพจิตใจของมนุษย์ ที่มีความผันผวนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมายและรวดเร็ว อุตสาหกรรมและเทคโนโลยีช่วยให้คนมีวัตถุปรนเปรอพร้อมพร้อมเต็มบ้าน แต่ในใจของคนกลับว่างเปล่า มุ่งแต่จะแสวงหาวัตถุมาบำรุงบำเรอโยยหาความสัมพันธ์ทางสังคมภายนอกมากกว่าการหาความสุขจากภายในตนเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558) ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อคนในสังคมคือเหงา ว้าเหว่ เปล่าเปลี่ยว เดียวดาย อยู่คนเดียวไม่ได้เข้าครอบงำจิตใจของคนในสังคมปัจจุบันมากขึ้นตามลำดับ

สุขภาพกายและสุขภาพจิตสัมพันธ์อย่างมากผ่านกลไกหลายประการ ความสำคัญของสุขภาพจิตในการทำให้เกิดสุขภาพกายที่ดีและช่วยให้พ้นจากความเจ็บป่วยทางกายนั้นมีหลักฐานสนับสนุนชัดเจน ในทางกลับกันความสำคัญของสุขภาพกายที่ดีส่งผลต่อสุขภาพจิตก็มีหลักฐานสนับสนุนด้วยเช่นกัน ภาวะสุขภาพจิตจึงเป็นข้อพิจารณาสำคัญประการหนึ่งต่อการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพของชุมชน (ศุทธา เอื้ออภิสิริวงศ์ และคณะ, 2560) ความเจ็บป่วยจึงเป็นผลมาจากกระบวนการในการดำเนินชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อม มีสภาพชีวิตที่แข่งขัน เร่งรีบ เคร่งเครียด ขาดความมั่นคงในชีวิต อันเป็นผลสืบเนื่องสัมพันธ์กับปัญหาในสังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และจิตวิญญาณ ส่งผลให้เกิด

อุปสรรคความชุกของปัญหาทางจิตเวชจากการศึกษาช่องว่างในการเข้าถึงบริการจิตเวชและภาระทางเศรษฐศาสตร์ ปีที่ 2 พบว่ามีผู้ป่วยจิตเวชเรื้อรังจำนวนไม่น้อยที่ขาดการรักษาหรือไม่เคยได้รับการรักษามาก่อน อันเป็นผลจากระบบบริการจิตเวชที่ยังตั้งรับที่สถานพยาบาลอย่างเดียว การพัฒนาแนวทางในการดูแลผู้ป่วยและครอบครัวในชุมชนจึงเป็นส่วนเสริมในการลดช่องว่างการเข้าถึงบริการและดูแลรักษาอาการทางจิตเวชให้มีความทุเลาเบาบางลงไป (ตะวันชัย จิรประมุขพิทักษ์ และคณะ, 2562)

การฟื้นคืนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีวิถีคิดและแบบแผนการปฏิบัติที่มาจากรากฐานทางวัฒนธรรมร่วมกันของชุมชนอันอาศัยการเรียนรู้จากการกระทำ ฝึกฝน และประสบการณ์เหนือธรรมชาติจนนำมาสู่กระบวนการที่ผสมผสานมิติทางกาย จิตใจ สังคม และนิเวศแวดล้อมในการบำบัดรักษา จึงเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาทางเลือกในการดูแลรักษาสุขภาพนอกเหนือจากการแพทย์กระแสหลัก ในการช่วยแก้ปัญหาที่จะเพิ่มทวีขึ้นจากการเปลี่ยนผ่านของสังคมและแนวคิดทางวัฒนธรรม เพราะภูมิปัญญาของท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการใช้องค์ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้าน ที่สั่งสมสืบทอดกันมาอันเป็นความสามารถในการแก้ปัญหา จัดการ ปรับตัว และเรียนรู้ ทำให้มนุษย์และสังคมสามารถสืบทอดมาถึงปัจจุบันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งสำคัญในการเป็นแนวทางพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนที่ใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้บริบทของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา มุ่งหวังให้เกิดทางเลือกทางสุขภาพให้แก่ประชาชนในสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้บริบทของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนวรรณกรรมแบบเรียงร้อยถ้อยคำ (Narrative Review) โดยวิธีการบรรยายและการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการอธิบายชีวิตและจิตใจจากพระไตรปิฎก หนังสือที่อธิบายหลักพุทธธรรม และเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายแนวคิดร่างกายและจิตใจ
2. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพสุขภาพของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา
3. วิธีการคัดเลือกเอกสาร โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารประกอบด้วยความจริง ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือและการเป็นตัวแทน ประกอบด้วยเอกสารตำราดังนี้
 - 3.1 เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดในการอธิบายชีวิตและจิตใจ ได้แก่

- 1) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 11 พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค และเล่มที่ 37 พระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ 2) พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย
- 3) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม

3.2 เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา ได้แก่

- 1) ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา เล่ม 4 การดูแลรักษาสุขภาพ (จิต) ด้วยพิธีกรรมบำบัด ของระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนา (หมอมือ) 2) ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา สาขา หมอพิธีกรรมบำบัด 3) วิธีการดูแลรักษาสุขภาพในระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงกระบวนการทัศน์ด้วยการนำข้อมูลทั้งหมด จากเอกสารข้างต้นมาวิเคราะห์ เพื่อแยกแยะจัดหมวดหมู่ และสรุปให้ตรงตามวัตถุประสงค์ เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้บริบท ของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

ผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนในครั้งนี้ใช้แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจิตใจตามแนวทางของพุทธปรัชญาและวิธีการดูแลรักษาสุขภาพ ในระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนาในการสนับสนุนการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชน ซึ่งเป็น แนวคิดที่ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้ บริบทการแพทย์พื้นบ้านล้านนาโดยเนื้อหาสาระสำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจิตใจตามแนวทางของพุทธปรัชญา

ความพยายามในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตว่าเกิดขึ้นมาบนโลกนี้ ได้อย่างไร ได้ปรากฏในพระไตรปิฎก พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ในพระสูตรที่เรียก กันว่า “อัครัญญสูตร” เริ่มต้นที่การกำเนิดโลกและมนุษย์ที่มีสัตว์จำพวกที่เรียกว่าอภิสรรพหม ลงมากินง้วนดิน กระบดิน เครือดิน ตามลำดับ จนกระทั่งการเกิดข้าสาลีแล้วมนุษย์กินข้าสาลี จึงปรากฏเพศชายและหญิง เกิดกิเลสในความต้องการของการสืบพันธุ์ของมนุษย์

การกำเนิดของมนุษย์ในทางพุทธศาสนามองว่าเป็นการกำเนิดประเภทหนึ่ง ใน 4 ประเภท เรียกว่า ชลาพุชะโยนิ คือการกำเนิดของสัตว์ที่เกิดในครรภ์ อันเป็นผลมาจาก กระบวนการสืบพันธุ์ของบิดา (ชาย) กับมารดา (หญิง) เกิดการปฏิสนธิในครรภ์มารดาเป็น ร่างกายมนุษย์ จากนั้นจึงพัฒนารูปกาย เป็นกลละก่อน จากนั้นเป็นอัมพุทะเป็นเบสิ เป็นขณะ เป็นปัญจสาขา (5 ปุ่ม) ต่อจากนั้นมีผมนและเล็บ เป็นต้น เกิดขึ้นตามลำดับ มารดาบริโภคข้าว น้ำโภชนาหารอย่างใดผู้อยู่ในครรภ์มารดาก็ยังอัมพุทะให้เป็นไปด้วยอาหารอย่างนั้น พร้อมทั้ง ยังประกอบด้วยการปฏิสนธิจิต อายตนะทั้งหก เมื่อเกิดมาแล้วจึงเป็นการเริ่มต้นของวงจรแห่ง ชีวิตที่มีความแปรเปลี่ยนไปตามความไม่จีรังยั่งยืน (อนิจจัง) เป็นสามัญลักษณะของธรรมชาติ ตามกฎของไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา) ดังนั้นชีวิตเมื่อเกิดมาย่อมเปลี่ยนผ่านไปสู่

ความแก่ชรา เจ็บป่วยและตายในที่สุด เป็นการสิ้นสุดของหนึ่งชีวิต จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าแนวคิดชีวิตตามกระบวนการทัศน์ตามพุทธปรัชญา จึงมองชีวิตเป็นส่วนที่ประกอบขึ้นมาจากการปฏิสนธิของรูป (รูปธรรม) กับการปฏิสนธิของจิต (นามธรรม) ซึ่งทางพุทธปรัชญานี้เน้นทางด้านจิตใจ เพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นทางสภาวะจิตอันเป็นจุดหมายสูงสุดทางพุทธศาสนา

ชีวิตมีการแสดงส่วนประกอบต่าง ๆ นั้น ไว้หลากหลายแบบ แต่ที่นิยมในพระสูตรอธิบายในรูปแบบขันธ 5 หรือเบญจขันธ คือ 1) รูปขันธ คือส่วนที่เป็นร่างกายแบ่งเป็นมหาภูตรูป 4 หรือธาตุ 4 ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ รวมกับอูปาทายรูปคือรูปอาศัย รูปที่เป็นไปโดยอาศัยมหาภูต 2) เวทนาขันธ คือส่วนที่เป็นความรู้สึกต่อสิ่งที่ถูกรับรู้ มีทั้งความรู้สึกสุข ทุกข์ เฉย ๆ ซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาท 5 และทางใจ 3) สัญญาขันธ คือส่วนที่กำหนดรู้อาการเครื่องหมายลักษณะต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์รับรู้โดยอาศัยทวารทั้ง 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะและธรรมารมณ์ 4) สังขารขันธ คือการปรุงแต่งจิตให้ตี ชั่วเป็นกลาง ๆ ปรุงแปรการตรัสรู้ที่นึกคิดในใจ ปรุงแต่งความนึกคิด การพูดการทำให้เกิดกรรมทางกาย วาจา ใจ 5) วิญญาณขันธ คือความรู้แจ้งอารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6 คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกายและการรู้อารมณ์ทางใจ ขันธทั้ง 5 อาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีรูปขันธเป็นส่วนกาย อีกสี่ส่วนเป็นนามขันธเป็นส่วนจิตใจ กายกับจิตใจทำหน้าที่ประสานสอดคล้องกันชีวิตจึงดำรงอยู่ได้ด้วยดีเป็นปกติ

2. วิธีการดูแลสุขภาพในระบอบการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

การแพทย์พื้นบ้านล้านนาเป็นการแพทย์เชิงวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับวิถีชีวิตของความเป็นมนุษย์และความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น อาศัยความรู้แบบฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล ของหมอพื้นบ้านล้านนาที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของความเป็นอยู่ และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีการผสมผสานวิจิตร วิธีการและปฏิบัติการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางภูมินิเวศวัฒนธรรมตลอดเวลา มีการสั่งสมภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่จะสามารถถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่าง ๆ ในชุมชน

ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตด้านสุขภาพของชาวล้านนามีการผสมผสานและหลอมรวมกับแนวความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องของผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ผนวกกับแนวความเชื่อในด้านพิธีกรรมทางลัทธิพราหมณ์และพุทธศาสนา ทำให้สามารถอธิบายถึงสาเหตุและการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ได้อย่างเป็นองค์รวม เชื่อมโยงในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถเข้าใจได้ ทำให้ชาวล้านนาประกอบพิธีกรรมเช่นสรงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อขอให้ช่วยดูแลปกป้องรักษา อันเป็นสัญชาตญาณการอยู่รอดของชีวิตมนุษย์ โดยได้รับสืบทอดความเชื่อมาจากลัทธิพราหมณ์ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับธาตุทั้ง 5 ประกอบด้วย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟและอากาศธาตุ โดยถือว่าเป็นจุดกำเนิดของชีวิตมนุษย์ รวมถึงความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด

ของสรรพสัตว์และสิ่งมีชีวิตมนุษย์ อีกทั้งยังมีความพยายามแสวงหาและเรียนรู้หนทางดับทุกข์ อันเป็นพระธรรมคำสอนแห่งพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าสาเหตุแห่งการเจ็บป่วย เกี่ยวข้องกับกรรม ทั้งกรรมจากการกระทำในปัจจุบันและกรรมจากการสั่งสมมาแต่อดีตชาติ ดังนั้นสุขภาพเป็นเรื่องของการดำเนินวิถีชีวิตให้เป็นสุข ทั้งในส่วนของบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ร่างกายกับจิตวิญญาณ ในส่วนของครอบครัวและญาติมิตรที่ต้องพึ่งพาเกื้อกูลและเอื้ออาทรกัน ในส่วนของสังคมและสิ่งแวดล้อมจึงมีผลต่อการกำหนดกฎเกณฑ์เงื่อนไขของวิถีการดำเนินชีวิต นอกจากนี้การแพทย์พื้นบ้านล้านนามีคำอธิบายแนวคิด ทฤษฎี การตรวจวินิจฉัย ระบบโรค และกระบวนการดูแลรักษาสุขภาพกระบวนการสร้างเสริม ป้องกัน และดูแลรักษาสุขภาพ ด้วยการบำบัดรักษาทางกายหรือกายบำบัด อาหารและสมุนไพร และพิธีกรรม อย่างไรก็ตาม ระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนานั้นยึดถือเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ โดยจะปรากฏพิธีกรรมแทรกอยู่ในกระบวนการสร้างเสริม ป้องกัน และดูแลรักษาสุขภาพ

วิธีการดูแลรักษาสุขภาพในระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนาเป็นการดูแลสุขภาพ ที่มีความบรรสานสอดคล้องกันภายใต้บริบทของสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การเจ็บป่วยจึงไม่ได้มองถึงเพียงส่วนประกอบใดส่วนประกอบหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นความสัมพันธ์ ของทุกสิ่งประกอบขึ้นมาในชีวิต การรักษาก็ได้มุ่งเน้นกระทำต่อส่วนร่างกายที่แสดงออกของ การเจ็บป่วยเท่านั้น การกระทำต่อชุมชน สังคม จิตใจหรือจิตวิญญาณผ่านความเชื่อศรัทธา สามารถสะท้อนกลับในการรักษาความเจ็บป่วยได้เช่นกัน ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดในทุกกระบวนการ คือจิตใจที่ถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการควบคุมและมีอิทธิพลต่อส่วนประกอบชีวิตด้านอื่น ๆ อีกด้วย

3. แนวทางการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้ บริบทการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

จากแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับชีวิตและจิตใจตามแนวทางของพุทธปรัชญาและ วิธีการดูแลรักษาสุขภาพในระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนาอันประกอบด้วยปรัชญาแนวคิด ทฤษฎีที่อธิบายถึงสมุฏฐานโรค การวินิจฉัยและกระบวนการในการป้องกันและดูแลรักษาสุขภาพ ทั้งด้านกายบำบัด พิธีกรรมบำบัด สมุนไพรบำบัด อาหารบำบัดและการประพฤติปฏิบัติที่มีผล ต่อภาวะสุขภาพที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วนั้น แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการดำรงอยู่ของ การบำบัดรักษาร่วมกับการใช้บริบทสภาพแวดล้อมทางสังคมหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของ คนในสังคมไว้ได้ จึงเป็นฐานแนวคิดที่นำมาใช้พัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภายใต้บริบทการแพทย์พื้นบ้านล้านนาที่มีการเชื่อมโยงของผู้ป่วย หมอ บุคคลรอบข้าง ผู้ป่วย ชุมชน สังคม สภาพแวดล้อมและวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประกอบด้วยกิจกรรม ของคลินิก 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 พุดคุย สุขใจ มีการพุดคุยรับฟัง ทำนายทายทักและฤกษ์ยาม ดวงชะตา

1. การพุดคุยรับฟัง เป็นกระบวนการสร้างความไว้วางใจและการเปิด ใจให้เกิดขึ้นตามมาในการทำความเข้าใจปัญหาของแต่ละบุคคล

2. ทำนายทายทัก เป็นการค้นหาปัญหาของคนไข้เจ็บป่วยและหาแนวทางในการปฏิบัติในวิถีชีวิต เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาคำนวณหาทางปรับแก้ที่ดีที่สุดและการดำรงอยู่ในทางที่เหมาะสมในอนาคตจนเกิดความสุขทางกายและจิตใจไปพร้อมกัน

3. ฤกษ์ยาม ดวงชะตา เป็นการหาวันเวลาอันเป็นมงคลเพื่อดำเนินกิจกรรมในวิถีชีวิต ผูกโยงเข้ากับวัน เดือน ปี เกิดของแต่ละบุคคล เข้ากับช่วงเวลาของการทำกิจกรรมมงคลต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสบายใจของแต่ละบุคคล

ส่วนที่ 2 กิจกรรมบำบัด เป็นการใช้กิจกรรมมาช่วยในการบำบัดรักษา อาทิ

1. ฤชิตัตตน เป็นการบริหารร่างกายที่ประสานร่างกายและจิตใจเข้าด้วยกันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตทำให้ผู้ที่บริหารมีความสามารถที่จะรักษาความสงบเยือกเย็นของจิตใจและความสงบในภาวะจิตสำนึกได้มากขึ้น

2. ไม้มงคล เป็นการจัดการระบบนิเวศและการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพพันธุ์พืชภายในบริเวณบ้านผูกโยงกับความเชื่อในการใช้งานไม้มงคลแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเภทเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต เป็นไม้ที่มีชื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจและจิตใจ เช่น ข่อย ตันกล้วย เป็นต้น และ 2) ประเภทคุ้มครองสวัสดิภาพ แบ่งเป็นไม้ที่เกี่ยวกับผี เชื่อว่าป้องกันผีได้ เช่น โบหนด ธรณีสาร เป็นต้น ไม้ที่เกี่ยวกับกลิ่น มีกลิ่นหอมช่วยให้เกิดการผ่อนคลาย เช่น หอมไกล กระดังงา เป็นต้น และไม้ที่เกี่ยวกับพิธีกรรม เช่น ต้นโชค ต้นขนุน เป็นต้น

3. ทำอาหาร อาหารเป็นภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพโดยผ่านอาหารการกินตามวิถีชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพชนทั้งในภาวะปกติและในภาวะพิเศษ ภาวะเจ็บป่วย มีข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการกินอาหารเฉพาะโรคเพื่อการสร้างและซ่อมแซมสุขภาพ รวมทั้งในภาวะตั้งครรภ์หรือหลังคลอด วัยเด็ก วัยสูงอายุ มีข้อห้ามและข้อปฏิบัติในด้านอาหาร ตลอดจนพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอาหารประจำวันและอาหารในงานมงคลและงานบุญก่อให้เกิดคุณค่าทางโภชนาการ คุณค่าของบุคคลการมีส่วนร่วมและความสุขใจที่ได้ประกอบอาหารให้ผู้อื่นรับประทาน เป็นการส่งเสริมสุขภาพทางกายและจิตใจผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม

4. ตุ้มข่อย ตุ้มเป็นสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในงานพิธีทางพุทธศาสนามีขนาดรูปทรงและรายละเอียดด้านวัสดุต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามความเชื่อและพิธีกรรม ตลอดจนตามความนิยมในแต่ละท้องถิ่น ส่วนชื่อนั้นเป็นผืนธงสามเหลี่ยมขนาดเล็ก การทำตุ้มและข่อยทำให้ได้ฝึกสมาธิในการประดิษฐ์เครื่องพิธีกรรม เป็นการฝึกบริหารร่างกายในกล้ามเนื้อมัดเล็กของมือ ฝึกความคิดในการรังสรรค์ลวดลายประดับและความสงบของจิตใจที่จดจ่อกับสิ่งประดิษฐ์นี้

5. จ้อยซอ เป็นการใช้น้องเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่า จ้อย ซอ มาสื่อความเข้าใจกับผู้ป่วยถึงความในใจที่ฝังจิตใญ่มานานจนเป็นต้นเหตุทำให้เกิดอาการไม่สบาย ขณะเดียวกันผู้ป่วยก็จะได้รับความเพลิดเพลิน ประโลมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ป่วยอีกทางหนึ่ง

6. สวยดอก หรือกรวยดอกไม้ ทำจากใบตองม้วนขดเป็นกรวยและ

ประดิษฐ์ตกแต่งด้วยการพับใบตอง สวยดอกเป็นเครื่องสักการบูชาของคนล้านนาในพิธีกรรม ทั้งมงคลและอวมงคลที่แสดงความหมายหรือความเชื่อบางประการ ทั้งยังเป็นการกล่อมเกล่าจิตใจให้มีความสุขบ่อ่อนโยนจากการประดิษฐ์สร้างสรรค์งานใบตองไปพร้อมกันด้วย

ส่วนที่ 3 สมานิบัติ เป็นการทำให้จิตใจมีสติตั้งมั่นเป็นสมาธิ เกิดความสงบในจิตใจ อาทิ

1. ปฏิบัติธรรม ใช้หลักของการเจริญสติ โดยการฝึกเฝ้าสังเกตและดูแลตนเอง ทั้งทางกาย วาจาและใจอย่างใคร่ครวญ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโลกและชีวิตใหม่ ทั้งท่าที่แห่งการมอง การรับรู้ การวางจิตใจ และความรู้สึกทั้งหลาย การเจริญสติในชีวิตประจำวัน ผ่านอายตนะทั้งหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ต้องใช้สติสัมปชัญญะในการรู้ตัวและใช้สมาธิในการตั้งมั่นไม่ให้หลงไปตามอารมณ์

2. ฟังธรรม การฟังเป็นพฤติกรรมในการรับสารผ่านโสตประสาท อย่างตั้งใจเชื่อมโยงกับกระบวนการคิดในสมอง ทั้งนี้มีการกล่าวถึงอานิสงส์ของการฟังธรรมไว้ว่า ย่อมได้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง สิ่งที่ได้ฟังแล้วย่อมเข้าใจและแตกฉานขึ้น บรรเทาความสงสัยสงสัยได้ ทำความเห็นให้ตรงให้ถูกต้องได้ จิตใจผู้ฟังย่อมผ่องใส

3. สวดมนต์ เป็นการให้ความสนใจ ความศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ก่อให้เกิดความตั้งมั่นของจิตใจต่อสิ่งที่ศรัทธา รวมทั้งนำหลักคำสอนจากบทสวดมนต์มาใช้ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ หากผู้สวดมนต์มีความตั้งใจพิจารณาความหมายของการสวดมนต์จนเข้าใจและนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต จะทำให้ผู้ที่สวดมนต์มีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม รวมทั้งทำให้บุคคลเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง สามารถปรับตัวยอมรับและเผชิญกับความเจ็บป่วยอย่างเหมาะสม

ส่วนที่ 4 พิธีกรรมบำบัด เป็นการใช้พิธีกรรมตามวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นมาช่วยในการบำบัดรักษาอาการที่เกิดขึ้นทางจิตใจให้เกิดความสงบและยอมรับกับสภาพเป็นจริงที่เป็นอยู่ได้มากขึ้น อาทิ

1. บูชาเทียน มีสาเหตุมาจากคนไม่สบาย เจ็บไข้ได้ป่วยหรือมีปัญหาในชีวิต ต้องมาหาหมอเพื่อที่จะให้หมอได้ดูฤกษ์ยามที่จะทำเทียนและบูชาเทียน โดยให้บูชาที่บนหัวนอนผู้ป่วยหรือหน้าพระพุทธรูป โดยเชื่อว่าเมื่อบูชาเทียนแล้วจะทำให้อาการเจ็บป่วยหรือปัญหาที่เกิดขึ้นทุเลาเบาบาง ช่วยลดความฟุ้งซ่านจากความคิดวิตกกังวลต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

2. อาบน้ำมนต์ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยหรือถูกคุณไสยจะทำการรดน้ำมนต์หลังจากฟื้นฟู โดยจะเป่าเสกคาถาหรือใช้พุทธมนต์มาช่วยประโลมจิตใจและใช้น้ำเป็นสื่อในการชำระล้างและสร้างความสงบเย็นในจิตใจหลังจากเจอความเจ็บป่วยหรือปัญหาที่เกิดขึ้น

3. อ้องขวัญสู่ขวัญ การอ้องขวัญหรือเรียกขวัญและการสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่จะทำควบคู่กัน การเรียกขวัญและการสู่ขวัญมีการใช้คำไหวหรรหรือบทสวดและการเรียกขวัญจะมีการเสี่ยงทายซึ่งจะเป็นตัวบ่งบอกสาเหตุของการเจ็บป่วยและบ่งบอกว่า

ขวัญมาอยู่กับตัวของผู้ป่วยแล้วหรือยัง การสู่วัณจะเป็นกระบวนการเลี้ยงข้าวขวัญหรือเป็นการปลอบขวัญเมื่อได้กลับคืนเข้าสู่ตัวผู้ป่วยครบทั้ง 32 ขวัญ ให้อยู่กับตัวผู้ป่วยตลอดไป

4. ส่งเคราะห์ เป็นการประกอบพิธีกรรมเมื่อยามเจ็บป่วย การประสบอุบัติเหตุ การถูกใส่ร้ายป้ายสีหรือการถูกใส่ความ ถูกกักขังจองจำ เพื่อให้เคราะห์ทั้งหลายที่เชื่อว่าเป็นสาเหตุนั้นหายไปไม่ให้เกิดขึ้นอีก ทำให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น ผ่อนคลายจากหนักเป็นเบาจากเบาให้ดีขึ้น เกิดกำลังใจในการดำเนินชีวิต

5. สืบชาติตา การสืบชาติตาหรือชะตานี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการตรวจชะตาราศีของตนเองจากหมอผู้ชำนาญการทำให้ทราบว่าชะตาของตนเองขาดจึงต้องทำการสืบชะตาเพื่อเป็นการต่อชะตาของตนเองให้มีชะตาดีขึ้นและเป็นการปิดเคราะห์ที่จะเกิดกับตัว การสืบชะตาแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การสืบชะตาเทียน 2) การสืบชะตาผู้ป่วย และ 3) การสืบชะตาหลวง

6. บังสุกุลดิบ มีความเชื่อว่าคนเราเมื่อถึงคราวเคราะห์ที่จะมีอันเป็นไปถึงกับเสียชีวิต ทั้งที่เจ็บป่วยและไม่เจ็บป่วย จะมีขวัญออกจากร่างไปปรากฏให้ผู้อื่นซึ่งจะเป็นใครก็ได้ทั้งที่ยังไม่ถึงเวลาที่สมควรตาย อีกนัยหนึ่งการที่ผู้นั้นเจ็บป่วยก็จะเชื่อว่าผู้นั้นขวัญออกไปเก็บรอยมีรอยเท้าให้ผู้อื่นได้เห็นในลักษณะที่แตกต่างกัน

7. สวดบาตร เป็นความเชื่อของชาวล้านนาที่นับถือศาสนาพุทธ ในสมัยก่อนเมื่อมีผู้ป่วยแต่โรงพยาบาลไม่ค่อยมี จำต้องอาศัยพุทธศาสนาเข้าช่วย โดยมีความเชื่อว่าการเจ็บป่วยบางอย่างก็อาจป่วยด้วยสาเหตุจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็น หมอเมื่อหรือผู้รู้จะแนะนำให้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาประกอบพิธีนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล

8. ฟังเทศน์มหาวิบาก มาจากความเชื่อของชาวล้านนาที่นับถือศาสนาพุทธว่า เมื่อมีผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรังรักษาไม่หายหรือคนน่าจะตายแต่ก็ไม่ยอมตาย แม้ว่าลูกหลานได้ให้การรักษาเยียวยาต่าง ๆ ไปแล้วก็ยังไม่หายจากโรค จึงให้ผู้ป่วยได้สดับรศพระธรรมเทศนา อันเป็นการชี้ทางไปสู่สุคติเพื่อวาระสุดท้ายของชีวิตก็จะดับไปอย่างสงบ

9. สุม่าแก้วทั้งสาม การประกอบพิธีกรรมนี้มาจากความเชื่อวาทุทธศาสนิกชนมีการไปทำบุญที่วัด อาจไปทำผิดต่อข้อห้ามในทางพุทธศาสนาจึงมีบาปกรรมติดตัวมา ส่งผลให้เกิดความเจ็บป่วย ไม่สบายเรื้อรังแม้กระทั่งในวาระสุดท้ายของชีวิตก็ยังทรมานทรมายไม่สงบลงได้อย่างง่ายดาย การทำพิธีกรรมนี้เชื่อกันว่าจะได้ไม่ติดค้างเวรกรรมไว้ในชาตินี้

ในการดำเนินการเริ่มต้นจากส่วนที่ 1 เป็นลำดับแรก เพื่อเป็นการคัดกรองผู้ป่วยที่เข้ามา ทั้งนี้อยู่ที่การประเมินว่าผู้ป่วยเหมาะสมต่อการบำบัดรักษาด้วยวิธีการส่วนใดเป็นลำดับ ระดับความรุนแรงของสุขภาพทางจิตใจนั้นขึ้นอยู่กับหมอจะเป็นผู้แนะนำหรือตรวจและวินิจฉัย ส่วนการบำบัดรักษา ป้องกัน ส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพจะสามารถเรียงลำดับจากส่วนที่ 1 คือระดับไม่รุนแรงจนไปถึงระดับที่ 4 คือรุนแรง ทั้งนี้ไม่จำกัดเพียงรูปแบบ

ตามลำดับดังกล่าวเท่านั้น หมอหรือตัวผู้ป่วยเองสามารถเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมต่อสภาพอาการและความต้องการของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับตามแต่ละส่วนเพราะกิจกรรมแต่ละส่วนมีความจำเพาะของตนเองและสามารถปรับเปลี่ยนไปยังส่วนอื่นได้ตามความเหมาะสมต่อสภาพอาการความเจ็บป่วยและผู้ที่เข้ารับบริการ ทั้งนี้คลินิกจิตเวชชุมชนนี้สามารถเป็นส่วนประกอบในการรักษาร่วมกับการบำบัดรักษาของคลินิกทางกายอื่น ๆ ที่สามารถเป็นทางเลือกในการดูแลรักษาสุขภาพของประชาชนต่อไปได้

อภิปรายผล

แนวทางในการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้นี้ใช้กรอบคิดในการมองชีวิตที่สัมพันธ์กันของร่างกายและจิตใจบนพื้นฐานของพุทธปรัชญาและนำกิจกรรมในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน รวมทั้งการใช้ศักยภาพของชุมชนมาช่วยในการดูแลรักษาสุขภาพแบบเป็นองค์รวม ตามบริบทและหน้าที่ของคนในสังคม โดยคลินิกแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 พุดคุย สุขใจ ส่วนที่ 2 กิจกรรมบำบัด ส่วนที่ 3 สมาธิบำบัด และส่วนที่ 4 พิธีกรรมบำบัด ซึ่งกิจกรรมของคลินิกมีส่วนที่สอดคล้องกับปรัชญา ศรีตะวันทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในผู้ที่เป็โรคจิตเภทในคลินิกจิตเวชโรงพยาบาลสุโขทัย โดยได้มีการส่งเสริมพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้ที่เป็นโรคจิตเภท 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ด้านกิจกรรมทางกาย ด้านโภชนาการ ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ด้านการจัดการกับความเครียด และด้านการพัฒนาทางจิตวิญญาณ (รัชณี ศรีตะวัน, 2549)

ในส่วนของการพุดคุย สุขใจ การใช้ฤกษ์ยาม ดวงชะตามาเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของธัญญา นาคบุตร ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านโหราศาสตร์กับความสุขในที่ทำงานของพนักงาน บมจ.ธนาคารกรุงไทย สำนักงานใหญ่ สายงานปฏิบัติการ โดยพบว่ากลุ่มเป้าหมายใช้บริการโหราศาสตร์เพื่อปรึกษาปัญหาด้านครอบครัว เพื่อช่วยลดความเครียดและเพื่อเพิ่มความสุข (ธัญญา นาคบุตร, 2556) ทั้งนี้ดาราศาสตร์ยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนล้านนาผ่านคติความเชื่อเรื่องดวงดาว ที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตในการสร้างระบบปฏิทินของชาวล้านนา ทำให้ทราบระยะเวลาที่แน่นอนของวันเดือนปีต่าง ๆ และการคำนวณระยะเวลาในอนาคตหรือทราบถึงสภาวะอากาศ ฤดูกาล ซึ่งสามารถที่จะคาดคะเนล่วงหน้า โดยใช้หลักสถิติหรือการคำนวณ จนเป็นศาสตร์ที่ได้รับการเชื่อถือและสืบทอดกันเรื่อยมา (ธวัชชัย ทำทอง, 2559)

ส่วนของกิจกรรมบำบัด การใช้ฤชิตัดตน สอดคล้องกับการศึกษาของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ที่เสนอฤชิตัดตน ขยับกายสบายชีวิ ด้วยกายบริหารแบบไทย ฤชิตัดตนพื้นฐาน 15 ท่า กล่าวว่าการบริหารร่างกายด้วยท่าฤชิตัดตนทำให้ร่างกายตื่นตัว แข็งแรง และเป็นการพักผ่อนแล้ว มีการใช้สมาธิร่วมด้วยจะ

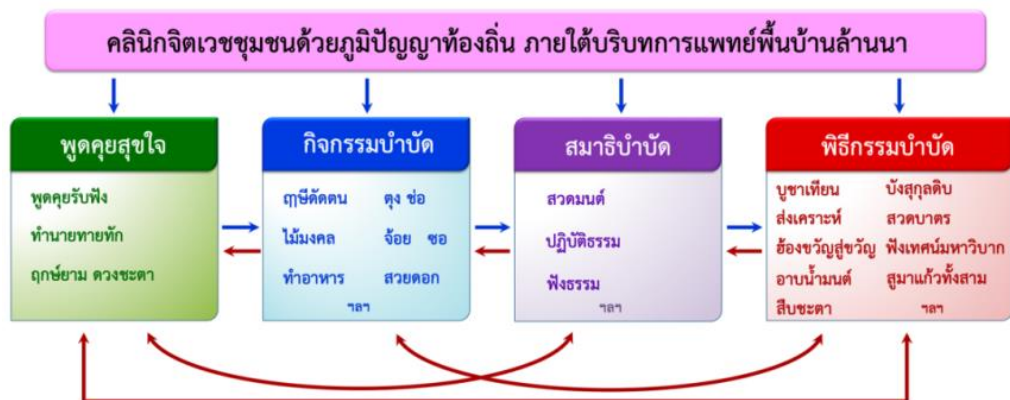
ช่วยยกระดับจิตใจให้พ้นอารมณ์ขุ่นมัว หงุดหงิด หมดห่วน ความท้อแท้ ความเครียด (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2556) สำหรับกิจกรรมการทำอาหารมีความสอดคล้องกับสมลักษณ์ นิมสกุล และคณะ ในการวิจัยการดูแลสุขภาพโดยภูมิปัญญาด้านอาหารการกินของชาวล้านนา ที่มีหลักคิดและความเชื่อเกี่ยวกับอาหารเพื่อการดูแลสุขภาพของชาวล้านนา อาหารป้องกันและรักษาโรค อาหารสำหรับบุคคลในภาวะต่าง ๆ อาหารเสริมสร้างสุขภาพ วิธีการประกอบอาหาร ตำรับอาหารเพื่อการสร้างและ/หรือซ่อมแซมสุขภาพ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอาหารของชาวล้านนา (สมลักษณ์ นิมสกุล และคณะ, 2546) การทำสวดดอกมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของจารุนันท์ เซวานต์ดี ทำการศึกษาเรื่องสวดดอก: การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมหัตถศิลป์งานใบตองล้านนา สวดดอกเป็นสิ่งที่ประติษฐ์ที่ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการนำไปไหว้หรือการบูชา สันนิษฐานว่ามาจากการหลอมรวมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอดีตที่มาอยู่ร่วมกันในล้านนา และนำไปใช้ในทางศาสนา พิธีกรรม ประเพณี สวดดอกจึงต้องทำอย่างประณีตบรรจง ผูกโยงเข้ากับจินตนาการ ส่งผลให้เกิดจิตที่ตั้งมั่นในการทำกิจกรรม ไม่ฟุ้งซ่านและมีเป้าประสงค์เพื่อการทำไปบูชาสิ่งที่ตนเองศรัทธา (จารุนันท์ เซวานต์ดี, 2559)

ส่วนของสมาธิบำบัด มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อุไรวรรณ พลจร ในการศึกษาผลของการสวดมนต์แบบพุทธต่อความวิตกกังวลของผู้ป่วยมะเร็งโลหิตวิทยาที่ได้รับยาเคมีบำบัด การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการสวดมนต์แบบพุทธช่วยลดความวิตกกังวลของผู้ป่วยที่ได้รับเคมีบำบัดเพื่อรักษามะเร็งโลหิตวิทยาได้ (อุไรวรรณ พลจร, 2558) และการเจริญสติเป็นกระบวนการเรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญและขาดไม่ได้ในการจัดการกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา ในการสร้างคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงภายใน (จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร, 2553)

ในส่วนกิจกรรมพิธีกรรมบำบัดนั้น มีการใช้พิธีกรรมตามความเชื่อและวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนามาช่วยบำบัดรักษาอาการที่เกิดขึ้นทางจิตใจผ่านการทำกิจกรรมพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยและสังคายนางค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านล้านนา จนกระทั่งได้ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา เล่มที่ 4 การดูแลสุขภาพสุขภาพ (จิต) ด้วยพิธีกรรมบำบัด ของระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนา (หมอมือเมือง) (ยิ่งยง เทาประเสริฐ, 2546) มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเสริม ป้องกันและดูแลสุขภาพด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ หรือเรียกว่าเป็นพิธีกรรมบำบัด เทียบเคียงได้กับจิตเวชหรือการบำบัดทางสุขภาพจิต ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างเสริม ป้องกัน และดูแลสุขภาพ (ยิ่งยง เทาประเสริฐ และกันยานุช เทาประเสริฐ, 2547)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้คลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
ภายใต้บริบทการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้บริบทการแพทย์พื้นบ้านล้านนาที่อาศัยพื้นฐานแนวคิดทางพุทธปรัชญาและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา มาร่วมใช้กับบริบทการดูแลสุขภาพจิตของคนในชุมชน การปรับให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมปัจจุบันและกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยโดยยังคงมนต์ทางกายและจิตใจในการรักษาสุขภาพ จึงได้แนวทางพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนนี้ขึ้นมา ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 พฤกษยสุขใจ ส่วนที่ 2 กิจกรรมบำบัด ส่วนที่ 3 สมาธิบำบัด และส่วนที่ 4 พิธีกรรมบำบัดโดยจะสามารถเรียงลำดับจากส่วนที่ 1 จนถึงส่วนที่ 4 อยู่ภายใต้การประเมินโดยหมอว่าผู้ป่วยเหมาะสมต่อการบำบัดรักษาด้วยวิธีการส่วนใดทั้งนี้ไม่จำกัดเพียงรูปแบบตามลำดับดังกล่าวเท่านั้น หมอหรือตัวผู้ป่วยสามารถเลือกกิจกรรมของคลินิกที่เหมาะสมต่อสภาพ อาการและความต้องการของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับ เพราะกิจกรรมแต่ละส่วนมีความจำเพาะของตนเองและสามารถปรับและเปลี่ยนไปยังส่วนอื่นได้ตามความเหมาะสมต่อสภาพอาการเจ็บป่วยและความประสงค์ของผู้เข้ารับบริการ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวทางในการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้บริบทการแพทย์พื้นบ้านล้านนาใช้ฐานแนวคิดในการพัฒนาจากพุทธปรัชญาที่อธิบายร่างกายและจิตใจด้วยชั้น 5 และใช้วิธีการดูแลสุขภาพจิตในระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนาซึ่งมีพื้นฐาน

ทางด้านวัฒนธรรมความเชื่อเดิมของท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจนได้แนวทางในการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้บริบทของการแพทย์พื้นบ้านล้านนาที่มีกิจกรรม 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 พุดคุย สุขใจ ส่วนที่ 2 กิจกรรมบำบัด ส่วนที่ 3 สมาธิบำบัด และส่วนที่ 4 พิธีกรรมบำบัด ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการนำไปใช้และติดตามผลกับคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาคลินิกจิตเวชชุมชนที่สามารถตอบสนองต่อทางเลือกในการดูแลสุขภาพของประชาชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. (2556). ฤๅษีคัดตนชัยบาดาย สบายชีวี ด้วยกายบริหารแบบไทย ฤๅษีคัดตนพื้นฐาน 15 ท่า. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โฟสต์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน).
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2550). สันติวิธีกับสุขภาพ: ความรุนแรงและสันติวิธี กับการจัดการความขัดแย้งในระบบบริการสุขภาพ ใน โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ (บรรณาธิการ). สุขภาพสังคม: ความขัดแย้ง ความรุนแรง กับระบบบริการสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท หนังสือดีวัน จำกัด.
- จารุพันธ์ เชวนดี. (2559). สวยดอก: การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมหัตถศิลป์งานใบตองล้านนา. ดำรงวิชาการ, 15(2), 117-144.
- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2553). จิตตปัญญาศึกษา: การเรียนรู้สู่จิตสำนึกใหม่. กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีนา.
- ตะวันชัย จิระมุขพิทักษ์ และคณะ. (2562). ช่องว่างในการเข้าถึงบริการจิตเวชและภาระทางเศรษฐกิจศาสตร์ ปีที่ 2. เรียกใช้เมื่อ 30 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.hsri.or.th/researcher>
- รัชชัย ทาทอง. (2559). ดาราศาสตร์กับวิถีชีวิตคนล้านนา. จังหวัดลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ธัญญา นาคบุตร. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านโหราศาสตร์กับความสุขในที่ทำงานของพนักงาน บมจ.ธนาคารกรุงไทย สำนักงานใหญ่ สายงานปฏิบัติการ. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (2546). ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา เล่ม 4 การดูแลรักษาสุขภาพ (จิต) ด้วยพิธีกรรมบำบัดของระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนา (หมอเมือง). เชียงราย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. สำนักงานภาค).

- ยิ่งยง เทาประเสริฐ และกันยานุช เทาประเสริฐ. (2547). ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา สาขาหมอผีพิธีกรรมบำบัดตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา สาขาหมอผีพิธีกรรมบำบัด. จังหวัดเชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย .
- รัชนี้ ศรีตะวัน. (2549). พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในผู้ที่เป็นโรคจิตเภทในคลินิกจิตเวช โรงพยาบาลสุโขทัย. ใน สารนิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช. มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- วิชัย โชควิวัฒน์. (2551). ชุดความรู้ที่สัมพันธ์กับมิติจิตวิญญาณ (Spiritual dimension) ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
- ศุทธา เอื้ออภิสิทธิ์วงศ์ และคณะ. (2560). การส่งเสริมสุขภาพจิต: แนวคิด หลักฐาน และแนวทางปฏิบัติ. จังหวัดเชียงใหม่: หจก.วนิดาการพิมพ์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). จากจิตวิทยา สู่จิตภาวนา. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2563 จาก <https://www.watnyanaves.net/th>
- สมลักษณ์ นิมสกุล และคณะ. (2546). คู่มือการดูแลรักษาสุขภาพโดยภูมิปัญญาด้านอาหารการกินของชาวล้านนา. ใน รายงานการวิจัยศูนย์ประสานงาน สกว. ภาค เขตเชียงราย - พะเยา - ฝาง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุภาพร คชารัตน์. (2560). จาก “สุขภาพ” สู่ “สุขภาวะ” : การปฏิรูประบบสุขภาพของวงการสาธารณสุขไทย. Veridian E - Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 102), 2803-2819.
- อุไรวรรณ พลจร. (2558). ผลของการสวดมนต์แบบพุทธต่อความวิตกกังวลของผู้ป่วยมะเร็งโลหิตวิทยาที่ได้รับเคมีบำบัด. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่. มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศ
เกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร*
FACTORS AFFECTING OF GEN Y FEMALE ON BUYING BEHAVIOR
SOUTH KOREA COSMETIC BRAND IN BANGKOK

สุชาติ ชนะพิมพ์

Suchadee Chanapim

รลิตา สังข์บุญนาค

Rasita Sangboonnak

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: chanapim.ch@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง อิทธิพลของปัจจัยด้านการสื่อสารแบบปากต่อปาก, ปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้า, ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค และปัจจัยด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายที่เคยซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 23 – 28 ปี สถานภาพโสด ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 - 25,000 บาท ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการสื่อสารแบบปากต่อปาก คุณค่าตราสินค้า ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมอง และองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01, 4.00, 4.09 และ 4.09 ตามลำดับ ผลการวิจัยสมมติฐาน พบว่า การสื่อสารแบบปากต่อปาก, คุณค่าตราสินค้า, ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค และองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์โดยรวมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อโดยเฉลี่ยต่อเดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

* Received 29 March 2021; Revised 8 April 2021; Accepted 19 April 2021

0.01 และ 0.05 แต่ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อต่อครั้ง (บาท)

คำสำคัญ: เครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้, พฤติกรรมการซื้อ, ผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวาย

Abstract

The objectives of this research article were to study word of mouth factors, brand equity factors, marketing mix factors (4C's) and product component factors affecting of Gen Y female on buying behavior South Korea cosmetic brand in Bangkok. The research is quantitative research. Collect data by questionnaire. Samples for this research were Gen Y female who have bought the South Korea cosmetic brand is 400 employees. The statistics used for analyzing were multiple linear regression analysis. The result revealed that the most of the respondents are aged between 23 - 28 years old, being single, have a bachelor's degree or equivalent, most of them are working as private company employees/ employees, earning average monthly income at 15,001 - 25,000 baht. The respondents have overall word of mouth, brand equity, marketing mix 4c's and product component was at good level. The mean was 4.01, 4.00, 4.09 and 4.12, respectively. The results of the hypothesis found that word of mouth, brand equity, marketing mix 4c's and product component factor is affected gen y female buying behavior South Korea cosmetic brand in Bangkok, the frequency of purchasing per month at statistical significant levels of 0.01 and 0.05. But did not affected gen y female buying behavior South Korea cosmetic brand in Bangkok, the average expense per time (baht).

Keywords: South Korea Cosmetic, Buying Behavior, Gen Y female

บทนำ

ปัจจุบันตลาดของเครื่องสำอางในประเทศไทยมีสัดส่วนตลาดเป็นลำดับที่ 3 ของภาพรวมตลาดภูมิภาคเอเชีย รองจากประเทศเกาหลีใต้และประเทศญี่ปุ่น โดยผลิตภัณฑ์ดูแลผิวจากประเทศเกาหลีใต้ยังคงครองตลาดเครื่องสำอางของประเทศไทยเป็นอันดับ 1 เป็นเพราะคุณภาพและชื่อเสียงของแบรนด์ที่ทำการตลาดอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการทำตลาดของ

ประเทศไทยในปัจจุบันยังเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ 48% เมื่อทำการเปรียบเทียบกับตลาดด้านความงามขนาดใหญ่ของประเทศเกาหลีใต้ที่สามารถเจาะตลาดเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว่า 85% เพราะพบว่าคนไทยมีพฤติกรรมการดูแลด้านความงามที่เปลี่ยนแปลงไป โดยให้ความสำคัญกับขั้นตอนการดูแลผิวหน้าที่มากขึ้น เห็นได้ชัดเจนจากการที่มีกลุ่มสกินแคร์เกิดขึ้นในตลาดมากมายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 โดยมีขั้นตอนของการใช้สกินแคร์ก่อนลงเครื่องสำอางถึง 7 สเต็ป ขณะที่ประเทศไทยมี 3 สเต็ป และตลาดความงามของประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้นในวงจรของการเติบโต ซึ่งทำให้มีโอกาสเติบโตได้อีกมาก ในประเทศเกาหลีใต้นั้นมีขนาดตลาดเครื่องสำอางอันดับต้น ๆ ของโลก เพราะผู้บริโภคไม่ได้ยึดติดกับกลุ่มพรีเมียมเพียงอย่างเดียวแล้ว แต่เปิดรับกลุ่มแมสทีจหรือแมส (กลุ่มผู้บริโภคชั้นกลาง หรือชั้นล่าง) หากมีคุณภาพดีหรือเทียบเท่ากับกลุ่มพรีเมียม (ประชาชาติธุรกิจ, 2561) ลิซ่า ฮอง นักวิเคราะห์และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัยทางด้านความงามและแฟชั่นในเอเชียของบริษัท Euromonitor International ได้มีการกล่าวถึง ทศนคติของคนไทยที่มีต่อทิศทางแบรนด์เครื่องสำอางจากประเทศเกาหลีใต้นั้น ผู้บริโภคคนไทยยังคงให้ความสนใจอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากแบรนด์จากประเทศเกาหลีใต้มีความโดดเด่นในด้านความสวยและความงาม โดยผลิตภัณฑ์ด้านความงาม อาทิเช่น ครีมบำรุงผิวหน้าและผิวกาย ครีมลบเลือนริ้วรอย ก็ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากคุณภาพที่ดีเทียบเท่าแบรนด์ดังจาก ยุโรป ประเทศอเมริกา และประเทศญี่ปุ่นแล้วเครื่องสำอางจากประเทศเกาหลีใตียังมีข้อได้เปรียบเรื่องของราคาที่ถูกลงกว่า ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ตราสินค้าหรือชื่อเสียงของแบรนด์เครื่องสำอางจากประเทศเกาหลีใต้เป็นที่จดจำและได้รับความนิยมจากผู้บริโภคอย่างแพร่หลายในประเทศไทยและยังสามารถขยายไปยังผู้บริโภคทั่วโลกอีกด้วย (โพลีซันนิง, 2561)

เมื่อทำการเจาะลึกไปยังกลุ่มเป้าหมายที่มีผลต่อการเติบโตของตลาดโดยรวมในเรื่องผลิตภัณฑ์ด้านความงามแล้ว จะสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 4 กลุ่มหลัก คือ กลุ่ม Gen Z, กลุ่ม Gen Y, กลุ่ม Gen X และกลุ่ม Baby Boomer โดยกลุ่ม Generation - Y หรือกลุ่มคนที่มีอายุ 23 - 39 ปี เกิดปี พ.ศ. 2524 - 2540 ซึ่งอยู่ในวัยเริ่มทำงาน จะเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ยึดครองสัดส่วนตลาดมากถึง 43% ทั้งในแง่ของมูลค่าและปริมาณ โดยที่กลุ่มเป้าหมายนี้จะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของตลาด เนื่องจากลักษณะเด่นของกลุ่มคน Gen Y คือชอบติดตอสื่อสารกับเพื่อนหรือคนลักษณะใกล้เคียงกันอยู่เสมอ นอกจากนี้การเข้าถึงข้อมูลก็ง่ายขึ้นจากแหล่งข้อมูลออนไลน์ที่น่าเชื่อถือยิ่งทำให้คนเจนเนอเรชั่นนี้กลายเป็นกลุ่มที่ “ตัดสินใจบนข้อมูล” และด้วยข้อมูลที่มีอยู่อย่างมหาศาลนี้เองที่ทำให้กลุ่ม Gen Y ในประเทศไทยเป็นคนช่างเลือก ต้องเกิดความมั่นใจในสินค้าหรือได้ทดลองใช้สินค้าจึงจะตัดสินใจซื้อ (วารณ กิตติอารีพงศ์, 2561) เมื่อดูในแง่ของกำลังซื้อผู้บริโภคจะมีกำลังซื้อโดยเฉลี่ย 500 - 1,500 บาท ประมาณ 58.1% ราคาสูงกว่า 1,500 บาท 29.6% และราคาต่ำกว่า 500 บาท 12.2% ซึ่งเป็นกำลังที่อยู่ในระดับกลาง แต่มีอัตราการ

ขยายตัวสูง ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ด้านราคาเหมาะสมกับคุณภาพ โดยแบรนด์ที่กลุ่มเจเนอเรชันวายเลือกใช้จะมีทั้งผลิตภัณฑ์ที่เป็น Mass Brand และพรีเมียมแบรนด์ (มาเก็ตติ้งอุปส์, 2562)

จากข้อมูลในช่วงต้นที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานั้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะทำการศึกษากิจกรรมที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานคร ในเรื่องปัจจัยด้านการสื่อสารแบบปากต่อปาก ปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค และปัจจัยด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดนี้จะสามารถนำไปเป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาปรับปรุง การบริหารงาน การวางแผนเพื่อทำกลยุทธ์ทางการตลาด และเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันเพื่อเพิ่มยอดขายและเพิ่มส่วนครองตลาด โดยผู้วิจัยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ประกอบการ บริษัท Startup และ SMEs ที่มีความต้องการที่จะผลิตหรือจัดจำหน่ายเครื่องสำอาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านการสื่อสารแบบปากต่อปากต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้าต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภคต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย คือ ผู้บริโภคเพศหญิงเจเนอเรชันวายในเขตกรุงเทพมหานคร อายุระหว่าง 23 - 39 ปี ที่เคยซื้อเครื่องสำอางกลุ่ม Mass Brand ที่นำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งไม่สามารถทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรคำนวณการกำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ไม่เกิน 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้ขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้บริการ ณ.ห้างสรรพสินค้าเขตเขตปทุมวัน เขตห้วยขวาง เขตคันนายาว เขตลาดพร้าว และเขตบางขุนเทียน จนได้ข้อมูลครบจำนวนเขตละ 80 คน รวมทั้งสิ้น 400 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยรวบรวมข้อมูลจากแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประยุกต์เป็นคำถามในแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วน จำนวนคำถามทั้งหมด 81 ข้อ

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviations) และสถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน และค่าร้อยละของลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคเพศหญิง ประกอบด้วย อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
อายุ		
อายุ 23 – 28 ปี	196	49.00
อายุ 34 – 29 ปี	129	32.25
อายุ 39 – 35 ปี	75	18.75
รวม	400	100
สถานภาพ		
โสด	302	75.50
สมรส / อยู่ด้วยกัน	90	22.50
รวม	400	100
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	47	11.75
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	278	69.50
สูงกว่าปริญญาตรี	75	18.75
รวม	400	100
อาชีพ		
นักเรียน / นิสิต / นักศึกษา	59	14.75
ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	53	13.25
พนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง	186	46.50
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	84	21.00
อื่น ๆ	18	4.50
รวม	400	100

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่าหรือเทียบเท่า 15,000 บาท	88	22.00
15,001 - 25,000 บาท	143	35.75
25,001 - 35,000 บาท	92	23.00
35,001 - 45,000 บาท	26	6.50
45,001 บาท ขึ้นไป	51	12.75
รวม	400	100

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 23 – 28 ปี จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 มีสถานภาพโสด จำนวน 302 คน คิดเป็นร้อยละ 75.50 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 69.50 ส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 - 25,000 บาท จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 35.75

การสื่อสารแบบปากต่อปากของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4. ซึ่งจำแนกตามรายด้าน คือ ด้านข้อมูลผลิตภัณฑ์ ด้านประสิทธิภาพ และ 01 ด้านการให้คำแนะนำ มีระดับความคิดเห็นโดยรวมในด้านข้อมูลผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19, 3.3 และ 96. ตามลำดับ คุณค่าตราสินค้าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ใน 92 4 ระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .00 ซึ่งจำแนกตามรายด้าน คือ ด้านการรับรู้คุณภาพของตราสินค้า มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4. 21 ด้านทรัพย์สินอื่น ๆ ของตราสินค้า ด้านตระหนักรู้ในตราสินค้า ด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า และด้านความภักดีต่อตราสินค้า มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19, 4.13, 3.3 และ 92. 54ตามลำดับ ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภคความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ซึ่งจำแนกตามรายด้าน คือ ด้านความต้องการของผู้บริโภคมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อ และด้านการสื่อสาร มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13, 4.03 และ 3.94 ตามลำดับ องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ซึ่งจำแนกตามรายด้าน คือ ด้านศักยภาพที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ด้านผลิตภัณฑ์หลัก ด้านผลิตภัณฑ์ควบ ด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์ และด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20, 4.12, 4.3 และ 08.ตามลำดับ 96

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศ

เกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ส่วนใหญ่ซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ย 2 ครั้ง/เดือน และด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ต่อครั้ง (บาท) พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ย 1,391 บาท/ครั้ง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน

สมมติฐานข้อที่ 1 การสื่อสารแบบปากต่อปาก มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณการสื่อสารแบบปากต่อปากต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	- 0.423	0.476		- 0.888	0.375
ด้านข่าวเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ (X_1)	0.207	0.123	0.096	1.688	0.092
ด้านการให้คำแนะนำ (X_2)	0.263	0.105	0.149	2.504*	0.013
ด้านประสบการณ์ (X_3)	0.103	0.099	0.062	1.045	0.297
$r = 0.252$			$R^2_{Adj} = 0.056$		
$R^2 = 0.063$			$SEE = 0.993$		

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยการสื่อสารแบบปากต่อปาก ด้านการให้คำแนะนำ มีค่าเท่ากับ 0.013 มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณการสื่อสารแบบปากต่อปากต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ต่อครั้ง (บาท)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
Regression	6948886.864	3	2316295.621	2.591	0.052
Residual	354018713.1	396	893986.649		
Total	360967600.0	399			

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ พบว่า การสื่อสารแบบปากต่อปาก มีค่า Sig. เท่ากับ 0.052 ซึ่งมากกว่า 0.05 หมายความว่า การสื่อสารแบบปากต่อปากไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขต กรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ ต่อครั้ง (บาท) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 2 คุณค่าตราสินค้า มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณคุณค่าตราสินค้าต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขต กรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	- 0.267	0.566		- 0.472	0.637
ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า (X_4)	0.344	0.111	0.173	3.114**	0.002
ด้านการรับรู้คุณภาพของตราสินค้า (X_5)	- 0.204	0.128	- 0.094	- 1.588	0.113
ด้านความภักดีต่อตราสินค้า (X_6)	0.219	0.099	0.136	2.216*	0.027
ด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า (X_7)	0.245	0.134	0.122	1.827	0.069
ด้านสินทรัพย์อื่น ๆ ของตราสินค้า (X_8)	- 0.036	0.125	- 0.017	- 0.285	0.776
$r = 0.276$			$R^2_{Adj} = 0.064$		
$R^2 = 0.076$			SEE = 0.989		

** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 * อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า คุณค่าตราสินค้า ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า มีค่าเท่ากับ 0.002 และ ด้านความภักดีต่อตราสินค้า มีค่าเท่ากับ 0.027 มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขต กรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณคุณค่าตราสินค้าต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขต กรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ต่อครั้ง (บาท)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
Regression	4911713.400	5	982342.680	1.087	0.367
Residual	356055886.6	394	903695.144		
Total	360967600.0	399			

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณค่าตราสินค้า มีค่า Sig. เท่ากับ 0.367 ซึ่งมากกว่า 0.05 หมายความว่า คุณค่าตราสินค้าไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ต่อครั้ง (บาท) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 3 ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภคต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	- 0.879	0.606		- 1.450	0.148
ด้านความต้องการของผู้บริโภค (X_9)	0.145	0.139	0.058	1.042	0.298
ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (X_{10})	0.193	0.126	0.086	1.533	0.126
ด้านความสะดวกในการซื้อ (X_{11})	0.000	0.101	0.000	- 0.004	0.997
ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ด้านการสื่อสาร (X_{12})	0.341	0.105	0.185	3.258**	0.001
$r = 0.262$			$R^2_{Adj} = 0.059$		
$R^2 = 0.069$			SEE = 0.991		

** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภคด้านการสื่อสาร มีค่าเท่ากับ 0.001 มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 7 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภคต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ต่อครั้ง (บาท)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
Regression	8066158.564	4	2016539.641	2.257	0.062
Residual	352901441.4	395	893421.371		
Total	360967600.0	399			

จากตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค มีค่า Sig. เท่ากับ 0.062 ซึ่งมากกว่า 0.05 หมายความว่า ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภคไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ต่อครั้ง (บาท) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 4 องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 8 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	- 0.366	0.643		- 0.568	0.570
ด้านผลิตภัณฑ์หลัก (X ₁₃)	0.266	0.133	0.115	2.000*	0.046
ด้านรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (X ₁₄)	- 0.043	0.123	- 0.020	- 0.352	0.725
ด้านผลิตภัณฑ์ควบ (X ₁₅)	0.169	0.156	0.073	1.080	0.281
ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง (X ₁₆)	0.315	0.116	0.176	2.710**	0.007
ด้านศักยภาพที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (X ₁₇)	- 0.149	0.130	- 0.066	- 1.144	0.253
r = 0.266			R ² _{Adj} = 0.059		
R ² = 0.071			SEE = 0.991		

** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 * อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ ด้านผลิตภัณฑ์หลัก มีค่าเท่ากับ 0.046 และด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง มีค่าเท่ากับ 0.007 มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 9 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ต่อครั้ง (บาท)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
Regression	6381582.740	5	1276316.548	1.418	0.217
Residual	354586017.3	394	899964.511		
Total	360967600.0	399			

จากตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ พบว่า องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ มีค่า Sig. เท่ากับ 0.217 ซึ่งมากกว่า 0.05 หมายความว่า องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ต่อครั้ง (บาท) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การสื่อสารแบบปากต่อปาก ด้านการให้คำแนะนำ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชลธิศ บรรเจิดธรรม กล่าวว่า การสื่อสารแบบปากต่อปากสำคัญมากที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค เนื่องจากการสื่อสารจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ใช้ผลิตภัณฑ์แล้วเกิดความพึงพอใจ จึงบอกต่อไปยังบุคคลอื่น (ชลธิศ บรรเจิดธรรม, 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Massie, K. S. ได้ศึกษาเรื่อง “สื่อสังคม ข้อความทางอีเมลล์ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ Zalora Fashion ผ่านทางร้านค้าของผู้บริโภคออนไลน์” (The Effect of Social Media, Direct Email, and Electronic Word of Mouth (E - WOM) on Consumer Purchase Decision at Zalora Fashion Online Store) ผลการศึกษา พบว่า การสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ Zalora Fashion ผ่านทางร้านค้าออนไลน์ของผู้บริโภค (Massie, K. S., 2016)

2. คุณค่าตราสินค้า ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า และด้านความภักดีต่อตราสินค้า มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับกับแนวคิดของ ศศินภา เลหาสินณรงค์ กล่าวว่า คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity) เป็นส่วนสำคัญในการธุรกิจและช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ มีส่วนช่วยเรื่องผลกำไร และเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับตราสินค้าและบริการ โดยที่คุณค่าตราสินค้าจะส่งผลด้านความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคอีกด้วย (ศศินภา เลหาสินณรงค์, 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของสญาฯ ไทยแท้ คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอาง Kiehl's ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณค่าตราสินค้า

มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอาง Kiehl's ด้านความถี่ในการซื้อในรอบ 6 เดือน และด้านงบประมาณในการซื้อต่อครั้ง (สญาญ ไทยแท้, 2559)

3. ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค ด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเนอร์ชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทรูจิ มาศโอสถ กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดแบบใหม่ หรือ 4C's ว่าการตลาดแบบนี้เป็นความสำคัญในการดำเนินธุรกิจในยุคใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และเป็นการกระตุ้นให้ผู้ผลิตได้ศึกษาถึงความต้องการของผู้บริโภคให้มากขึ้น (จันทรูจิ มาศโอสถ, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติณา จันทรหรวร ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ากีฬาสีผ่านช่องทางแอปพลิเคชันอินสตาแกรมของผู้บริโภคระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภคในด้านความต้องการของผู้บริโภคด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ากีฬาสีผ่านช่องทางแอปพลิเคชันอินสตาแกรม (กฤติณา จันทรหรวร, 2559)

4. องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ ด้านผลิตภัณฑ์หลัก และด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเนอร์ชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญโสภา ปิ่นพงศา กล่าวว่า องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์จะเป็นแนวทางที่ใช้ในการกำหนดนโยบายของผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงคุณสมบัติ กล่าวคือ ความสามารถของผลิตภัณฑ์ในการจูงใจตลาด ลักษณะและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ส่วนประสมบริการและคุณภาพบริการ และในขณะเดียวกันการตั้งราคานั้นถือเกณฑ์คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ (เพ็ญโสภา ปิ่นพงศา, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิติภัทร เกษวิริยะการ ศึกษาเรื่อง การศึกษาถึงอิทธิพลขององค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (Product Component) ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ในกลุ่ม Pre - serum ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (Product Component) โดยรวมส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์ Pre - Serum อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาจากปัจจัยรายด้านพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญไปที่ 4 ด้านที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ Pre - Serum ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์หลัก ด้านรูปร่างผลิตภัณฑ์ ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง และด้านผลิตภัณฑ์ควบ (ปิติภัทร เกษวิริยะการ, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นด้านการสื่อสารแบบปากต่อปาก คุณค่าตราสินค้า ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค และองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับดี

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01, 4.00, 4.09 และ 4.12 ตามลำดับ โดยการสื่อสารแบบปากต่อปาก, คุณค่าตราสินค้า, ส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองผู้บริโภค, องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ และปัจจัยโดยรวมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ของผู้บริโภคเพศหญิงเจนเอเรชั่นวายในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านความถี่ในการซื้อโดยเฉลี่ยต่อเดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีส่วนแบ่งทางการตลาดรองลงมาจากประเทศเกาหลีใต้ เป็นต้น เพื่อให้เห็นข้อเปรียบเทียบ จุดเด่น จุดด้อย ของเครื่องสำอางในแต่ละประเทศ และเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการหรือผู้แทนจัดจำหน่าย ที่จะสามารถนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดต่อไป 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางแบรนด์ประเทศไทย เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็น จุดเด่น จุดด้อย ของเครื่องสำอางที่ผลิตในประเทศไทย และเพื่อเป็นประโยชน์โดยตรงกับผู้ประกอบการในการนำผลวิจัยไปใช้ศึกษาปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดและผลิตภัณฑ์ต่อไป 3) ควรศึกษาความพึงพอใจและแนวโน้มพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภค เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ในการบริหารและเพิ่มศักยภาพในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด 4) ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางเพราะปัจจัยที่ศึกษามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศเกาหลีใต้ แต่ผู้บริโภคยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยเหล่านี้มากนัก 5) ควรศึกษากลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ประกอบการและผู้สนใจในอนาคตได้นำข้อมูลการศึกษาไปเปรียบเทียบ ทำการแบ่งส่วนตลาด และวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์เพื่อปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤตินา จันทรหวร. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ากีฬาสีผ่านทางแอปพลิเคชันอินสตราแกรมของผู้บริโภคระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- จันทรจุจิ มาศโอสถ. (2560). ส่วนประสมการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านสื่อเว็บไซต์ LAZADA Thailand. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชลธิศ บรรเจิดธรรม. (2557). การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร และความเหมาะสมของตนเองส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องหนังของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- ประชาชาติธุรกิจ. (2561). เจาะตลาดความงามจีน-เกาหลี โอกาส... ผู้ประกอบการไทย. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2562 จาก <https://prachachat.net/marketing/news-109541>
- ปิติกัทร เกษวิริยะการ. (2560). การศึกษาถึงอิทธิพลขององค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (Product Component) ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ในกลุ่ม Pre-serum ของผู้บริโภค ในเขต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เพ็ญโสภาก ปิ่นพงศา. (2554). องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์และความตระหนักรู้ (brand awareness) ในตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางกำลัง เอ็ม 150 ของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โพธิ์ชันนิง. (2561). นักวิจัยความงามเกาหลีเจาะพฤติกรรมคนไทย. เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2563 จาก <https://positioningmag.com/1182948>
- มาเก็ตติ้งอุปส์. (2562). สถิติล่าสุด พฤติกรรม การซื้อเครื่องสำอางและสินค้าบิวตี้ของคนไทย. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2563 จาก <https://www.marketingoops.com/reports/beauty-product-thai-buying-behavior-2018/>
- วารณี กิตติอารีพงศ์. (2561). พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อและความคาดหวังของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมรักษาผิวผ่าน ช่องทางออนไลน์ ของคนช่วงอายุ 19–30 ปี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศศิณา เลาสินณรงค์. (2557). คุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ (ความตั้งใจ ความสนใจ ความต้องการ และการตัดสินใจซื้อ) สินค้าแบรนด์เนมแท้. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สญาญ ไทยแท้. (2559). คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอาง Kieh!s ของ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Massie, K. S. (2016). The Effect of Social Media, Direct Email, and Electronic Word of Mouth (E-WOM) on Consumer Purchase Decision at Zalora Fashion Online Store. Journal EMBA, 4(2), 714-725.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดจังหวัดปทุมธานี*

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF PRIVATE SCHOOL ADMINISTRATORS IN PATHUMTHANI

ฐิติภรณ์ อุทัยพย์

Thitiporn Usub

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

Pimolpun Phetsombat

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Rajamagala University of Technology Thanyaburi, Thailand

E-mail: thitiporn_u@mail.rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 335 คน และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNImodified และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ แลกเปลี่ยนวิธีการในการแก้ปัญหา 2) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ควรมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรภายในโรงเรียน คอยให้คำแนะนำปรึกษาความช่วยเหลือ ส่งเสริมบุคลากร 3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ศึกษาความต้องการของบุคลากรรายบุคคล 4) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีการสานสัมพันธ์กับบุคลากร แลกเปลี่ยนความต้องการหรือปัญหาในการทำงาน 5) ด้านการมีลักษณะพิเศษ วิเคราะห์และประเมินความสามารถในการทำงานของบุคลากร หาข้อมูลเพื่อเรียนรู้เพิ่มเติม

* Received 30 March 2021; Revised 9 April 2021; Accepted 20 April 2021

หรือวิธีการพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น 6) ด้านการสร้างบารมี ควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีความยุติธรรม เป็นกัลยาณมิตร ทุ่มเทในการทำงาน และสามารถโน้มน้าวและ 7) ด้านการมีวิสัยทัศน์ ควรมี การสื่อสารให้รู้ว่อนาคตสถานศึกษาจะต้องดำเนินไปทิศทางใด และมีเป้าหมายหลักร่วมกัน รวมถึงเข้าใจถึงแนวปฏิบัติ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนเอกชน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to examine current and desirable conditions of transformational leadership of private school administrators in Pathum Thani, and 2) to investigate guidelines for the development of transformational leadership of school private school administrators in Pathumthani. The sample of this research consisted of 335 private school teachers in Pathum Thani selected using simple random sampling method. The informants from the interviews were seven school administrators in Pathum Thani who had a Master's Degree in Educational Administration and held in administrative positions of educational institutions for 7 years or more. The research instruments were questionnaires and interview forms. The research was analyzed through frequency, percentage, mean, standard deviation, PNImodified and content analysis. The research findings were as follows. 1) The current and desirable conditions of transformational leadership of private school administrators in Pathum Thani were at a high level. 2) The guidelines for the development of transformational leadership of private school administrators in Pathumthani included the following: 1) intellectual stimulation. Stimulate creativity Exchange methods for solving 2) To take into account individuals, individuals should interact with staff within the school, provide advice, consult with help. Promoting people 3) in the field of inspiration Study the needs of individual personnel 4) in the field of ideological influence. Exchange of work needs or problems 5) In the field of characteristics, analyze and evaluate the ability of personnel. Find information to learn more or how to improve yourself 6) The creation of barbarians should be a good, fair, fair example. 7) In the field of vision, there should be communication to know which direction the school future must go and share the main goals, as well as understand the guidelines.

Keywords: Transformational Leadership, School Administrators, Private Schools

บทนำ

ระบบการบริหารการจัดการศึกษาแบบเดิม การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและสร้างทักษะของบุคคลให้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขมีพฤติกรรมใฝ่รู้ที่จะเป็นพลังปัญญาเพื่อรักษาคุณภาพชีวิตที่ดี และช่วยขัดเกลาให้คนละอายต่อบาป มีทักษะในการประกอบอาชีพ เคารพกฎหมาย รู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสามารถ ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งสามารถช่วยสร้างสรรค์สังคม และพัฒนาประเทศชาติในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีปรัชญาที่นิยมนำมาจัดการศึกษา ได้แก่ ลัทธินิรันตรนิยม (Perennialism) สารัตถนิยม (Essentialism) พัฒนาการนิยม (Progressivism) บูรณาการนิยม (Reconstructionism) และอัตถภาวะนิยม (Existentialism) ปัจจุบันโลกมีกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โลกที่เคยกว้างใหญ่กลับเล็กลงดินแดนแต่ละประเทศที่อยู่ห่างไกลกันสามารถติดต่อกันได้ภายในเวลาเสี้ยววินาที ทะเลและภูเขาซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติที่เคยเป็นอุปสรรคในการติดต่อกลับเลือนหายไปจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน นับจากนี้ต่อไปโลกกำลังก้าวเข้าสู่ระยะแห่งการเปลี่ยนยุคเปลี่ยนสมัย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของประวัติศาสตร์โลกในยุคโลกาภิวัตน์ เมื่อโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารการจัดการศึกษาในรูปแบบเดิม ๆ ก็มิอาจใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพได้ดังเช่นยุคก่อน เพราะอิทธิพลของสื่อเทคโนโลยีและวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนา ตระหนักรู้ในหน้าที่ และความรับผิดชอบ ความเสมอภาค คุณธรรมและความรู้ที่สามารถบูรณาการเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

ภาวะผู้นำเป็นบุคคลที่จุดประกายวิสัยทัศน์ให้แก่บุคคลหรือบุคลากร กำหนดแนวทางหรือในการทำงานให้กับผู้ตาม โดยผ่านกระบวนการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วจึงส่งผลให้การบริหารภายในโรงต้องปรับเปลี่ยนให้ทันยุคทันสมัย เมื่อมีการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี การเป็นอยู่ของบุคคลก็เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้วิถีชีวิตของคนแตกต่างจากเมื่อก่อน การเรียนรู้ การทำงานก็เปลี่ยนไป ผู้บริหารในยุคนี้ก็จะเจอกับความยากในการบริหารคนเพิ่มขึ้นไปอีกระดับ เพราะแต่ละบุคคลจะมีความคิดที่แตกต่างจากเมื่อก่อน และมีความเป็นโลกส่วนตัวสูง ดังนั้นภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญมาก ทั้งต้องเป็นบุคคลที่จุดประกายวิสัยทัศน์ กำหนดแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน คอยพัฒนาบุคคลชี้แนะแนวทางในการดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์ และเน้นการทำงานเป็นทีม มีทักษะการสื่อสารที่เข้าใจได้ง่ายและตรงกัน อีกทั้งยังต้องหมั่นพัฒนาและ

ปรับตัวอยู่เสมอ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนั้นมีความสำคัญ เนื่องจากการเรียนการสอนมีการพัฒนามากมาย มีการใช้หลักการศึกษาต่าง ๆ มาประกอบการพัฒนาการเรียนการสอนในห้องเรียน ตลอดจนมีการศึกษาอบรมออนไลน์เพื่อให้สะดวกแก่การพัฒนาตนเอง แต่อย่างไรก็ตามนอกจากการพัฒนาการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้ว ระบบบริหารจัดการในโรงเรียนก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะหากมีระบบการจัดการที่ดีแล้ว จะทำให้บุคลากรภายในโรงเรียนทำงานง่ายขึ้น สำหรับผู้บริหารโรงเรียนสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการมีวิสัยทัศน์และคิดแผนสำหรับการพัฒนาและสนับสนุนสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียน ในสมัยนี้ที่การศึกษามีการแข่งขันสูง หากโรงเรียนใดมีการริเริ่มสิ่งต่าง ๆ ก่อนก็จะเป็นการได้เปรียบในสนามการแข่งขันด้านการศึกษา การริเริ่มนี้ไม่จำกัดแค่การริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ แต่รวมถึงการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ถ้าหากผู้นำไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้ตามจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร

การจัดการศึกษาเอกชนจังหวัดปทุมธานี ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจังหวัดปทุมธานีได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งนอกจากจะช่วยแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาให้กับรัฐแล้ว ยังช่วยสร้างโอกาสทางการศึกษา ช่วยทำให้ระบบการศึกษาเกิดการแข่งขันด้านคุณภาพ เป็นทางเลือกให้กับผู้ปกครองและผู้เรียน ซึ่งรัฐได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาเอกชนมาอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้ระบบการศึกษาเอกชนจังหวัดจังหวัดปทุมธานี มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนในการพัฒนาการศึกษาของประเทศไปสู่เป้าหมายและทิศทางที่กำหนด จึงได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเอกชนจังหวัดจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2561 - 2564 ขึ้น โดยการเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2560 - 2564 ซึ่งนอกจากเป็นการรองรับความท้าทายจากภายนอกและภายในของระบบการศึกษาเอกชนแล้ว ยังเป็นการยกระดับบทบาทของการศึกษาเอกชนในช่วงของการปฏิรูปการศึกษาของจังหวัดจังหวัดปทุมธานีอีกด้วย

โรงเรียนเอกชนในจังหวัดจังหวัดปทุมธานี เป็นสถานศึกษาของเอกชนที่จัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนในระบบ หรือโรงเรียนนอกระบบ ที่มีใช้เป็นสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ดำเนินงานตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 จำแนกโรงเรียนเอกชน ซึ่งในโรงเรียนเอกชนนั้นจำเป็นต้องมีการบริหารที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เข้ากับปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกโรงเรียนให้เหมาะสม ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารของโรงเรียนจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นแนวทางการบริหารงานของโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร และควรปรับปรุงแบบการบริหารจัดการอย่างไรเพื่อตอบสนองและเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับการบริหารในรูปแบบใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเอกชน จังหวัดจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน ปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียน เอกชน จำนวน 335 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ สถานภาพ ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา มีลักษณะเป็น แบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพ ที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน ปทุมธานี แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ชนิด 5 ระดับ (พิมลพรรณ เพชรสมบัติ, 2561, น. 61 - 65) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมด้วยตนเอง แล้วทำการ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) และค่าดัชนี PNI Modified

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหาร สถานศึกษาโรงเรียนเอกชน ปทุมธานี ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเอกชน จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลความ ต้องการจำเป็นที่มีค่าสูงที่สุดมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน ปทุมธานี โดยรวม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ สถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	43	12.84
	หญิง	292	87.16

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
รวม		335	100.00
การศึกษา	ปริญญาตรี	314	93.73
	ปริญญาโท	16	4.78
	สูงกว่าปริญญาโท	5	1.49
	รวม	335	100.00
ประสบการณ์ ในการทำงาน	น้อยกว่า 5 ปี	70	20.90
	6 - 10 ปี	126	37.61
	11 - 15 ปี	71	21.19
	16 ปีขึ้นไป	68	20.30
รวม		335	100.00

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน ปทุมธานี

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษา		สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI modified	อันดับ
		$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล		
1	ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	3.80	0.69	มาก	3.89	0.67	มาก	0.024	3
2	ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล	3.75	0.70	มาก	3.75	0.68	มาก	-	7
3	ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	3.83	0.70	มาก	3.92	0.67	มาก	0.022	6
4	ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	3.82	0.71	มาก	3.93	0.66	มาก	0.029	2
5	การมีลักษณะพิเศษ	3.83	0.72	มาก	3.94	0.68	มาก	0.030	1
6	การสร้างบารมี	3.88	0.70	มาก	3.97	0.67	มาก	0.024	4
7	การมีวิสัยทัศน์	3.92	0.64	มาก	4.01	0.62	มาก	0.023	5
ค่าเฉลี่ย		3.83	0.69	มาก	3.91	0.66	มาก	0.022	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน ปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน ปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าดัชนี PNI modified พบว่า ด้านมีลักษณะพิเศษหรือพรสวรรค์และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีค่าดัชนี (PNI modified = 0.030) เป็นอันดับแรก

2. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี 7 ด้าน จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษาสำนักงานคณะ กรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา

แนวทางการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ด้านวิชาการนั้น นำเทคโนโลยีจัดเก็บเอกสารข้อมูลในเชิงระบบ ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนการสอน

ช่วยให้การนำเสนอเนื้อหาการเรียนการสอนมีความน่าสนใจขึ้น และสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียนและครูได้มากขึ้น การใช้ AR, VR, AI ในการจัดเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ และวิทยาการคำนวณ เช่น การเรียนออนไลน์โดยผ่านแพลตฟอร์ม Google Classroom, Google Meets, Zoom นำระบบ WiFi มาใช้ในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นคว้าสะดวกยิ่งขึ้น ใช้ Window 10 ในการจัด การเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ให้นักเรียน และปัจจุบันมีการเรียน CODING จึงมีการใช้ MicroBit, หุ่นยนต์ Maqueen, TKC Coding Kid, หุ่นยนต์เดินตามเส้น, Code.org, Google Form, Scratch, Make Code ฯลฯ ส่วนของครูมีการอบรมด้านคอมพิวเตอร์อย่างต่อเนื่อง จากสถาบันคอมพิวเตอร์ เช่น QR CODE, Google Form, Google Doc., Coding การใช้โปรแกรม itool ของ oxford ในรายวิชาภาษาอังกฤษ พัฒนางานบุคลากร เรื่องการติดตามงานจากบุคลากร การประสานงาน การประชุม เช่น การจัดประชุม video conference บริหารทั่วไป การสื่อสาร การขอข้อมูลจากผู้ปกครองและชุมชนที่เกี่ยวข้อง การใช้ ก๊อกรุ่นโดยใช้ระบบเซ็นเซอร์เพื่อลดการจับต้องสัมผัสสัมผัสตามมาตรการป้องกันกันแพร่ระบาดของเชื้อโรค การคัดกรองผู้มาติดต่อกับทางโรงเรียนผ่าน QR Code การเปิดช่องทางการสื่อสารกับผู้ปกครอง/นักเรียน และบุคลากรภายในองค์กร ผ่าน Line App. งบประมาณ การจัดเก็บข้อมูล เรื่องของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร การนำงบประมาณลงสู่การจัดโครงการต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการ ศึกษาหาความรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพื่อประยุกต์การจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียน ซึ่งอาจมีการอบรมครูรวมถึงผู้บริหารของโรงเรียน

ด้านที่ 2 ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล

แนวทางการพัฒนาบุคลากรเป็นรายบุคคล เป็นการพัฒนาบุคลากรในรายบุคคลตามเนื้อหาวิชาที่สอน ส่วนมากเป็นการอบรมหรือสัมมนา เพื่อพัฒนาความรู้ ส่งครูเข้าอบรมตามความถนัดและตามวิชาที่สอน เพื่อให้เกิดความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ทำความเข้าใจประชุมชี้แจงเรื่องของบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคุณครูแต่ละท่าน เสนอแนะแนวทางของคุณครูแต่ละท่านว่าอยากพัฒนาในเรื่องใด จากนั้นให้ครูจัดทำ ID plan เพื่อทราบว่าคุณครูจะพัฒนาตนเองในด้านใดบ้าง วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ของบุคลากรรายบุคคล โดยนำข้อมูลมาจากการประเมินผลการปฏิบัติงาน และความประพฤติในปีที่ผ่านมา วางแผนพัฒนาสมรรถนะ และความประพฤติ ให้ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล โดยใช้การนิเทศแบบกัลยาณมิตร บุคลากรที่อยู่มีผลการปฏิบัติงานที่ยังไม่ได้มาตรฐานควรได้รับการนิเทศแบบ Coaching หรืออาจบูรณาการด้วยวิธีการแบบเพื่อนช่วยเพื่อน แล้วแต่กรณี ในทางตรง ผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานที่ดีอยู่แล้วจะได้รับการพัฒนาแบบส่งเสริมสนับสนุน ให้โอกาสให้กล้าคิด การทำ และพัฒนาภาวะผู้นำของครูต่อไป กำหนดให้ครูทำแผนพัฒนาตนเองเสนอต่อฝ่ายบริหารและดำเนินการติดตามการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนางานอย่างใกล้ชิด การใช้ PLC มาเป็นเครื่องมือในการประเมินประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลถึงการยกระดับศักยภาพผู้เรียนด้วย มีการจัดส่งคุณครูและบุคลากรเข้ารับการอบรมตามสถานที่ต่าง ๆ ตามสาขาวิชาที่ตนเองได้รับมอบหมาย

ส่งอบรมตามความสมัครใจ หรือสิ่งที่ครูต้องการ จัดการฝึกอบรมครูให้มีความรู้ เพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ตามความต้องการของบุคคลนั้น ๆ พัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคลตามสาขาวิชาของตนเอง โดยการเข้ารับการอบรม สัมมนา

ด้านที่ 3 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ

แนวทางการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร สร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัลกับครู ถ้านักเรียนมีผลงานการแข่งขันที่ดี หรือครูรับผิดชอบงานในหน้าที่ได้ดีไม่มีบกพร่อง ชมเชยต่อหน้าคนอื่นในที่ประชุม หรือหากผู้ปกครอง/บุคคลภายนอกชมเชยมา ก็จะมาเล่าให้ครูทุกคนฟังในที่ประชุม มอบ ช่อดอกไม้แสดงความยินดี ยกย่องติดยาประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง ชุมชนทราบ การเลื่อนขั้นเงินเดือน ปรับตัวให้เข้ากับทีมงานเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและพลังในการทำงานร่วมกัน โดยพยายามสื่อให้ทีมงานเห็นถึงความจริงใจ ซื่อสัตย์ การแสดงความมีวิสัยทัศน์ ใช้ศิลปะในการพูดให้ทีมงานทำงานอย่างทุ่มเท คอยควบคุมชี้แนะอย่างเป็นมิตร สร้างความเข้าใจให้ตรงกันได้ และสามารถร่วมกันทำงานกับทีมงานและเป็นที่พึ่งพาได้ เสริมสร้างบรรยากาศในการทำงาน ลดภาระงานครูเท่าที่จำเป็น จัดสัมมนาให้กับคุณครู

ด้านที่ 4 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

แนวทางการกำหนดเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม กำหนดเป้าหมายที่ต้องสามารถวัดค่าได้ มีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม อยู่ที่ตัวผู้เรียนหรือเด็ก ด้านวิชาการ มีความรู้เพียงพอในการเข้าศึกษาต่อ ม.1 และมีผลสอบ O - NET ป.6 ระดับ 50 ขึ้นไปทุกวิชา ด้านคุณธรรมจริยธรรม คาดหวังให้นักเรียนมีมารยาทในการเข้าสังคม ไหว้กราบอย่างถูกวิธี โดยมีการประเมินทุกปีในช่วงการสอบกลางภาคและปลายภาค มีการดำเนินงานวางรูปแบบแนวทางในการทำงาน โดยมีการกำหนดรูปแบบ Model ในการทำงานที่สอดคล้องกับบริบทการทำงาน กำหนดรูปแบบการบริหารวิชาการที่ชัดเจน โดยมีรูปแบบของโรงเรียน โดยการนำโมเดลลงสู่การปฏิบัติ การนิเทศการสอน การติดตามการสอน และการประเมินผลการดำเนินงาน ด้านบุคลากร วางกรอบแนวทางในการทำงาน มีการติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ กำหนดเป้าหมายที่ต้องการโดยใช้ข้อมูลจากสภาพความจำเป็นอย่างเจาะจง มีทิศทางสามารถวัดได้ มีความเป็นไปได้ กำหนดระยะเวลาในการดำเนินงาน กำหนดแผนงานแบบมุ่งผลลัพธ์ เพื่อให้การดำเนินงานยึดเป้าหมายที่กำหนดไว้

ด้านที่ 5 ด้านการการมีลักษณะพิเศษ

แนวทางการบูรณาการความสามารถที่หลากหลายเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ โดยให้ครูทำงานร่วมกัน เข้ากลุ่มสาระฯ เพื่อให้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การปฏิบัติงานของผู้บริหารและคุณครูสามารถหลอมรวมให้เข้ากับตัวเนื้องาน สามารถบริหารงานได้หลายด้านเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน วิเคราะห์สภาพปัญหา แล้วเชื่อมโยงแผนงานที่จัดทำเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหา โดยจัดบทบาทหน้าที่โดยการมอบหมายเป็นคำสั่งทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการตามความเหมาะสมของบุคลากร

เพื่อให้มีการถือหนุ่การทำงานแต่ละทีมมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน พยายามสร้างความเข้าใจของทีมงานด้วยการประชุม ติดตามงาน การติดต่อสื่อสารอย่างทั่วถึง และมีเป้าหมายเดียวกัน

ด้านที่ 6 ด้านการสร้างบารมี

แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้เต็มศักยภาพ ผู้บริหารร่วมคิดร่วมทำในงานต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด โดยไม่ปล่อยให้ครูทำตามลำพัง คอยช่วยเหลือแก้ไขปัญหาไปพร้อมกับเขา ทุกขั้นตอน มีการประชุมชี้แจงงานที่ชัดเจนและนโยบายการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจและแนวทางเป้าหมายที่ชัดเจนให้กับคุณครู สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและต่อการทำงานเป็นทีมให้แก่บุคลากร ให้เงินเดือน ค่าตอบแทน ตามสภาพงานที่ทำ รวมถึงการขึ้นเงินเดือน/ค่าตอบแทน เบี้ยเลี้ยง สวัสดิการต่าง ๆ จัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน และอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในโรงเรียน

ด้านที่ 7 ด้านการมีวิสัยทัศน์

แนวทางการกำหนดกิจกรรมและแนวทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ เป้าหมาย แต่ละเป้าจะสำเร็จได้ต้องมีกิจกรรมหรือแนวทางที่กระชับ ปฏิบัติได้จริง ไม่ออกนอกประเด็น เพื่อไม่ให้เสียเวลาในการทำ โดยจำเป็นต้องพัฒนาร่วมกันทุกภาคส่วน และไม่ส่งผลกระทบต่อภาระงานหลักของครูที่ต้องคอยดูแลเด็กของตน วางแผนประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ โดยคุณครูทุกท่านได้มีแนวทางและเป้าหมายที่ตรงกัน เพื่อกำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน ผ่านการระดมความคิด ให้คุณครูมีองค์ความรู้ความเข้าใจในด้านเดียวกัน และเสริมสร้างความเข้าใจเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความสามารถในการสื่อสารให้รู้ว่อนาคตสถานศึกษาจะต้องดำเนินไปทิศทางใด และมองเห็นภาพการปฏิบัติงานในอนาคต สามารถอธิบายและจูงใจให้ บุคลากรมองไปในทิศทางอันเดียวกัน มีเป้าหมายหลักร่วมกัน และเข้าใจถึงแนวปฏิบัติเพื่อบรรลุผลสำเร็จของสถานศึกษาร่วมกัน การที่ผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและกว้างไกล สามารถนำพาครูและบุคลากรไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ได้ เป็นการวางแผนการปฏิบัติงานรับมือกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้ประสบความสำเร็จอย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ คมกฤษ พรหมฉิน ได้ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา (คมกฤษ พรหมฉิน, 2560) พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และสอดคล้องกับ อาจารย์

ฉัตรมณี ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา จังหวัดกระบี่ พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเช่นกัน (อาจารย์ ฉัตรมณี, 2560)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ 1) การมีลักษณะพิเศษ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อาจารย์ ฉัตรมณี ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา จังหวัดกระบี่ (อาจารย์ ฉัตรมณี, 2560) พบว่า ด้านการมีลักษณะพิเศษ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติในสิ่งที่ดี ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ออกมาจากภายในให้ ผู้ตามได้เห็น เพื่อเป็นแบบอย่างที่เหมาะสม และจงใจให้ผู้ตามได้ปฏิบัติตาม จนเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือ 2) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ สอดคล้องกับ รุ่งนภา จันทรัส ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 (รุ่งนภา จันทรัส, 2562) พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา สอดคล้องกับ จิระเดช สวัสดิ์ภักดิ์ ได้ศึกษา การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด (จิระเดช สวัสดิ์ภักดิ์, 2562) พบว่า ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารกระตุ้นให้ผู้ตามคิดแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มองหาวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน 4) การสร้างบารมี สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อรรถวิทย์ ชื่นจิตต์ ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทเอกชนเอกชนเอกชนราย ในกรุงเทพมหานคร (อรรถวิทย์ ชื่นจิตต์, 2557) พบว่า ด้านการสร้างบารมี โดยรวมอยู่ในระดับมาก การที่ผู้บริหารสถานศึกษานั้นเป็นผู้ที่ให้เกียรติผู้ร่วมงานอยู่เสมอ ไม่เปิดเผยความลับของผู้ตาม เมื่อเกิดสถานการณ์วิกฤตสามารถควบคุมและพลิกวิกฤตเป็นโอกาสได้ เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พุดจาไพเราะด้วยถ้อยคำที่สุภาพ มีความเป็นกันเอง เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้แสดงความคิดเห็น มีวิสัยทัศน์ และสามารถสื่อสารให้ผู้ตามเข้าใจได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ Bass, B. M. เป็นกระบวนการซึ่งผู้นำส่งอิทธิพลต่อผู้ตาม โดยการปลุกเร้าความเข้มแข็งและความ เป็นเอกลักษณ์ของผู้นำ (Bass, B. M., 1985) ซึ่งสอดคล้องกับ Weber, M. บารมีนั้นเป็นพรสวรรค์ที่อธิบายได้ถึงความมีอิทธิพลที่ไม่มีแนวทางที่ชัดเจน และอยู่นอกเหนือการควบคุมของกฎหมาย (Weber, M., 1947) 5) การมีวิสัยทัศน์ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อารีรัตน์ จินส ได้ศึกษา ภาวะผู้นำแบบบารมีของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 (อารีรัตน์ จินส, 2562) พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารควรมีแนวทางในการดำเนินงาน ผู้บริหารควรชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานแต่ละชนิด รวมถึงความคาดหวังให้มีความชัดเจนต่อครูและบุคลากรทราบถึงแนวทางการปฏิบัติ ผู้บริหารวางแผนและกำหนดเป้าหมายของงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ใช้เป็นเครื่องมือในการรวมพลังในการ

ทำงาน และใช้เป็นเครื่องมือวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในงาน ผู้บริหารควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เข้าใจง่าย สามารถปฏิบัติได้จริง ไม่ขัดต่อข้อบังคับ และนโยบายอื่น ๆ ในโรงเรียน สอดคล้องกับ รุ่งนภา จันทรลี ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 6) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ รุ่งนภา จันทรลี ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 (รุ่งนภา จันทรลี, 2562) พบว่า ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกในการโน้มน้าวใจ สื่อสารให้ครูและบุคลากรทราบถึงเป้าหมาย ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ กระตุ้นจิตวิญญาณ โดยผู้นำต้องเป็นต้นแบบและแสดงเป้าหมายที่มีให้ชัดเจน กล่าวเผชิญกับปัญหา สนใจการกระทำของผู้ตามทุกคน คอยให้คำแนะนำ คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ สอดคล้องกับ อรรถวิท ชื่นจิตต์ ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทเอกชนเอกชนรายในกรุงเทพมหานคร (อรรถวิท ชื่นจิตต์, 2557) พบว่า ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ นภัสนันท์ เบิกสีใส ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร เขต 23 (นภัสนันท์ เบิกสีใส, 2557) พบว่า ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 7 ด้าน โดยด้านที่มีค่า PNImodified สูงสุด คือ ด้านการมีลักษณะพิเศษ แนวทางการบูรณาการความสามารถที่หลากหลายเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ โดยให้ครูทำงานร่วมกันข้ามกลุ่มสาระฯ เพื่อให้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การปฏิบัติงานของผู้บริหารและคุณครูสามารถหลอมรวมให้เข้ากับตัวหน่วยงาน สามารถบริหารงานได้หลายด้านเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน วิเคราะห์สภาพปัญหา แล้วเชื่อมโยงแผนงานที่จัดทำเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหา โดยจัดบทบาทหน้าที่โดยการมอบหมายเป็นคำสั่งทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการตามความเหมาะสมของบุคลากร เพื่อให้มีการเกื้อหนุนการทำงานแต่ละทีม มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน พยายามสร้างความเข้าใจของทีมงานด้วยการประชุม ติดตามงาน การติดต่อสื่อสารอย่างทั่วถึง และมีเป้าหมายเดียวกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการมีลักษณะพิเศษนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะมีความสามารถความถนัดในด้านใด ประสิทธิภาพที่ได้พบเจอของแต่ละบุคคล สามารถบริหารงานได้หลายด้านเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา แล้วเชื่อมโยงแผนงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Burns (1978) กล่าวถึงการมีลักษณะพิเศษว่า เป็นการเกี่ยวข้องกับ การใช้วิสัยทัศน์ จิตสำนึกทางภารกิจและปลูกฝังความภูมิใจ เพื่อที่จะให้ผู้ตามมีความไว้วางใจ

ความรัก รักดี ความน่าเชื่อถือในตัวผู้นำ ภาวะผู้นำโดยการสร้างบารมี ถือเป็นศูนย์กลางของกระบวนการภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป เพราะมีอำนาจและอิทธิพลมากที่สุดในการบรรดากระบวนการอื่น ๆ มีการเกื้อหนุนในการทำงาน (Burns, J. M. , 1978) และสอดคล้องกับ Bruce, J. A. & Francis J. Y. กล่าวถึง การมีลักษณะพิเศษ ไว้ว่าเป็นความสามารถพิเศษในการบูรณาการงานหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกัน เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Bruce, J. A. & Francis J. Y., 2013) และ 7) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นภสันทน์ เบิกสีโส ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร เขต 23 (นภสันทน์ เบิกสีโส, 2557) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมและปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน คอยให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ตามที่มีปัญหาในการทำงาน และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ มีการพัฒนาตนเองโดยการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ รุ่งนภา จันทรลี ได้ศึกษา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จันทบุรี เขต 2 (รุ่งนภา จันทรลี, 2562) พบว่า ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา 2) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 4) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 5) การมีลักษณะพิเศษ 6) การสร้างบารมี และ 7) การมีวิสัยทัศน์ สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการสร้างบารมี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ค่าดัชนี PNImodified ด้านการมีลักษณะพิเศษ เป็นอันดับแรก และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล เป็นอันดับสุดท้าย ทำให้ทราบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันนั้น ควรมีหลักการบริหารตามภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้ง 7 ด้าน เพื่อการบริหารที่มีคุณภาพและพร้อมตั้งรับการเปลี่ยนแปลงต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน ปทุมธานี ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ครูและบุคลากรเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นควรมีความสามารถในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และหาวิธีการใหม่ ๆ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ช่วยสนับสนุนการพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ ในการบรรลุภารกิจประจำวันของครูผู้สอน และทำให้เกิดโครงการใหม่ ๆ เสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร 2) ด้านการคำนึงถึงปัจเจก

บุคคล จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับบุคลากรแบบตัวต่อตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นควรมีปฏิสัมพันธ์กับครูและบุคลากรในโรงเรียน เป็นรายบุคคล โดยวางตัวเป็นกัลยาณมิตรรับฟังความคิดเห็นเหตุผลหรือปัญหาต่าง ๆ และคอยให้คำแนะนำ คำปรึกษาความช่วยเหลือต่าง ๆ เมื่อลูกน้องมีปัญหาเราก็อพร้อมที่จะช่วยเหลือ มุ่งเน้นพัฒนาบุคลากรเป็นรายบุคคล เอาใจใส่ตามความต้องการและความสามารถของบุคลากรแต่ละคน สร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว และส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรแต่ละบุคคลให้มีความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ 3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการโน้มน้าวจิตใจของบุคลากรให้เปลี่ยนแปลงการทำงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นควรศึกษาเรียนรู้ความต้องการของครูและบุคลากรทั้งรายบุคคลและภาพรวม หาข้อสรุปว่าสิ่งที่ครูและบุคลากรต้องการนั้นเป็นอะไร เช่น สวัสดิการ โบนัส รายได้พิเศษ จุดประกาย โน้มน้าวจิตใจของบุคลากรให้เปลี่ยนแปลงการทำงาน เกิดความรู้สึกว่าควรอุทิศตนเพื่อสถานศึกษา มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมายอย่างเต็มศักยภาพมากขึ้น 4) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาดึงดูดความสนใจกับบุคลากร มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นควรมีการสานสัมพันธ์กับครูและบุคลากร มีการประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นสอบถามสิ่งที่ต้องการหรือปัญหาในการทำงาน เพื่อการตอบสนองได้ทันทั่วทั้งที่ 5) การมีลักษณะพิเศษ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถรอบด้าน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ควรวิเคราะห์และประเมินความสามารถ ในงานที่กำลังทำอยู่ ว่ายังมีข้อขาดตกบกพร่องตรงไหนบ้างจากนั้นก็หาข้อมูลเพื่อเรียนรู้เพิ่มเติม หรือวิธีการพัฒนาตนเองในด้านที่ตนเองยังบกพร่องหรือขาดอยู่ให้ดียิ่งขึ้น 6) การสร้างบารมี จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้เต็มประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ควรมีความสามารถที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากบุคลากรและบุคคลทั่วไป โดยการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความยุติธรรม เป็นกัลยาณมิตร ทุ่มเทในการทำงาน และสามารถโน้มน้าว จูงใจให้บุคลากรอุทิศตนในการทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม 7) การมีวิสัยทัศน์ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารเพื่อการรับรู้ต่ออนาคตและทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นควรมีการสื่อสารให้รู้ว่าอนาคตสถานศึกษาจะต้องดำเนินไปทิศทางใด และมองเห็นภาพการปฏิบัติงานในอนาคต สามารถอธิบายและจูงใจให้ บุคลากรมองไปในทิศทางอันเดียวกัน มีเป้าหมายหลักร่วมกัน และเข้าใจถึงแนวปฏิบัติเพื่อบรรลุผลสำเร็จของสถานศึกษาร่วมกัน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2) ควรศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา ด้านการมีลักษณะพิเศษเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

- คมกฤช พรหมฉิน. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- จิระเดช สวัสดิ์ภักดิ์. (2562). การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- นภัสนันท์ เบิกสีใส. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สกลนคร เขต 23. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- รุ่งนภา จันทลี. (2562). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อรรณวิทย์ ชื่นจิตต์. (2557). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทเอกชนเอกชนรายใหญ่ในกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อาจารย์ ฉัตรมณี. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา จังหวัดกระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- อารีรัตน์ จินแส. (2562). ภาวะผู้นำแบบบารมีของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. จังหวัดปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Bass, B. M. (1985). Leadership and performance beyond expectations. New York: The FreePress.
- Bruce, J. A. & Francis J. Y. (2013). Transformational and Charismatic Leadership: The Toad Ahead. 2nd ed. Thousand Oaks California: Sage Publications.
- Burns, J. M. (1978). Leadership. New York: Harper and Row.
- Weber, M. (1947). The Theory of Social and Economic Organization. (A.M. Henderson Talcott Parsons Trans). New York: Harold Process.

การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษานครนายก*
PERSONAL ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS,
NAKHONNAYOK PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ศศิวิมล คนเส่งยม

Sasiwimon Konsangium

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

Pimolpun Phetsombat

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Rajamagala University of Technology Thanyaburi, Thailand

E-mail: sasiwimon_k@mail.rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ปีการศึกษา 2563 จำนวน 134 คน และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ที่ดำรงตำแหน่งในสถานศึกษานั้นมากกว่า 5 ปี จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี PNI Modified และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกสภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง มีการวิเคราะห์ภารกิจและความต้องการกำลังคนของสถานศึกษา 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง มีการเสนอความต้องการอัตรากำลังดำเนินการแต่งตั้ง การย้ายและการโอนข้าราชการครู 3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ มีการแจ้งระเบียบ หลักเกณฑ์ ขั้นตอนการดำเนินการ ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษารับทราบ 4) ด้านวินัยและการรักษาวินัย มีการประชุมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโทษ

* Received 31 March 2021; Revised 11 April 2021; Accepted 21 April 2021

ทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 5) ด้านการออกจากราชการ มีการติดตามผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุกับสถานศึกษาของตน 6) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน มีการประเมินผลและติดตามการทำงานของข้าราชการครู

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก

Abstract

The objectives of this study were to: 1) study the current and the desired state of personnel administration of school administrators, and 2) study the guidelines for the development of personnel administration of school administrators. The population in the study included 134 school administrators under Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office in academic year 2019 and the interviewed informants were eight school administrators under Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office holding the position for more than five years. The instruments used in the study were questionnaires and interview forms. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}), and content analysis. The research results revealed that: 1) the overall current state of personnel administration of school administrators under Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office was at the high level and the overall desired state of personnel administration of school administrators under Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office was at the highest level. 2) The guidelines for the development of personnel administration of school administrators included 1) manpower planning and positioning – analyzing information for mission and manpower needs of the institutions. 2) Recruitment and appointment – offering manpower needs, appointing and position transferring of government teachers. 3) Strengthening government efficiency through informing government teachers and education personnel of regulations, rules, and procedures. 4) Maintaining discipline by holding meetings to create understanding on the disciplinary actions for government teachers and education personnel. 5) Investigating personnel resignation to prevent any problem that may happen to the schools. 6) Setting performance evaluation as

the criteria in evaluating and monitoring the government teachers and the education personnel's performance.

Keywords: Personnel Administration, School Administrators, Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office

บทนำ

การบริหารงานบุคคลถือเป็นหัวใจหลักของการบริหารไม่ว่าองค์กรนั้นจะปฏิบัติงานด้านใดถ้ามีการบริหารงานบุคคลบกพร่ององค์กรนั้นก็พัฒนาและมีความเจริญก้าวหน้าได้ยาก เพราะงานทุกอย่างจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบุคคลที่ได้รับมอบหมายงาน การพัฒนาบุคลากรเป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เนื่องจากความเจริญของวิทยาการต่าง ๆ ตลอดจนเทคนิคในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ว่าวิทยาการและหน้าที่ความรับผิดชอบจะได้เปลี่ยนแปลงไป การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษายังคงเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ โดยนำวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยรู้จักแสวงหาและคัดเลือกครูเข้ามาทำงานอย่างเหมาะสม (สมาน อัครภูมิ, 2558); (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2555) พร้อมทั้งรู้จักการกระตุ้นให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่และพึงพอใจในงานนั้น ๆ อีกด้วย และยังเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพในการสร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างสมาชิกกับองค์กร ส่งเสริมความเจริญเติบโตและความก้าวหน้าของบุคคลเพื่อให้ได้คนดีมีความสามารถ มีความทุ่มเทและมีความสุขในการทำงาน (นิรุทธิ์ พิกุลเทพ, 2558)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก มีเขตพื้นที่รับผิดชอบทั้ง 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอปากพลี อำเภอบ้านนา และอำเภอองครักษ์ กลุ่มบริหารงานบุคคล มีขอบข่ายภารกิจเกี่ยวกับงานวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง, ส่งเสริม สนับสนุนการมีหรือเลื่อนวิทยฐานะ วิเคราะห์และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการสรรหาบรรจุและแต่งตั้ง ย้าย โอน และ การลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์และดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนเงินเดือน การมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับบำเหน็จความชอบและทะเบียนประวัติ จัดทำข้อมูลระบบจ่ายตรงเงินเดือนและค่าจ้างประจำ ปฏิบัติงานในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการ ระเบียบต่าง ๆ ในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ฯ ในการปฏิบัติงานจำนวนมาก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูเพื่อก้าวหน้าพัฒนาเปลี่ยนแปลงของหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อันจะช่วยการดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก, 2562) จากข้อมูล

การไปตรวจเยี่ยมสถานศึกษาของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ไตรมาสที่ 2 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 จำนวน 20 โรงเรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้ให้ความเห็นหลังการตรวจเยี่ยมโรงเรียนถึงปัญหาด้านงานบุคคล คือ ครูผู้สอนผู้สอนมีจำนวนไม่เพียงพอและไม่ตรงกับสาขาวิชาที่สอน มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก, 2562)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก ถึงแนวทางการบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งบุคคลเป็นสำคัญต่อการขับเคลื่อนงานเพราะบุคคลแต่ละคนมีความหลากหลายทั้งความรู้ความสามารถและทักษะการทำงาน หากบุคคลทำงานด้วยความเต็มใจ เสียสละ และทุ่มเท จะเกิดผลอันประสิทธิผลและประสิทธิผลต่อสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยรูปแบบผสมผสานรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่ง ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก ปีการศึกษา 2563 จำนวน 134 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ สถานภาพ และประสบการณ์ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) (Likert, R., 1967) ชนิด 5 ระดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้ 1) นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาชั้นเรียน 2) ดำเนินการเก็บแบบสอบถามจากประชากรด้วยตนเอง จากการส่งแบบสอบถามจำนวน 134 ชุด ให้กับประชากรทางไปรษณีย์ 3) นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่มีความถูกต้องครบถ้วนมาจัดเรียงข้อมูลแยกข้อมูล ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และค่าดัชนี PNI Modified

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชั้นเรียน

1. ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชั้นเรียน ปีการศึกษา 2563 ที่ผ่านการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในระดับดีขึ้นไป และดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษานั้นเป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป อำเภอละ 2 คน จำนวน 4 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชั้นเรียน เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชั้นเรียน มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชั้นเรียน

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ สถานภาพ ประสิทธิภาพในการทำงาน

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	61	45.52
	หญิง	73	54.48
	รวม	134	100.00
สถานภาพ	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	109	81.34
	รองผู้อำนวยการสถานศึกษา	2	8.96
	รักษาการในตำแหน่ง	23	9.70

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
ผู้อำนวยการสถานศึกษา			
รวม		134	100.00
ประสบการณ์ ในการทำงาน	1 - 4 ปี	34	25.39
	5 - 9 ปี	18	13.43
	10 - 14 ปี	19	14.17
	15 ปีขึ้นไป	63	47.01
รวม		134	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 73 คน คิดเป็น ร้อยละ 54.48 เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 81.34 และมีประสบการณ์ในการทำงาน 15 ปีขึ้นไป จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 47.01

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวม

การบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร สถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	อันดับ
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล		
1. ด้านการออกจากราชการ	3.79	1.35	มาก	4.79	0.56	มากที่สุด	0.26	1
2. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.20	1.04	มาก	4.80	0.47	มากที่สุด	0.14	2
3. ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	4.49	0.76	มาก	4.92	0.31	มากที่สุด	0.10	3
4. ด้านวินัยและการรักษาวินัย	4.32	1.07	มาก	4.77	0.54	มากที่สุด	0.10	3
5. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.49	0.83	มาก	4.88	0.33	มากที่สุด	0.08	4
6. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.55	0.74	มากที่สุด	4.84	0.39	มากที่สุด	0.06	5
ค่าเฉลี่ย	4.31	0.97	มาก	4.83	0.43	มากที่สุด	0.12	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับ มาก ($\mu = 4.32$, $\sigma = 0.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\mu = 4.59$, $\sigma = 0.83$) รองลงมาคือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ($\mu = 4.55$, $\sigma = 0.74$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการออกจากราชการ ($\mu = 3.79$, $\sigma = 1.35$)

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\mu = 4.84$, $\sigma = 0.43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\mu = 4.92$, $\sigma = 0.31$) รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ($\mu = 4.90$, $\sigma = 0.33$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านวินัยและการรักษา ($\mu = 4.77$, $\sigma = 0.54$)

ค่าดัชนี PNI Modified พบว่า ด้านการออกจากราชการ มีค่าดัชนี (PNI Modified = 0.26) เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง (PNI Modified = 0.14) และด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีค่าดัชนี (PNI Modified = 0.06) เป็นอันดับสุดท้าย

2. ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก

ด้านที่ 1 ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง แนวทางการกำหนดมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานปฏิบัติตนให้กับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา นั้นเริ่มจากการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ดำเนินการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ปฐมนิเทศให้ความรู้ในการปฏิบัติตน จัดให้มีการประชุมผู้เกี่ยวข้อง สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และกระบวนการ กำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา กำหนดมาตรฐานความรู้ ประสบการณ์ตามเกณฑ์มาตรฐานของ ก.ค.ศ. ปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา และ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงคุณธรรม หลักธรรมที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำเป็นต้องรับรู้และนำไปปฏิบัติตน และปฏิบัติงาน มีคำสั่งแต่งตั้งให้บุคลากรปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจน กำกับติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้ทราบบทบาทภาระงานขององค์กร มีการใช้แผนปฏิบัติงานควบคู่กับการทำงาน กำหนดภาระงานของสถานศึกษาและมาตรฐานการปฏิบัติงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น พร้อมให้ความช่วยเหลือบุคลากรที่มีปัญหาในการปฏิบัติงาน มีการวางแผนเพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ สนับสนุนบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองร่วมกับหน่วยงานอื่น และยกย่องชมเชยบุคลากรที่ปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ

ด้านที่ 2 ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง แนวทางการดำเนินการสั่งให้พ้นจากสภาพการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ของผู้บริหาร สามารถกระทำได้นี้ แจ้งผู้กระทำความผิดให้ทราบ มีการสืบหาข้อเท็จจริงก่อนโดยตั้งคณะกรรมการอย่างน้อย 3 คน หากมีความผิดจริงตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย อย่างน้อย 3 คน มีการรวบรวมข้อเท็จจริงและมีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โปร่งใสยุติธรรม ให้ความเป็นธรรมกับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่กระทำความผิด โดยต้องเป็นไปตามขั้นตอนระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในระเบียบแบบแผนของทางราชการและมีคุณธรรม เมื่อประจักษ์แจ้งในความผิดแล้ว จึงดำเนินการลงโทษตามลำดับขั้นของการลงโทษ ซึ่งการลงโทษในแต่ละระดับขึ้นอยู่กับความผิดและเจตนาของผู้กระทำเป็นหลัก และรายงานผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรายงานเขตพื้นที่การศึกษาต่อไป

ด้านที่ 3 ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ แนวทางการดำเนินงานด้านเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยแจ้งระเบียบ หลักเกณฑ์ ขั้นตอนการดำเนินการในการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ช่วยเหลือ แนะนำ การปฏิบัติ ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา รับทราบ มีการอบรมให้ความรู้กับข้าราชการครูทราบถึงระยะเวลาและระเบียบในการขอรับสำรวจข้าราชการครูที่มีอายุราชการครบตามกำหนดเวลาที่สามารถขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ได้ เพื่อเป็นสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินงานของข้าราชการครู และแจ้งประชาสัมพันธ์เพื่อกำหนดรวบรวมส่งขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ด้านที่ 4 ด้านวินัยและการรักษาวินัยแนวทางการดำเนินการทางวินัย การสั่งพักราชการ และการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานั้นสามารถกระทำได้ เมื่อมีเหตุหรือคาดว่าจะมีเหตุที่ข้าราชการครูจะทำผิดวินัย ต้องรีบดำเนินการสืบสวน สอบสวน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าตรวจสอบข้อเท็จจริง รายงานผลให้กับผู้บังคับบัญชาทราบและสั่งการแจ้งข้าราชการที่ปฏิบัติผิดวินัยทราบและแจ้งสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งการลงโทษทางวินัย สำหรับการสั่งพักราชการนั้น ให้รอผลการตัดสินของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยก่อน และการให้ออกจากราชการ ดำเนินการตามการตัดสินของศาล หากการดำเนินการทางวินัยสิ้นสุดแล้วต้องแจ้งผลการตัดสินให้กับผู้ถูกกล่าวหาทราบ หากมิได้กระทำผิดให้กลับเข้ามารับราชการตามเดิม หากกระทำผิดจริงก็ขอให้เป็นไปตามที่ระเบียบวินัยได้กำหนดไว้ การพิจารณาให้ออกจากราชการต้องเป็นไปตามขั้นตอน โดยให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย นอกจากนี้ผู้บริหารควรป้องกันมิให้เกิดเหตุแห่งการกระทำผิดด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจ โดยการจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษทางวินัย และการดำเนินการทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ด้านที่ 5 ด้านการออกจากราชการ แนวทางการดำเนินการให้ออกจากราชการในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ประพฤติตนไม่เหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถกระทำได้โดย พิจารณาถึงความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่นั้นจริงหรือไม่ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเพื่อสืบสวนความจริง ตามข้อกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ว่าความบกพร่องหรือการประพฤติดังกล่าวไม่เหมาะสมเข้าข่ายความผิดวินัยร้ายแรงหรือไม่ หากสอบสวนแล้วพบความผิดจริงแจ้งผลให้ครูผู้ถูกกล่าวหาทราบผลการสอบสวน แล้วรายงานผลต่อผู้บังคับบัญชา และรายงานผลต่อเขต

พื้นที่การศึกษา หากเป็นโทชนียร้ายแรงต้องรายงานผลผู้ที่มีอำนาจสั่งการให้ออกจากราชการต่อไป

ด้านที่ 6 การประเมินผลการปฏิบัติงาน แนวทางในการตรวจสอบการทำงาน ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษานั้นผู้บริหารสถานศึกษาสามารถกระทำได้โดย มีการประชุมคณะกรรมการบริหารโรงเรียนเพื่อวางแผนรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กำหนดหลักเกณฑ์ การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและมีความยุติธรรม กำหนดวัตถุประสงค์ของการ ประเมินผลการปฏิบัติงาน แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา มอบหมาย ผู้รับผิดชอบตรวจสอบตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีการติดตามการทำงาน โดยพิจารณา จากการรายงานผลการประเมินผลตนเอง (Self - Assessment) ประกอบ ให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาประเมินตนเอง และมีคณะกรรมการพิจารณาประเมินผลการ ปฏิบัติงานร่วมด้วย รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบการประเมิน ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1. ผลการอภิปราย สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานบุคคล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก มีประเด็น สำคัญสามารถนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้ การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก โดยรวมมีระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครนายก เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานบุคคลเป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากร ทางการศึกษา และ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานปฏิบัติตน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วาราดา ณ ลานคา ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร สถานศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดบุรีรัมย์ (วาราดา ณ ลาน คา, 2560) พบว่า การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และยัง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จารุวรรณ นรพรม ได้ศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหา การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (จารุวรรณ นรพรม, 2557) เช่นกัน โดยด้านที่มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด คือด้านการวางแผนอัตรากำลังและ การกำหนดตำแหน่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้แผนปฏิบัติงานควบคู่

กับการทำงาน มีคำสั่งแต่งตั้งให้บุคลากรเข้าปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจน มีการให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตรงตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด มีการปฐมนิเทศหรือเรียกประชุมให้ความรู้ในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา และ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานปฏิบัติตน รวมถึงส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เข้าร่วมรับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองกับทางโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรทิพย์ เอี่ยมมาลา ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 32 พบว่าด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด (พรทิพย์ เอี่ยมมาลา, 2556)

2. ผลการอภิปรายแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก 6 ด้าน โดยผู้วิจัยเลือกด้านที่มีค่า PNI Modified สูงสุด ได้แก่ ด้านการออกจากราชการ มีแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา คือ เมื่อมีความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ประพฤติตนไม่เหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถกระทำได้โดย พิจารณาถึงความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่นั้นจริงหรือไม่ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนเพื่อสืบสวนความจริง ตามข้อกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ว่าความบกพร่องหรือการประพฤติดนไม่เหมาะสมเข้าข่ายความผิดวินัยร้ายแรงหรือไม่ หากสอบสวนแล้วพบความผิดจริงแจ้งผลให้ครูผู้ถูกกล่าวหาทราบผลการสอบสวน แล้วรายงานผลต่อผู้บังคับบัญชา และรายงานผลต่อเขตพื้นที่การศึกษา หากเป็นโทษวินัยร้ายแรงต้องรายงานผลผู้ที่มีอำนาจสั่งการให้ออกจากราชการต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคน ควรมีความประพฤติที่เหมาะสม ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างราบรื่น ไม่มีปัญหาอันเป็นเหตุให้ออกจากราชการ โดยเฉพาะ ข้าราชการครูควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างของนักเรียนและข้าราชการอื่น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นภัสภรณ์ มูลสิน และสงวน อินทร์รักษ์ ได้ศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์กับการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีการเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการออกจากราชการไว้ว่า ผู้บริหารสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งหรือเสนอให้อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณาแล้วแต่กรณี มีการดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือสั่งให้พ้นจากสภาพการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนด และกรณีมีความผิดวินัยไม่ร้ายแรง มีการพิจารณาลงโทษวินัยหากปรากฏผลการสอบสวนว่า ผู้ได้บังคับบัญชากระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรงตามอำนาจที่กฎหมายกำหนด (นภัสภรณ์ มูลสิน และ

สงวน อินทร์รักษ์, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โนรีย์ ทรัพย์โสภณ ได้ศึกษา ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคลากรของสถานศึกษาอาชีวศึกษา จังหวัดสระแก้ว สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีการเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการออกจากราชการไว้ว่าการพิจารณาให้ออกจากราชการ มีขั้นตอนที่ถูกต้องเป็นไปตามระเบียบวินัย ดำเนินการให้มีผู้ปฏิบัติงานแทนผู้ออกจากราชการ พิจารณานุญาตการลาออกจากราชการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ มีระบบดูแลแก่ ผู้ลาออกจากลูกจ้างชั่วคราวหรือพนักงานราชการ มีกระบวนการป้องกันการลาออกจากราชการในระหว่างภาคเรียนข้าราชการและบุคลากรที่บกพร่องในหน้าที่ ถูกให้ออกจากราชการ (โนรีย์ ทรัพย์โสภณ, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครนายก พบว่า 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนด ตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพงานของข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษาอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2) ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ผู้บริหารสถานศึกษามีการดำเนินการสั่งให้พ้นจากสภาพการเป็นข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติราชการ ผู้บริหารสถานศึกษามีการให้ความรู้ด้านงานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำ 4) ด้านวินัยและการรักษาวินัย ผู้บริหาร สถานศึกษามีการดำเนินการทางวินัยเมื่อวินัยสิ้นสุด รวมถึงการสั่งพักราชการ และการสั่งให้ ออกจากราชการไว้ก่อนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 5) ด้านการออกจากราชการ ผู้บริหารสถานศึกษามีการดำเนินการให้ออกจากราชการในกรณี ที่ ข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ที่ได้รับโทษจำคุกโดยคำสั่งศาลรับโทษจำคุกโดยคำ พิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และ 6) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ผู้บริหารมีกระบวนการในการตรวจสอบการทำงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการ ศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ควรศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร สถานศึกษา ด้านการออกจากราชการ เพื่อป้องกันมิให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กระทำผิดทั้งที่เจตนาและมิได้เจตนา 3) ควรศึกษาการบริหารงานบุคคลกับข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษาอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). การบริหารองค์กรและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วี.พี.พรินท์.
- จารุวรรณ นรพรม. (2557). การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- นภัสสรณ์ มูลสิน และสงวน อินทร์รักษ์. (2561). การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1), 243-254.
- นิรุทธิ์ พิกุลเทพ. (2558). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลตามการรับรู้ของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มศว, 10(2), 1-9.
- โนริย์ ทริพย์โสภณ. (2559). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคลากรของสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรทิพย์ เอี่ยมมาลา. (2556). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- วราดา ณ ลานคา. (2560). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดบุรีรัมย์. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สมาน อัครภูมิ. (2558). การบริหารสำหรับครู (ฉบับปรับปรุง). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก. (2562). วิสัยทัศน์พันธกิจ. เรียกใช้เมื่อ 2 มกราคม 2564 จาก <http://www.edunayok.eduweb.in.th/gis/index.php?sid=57000001&action=vision>
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.

การจัดการประมงร่วมในประเทศไทย*

FISHERIES CO - MANAGEMENT IN THAILAND

ภาวิดา รังษี

Pawida Rungsee

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University, Thailand

E-mail: mju44207433@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมองค์ความรู้ด้านการจัดการประมงร่วม และ 2) ศึกษาการนำแนวคิดการจัดการประมงร่วมมาปรับใช้ในชุมชนต่าง ๆ ของประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาจำนวนสัตว์น้ำที่ลดลง จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าแนวคิดการจัดการประมงร่วมมีฐานคิดมาจากแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วม โดยเอลินอร์ ออสตรอม เกิดจากการที่ภาครัฐชาวประมง และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรและต้องการแก้ไข ด้วยการแบ่งปันความรับผิดชอบในการทำงาน และจัดทำข้อตกลงการใช้ทรัพยากรประมงร่วมกัน โดยนำเสนอการจัดการประมงร่วมในชุมชนตัวอย่าง 2 แห่ง คือ กลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำเขตฟาร์มทะเล จังหวัดสงขลา และการจัดการทรัพยากรในเขตเล - เสบ้าน จังหวัดตรัง อย่างไรก็ตาม บริบทของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน เมื่อนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ รูปแบบการจัดการประมงร่วมจึงมีความแตกต่างกัน มีทั้งชุมชนที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ สาเหตุที่ทำให้การจัดการประมงร่วมในหลายชุมชนไม่ประสบความสำเร็จ มาจากปัญหาทางด้านกฎหมายที่ไม่มีความชัดเจนในการแบ่งภารกิจ หน้าที่ด้านการส่งเสริมการประมงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐ ภาครัฐจึงควรมีการจัดทำกฎหมายเพื่อกระจายอำนาจด้านการจัดการทรัพยากรให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บนพื้นฐานของการคำนึงถึงสิทธิชุมชน จากนั้นควรมีการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการทรัพยากรให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในการดำเนินงานเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมให้การออกข้อบัญญัติของท้องถิ่นในด้านนี้มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการประมง, การจัดการประมงร่วม, การประมงไทย

* Received 1 April 2021; Revised 11 April 2021; Accepted 22 April 2021

Abstract

The purpose of this article is 1) to gather knowledge on fisheries co - management and 2) to study the ways in which fisheries co - management can be applied in real - world communities in Thailand in order to solve the problem of the reduction of aquatic animals. Based on the data collected, the concept of fisheries co - management originates with the government, fishermen, and other related stakeholders who have the awareness of the natural resource issue, and come together to resolve it in an equal partnership. This article presents the communities are fisheries co - management. First community is a conservation of the fishery resource group in sea farming at Songkla province and second community is the aquatic resources management area in Trang province. However, due to the differences in the contexts of various communities, the results of the application of this concept can vary, with some being successful and others not. One reason that leads to the failure of fisheries co - management is the legal issue which is unclear in terms of the allocation of responsibilities between the local government and the state government regarding the development in fisheries. So, the government has to design the law for decentralize fisheries management to local government. This law must consider base on community right. Then the government transfer allocation of responsibilities about natural resources to local government. The local government must support local ordinance from the participation by the people.

Keywords: Fisheries Management, Fisheries Co - management, Fishing in Thailand

บทนำ

การประมงมีความสำคัญในฐานะแหล่งผลิตอาหารและสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการประมง โดยผลผลิตการประมงของโลกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลผลิตจากการประมงน้ำจืด 11.9 ล้านตัน และผลผลิตจากการประมงทะเล 81.5 ล้านตัน (Food and Agriculture Organization, 2016) ประเทศไทยจัดว่าเป็นแหล่งผลิตอาหารทะเลที่สำคัญของโลกมานาน พบว่า ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) มีการส่งออกผลผลิตด้านการประมงในปริมาณมากติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก และใน พ.ศ. 2557 มีการส่งออกสินค้าประมงมากเป็นอันดับ 4 ของโลก (Food and Agriculture Organization, 2016) การนำสัตว์น้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ยาวนาน

ภายใต้ฐานคิดที่ว่าสัตว์น้ำในทะเลเป็นสมบัติของสาธารณะที่มีจำนวนมหาศาลและใช้ได้ไม่มีวันหมด ทำให้ประเทศไทยมีการทำประมงที่เกินขีดความสามารถการผลิตของทรัพยากรตามธรรมชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ส่งผลต่อระบบนิเวศแหล่งที่อยู่อาศัยพ่อแม่พันธุ์ แหล่งวางไข่และเลี้ยงตัวอ่อนของสัตว์น้ำ ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพด้านการประมงทั้งประมงพื้นบ้านและประมงพาณิชย์ โดยเฉพาะชาวประมงพื้นบ้านได้รับผลกระทบอย่างมาก เพราะสัตว์น้ำที่จับได้เป็นทั้งแหล่งอาหารที่ใช้บริโภคในครัวเรือนและขายเพื่อสร้างรายได้ ปัญหาข้างต้นทำให้ชาวประมงพื้นบ้านจับสัตว์น้ำได้ลดลง จนเกิดการแย่งชิงเพื่อใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ชาวประมงพื้นบ้านขนาดเล็กจำเป็นต้องออกเรือไปทำการประมงห่างไกลจากฝั่ง มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น รายได้ลดลง ขาดความมั่นคงในอาชีพ (สยามรัฐออนไลน์, 2563) ที่ผ่านมารัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาด้วยการจัดการประมงโดยใช้กระบวนการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การวางแผน การตัดสินใจ การจัดสรรทรัพยากร การกำหนดและการบังคับใช้กฎระเบียบด้านการประมง รวมถึงมีหน่วยงานด้านการประมงคอยควบคุมพฤติกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการประมง (U.S. Department of Commerce National Oceanic and Atmospheric Administration, 2014) เช่น ใน พ.ศ. 2515 มีประกาศกระทรวงเกษตรห้ามทำอวนลาก อวนรุนในเขต 3 กิโลเมตรจากชายฝั่งเพื่อไม่ให้เครื่องมือที่มีการทำลายสูงเข้ามาทำประมงที่ติดสัตว์น้ำวัยอ่อนจากการทำประมงในพื้นที่วางไข่และแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน ส่วนใน พ.ศ. 2534 มีการห้ามอวนล้อมจับตาอวนเล็กกว่า 2.5 ซม. ทำประมงในเวลากลางคืน เป็นต้น (กองกฎหมาย กรมประมง, 2563) อย่างไรก็ตาม การจัดการแก้ไขปัญหาด้านการประมงโดยรัฐไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะมีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และกฎหมายมากกว่าชาวประมงและกลุ่มผู้ใช้ทรัพยากร แต่ก็ขาดความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่และประสบการณ์ด้านการประมง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายย่อมดีกว่าการที่รัฐกับชุมชนแยกกันจัดการปัญหา (Watt, P. , 2011)

ในการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงมีการเสนอให้นำแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วม โดย เอลินอร์ ออส - ตรอม นักเศรษฐศาสตร์ผู้ได้รับรางวัลโนเบล ใน ค.ศ. 2009 มาปรับใช้ในประเทศไทยเพราะทรัพยากรธรรมชาติที่เป็น “ทรัพยากรร่วม” นั้น ได้แก่ สัตว์น้ำในทะเล แม่น้ำ ทะเลสาบ และป่าไม้ จนกลายเป็น “การจัดการประมงร่วม” ที่หมายถึง การแบ่งปันอำนาจและความรับผิดชอบระหว่างภาครัฐกับผู้ใช้ทรัพยากรในการตัดสินใจกำหนดกฎเกณฑ์กติกา หรือข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรประมงของชุมชนร่วมกัน

ในบทความนี้ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย กฎหมาย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านการจัดการประมงร่วม และศึกษาการนำแนวคิดการจัดการประมงร่วมมาปรับใช้ในชุมชนต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยนำเสนอเนื้อหาในประเด็นต่อไปนี้ 1) ที่มา ความหมาย และความสำคัญของการจัดการประมงร่วม 2) หลักการพัฒนาและการนำแนวคิดการจัดการประมงร่วมไปปฏิบัติ 3) เงื่อนไขที่ทำให้

การจัดการประมวบรวมประสบความสำเร็จ 4) ตัวอย่างของชุมชนที่มีการจัดการประมวบรวมในประเทศไทย และ 5) ปัญหาการจัดการประมวบรวมในประเทศไทย ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการทำวิจัยต่อไป

ที่มา ความหมาย และความสำคัญของการจัดการประมวบรวม

ที่มาของแนวคิดการจัดการประมวบรวม มาจากแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วม โดยเอลินอร์ ออสตรอม ทั้งนี้ คำว่า “ทรัพยากรร่วม” หมายถึง ทรัพยากรที่มีลักษณะกีดกัน การเข้ามาใช้ประโยชน์ได้ยาก เนื่องจากขอบเขตของทรัพยากรมีขนาดใหญ่ ขณะเดียวกัน ทรัพยากรมีลักษณะต้องแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งการบริโภค ยิ่งบริโภคหรือเก็บเกี่ยวมากเท่าใด จำนวนทรัพยากรที่ใช้ได้ก็จะลดลงเรื่อย ๆ เท่านั้น ตัวอย่างของทรัพยากรร่วม ได้แก่ ป่าและ ทรัพยากรจากป่า ปลาชนิดต่าง ๆ เป็นต้น (ชล บุนนาค, 2554) ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการร่วม เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้ทรัพยากรเกินพอดี จากการให้นิยามของการจัดการร่วมโดย Borriini - Feyerabend, G. , The Organization for Economic Co - operation and Development และ United State Agency for International Department พบว่า นักวิชาการเหล่านี้ล้วนให้นิยามไปในทิศทางเดียวกันคือ 1) การจัดการร่วมเป็นการแบ่งปัน อำนาจและความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับชุมชน ผู้ใช้ทรัพยากร ผู้มีส่วนได้เสีย และตัวแสดง ภายนอกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ 2) ความสัมพันธ์ในการจัดการร่วม ในทรัพยากรธรรมชาติแสดงถึงลักษณะของการใช้อำนาจตัดสินใจร่วมกันและมีข้อตกลงร่วมกัน ถือเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะหุ้นส่วนและการสร้างความสัมพันธ์ในแบบแนวนอน (Borriini - Feyerabend, G., 2007); (Organization for Economic Co-operation and Development, 2007); (United State Agency for International Development, 2013)

เมื่อนำเอาแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมมาปรับใช้กับการประมง มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามของการจัดการประมง เช่น Nielsen, J. R. นิยามว่าเป็นการตกลงเพื่อแบ่งปันความรับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรระหว่างรัฐบาลและกลุ่มผู้ใช้ มีการพิจารณาหาทางออกในการแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และการมีสิทธิตามกฎหมาย การจัดการร่วมจะนำไปสู่พลวัตของความเป็นหุ้นส่วนเพื่อสร้างสมรรถนะและเสริมสร้างความสามารถของกลุ่มผู้ใช้ในการบริหารจัดการประมงให้เป็นไปตามกฎหมาย (Nielsen, J. R., 1996) ขณะที่ Pomeroy, R. S., & Rivera - Guieb, R. ให้นิยามถึงการเกิดหุ้นส่วนความตกลงของชุมชนซึ่งได้แก่ชาวประมงซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากร รัฐบาล ผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ เช่น เจ้าของเรือ พ่อค้าปลา คนทำเรือ ภาครัฐกิจ ประชาชน และอื่น ๆ รวมถึงตัวแทนจากภายนอกทั้งจากองค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สถาบันวิจัย เพื่อแบ่งปันความรับผิดชอบและอำนาจในการจัดการประมงผ่านการปรึกษาหารือ การเจรจาเพื่อพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนภายใต้ข้อตกลงอย่างเป็นทางการและเคารพต่อบทบาทหน้าที่

ความรับผิดชอบและสิทธิในการจัดการซึ่งอ้างอิงไปถึงอำนาจในการต่อรอง จากการที่นักวิชาการให้นิยามของการจัดการทรัพยากรร่วม มาจนถึงนิยามของการจัดการประมงร่วมจะพบว่าล้วนแล้วแต่มีหลักการเดียวกันคือเน้นย้ำถึงความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันในการจัดการทรัพยากร (Pomeroy, R. S. & Rivera-Guieb, R, 2006)

ทั้งนี้ การจัดการประมงร่วมมีความสำคัญเพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยลดความขัดแย้งสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐและชาวประมงในการให้ข้อมูลที่เป็นจริง เพื่อให้ภาครัฐที่มีองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์การประมงนำข้อมูลกลับไปวางแผนและนโยบายในการจัดการประมงอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้หากการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชาวประมงเห็นผลดีก็จะช่วยให้คนเหล่านี้มีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย ภาครัฐมีค่าใช้จ่ายในการบังคับใช้กฎหมายต่ำมาก ที่สำคัญคือการทำหน้าที่ผู้มีส่วนได้เสียมาทำงานร่วมกันในฐานะหุ้นส่วนที่เท่าเทียม ทำให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพและทักษะของผู้เกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาการประมง (Watt, P. , 2011) ดังเช่นในงานวิจัยของ Ali, J., & Abdullah, H. เรื่องผลกระทบของการบังคับใช้และปฏิบัติตามกฎระเบียบของชาวประมง ซึ่งทำการวิจัยในคาบสมุทรมาเลเซีย ผลการวิจัยพบว่ามีชาวประมงละเมิดกฎระเบียบบ่อยครั้ง ทำให้ภาครัฐมีค่าใช้จ่ายในการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายมากขึ้น จึงได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวว่าภาครัฐควรใช้กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรร่วมกับชาวประมง และส่งเสริมให้กิจกรรมการจัดการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพยากรประมงในคาบสมุทรมาเลเซีย (Ali, J., & Abdullah, H., 2010)

หลักการพัฒนาและการนำแนวคิดการจัดการประมงร่วมไปปฏิบัติ

Primary Industries and Regions SA ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลท้องถิ่นในเซาท์ออสเตรเลีย และ Stern, P. C. ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาและนำการจัดการประมงร่วมไปปฏิบัติไว้ดังนี้ (Primary Industries and Regions SA., 2013); (Stern, P. C., 2011)

1. ต้องมีการปรับทัศนคติและวัฒนธรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนที่เข้มแข็งและทำงานร่วมกับรัฐบาล ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีการตกลงทำความเข้าใจกันเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้นก่อน ดังเช่นในงานวิจัยของ Islam, D., & Berkes, F. ที่ทำการศึกษาการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างเรือประมงพาณิชย์ขนาดเล็กกับเรือประมงพื้นบ้านเพื่อการยังชีพในตอนเหนือของ Manitoba ประเทศแคนาดา ซึ่งพบว่าการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยการแบ่งพื้นที่ทำการประมงในพื้นที่ทับซ้อนก่อนที่จะมีการทำข้อตกลงในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน (Islam, D., & Berkes, F., 2016)

2. ผู้ที่เข้ามาจัดการประมงร่วมกัน เช่น ชาวประมง เจ้าหน้าที่รัฐ จะต้องมีความไว้วางใจต่อกัน ทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ด้วยการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านการประมงและร่วมตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการประมงร่วม

3. เมื่อสร้างการจัดการประมงร่วมให้เกิดขึ้นได้แล้วและต้องการให้การจัดการมีความต่อเนื่อง จะต้องมีการสร้างองค์กรหรือสถาบันเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการประมง โดยเป็นองค์กรหรือสถาบันที่สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้

ตัวอย่างของการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมการจัดการประมงร่วม และการสร้างองค์กรหรือสถาบันเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการประมงร่วม ในข้อ 2 และ 3 พบได้จากงานวิจัยของ Ayles, B., Porta, L., & Clarke, R. M. ซึ่งทำการศึกษาการพัฒนากรอบการจัดการประมงร่วมในทะเลโบฟอร์ต ประเทศแคนาดา โดยพบว่ามีการจัดการประมงร่วมกันระหว่างชนพื้นเมือง Inuvialuit ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กับภาครัฐ ได้แก่ คณะกรรมการจัดการประมงร่วมภาคประมง กรมประมงและมหาสมุทรของประเทศแคนาดา (Ayles, B., Porta, L., & Clarke, R. M., 2016)

4. กิจกรรมในการจัดการประมงร่วมต้องก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ทั้งชาวประมง ชุมชน ภาครัฐ โดยต้องประเมินต้นทุนและผลประโยชน์เบื้องต้นก่อนการตัดสินใจ เพื่อให้กิจกรรมนั้นเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า โปร่งใส และสอดคล้องกับสภาพการทำประมงของชุมชน ดังที่ในงานวิจัยของ Ayers, A. L., & Kittinger, J. N. ซึ่งทำการศึกษาความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนในการจัดการแนวปะการังที่อยู่ใกล้ชายฝั่งในเกาะฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าต้นทุนที่เพิ่มขึ้นในการดำเนินการและค่าใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลงไปในการบริหารจัดการภาครัฐจะเป็นอุปสรรคต่อการจัดการร่วม (Ayles, B. et al, 2014)

5. การจัดการประมงร่วมไม่ได้มีเพียงรูปแบบเดียว แต่รูปแบบจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเงื่อนไขก่อนที่จะปรับมาเป็นการจัดการประมงร่วม เช่น ความสัมพันธ์ในชุมชน ประมง ปัญหาการทำประมง สภาพพื้นที่ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Baggio, J. et al. ซึ่งนำแนวคิดเรื่องการออกแบบกติกากิจการการจัดการทรัพยากรร่วมของเอลินอร์ ออสตรอม ไปทำการศึกษาใน 69 กรณี พบว่าปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรร่วม คือกฎ/กติกากิจการการจัดการทรัพยากรที่ถูกกำหนดขึ้นจะต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน (Baggio, J. et al, 2016)

6. มีการบัญญัติกฎหมายท้องถิ่นหรือกฎหมายของรัฐเพื่อรับรองสิทธิขององค์กรหรือสถาบันที่ทำหน้าที่ในการจัดการประมงร่วมเพื่อให้การประมงมีความยั่งยืน ดังที่ในการวิจัยของ Njock, J. et al. เรื่องนวัตกรรมในการจัดการประมงร่วม: ความท้าทายที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำการวิจัยในประเทศบูกินาฟาโซ โกตดิวัวร์ มาลี และกานา ได้พบว่าการจัดการประมงร่วมจะเกิดขึ้นได้ต้องมีสภาพแวดล้อมทางการเมืองและกฎหมายสนับสนุน (Njock, J. et al, 2009)

จากหลักการพัฒนาและการนำแนวคิดการประมงร่วมไปปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทยซึ่งจะได้นำเสนอรายละเอียดต่อไป แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้อีกประการหนึ่งก็คือเงื่อนไขที่ทำให้การจัดการประมงร่วมประสบความสำเร็จ

เงื่อนไขที่ทำให้การจัดการประมงร่วมประสบความสำเร็จ

ชุมชนต่าง ๆ จะมีรูปแบบ วิธีการจัดการประมงร่วมแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เอลินอร์ ออสโตรอม ได้พยายามทำความเข้าใจและหาลักษณะร่วมจากชุมชนต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรคือมีการจัดการทรัพยากรร่วมอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน โดยลักษณะร่วมนี้เรียกว่า “หลักการออกแบบกติกา” ซึ่งกลายเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาว่าการจัดการทรัพยากรร่วมในแต่ละชุมชนจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ ดังนี้

1. มีความชัดเจนของขอบเขต โดยขอบเขตมี 2 ส่วนคือ 1) ขอบเขตเกี่ยวกับผู้ใช้ทรัพยากร คนในชุมชนสามารถแยกแยะกันเองได้ว่าใครคือคนที่มีสิทธิ์/ไม่มีสิทธิ์ในการใช้ทรัพยากร และ 2) ขอบเขตของทรัพยากร สามารถแยกแยะได้ระหว่างขอบเขตที่ชุมชนดูแลกับระบบนิเวศเชิงสังคมที่ใหญ่กว่านั้น

2. ความสอดคล้อง มี 2 ส่วนคือ 1) ความสอดคล้องระหว่างกติกาว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการบำรุงรักษาทรัพยากรกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่ และ 2) ความสอดคล้องกันระหว่างประโยชน์ที่สมาชิกได้รับกับต้นทุนที่ลงไปด้วย

3. คนส่วนใหญ่ที่ได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรมีสิทธิ์ร่วมตัดสินใจในการกำหนดกฎ กติกา ในการจัดการทรัพยากร

4. การสอดส่องดูแล มี 2 ส่วนคือ 1) มีการสอดส่องดูแลพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการบำรุงรักษาระบบทรัพยากรของผู้ใช้ทรัพยากรว่าเป็นไปตามที่วางไว้หรือไม่ และ 2) มีการสอดส่องดูแลสภาพของทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ

5. การลงโทษอย่างค่อยเป็นค่อยไปคือหากสอดส่องดูแลแล้วพบผู้กระทำความผิด การลงโทษในครั้งแรก ๆ จะเบามาก ในขณะที่การลงโทษผู้กระทำความผิดที่ละเมิดกฎซ้ำซากจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น

6. มีกลไกในการจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรด้วยตนเอง หรือระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรด้วยตนเองกับเจ้าหน้าที่รัฐที่รวดเร็วและมีต้นทุนต่ำ

7. รัฐบาลรับรู้และให้สิทธิ์กับผู้ใช้ทรัพยากรในการวางกติกาการใช้และการจัดการทรัพยากร

8. กติกาและการจัดการทรัพยากรที่ผู้ใช้ทรัพยากรกำหนดขึ้นมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับระบบที่ใหญ่กว่า ทั้งนี้เนื่องจากระบบทรัพยากรและการจัดการทรัพยากรตั้งอยู่และเชื่อมโยงกับระบบนิเวศเชิงสังคมที่ใหญ่กว่านั้น (ชล บุนนาค, 2554)

จากหลักการออกแบบกติกาจะสังเกตเห็นได้ว่าชุมชนมีบทบาทต่อการจัดการทรัพยากรอย่างมาก โดยเฉพาะมีการตั้งกฎ กติการ่วมกันในการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่สอดคล้องกับกฎหมายของรัฐ ดังนั้น การจัดการประมงร่วมจึงมีความเชื่อมโยงกับเรื่องของสิทธิชุมชนซึ่งเป็นข้อตกลง กฎเกณฑ์ทางสังคมให้กลุ่มคนร่วมกันจัดการทรัพยากร การจัดการทางเศรษฐกิจ สังคมและอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน โดยชุมชนได้สร้างข้อตกลงหรือกติกาในการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม ข้อตกลงอาจเป็นลายลักษณ์อักษรหรือจารีตประเพณี ข้อตกลงเป็นเรื่องของการเรียนรู้ การต่อสู้ ต่อรอง ทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชนหรือภายนอกชุมชน ข้อตกลงร่วมมีขอบเขตกว้าง ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555)

ตัวอย่างของชุมชนที่มีการจัดการประมงร่วมในประเทศไทย

ตัวอย่างของชุมชนที่มีการจัดการประมงร่วมในประเทศไทย มีดังนี้

1. กลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำเขตฟาร์มทะเล บ้านท่าเสา ตำบลสะทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ปัญหาเกิดจากชาวประมงต้องการจับสัตว์น้ำในปริมาณมากเพื่อนำไปขาย มีการใช้เครื่องมือการประมงที่ทำลายทรัพยากร เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต วางยาเบื่อ วางระเบิด และจับปลาในฤดูวางไข่ การกระทำดังกล่าวเป็นสาเหตุให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง เพื่อแก้ไขปัญหา ชาวประมงและคนในชุมชนได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำเขตฟาร์มทะเลซึ่งมีการดำเนินการ ดังนี้

1.1 กำหนดน่านน้ำว่าเนื้อที่เท่าไรที่จะกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ และจัดตั้งคณะกรรมการฟาร์มทะเล

1.2 แบ่งพื้นที่เป็นสองส่วน ส่วนแรกคือเขตการทำประมงจากชายฝั่งไปประมาณ 250 เมตร ส่วนที่สองเขตอนุรักษ์ห้ามทำการประมงจากฝั่งไปประมาณ 400 เมตร หลังจากเขตนี้ก็สามารถทำประมงได้ ชาวบ้านมีการผลัดเปลี่ยนเวรยามกันเพื่อป้องกันการรุกร้าเข้ามาทำการประมงในเขตอนุรักษ์อย่างเด็ดขาด

1.3 การทำซั้งบ้านปลาขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 8 เมตร คล้ายกับคอกเลี้ยงสัตว์หลังจากนั้นตัดไม้ซุ้มในคอกเพื่อกันลม

1.4 ชุมชนจัดทำกฎ กติกาการใช้ทรัพยากรประมงขึ้นและมีการปรับผู้ละเมิดกฎกติกาจำนวน 5,000 บาท/ครั้ง

1.5 เริ่มประชาสัมพันธ์ แก่ชาวบ้านและบุคคลภายนอกผ่านหอกระจายเสียงของหมู่บ้าน วัด มัสยิด ก่อนใช้กฎระเบียบจริงเป็นเวลานาน 3 เดือน

1.6 บอกกล่าวให้ชาวบ้านที่ทำการประมงในเขตอนุรักษ์ห้ามทำการประมง รื้อถอนไซนั่ง กระชังปลาและอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ที่ห้ามทำการประมง

ทั้งนี้ คณะกรรมการฟาร์มทะเลท่าเสา มีทั้งหมด 42 คน จากชาวบ้าน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลสตึกหม้อ ซึ่งเลือกมาจากสมาชิกกลุ่มฟาร์มทะเลทั้งหมดอย่างเป็นระบบ และมีการเลือกประธาน รองประธาน เภรัญญิก เลขาธิการ จากนั้นคณะกรรมการได้ทำการประชุมร่วมกันเพื่อร่างกติกาของฟาร์มทะเล โดยมีการยกมือนับเสียงข้างมาก ส่วนคนที่เสียงข้างน้อยก็ต้องยอมรับเสียงข้างมาก

ผลจากการดำเนินการมากกว่า 1 ปี พบว่าปริมาณสัตว์น้ำ เช่น ปลากระบอกและกุ้งเพิ่มขึ้น รวมถึงได้สร้างแพ 1 ลำ เพื่อต่อยอดพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยเก็บค่าบริการแพ และนำเงินที่ได้มาใช้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร (ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ, 2559)

2. การจัดการทรัพยากรในเขตเล - เสบ้าน ครอบคลุมพื้นที่ปกครองบ้านน้ำราบ บ้านเกาะมุกด์ บ้านควนตุงกู และบ้านฉางกลาง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ซึ่งมีพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนรวมประมาณ 44 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 27,518 ไร่ มีทรัพยากรที่สำคัญประกอบด้วย ป่าชายเลน ปะการัง หญ้าทะเล สัตว์ทะเลหายาก เช่น พะยูน เต่าทะเล โลมา และทรัพยากรสัตว์น้ำอื่น ๆ สาเหตุของการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน จนพัฒนามาสู่การจัดการทรัพยากรร่วมมีแรงกระตุ้นมาจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เกิดจากการทำประมงอวนรุน อวนลากและการทำลายพื้นที่ป่าชายเลน กระบวนการในการจัดการภายใต้ความร่วมมือของทั้ง 4 หมู่บ้าน เริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2550 โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดตรังเป็นประธานในพิธีรับรองดังกล่าว กฎ กติกา ข้อตกลงร่วมในพื้นที่เขตเล - เสบ้านมีดังนี้

2.1 ห้ามใช้เครื่องมือประมงประเภทอวนลากทุกชนิด อวนรุน อวนล้อมที่มีขนาดตาอวนต่ำกว่า 2.5 เซนติเมตร เครื่องอวนที่ใช้ประกอบเครื่องปั่นไฟ อวนจมหาลังหิน (อวนญี่ปุ่น) อวนล้อมหินปะการัง อวนบุที่มีขนาดตาอวนต่ำกว่า 2.5 เซนติเมตร เครื่องมือกระทุ้งน้ำ เบ็ดราว ปลากระเบน อวนถ่วงปลากระเบน อวนชักหรืออวนทับตลิ่ง การระเบิดปลา การวางยาเบื่อปลา ไซปูม้าตาถี่ ขนาดตาอวนต่ำกว่า 2 นิ้ว การดำหอยด้วยเครื่องมือ (ยกเว้นได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการบริหารเขตเล - เสบ้านเพื่อใช้ในการทำบุญ)

2.2 บทลงโทษผู้ละเมิดข้อตกลงด้านการใช้ทรัพยากรประมงของชุมชน แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ การตักเตือน การริบเครื่องมือประมง การปรับไม่เกิน 1,000 บาท และการดำเนินคดีตามกฎหมาย

ทั้งนี้ คณะกรรมการที่ทำงานในเขตเล - เสบ้าน มี 2 ชุด ได้แก่

ชุดแรก คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ตัวแทนคณะกรรมการเฉพาะกิจทางทะเลหมู่บ้านละ 3 คน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน นายก หรือผู้แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลละ 1 คน

ชุดที่สอง คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วยนายอำเภอเก้าอี้หนึ่งคนตั้งเจ้าหน้าที่สำนักงานประมงอำเภอ หัวหน้าหน่วยเฉพาะกิจทางทะเล ตำรวจภูธรจังหวัดตรัง หัวหน้าสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 40 ตัวแทนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย กรมประมง ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 และตัวแทนมูลนิธิอานันทามัน

จากรูปแบบของคณะกรรมการที่ทำงานในเขตเล - เสบ้านข้างต้น พบว่ามีการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างเหมาะสม แต่ละภาคส่วนสนับสนุนการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง โดยให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการวางแผนการทำงานในทุกขั้นตอน การทำกิจกรรมในพื้นที่เน้นการประชุมร่วมและมอบหมายภารกิจ แบ่งงานกันไปทำ เป้าหมายการทำงานของหน่วยงานคือการสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากร และหน่วยงานภาครัฐจะเข้าไปควบคุมให้น้อยที่สุด

หลังจากมีการจัดการทรัพยากรร่วมได้ส่งผลดังนี้ 1) ทรัพยากรได้รับการฟื้นฟูให้ดีขึ้นจนอยู่ในระดับที่สามารถสนับสนุนวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนและมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรได้ 2) มีการยกระดับการจัดการไปสู่การรับรองอย่างเป็นทางการโดยมีการออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง เรื่องการอนุรักษ์พญาน พ.ศ. 2554 ซึ่งครอบคลุมระบบนิเวศที่กว้างขึ้นและสามารถแก้ไขปัญหาความล่าช้าของกฎหมายการประมงได้เป็นอย่างดี และ 3) สามารถประสานความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้เข้ามาทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงแก้ไขจุดอ่อนด้านการงานที่ขาดเอกภาพของหน่วยงานภาครัฐได้ (วิสุทธิ ทองย้อย และคณะ, 2559)

จากตัวอย่างของกลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำเขตฟาร์มทะเล บ้านท่าเสา และการจัดการทรัพยากรในเขตเล - เสบ้าน แสดงให้เห็นว่าการจัดการประมงร่วมคือการผสมผสานระหว่างความต้องการสร้างให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากร รายได้จากการทำประมง และการเคารพต่อวิถีความสัมพันธ์ของชุมชน ถือเป็นความท้าทายของชุมชนในยุคปัจจุบันที่จะต้องขับเคลื่อนทั้งสามองค์ประกอบนี้ไปพร้อมกัน รวมถึงการที่ทุกฝ่ายจะต้องเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติและรู้จักแก้ปัญหาให้ตรงจุด

ปัญหาการจัดการประมงร่วมในประเทศไทย

เนื่องจากรูปแบบของการจัดการประมงร่วมมีความแตกต่างกันไปตามแต่บริบทของชุมชน ปัญหาการจัดการประมงร่วมจึงมีความแตกต่างกันออกไป แต่เมื่อพิจารณาจากภาพรวมในเชิงโครงสร้างแล้วพบปัญหาในด้านกฎหมายเกี่ยวกับกระจายอำนาจการจัดการประมงให้กับ

ท้องถิ่นต่าง ๆ ดังที่ อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์ กล่าวว่าแม้รัฐธรรมนูญได้มีหลักการรองรับให้ชุมชนและประชาชนมีสิทธิในการร่วมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงทรัพยากรประมง (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2559) แต่ในการดำเนินการพบว่ามีข้อจำกัดทางกฎหมายหลายประการ อาทิ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นยังไม่สมบูรณ์ จากปัญหานี้ ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ ได้ขยายความว่า การแบ่งภารกิจในการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ชัดเจนว่าอำนาจหน้าที่หรือภารกิจใดเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการกิจหรืออำนาจหน้าที่ใดเป็นอำนาจหน้าที่ของทั้งหน่วยงานภาครัฐในส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ, 2559) เช่น ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพิจารณาให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุน ให้คำปรึกษาแก่ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินโครงการในเรื่องดังกล่าว แต่กฎหมายฉบับนี้ก็ไม่ได้กำหนดไว้ว่าให้องค์กรกิจข้างต้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงอาจทำให้ประชาชนไม่สามารถจัดการทรัพยากรชายฝั่งได้ในบางกรณี จากปัญหานี้ภาครัฐควรถ่ายโอนงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรสู่ท้องถิ่น โดยให้องค์กรชุมชนเป็นแกนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผลักดันให้มีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรประมงของชุมชน

สรุป

การจัดการประมงร่วมเป็นการแบ่งปันอำนาจและความรับผิดชอบระหว่างภาครัฐกับผู้ใช้ทรัพยากรในฐานะหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกัน เพื่อการตัดสินใจกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรประมงของชุมชนร่วมกัน ซึ่งกฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลงนี้มีความสอดคล้องกับกฎหมายและวิธีการทำประมงของชุมชน ทำให้ภาครัฐมีค่าใช้จ่ายในการบังคับใช้กฎหมายต่ำ ผู้ใช้ทรัพยากรให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมาย ชุมชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในการจัดการทรัพยากรประมงร่วมกับภาครัฐ ที่ผ่านมามีการนำแนวคิดการจัดการประมงร่วมมาปรับใช้กับชุมชนประมงชายฝั่งในประเทศไทยหลายแห่ง ดังที่นำเสนอในบทความนี้คือกลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำเขตฟาร์มทะเล อำเภอลำสนธิ จังหวัดสงขลา และการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในเขตเล - เสบ้าน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ทั้งนี้ภาพรวมของปัญหาในเชิงโครงสร้างอย่างหนึ่งก็คือปัญหาด้านกฎหมาย ความไม่ชัดเจนในการกระจายอำนาจเพื่อจัดแบ่งภารกิจ หน้าที่ ในการจัดการทรัพยากรประมง ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถออกกฎหมายเพื่อรองรับการดำเนินกิจกรรมของชุมชนในบางกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการประมงร่วมได้ ข้อเสนอแนะ

จากการทบทวนเอกสารและนำเสนอข้อมูลข้างต้นมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรมีการจัดทำกฎหมายเพื่อให้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความชัดเจน โดยกฎหมายควรอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจเรื่องสิทธิในการจัดการทรัพยากรประมงของชุมชน จากนั้นก่อนที่จะมีการถ่ายโอนภารกิจงาน หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคควรเข้ามาช่วยจัดเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเมื่อถ่ายโอนภารกิจแล้วเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ทำการผลักดัน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาการใช้ทรัพยากร ผ่านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่การพิจารณาของสภาท้องถิ่นและผลักดันเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นต่อไป 2) องค์ความรู้ที่ได้จากการแนวทางการจัดการประมงร่วม เช่น หลักการพัฒนาและนำแนวทางการจัดการประมงร่วมไปปฏิบัติ เจือจางทำให้การจัดการประมงร่วมประสบความสำเร็จ สามารถนำไปใช้เป็นฐานคิดในการทำวิจัยและพัฒนาแนวทางการจัดการประมงร่วมในชุมชนชายฝั่งทะเล โดยนักวิจัยอาจเป็นตัวกลางในการประสานให้ผู้ใช้ทรัพยากรประมงในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานด้านการประมง มาวิเคราะห์ปัญหาการประมงในชุมชนและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันภายใต้กรอบของกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

- กองกฎหมาย กรมประมง. (2563). ประกาศกระทรวงเกษตร เรื่องกำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนที่ใช้กับเรือยนต์ทำการประมง. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2564 จาก <https://www.fisheries.go.th/law/web2/>
- ชล บุนนาค. (2554). แนวคิดว่าด้วยการจัดการทรัพยากรร่วม: ประสบการณ์จากต่างประเทศและแนวคิดในประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูป.
- วิสุทธิ ทองย้อย และคณะ. (2559). รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมในพื้นที่เขตอนุรักษ์สัตว์น้ำวัยอ่อน 4 หมู่บ้าน (เขตเล - เสบ้าน) จังหวัดตรัง. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 7 (น. 604 - 621). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 7(2), 96-112.
- สยามรัฐออนไลน์. (2563). กรมประมงหนุน 250 ชุมชนประมงท้องถิ่น พัฒนาพื้นที่ทรัพยากร พัฒนาอาชีพ เสริมรายได้ สร้างคุณภาพชีวิตยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://siamrath.co.th/n/197549>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2561 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article_20120829143243.pdf

- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2559). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมง. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 9(1), 7-26.
- Ali, J., & Abdullah, H. (2010). Impact of enforcement and co - management on compliance behavior of fishermen. *International Journal of Economics and Finance*, 2(4), 113-121.
- Ayers, A. L., & Kittinger, J. N. (2014). Emergence of co - management governance for Hawai 'i coral reef fisheries. *Global Environmental Change*, 28(1), 251-262.
- Ayles, B. et al. (2016). Development of an integrated fisheries co - management framework for new and emerging commercial fisheries in the Canadian Beaufort Sea. *Marine Policy*, 72(3), 246-254.
- Baggio, J. et al. (2016). Explaining success and failure in the commons: The configural nature of Ostrom's institutional design principles. *International Journal of the Commons*, 10(2), 417-439.
- Borrini - Feyerabend, G. (2007). Co - management of natural resources: Organizing, negotiating and learning - by - doing. Heidelberg: Kasperek Verlag.
- Food and Agriculture Organization. (2016). The state of world fisheries and aquaculture in 2016: Contributing to food security and nutrition for all. Rome: United Nation.
- Islam, D., & Berkes, F. (2016). Can small - scale commercial and subsistence fisheries co - exist? Lessons from an indigenous community in northern Manitoba, Canada. *Maritime Studies*, 15(1), 1-16.
- Nielsen, J. R. (1996). Fisheries co - management theoretical aspects, international experiences and future requirements. *Annual Finnish Fisheries Conference*, November 28 - 29, 1996.
- Njock, J. et al. (2009). Financial support to fisheries. Stockholm: Royal Swedish Academy of Agriculture and Forestry.
- Organization for Economic Co - operation and Development. (2007). Glossary of statistical terms. Retrieved February 12, 2019, from <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=382>
- Pomeroy, R. S. & Rivera - Guieb, R. (2006). Fishery co - management: A practical handbook. Wallingford, UK: CABI.
- Primary Industries and Regions SA. (2013). Policy for the co - management of fisheries in South Australia. Retrieved March 5, 2019, from

http://www.pir.sa.gov.au/__data/assets/pdf_file/0008/.../Co-management_policy.pdf

Stern, P. C. (2011). Design principles for global commons: Natural resources and emerging technologies. *International Journal of the Commons*, 5(2), 213-232.

U.S. Department of Commerce National Oceanic and Atmospheric Administration. (2014). *Fisheries Glossary*. Retrieved February 5, 2019, from <https://www.st.nmfs.noaa.gov/st4/documents/FishGlossary.pdf>

United State Agency for International Development. (2013). *Guidelines for establishing co - management of natural resources in Timor - Leste*. Retrieved February 15, 2019, from https://www.conservation.org/.../CI_Coral-Triangle-Initiative_Co-Managment

Watt, P. (2011). *A manual for the co - management of commercial fisheries in the Pacific*. New Caledonia: Graphoprint.

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตตำบลประสงค์
อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

THE BEHAVIOUR IN TAKING CARE OF HEALTH POSSESSED BY THE
MONKS IN PRASONG SUB - DISTRICT THACHANA DISTRICT
SURATTHANI PROVINCE

พระปลัดไกรสร เกสโร (ปานตวง)

Phrapalad Krisorn Kasaro (Panduang)

ดิเรก นุ่นกล้า

Direk Noonklum

ไพรัตน์ ฉิมหาด

Pairat Chimhad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: kaisonnum@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัด สุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน วิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 86 รูป โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ในอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 10 รูป โดยการเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมดูแลสุขภาพของพระสงฆ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ พฤติกรรมดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ด้านการออกกำลังกาย ด้านอาหาร ด้านอากาศ ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และด้านอารมณ์ ตามลำดับ 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ แนวทางในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ทั้ง 5 ด้านคือ

* Received 3 April 2021; Revised 12 April 2021; Accepted 23 April 2021

2.1) ด้านอาหาร พระสงฆ์ควรมีความรู้เรื่องหลักโภชนาการ ควรฉันทาอาหารจำพวกผักผลไม้เพื่อบำรุงสุขภาพที่ดี 2.2) ด้านการออกกำลังกาย พระสงฆ์ควรปฏิบัติกิจกรรมการออกกำลังกายที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง 2.3) ด้านอารมณ์ พระสงฆ์ควรเจริญวิปัสสนากำหนดจิตรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งกายและจิต 2.4) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม พบว่าพระสงฆ์ควรจัดการเรื่องสุขลักษณะอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพที่ดี และ 2.5) ด้านอากาศพบว่า พระสงฆ์ควรอยู่ในบริเวณที่มีอากาศบริสุทธิ์

คำสำคัญ: พฤติกรรม, การดูแลสุขภาพ, พระสงฆ์

Abstract

The objectives of this research are to study the behavior for health care of monks and to study the guidelines health care of monks in Prasong sub district, Thachana district, Surat Thani Province. This is the mixed method research, sample in the quantitative research composed of monks who live in Prasong sub district, Thachana district, Surat Thani Province for 86 persons, ample size according to Krejcie and Morgan's table. The tools used for data collection were questionnaires, data analysis by descriptive, and the qualitative research, the key informants composed of 10 monks Thachana district, Surat Thani Province by purposive sampling, use the interview form for data collection and content analysis. The findings are as follow; 1) The behavior for health care of monks find that – it is at high level by overview ($\bar{X} = 4.33$), when considered in descending order of mean, it find that the aspect of exercise, the aspect of food, the aspect of air, the aspect of environment), and the aspect of emotion respectively. 2) The guideline for health care of monks for five aspects; 2.1) the aspect of food; monks should have knowledge on advantage of nutrition and disadvantage of nutrition for good health to themselves, 2.2) the aspect of exercise; monks should exercise that may not resist to disciplines for good health, 2.3) the aspect of emotion; monks should be practiced on meditation for having consciousness of body and mind, 2.4) the aspect of environment; monks should manage on sanitation which go along with good health for monks and 2.5) the aspect of air; monks should avoid from disease area and should stay in good air without dust.

Keywords: The Behavior, Health Care, Monks

บทนำ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ความสะดวกสบาย เป็นสาเหตุแรกที่ทำให้พฤติกรรมสุขภาพเปลี่ยนแปลงไปที่ส่งผลให้ประชาชนชาวไทยมีปัญหาด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นทั้งสภาวะทางจิต โรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อ ซึ่งโรคเหล่านี้ได้พัฒนาขึ้นเป็นเงาตามตัว ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน เป็นโรคที่มีอัตราป่วยสูงที่สุด และมีแนวโน้มสูงขึ้น ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่สำคัญ คือ พฤติกรรมสุขภาพและวิถีชีวิตที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม (คณะกรรมการสนับสนุนและประสานงานโครงการหมู่บ้านดีวิถีพุทธ, 2556) เช่นเดียวกับพระสงฆ์ จากข้อมูลการตรวจคัดกรองสุขภาพพระภิกษุ สงฆ์ทั่วประเทศจำนวน 90,250 รูป โดยกรมการแพทย์ ในปี พ.ศ. 2549 - 2550 พบว่า มีภาวะเจ็บป่วยร้อยละ 30.6 ส่วนใหญ่ป่วยเป็นโรคไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคปอด และโรคหัวใจและหลอดเลือด มีภาวะน้ำหนักเกินร้อยละ 4.5 ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมสุขภาพไม่ถูกต้อง สาเหตุที่สำคัญมาจากอาหารที่ใส่บาตรทำบุญของประชาชนที่ยังขาดความรู้และเข้าใจ รวมถึงความตระหนักถึงผลเสียต่อการเจ็บป่วยของพระภิกษุสงฆ์ เช่น แกงกะทิอาหารที่มีไขมันสูง ขนมหวานต่าง ๆ และอาหารที่มีรสจัด เป็นต้น พฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเกินกว่า 2 ขวดต่อวัน และดื่มน้ำสะอาดไม่ถึงวันละ 6 แก้ว ฉันทาอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ และมีการออกกำลังกายไม่เพียงพอนอกจากนี้ยังพบว่า มีความเครียดถึงร้อยละ 54 เนื่องจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เป็นปัญหาสุขภาพและมีค่าใช้จ่ายในการรักษาสูง เช่น ค่ารักษาพยาบาลของพระภิกษุสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงฆ์ปี พ.ศ.2549 เป็นจำนวน 56,499,198 บาท ซึ่งถ้าพระภิกษุสงฆ์ได้รับการส่งเสริมสุขภาพ และมีการดูแลสุขภาพระหว่างเจ็บป่วยที่ดีจะลดปัญหาเหล่านี้ลงได้มาก (กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ในการฟื้นฟูสภาพหลังการเจ็บป่วยยังพบว่า พระภิกษุสงฆ์จำนวนมากที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และมีปัญหาทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกายยังไม่ได้รับการเยี่ยมและฟื้นฟูสภาพอย่างถูกต้องจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างจริงจัง ทำให้พระภิกษุสงฆ์ดำเนินชีวิตไปตามลำพัง เป็นสาเหตุให้พระภิกษุสงฆ์ขาดการกินยาอย่างต่อเนื่อง ขาดการกายภาพบำบัด ขาดการส่งเสริมสุขภาพที่จำเป็น การดูแลสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต แม้กระทั่งพระภิกษุสงฆ์ที่มีญาติพี่น้องอยู่ใกล้วัดก็ขาดการดูแลเช่นกัน สำหรับการดูแลสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ด้วยกันเองพบว่า มีน้อยมาก ส่วนใหญ่มีเพียงถามทุกข์สุขเท่านั้น และมีค่าใช้จ่ายในการไปพบแพทย์ไปโรงพยาบาล หรือไปรักษาที่คลินิกซึ่งพระสงฆ์ เมื่อป่วยเป็นโรคเรื้อรัง และเป็นพระสูงอายุแพทย์ลงความเห็นว่าเป็นต้องมียาอย่างต่อเนื่อง เมื่อแพทย์ให้กลับไปรักษาต่อที่วัดในอดีตที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาก็ขาดการพิจารณาการบำบัดรักษาที่สถานอนามัยและโรงพยาบาลจัดบริการให้เท่านั้น ส่วนการดูแลบำบัดรักษาด้วยตนเองที่วัดและดูแล ด้วยการสนับสนุนจากชุมชนยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2552)

สังคมสงฆ์ เป็นสังคมที่เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ เน้นความสมถะเรียบง่ายสันโดษยินดีเท่าที่ได้อา ไม่เก็บสะสมปัจจัย มีชีวิตที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้นวิถีชีวิตแบบสงฆ์ เป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวโลกโดยทั่วไป ทั้งรูปแบบวิธีการและเป้าหมาย พระสงฆ์สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการอาศัยปัจจัย 4 จากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตให้พอดำรงอยู่ได้อย่างไม่ลำบากนัก วิถีชีวิตของพระสงฆ์ในยุคบุกเบิกนั้นเป็นไปอย่างเรียบง่าย พระพุทธองค์ทรงให้แนวทางในการดำรงชีพ คือ นิสัย 4 ได้แก่ การบรรพชาต้องอาศัยการที่ยวณชบหาเลี้ยงชีพด้วยลำแข้ง เครื่องนุ่งห่ม ต้องใช้ผ้าบังสุกุลที่อยู่อาศัยพักตามโคนไม้ และยารักษาโรคให้ฉันทันมือตรเน่า (พระครูวรดิษฐ์ธรรมาภรณ์ และคณะ, 2563) พระสงฆ์เป็นกลุ่มคน ที่มีข้อจำกัดในการดูแลสุขภาพของตนเอง ในเรื่องของความเจ็บป่วย หรือปัญหาสุขภาพทุกคนต้องการที่จะดูแลตนเองให้มีสุขภาพดีอยู่เสมอ ดังนั้นการดูแลสุขภาพตนเอง เป็นกิจกรรมที่บุคคลแต่ละคนปฏิบัติ และยึดเป็นแบบแผนในการปฏิบัติเพื่อให้มีสุขภาพดี หากนำมาผสมผสานเข้ากับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาในเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) พระสงฆ์ คือเป็นสมณะ เป็นผู้ที่มีวัตรปฏิบัติที่เรียบง่าย อย่างรู้จักใช้ศีล บ่มเพาะให้เกิดความเป็นปกติภายในตนอย่างประสานสอดคล้องกันชนิดที่เป็นองค์รวม ดังพุทธพจน์ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “โภชนมัตตัญญูตา” ซึ่งแปลว่า รู้จักประมาณในการบริโภคนั้น ก็หมายถึงการที่จะตัดเสีย ซึ่งความขวนขวายอันมากมายเกินขอบเขต อันจะนำมาซึ่งความยุ่งยากลำบากทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งบรรเทาเสียซึ่งความโลภในอาหาร หรือความหลงใหลติดใจในรสของอาหารและกิเลสอย่างอื่น ๆ อันจะเกิดขึ้นเพราะความเป็นผู้มีอาหารมาก เราจะเห็นได้ ตามพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นข้อห้ามของพระสงฆ์ เช่น ในพระวินัยบัญญัติ หมวดปาจิตติย 92 สิกขาบทโภชนวรรค (พระครูวรดิษฐ์ธรรมาภรณ์ และคณะ, 2563) ได้บัญญัติข้อห้าม และข้อปฏิบัติแก่พระภิกษุสงฆ์เรื่องพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นการดำรงชีพที่แตกต่างกับประชาชนทั่วไป เพราะสังคมสงฆ์ถือว่าเป็นสังคมต้นแบบเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติที่ดีแก่ชาวโลก

ธรรมานุสุขภาพสงฆ์แห่งชาติ เพื่อส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ในทุก ๆ ระดับ ซึ่งพระพรหมวชิรญาณ ได้ประกาศใช้ธรรมานุสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ซึ่งมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนมิติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพจากพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย และบทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม โดยยึดหลักการทางธรรมนำทางโลก ผ่านมาตรการดำเนินการ 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ข้อมูล การพัฒนา การบริการสุขภาพ และการวิจัย เพื่อสุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา ของพระสงฆ์ ชุมชน และสังคม ภายใต้วิสัยทัศน์ พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข ภายในระยะเวลา 10 ปี (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

สุขภาพของพระสงฆ์ ในอำเภอท่าชนะ จากการศึกษาศักยภาพการดูแลสุขภาพตนเอง ยังมีความแตกต่างอย่างหลากหลาย เช่น การดูแลสุขภาพไม่ถูกสุขลักษณะ ตามหลัก 6 อ. ของกระทรวงสาธารณสุข ในการศึกษารั้วนี้ได้ศึกษาเพียง 5 อ. ด้วยเหตุผลที่ว่า กลุ่มตัวอย่าง คือพระสงฆ์ไม่ศึกษาใน อ.ที่ 6 ออกที่เกี่ยวกับอบายมุข

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อันเป็นแนวทางด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้กับตนเอง และชุมชนที่อาศัยอยู่ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะที่ดีให้กับพระสงฆ์ ได้บรรลุเป้าหมายตาม สุขภาพดีถ้วนหน้า ตามกรอบพระธรรมวินัย และของกระทรวงสาธารณสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

วิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนทั้งหมด 110 รูป

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากร

รายชื่อวัด	จำนวนพระสงฆ์ (รูป)
1. วัดมหาภูปาราม	19
2. วัดมณีมาลาม	14
3. วัดอุตะเกา	15
4. วัดกาฬสินธุ์	16
5. วัดศรีพนมพาราม	20
6. วัดศรีสุวรรณ	12
7. วัดแม่ทะลาง	14
รวม	110

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ตำบลประแสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krajcie & Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 86 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนลักษณะการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบเครื่องมือดังนี้

2.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

2.1.1 ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎี พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตตำบลประแสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

2.1.3 กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1.4 สร้างเครื่องมือการวิจัย

2.1.5 นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

2.1.6 นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

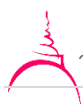
2.1.7 ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2. ลักษณะของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดของการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตตำบลประแสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาสามัญ และตำแหน่งทางคณะสงฆ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านอารมณ์ ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และด้านอากาศ จำนวน 25 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) มี 5 ระดับ ได้แก่

ในช่อง “เป็นประจำ”	หมายถึง จำนวนครั้งที่ปฏิบัติมากกว่า 60 ครั้งขึ้นไป/1 ปี
ในช่อง “บ่อยครั้ง”	หมายถึง จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ 46–60 ครั้ง/1 ปี
ในช่อง “เป็นบางครั้ง”	หมายถึง จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ 31 – 45 ครั้ง/1 ปี
ในช่อง “นาน ๆ ครั้ง”	หมายถึง จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ 16–30 ครั้ง/1 ปี
ในช่อง “ไม่เคยปฏิบัติ”	หมายถึง จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ ไม่เคยปฏิบัติ/1 ปี

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข

3. การทดสอบและการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 ศึกษาลักษณะรูปแบบและวิธีการเขียนแบบสอบถามจากเอกสาร งานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา

3.2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทำการตรวจสอบแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาแก้ไข ปรับปรุง ตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ก่อนนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

3.3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าจำแนก และความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - coefficient) ของคอนบาช (Cronbach) แก่ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ พระสงฆ์ที่กำลังศึกษาและบุคลากรที่เป็นพระสงฆ์ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี จำนวน 30 รูป ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.952

3.4 นำแบบสอบถามที่สร้างแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อตรวจสอบ เสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไข

3.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อพิจารณาตรวจสอบอีกครั้งให้สมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลไปถึงเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ที่ใช้ในการวิจัย

4.2 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเองไปยังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 86 ชุด โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างจากการประชุมคณะสงฆ์ในอำเภอ และเป็นผู้เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน

4.3 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากผู้ตอบแบบสอบถาม และตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ จำนวน 86 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

5.2 ข้อมูลพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ใช้การวิเคราะห์โดยสถิติการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลโดยเปรียบเทียบเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย นำเสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

การแปลความหมายของคะแนนเมื่อรวมคะแนนของแต่ละคน แล้วนำมาเปรียบเทียบ กับเกณฑ์ต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

5.3 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข นำมาประมวลและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะตามจำนวนความถี่

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด โดยโปรแกรมสำเร็จรูปของวินโดวส์

วิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 10 รูป โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยมีขั้นตอนการออกแบบสัมภาษณ์ดังนี้

2.1 สร้างแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตของเนื้อหาและ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์

2.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านตรวจสอบค่าความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์

2.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้วจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงและจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากศูนย์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นำไปให้แก่ผู้ที่จะสัมภาษณ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยนัดวันสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบ

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป โดยทำการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว สัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการบันทึกข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4.2 จำแนกและจัดระบบข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกเป็นระบบ เป็นประเด็น ๆ เพื่อง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ สร้างข้อสรุป เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องที่ทำวิจัย

4.4 นำเสนอข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ได้ผลการวิเคราะห์ พบว่า

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านอาหาร	4.37	0.64	มาก
2. ด้านการออกกำลังกาย	4.49	0.62	มาก
3. ด้านอารมณ์	4.15	0.67	มาก
4. ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	4.31	0.68	มาก
5. ด้านอากาศ	4.32	0.70	มาก
รวม	4.33	0.61	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในด้านการออกกำลังกาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$) รองลงมา คือ ด้านอาหาร ($\bar{X} = 4.37$) ด้านอากาศ ($\bar{X} = 4.32$) และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.31$) ส่วนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านต่อไปนี้

1.1 ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านอาหาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านอาหาร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในประเด็น ฉันทอาหารครบ 5 หมู่ตามหลักโภชนาการที่กรมอนามัยควบคุมแต่ละครั้ง ($\bar{X} = 4.52$) รองลงมาในประเด็น ทานฉันทตาทหารประเภทเนื้อสัตว์ติดมัน ติดหนัง เช่น หมูสามชั้น ขาหมู คอหมู หนังไก่ หนังเป็ด เป็นต้น ($\bar{X} = 4.40$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ฉันทตาทหารจำพวกผัก ผลไม้หลากหลายชนิด ($\bar{X} = 4.26$)

1.2 ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านการออกกำลังกาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านการออกกำลังกาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในประเด็น ออกกำลังกายโดยการปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์ เช่น การออกบิณฑบาต เดินจงกรม ประมาณ 30 นาทีขึ้นไป ($\bar{X} = 4.67$) รองลงมาในประเด็น ออกกำลังกายด้วยการร่วมบุญปฏิบัติสังฆกรรม เสนาสนะที่อยู่อาศัยภายในวัด ($\bar{X} = 4.59$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ออกกำลังกายหลังจากตื่นนอนหรือก่อนนอนช่วงค่ำ ($\bar{X} = 4.30$)

1.3 ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านอารมณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในประเด็น เมื่อเกิดความไม่สบายใจ จะแสดงอารมณ์กับตนเองและคนอื่น ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมาในประเด็น เมื่อเกิดความเครียด มักจะอยู่คนเดียวและปล่อยใจให้เวลา เป็นเครื่องเยียวยา ($\bar{X} = 4.22$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ พูดคุยปรึกษาหารือกับพระสงฆ์ในวัดที่มีวัยเดียวกัน ($\bar{X} = 4.02$)

1.4 ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในประเด็น ทำความสะอาดห้องนอนกุฏิและรอบกุฏิ ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาในประเด็น ได้ทำการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งทุกครั้ง และมีส่วนร่วมในชุมชนในการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ($\bar{X} = 4.34$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมรณรงค์การอนามัยสิ่งแวดล้อมในวัด ($\bar{X} = 4.31$)

1.5 ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านอากาศ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ด้านอากาศ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในประเด็น อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีต้นไม้ปกคลุมอยู่เพื่อกรองอากาศเป็นประจำ ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมาในประเด็น ภายในกุฏิ ได้เปิดหน้าต่างเพื่อการถ่ายเทอากาศให้หมุนเวียนตลอดเวลา ($\bar{X} = 4.33$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ อาศัยหรือคลุกคลีกับผู้ที่สูบบุหรี่เป็นประจำ และบริเวณที่อยู่อาศัยได้มีการติดตั้งเครื่องกรองอากาศพัดลมระบายอากาศอย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 4.25$)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1 การบริโภคอาหารของพระภิกษุส่วนใหญ่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่จะเลือกฉันอาหารประเภทผัก ผลไม้ แต่อาหารส่วนใหญ่ที่ญาติโยมนำมาถวายจะไม่ค่อยมีอาหารประเภทผัก ผลไม้ และเลือกฉันอาหารประเภทที่ตนเองชอบเกือบทุกวัน แต่จะฉันในปริมาณมากน้อยนั้น ต้องขึ้นอยู่กับปริมาณอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 ว่า

“เนื่องจากหลวงตาอายุค่อนข้างมาก ดังนั้นการเลือกฉันอาหารจึงเน้นไปในเรื่องของผัก จำพวกเนื้อไม้ฉันบ้างแต่ก็ไม่เน้นมากนัก” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1, 2563) และดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 2 ว่า

“ได้ฉันแต่ละมื้อขึ้นอยู่กับการตักบาตรของโยม ถ้ามีให้เลือกฉันส่วนมากก็จะฉันพวกแกงส้มหรือแกงที่ไม่ใช่กะทิ เพราะเวลาฉันของมัน ๆ จะทำให้เวียนหัว” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 2563)

2.2 การออกกำลังกายของพระภิกษุส่วนใหญ่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่จะ ใช้วิธีการออกกำลังกาย โดยการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การเดินรอบ ๆ วัด รดน้ำต้นไม้ กวาดลานวัด บริหารร่างกายโดยการยืดเส้นยืดสาย มีการออกกำลังกายเกือบทุกวัน อย่างน้อย 3 - 4 วันต่อสัปดาห์ ส่งผลให้ร่างกายรู้สึกสดชื่นสบายตัว และทำให้อ่อนหลับสบายในตอนกลางคืน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 3 ว่า

“ออกกำลังกายเป็นกิจจะลักษณะไม่ได้ เป็นพระจะให้ไปวิ่งไปเดินมันก็ไม่เหมาะสมควร ทำได้ก็แค่เดินเก็บขยะ เดินกวาดขยะ รดน้ำต้นไม้รอบ ๆ วัด ตอนเช้า ๆ ก็ยืดเส้นยืด

สายบิตตัวไปมา แกว่งแขนบ้าง ก่อนออกบิณฑบาต เดินไปเดินมารอบวัดก็ได้เหงื่อบ้างนิดหน่อย วันไหนที่อากาศร้อน ก็ได้เหงื่อดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3, 2563)

2.3 ด้านอารมณ์และความตระหนักการเสริมสร้างสุขภาพ พระภิกษุส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมด้านอารมณ์และตระหนักถึงการสร้างเสริมสุขภาพตนเอง คือ ควรให้ผู้เกี่ยวข้องดูแล ให้ความรู้ ส่งเสริมให้พระภิกษุเห็นความสำคัญของสุขภาพ เมื่อ พระภิกษุเห็นความสำคัญของสุขภาพตนเอง ก็จะทำให้เกิดความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 4 ว่า

“เห็นด้วยกับการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ควรให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีการถวายความรู้ในเรื่องการดูแลและสร้างเสริมสุขภาพให้กับพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์สามารถปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพได้ถูกต้องขึ้น และมีพัฒนาแกนนำสุขภาพพระสงฆ์ นอกจากให้ความรู้เรื่องสุขภาพ ควรมีการตรวจสุขภาพคัดกรองพระสงฆ์ที่มีปัจจัยเสี่ยง และที่สำคัญควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในการเลือกอาหารใส่บาตที่มีคุณภาพ ถูกหลักอนามัย ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ออกกำลังกายเป็นประจำมากขึ้น มีโครงการสนับสนุน เช่น มีการตรวจสุขภาพประจำปี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4, 2563)

2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม พระภิกษุส่วนใหญ่มีความเห็นในทางเดียวกัน คือ การจัดระบบการดูแลสุขภาพ พระภิกษุในวัด การตรวจคัดกรองร่างกายเบื้องต้น การตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมดูแลเรื่อง อาหารการกิน การออกกำลังกาย โดยให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญรูปที่ 1 ว่า

“การดูแลพระและสามเณรในวัด สิ่งแรกที่ยอมรับได้ชัดเจน นั่นคือ สุขภาพทางกาย เช่น การดูแลรักษาความสะอาดร่างกายอย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง การฉันอาหาร ก็ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ และรู้จักประมาณในการฉัน มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ โดยการทำกิจวัตรประจำวัน มีการกวาดวิหาร ลานเจดีย์ เป็นต้น โดยการแบ่งเขตรับผิดชอบให้พระได้ดูแลทำความสะอาดให้บริเวณต่าง ๆ นอกจากสุขภาพกายแล้ว ต้องดูแลสุขภาพทางจิตด้วย ทำให้เกิดการผ่อนคลายอารมณ์ ตั้งกฎกติกาว่าต้องมีการทำวัตร สวดมนต์ การเดินจงกรม การฝึกสมาธิ การแผ่เมตตา อย่างน้อยสัปดาห์ละสามถึงสี่ครั้ง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1, 2563)

แนวทางในการดูแลสุขภาพ ของพระสงฆ์ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานีทั้ง 5 ด้านคือ 1) ด้านอาหาร พบว่า พระสงฆ์ควรมีความรู้เรื่องหลักโภชนาการ เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่ารวมทั้งโทษของอาหารบางประเภท เมื่อฉันแล้วส่งผลดีต่อสุขภาพ

รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่อตนเอง 2) ด้านการออกกำลังกาย พบว่า พระสงฆ์ควรปฏิบัติกิจกรรมการออกกำลังกายที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเพื่อให้สุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ส่งผลดีต่อสุขภาพ 3) ด้านอารมณ์ พบว่า พระสงฆ์ควรปฏิบัติตามธรรมเนียม จริยวิปัสสนากำหนดจิตให้เป็นหนึ่งเดียวจนเกิดปัญญารู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งกายและจิต 4) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม พบว่า พระสงฆ์ควรจัดการเรื่องสุขลักษณะตามพระวินัยและอนามัยสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์เอง 5) ด้านอากาศ พบว่า พระสงฆ์ควรหลีกเลี่ยงพื้นที่ที่ก่อให้เกิดโรคและควรอยู่ในบริเวณที่มีอากาศบริสุทธิ์ปราศจากฝุ่นละออง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประเด็นที่น่าสนใจ สามารถอภิปรายได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้ง 5 ด้าน พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในด้านการออกกำลังกาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านอาหาร, ด้านอากาศ และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ส่วนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมเป็นหนึ่งในปัจจัยกำหนดสุขภาพมนุษย์แต่ละคนซึ่งจะมีสุขภาวะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในตัวเองร่วมกับปัจจัยภายนอกหรือสิ่งแวดล้อม ปัจจัยภายในตัวบุคคลที่มีอิทธิพลต่อสุขภาวะของตนเอง ซึ่ง อันวามาศ ศุภวรรณรักษ์ กล่าวว่า พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลที่มีผลต่อสุขภาพของบุคคลนั้น ๆ สุขภาพครอบครัว หรือสุขภาพชุมชน พฤติกรรมสุขภาพที่มีทั้งพฤติกรรมที่มีผลดีต่อสุขภาพที่ต้องการ และพฤติกรรมที่มีผลเสียต่อสุขภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่ต้องการสุขภาพอีกด้วย เพราะฉะนั้น พฤติกรรมสุขภาพจึงหมายถึง การแสดงออกของบุคคลในสิ่งที่มีทั้งผลดีและผลเสียต่อสุขภาพ โดยอาศัยความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติตนทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม ทั้งที่เป็นการแสดงออก ภายนอกซึ่งสังเกตได้และที่เป็นการแสดงออกภายในซึ่งสังเกตไม่ได้ แต่สามารถวัดได้ว่าเกิดขึ้นโดยจำแนกลักษณะพฤติกรรมสุขภาพไว้ 4 ประการ คือ 1) มีการกระทำในสิ่งที่เป็นคุณ หรือ เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพตนเองหรือชุมชน 2) งดเว้นต่อการกระทำในสิ่งที่เป็นโทษหรืออันตรายต่อสุขภาพของตนเอง ครอบครัว หรือชุมชน 3) ไม่มีการกระทำในสิ่งที่เป็นโทษหรืออันตรายต่อสุขภาพตนเอง หรือของชุมชน 4) ไม่ละเลยต่อการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของตนเอง ครอบครัว หรือของชุมชน (อันวามาศ ศุภวรรณรักษ์, 2543) และการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุในเขตภาคใต้ตอนบน” ผลการศึกษาสรุปพบว่า 1) พระภิกษุรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเองในระดับปานกลาง มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับปาน

กลางค่อนข้างน้อย 2) พระภิกษุที่มีอายุมาก มีพรรษามาก มีพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองดีกว่าพระที่มีอายุน้อยและมีพรรษาน้อยกว่าพระภิกษุที่มีระดับการศึกษาทางโลกและระดับการศึกษาทางธรรมสูง มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองดีกว่าพระภิกษุที่มีระดับการศึกษาทางโลกและระดับการศึกษาทางธรรมต่ำกว่า พระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองดีกว่าพระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่นอกเขตชุมชนเมือง ดังนั้น อายุพรรษา และสถานที่ตั้งวัดไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุ ส่วนระดับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุ (สุวัฒน์ รักขันโท และคณะ, 2551) นอกจากนี้ยังมีงานของ วีรสิทธิ์ หลงเจริญ ได้การศึกษาวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมสุขภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองจันทบุรี" ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมสุขภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองจันทบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยมีเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพในด้านการงดสูบบุหรี่สูงเป็นอันดับแรก รองลงมาพฤติกรรมสุขภาพในด้านการบริหารร่างกาย และพฤติกรรมสุขภาพในด้านการจัดการความเครียดตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในด้านการพักผ่อนร่างกาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับสุดท้าย (วีรสิทธิ์ หลงเจริญ, 2529)

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การบริโภคอาหารของพระภิกษุส่วนใหญ่ พระภิกษุส่วนใหญ่จะเลือกฉันอาหารประเภทผัก ผลไม้ การออกกำลังกายของพระภิกษุส่วนใหญ่ พบว่าพระภิกษุส่วนใหญ่จะใช้วิธีการออกกำลังกาย โดยการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การเดินรอบ ๆ วัด รดน้ำต้นไม้ กวาดลานวัด เป็นต้น ส่งผลให้ร่างกายรู้สึกสดชื่นสบายตัว และทำให้อ่อนหล้าในส่วนทางด้านอารมณ์และความตระหนักการเสริมสร้างสุขภาพ พระภิกษุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมด้านอารมณ์และตระหนักถึงการสร้างเสริมสุขภาพตนเอง คือ ควรให้ความรู้ ส่งเสริมให้พระภิกษุเห็นความสำคัญของสุขภาพ ในด้านสิ่งแวดล้อม พระภิกษุส่วนใหญ่มีความเห็น คือ การจัดระบบการดูแลสุขภาพ พระภิกษุในวัด การตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมดูแลเรื่องอาหารการกิน การออกกำลังกาย แนวทางในการดูแลสุขภาพ ของพระสงฆ์ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานีทั้ง 5 ด้านคือ พระสงฆ์ควรมีความรู้เรื่องหลักโภชนาการเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่า พระสงฆ์ควรปฏิบัติกิจกรรมการออกกำลังกายที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง พระสงฆ์ควรปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดจัดเป็นประจำ พระสงฆ์ควรจัดการเรื่องสุขลักษณะและอนามัยสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อสุขภาพที่ดี และพระสงฆ์ควรหลีกเลี่ยงพื้นที่ที่ก่อให้เกิดโรคและควรอยู่ในบริเวณที่มีอากาศบริสุทธิ์ ดังที่ นภาริ นำเบญจพล ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ไทยที่มีต่อสาธารณสุขมูลฐานในเรื่องการรักษาโรค การรักษาพยาบาล การดูแลสุขภาพแวดล้อม สุขภาพอนามัยของพระสงฆ์เอง พร้อมทั้งได้ศึกษาถึงเภสัชต่าง ๆ การส่งเสริมโภชนาการในสมัยพุทธกาล การพยาบาลผู้ป่วย การรักษาสิ่งแวดล้อม และฟื้นฟูสุขภาพชุมชนในสมัยพุทธกาล เช่น ส้วม กุฏิ วิหาร ที่นอน การรักษาความ

สะอาดในที่อยู่อาศัย ส่วนภาคสนามนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีบทบาทต่อสาธารณสุขมูลฐาน ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์เคยสนับสนุนงานสาธารณสุข ช่วยแนะนำชาวบ้านให้ไปใช้บริการที่สถานบริการสาธารณสุข การรู้จักไข้และการรักษาพยาบาล เบื้องต้น การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การรักษาสุขภาพอนามัย พระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทด้านการช่วยเหลือ สนับสนุน การสาธารณสุขมูลฐานแก่ชุมชน ผู้วิจัยได้เสนอว่า หน่วยงานสาธารณสุขมูลฐานควรกระจายงานไปยังหมู่พระสงฆ์ โดยติดตามประเมินผล ประสานระหว่างหน่วยงานและสถาบันสงฆ์จะทำให้งานสาธารณสุขมูลฐานของไทยได้ผลดียิ่งขึ้นอัน เป็นประโยชน์ต่อชาวไทย (นภาจรี นำเบญจพล, 2529)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้ง 5 ด้าน พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในด้านการออกกำลังกาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านอาหาร, ด้านอากาศ และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ส่วนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอนาทม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สรุปว่า การบริโภคอาหารของพระภิกษุส่วนใหญ่จะเลือกฉันอาหารประเภทผัก ผลไม้ แต่อาหารส่วนใหญ่ที่ญาติโยมนำมาถวายจะไม่ค่อยมีอาหารประเภทผัก ผลไม้ และเลือกฉันอาหารประเภทที่ตนเองชอบเกือบทุกวัน แต่จะฉันในปริมาณมากน้อยนั้น ต้องขึ้นอยู่กับปริมาณอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ส่วนการออกกำลังกายของพระภิกษุส่วนใหญ่จะ ใช้วิธีการออกกำลังกาย โดยการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การเดินรอบ ๆ วัด รดน้ำต้นไม้ กวาดลานวัด บริหารร่างกายโดยการยืดเส้นยืดสาย ส่งผลให้ร่างกายรู้สึกสดชื่นสบายตัว ประเด็นปัญหาของการบริโภคอาหารของพระภิกษุส่วนใหญ่ พระภิกษุสามารถจะเลือกฉันอาหารประเภท ผัก ผลไม้ อาหารที่มีส่วนผสมของไขมันน้อย หรืออาหารที่มีรสจืดได้แต่ก็ได้ในปริมาณที่ไม่มากนัก เนื่องจากสมัยนี้อาหารประเภทผัก ปลา อาหารประเภทนี้หาได้ยากและที่สำคัญ คือ มีราคาสูง อุปสรรคที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภค พระภิกษุต้องฉันอาหารที่ได้จากการบิณฑบาต แต่อาหารที่ได้จากการบิณฑบาตส่วนใหญ่จะเป็นอาหารสำเร็จรูป และแนวทางในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ พระสงฆ์ควรมีความรู้เรื่องของอาหารเมื่อฉันแล้วส่งผลดีต่อสุขภาพ การออกกำลังกายพระสงฆ์ควรปฏิบัติกิจกรรมการออกกำลังกายที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อให้สุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ส่งผลดีต่อสุขภาพ พระสงฆ์ควรปฏิบัติกรรมฐาน เจริญวิปัสสนา กำหนดจิตให้เป็นหนึ่งเดียวจนเกิดปัญญารู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งกายและจิต และพระสงฆ์ควรหลีกเลี่ยงพื้นที่ที่ก่อให้เกิดโรคและควรอยู่ในบริเวณที่มีอากาศบริสุทธิ์ปราศจากฝุ่นละออง

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) ควรกำหนดระยะเวลาในการฉันอาหารให้ตรงตามเวลาในทุกวัน 1.2) ควรมีสถานที่ให้พระสงฆ์ได้ออกกำลังกายเป็นการเฉพาะ โดยอาจทำในรูปแบบโรงยิมภายในวัด 1.3) ควรจัดให้มีการประชุมกันในคณะสงฆ์เพื่อพูดคุยเรื่องการดูแลสุขภาพ 1.4) ควรจัดให้มีการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมที่ดี 1.5) ควรให้พระสงฆ์พักอาศัยในที่ที่มีอากาศถ่ายเทเพื่อสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์ 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 2.1) พระสงฆ์ควรฉันภัตตาหารจำพวกผัก ผลไม้หลากหลายชนิด 2.2) พระสงฆ์ควรออกกำลังกายหลังจากตื่นนอนหรือก่อนสรงน้ำช่วงค่ำโดยให้สอดคล้องกับพระวินัย 2.3) ควรมีการอบรมการดูแลสุขภาพและเพิ่มสิทธิการรักษาพยาบาลอย่างครอบคลุมและทั่วถึง 2.4) ควรเพิ่มการศึกษาหาความรู้ในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ 2.5) ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการทำความสะดวกวัด รวมทั้งสภาพแวดล้อมภายในวัดให้ถูกสุขลักษณะ 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป 3.1) ควรศึกษาเชิงลึกกับพระสงฆ์ระดับผู้บริหารวัดถึงรูปแบบการดูแลสุขภาพตนเองตามพระธรรมวินัย 3.2) ควรศึกษาเชิงลึกถึงรูปแบบกระบวนการดูแลสุขภาพตนเองกับพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามากตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงหรือวัดต้นแบบในการดูแลสุขภาพตามแบบ วิถีพุทธ 3.3) ศึกษาเปรียบเทียบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในเขตพื้นที่ปกครองในคณะสงฆ์ทั้งจังหวัด หรือการปกครองคณะสงฆ์ทั้งภาค

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2563). ข้อมูลการตรวจคัดกรองสุขภาพพระภิกษุ. เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม 2563 จาก www.moph.go.th
- คณะกรรมการสนับสนุนและประสานงานโครงการหมู่บ้านดีวิถีพุทธ. (2556). แนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). ธรรมนุญสุขภาพสงฆ์แห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม 2563 จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content>
- ฉันทวาศ ศุภวรรณรักษ์. (2543). พฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนผู้ใหญ่วัดศรีบางเขน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นภาจรี นำเบญจพล. (2529). บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสาธารณสุขมูลฐาน: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัด นครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยมหิดล.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น จำกัด.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1. (10 ตุลาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัด ไกรสร เกสโร (ปานตวง), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2. (4 ตุลาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัด ไกรสร เกสโร (ปานตวง), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3. (6 ตุลาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัด ไกรสร เกสโร (ปานตวง), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4. (2 ตุลาคม 2563). ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขต ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัด ไกรสร เกสโร (ปานตวง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูวรดิตถ์ธรรมาภรณ์ และคณะ. (2563). การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 274-287.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 10), กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักชั่น จำกัด.
- วีรสิทธิ์ หลงเจริญ. (2529). พฤติกรรมสุขภาพพระสงฆ์ในเขตอำเภอมืองจันทบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2552). การสำรวจสถานะสุขภาพอนามัยของประชาชนไทยโดย การตรวจร่างกายครั้งที่ 4 2551 - 2552. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- สุวัฒน์ รักขันโท และคณะ. (2551). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุในเขตภาคใต้ตอนบน. ใน *รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม*

THE MODEL QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT OF COMMUNITY ON THE FIVE PRECEPTS VILLAGE IN NAKHON PATHOM PROVINCE

พระมหานอม ธาโนโร (พิมพ์สุวรรณ)

Phramaha Tanom Thānavaro (Pimsuran)

ดวงเพชร สมศรี

Toungpetch Somsri

ธานี สุวรรณประทีป

Thanee Suwanprateep

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: mcu.mahatanom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทวิถีชีวิตของชุมชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วยหลักศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม งานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ มีการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนสนับสนุนและประชากรเฉพาะกลุ่มจำนวน 48 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพบริบทวิถีชีวิตชุมชนของหมู่บ้านอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามวิถีพุทธ 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยยึดมั่นตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาส่งผลให้ประเทศชาติมีความสงบร่มเย็น 3) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดเป็นผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขได้ 7 ประการ ดังนี้ 3.1) รับนโยบายแนวทางการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 3.2) สนับสนุนให้บุคลากรต่าง ๆ เข้าร่วมหมู่บ้านรักษาศีล 3.3) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศีล 5 ทางพระพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งถึงแก่น 3.4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยการพัฒนาตน และด้านจิตใจ 3.5) การที่จะทำชีวิตที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน

* Received 4 April 2021; Revised 15 April 2021; Accepted 24 April 2021

ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคัมภีร์โลก 2 ประการ ควบคู่กับศีล 3.6) ปฏิบัติตนด้วยการรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัดและ 3.7) ปฏิบัติตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในนครปฐม

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, หมู่บ้านรักษาศีล 5

Abstract

This research article objective 1) to study the states and contexts on ways of life in five precepts observation project based community, 2) to study the development on the quality of life of community in Nakhon Pathom province, and 3) to propose the development model on the quality of life of five precepts observation project based community in Nakhon Pathom province. This research is qualitative. Have a documented study in – depth interview data analysis with 48 contributors and a specific population by selecting them individually and presenting descriptive analysis. The result of the study were as follows: 1) As regards the states and contexts concerning the community's ways of life, the research was found that people's ways of life are of the simplicity based on certain tradition, custom, art and culture where Buddhist ways of life are properly observed. 2) When it comes to the development of the quality of life, it was found that people properly follow Buddhist teachings giving rise to peoples' higher quality of life resulting in providing the peacefulness to the country which guarantees the happiness, 3) As far as the development model on the quality of life of five precepts observation project based community in Nakhon Pathom province is concerned, seven steps leading to the concrete happy society are proposed by this research as follows: 3.1) the policy on the five precepts observation project based community should be taken, 3.2) people from various sectors should be promoted to participate in the given project, 3.3) the proper understanding of Buddhist five precepts should be made, 3.4) the development of the quality of life requires the development of the self and mind, 3.5) one's life cannot be sustainably developed unless one properly follow two kinds of virtue that protect the world side by side with such precepts, 3.6) proper observation of five precepts should be done, and 3.7) following the given guidelines concerning the development of the quality

of life of the five precepts observation project based community in Nakhon Pathom province.

Keywords: Model, Quality of Life Development, The five precepts village

บทนำ

มนุษย์ เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมย่อมมีปฏิสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง การที่จะทำให้สังคมมีความสงบสุขร่มเย็นนั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยที่เป็นพื้นฐานที่ประกอบด้วยการไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนคนอื่น และที่สำคัญจะไม่เบียดเบียนสังคมโดยรวม ซึ่งความไม่เบียดเบียนเป็นปัจจัยพื้นฐานของศีล 5 ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ อันเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา มีศาสนาเป็นที่พึ่ง ให้ความสงบร่มเย็นหล่อหลอมด้วยการหลักธรรมคำสอน ซึ่งอยู่ในความคิดชีวิตจิตใจของคนมาเป็นเวลายาวนาน ดังปรากฏในจกักรัตติสูตรกล่าวโดยสรุปไว้ว่า พระเจ้าทัฬหะมิ จึงได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า พวกท่านไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่ถือเอาของที่เขาของยังไม่ได้ให้ ไม่พึงประพฤติดมในกาม ไม่พึงพูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา จงบริโภคน้ำตามเดิมเถิด ในปาฏิกสูตร จกักรัตติสูตร และอัครคัมภีร์สูตร พระสูตรทั้ง 3 นี้ได้กล่าวถึงกำเนิดสังคมมนุษย์ เมื่อเริ่มแรกที่เดียวมุขยอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ต่อมาเมื่อมนุษย์มีมากขึ้น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้แสดงพฤติกรรมผิดศีลเป็นเหตุให้ลักขโมย การกล่าวเท็จ การฆ่าฟันกัน (สุพัตรา สุภาพ, 2549) เมื่อมีความขัดแย้งเช่นนี้ขึ้นจึงได้มีข้อบัญญัติหรือศีลขึ้น ที่มุ่งส่งเสริมให้มีหลักอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผลและสันติสุขนี้ (สมเด็จพระญาณสังวร สุวฑฒโน, 2557) แม้ปัจจุบันจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นต่าง ๆ มากมายที่เป็นปัญหา แต่พุทธศาสนิกชนก็นำหลักธรรมมาเยี่ยวยาสังคมได้ หลักธรรมหนึ่งที่สามารถเยี่ยวยาสังคมได้คือ หลักศีล 5 เป็นแนวทางเบื้องต้นที่จะสามารถขัดเกลานิสังยใจคอกให้มนุษย์มีความประณีตยิ่งขึ้น และการกระทำดีงามรู้จักยับยั้งชั่งใจ จะกระทำ จะพูด จะคิด ก็ต้องไตร่ตรองให้รอบคอบดีเสียก่อน (บุญมี แทนแก้ว, 2548) ทุกศาสนาในโลกนี้ล้วนมีจุดหมายอย่างหนึ่งที่เหมือนกันคือ สอนให้คนไม่เบียดเบียนกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังคำกล่าวของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ความตอนหนึ่งว่า มูลเหตุแห่งการเกิดขึ้นของศาสนาทั้งหลายในโลก ล้วนมาจากการตระหนักถึงความทุกข์ในโลก และต้องการให้เขาเหล่านั้นเข้าถึงสันติสุขอย่างแท้จริง การที่ทุกศาสนาได้ทุ่มเทชีวิตของท่านจนลมหายใจสุดท้ายเพื่อให้ชาวโลกทั้งหลายพ้นทุกข์และเข้าถึงสันติสุขนั่นเอง (สมเด็จพระมหาธีรราชมณฑลจารย์ วรบุญโญ, 2014)

แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ได้รับโอกาสทางการศึกษามากกว่าในอดีต ในทางตรงกันข้าม ปัญหาทางด้านศีลธรรมจริยธรรมของคนในนครปฐม กลับพบว่า มีการไม่รักษาศีลมากขึ้น มีเหตุการณ์ของการใช้ความรุนแรงต่าง ๆ มีการเบียดเบียนชีวิต และลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น ดังที่ได้เห็นเป็นข่าวในแต่ละวัน สำหรับ

ชุมชนตัวอย่างในจังหวัดนครปฐมที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีปัญหาที่เกิดขึ้น 1) ชุมชนตำบลวังตะกุ่ม มีปัญหาเด็กนักเรียน นักศึกษา ตั้งครรภ์ในวัยเรียน 2) ชุมชนตำบลวัดสำโรง มีพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งในกลุ่มเด็กและกลุ่ม 3) ชุมชนตำบลคลองใหม่ มีคดีทำร้ายร่างกายชีวิตของผู้อื่น 4) ชุมชนตำบลดอนตูม มีปัญหาครอบครัวแตกแยก และเกิดความรุนแรงในเด็กและสตรี 5) ชุมชนตำบลทุ่งขวาง มีปัญหาเด็กถูกล่อลวง บังคับ ชูเช้นเด็ก และผู้หญิงเพื่อการค้าประเวณี และใช้แรงงานผิดกฎหมาย 6) ชุมชนตำบลลำลูกบัว มีปัญหาการกู้เงินนอกระบบ ติดเล่นหวยอยากรวยทางลัด และ 7) ชุมชนตำบลมหาสวัสดิ์ มีปัญหาน้ำเน่าส่งกลิ่นเหม็นและมีขยะอยู่ในคลองมหาสวัสดิ์ มีการลักขโมย เป็นต้น การยอมรับกันทั่วไปว่า ศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ในแต่ละศาสนานั้น มีจุดประสงค์เช่นเดียวกันเพื่อให้ศาสนิกชนในศาสนาของตนได้ศึกษานำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวมเหมือนกัน คำสอนต่าง ๆ ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การศึกษาและนำไปปฏิบัติเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ยึดมั่นในการทำความดี ปฏิบัติดี ตลอดถึงเว้นจากการทำร้ายเบียดเบียนกันและกันเป็นต้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมีคุณค่า มีความสำคัญ และมีประโยชน์ต่อชีวิต ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ (พระมหาโพธิวงศาจารย์ สุธตฺธโช, 2558)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับ “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” และเป็นชุมชนใหญ่มีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมอันพื้นฐานความดีของการสร้างสังคมวิถีพุทธ วิถีธรรม ในหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพราะเป็นจังหวัดนำร่องของประเทศไทยที่สนับสนุนให้เกิดการรักษาศีล 5 อย่างจริงจัง และเกิดสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด ส่งเสริมให้ประชาชนนำศีล 5 ไปสู่การประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังเชื่อว่า สังคมไทยจะดีขึ้นอย่างแน่นอน อันจะเป็นผลนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกิดขึ้นในสังคมไทยในยุคปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทวิถีชีวิตของชุมชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วยหลักศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) โดยผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนแห่งการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย มีขั้นตอน และวิธีการดำเนินงานวิจัย 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นตอนกำหนดกรอบในการวิจัย กำหนดเนื้อหาในการวิจัย โดยให้อยู่ในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐมเป็นหลัก

1.2 ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้วางขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.2.1 ขอบเขตเนื้อหาจากเอกสารข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาจากอรรถกถารวมทั้งหนังสือตำราทางพระพุทธศาสนา หนังสือวิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความทางวิชาการ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.2.2 ขอบเขตของพื้นที่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้านรักษาศีล 5 ใน 7 อำเภอ จังหวัดนครปฐม 106 ตำบล 939 หมู่บ้าน (สำนักงานจังหวัดนครปฐม , 2564)

1.2.3 ขอบเขตเนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ นักปราชญ์ในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ทราบข้อมูล แนวคิด และความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาจากการเลือกเจาะจงจากคุณสมบัติ โดยเป็นนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ ปราชญ์ในท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

2.1.1 กลุ่มผู้นำหมู่บ้านใน 7 อำเภอ จำนวน 14 คน โดยแยกเป็นกำนัน จำนวน 7 คน และผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 คน

2.1.2 กลุ่มชาวบ้านที่รักษาศีล 5 ใน 7 อำเภอ จำนวน 14 คน โดยแยกหมู่บ้านละจำนวน 2 คน 7 หมู่บ้าน

2.1.3 กลุ่มนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและจิตวิทยา จำนวน 20 รูป/คน ดังนี้ 1) ผู้มีส่วนสนับสนุนและผลักดันให้เกิดโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 12 รูป 2) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 5 รูป/คน 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 2 ท่าน และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 1 ท่าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 48 รูป/คน

2.2 วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยมีกระบวนการในการออกแบบเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ ดังนี้

3.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครพนม จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม

3.3 พัฒนาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.4 นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบ และแก้ไขเครื่องมือวิจัยเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ และเหมาะสม

3.5 พัฒนาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามผู้ทรงคุณวุฒิ

3.6 นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แบบไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครพนม จากข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ ปราชญ์ ในท้องถิ่น เพื่อให้ทราบข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครพนม

5. จัดทำข้อมูลที่ได้ มาสรุปในแต่ละประเด็น และจัดทำหมวดหมู่ตามเนื้อหาการวิจัย

6. สรุปผล และนำเสนอผลการวิจัย จัดทำในลักษณะของพรรณนาวิเคราะห์ บรรยายโวหาร หรืออธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ตามลำดับเหตุการณ์ มุ่งเน้นความชัดเจน ตรงประเด็น กล่าวถึงแต่สาระสำคัญตรงไปตรงมาที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สภาพบริบทวิถีชีวิตของชุมชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ผู้วิจัยประมวลสรุปเกี่ยวกับสภาพบริบทวิถีชีวิตของชุมชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้ดังนี้ สภาพบริบทวิถีชีวิตชุมชน ในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่แตกต่างไปจากอดีต ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของคนทำให้เกิดปัญหาในชีวิตประจำวันตามมามากมาย

ประกอบกับคนที่กระทำผิดศีลข้อหนึ่งข้อใด จะแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ออกมา ซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง หมู่คณะ และสังคมโดยรวม เพื่อเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัยพบว่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมทั้งองคมนั้น ต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ศีล ในพระพุทธศาสนา 5 ถือได้ว่าเป็นกฎระเบียบอยู่คู่กับสังคมพุทธของไทยมาแต่โบราณ โดยศีลเป็นบทบัญญัติพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาและเป็นการสร้างความสุขของบุคคล และสังคมอันมีจิตสำนึกแห่งความดีงาม เป็นมรรควิธีและเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีงามและการจัดการเพื่อคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน ศีลยังถือได้ว่าเป็นหมวดธรรมที่วาดด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมอีกด้วย และศีลยังมีอิทธิพลต่อสังคมมาก เพราะจัดเป็นบรรทัดฐานทางด้านศีลธรรมของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ยึดถือปฏิบัติกันมาโดยถือว่าเป็นกฎระเบียบที่ทำให้คุณค่านามาสากลแก่มนุษย์ ทำให้อยู่กันอย่างสงบและช่วยส่งเสริมชุมชนต่าง ๆ ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบที่ให้คุณค่านามาสากลแก่มนุษย์ ทำให้ครอบครัวอบอุ่น มีความจริงใจต่อกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกันได้ ไม่ต้องเป็นห่วงกังวลอะไรมากนัก จึงถือกันว่าศีล 5 เป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ควบคุมความประพฤติซึ่งกันและกัน ทำให้การอยู่ร่วมกันเกิดความสันติสุข สงบ อันเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชน เกิดความรักใคร่ปรองดองสมานฉันท์และการเห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น

มนุษย์ทุกคนในโลกล้วนแต่ต้องการความสุขไม่ต้องการความทุกข์คือรักสุขเกลียดทุกข์ ด้วยกันทั้งนั้นแต่ด้วยเหตุที่ยังมีคนบางคน บางกลุ่ม ไม่มีความเข้าใจถึงความรักความสามัคคี ความเมตตากรุณาปราณีและไม่สามารถควบคุมกิเลสภายในใจของตนได้ดีพอ จึงก่อความขัดแย้งเบียดเบียนประหัตประหารเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ความสงบสุขและสันติภาพจึงเกิดขึ้นได้ยาก ผลที่เกิดขึ้นคือความ สูญเสียโรคภัยไข้เจ็บ สมบัติ ชีวิตร่างกาย ความขัดแย้งไม่เข้าใจกัน ความรักในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง มิตรสหาย เสียแม้กระทั่งความมั่นใจในตนเอง ไม่มีความกลัวกลัว อาจหาญ และเกิดความขัดแย้งต่าง ๆ นา ๆ ทุกอย่างจนจบลงด้วยการประหัตประหาร ทำร้ายชีวิตร่างกายซึ่งกันและกัน สิ่งที่จะทำให้บุคคลและโลกเกิดสันติภาพความสงบสุขขึ้นมาได้ก็คือ ศีล 5 ประการ ฉะนั้น ศีลจึงเป็นเสมือนกฎระเบียบกติกาศีล 5 ของชีวิตและสังคมที่จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เมื่อบุคคลดำเนินการตามหลักศีล 5 แล้ว ย่อมจะสร้างสังคมให้เกิดสันติภาพขึ้นมาได้ เพราะศีล 5 เป็นหลักประกันสังคมโลกได้เป็นอย่างดี เป็นหลักประกันความมั่นคงของสิ่งที่หวงแหนอันเป็นที่รักของคนทั้งหลายในสังคม

เพราะสังคมเป็นภาพรวมของคนที่อยู่ร่วมกัน เมื่อคนมีศีลแล้ว ก็เป็นหลักประกันของคนรอบข้าง รวมทั้งทรัพย์สินอันเป็นที่รักที่พอใจของตัวเองและผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วยหลักศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

คณะสงฆ์ซึ่งนำโดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เล็งเห็นความสำคัญของศีล 5 และคุณค่าของการรักษาศีล 5 จึงได้ดำเนินนโยบายให้เกิดโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5” โดยได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน องค์กรเครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ ตลอดจนภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ได้นำหลักของศีล 5 ให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองและประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยยึดมั่นตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความสงบร่มเย็น เมื่อประเทศชาติมีความสงบร่มเย็นแล้ว ก็จะเป็นหลักประกันให้แก่สังคมโลกเกิดความสงบสุขต่อไป

หมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเป็นรูปแบบของการสร้างสังคมตามแนววิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเคารพในสิทธิของกันและกัน ได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ ได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาให้สมกับที่สังคมไทยเป็นเมืองที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้สอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เกี่ยวกับการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการในเรื่องการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคี โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ไปจนถึงจังหวัด ได้มีส่วนร่วมในการปฏิรูปประเทศไทยและพัฒนาประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน

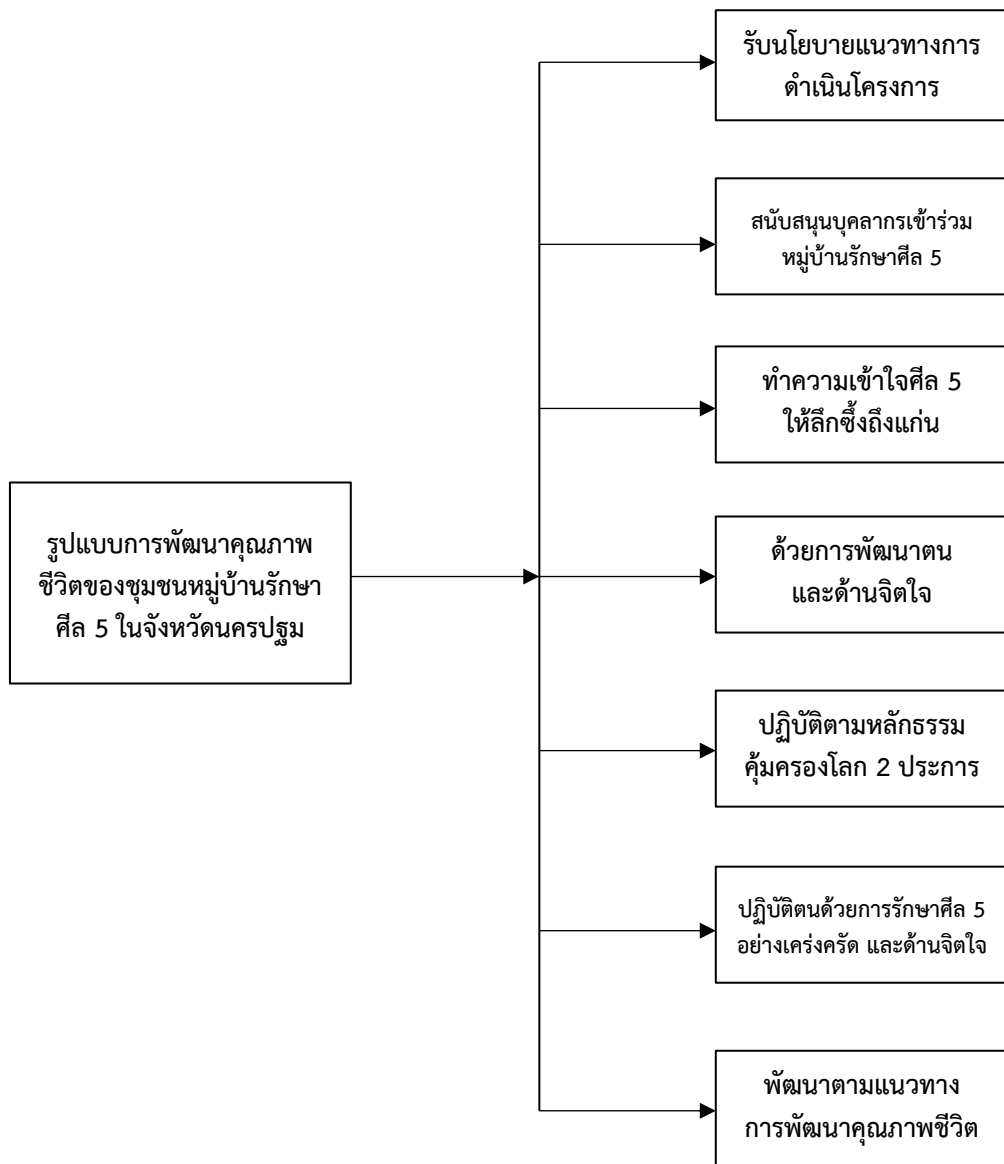
3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

สภาพบริบทวิถีชีวิตชุมชน/หมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 แล้ว รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามหลักศีล 5 จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยหลักการงดเว้นศีล 5 ด้วยวิธีดี 3 และเบญจธรรม แต่ในปัจจุบันเกิดมีขั้นตอนต่าง ๆ ของหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการวางแผน มีการหารือกัน เป็นต้น ทำให้เกิดรูปแบบการรักษาศีลที่สอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตชุมชน เมื่อบุคคลรักษาศีล 5 ได้บริสุทธิ์สมบูรณ์แล้ว จะส่งผลให้บุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีสันติสุข แห่งประเทศชาติ มีศีล มีสุข มีปรองดอง มีสมานฉันท์ มีสามัคคี มีสันติสุข ปลอดภัย เสพติด มีปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ลดลง และมีความสุขดังกล่าวก็คือมีความดีงามของปัจเจกบุคคล มีความละเอียดใส่ใจในการทำบาป และมีความเกรงกลัวต่อการทำบาป มีความเชื่อเรื่องของการกระทำความดีและความชั่ว การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ มีสติกำกับอยู่ทุกขณะ

เวลา มีเบญจธรรมต่อกัน คือ มีเมตตา มีสัมมาชีพ มีการยกย่องสตรี มีการรักษาสัจจะ และมีการงดเว้นจากอบายมุขต่าง ๆ อันเป็นที่ตั้งของความเสื่อมทั้งหลาย

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม สามารถแสดงแผนภูมิ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้ มีข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดเป็นผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและจำเป็นต้องได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เพื่อพัฒนาตนเองและผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างยั่งยืนสงบสุข ที่สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สภาพบริบทวิถีชีวิตของชุมชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สภาพบริบทวิถีชีวิตชุมชนในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่แตกต่างไปจากอดีต ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของคนทำให้เกิดปัญหาในชีวิตประจำวันตามมามากมาย ประกอบกับคนที่กระทำผิดศีลข้อหนึ่งข้อใด จะแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ออกมา ซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง หมู่คณะ และสังคมโดยส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ของ พระครูพิศาลสาธุวัฒน์ ว่า การเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐมนั้น แต่ละชุมชน เมื่อเข้าใจโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เราสามารถมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างปกติหรือลงตัวนอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดนครปฐมเห็นว่า ในปัจจุบันจะดำเนินชีวิตโดยไม่ต้องฆ่าสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นเรื่องที่ยากเกินไปไม่ได้แต่เราไม่มีเจตนาฆ่าแต่เพียงอรรถภาพให้เป็นไป และเห็นว่าการฆ่าสัตว์ไม่ใช่สิ่งที่ผิดธรรมชาติ เพราะทำไปเพื่อความอยู่รอดของคนในครอบครัวและเพื่ออาชีพที่มั่นคงในอนาคตของพวกเขา (พระครูพิศาลสาธุวัฒน์ จารุโก, 2563) และยังสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ของ วันชัย สวัสดิ์แดง ว่า บางท้องที่ในจังหวัดนครปฐมสามารถที่จะเปิดบ้านทิ้งไว้ได้เลย กรณีลักขโมยจะไม่เกิดขึ้น เช่น หมู่บ้านศาลาติน เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีโครงการอบรมสร้างความเข้าใจให้ความรู้ ผูกอาชีพ โรงการอบรมสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้ชุมชนอย่างยั่งยืน และมีชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ตาสัปรด) กระจายอยู่ทั่วหมู่บ้าน คอยดูแล เป็นหูเป็นตาแจ้งข่าวสาร อปพร. (อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน) เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ มีคณะกรรมการหมู่บ้านรักษาความสงบ และช่วยกันเป็นหูเป็นตาให้แก่กันและกัน (วันชัย สวัสดิ์แดง, 2563)

2. ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วยหลักศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มีการกล่าวถึงกันมากในปัจจุบัน เพราะถือว่าคุณภาพชีวิตมีเป้าหมายของการพัฒนา แม้ว่าจะสามารถพิจารณาคุณภาพชีวิตได้หลายมิติและหลายมุมมอง อันเนื่องมาจากการมีปรัชญาที่ต่างกันไป แต่แก่นแท้ของคำว่า “คุณภาพชีวิต” ก็คือ การมีชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของตนเองได้อย่างเป็นปกติสุข ซึ่งการที่ประชาชน หรือบุคคลจะสามารถมีความเป็นอยู่ที่ดีได้นั้น ก็เนื่องมาจากการที่ได้อาศัย อาศัยอยู่ในสังคมที่มี

ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่เหมาะสม และเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของการดำรงชีวิตนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุทิตย์ อาภากร กล่าวไว้ว่า ในการทำบุญทุกครั้งจะต้องมีการรับศีล 5 ทุกครั้ง ไม่ว่าจะงานมงคล หรืองานอวมงคล จะมีการรับศีล 5 ทุกครั้งไป ศีล 5 จึงเป็นหลักการขั้นพื้นฐาน เป็นบทบัญญัติพื้นฐานที่ทุกคนจะต้องถือเป็นหลักปฏิบัติร่วมกัน เพราะศีล 5 คือบทบัญญัติพื้นฐาน ของการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นหลักประกันของชีวิต หลักมนุษยธรรม จิตสำนึกแห่งความงาม ความรักในตนเองและเพื่อนมนุษย์ การสร้างสันติภาพสากล เครื่องบ่งชี้ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และคุณธรรมพื้นฐานของสังคม (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2558) และยิ่งสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ของ พระพรหมเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม) ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน/ หมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ก็เช่นเดียวกัน จำต้องมีสติทุกคราวในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ภายใต้กรอบของศีล 5 ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อความดีงามทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และ สังคมในที่สุด (พระพรหมเวที ฝุสฺสธมฺโม, 2563)

3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม จากการที่ได้ศึกษาถึงรูปแบบการรักษาศีล 5 อาศัยหลักการเดิมตามหลักวิธีทั้ง 3 ประการคือ การงดเว้นด้วยการสมาทาน (สมาทานวิริติ) การงดเว้นเฉพาะหน้า (สัมปตตวิริติ) และการงดเว้นได้เด็ดขาด (สมุจเฉตวิริติ) ซึ่งสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ของ พระเทพศาสนาภิบาล (แย้ม กิตติธโร) ว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 ในอดีตจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยหลักการงดเว้นศีล 5 ด้วยวิริติ 3 และเบญจธรรม แต่ในปัจจุบันเกิดมีขั้นตอนต่าง ๆ ของหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการวางแผน มีการหารือกัน เป็นต้น ทำให้เกิดรูปแบบการรักษาศีลที่สอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตชุมชน เมื่อบุคคลรักษาศีล 5 ได้บริสุทธิ์สมบูรณ์แล้ว จะส่งผลให้บุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีสันติสุข แห่งประเทศชาติ มีศีล มีสุข มีปรองดอง มีสมานฉันท์ มีสามัคคี มีสันติสุข ปลอดภัยปลอดภัย (พระเทพศาสนาภิบาล กิตติธโร, 2563) สอดคล้องจากการสัมภาษณ์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ โอภูสู ว่า ปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ลดลง และมีความสุข กล่าวคือความดีงามของปัจเจกบุคคล มีความละเอียดใส่ใจในการทำความดีความชั่ว และมีความเกรงกลัวต่อการทำบาป (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ โอภูสู, 2563) สอดคล้องจากการสัมภาษณ์ของ พระเทพมหาเจติยาจารย์ (ชัยวัฒน์ ปญฺญาลิรี) ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตประการแรกต้องรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบรักษาสัจจะให้มั่น โดยการให้ความรู้ความเข้าใจ แนะนำแก่บุคคลในชุมชนให้รักษาคำพูดของตนภายในครอบครัวของตนเองก่อนแล้วค่อยขยายสู่สังคม และปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี (พระเทพมหาเจติยาจารย์ ปญฺญาลิรี, 2563) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะเกิดสัมฤทธิ์ผลได้ทุกภาคส่วน ต้องมีส่วนร่วมทั้ง 3 รูปแบบทั้งนี้เป็นเพราะสมาชิกส่วนใหญ่ต่างรับรู้เกี่ยวกับนโยบายหมู่บ้านรักษาศีล 5 และเข้าร่วมกิจกรรมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของคณะสงฆ์และรับรู้ถึงรูปแบบ

การเกิดขึ้นภายใต้การเชื่อมโยงขององค์กรจัดตั้งของภาครัฐเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนและสร้างรูปแบบไปยังภาคประชาชนจนเกิดการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 การจัดทำกิจกรรมร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดนครปฐม

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อค้นพบจากการศึกษา สรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดเป็นผลสำเร็จเป็นรูปธรรมจับต้องได้และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเพื่อพัฒนาตนเองและผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสงบสุขอย่างยั่งยืน ที่สามารถนำมาอธิบายได้ว่า วิธีการในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเบื้องต้นมีวิธีการทำให้ระลึกรักษาศีล 5 เนื่องด้วยทุกลมหายใจ สวดมนต์สมาทานศีล 5 วันละ 2 ครั้ง เช้า – เย็น ครั้งละ 5 นาที มีสติอยู่กับการทำงานในชีวิตประจำวัน ออกกำลังกายด้วยการจงกรม นั่งสมาธิ อย่างน้อยวันละ 10 นาที ฝึกการหายใจด้วยการมีสติกำหนดอย่างน้อยวันละ 10 นาที จะมีสุขภาพที่แข็งแรง ชีวิตก็มีความสุขอย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยศีล 5 มีผลทำให้ชีวิตมีความสุข ครอบครัวสงบสุข และสังคมก็เกิดสันติสุข โดยสรุปได้ดังนี้ เริ่มต้นต้องมีศีล ครอบครัวมีความสุข การทำงานมีความสุข สามัคคีสังคมาธิบดีก็มีความสุขไปด้วย สร้างกิจกรรมในครอบครัวให้อบอุ่น มีจิตสาธารณะในสังคม ทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมและสังคม ใช้ความรู้ให้บริการแก่สังคมด้วยการสั่งสอนชี้แนวทางแก่ลูกศิษย์และประชาชน การจัดอบรมและประชุมเชิงสนทนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นเบื้องต้นมีการอบรมดังนี้ ประเด็นสำคัญ เมื่อผู้นำได้รับนโยบายตามมติมหาเถรสมาคมแล้ว ภายใต้การนำของคณะสงฆ์ ฟังความคิดเห็นรอบด้าน ประกอบกับการวิเคราะห์ว่า สิ่งที่ต้องทำให้เกิดขึ้นและชุมชนก็ปรารถนาที่จะเห็นคือ การสร้างการมีส่วนร่วม คือ การเปิดพื้นที่วงสนทนาหรือสภากาแฟ ให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุขด้วยการขับเคลื่อนให้คนในชุมชนมีศีล 5 ผลของการเปิดวงสนทนา เพื่อให้สมาชิกของชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนความเห็นและแสดงทิศทางของหมู่บ้านร่วมกันในลักษณะเครือข่ายเพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนมีความรักความสามัคคี ประองตองสมานฉันท์และเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการออมทรัพย์ที่สนับสนุนการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อปลูกจิตสำนึกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนหมู่บ้านศาลาดิน เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ประจำปี 2552 สมัครเข้าสู่ระบบ มชช. (มาตรฐานงานชุมชน) โดยผ่านเกณฑ์ประเมินประเภทชุมชน ปี 2552 มีกิจกรรมการดำเนินงานหมู่บ้านต้นแบบในด้านต่าง ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสัมพันธภาพและการมีส่วนร่วมส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 เพื่อสร้างหลักประกันให้ บังเกิดความสุขสงบ และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตยิ่งขึ้น และการมีส่วนร่วมด้วยกันก็จะยิ่งทำให้การพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นหมู่บ้านที่

จัดกิจกรรมโดยใช้หลักการศีล 5 มาพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน ดังเช่น หมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ จังหวัดนครปฐม ได้มาเป็นหมู่บ้านศีล 5 ตัวอย่าง จะเห็นได้ว่าการรักษาศีล 5 เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่สามารถที่จะเห็นเป็นประจักษ์เป็นรูปธรรมจับต้องได้ใช้จริงได้นำไปปฏิบัติใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงอย่างไม่ยากเย็น ศีลจึงเป็นกติกาสังคมที่ยึดถือปฏิบัติกันโดยถือว่าเป็นกฎระเบียบที่ให้คุณค่าแก่มนุษย์มหาศาลสืบไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม เริ่มจากสภาพปัญหา และอุปสรรค จากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมามีประเทศไทยประสบปัญหา มากมาย คณะสงฆ์ โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความ สามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน และกอรปกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหา ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันในเรื่องการสร้างความปลอดภัยและทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน และมหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบโครงการสร้างความปลอดภัยโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” และเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ความสามัคคีและเพื่อ ประโยชน์สุขของประชาชน เพื่อสันติสุข แห่งประเทศชาติ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประกอบการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน/ชุมชนของหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจในการรักษาศีล ที่ทำให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยวิเคราะห์ว่า ธรรมคัมภีร์โลก 2 อย่าง เป็นหลักธรรมเพื่อให้ผู้รักษาศีล 5 มี หิริ ความละอายแก่ใจต่อการกระทำความผิด มีโอตตปเป ความเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่ทำลงไป หลักเบญจธรรม 5 ประการ คือ ความรักมีความเมตตา มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นให้เขามีความสุข การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ประพฤติดนองในอบายมุข มีความสำรวมระวัง รู้จักยับยั้งชั่งใจตนเอง ความรับผิดชอบจริงใจ มีความซื่อตรงต่อตนเองและต่อบุคคลอื่น จดเว้นจากการดื่มน้ำเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เบญจธรรมเหล่านี้ถือปฏิบัติกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขขึ้นมาได้ หลักวิธี 3 ประการ คือ 1) การงดเว้นด้วยการสมาทาน (สมาทานวิธี) 2) จดเว้นได้เฉพาะหน้า (สัมปตวิธี) และ 3) จดเว้นได้ เต็มขาด (สมุจเฉตวิธี) คือ สัมปตวิธีถึงจดเว้นได้เฉพาะหน้า คือ แม้สบโอกาสที่จะทำความชั่วได้ แต่ก็ยังมีสติยังคิด สามารถระงับใจไม่ทำ เช่น อาจโกงได้แต่ไม่ทำ อาจฆ่าได้แต่ไม่ฆ่า เป็นต้น และหลักธรรมที่เกื้อกูลสนับสนุนการทำความดีทุกอย่างในชีวิต คือสติ รวมไปถึงการเจริญกุศลกรรม

ต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยดี ไม่ให้เกิดความผิดพลาดเสียหาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน/หมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ก็เช่นเดียวกัน จำต้องมีสติทุกคราวในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ภายใต้กรอบของศีล 5 ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อความดีงามทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และ สังคมในที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ควรนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 การปรับใช้กับชุมชนหมู่บ้านในจังหวัดอื่น มีการศึกษาเปรียบเทียบการรักษาศีล 5 กับหลักธรรมอื่น ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท นำหลักการรักษาศีล 5 บรรจุเป็นแบบการเรียนการสอนสำหรับเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษา ส่วนพระสงฆ์ควรนำหลักการรักษาศีล 5 ไปเผยแผ่ในโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น เป็นผู้นำขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามโครงการเครือข่ายพระสงฆ์เผ่าละว้าสื่อชวนเชื่อทางศาสนา นำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 การปรับใช้กับชุมชนหมู่บ้านในจังหวัดอื่น ๆ และบรรจุหลักสูตรที่เกี่ยวกับการรักษาศีล 5 เผยแผ่ให้ประชาชนทราบถึงคุณค่าและอานิสงส์ของการรักษาศีลให้มากกว่านี้

เอกสารอ้างอิง

- วันชัย สวัสดิ์แดง. (29 กรกฎาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม. (พระมหาดอนอมฐานวโร (พิมพ์สุวรรณ), ผู้สัมภาษณ์) บุญมี แท่นแก้ว. (2548). พระพุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ โอภูสุ. (29 กรกฎาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม. (พระมหาดอนอมฐานวโร (พิมพ์สุวรรณ), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูพิศาลสาธุวัฒน์ จารุโก. (6 สิงหาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม. (พระมหาดอนอม ฐานวโร (พิมพ์สุวรรณ), ผู้สัมภาษณ์)
- พระเทพมหาเจติยาจารย์ ปญฺญาสิริ. (6 สิงหาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม. (พระมหาดอนอม ฐานวโร (พิมพ์สุวรรณ), ผู้สัมภาษณ์)
- พระเทพศาสนาภิบาล กิตตินธโร. (8 สิงหาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม. (พระมหาดอนอม ฐานวโร (พิมพ์สุวรรณ), ผู้สัมภาษณ์)
- พระพรหมเวที ผุสสธมโม. (8 สิงหาคม 2563). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม. (พระมหาดอนอม ฐานวโร (พิมพ์สุวรรณ), ผู้สัมภาษณ์)

พระมหาโพธิวงศาจารย์ สุรเตโช. (2558). ศील 5 รักษาโลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2558). ศील 5 คุณค่าของชีวิตและสังคม. นนทบุรี: บริษัทดีไลท์ จำกัด.

สมเด็จพระญาณสังวร สุวฑฺฒโน. (2557). ฝึกใจ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิง.

สมเด็จพระมหาธีรราชมั่งคณาจารย์ วรบุญโญ. (2014). The 1st Interfaith dialogue on Religious Tolerance. Bankkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

สำนักงานจังหวัดนครปฐม. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม (พ.ศ. 2561 - 2565) ฉบับทบทวน. นครปฐม: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดสำนักงานจังหวัดนครปฐม.

สุพัตรา สุภาพ. (2549). ปัญหาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

ประสิทธิผลโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหัก ที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โรงพยาบาลเกาะสมุย*

EFFECTIVENESS OF A PROMOTING PROGRAM ON REHABILITATION OF CLOSED FRACTURE A LEG PATIENTS WITH INTERNAL FIXATION SURGERY, KOH SAMUI HOSPITAL

ชลธิรา ขำผิวพรรณ

Chontira Khampiuwpun

โรงพยาบาลเกาะสมุย

Koh Sa Mui Hospital, Thailand

E-mail: ctiraporn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิผลโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน 2) ศึกษาความพึงพอใจต่อโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหัก เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบปิดของขาข้างใดข้างหนึ่ง ไม่มีการหักหรือการบาดเจ็บของอวัยวะอื่นร่วมด้วย และได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ไม่มีการบาดเจ็บของกระดูกไขสันหลัง ไม่มีโรคของกล้ามเนื้อหรือบาดเจ็บของเส้นประสาทขา มีอายุ 15 – 59 ปี มีสติสัมปชัญญะดี แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ (กลุ่มที่ใช้วิธีการดูแลแบบเดิม) กลุ่มละ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหัก และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา Chi - square test, Independent t - test และ Paired sample t - test ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักนี้ เป็นโปรแกรมให้ความรู้ ฝึกปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมในการรับประทานอาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันการติดเชื้อ การรับประทานยา และติดตามการปฏิบัติตัวเมื่อกลับไปพักที่บ้าน ซึ่งนำไปใช้พบว่า ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพดีขึ้นทั้งโดยรวม และในด้านการรับประทานอาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันการติดเชื้อ และการรับประทานยา และดีกว่าการดูแลฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิมที่เคยดำเนินการมาในเกือบทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P - value < 0.01$) ยกเว้นด้านการรับประทานยาไม่แตกต่างกัน อีกทั้งทำให้

* Received 5 April 2021; Revised 13 April 2021; Accepted 25 April 2021

ผู้ป่วยเกิดความพึงพอใจมากกว่าการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P - \text{value} < 0.001$)

คำสำคัญ: โปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพ, กระดูกขาหัก, การผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the effectiveness and satisfaction of a promoting program on rehabilitation of closed fracture a leg patients with internal fixation surgery, 2) study the satisfaction of a promoting program on rehabilitation of closed fracture a leg patients. It was a quasi - experimental research. The samples were closed fracture a leg patients with internal fixation surgery, no fractures or injuries to other organs and had internal fixation surgery, no injuries of the spinal cord, no muscle disease or leg nerve injury, 15 - 59 years old, had good awareness, which were divided into 2 groups; experimental group and comparison group (using the traditional system), 30 people per group. Research tools were promoting program on rehabilitation of closed fracture a leg patients and questionnaire. Data was analyzed by descriptive statistic, Chi - square test, independent t - test and paired sample t - test. The research results found that: this promoting program on rehabilitation of closed fracture a leg patients was education program, practice to promote eating behavior, movement gestures, exercise, Infective prevention, taking medication, and follow up when patients return to home. Which was used to find that patients had improved rehabilitation behavior overall and in the field of eating behavior, movement gestures, exercise, Infective prevention, and taking medication. In addition, better than the rehabilitation care of patients that had been previously in almost every aspect, statistically significant ($P - \text{value} < 0.01$), except for taking medication. This promoting program on rehabilitation more satisfaction than the rehabilitation of conventional, statistically significant ($P - \text{value} < 0.001$).

Keywords: Promoting Program on Rehabilitation, Closed Fracture a Leg, Internal Fixation Surgery

บทนำ

ภาวะกระดูกหักเกิดขึ้นจากการบาดเจ็บต่าง ๆ ตั้งแต่การบาดเจ็บเล็ก ๆ หรือรุนแรง หรืออุบัติเหตุที่รุนแรง หรือบาดเจ็บจากการถูกทำร้ายร่างกาย (สมศักดิ์ คุปต์นิรติชัยกุล., 2563) แต่อาจทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงหรือมีความพิการตามมาได้ จึงเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญ เนื่องจากภายหลังได้รับการรักษาแล้วผู้ป่วยกลุ่มนี้ก็ยังต้องอยู่ในภาวะทุพพลภาพชั่วคราวนานถึง 6 เดือน (State of Colorado, 2006) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยได้ในระยะยาว จากการที่ผู้ป่วยต้องเผชิญความยากลำบากในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน มีข้อจำกัดในการเดินทาง ประกอบอาชีพ และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม (Ferguson, M. et al, 2008) การรักษาที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการฟื้นฟูสภาพที่เหมาะสม จะช่วยให้ผู้ป่วยกระดูกขาหักสามารถกลับสู่สภาพปกติได้อย่างสมบูรณ์ (อรรธรณ เณลิรัตน์, 2555) ทั้งนี้ ผู้ป่วยกระดูกต้นขาหักหากได้รับการผ่าตัดยึดตรึงกระดูกภายในด้วยแกนโลหะตามกระดูก ภายในช่วงระยะเวลาเฉลี่ย 17 ชั่วโมง ภายหลังการบาดเจ็บ จะช่วยลดภาวะแทรกซ้อนจากการถูกจำกัดการเคลื่อนไหว และช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้เร็วขึ้น แล้วยังช่วยให้ผู้ป่วยถูกจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลจำนวนวันนอนในโรงพยาบาลที่สั้นลงเฉลี่ย 3.9 วัน (Pendleton, A. M. et al, 2007)

การผ่าตัดยึดตรึงกระดูกที่ต้นขา เป็นวิธีการรักษากระดูกขาหักที่ใช้กันแพร่หลายมากที่สุด หลังจากที่ได้รับการผ่าตัดใหม่จะต้องระวังเรื่องแผลไม่ให้มีการติดเชื้อ ดูแลแผลไม่ให้ถูกน้ำหรือของสกปรก ปัญหาของกระดูกต้นขา บางทีจะต้องลงน้ำหนักในระหว่างที่ตามกระดูกด้วยโลหะ ซึ่งจะต้องรอจนกระทั่งกระดูกเริ่มติด ถึงจะลงน้ำหนักได้ หรือถ้าเป็นใหม่ ๆ จะไม่ให้ลงน้ำหนักเลย จนกว่าแพทย์จะสั่งว่ากระดูกติดดีแล้ว แข็งแรง จนสามารถลงน้ำหนักได้บางส่วนของกิจกรรมใด ๆ ที่จะทำให้โลหะที่ตามไว้หัก เช่น การไปลงน้ำหนักก่อนเวลาอันควร ไปขับรถมอเตอร์ไซด์ อาจจะทำให้รถมอเตอร์ไซด์ล้ม กระดูกหักซ้ำได้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะทำให้การรักษาได้ยากและมีปัญหายุ่งยากตามมา (วิเศษภู พิชัยศักดิ์, 2563) ภาวะแทรกซ้อนสำคัญหลังการผ่าตัด คือ การติดเชื้อหลังผ่าตัด กระดูกไม่ติดหรือกระดูกติดล่าช้า ข้อติดแข็งกรณีผ่าตัดใกล้ข้อ และที่พบบ่อยคือ การสูญเสียการยึดตรึงของแผ่นโลหะตามกระดูก (Fail plate) ซึ่งเป็นภาวะแทรกซ้อนที่สำคัญของผู้ป่วยที่ผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ส่งผลให้ผู้ป่วยต้องกลับมารับการรักษาซ้ำ และต้องให้การรักษาเพิ่มเติมเพื่อให้กระดูกติดและหลีกเลี่ยงความพิการ ทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและนอนโรงพยาบาลนานขึ้น (ชญานันท์ ช่วยบุตดา และคณะ, 2562) ผู้ป่วยที่กระดูกขาหักและได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ต้องใช้ระยะเวลาในการรักษาให้กระดูกติดดี แพทย์จึงอนุญาตให้ผู้ป่วยเดินด้วยไม้ค้ำยันรักแร้โดยไม่ลงน้ำหนักขาที่ผ่าตัด และให้พักฟื้นอยู่ที่บ้าน เมื่อกลับบ้านผู้ป่วยต้องเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตบางอย่าง ต้องดูแลตนเองให้สอดคล้องกับการรักษา ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า จะดูแลและฟื้นฟูสภาพร่างกายผู้ป่วยให้กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็ว ส่งเสริมการหายของกระดูก และป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่จะ

เกิดขึ้นอย่างไร เพื่อไม่ให้ผู้ป่วยต้องกลับมารักษาซ้ำ ทำให้สูญเสียเวลา เศรษฐกิจ และอาจเกิดความพิการชนิดถาวรได้ (นันทยา เสนีย์, 2554)

โรงพยาบาลเกาะสมุยในปี 2562 มีผู้ป่วยที่กระดูกขาหักและได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน จำนวน 81 ราย ซึ่งเป็นจำนวนมากที่ทางโรงพยาบาลต้องให้การดูแล เพราะอำเภอเกาะสมุยเป็นสถานที่ท่องเที่ยว นิยมใช้รถมอเตอร์ไซด์เป็นยานพาหนะในการเดินทาง นักท่องเที่ยวมาจากหลายที่ทั้งในและต่างประเทศ ไม่ชินกับเส้นทาง พื้นที่หลายแห่งเป็นตลาดชน ทำให้เกิดอุบัติเหตุได้มาก โดยเฉพาะผู้ป่วยที่กระดูกขาหัก (โรงพยาบาลเกาะสมุย, 2562) พยาบาลในฐานะบุคลากรทางสุขภาพ มีบทบาทสำคัญในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ การเพิ่มความสามารถในการดูแลตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการบาดเจ็บของตนเองและครอบครัว ได้เป็นสิ่งสำคัญที่พยาบาลต้องส่งเสริมผู้ป่วยในการฟื้นฟูสภาพร่างกาย (นันทยา เสนีย์, 2554) ซึ่งในการพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้ป่วยที่กระดูกขาหักและได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายในให้มีประสิทธิภาพที่ดี และเกิดความพึงพอใจ เป็นสิ่งที่โรงพยาบาลเกาะสมุยมุ่งมั่นที่จะดำเนินการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะพยาบาลผู้รับผิดชอบในการดูแลผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูก จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยประสิทธิผลโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ที่ได้พัฒนาขึ้น เพื่อประโยชน์ในการดูแลผู้ป่วยที่กระดูกขาหักและได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ไม่ให้เกิดหรือลดภาวะแทรกซ้อน ลดอัตราการกระดูกหักซ้ำ ส่งเสริมการติดกันของกระดูก และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติได้โดยเร็ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) แบบ 2 กลุ่ม วัดผลก่อนและหลัง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เป็นผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ที่มารับบริการที่หอผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูก โรงพยาบาลเกาะสมุย ระหว่างเดือนมิถุนายน – ตุลาคม 2563 โดยดำเนินการเลือกตัวอย่างโดยวิธีเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion criteria) ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งมีเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria) ดังนี้

1. เป็นผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบปิดของขาข้างใดข้างหนึ่ง ไม่มีการหักหรือการบาดเจ็บของอวัยวะอื่นร่วมด้วย และได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน

2. ไม่มีการบาดเจ็บของกระดูกไขสันหลัง ไม่มีโรคของกล้ามเนื้อหรือบาดเจ็บของเส้นประสาทขา เช่น โปลิโอ กล้ามเนื้ออ่อนแรง

3. อายุ 15 – 59 ปี มีสติสัมปชัญญะดี สามารถอ่านและเข้าใจภาษาไทย

4. ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

และมีเกณฑ์คัดออกคือ (Exclusion criteria) ดังนี้

1. มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างผ่าตัด

2. ในระหว่างการศึกษา ไม่ยินดีเข้าร่วมการศึกษาต่อ

ในการคัดเลือกผู้ป่วยกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ผู้วิจัยได้จับคู่กลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ที่มีลักษณะต่าง ๆ ใกล้เคียงกัน ได้แก่ อายุ สาเหตุของการมีกระดูกขาหัก และชนิดโลหะที่ใช้ยึดตรึงภายใน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรควบคุม แล้วแยกเข้ากลุ่มทดลอง / กลุ่มเปรียบเทียบ ตามความสมัครใจ ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน (ผู้ที่ยินดีเข้าร่วมโปรแกรม) และกลุ่มเปรียบเทียบ จำนวน 30 คน (ผู้ที่ยินดีที่จะใช้วิธีการดูแลแบบเดิม คือ ให้ความรู้ คำแนะนำ และเอกสารไปเรียนรู้ ทำความเข้าใจเพิ่ม และปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าว)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือดำเนินการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน (ใช้สำหรับกลุ่มทดลอง) โปรแกรมได้มุ่งเน้นให้ความรู้ฝึกปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมในการรับประทานอาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันการติดเชื้อ และการรับประทุษร้าย พร้อมทั้งติดตามการปฏิบัติตัว โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ใน 6 สัปดาห์หลังการผ่าตัด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงกิจกรรมต่าง ๆ ใน 6 สัปดาห์หลังการผ่าตัด

วันที่	กิจกรรม	ระยะเวลา
2	- สร้างสัมพันธภาพ โดยการพูดคุย และซักถามอาการ - ให้ความรู้เรื่องการปฏิบัติตนของผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึง โดยการพูดคุย และแจกเอกสารเรื่องการปฏิบัติตนของผู้ป่วยกระดูกขาหัก ให้ผู้ป่วยอ่านและทำความเข้าใจ	1 ชั่วโมง
3	- ให้ความรู้เรื่องการออกกำลังกายในท่าที่เหมาะสม และให้ผู้ป่วยฝึกปฏิบัติเท่าที่สามารถจะทำได้ในขณะนั้น	1 ชั่วโมง
4 และ วันอื่น ๆ	- ให้ผู้ป่วยฝึกปฏิบัติการออกกำลังกายในแต่ละวันให้ดู พร้อมทั้งชมเชย และให้กำลังใจ โดยพยาบาลจะคอยสังเกตและให้คำแนะนำในแต่ละวันที่อยู่ในแต่ละวัน - ทบทวนความรู้ และทำความเข้าใจถึงการปฏิบัติตัวให้ถูกต้องเมื่อไปพักที่บ้าน	1 ชั่วโมง

วันที่	กิจกรรม	ระยะเวลา
ก่อนกลับบ้าน	- ประเมินการปฏิบัติตนในการรับประทานอาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันโรคติดเชื้อ และการรับประทานยา โดยให้ตอบแบบสอบถาม	30 นาที
	- 7 วันหลังกลับบ้าน พยาบาลโทรศัพท์ / ใช้ Line application ไปสอบถามถึงการปฏิบัติตัว ปัญหาอุปสรรค และเน้นย้ำการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง	30 นาที
หลังกลับบ้าน	- 1 เดือนหลังกลับบ้าน โทรศัพท์ / ใช้ Line application ไปสอบถามอาการและการปฏิบัติตัว พร้อมให้กำลังใจ	30 นาที
	4 - 6 สัปดาห์หลังผ่าตัด (เมื่อแพทย์นัด) ประเมินการปฏิบัติตนในการรับประทานอาหาร การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด การป้องกันโรคติดเชื้อ และการรับประทานยา โดยให้ตอบแบบสอบถาม	30 นาที

สำหรับกลุ่มเปรียบเทียบ ใช้รูปแบบส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน แบบเดิมที่เคยดำเนินการมา โดยให้ความรู้ คำแนะนำ และเอกสารไปเรียนรู้ในการปฏิบัติตัวเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน เพื่อทำความเข้าใจเพิ่ม และปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าว

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามการส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ซึ่งใช้สอบถามก่อนกลับบ้าน และ 4 - 6 สัปดาห์หลังผ่าตัด (เมื่อมาพบแพทย์ตามนัด) ประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพ การสมรสการศึกษา อาชีพ รายได้ และสิทธิในการรักษาพยาบาล ลักษณะคำถามเป็นแบบคำถามปลายปิด หรือให้เติมข้อเท็จจริงในช่องว่างที่เว้นไว้ รวมจำนวน 7 ข้อ (ใช้ถามผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน)

2.2 ข้อมูลด้านการเจ็บป่วย ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของการมีกระดูกขาหัก การวินิจฉัยโรค และชนิดโลหะที่ใช้ ลักษณะคำถามเป็นแบบคำถามปลายปิด หรือให้เติมข้อเท็จจริงในช่องว่างที่เว้นไว้ รวมจำนวน 3 ข้อ (ใช้ถามผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน)

2.3 แบบสอบถามพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย การป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา รวมจำนวน 29 ข้อ แบบวัดมีลักษณะเป็นแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ให้เลือกตอบว่า ไม่เคยเลย เป็นบางครั้ง และเป็นประจำ ซึ่งมีการให้คะแนน ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงเกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความเชิงนิมิตด้านบวก	คะแนน	ข้อความเชิงนิเสธด้านลบ	คะแนน
เป็นประจำ ให้คะแนน	2 คะแนน	ไม่เคยเลย ให้คะแนน	2 คะแนน
บางครั้ง ให้คะแนน	1 คะแนน	บางครั้ง ให้คะแนน	1 คะแนน
ไม่เคยเลย ให้คะแนน	0 คะแนน	เป็นประจำ ให้คะแนน	0 คะแนน

(ใช้ถามผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน และเมื่อผู้ป่วยมาพบแพทย์ตามนัด)

2.4 ความพึงพอใจต่อโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับ รวมจำนวน 12 ข้อ แบบวัดมีลักษณะเป็นแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยมีข้อคำถามแบบให้เลือกตอบว่า ไม่พอใจ พึงพอใจน้อย พึงพอใจปานกลาง และพึงพอใจมาก โดยไม่พอใจให้ 0 คะแนน พึงพอใจน้อย ให้ 1 คะแนน พึงพอใจปานกลาง ให้ 2 คะแนน และพึงพอใจมาก ให้ 3 คะแนน (ใช้ถามเมื่อผู้ป่วยมาพบแพทย์ตามนัด)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อดูความชัดเจน ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความสอดคล้อง นอกจากนี้ได้วิเคราะห์ความเชื่อมั่นของมาตรวัดโดยการวัดความสอดคล้องภายในแบบครอนบาค อัลฟา (Cronbach's Alpha) ผลการวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดพฤติกรรมกรรมการฟื้นฟูสภาพ = 0.80 และแบบวัดความพึงพอใจต่อโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหัก = 0.87

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมิถุนายน 2563 – ตุลาคม 2563 โดยผู้วิจัยและคณะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) Chi - square test, Independent t - test และ Paired sample t - test

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เสนอโครงการวิจัยและเครื่องมือการวิจัย ให้คณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี พิจารณา ซึ่งผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี ตามหนังสือ เลขที่ 77/2563 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

ผลการวิจัย

ประสิทธิผลโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ได้เปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม และในแต่ละด้าน (ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำ หรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา) พบผลการศึกษา ดังนี้

1. พฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังการดำเนินการ

ก่อนการดำเนินการ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม 40.6 คะแนน ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพ 39.0 คะแนน เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำ หรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา 8.4, 6.9, 6.2, 9.8, 5.8 และ 3.4 คะแนน ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบมีคะแนนเฉลี่ย 7.9, 6.2, 6.0, 9.5, 5.8 และ 3.5 คะแนน ตามลำดับ เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม และด้านต่าง ๆ คือ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา (P - value > 0.05) หมายความว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม ตลอดจนด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา ที่ใกล้เคียงกัน รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความแตกต่างของพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โดยรวม และรายด้าน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการดำเนินการ

ก่อนการดำเนินการ	n	$\bar{x}$	SD	t	df	P - value
พฤติกรรมกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	40.6	9.9	0.747	58	0.458
กลุ่มเปรียบเทียบ	30	39.0	7.1			
ด้านการรับประทานอาหาร (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	8.4	2.1	0.885	58	0.380
กลุ่มเปรียบเทียบ	30	7.9	2.1			
ด้านการเคลื่อนไหว (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	6.9	3.3	0.955	51.5	0.344
กลุ่มเปรียบเทียบ	30	6.2	2.2			
ด้านการออกกำลังกาย (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	6.2	2.1	0.415	58	0.680
กลุ่มเปรียบเทียบ	33	6.0	2.1			
ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	9.8	3.6	0.348	58	0.729
กลุ่มเปรียบเทียบ	33	9.5	2.9			
ด้านการป้องกันการติดเชื้อ (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	5.8	1.5	- 0.501	58	0.618
กลุ่มเปรียบเทียบ	33	5.8	1.4			

ก่อนการดำเนินการ	n	$\bar{x}$	SD	t	df	P - value
ด้านการรับประทานยา (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	3.4	0.8	- 0.501	58	0.618
กลุ่มเปรียบเทียบ	33	3.5	0.6			

หลังการดำเนินการ กลุ่มทดลองเมื่อได้รับโปรแกรมพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพแล้ว มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม 48.4 คะแนน ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพ 38.8 คะแนน เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา 10.0, 8.1, 7.9, 11.7, 6.8 และ 3.6 คะแนน ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบมีคะแนนเฉลี่ย 7.7, 6.6, 5.8, 9.5, 5.7 และ 3.3 คะแนน ตามลำดับ เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม และด้านต่าง ๆ คือ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด และด้านการป้องกันการติดเชื้อ (P - value < 0.05) ส่วนด้านการรับประทานยา พบว่าไม่มีความแตกต่างทางสถิติ (P - value > 0.05) หมายความว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม ตลอดจนด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำ หรือโลหะที่ตรงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด และด้านการป้องกันการติดเชื้อ ดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ แต่มีการรับประทานยา ที่ใกล้เคียงกันกับกลุ่มเปรียบเทียบ รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความแตกต่างของพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โดยรวม และรายด้าน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ หลังการดำเนินการ

หลังการดำเนินการ	n	$\bar{x}$	SD	t	df	P - value
พฤติกรรมกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	48.4	5.5	6.029	58	< 0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	30	38.8	6.5			
ด้านการรับประทานอาหาร (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	10.0	1.2	4.821	46.7	< 0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	30	7.7	2.2			
ด้านการเคลื่อนไหว (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	8.1	1.9	2.925	58	0.005
กลุ่มเปรียบเทียบ	30	6.6	2.0			
ด้านการออกกำลังกาย (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	7.9	1.4	4.615	58	<0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	33	5.8	2.1			

หลังการดำเนินการ	n	$\bar{x}$	SD	t	df	P - value
ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำ หรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	11.7	2.0	3.527	52.7	0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	33	9.5	2.8			
ด้านการป้องกันการติดเชื้อ (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	6.8	0.8	3.627	48.3	0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	33	5.7	1.4			
ด้านการรับประทานยา (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	3.6	0.5	1.683	50.9	0.098
กลุ่มเปรียบเทียบ	33	3.3	0.8			

2. พฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ก่อนและหลังการดำเนินการ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ก่อนการได้รับโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพ (ก่อนการทดลอง) มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม 40.6 คะแนน และเมื่อได้รับโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพแล้ว (หลังการทดลอง) มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม 48.4 คะแนน เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพในแต่ละด้าน พบว่า ก่อนการดำเนินการมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา 8.4, 6.9, 6.2, 9.8, 5.8 และ 3.4 คะแนน และเมื่อได้รับโปรแกรมพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพแล้ว (หลังการทดลอง) มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพ 10.0, 8.1, 7.9, 11.7, 6.8 และ 3.6 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าก่อนการทดลอง เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติก่อนการดำเนินการ กับหลังการทดลองพบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม และด้านต่าง ๆ คือ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P - value < 0.05$) หมายความว่า โปรแกรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ทำให้พฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวมและด้านต่าง ๆ คือ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา ดีขึ้น รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความแตกต่างของพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โดยรวมและรายด้าน ก่อนและหลังการดำเนินการของกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง	n	$\bar{x}$	SD	t - value	df	P - value
พฤติกรรมกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	40.6	9.9	- 7.419	29	<0.001
หลังการดำเนินการ	30	48.4	5.5			
ด้านการรับประทานอาหาร (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	8.4	2.1	- 6.274	29	< 0.001
หลังการดำเนินการ	30	10.0	1.2			
ด้านการเคลื่อนไหว (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	6.9	3.3	- 3.072	29	0.005
หลังการดำเนินการ	30	8.1	1.9			
ด้านการออกกำลังกาย (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	6.2	2.1	- 6.300	29	<0.001
หลังการดำเนินการ	33	7.9	1.4			
ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำ หรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	9.8	3.6	- 4.315	29	<0.001
หลังการดำเนินการ	33	11.7	2.0			
ด้านการป้องกันการติดเชื้อ (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	5.8	1.5	- 4.075	29	<0.001
หลังการดำเนินการ	33	6.8	0.8			
ด้านการรับประทานยา (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	3.4	0.8	- 2.504	29	0.018
หลังการดำเนินการ	33	3.6	0.5			

กลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม 39.0 คะแนน ส่วนหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม 38.8 คะแนน เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพในแต่ละด้าน พบว่า ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด ด้านการป้องกันการติดเชื้อ และด้านการรับประทานยา 7.9, 6.2, 6.0, 9.5, 5.8 และ 3.5 คะแนน และหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพ 7.7, 6.6, 5.8, 9.5, 5.7 และ 3.3 คะแนน ตามลำดับ เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติก่อนการทดลอง กับหลังการทดลอง พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม และด้านต่าง ๆ คือ ด้านการรับประทานอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด และด้านการป้องกันการติดเชื้อ (P - value > 0.05) ส่วนด้านการเคลื่อนไหว และด้าน

การรับประทานยา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P - value < 0.05$) หมายความว่า การดำเนินการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายในแบบเดิม ไม่ได้ทำให้พฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพดีขึ้น ทั้งในภาพรวม และด้านการรับประทานอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำ หรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด และด้านการป้องกันการติดเชื้อ แต่ดีขึ้นในด้านการเคลื่อนไหว ส่วนด้านการรับประทานยากลับลดลง รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความแตกต่างของพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โดยรวมและรายด้าน ก่อนและหลังการดำเนินการ ของกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มเปรียบเทียบ	n	$\bar{X}$	SD	t - value	df	P - value
พฤติกรรมกรรมการฟื้นฟูสภาพโดยรวม (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	39.0	7.1	0.313	29	0.756
หลังการดำเนินการ	30	38.8	6.6			
ด้านการรับประทานอาหาร (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	7.9	2.1	1.682	29	0.103
หลังการดำเนินการ	30	7.7	2.2			
ด้านการเคลื่อนไหว (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	6.2	2.2	- 2.379	29	0.024
หลังการดำเนินการ	30	6.6	2.0			
ด้านการออกกำลังกาย (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	6.0	2.1	1.439	29	0.161
หลังการดำเนินการ	33	5.8	2.1			
ด้านการป้องกันกระดูกหักซ้ำ หรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	9.5	2.9	0.158	29	0.876
หลังการดำเนินการ	33	9.5	2.8			
ด้านการป้องกันการติดเชื้อ (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	5.8	1.4	1.140	29	0.264
หลังการดำเนินการ	33	5.7	1.4			
ด้านการรับประทานยา (คะแนน)						
ก่อนการดำเนินการ	30	3.5	0.6	2.112	29	0.043
หลังการดำเนินการ	33	3.3	0.8			

การเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ที่ได้พัฒนาขึ้นสำหรับกลุ่มทดลอง กับแบบเดิมซึ่งใช้ในในกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า กลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ 32.1 คะแนน กลุ่มเปรียบเทียบ มีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ 26.8 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางสถิติของความพึงพอใจต่อโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มเปรียบเทียบ หลังที่จากที่ได้ดำเนินการ พบว่า กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อโปรแกรม

การฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้พัฒนาขึ้น มากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งใช้การฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P - value < 0.001) หมายความว่า การใช้โปรแกรมการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้พัฒนาขึ้น ทำให้เกิดความพึงพอใจ มากกว่าการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิม รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความแตกต่างของความพึงพอใจต่อโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหัก ระหว่าง กลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ

รายการ	n	$\bar{X}$	SD	t	df	P - value
ความพึงพอใจต่อโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพ (คะแนน)						
กลุ่มทดลอง	30	32.1	1.7	9.218	58	< 0.001
กลุ่มเปรียบเทียบ	30	26.8	2.5			

อภิปรายผล

ประสิทธิผลโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพนี้ เป็นโปรแกรมที่มุ่งเน้นให้ความรู้ฝึกปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมในการรับประทานอาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันการติดเชื้อ และการรับประทานยา พร้อมทั้งติดตามการปฏิบัติตัวเมื่อกลับไปพักที่บ้าน ทั้งนี้ ความรู้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการจูงใจให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล และเป็นแนวทางหลักในการนำไปใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ เป็นตัวบ่งชี้โดยตรงต่อผลลัพธ์ทางสุขภาพ ทำให้บุคคลมีความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกายเพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อาทิ การรับประทานอาหารที่ถูกต้อง เหมาะสมกับความต้องการและความเจ็บป่วยของร่างกาย หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีการออกกำลังกายในชีวิตประจำวันโดยการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ และส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ทำให้ร่างกายแข็งแรง และเป็นความรับผิดชอบต่อสุขภาพ (Pender, N. J. et al, 2011) โดยการดูแลตนเองด้วยการปฏิบัติกิจกรรมที่บุคคลริเริ่มและกระทำ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองในการดำรงไว้ซึ่งชีวิตและสุขภาพ เป็นสิ่งสำคัญในชีวิตของบุคคล เพื่อดำรงรักษาสุขภาพ และความเป็นปกติสุขของชีวิต การดูแลตนเองเป็นกิจกรรมที่มีการเรียนรู้และจดจำไว้ การดูแลตนเองที่จำเป็นโดยทั่วไป เป็นการดูแลตนเองที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และรักษาไว้ซึ่งสุขภาพ (Orem. D. E, 1995) การฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน จะต้องปฏิบัติตัวและดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับพฤติกรรมดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง ได้แก่ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การป้องกันการกระดูกหักซ้ำหรือโลหะที่ตรึงไว้หัก เคลื่อนหรือหลุด การป้องกันการติดเชื้อ และการรับประทานยา ทั้งนี้ จะต้องมีการเรียนรู้ แสวงหาแนวทางในการดำเนินชีวิต มีการคิดตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวและการดูแลตนเอง ในด้านสุขภาพ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบท

ของตัวเอง (เบญจวรรณ ละอองผล, 2554) ซึ่งโปรแกรมนี้ จะส่งเสริมฟื้นฟูสภาพจากการที่กระดูกขาหักและได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน เพื่อให้ร่างกายกลับสู่ภาวะปกติได้มากที่สุด และป้องกันความพิการต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น มีการติดตามผู้ป่วยเป็นระยะ ๆ เพื่อทราบความก้าวหน้าในการรักษาพยาบาล พร้อมทั้งซักถามถึงการปฏิบัติตนของผู้ป่วย ซึ่งหากผู้ป่วยยังไม่เข้าใจ หรือยังไม่ปฏิบัติ ก็จะเน้นย้ำให้ผู้ป่วยเข้าใจและเกิดการปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง (Rice, R, 2000) และดีขึ้นทั้งโดยรวม และในด้านการรับประทาน อาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันการติดเชื้อ และการรับประทานยา และดีกว่าการดูแลฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิมที่เคยดำเนินการมา ทั้งโดยรวม และในด้านการรับประทานอาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย และการป้องกันการติดเชื้อ ซึ่งการดูแลฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิมจะเน้นเฉพาะการให้ความรู้ คำแนะนำ และเอกสารไปเรียนรู้ในการปฏิบัติตัว เพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ไม่มีการฝึกปฏิบัติที่มากพอ จนมั่นใจว่าผู้ป่วยทำได้ถูกต้อง อีกทั้งไม่มีการติดตามการปฏิบัติตัวเมื่อกลับไปพักที่บ้าน ซึ่งการพูดคุยติดตามเป็นการให้ความรู้ แนววิธีการปฏิบัติตนเมื่อผู้ป่วยกลับบ้าน ช่วยให้ผู้ป่วยปฏิบัติตัวได้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการแสดงถึงความใส่ใจในการดูแลผู้ป่วยของเจ้าหน้าที่ (Kinsella, A, 2000) ทำให้ผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายในมีพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพได้ดี และดีกว่าแบบเดิมที่เคยดำเนินการมา คล้ายกับการศึกษาของ ชญานันท์ ช่วยบุตตา และคณะ ที่พบว่า โปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะแห่งตนเป็นกิจกรรมการพยาบาลที่ช่วยป้องกันการหักซ้ำหลังผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงกระดูกภายใน ทำให้มีพฤติกรรมดูแลตนเองที่ดีขึ้น (ชญานันท์ ช่วยบุตตา และคณะ, 2562)

ความพึงพอใจต่อโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพมีความพึงพอใจต่อโปรแกรمدังกล่าว มากกว่าแบบเดิมที่เคยดำเนินการมา ทั้งนี้ ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกและความต้องการที่ผู้ป่วยได้รับการดูแลตามที่คาดหวังไว้ หากบริการที่ได้รับทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี และตรงกับความต้องการ ก็จะทำให้ผู้ป่วยเกิดความพึงพอใจได้มาก (Avis, M. et al, 1995) ซึ่งโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพทำให้ผู้ป่วยได้รับกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การให้ความรู้ ฝึกปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมในการรับประทานอาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันการติดเชื้อ และการรับประทานยา พร้อมทั้งติดตามการปฏิบัติตัวเมื่อกลับไปพักที่บ้าน โดยการสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ / Line application เป็นการดูแลเอาใจใส่ต่อสุขภาพผู้ป่วย ทำให้ผู้ป่วยเกิดความรู้สึกดี และเป็นไปตามความต้องการในสิ่งที่จะทำให้ผู้ป่วยหายจากการเจ็บป่วยได้โดยเร็ว ซึ่งต่างจากการดูแลฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิมที่มีการให้ความรู้ คำแนะนำ และเอกสารไปเรียนรู้ในการปฏิบัติตัวเท่านั้น แสดงถึงการดูแลเอาใจใส่ต่อสุขภาพผู้ป่วยที่น้อยกว่าโปรแกรมใหม่ที่ได้นำมาใช้ ทำให้ผู้ป่วยกระดูกขาหักที่

ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพมีความพึงพอใจมากกว่าการดูแลฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อควรระวังในการใช้โปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน คือ นอกจากการให้ความรู้แก่ผู้ป่วยแล้ว ต้องมีการฝึกปฏิบัติจนมั่นใจว่าผู้ป่วยทำได้ และมีการติดตามให้ผู้ป่วยปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักนี้ ทำให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพดีขึ้นทั้งโดยรวม และในด้านการรับประทานอาหาร ทำทางการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การป้องกันการติดเชื้อ และการรับประทานยา และดีกว่าการดูแลฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิมที่เคยดำเนินการมาในเกือบทุกด้านและผู้ป่วยเกิดความพึงพอใจมากกว่าการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบเดิมจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรนำโปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้กับผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โรงพยาบาลเกาะสมุย หรือโรงพยาบาลอื่น ๆ ต่อไป และ 2) ในการใช้โปรแกรมส่งเสริมการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน ควรปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินการที่ได้ศึกษาวิจัยไว้ ซึ่งต้องมีการฝึกปฏิบัติจนมั่นใจว่าผู้ป่วยทำได้ และมีการติดตามให้ผู้ป่วยปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงแรก และเมื่อผู้ป่วยกลับไปพักที่บ้าน อีกทั้งควรพูดคุยให้กำลังใจแก่ผู้ป่วยเป็นระยะ ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เบญจวรรณ ละอองผล. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้สมรรถนะของตนเองและความคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นกับการปฏิบัติด้านสุขภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักแบบมีแผลเปิดภายในที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายนอก. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- โรงพยาบาลเกาะสมุย. (2562). สถิติผู้ป่วยที่กระดูกขาหักและได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน โรงพยาบาลเกาะสมุย. สุราษฎร์ธานี: โรงพยาบาลเกาะสมุย.
- ชญานันท์ ช่วยบุตดา และคณะ. (2562). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อพฤติกรรมการป้องกันการหักซ้ำของผู้ป่วยกระดูกต้นขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน. วารสารทางการแพทย์กระบี่, 2(2). 9-15.
- นันทยา เสนีย์. (2554). ผลของโปรแกรมการรับรู้สมรรถนะแห่งตนต่อพฤติกรรมการฟื้นฟูสภาพของผู้ป่วยกระดูกขาหักที่ได้รับการผ่าตัดใส่โลหะยึดตรึงภายใน. ใน วิทยานิพนธ์

- พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทเชษฐ์ พิชัยศักดิ์. (2563). การรักษากระดูกหักด้วยการผ่าตัดตามโลหะ. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.si.mahidol.ac.th/th/healthdetail.asp?aid=158>
- สมศักดิ์ คุปต์นิรติศัยกุล. (2563). แนวทางการรักษาผู้ป่วยกระดูกหัก - ข้อเคลื่อน. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2563 จาก <http://ortho.md.chula.ac.th/student/SHEET/somsak/3016410>
- อรรวรรณ เฉลิมรัตน์. (2555). การพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลในการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยกระดูกต้นขาหักภายหลังใส่โลหะตามกระดูก. ใน สารนิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Avis, M. et al. (1995). Satisfying solution? A review of some unresolved issues in the measurement of patient satisfaction. *Journal of Advanced Nursing*, 22(2), 316-322.
- Ferguson, M. et al. (2008). Outcome of isolate tibial shaft fractures treated at level 1 trauma centres. *Injury*, 39(2), 187-195.
- Kinsella, A. (2000). Telehealth and home care nursing. *Home Healthcare Nurse*, 15(11), 796-797.
- Orem, D. E. (1995). Nursing concepts of practice In K. M.Renpenning & S. G.Taylor (Eds.). (5th ed). St.Louis: Mosby Year Book.
- Pender, N. J. et al. (2011). Health promotion in nursing practice. (6th ed). New Jersey: Pearson Education.
- Pendleton, A. M. et al. (2007). Factors affecting length of stay after isolated femoral shaft fractures. *Journal of Trauma - Injury Infection & Critical Care*, 62(3), 697-700.
- Rice, R. (2000). Telecaring in home care: Making a telephone visit. *Geriatric Nursing*, 21(1), 56-57.
- State of Colorado. (2006). Lower extremity injury medical treatment guidelines. Retrieved December 11, 2020, from http://www.coworkforce.com/dwc/notices/adopted_rules/lower_extremity.pdf

หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการทำงานให้สำเร็จและมีความสุข*

BUDDHIST PRINCIPLES TO FOSTER SUCCESSFUL AND HAPPY WORK

ภัชลา สุวรรณวล

Patchlada Suwannual

พระครูภาวนาจันทคุณ

Phrakhruphawanachanthakun

พระครูสมุห์ชินรวัตถ์ ธีรภทฺโท

Phrakhursamu Chinworawat Thirabhatto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surathani Buddhist College, Thailand

E-mail: patchlada_@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความสุขในการทำงานเริ่มต้นจากการทำงานที่ใจรัก ทุกครั้งที่ทำงานจะทำอย่างเต็มที่ และทำอย่างดีที่สุดทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส การได้ทำงานในสถานที่ทำงาน ที่มั่นคง มีความก้าวหน้า มีโอกาสในการพัฒนาตนเอง มีผู้บังคับบัญชาที่มีความเมตตากรุณา มีเพื่อนร่วมงานที่จริงใจ ได้รับสวัสดิการที่พอเพียงและได้รับความปลอดภัยจากการทำงาน ตลอดถึงมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย เป็นอยู่สุขสบาย มีทรัพย์สินเงินทองเพียงพอ ตนเองได้ มีสถานะในสังคม ตำแหน่ง ฐานะ ความมีเกียรติ มีชื่อเสียง ได้รับการยกย่องหรือเป็นที่ยอมรับในสังคม และมีครอบครัวที่มีความสุข การนำหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการทำงานให้สำเร็จและมีความสุขนั้นประกอบด้วย “อิทธิบาท 4” ที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้ 1) ฉันทะ คือ ความรัก ความสนใจในสิ่งที่กระทำ และความรับผิดชอบต่องานต่อหน้าที่ของตน คือ ต้องมาทำงานให้ตรงต่อเวลาอย่างสม่ำเสมอ ความต้องการที่จะทำใ้ใจรักทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาที่จะทำใ้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย พัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป 3) จิตตะคือ ความคิดมุ่งไป ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจจดใ้ใจไม่ปล่อยใ้ให้ฟุ้งซ่าน อุทิศตัวอุทิศใจใ้แก่สิ่งที่ทำอย่างมั่นคง 4) วิมังสาคือ ความไตร่ตรอง หมั่นใ้ปัญญาพิจารณาใ้คร้ครวญ ตรวจสอบสาเหตุ ตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

* Received 5 April 2021; Revised 13 April 2021; Accepted 25 April 2021

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, การทำงานให้สำเร็จ, ความสุขในการทำงาน, อิทธิบาท 4

Abstract

The joy of work begins with a work of love. Do your best every time you work, work with honesty, transparency, and stable workplace performance. Has progressed There are opportunities for personal development. There are benevolent bosses. Have sincere colleagues Receive adequate welfare and safety at work As well as being healthy The body is strong and does not get sick. Have self-reliance assets Having a position in society, position, status, honor, reputation, recognition, or recognition in society. And have a happy family The introduction of Buddhist principles to strengthen the work to be successful and happy consists of " Four Rddhippada", which is the base for success as follows: 1) Chant is love and interest in what you do. And the responsibility for their duties is to come to work on time on a regular basis. The need to keep caring, loving, always doing that. And desire to make even better results. 2) Persistence is perseverance, diligence, perseverance, assemble it with effort, strength, patience, not give up, develop oneself to have higher performance potential. 3) Chitta Is an idea focused on Be conscious of what you do. And do that with a mind-focused mind, not allowing the mind to be distracted Dedicate, devote ourselves to the things you do steadily. 4) Vimongsa is contemplation, use of wisdom, contemplation, reasoning, detection, flaw detection, planning, measurement, and improvement of self-improvement on a regular basis. In order to be able to resolve the problem.

Keywords: Buddhist Principles, Successful, Happy Work, Four Rddhippada

บทนำ

การทำงานคนส่วนใหญ่มองว่าเป็นเหมือนส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะสถานที่ทำงานจนบางครั้งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งปัจจุบันในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสมัยใหม่ ประเทศไทยมีนโยบายการวางแผนรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาโดยตลอด โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดี

สำหรับคนไทย พัฒนาค้นหาให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ความรู้สึกมีความสุขกับการทำงานกลายเป็นสิ่งสำคัญที่พึงประสงค์ของคนทุกระดับในองค์กร ตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงพนักงาน เพราะในแต่ละวันคนส่วนใหญ่ใช้เวลาหมดไปกับการทำงานมีปัจจัยหลายประการที่สร้างให้คนในองค์กรมีความสุข ซึ่งที่ผ่านมามีงานวิจัยในต่างประเทศได้สะท้อนให้เห็นการมองความสุขในองค์กรที่ต่างกัน เช่น องค์กรแห่งสุขภาวะที่ดี (Healthy Organization) องค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) จิตวิญญาณแห่งองค์กร (Spirituality Organization) คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work) ภาวะอยู่เย็นเป็นสุข (Well-being) การจัดการกับความเครียด (Stress Management) ความผูกพันของพนักงานที่มีผลต่อองค์กร (Employee Engagement) ความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) องค์กรที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Organization) และความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน (Work-life Balance) (ณัฐชดา มูลคง, 2557) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ซึ่ง วิทยากร เชียงกุล กล่าวไว้ว่า การมีงานที่น่าพอใจทำและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรามีความสุข (วิทยากร เชียงกุล, 2548) สอดคล้องกับท่านพุทธทาสภิกขุ ได้แสดงธรรมถึงหลักทฤษฎีว่าด้วยการหาความสุขหรือความพึงพอใจในการทำงาน (Theory of Work Satisfaction) การมีชีวิตที่สมดุลและสุขสงบ จุดมุ่งหมาย คือ การลด ละ เลิกกิเลสต้นเหตุต่าง ๆ ความสุขเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาเมื่อใจเราตั้งใจจะมีสุข ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่าแค่คิดก็มีความสุขแล้ว โดยการแสดงธรรมของท่านมีวัตถุประสงค์ที่จะให้มนุษย์เข้าถึงความสุขในชีวิตประจำวัน ประเด็นหลักที่เป็นข้อเสนอของท่านพุทธทาสภิกขุที่เป็นหัวใจสำคัญ คือ “การทำงาน คือ การประพฤติธรรม” (พุทธทาสภิกขุ, 2537) ไม่ว่าการทำงานจริง จะมีสภาพเช่นใด ทัศนคติต่อการทำงานก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสภาวะของงานที่จะต้องทำจริง ดังนั้นถ้าหากเริ่มต้นจากทัศนคติที่ถูกต้องว่าการทำงาน คือ หน้าที่ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตและการปฏิบัติธรรม คือ การทำหน้าที่ที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์ ฉะนั้นการงานก็คือการประพฤติธรรม ถ้าคิดได้เช่นนั้นแล้วก็จะไม่คิดว่าการทำงานก่อให้เกิดความเหนื่อยยากจะช่วยทำให้เกิดความพอใจที่ได้ทำงานเพราะว่าได้ทำหน้าที่ตามธรรมชาติของมนุษย์ คือ ได้ปฏิบัติธรรมก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งตรงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ “อิทธิบาท 4” เป็นหลักธรรมที่สอนให้ผู้ปฏิบัติมีความสามารถเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในงาน การทำงานด้วยใจรักจึงทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานและมีความสุขในงาน (วรรณสิริ สุจริต, 2553) ทั้งนี้ หลักธรรมอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความเป็นผู้มีใจจดจ่อ 4) วิมังสา ไตร่ตรอง ความรอบครอบ ซึ่งสามารถนำหลักธรรมคำสอนนี้ไปประยุกต์ใช้กับงานทุกประเภทและใช้ได้ในระดับบุคคล แต่การที่คนทำงานมีความสุขหรือความทุกข์จาก

การทำงานนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงินเดือน รายได้ หรือสถานะเศรษฐกิจและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเพียงอย่างเดียว แต่ปัจจัยตัวอื่น ๆ เช่น ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีหัวหน้าที่เข้าถึงได้สุขภาพกาย ใจ และอารมณ์ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่ทำงานที่ดีและยังมีปัจจัยด้านอื่น ๆ อีกที่อาจจะจะเป็นปัจจัยที่สร้างความสุขให้กับคนในองค์กรได้อีกครั้งที่ประสบความสำเร็จได้ปัจจัยสำคัญหนึ่งที่เป็นตัวผลักดันและมองข้ามไม่ได้เลย ก็คือ ความสุข “ชีวิตคนทำงานไม่มีใครที่ไม่ต้องการความสุขเพราะความสุขที่เกิดขึ้นเป็นเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงให้พฤติกรรมคนปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น อันจะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานตามที่องค์กรต้องการ ดังนั้นความสุขจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหา” ที่.ปว. (11/231/233) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ปัจจุบันกระแสการสร้างการทำงานอย่างมีความสุขในประเทศไทยได้เริ่มแพร่หลายมากยิ่งขึ้น สร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่บุคลากรรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการทำงาน ทำงานแล้วรู้สึกมีความสุข ถ้าบุคลากรในองค์กรมีความสุขในการทำงานจะส่งผลดีต่อตนเอง ต่องาน และองค์กร กล่าวคือ บุคลากรที่มีความสุขทำให้มีสุขภาพจิตที่ดี ส่งผลให้มีความพร้อม และมีประสิทธิภาพในการทำงานนำไปสู่การพัฒนาขององค์กรต่อไป บทความนี้ต้องการนำเสนอเรื่อง ความสำเร็จและความสุขในการปฏิบัติงานโดยนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ มีใจจดจ่อ วิมังสา ไตร่ตรอง ความรอบคอบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จและความสุขในการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานจะทำให้บุคลากรในองค์กร อยากที่จะทุ่มเทในการทำงาน ลดความเครียดและความขัดแย้งภายในองค์กรซึ่งจะช่วยให้องค์กรเจริญก้าวหน้าและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การสร้างความสำเร็จในการทำงาน

เมื่อคนทุกคนก้าวเข้าสู่ช่วงวัยของการทำงาน แต่ละคนย่อมมีความต้องการและความคาดหวังในงานของตนประสบผลสำเร็จ โดยจะมีแนวทางและวิธีการในการสร้างความสำเร็จในหน้าที่การงานที่แตกต่างกันไปบางคนชอบเอาใจและหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจจากหัวหน้างาน เพราะคิดว่าหัวหน้างานสามารถสนับสนุนความสำเร็จที่เกิดขึ้นให้กับตนเองได้ แต่บางคนประสบความสำเร็จได้จากการสนับสนุนของทีมงานโดยพยายามทำทุกวิถีทางให้สมาชิกในทีมรักใคร่เพื่อจะได้สนับสนุนให้ตนเองประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ สำหรับบางคนเชื่อไสยศาสตร์ อาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วย และก็ยังอีกหลายต่อหลายคนที่มีความต้องการและความมุ่งหวังที่จะให้หน้าที่การงานของตนประสบความสำเร็จด้วยความสามารถและมีฝีมือของตัวเอง ความสำเร็จด้วยฝีมือของเราเองจะเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจที่สุดในชีวิต ดังนั้นในส่วนนี้จึงขอนำเสนอแนวทางและวิธีการเพื่อการสร้างความสำเร็จในการทำงานด้วยตัวคุณเองตามหลักการของ " D-E-V-E-L-O-P" ดังนี้

D Development การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

E	Endurance	มุ่งมั่นความอดทน
V	Versatile	มีความสามารถหลากหลาย
E	Energetic	กระตือรือร้นอยู่เสมอ
L	Love	รักในงานที่ทำ
O	Organizing	จัดการเป็นเลิศ
P	Positive Thinking	คิดในทางบวก

ความสำเร็จในการทำงาน หมายถึง การทำงานอย่างเต็มที่ โดยมุ่งหวังให้งานที่ปฏิบัติ นั้นประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ ภายในระยะเวลาที่กำหนด ความสำเร็จในการทำงาน ประกอบด้วย

1. มีความเชื่อ เชื่อในความสามารถของตน เมื่อเชื่อแบบนี้แล้ว จะมีพลังในการ พัฒนาตนเอง และจะเปิดเผยความสามารถออกมา ก็จะค้นหาวิธีการที่จะทำให้ความเชื่อนั้น เป็นจริง

2. มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน ต้องรู้จักเป้าหมาย หรือดัชนีชี้วัดผลงาน และความคาดหวังขององค์กรจากการทำงาน ทั้งในด้านผลลัพธ์ของงาน เช่น คุณภาพงาน ปริมาณงาน และพฤติกรรมที่ต้องการให้พนักงานปฏิบัติ

3. วางแผนการปฏิบัติงาน และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยการวางแผนงาน มีกิจกรรมที่จะต้องทำอะไรบ้าง และจะทำวันไหน งานหลัก งานครอบครัว ต้องบริหารเวลาให้ดี โดยเขียนบันทึกตารางเอาไว้ เพื่อใช้เป็นกำหนดการปฏิบัติงานทั้งสัปดาห์ วิธีการนี้ เป็นวิธีที่ง่าย แต่มีประสิทธิภาพสูง

4. จัดลำดับงานให้เป็น โดยพิจารณาจากหลักความสำคัญ และเร่งด่วน อย่าทำงานตามใจตัวเอง เพราะไม่สามารถทำงานคนเดียวได้ งานต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่น ถ้าทำงานช้าหรือผิดพลาด ก็จะส่งผลกระทบต่อผู้อื่น และอาจส่งผลเสียต่อภาพรวมขององค์กรได้

5. พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยลองเปรียบเทียบการทำงานดูก็ได้ ถ้ามี พนักงานสองคน คนแรกทำงานประจำไม่ขาดตก บกพร่องเลย ส่วนคนที่สองก็ทำงานดี เหมือนกันเปะ แต่เขายังสามารถที่จะเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ สะดวก รวดเร็ว และช่วยองค์การประหยัดอีกด้วย

6. ทำงานเกินเงินเดือน โดยไม่ควรไปคิดว่า เงินเดือนแค่นี้ ก็ทำแค่นี้ เอาไว้ให้ คนเงินเดือนมาก ๆ เขาทำก็แล้วกัน หากคิดแบบนี้ คือคิดผิด (ทองพันชั่ง พงษ์วารินทร์, 2564)

สรุปได้ว่า การสร้างความสำเร็จในการทำงานประกอบด้วย การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้ที่จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้จะต้องเป็นคนที่มีความตั้งใจของการพัฒนาอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุคลิกลักษณะ พฤติกรรม หรือแม้แต่วิธีการทำงาน โดยต้องเป็นผู้ที่มีการสำรวจ และประเมินความสามารถของตนเองอยู่ตลอดเวลามุ่งมั่นความอดทน มีการวางแผนงาน มีความสามารถหลากหลาย กระตือรือร้นอยู่เสมอ มีความตื่นตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่

รักในงานที่ทำ และความคิดทางบวกจะเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้คุณมองโลกในแง่ดี มีกำลังใจและพลังที่จะทำงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จ คนที่มีความคิดทางบวกจะเป็นคนที่สนุกและมีความสุขกับงานที่ทำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ ความยินดีในงานที่ทำ วิริยะ ความเพียร ความพยายามในงานที่ทำ จิตตะ ความเป็นผู้มีใจจดจ่อ เอาใจใส่ในงานที่ทำ วิมังสา ไตร่ตรอง ความรอบคอบในงานที่ทำ

แนวคิดเกี่ยวกับความสุข

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายถึง ความสุขว่าแตกต่างกันเป็นระดับชั้น เช่นเดียวกับอาหาร อาหารของคนชั้นต่ำ กลาง สูง ก็ย่อมต่างกันฉันใด ความสุขก็ฉันนั้นย่อมแตกต่างกันตามความเหลื่อมล้ำ ต่ำสูงของความรู้สึกภายในใจเป็นรายคน ไป อันได้แก่ สุขของปุถุชน สุขของกัลปยานปุถุชน และสุขของพระอริยเจ้า ความสุขออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) สุขที่เป็นรากฐาน คือ ความไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น 2) สุขในชั้นกลาง คือ การมีชีวิตอยู่ด้วยความไม่กำหนัดรัก ไม่ว่าจะเป็น รูป เสียง รส สัมผัส หรือลาภ ยศ 3) สุขที่เป็นสุดยอด สุขประเภทนี้เกิดจากการที่ละออกเสียได้จากความสำคัญ ว่าตนมีตนเป็น ซึ่งเป็นการตัดรากเหง้าของความทุกข์ ความสุข คือ การได้สนองความต้องการ หรือใช้ภาษาแบบทั่วไป ว่า คือ ความสมอยากสมปรารถนาความสุขของคฤหัสถ์ 4 ประการ คือ อตถิสุข โภคสุข อนณสุข อนวัชชสุข 1) อตถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ 2) โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์บริโภค 3) อนณสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ 4) อนวัชชสุข สุขเกิดจากกรรมดีงามไร้โทษ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538) ความสุข คือ สภาพจิตที่เป็นปกตินั้นแหละเรียกว่าเป็นความสุข สุขก็เพราะว่าจิตปกติไม่ขึ้น ไม่ลง ไม่เอียงขวา เอียงซ้าย ไม่มีอะไรมา ผูกมัดจิตใจเป็นอิสระเป็นไทแก่ตัว อย่างนี้เรียกว่า “ปกติ” จิตที่ปกติ คือ ไม่มีอะไร รู้ว่าอะไรเกิดขึ้น อะไรตั้งอยู่ อะไรดับไป แล้วควรจะแก้ไขสิ่งนั้นอย่างไร อย่างนี้จิตใจก็สบาย ไม่ค่อยมีปัญหา รวมความว่า ชีวิตของเราต้องการความสุขตลอดเวลา รู้จักประมาณในการกิน การอยู่ การนุ่งห่มใช้สอย การปฏิบัติหน้าที่และการพักผ่อน สภาพร่างกายจิตใจก็จะมีสุขสมบูรณ์สมปรารถนา (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2552) ความสุข คือ สภาพชีวิตที่เป็นสุข มีศักยภาพที่เป็นสุขอันเป็นผลมาจากการมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาในการดำเนินชีวิตมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ความสุขกับสุขภาพจิตตามบริบทของสังคมไทยถือเป็นเรื่องเดียวกัน (อภิชัย มงคล และคณะ, 2544) ความสุข หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจ ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและการรับรู้คุณค่าของชีวิตในทางที่เหมาะสม ด้วยเจตนาที่กระทำอย่างมีความสุขอันจะทำให้ชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น (Brülde, B., 2010)

สรุปได้ว่า ความสุข หมายถึง สภาพจิตที่เป็นปกติไม่มีอะไรมา ผูกมัดจิตใจ มีศักยภาพที่เป็นสุขอันเป็นผลมาจากการมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาในการดำเนินชีวิตมี

ศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพความดีงามภายในจิตใจ สามารถสนองความต้องการของตนเองได้ เช่น สุขเกิดจากความมีทรัพย์ สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์บริโภค สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ และสุขเกิดจากกรรมดีงามไร้โทษ

ความสุขในการทำงาน

คนทำงาน คือ บุคคลหนึ่งในสังคมทั่วไป ที่มีความปรารถนาให้ตนเองดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม ความสุขคนทำงาน อาจมีเงื่อนไขหรือเกณฑ์บางอย่างที่ต้องการมากกว่าบุคคลโดยทั่วไป เช่น การมีความมั่นคงและความก้าวหน้าในอาชีพการทำงานในองค์กร ที่มั่นคง การได้รับโอกาสในการพัฒนาการได้รับเกียรติและมีคุณค่าในที่ทำงานการได้รับการยอมรับจากบุคคลในและเพื่อนร่วมงานที่ดี ความสุขของคนทำงานจึงหมายถึง ประสบการณ์และความรู้สึกของคนทำงานที่ต้องการให้ตนเป็นที่ยกย่องและยอมรับจากคนทั่วไป การได้ทำงานในที่ทำงานที่มั่นคง มีความก้าวหน้าการเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาอย่างทั่วถึงการมีผู้บังคับบัญชาที่มีความเมตตาและกรุณาการมีเพื่อนร่วมงานที่จริงใจ การได้รับสวัสดิการที่พอเพียงและการได้รับความปลอดภัยจากการทำงาน ซึ่งถ้าคนทำงานได้รับสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวบ่อยครั้งและต่อเนื่องคนทำงานก็จะทำงานอย่างมีความสุข (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555)

พระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวไว้ว่า เราสามารถทำให้เวลาแห่งอาชีพการงานเป็นเวลาแห่งความสุขได้ โดยการใช้งานที่เราทำเป็นเวทีฝึกฝนพัฒนาชีวิตในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สังคม พัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบอาชีพพัฒนาจิตใจของเราให้มีความเข้มแข็งอดทนรับผิชอบมีระเบียบวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และพัฒนาปัญญาในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ถ้าเราตั้งเจตนาในการทำงานเพื่อเป็นไปในการพัฒนาตน เช่นนี้ ไม่ว่างานจะยากหรือง่าย ใหญ่หรือเล็กเพียงใด เราก็จะยังคงมีความสุขได้เสมอ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อม สังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553)

ศิลปะของการทำงานให้มีความสุข งานสำคัญที่สุด คือ งานที่เราทำอยู่ในตอนนี้จึงใส่ใจกับมันให้เต็มร้อยอย่าทำสักแต่ว่าทำเพราะว่างานจะไม่ดีทำอะไรก็พยายามทำให้ดีที่สุด ทำงานอย่างไรให้มีความสุขได้แบ่งเป็นหัวข้อดังนี้ 1) ทำงานที่ใจรัก หากเราทำงานที่ใจรักทุกวันจะเป็นวันแห่งความสุขเราไม่ต้องรอว่าความสุขจะมาถึงเราเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ เราทำด้วยความรักทุกวันทำงานจึงเป็นวันแห่งความสุขของเรา 2) ทำงานทุกชิ้นให้เต็มที่ให้ดีที่สุดทุกครั้งทำงานให้เราทำอย่างเต็มที่และทำอย่างดีที่สุด คนก็จะเห็นคุณค่าของเรางาน คือ เวทีแสดงออกซึ่งศักยภาพในการทำงานของมนุษย์ เมื่อคนสร้างงานงานจะย้อนกลับมาสร้างคน 3) ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส หากเราทำงานด้วยความสุจริตจะไม่กังวลว่าใครจะตามจับผิดเราทำวันนี้ให้ถูกต้องก็ไม่ต้องกังวลว่าวันวานมันจะผิด 4) เป็นนักประสานสิบทิศ อย่ามัวแต่ทำงานจนหลงลืมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานไม่มีใครเก่งอยู่ได้คนเดียวแท้ที่จริงเรา

จะต้องอาศัยผู้ร่วมงานจากทุกฝ่ายอยู่เสมอยามัวแต่ทำงานแต่จงปฏิสัมพันธ์กับคนด้วยเพื่อ
ก่อให้เกิดสภาวะดังคำที่กล่าว “งานก็สัมฤทธิ์ ชีวิตก็รื่นรมย์ คนก็สำราญ งานก็สำเร็จ”
ใครทำงานได้อย่างนี้ คนนั้นจะประสบความสำเร็จในการทำงาน (พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี
(ว.วชิรเมธี), 2553) ประโยชน์สุขมี 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 คือ ประโยชน์สุขระดับต้น เป็นสิ่งที่ตามองเห็นเฉพาะหน้าและเป็น
ฐานที่มั่นคงใน ระดับแรก เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เป็นความต้องการของคนส่วนมาก และเป็น
รากฐานในการก้าวขึ้นสู่ประโยชน์สุขขั้นต่อไป ประกอบด้วย 1) การมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง
ไม่เจ็บป่วย เป็นอยู่สุขสบาย 2) การมีทรัพย์สินเงินทอง มีการงานอาชีพเป็นหลักฐาน หรือพึ่งพา
ตนเองได้ 3) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ หรือมีสถานะในสังคม ได้แก่ ตำแหน่ง
ฐานะ ความมีเกียรติ มีชื่อเสียง ได้รับการยกย่องหรือเป็นที่ยอมรับในสังคม มิตรสหายบริวาร
4) การมีครอบครัวดี มีความสุข

ระดับที่ 2 คือ ความสุขที่เป็นด้านนามธรรมเป็นเรื่องของจิตใจเป็นประโยชน์ที่
ตามองเห็น หรือเลยไปข้างหน้า เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น ความมีชีวิตที่มีคุณค่า ทำประโยชน์แก่
เพื่อนมนุษย์ ทำให้มีความสุขเพิ่มขึ้นอีก อยากนำประโยชน์สุขระดับที่ 1 มาช่วย ได้แก่
ทรัพย์สิน เงิน วัตถุ หรือตำแหน่ง บารมี ยศศักดิ์ มาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้ได้รับความสะดวก
มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นมีความสุขมากขึ้น ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น มนุษย์ควรใช้ประโยชน์จากสุข
ระดับที่ 1 เพื่อก้าวไปสู่ประโยชน์สุขระดับที่ 2 ให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลกว้างขวางออกไป และ
กลายเป็นความสุขที่ลึกซึ้งมีปัญญาและมั่นใจในคุณค่า ชีวิตของตนเองและปฏิบัติต่อสิ่งที่
เกี่ยวข้องได้ดี

ระดับที่ 3 ประโยชน์สุขขั้นสูงสุด ทำจิตใจให้มีอิสรภาพ โดยมีปัญญามานำจิต
หรือให้จิตเข้าสู่กระแสของปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลาย
ตามกฎธรรมชาติวางใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้น โดยกระแสของปัญญารู้เข้าใจพิจารณาไปตาม
กระแสแห่งเหตุปัจจัยคนจะไม่เกิดปัญหาและปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ถูกต้องมองสิ่งต่าง ๆ ตามคุณค่า
จริงของสิ่งนั้นไม่ใช่ตามความชอบความชัง แต่มองตามเหตุปัจจัยตามความเป็นจริงที่เป็นสภาวะ
แท้ ให้ได้ประโยชน์จากประสบการณ์หรือ สถานการณ์ที่เราเกี่ยวข้องกับประโยชน์สุขขั้นสูงสุดที่ใช้
ปัญญานำจิตใจให้เป็นอิสระเป็นขั้นโลกุตระเป็นนามธรรมอยู่เหนือกระแสโลกมีปัญญารู้เท่าทัน
ความเป็นจริงอยู่ในโลกจากกฎธรรมชาติ การที่คนมีความสุขแบบ ยั่งยืนเป็นหลักประกันให้การ
พัฒนาอย่างยั่งยืนสำเร็จผลได้จริงส่งผลให้โลกมีความสงบร่มเย็น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ป
ยุตฺโต), 2553)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า งานกับความสุขเป็นเรื่องเดียวกัน
สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยโดยธรรมชาติเราต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามเหตุปัจจัยดำเนินชีวิตให้
ถูกต้องตามกฎธรรมชาติดังงานจึงจะสามารถมีความสุขได้ ท่านได้ยกตัวอย่างว่าธรรมชาติ
คนเราทำงานต้องมีจุดหมาย เช่น การทำสวนคนทำสวนต้องมีจุดหมายต้องการให้ต้นไม้

เจริญงอกงามตามธรรมชาติ เมื่อความต้องการสำเร็จตามเป้าหมายก็เกิดความสุขความพึงพอใจ แต่ในโลกปัจจุบันมีสิ่งสมมติขึ้น คือ เมื่อทำไปแล้วจะได้รับผลตอบแทนคือเงิน ทำให้เรามองว่าการได้เงินเป็นผลของการทำสวน ซึ่งเป็นผลที่มนุษย์สมมติขึ้น เหตุ คือ การทำสวน ผลที่ต้องการ คือ เงิน คนเรามีความสุขขึ้นพื้นฐานจากผลตามธรรมชาติ คือ การเจริญงอกงามของต้นไม้เป็นความสุขขึ้นพื้นฐานและเมื่อได้รับผลตามสมมติด้วย คือ ได้เงินก็จะได้รับความสุขขึ้นอีกชั้นหนึ่งแต่ถ้าเราหลงสิ่งสมมติเมื่อไรก็จะไม่มีความสุขหมายความว่าถ้าเราต้องการแต่ผลตามสมมติ คือ เงินแต่ไม่ต้องการผลตามธรรมชาติ คือ ไม่ต้องการให้ต้นไม้เจริญงอกงามอย่างนี้ เราจะทำงานด้วยความทุกข์เพราะตลอดเวลาทั้งหมดเป็นเวลาของการทำงานเราไม่ได้นึกถึงความสุขของต้นไม้ เราก็ไม่เอาใจใส่แต่ใจเราไปรอที่เงินตลอดเวลาที่ทำงานเราไม่ได้มองความสุขจากผลตามกฎของธรรมชาติที่เกิดอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ไปคอยผลตามกฎของมนุษย์ที่จะ เกิดขึ้นครั้งเดียวข้างหน้าอีกนาน เมื่อยังไม่ถึงเวลาได้เงินการทำงานก็เลยเหมือนกับทรมานจึงไม่ได้รับความสุขในการทำงาน คนผู้ใดสามารถดำเนินชีวิตให้ตรงกับกฎของธรรมชาติได้ คือ ต้องการผลที่ตรง ตามเหตุที่เป็นจริงเขาจะทำงานด้วยความสุข สิ่งที่ต้องประสานมิใช่ทำงานกับความสุขแต่ต้องประสานตัว เราให้เข้าถึงความจริงของธรรมชาติจึงจะก่อให้เกิดความสุขในการทำงาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

พุทธทาสภิกขุ ได้ยกตัวอย่าง ความสุขของฆราวาสในตำรา นวโกวาทของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เกี่ยวกับธรรมะประเภทคิปปิปฏิบัติ ระบุถึงความสุขของฆราวาสที่เป็นพื้นฐานความสุขขั้นต้น ว่ามีอยู่ 4 อย่าง คือ 1) สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ การแสวงหาทรัพย์มาได้ 2) สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์บริโภคน คือ การใช้ทรัพย์ที่แสวงหาได้เพื่อการบริโภค 3) สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ คือ การอยู่ด้วยจิตใจที่ไม่หนักอกหนักใจเพราะไม่มีหนี้สิน 4) สุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ คือ งานที่ทำอยู่นั้นไม่มีโทษเช่น ดิตคฤตาราง (พุทธทาสภิกขุ, 2542) ความสุขในการทำงาน เป็นกระบวนการเป็นทางเดินของชีวิตที่ต้องเดินด้วยความเอาใจใส่การเลือกและการมีสติ ดังนั้นการมีความสุขในการทำงานย่อมเกิดจากการได้ทำงานที่มีคุณค่า (Lopper, J., 2008) ความสุขในการทำงานเป็นความรู้สึกอารมณ์ในทางบวก ซึ่งเป็นความรู้สึกภายในของแต่ละบุคคลโดยที่อารมณ์ความรู้สึกทางบวกดังกล่าวตอบสนองต่อปฏิกริยาระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน (Gavin, J. H. & Mason, R. O., 2004)

สรุปได้ว่า ความสุขในการทำงาน หมายถึง เริ่มต้นจากการทำงานที่ใจรัก ทุกครั้งที่ทำงานจะทำอย่างเต็มที่และทำอย่างดีที่สุด ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส การได้ทำงานในสถานที่ทำงานที่มั่นคง มีความก้าวหน้าการเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาอย่างทั่วถึง การมีผู้บังคับบัญชาที่มีความเมตตาและกรุณาการมีเพื่อนร่วมงานที่จริงใจ การได้รับสวัสดิการที่พอเพียงและการได้รับความปลอดภัยจากการทำงาน ตลอดถึงการมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย เป็นอยู่สุขสบาย การมีทรัพย์สินเงินทองพึ่งพาตนเองได้ หรือมีสถานะในสังคม ได้แก่

ตำแหน่ง ฐานะ ความมีเกียรติ มีชื่อเสียง ได้รับการยกย่องหรือเป็นที่ยอมรับในสังคม มีมิตรสหายบริวาร และการมีครอบครัวที่มีความสุข

หลักพุทธธรรมกับการทำงานให้สำเร็จและมีความสุข

ความสุขในการทำงานตามหลักพุทธธรรม อธิติบาท 4 ธรรมะในงานกับธรรมะในใจ ไม่ได้แยกจากกันเลย เราจะเอาธรรมะมาใส่ในงานก็ได้ก็ ต่อเมื่อเรามีธรรมะอยู่ในใจเป็นต้นทุนอยู่ก่อน ขณะเดียวกันเมื่อใส่ธรรมะเข้าไปในงานให้ธรรมะกลมกลืนไปกับวิถีทำงาน และให้ธรรมะซึมซับไปในความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานให้เจริญงอกงาม และทำให้เรามีความสุข

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวไว้ว่า “อธิติบาท 4” คือ ใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ต้องมีความพอใจ มีความเพียร มีสมาธิ จึงทำให้เกิดปัญญาและหัวใจของการบริหารเชิงพุทธที่สำคัญที่สุด คือ “พรหมวิหาร 4” ต้องมีทั้ง เมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสั่งสอนผู้น้อย ให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเองมีมูทิตา ปลอ่ยให้เขาเติบโตได้ไม่เข้าการแทรกแซงและอุเบกขา รู้จักความพอดี ปลอ่ยวาง ฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มันเป็นนี่คือหลักธรรมประจำใจ ที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2552) หลักอธิติบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย หรือหนทางแห่งการดำเนินชีวิต ไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์นอกจากนี้อธิติบาท 4 ยังเป็นธรรมอนุโลมได้ ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานของบุคคล มี 4 ประการคือ 1) ฉันทะ คือ ความรัก ความชอบ ความพอใจ ความสนใจในสิ่งที่กระทำหรือหมายถึงการมีความรักและความรับผิดชอบต่องานต่อหน้าที่ของตน กล่าวคือ ต้องมาทำงานให้ตรงต่อเวลาอย่างสม่ำเสมอ การทำงานที่ตนเองรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ ความต้องการที่จะทำให้ใจรักทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาที่จะทำได้ผลดียิ่งขึ้นไป 2) วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้งจัดเป็นการฝึกหัดอบรมตนเองให้มีศักยภาพในการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นเป็นขั้นหรือเป็นระดับไป 3) จิตตะคือ ความคิดมุ่งไป ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกฝัไม่ปลอ่ยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำอย่างมั่นคง 4) วิมังสาคือ ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตรวหาเหตุตรวจสอบ ข้อยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ (พระจันทะมุน นารทปณฺโญ (แสงสุริจันทร), 2552)

การทำงานให้สำเร็จและมีความสุขคนทุกคนย่อมต้องการการทำงานให้สำเร็จหากทำงานให้สำเร็จไม่ได้ การทำงานจะเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมานทั้งกายและใจ คนที่จะสามารถทำงานให้ประสบความสำเร็จและมีความสุขในการทำงานนั้น ควรยึดหลักธรรมะ 4 ข้อ ดังนี้ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจ ความต้องการในการทำงาน และทำให้ดียิ่งขึ้น ฉันทะจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานให้ ประสบความสำเร็จ และมีความสุข 2) วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความมุ่งมั่นทำงานสิ่งใดให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ งานต่าง ๆ ไม่อาจสำเร็จลงได้หากปราศจาก

ความเพียร พระพุทธเจ้ายังเคยตรัสไว้ว่า พุทธศาสนเป็นศาสนาแห่งความเพียร หมายความว่า ความสำเร็จในธรรมของพุทธนั้น ต้องอาศัยความเพียรอย่างมาก 3) จิตตะ คือ การตั้งจิตมั่นอยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างเดียว สมาธิเกิดจากศีลหรือวินัยในตน สามารถควบคุมจิตให้นิ่ง จดจ่อกับการทำงาน สมาธิจึงก่อให้เกิดสติปัญญา รู้แจ้งตามความเป็นจริง สามารถทำงานได้อย่างเฉลียวฉลาดได้ 4) วิมังสา คือ ศรัทธาการเชื่อมั่นที่ประกอบด้วยเหตุผลหรือปัญญา เราต้องศรัทธาในองค์การ ผู้นำ เพื่อนร่วมงาน และตัวเราเอง เมื่อเรามีศรัทธาต่อสิ่งใดแล้ว จะทำให้เรามีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการทำงานเป็นทีม เกิดพลังในการทำงาน ร่วมแรงร่วมใจกันการทำงานจึงมีความสุข

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นหลักธรรมเกื้อหนุนกันและกันมาด้วยกัน การนำหลักอิทธิบาททั้ง 4 ประการนี้มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นย่อมมีการชักนำหลักธรรมเด่น ๆ ในแต่ละข้อให้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อันจะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานตลอดทั้งเป็นประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ต่อองค์กรในด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กรด้านขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของพระธรรมปิฎกในการสร้างสมาธิตามหลักอิทธิบาทเพื่อทำจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เป็นอารมณ์ของจิตแล้วปลุกเร้าระดม ฉันทะ วิริยะ จิตตะหรือวิมังสา เข้านำหนุนสมาธิก็เกิดขึ้นและมีกำลังแข็งแกร่ง ช่วยให้งานอย่างมีความสุขและบรรลุผลสำเร็จด้วยดี อันจะนำไปสู่การสร้างความสุขสบายกายใจและการปฏิบัติงานที่ได้ผลดีตามวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงาน

สรุป

หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการทำงานให้สำเร็จและมีความสุขนั้นประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้ 1) ฉันทะ ความพอใจ ความพึงใจที่จะกระทำการใด ๆ เพื่อที่ให้ได้รับผลสำเร็จตามปรารถนา 2) วิริยะ ความเพียร คือ มีความขยันหมั่นเพียรที่จะกระทำการใด ๆ ที่ได้ตั้งปรารถนาไว้ แล้วและได้มีความพอใจพึงใจ กระทำแล้วให้สำเร็จลุล่วงตามปรารถนา 3) จิตตะ จิตจดจ่อ คือ มีสติ มีสมาธิ ในการที่จะกระทำการใด ๆ ที่ตั้งปรารถนาไว้แล้วได้มีความพอใจพึงใจก่อกิจกรรมนั้นแล้วได้ใช้ความเพียรพยายามแล้วก็ต้องใช้กำลังใจ กำลังความคิด กำลังสติปัญญา และสมาธิ ไม่หันเหไปทางอื่น การกระทำการนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามปรารถนา 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง พินิจพิจารณา เมื่อกระทำการสิ่งใด ๆ แล้วย่อมประสบปัญหาใหญ่บ้างเล็กบ้างก็ต้องใช้การใคร่ครวญพิจารณาถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยอุบายปัญญา ตั้งข้อสมมติฐานเป็นเหตุ เพื่อที่จะหาปัจจัยองค์ประกอบในสิ่งที่ตนรู้มาเป็นข้อเปรียบเทียบเชิงกระทบ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ และทำการทดสอบทดลองสามารถให้ผลได้จริงตามที่ตั้งข้อสมมุติหรือไม่ กระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนมีความแน่ใจ จนสามารถประสบกับความสำเร็จได้ตามปรารถนาตั้งใจ

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐชดา มุลคง. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรม
กรมบัญชีกลางกระทรวงการคลัง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ชีวิตและความตาย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทองพันชั่ง พงษ์วารินทร์. (2564). การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข. เรียกใช้เมื่อ
3 เมษายน 2564 จาก <http://www.bt-training.com>
- พระจันทะมุน นารทปณฺโญ (แสงสุริจันทร). (2552). ศึกษาพุทธวิธีในการวางแผนการบริหาร
องค์กร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2552). วิธีรักษาสุขภาพอนามัยทางจิตที่ดี.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุทธศาสนาประกาศ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 6) ฉบับปรับปรุงและขยาย
ความ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2540). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.
นนทบุรี : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (2553). ชีวิต งาน ประสานชีวิตคน. นิตยสาร SECRET,
3(56),100-101.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). การงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2542). ความสุขสามระดับ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรรณสิริ สุจริต. (2553). บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ อิทธิบาท 4 การสนับสนุนทางสังคมและ
พฤติกรรมความสุขในการทำงาน. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิทยากร เชียงกุล. (2548). เรียนลึก รู้ไว ใช้สมองอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: อม
รินทร์พริ้นแอนด์ พัблиชชิง.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. (2555). คู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง HAPPINOMETER.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดาเพรส จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- อภิชัย มงคล และคณะ. (2544). การพัฒนาและทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับใหม่. ใน รายงานการวิจัย. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- Brülde, B. (2010). How important is it to be happy?: about happiness, meaning and morality. Stockholm: Bonnier existence.
- Gavin, J. H. & Mason, R. O. (2004). The Virtuous Organization: The Value of Happiness in the Workplace. *Organization Dynamics*, 33(1), 379-392.
- Lopper, J. (2008). A Path to Happiness Through Meaningful Work. Retrieved January 4, 2021, from http://personaldevelopment.suit101.com/article_path_to_happiness_through_meaningful_work.

แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด
ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE GUIDELINE FOR MANGROVE FOREST PRESERVATION IN
BANBANGNAMJUED COMMUNITY, DONSAK SUB - DISTRICT,
DONSAK DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

จิตลวรรณ รอดนิตย์

Jitlawan Rodnit

ดิเรก นุ่นกล้า

Direk Nunklam

ไพรัตน์ ฉิมหาต

Pairat Chimhad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Jitlawan1515@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ผลการวิจัยพบว่า 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมา ได้แก่ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ ($\bar{X} = 4.27$) และด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมป่าชายเลน ($\bar{X} = 4.25$) ในส่วนด้านอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 4.07$) เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับมาก 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัด สุราษฎร์ธานี พบว่า ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ผู้นำชุมชนและประชาชนให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการกำจัดขยะมูลฝอย ไม่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่ง

* Received 6 April 2021; Revised 14 April 2021; Accepted 26 April 2021

น้ำสนับสนุนกิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังต่อไป และ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีโครงการรักษาฟื้นฟูสภาพที่สูญหายไปเพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ถูกทำลายไป ด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรให้มีภาครัฐและเอกชนรณรงค์เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทั้งด้านอาหาร และการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ทรัพยากร, ป่าชายเลน, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research were as follow 1) To study the preservation of mangrove forest in Banbangnamjued Community, DonSak sub - district, Donsak district, Surat Thani province, and 2) To study the suggestions about the concept of preservation mangrove forest in Banbangnamjued Community, DonSak sub - district, Donsak district, Surat Thani province. This research is mixed method research. The findings are as follows; 1) The preservation of mangrove forest in Banbangnamjued Community by overview was at high level ($\bar{X} = 3.79$). When considered partially, it was shown that aquatic resource preservation was at highest level ($\bar{X} = 4.29$). and followed up the aspect of forest resource preservation ($\bar{X} = 4.27$), the aspect of mangrove forest conservation ($\bar{X} = 4.25$). The lowest mean was marine resource preservation ($\bar{X} = 4.07$). When classified into genders, ages, education levels, occupations, monthly income, they have shown that the people in Banbangnamjued Community, DonSak sub - district, Donsak district, Surat Thani province, there were at high level. 2. The suggestions on the conservation of mangrove forest in Banbangnamjued Community, DonSak sub - district, Donsak district, Surat Thani province, found that in terms of marine resource conservation, there should be waste management, sewage management, and community activities regarding to marine preservation for the next generations. In terms of forest resource preservation, there should have project restoration and reforestation. In terms of aquatic resource preservation, there should be the campaign from both governmental and private sectors, in order to create a social responsibility and consciousness for the aquatic resource preservation in food and tourism.

Keywords: Preservation, Mangrove Forest, Community

บทนำ

พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทยได้ลดลงอย่างมากจนเป็นที่น่าวิตกเนื่องจากการบุกรุกทำลาย โดยการเปลี่ยนพื้นที่ป่าชายเลนไปทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการนำมาใช้ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (ทำนากุ้ง) การลักลอบตัดไม้ไปเผาถ่าน นอกจากนี้ก็ยังใช้เป็นที่อยู่อาศัย ทำเทียบเรือ ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลงตลอดเวลาจนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศอันก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งที่อยู่อาศัยการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่งการกัดเซาะพังทลายของหน้าดินบริเวณชายฝั่งคุณภาพน้ำชายฝั่ง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2550) ปัญหาหลักของพื้นที่ชายฝั่งทะเล คือ การเสื่อมสภาพของที่ดินชายฝั่งทะเลและทรัพยากรชายฝั่ง รวมถึงการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโดยการถูกทำลาย การตัดวงจรใช้ผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งส่งผลกระทบทางลบมากมายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ทรัพยากรชายฝั่งที่สำคัญหลายชนิดเช่น ป่าชายเลนที่ดินชายฝั่ง แนวปะการัง หาดทราย และน้ำทะเลใกล้ชายฝั่งได้ถูกทำลายและเสื่อมลงไปในขั้นที่ต้องการ การเอาใจใส่และจัดการอย่างเร่งด่วน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2563) จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว นำไปสู่แนวความคิดในการบริหารจัดการทรัพยากร ซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ที่เน้นการเพิ่มบทบาทองค์กรประชาชนในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ธวัชชัย จันจุฬา และดุสิต ดวงสา, 2551)

จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 8 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 474 หลัง มีประชากร ผู้ชายจำนวน 468 ราย และประชากรผู้หญิงจำนวน 535 ราย รวมประชากรทั้งหมด 1,003 ราย จำนวนพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนบ้านบางน้ำจืดมีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ อ่าวชุมชนบางน้ำจืดมีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นชุมชนชายฝั่งแห่งหนึ่งที่ผ่านความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าชายเลนที่มีผลมาจากกลุ่มทุนต่าง ๆ และบริษัทเอกชนที่ได้เข้ามาในหมู่บ้านเพื่อประกอบกิจการธุรกิจและบุกรุกป่าชายเลนเพื่อสร้างบริษัทอุตสาหกรรม สร้างท่าเทียบเรือคานซอมเรือ ปัญหาที่พบ คือ ที่สาธารณะประโยชน์ถูกบุกรุกจากการตัดไม้ทำลายป่าชายเลนปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลลงทะเล สร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ ปล่อยน้ำมันเครื่องที่ใช้แล้วลงทะเลระบบนิเวศถูกทำลายก่อให้เกิดปัญหา การทำลายป่าชายเลนอย่างรวดเร็วภายในอ่าวบ้านบางน้ำจืด การทำลายป่าชายเลนส่งผลให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก และการทำลายยังส่งผลโดยตรงต่อสัตว์น้ำที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่าชายเลนด้วย เพราะป่าชายเลนเป็นทั้งแหล่งอาหารที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา สัตว์น้ำที่

เข้ามาเพาะพันธุ์ต้องย้ายหนีเพราะน้ำมีมลพิษเมื่อป่าชายเลนถูกทำลายสัตว์น้ำก็ลดจำนวนลง ปริมาณสัตว์น้ำที่ชาวบ้านจับได้นั้นน้อยลงจากสภาพพื้นที่ชายฝั่งที่พื้นดินเงิน บริษัทเอกชนก็ได้ทำการขุดลอกร่องน้ำในการเดินเรือแล้วนำดินโคลน ซากปะการังที่ตายแล้วไปทิ้งเรียกราดในทะเล บริเวณตั้งแต่ด้านใต้เกาะหลักไปทางทิศเหนือ ระยะทางนับเป็นสิบลิโลเมตรทำให้ผู้ประกอบการอาชีพประมงเดือดร้อนไปทั่ว ตั้งแต่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ไปจนถึงขนาดใหญ่ อย่างพวกประมงพาณิชย์ และซีเลน โคลน โดนคลื่นลมซัดพาเข้ามาหาหาดทรายบ้านนางกำ ทำให้หาดทรายที่สวยงามสกปรกไปด้วยซีเลนจนนักท่องเที่ยวหนีหายและยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สัตว์น้ำตาย สัตว์น้ำย้ายถิ่น น้ำเป็นพิษได้ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีการรวมกลุ่มปรึกษาและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาป่าชายเลนของหมู่บ้านไว้ (บรรจง ศรีสุธรรม, 2563)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงได้มีการรวมกลุ่มกัน รวมถึงความร่วมมือร่วมใจกัน มีการวางแผนและประสานงานกันของชาวบ้านในชุมชนบ้านบางน้ำจืดและที่สำคัญที่สุดคือได้มีการจัดตั้ง “ชมรมตนรักษ์บ้านบางน้ำจืด” ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชาวบ้านในชุมชนบ้านบางน้ำจืดในการดูแลรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ของพื้นที่ซึ่งผลของการรวมกลุ่มทำให้เกิดการดูแลรักษาป่าชายเลนฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมให้กลับมาเป็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์ โดยช่วยกันเป็นหูเป็นตาไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า ในส่วนที่ถูกทำลายไปแล้วหรือเสื่อมโทรม ชาวบ้านในชุมชนได้รวมตัวปลูกใหม่ทดแทนและมีการประสานงานขอความร่วมมือกับภาครัฐและหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้กับคนภายในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่เพื่อให้ตระหนักและมีจิตสำนึกถึงคุณค่าของป่าชายเลน เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลนเกิดขึ้นหลายครั้งทั้งที่เป็นกิจกรรมของหมู่บ้านและที่เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานและกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ จากภายนอก

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืดซึ่งเป็นปัญหาของชุมชนที่ยังแก้ไขปัญหาไม่ได้มาจนถึงปัจจุบันอันเป็น ชื่อเรื่องของการวิจัยคือ “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยคาดหวังว่าการวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำไปแก้ไขปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนบ้านบางน้ำจืดและชุมชนอื่น ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) (สงครี ชมภูวงศ์, 2559) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) กับประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 คน ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ในลักษณะการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วยตนเอง จำแนกเป็นกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย 1) ผู้นำท้องที่ 2 ราย 2) ผู้นำท้องถิ่น 2 ราย 3) ประธานชมรมคนรักบ้านบางน้ำจืด 1 ราย 4) สมาชิกชมรมคนรักบ้านบางน้ำจืด 3 ราย 5) ชาวบ้าน บ้านบางน้ำจืด 9 ราย 6) ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองดอนสัก 1 ราย 7) ประชาชนชาวบ้าน 3 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำโดยการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้ ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์โดยมีกระบวนการและขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือการ ตรวจสอบความถูกต้อง รวบรวมคำตอบ และข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาและ เรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุม เข้าใจง่าย โดยแยกออกเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ศึกษาจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม โดยสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (สงครี ชมภูวงศ์, 2559) เพื่อสอบถามความคิดเห็นต่อแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม คือการรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจาก แบบสอบถามแล้วนำมาคัดแยกตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่อง คอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” สรุปผลวิจัยได้ ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังตาราง

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	ระดับการอนุรักษ์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทรัพยากรสัตว์น้ำ	4.29	0.58	มาก
2. ด้านทรัพยากรต้นไม้	4.27	0.54	มาก
3. ด้านสภาพแวดล้อมป่าชายเลน	4.25	0.51	มาก
4. ด้านทรัพยากรน้ำ	4.07	0.60	มาก
รวม	4.22	0.79	มาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านทรัพยากรสัตว์น้ำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมาได้แก่ ด้านทรัพยากรต้นไม้ ($\bar{X} = 4.27$) และด้านสภาพแวดล้อมป่าชายเลน ($\bar{X} = 4.25$) ส่วนด้านทรัพยากรน้ำ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 4.07$) ตามลำดับ

2. แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลจากการสัมภาษณ์เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยจำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

“ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในชุมชนทั้งในด้านการรักษาการฟื้นฟูและการพัฒนา มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการอนุรักษ์แหล่งน้ำในชุมชนบางน้ำจืดโดยร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อปฏิบัติในการอนุรักษ์แหล่งน้ำชุมชน สร้างความร่วมมือในการบำบัดน้ำเสียขั้นต้นก่อนที่จะระบายสู่แหล่งรับน้ำทิ้ง นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังควรให้ความสำคัญด้านการรักษาแหล่งน้ำชุมชน โดยเน้นการทำให้ข้อมูลของการอนุรักษ์แหล่งน้ำ

มีการรณรงค์ให้เกิดการปลูกฝังให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ควรมีการแนะนำ/ตักเตือน/ห้ามปรามสมาชิกในชุมชนให้ปฏิบัติตามข้อควรปฏิบัติในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ การเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามข้อควรปฏิบัติของการอนุรักษ์แหล่งน้ำในชุมชน การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและรักษาแหล่งน้ำในชุมชน และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์น้ำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น” (บังอร นาคเรือง, 2563); (สมเกียรติ ศรีคงแก้ว, 2563); (บุญมี เตียวฉิม, 2563)

“ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ เช่น จัดให้ความรู้แก่ชุมชนให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นไม้ที่แท้จริงมีหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนเข้ามาจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน บ้านบางน้ำจืด มีการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เพื่อทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทำการเผยแพร่ ความรู้ และส่งเสริมการอนุรักษ์ต้นไม้แก่ประชาชน และมีการรณรงค์ให้เข้าร่วม โครงการปลูกป่ามีการสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่ไม่ให้ถูกตัดทำลายจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาป่าไม้ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่ประชาชน มีการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันป่าไม้ มีเวรยามในการตรวจไม่ให้มีผู้ลักลอบตัดต้นไม้ มีกฎหมายคุ้มครองป่าไม้และมีบทลงโทษรุนแรงต่อผู้ที่กระทำความผิดอย่างจริงจัง และมีการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในชุมชนบ้านบางน้ำจืดเกี่ยวกับการป้องกันรักษาต้นไม้” (นิคม ทองศรี, 2563); (มนตรี วงษ์ปาน, 2563); (มลธิยา ญาณประสิทธิ์, 2563)

“ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น ชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาอนุรักษ์สัตว์น้ำ ไม่จับสัตว์น้ำช่วงฤดูวางไข่ ไม่ทรมานหรือจับสัตว์น้ำมาขัง ไม่ทิ้งขยะหรือปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเล มีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลตักเตือนผู้กระทำความผิด หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ประโยชน์ของสัตว์น้ำ และองค์ประกอบของการกระทำที่เป็นความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เพื่อที่จะได้หลีกเลี่ยงการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย โดยมีกฎกติกาชุมชนในการจับสัตว์น้ำและการเฝ้าระวังออกตรวจลาดตระเวนการทำประมงผิดกฎหมาย ภาครัฐต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการปลูกจิตสำนึกให้ชาวประมงตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและมาตรการอนุรักษ์ผ่านกลุ่มอาสาสมัคร นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้เกิดทักษะความรู้ ความเข้าใจ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น” (ชัยรัตน์ สุขไสย, 256); (บุญเลิศ วงษ์ปาน, 2563); (พรทิพย์ จันทรทอง, 2563); (พันธุ์อร่าม, 2563)

“ด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมป่าชายเลน เช่น ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบางน้ำจืด ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนที่ภาคประชาชน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนเป็นผู้จัดขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นของประชาชนในชุมชน มีจิตสำนึกในการเสียสละเวลาเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวม มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การส่งเสริมบทบาทของประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในบ้านของตนเอง ปลุกฝังสร้างจิตสำนึกและสร้างความเข้าใจ” (มนตรี วงษ์ปาน, 2563); (บงอร นาคเรือง, 2563); (พันธุ์อร่าม, 2563)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ซึ่งจะได้อภิปรายผลในตามวัตถุประสงค์ ในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ประชาชน ชุมชน พร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำโดยใช้กิจกรรมเข้ามาช่วยในการจัดการ เช่น จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้กับเยาวชนในชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การใช้น้ำอย่างประหยัด รู้จักคุณค่าประโยชน์ของน้ำ ส่งเสริมพฤติกรรมในด้านการอนุรักษ์ พัฒนา ป้องกันและรักษาตั้งแต่เด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ ธิติ พานวัน ได้วิจัยเรื่องการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทพื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชและสัตว์น้ำ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และจัดการการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เป็นภูมิปัญญาที่มีสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมกับระบบนิเวศป่าชายเลน มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในป่าชายเลน เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด มีการวางแผนการจับสัตว์น้ำที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจของชุมชนด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้าน เลือกจับเฉพาะสัตว์น้ำที่ได้ขนาดและไม่จับในฤดูวางไข่เพื่อให้สัตว์น้ำมีการสืบพันธุ์ 3) การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ป่าชายเลน ชุมชนได้อนุรักษ์หอยแครงโดยการสร้างแหล่งเพาะพันธุ์หอยแครงพันธุ์พื้นเมือง มีการจัดพื้นที่เพาะพันธุ์และอนุบาลต้นกล้าโกงกาง มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรคือนำมาผลิตเป็นชาใบชูลู หลังจากชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พบว่าในพื้นที่ที่มีจำนวน

หอยแครงพันธุ์พื้นเมืองเพิ่มมากขึ้น มีแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลต้นกล้าขยายพันธุ์ต้นโกงกางเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนและมีผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร (ธิตี พานวัน, 2563)

1.2 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้ ในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้นำชุมชน ประชาชน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องหันหน้ามาร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้อย่างจริงจัง ให้การสนับสนุนผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ พันธุ์ต้นไม้ ควรจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาต้นไม้ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ต้นไม้ให้กับประชาชนซึ่งสอดคล้องกับ ไพบุลย์ เต็มสมเกตู ได้วิจัยเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชายฝั่งอ่าวไทย: กรณีศึกษา จังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี การศึกษาพบว่าป่าชายเลนและสภาพแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลเสื่อมโทรมมากเนื่องจากการทำนาเกลือ การปล่อยของเสียจากโรงงาน การปล่อยสารเคมีจากการทำนาข้าว และการทิ้งขยะของสมาชิกชุมชนและนักท่องเที่ยวรวมทั้งการกัดเซาะชายฝั่งของคลื่นจากทะเล นโยบายสาธารณะที่เสนอแนะเป็นเรื่องเกี่ยวกับมาตรการในการแก้ปัญหาสภาพป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม การกัดเซาะชายฝั่งของคลื่นจากทะเลและการจัดการขยะของชุมชน (ไพบุลย์ เต็มสมเกตู, 2560)

1.3 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชน และประชาชนเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ รมณงค์การห้ามจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูวางไข่ เสริมสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน เยาวชน นักเรียนได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์สัตว์น้ำ อบรมสั่งสอนลูกหลานให้รู้จักการอนุรักษ์สัตว์น้ำที่หายาก ไม่ทำลายสัตว์น้ำที่หายาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระทองมี อัสสุโข ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ความตระหนักรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.69$) โดยความตระหนักรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุดคือ หยุดตัดไม้ป่าชายเลนและร่วมมือกันปลูกต้นไม้ทดแทน รองลงมาคือ คนในชุมชนหากไม่ตระหนักในการอนุรักษ์ป่าชายเลน จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นในอนาคตอย่างแน่นอน ขณะที่ปัญหาในชุมชนที่พบคือน้ำขุ่นขึ้นในน้ำมีปริมาณสารพิษและการพังทลายของดินมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนแขวงท่าข้าม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$) โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมามีส่วนร่วมในการดำเนิน, มีส่วนร่วมในการประเมินผล และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตามลำดับ 3) การจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้ามโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด รองลงมาคือสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐและภาคี, การป้องกันการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลนและการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมสมาชิกในชุมชนตามลำดับ 4) การทดสอบ

ความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักรู้กับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการป่าชายเลน
แขวงท่าข้าม พบว่าความตระหนักรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
มีส่วนร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล
มีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงบวกเท่ากับ 0.457, 0.775, 0.779, 0.694 อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน (พระทองมี อัสสุโข (แอมไธสง), 2561)

1.4 ด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมป่าชายเลน ในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบล
ดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน
และประชาชน ให้การสนับสนุนในด้านการกระตุ้นเตือน การชักชวน การให้ข้อมูลข่าวสาร
การสนับสนุนการให้ความรู้โดยจัดให้มีการประชุม อบรมหรือกิจกรรมให้ความรู้ในเรื่อง
พฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ป่าชายเลนที่ถูกวิธีและเหมาะสม ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจใน
เรื่องการใช้ทรัพยากรป่าชายเลน การดูแลป้องกันและรักษาทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งสอดคล้อง
กับ จักรกฤษณ์ จันทรแล้ม ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน:
กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดในตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมืองจังหวัดตราด พบว่า
ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนได้แก่ 1) ควรมีการขยายองค์
ความรู้ภายในให้แพร่หลายออกไปสู่ภายนอกชุมชน ที่ต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ
จากภาครัฐเพื่อให้ชุมชนสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านกระบวนการจัดการ อนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชาย
เลนที่ประสบผลสำเร็จออกไปยังพื้นที่ห่างไกลได้รับความรู้นำไปปฏิบัติตามให้เกิดผล ดังเช่น
“ชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดใน” 2) การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนชุมชนควรจัดเก็บชุดความรู้
ของประโยชน์ที่ได้รับจากพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่มีความหลากหลายอย่างเป็นระบบสร้างการรับรู้
ปลูกฝังจิตสำนึกทางความคิดแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าใจคุณค่า
ของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน และการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนอย่างคุ้มค่า
ที่สุด (จักรกฤษณ์ จันทรแล้ม, 2560)

2. ข้อเสนอแนะการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอน
สัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังนี้

ประชาชนทุกคนควรให้ความร่วมมือไม่ว่าจะเป็นการกำจัดขยะมูลฝอยในแหล่งน้ำ
การปล่อยน้ำเสีย การมีการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ มีการนำน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์
สูงสุด สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ รวมไปถึง การจัดการให้
ความรู้และฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ
สนับสนุนให้ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรต้นไม้มิในพื้นที่ อนุรักษ์ รักษาหรือฟื้นฟูสภาพป่าหรือต้นไม้ที่มีอายุมาก ควรมี
การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาต้นไม้ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์
ทรัพยากรต้นไม้มิให้แก่ประชาชน รณรงค์ให้เข้าร่วมโครงการปลูกป่าทดแทน เผยแพร่ให้ความรู้
แก่ประชาชน ปลูกจิตสำนึกให้ชาวประมงตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและมาตรการอนุรักษ์ผ่านกลุ่มอาสาสมัครร่วมกันรณรงค์ห้ามจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูวางไข่ โดยมีการทำป้ายประกาศชัดเจนเกี่ยวกับการห้ามจับสัตว์น้ำและมีป้ายบดลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ให้ความรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน การฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในทุกกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชนหรือ หน้าชุมชน เพื่อนบ้าน ประกาศหมู่บ้าน สอดคล้องกับ วรสิทธิ์ เจริญพุดที่ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและความผูกพันพื้นที่โดยชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย การทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งองค์กรดูแลรักษาป่า เข้าร่วมประชุมการรักษาป่าสม่ำเสมอ สรรหาผู้นำการรักษาป่า ให้ความร่วมมือกับผู้นำในการรักษาป่า ใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการรักษาป่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมอบอำนาจการเฝ้าระวังรักษาป่า ร่วมกันจัดการจับกุมผู้บุกรุกทำลายป่าตามกฎหมาย ร่วมกันป้องกันการบุกรุกทำลายป่า (วรสิทธิ์ เจริญพุด, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การที่จะอนุรักษ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทุกภาคส่วน การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดความรักหวงแหนต่อทรัพยากรสมบัติของชาติที่มีอยู่ จึงจำเป็นอย่างยิ่ง สามารถที่จะกระทำได้โดยการจัดอบรม ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและมาตรการอนุรักษ์ผ่านกลุ่มอาสาสมัคร ด้วยการทำป้ายประกาศชัดเจนเกี่ยวกับการห้ามจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูวางไข่ผ่านผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ให้ช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารและมาตรการรวมไปถึงต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ อนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟู เพื่อให้อุดมสมบูรณ์อยู่คู่ชุมชนตลอดไป ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในเรื่องเดียวในพื้นที่อื่น ๆ เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณา วางแผน กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลน
- 2) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนร่วมกับชุมชนอื่น ๆ ในบริบทที่แตกต่างกัน ตามหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารบ้านเมืองที่ดี
- 3) ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วม เพื่อหารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมไปด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางชายฝั่งและทะเล. (2563). ชายฝั่งทะเลของไทย. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2563 จาก <http://www.dmcr.go.th/marinecenter/coastalzone.php>
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2550). การสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรป่าชายเลนเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่สาธิตด้านป่าชายเลน จังหวัดตราด. ใน รายงานวิจัย. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- จักรกฤษณ์ จันทรแฉล้ม. (2560). กระบวนการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบบ้านเป็ดใน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 9(2), 13-15.
- ชัยรัตน์ สุขไสย. (21 สิงหาคม 256). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- ธวัชชัย จันจุฬา และดุสิต ดวงสา. (2551). กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรในชุมชน. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธิตี พานวัน. (2563). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นิคม ทองศรี. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- บรรจง ศรีสุธรรม. (2563). ป่าชายเลนที่ถูกทำลาย ชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: ชุมชนบ้านบางน้ำจืด.
- บังอร นาคเรือง. (17 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญมี เดียวฉิม. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญเลิศ วงษ์ปาน. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประเชิญ พันธุ์อร่าม. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- พรทิพย์ จันทรทอง. (20 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)

- พระทองมี อัสสุโธ (แอมไธสง). (2561). ความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 6(ฉบับพิเศษ), 19-21.
- ไพบูลย์ เต็มสมเกต. (2560). การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชายฝั่งอ่าวไทย: กรณีศึกษา จังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี. วารสารเกษมบัณฑิต, 18(1), 19-21.
- มนตรี วงษ์ปาน. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- มลธิยา ญาณประสิทธิ์. (17 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)
- วรสิทธิ์ เจริญพัฒ. (2563). รูปแบบการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและความผูกพันพื้นที่โดยชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา, 7(1), 14-16.
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2559). สถิติสำหรับการวิจัย. นครศรีธรรมราช: สำนักส่งเสริมวิชาการวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.
- สมเกียรติ ศรีคงแก้ว. (18 สิงหาคม 2563). แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (จิตลวรรณ รอดนิตย์, ผู้สัมภาษณ์)

รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*

A PROJECT MANAGEMENT MODEL TO VOCATIONAL INVENTION IN OCCUPATION FOR INSTITUTE OF VOCATIONAL EDUCATION: BANGKOK

songmuang กุดัน

Songmuang Gudan

เสาวณีย์ สิกขบัณฑิต

Sowwanee Sikkhabandit

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University, Thailand

มนสิข สิริสมบูรณ์

Monsit Sittisomboon

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand

E-mail: songmuang.g@ovec.moe.go.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทาง การจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 2) สร้างรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร 4) ประเมินรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพและแนวทาง การจัดการโครงการ 2) สร้างรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา 4) ประเมินรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูในสถานศึกษา แบบเจาะจง ค่าสถิติพื้นฐาน โดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถามเป็นมาตรประเมินค่า

* Received 7 April 2021; Revised 15 April 2021; Accepted 26 April 2021

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและแนวทางการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาโครงการ มี 5 ขั้นตอน คือ 1.1) การเริ่มต้นโครงการ 1.2) การดำเนินการตามโครงการ 1.3) การพัฒนาโครงการ 1.4) การเสนอผลการศึกษาโครงการ 1.5) การประเมินผลโครงการ และสภาพการดำเนินการ อยู่ในระดับ มาก 2) รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ด้านความถูกต้องและเหมาะสม อยู่ในระดับ มากที่สุด 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด และ 4) การประเมินรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ด้านความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, โครงการสู่สิ่งประดิษฐ์, การประกอบอาชีพ, สถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพ

Abstract

The objectives of this research article were: 1) To study of conditions and guidelines for project management towards basic occupational inventions of financial institutions, Bangkok. 2) To create a project management model into vocational invention. Occupational aspects of the Bangkok Vocational Institute. 3) To trial of a project management model into vocational invention. Occupational aspects of the Bangkok Vocational Institute. 4) Evaluate the project management model towards vocational invention. Occupational Of the Bangkok Vocational Institute. Using a blended research method, there are 4 steps: 1) study conditions and guidelines Project Management 2) Build a Project Management Model to Vocational Invention 3) Experiment with Project Management Model to Vocational Invention 4) Evaluate Project Management Model to Vocational Invention. The sample group was the director, deputy director. Teachers who were assigned to the educational institution by specifying basic statistics by using frequency, percentage, standard deviation. Of the questionnaire as a measure. The results of the research were as follows: 1) Conditions and guidelines for project management towards vocational invention Occupational Of the Bangkok Vocational Institutes, it was found that there were 5 steps of teaching and learning of project subjects. The results of

the research were as follows: 1) Conditions and guidelines for project management towards vocational invention Occupational Of Bangkok Vocational Institutes, it was found that there were 5 steps of teaching and learning of project subjects: 1.1) project initiation 1.2) project implementation 1.3) project development 1.4) project study results submission 1.5) project evaluation and overall operating conditions are at a high level. 2) Project management model towards vocational invention Occupational Of the Bangkok Vocational Institute. The accuracy and suitability were at the highest level. 3) Experimenting the Project Management Model into Vocational Invention Occupational Of the Bangkok Vocational Education Institute, satisfaction was at the highest level. and 4) Evaluation of Project Management Model to Vocational Invention Occupational Of the Bangkok Vocational Institute Usefulness And the possibilities in the overall picture were at the highest level.

Keywords: Management Style, Project to Invent, Occupation, Bangkok Vocational Institute

บทนำ

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560- 2564) กระทรวงศึกษาธิการ ได้ยึดกรอบหลักการที่สำคัญได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) 2) แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และ 3) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และแนวทางให้สามารถขับเคลื่อนสู่เป้าหมายดังกล่าวได้ อย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดประเด็นสำคัญ ซึ่งประเด็นสุดท้ายได้กล่าวถึง การวิจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อสร้างนวัตกรรม องค์ความรู้ สามารถนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริงในเชิงพาณิชย์สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและ การบริการ โดยมีแนวทางและวิธีในการดำเนินโครงการ ได้แก่ สนับสนุนการให้บริการ ทางวิชาการและการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับชุมชน และพัฒนานวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ ที่สามารถนำไปใช้แข่งขันในภาคธุรกิจและภาคสังคมกับประเทศอื่น ๆ ได้ (สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

การจัดการศึกษาทางด้านอาชีวศึกษา ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบโครงการ โดยกำหนดเป็นนโยบายการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา โดยมีการปรับปรุงหลักสูตร ใหม่ในปี พ.ศ. 2562 และ 2563 กำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไป ใช้ของสถานศึกษา ให้บูรณาการจัดการจัดการเรียนรู้เรื่องของการสร้างชิ้นงานนำไปสู่การสร้าง

สิ่งประดิษฐ์และต่อยอดเป็นนวัตกรรม จัดเป็นวิชาโครงการในแต่ละภาคเรียน โดยผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยลักษณะการศึกษาใช้วิธีการ สํารวจ ค้นคว้า ทดลอง ประดิษฐ์คิดค้น โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก แนะนำ ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ กระตุ้นให้คำปรึกษา เพื่อให้ชิ้นงานในวิชาโครงการสำเร็จลุล่วง โดยนำกระบวนการวิจัย มาใช้ในการเรียนการสอน หลังจากนั้นสามารถนำชิ้นงานในโครงการนั้น ต่อยอดเป็นสิ่งประดิษฐ์ นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนได้ (ชลัท อุตถาวรยิ่ง, 2558)

จากการศึกษาสภาพปัญหา การสังเกต และสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาโครงการของครูผู้สอนในวิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี พบว่า จากข้อมูลรายงานการประเมินตนเอง (วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี, 2561) พบว่า จำนวนผลงานในรายวิชาโครงการยังไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เต็มศักยภาพ เนื่องจากครูผู้สอนยังไม่เข้าใจ เกี่ยวกับขั้นตอนการสอนโครงการ ข้อกำหนด เกณฑ์ ของการเข้าร่วมประกวดสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ผู้เรียนส่วนมากไม่สามารถเลือกหัวข้อโครงการของตนและไม่สนองตอบต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในสังคม ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ นอกจากนี้ ยังไม่ตอบสนองในมาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561 มาตรฐานที่ 3 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดทำนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย โดยผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน หรือร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ และเผยแพร่สู่สาธารณชน จากปัญหาที่พบอีกประการหนึ่งจากการเป็นผู้ประสานงานการประกวดสิ่งประดิษฐ์ของคนรุ่นใหม่ ในระบบ THAI INVENTION ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมผลงานสิ่งประดิษฐ์ที่เข้าร่วมการประกวดทั่วประเทศ พบว่า อาชีวศึกษากรุงเทพมหานครมีผลงานเข้าร่วมในปีการศึกษา 2560 จำนวน 172 ชิ้น ปีการศึกษา 2561 จำนวน 159 ชิ้น และ ปีการศึกษา 2562 จำนวน 172 ชิ้น (THAI INVENTION, 2563) ซึ่งไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้เรียน ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนวิชาโครงการ ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระดับปริญญาตรี หลักสูตรเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ (ทล.บ.) ของวิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวคิดในการจัดทำวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อต้องการให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ได้พัฒนากระบวนการสอนวิชาโครงการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนประดิษฐ์คิดค้นโครงการ อันจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ ยกกระดับคุณภาพการศึกษา เพื่อก้าวข้ามขีดความสามารถการพัฒนาสถานศึกษา และพัฒนาประเทศ ได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ส่งผลต่อ

การพัฒนาการจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ และแนวทางการจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร
3. เพื่อทดลองใช้และตรวจสอบรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร
4. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) โดยมีการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีการจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร รวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเอกสาร นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เรื่อง การจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตัวแปรที่ศึกษา การจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

2. ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ เกี่ยวกับสภาพการดำเนินการจัดการโครงการสู่สิ่งแวดล้อมสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถาม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 13 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 13 คน ครูผู้ได้รับมอบหมาย จำนวน 13 คน รวม 39 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 13 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 13 คน ครูผู้ได้รับมอบหมาย จำนวน 13 คน รวม 39 คน ได้มาโดยแบบเจาะจง ได้โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เครจซี และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์ อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1)ระยะเริ่มต้นโครงการ 2)ระยะดำเนินการโครงการ 3)ระยะพัฒนาโครงการ 4)ระยะเสนอผลการศึกษาโครงการ 5)ระยะประเมินผลโครงการ

3. ศึกษาแนวทางการดำเนินการรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์ อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ประธานบริหารจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาระดับชาติ จำนวน 1 คน ระดับภาค จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา จำนวน 1 คน และผู้อำนวยการสถานศึกษา ในสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพ เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือมีประสบการณ์ หรือผลงานทางด้านการจัดการสิ่งประดิษฐ์ จำนวน 2 คน รวม 9 คน กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews)

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์ อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. นำผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 มาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ร่วมกับ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษาไว้ในบทที่ 2 รวมทั้งผลจากการสัมภาษณ์ นำมาสรุปเป็นข้อมูลสำหรับยกร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

2. ผลจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ได้ร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยการสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน ร่วมกันพิจารณา ตัดสิน หรือวิเคราะห์ วิพากษ์องค์ประกอบของรูปแบบในเชิงเหตุผลตามหลักทฤษฎีต่อไป

3. หาคุณภาพของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำร่างรูปแบบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พิจารณาความสอดคล้อง ความครอบคลุมของข้อคำถามกับองค์ประกอบของรูปแบบ

4. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็น ด้านความถูกต้องและด้านความเหมาะสม ของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการ สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา หรือผลงานทางด้านการจัดการสิ่งประดิษฐ์ หรือผู้ที่สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาเอก ที่มีความรู้ด้านรูปแบบ จำนวน 14 คน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้และตรวจสอบ รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

2. ผู้วิจัยทดลองใช้รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานครกับ ผู้บริหาร ครู ในสถานศึกษา โดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจจากสถานศึกษาที่มีความพร้อมในการทดลองใช้ และประเมินรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 3 วิทยาลัย รวมจำนวน 60 คน

2.2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความคิดเห็นในการใช้รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้กระบวนการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ เกี่ยวกับการจัดการวิชาโครงการในสถานศึกษาของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ไม่น้อยกว่า 2 ปีการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครู จำนวน 60 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพและแนวทาง การจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการดำเนินการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนวิชาโครงการ มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลสภาพการดำเนินการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในภาพรวม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของสภาพการดำเนินการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในภาพรวม

ขั้นตอน	สภาพการดำเนินการ			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ	3.97	0.78	มาก	5
ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ	4.22	0.77	มาก	1
ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ	4.15	0.71	มาก	2
ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ	4.12	0.74	มาก	3
ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ	3.98	0.66	มาก	4
รวม	4.08	0.73	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการดำเนินการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) สรุปได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ พบว่า ในตอนเริ่มต้นโครงการ ไม่ได้มีการสำรวจปัญหา จากความต้องการของชุมชน และสถานประกอบการอย่างแท้จริง ไม่มีการจัดประชุมคณะทำงานที่ชัดเจน เพื่อกำหนดแนวทาง นโยบายในการจัดการโครงการในรูปแบบโครงการสู่การประกวดสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาประจำปีการศึกษา หรือกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานให้ชัดเจนและเหมาะสม ทำให้การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการจัดทำโครงการไม่สอดคล้องกับระยะเวลาที่จะดำเนินการตามโครงการ ประกอบกับ ครูไม่ได้รับการอบรมชี้แนะแนวทางการจัดทำโครงการที่ถูกต้อง จึงไม่สามารถทำให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมาย หรือกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดทำโครงการในระยะเริ่มต้นโครงการได้ ซึ่งผู้เรียนเองก็ไม่สามารถกำหนดหัวข้อที่ชัดเจนได้ เนื่องจากไม่มีแนวทางในการสืบค้นความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน สิ่งแวดล้อม หรือจากประสบการณ์ ต่าง ๆ ได้ และที่สำคัญ เมื่อได้โครงการแล้วไม่สามารถจัดการก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในเชิงพาณิชย์ หรือลดต้นทุนการผลิตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการของตนเองได้

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ พบว่า ในการดำเนินการตามโครงการของผู้เรียน ไม่ได้มีส่วนร่วมจากชุมชน สถานประกอบการ ในการดำเนินการตามโครงการ ครู ไม่สามารถนำเสนอแนวคิด ตามความต้องการของชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้ตรงประเด็น ไม่สอดคล้องกับผลที่คาดว่าจะได้ตามโครงการ ครูควรได้รับการแนะนำ อบรมชี้แจง วิธีการดำเนินการตามโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ให้เข้าใจไปในแนวทางเดียวกัน ให้สามารถแนะนำผู้เรียนให้สามารถดำเนินการตามโครงการ จัดสร้าง และจัดทำต้นแบบ ไม่มีวิธีการแนะนำแหล่งเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าที่หลากหลายได้ ครูขาดความรู้ในการแนะนำขั้นตอนการปฏิบัติงานควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ปัญหาให้กับผู้เรียนได้

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ พบว่า ในการพัฒนาโครงการหรือดำเนินการไปช่วงหนึ่ง ยังไม่มีการเก็บข้อมูลในการพัฒนาโครงการตามระยะอย่างเป็นระบบในการพัฒนาและแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง แล้วทำซ้ำ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามต้องการตามเป้าหมาย การสะท้อนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ให้ได้ความรู้ใหม่ ยังไม่ได้รับความชัดเจน จึงทำให้การพัฒนาโครงการขาดประสิทธิภาพที่ดีที่สุด การค้นคว้าเพิ่มเติมในส่วนที่ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข การบูรณาการทักษะ ประสบการณ์ ความรู้และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตามสภาพจริง ยังมีน้อย และการทดสอบใช้ชิ้นงานตามโครงการในรูปแบบโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์ ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการ ครู และผู้เรียน ยังไม่มีการแก้ไขร่วมกันในการพัฒนาประสิทธิภาพโครงการที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ให้สามารถตอบโจทย์การใช้ประโยชน์สาธารณะของชุมชน เชิงพาณิชย์ ในการประกอบอาชีพ ในเชิงวิชาการได้

ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ พบว่า ครู ยังไม่มีความรู้ในการนำเสนอผลการศึกษาโครงการในรูปแบบของการวิจัย เท่าที่ควร จึงไม่สามารถแนะนำให้ผู้เรียน มีความเข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ ในการเสนอผลการศึกษาให้ถูกต้อง และเหมาะสม การเสนอผลการศึกษาโครงการบางส่วนขาดการนำไปเผยแพร่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น มีการจัดนิทรรศการ การเผยแพร่โดยใช้วารสารวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้องน้อย ทำให้ผลงานตามโครงการยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ พบว่า ในการประเมินผลโครงการ ยังไม่ได้รับความร่วมมือการประเมินจากผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ใช้งาน ผู้สร้าง ผู้ควบคุมดูแล ชุมชน สถานประกอบการ ผู้ประกอบอาชีพ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับอย่างทั่วถึง ยังไม่มีการให้ผู้เรียนประเมินตนเอง และเพื่อนร่วมงานจากการทำโครงการตามโครงการอย่างครอบคลุม อีกทั้งยังไม่มี การนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ อย่างเป็นระบบและนำผลมาใช้ในการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการตามโครงการ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความจริง (Fact) ที่เชื่อถือได้

ตอนที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร โดยสร้างแบบสอบถามด้านความถูกต้องและด้านความเหมาะสม ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการสิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา หรือผลงานทางด้านการจัดการสิ่งประดิษฐ์ หรือผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ที่มีความรู้ด้านรูปแบบ จำนวน 14 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์ อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านความถูกต้องและด้านความเหมาะสมในภาพรวม

รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์ อาชีวศึกษาด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร	ด้านความถูกต้อง			ด้านความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ	4.72	0.55	มากที่สุด	4.78	0.41	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ	4.65	0.60	มากที่สุด	4.85	0.35	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ	4.82	0.38	มากที่สุด	4.80	0.44	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ	4.85	0.39	มากที่สุด	4.78	0.41	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ	4.84	0.36	มากที่สุด	4.77	0.44	มากที่สุด
รวม	4.77	0.45	มากที่สุด	4.79	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษาด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านความถูกต้องในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาค่าน้อย คือ ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษา

โครงการ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ และสุดท้าย ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ

ด้านความเหมาะสม พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ

รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้และตรวจสอบ รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ครู รวม 60 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และอันดับ ความคิดเห็นของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม

รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ	ความคิดเห็น			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ	4.76	0.45	มากที่สุด	5

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ	4.86	0.38	มากที่สุด	3
ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ	4.87	0.41	มากที่สุด	2
ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ	4.85	0.42	มากที่สุด	4
ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ	4.88	0.35	มากที่สุด	1
รวม	4.84	0.40	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ

ตอนที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้กระบวนการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการวิชาโครงการในสถานศึกษาของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ไม่น้อยกว่า 2 ปีการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และครู รวม 60 คน

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ในภาพรวม

รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร	ด้านความเป็นประโยชน์			ด้านความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ	4.94	0.22	มากที่สุด	4.94	0.23	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ	4.95	0.21	มากที่สุด	4.95	0.21	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ	4.92	0.28	มากที่สุด	4.93	0.24	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ	4.92	0.31	มากที่สุด	4.82	0.42	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ	4.85	0.36	มากที่สุด	4.84	0.39	มากที่สุด
รวม	4.91	0.27	มากที่สุด	4.89	0.29	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ

ด้านความเหมาะสม พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาสภาพและแนวทาง การจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ มีการควบคุมคุณภาพโดยใช้วงจรของ เดมมิง เรียกว่า กระบวนการ PDCA คือ การวางแผน (Plan) การทำตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการแก้ไข (Act) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท อุดถาวรยิ่ง ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการสอนวิชาโครงการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยวิธีผสมผสาน ประกอบด้วยแบบแผนการจัดการเรียนการสอน 3 ระยะ 5 ขั้นตอน คือ ระยะที่ 1 ระยะเตรียม มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย การแต่งตั้งคณะกรรมการการสอนวิชาโครงการ และการจัดทำโครงการสอนวิชาโครงการ 2) ขั้นการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ในการจัดทำโครงการ ประกอบด้วย การจัดแบ่งกลุ่มผู้เรียน การให้ความรู้ด้านการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน และการสำรวจความต้องการในชุมชน ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ มี 1 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการดำเนินการสอนวิชาโครงการ ประกอบด้วย การเขียนโครงการและการนำเสนอโครงการ และการดำเนินโครงการ ระยะที่ 3 ระยะติดตามและประเมิน มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย การติดตามความก้าวหน้าของโครงการ และการประเมินโครงการ 2) ขั้นการสรุปและการเขียนรายงาน ประกอบด้วย การเขียนรายงานโครงการ การนำเสนอโครงการ และแสดงผลงานวิชาโครงการ และการประเมินผลการเรียนวิชาโครงการ ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้น จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยที่ตั้งไว้ (ชลัท อุดถาวรยิ่ง, 2558) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ลัดดา ภูเกียรติ ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้โครงการแบบโครงงานตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อและหลักการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือต้องเชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ภายใต้อะไรของการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (ลัดดา ภูเกียรติ, 2552)

2. จากการสร้างรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ได้ร่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของ คาร์ซ และ ชาร์ด (Katz, L. G. & Chard, S. D., 2005)

ได้ทำการแบ่งขั้นตอนออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ 1) ระยะเริ่มต้นโครงการ (Getting Started) ครูและเด็กร่วมกันอภิปราย เพื่อค้นหาหัวข้อที่สนใจ 2) ระยะพัฒนาโครงการ (A Project in Progress) ระยะนี้เป็นระยะที่พวกเด็กจะได้ฝึกประสบการณ์โดยตรง เป็นระยะแห่งการเรียนรู้ 3) ระยะสรุปโครงการ (Concluding a Project) เป็นระยะของการสิ้นสุดงานกลุ่มและงานส่วนตัว เป็นระยะของการสรุปและทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้มาทั้งหมด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท อุดถาวรยิ่ง ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการสอนวิชาโครงการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยวิธีผสมผสาน โดยผลการพัฒนาและประเมินใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ของ แดเนียล ในการประเมินประสิทธิภาพ พบว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ (ชลัท อุดถาวรยิ่ง, 2558); (Daniel, L. S. et al., 1971)

3. จากการทดลองใช้และตรวจสอบ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เนื่องจาก ผู้วิจัยได้จัดฝึกอบรมให้ความรู้ ในเรื่องรูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของ ชูศักดิ์ เปลี่ยนภู์ สรุปเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาโครงการ ในภาพรวมไว้ คือ 1) ครูจัดกลุ่มผู้เรียนทำโครงการ โครงการละ 2 - 5 คน โดยให้คิดและเลือกหัวข้อเรื่องที่จะทำโครงการเขียนแบบเสนอโครงการ นำเสนอต่อครูผู้สอนวิชาโครงการพิจารณาความถูกต้องและความเป็นไปได้ 2) ครูสอนวิชาโครงการ จะให้ความรู้ หลักการ วิธีการ และแนวทางปฏิบัติ ในการจัดทำโครงการและกระบวนการวิจัยในการสร้างชิ้นงานโครงการดังกล่าว 3) ครูผู้สอนวิชาโครงการ และครูที่ปรึกษาโครงการ ร่วมกันพิจารณาอนุมัติโครงการ 4) ครูผู้สอนวิชาโครงการและครูที่ปรึกษาโครงการ ติดตามประเมินผลการรายงานความก้าวหน้าของการทำโครงการเป็นรายสัปดาห์ 5) ครูให้ผู้เรียนทำเขียนโครงการ ดำเนินการโครงการ และเขียนรายงาน จัดทำโครงการ และเอกสารประกอบโครงการ สำเร็จตามขั้นตอนที่กำหนดขอสอบประเมินผลโครงการต่อครูผู้สอน 6) ครูผู้ประเมินโครงการควรบอกเกณฑ์การประเมินให้ผู้ทำโครงการทราบ ระหว่างการประเมินผู้ประเมินอาจจะใช้คำถามบอกจุดที่จะนำมาอภิปราย และข้อแนะนำให้การพัฒนางานแก่ผู้ทำโครงการ 7) ครูควรมีการสัมภาษณ์ ผู้ทำโครงการเพื่อให้ทราบว่าผู้ทำโครงการได้เรียนรู้ อะไรมาบ้าง และผู้ประเมินควรได้ให้คำแนะนำแก่ผู้ทำโครงการ 8) ครูควรนำผลการประเมินตรวจสอบตนเองในกลุ่มผู้ประเมิน และการให้คะแนนแต่ละคน อาจจะต้องมีการอภิปรายถ้าจำเป็น 9) ครูผู้สอนวิชาโครงการ ครูที่ปรึกษาโครงการ และครูร่วมประเมินผลวิชาโครงการทำการประเมินผลโครงการ จากการนำเสนอโครงการ ชิ้นงาน และเอกสารโครงการที่ใช้กระบวนการวิจัย 10) ครูผู้สอนวิชาโครงการ สรุปคะแนนผลการประเมินขั้นสุดท้าย รวมกับคะแนน 11) ครูแจ้งความก้าวหน้าในการทำโครงการ เพื่อให้ค่าระดับคะแนนประจำรายวิชา 12) ครูดำเนินการให้สถานศึกษาจัดแสดงผลงานของวิชาโครงการที่ผ่านการประเมินผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (ชูศักดิ์ เปลี่ยนภู์, 2551)

4. จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการประเมิน รูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ตามแนวคิดของสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา เสนอแนวคิดที่ควรแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้ประเมินโครงการควรบอกเกณฑ์การประเมินให้ผู้ทำโครงการทราบ 2) หลักการประเมินควรมีการสัมภาษณ์ 3) ผลการประเมินควรถูกนำมาตรวจสอบกันเองในกลุ่มผู้ประเมิน 4) ผลการประเมิน ควรจะนำมาให้ผู้ทำโครงการรับทราบเป็นลายลักษณ์อักษร (สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา, 2549) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนม บุญญไพโร วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาโครงการ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้ การวิจัยเป็นฐาน พบว่าผู้เกี่ยวข้องเห็นด้วยในระดับมาก และผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (พนม บุญญไพโร, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า 1) จากผลการศึกษาสภาพและแนวทาง การจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การเริ่มต้นโครงการ ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการ ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโครงการ ขั้นตอนที่ 4 การเสนอผลการศึกษาโครงการ ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโครงการ มีการควบคุมคุณภาพโดยใช้วงจรของ เดมมิง เรียกว่า กระบวนการ PDCA สภาพการดำเนินการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ของสถาบันอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก 2) การสร้างรูปแบบประเมินประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้องและด้านความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.98 3) การทดลองใช้รูปแบบ ผู้ทดลองใช้มีความคิดเห็น ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด 4) การประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ เกี่ยวกับการจัดการวิชาโครงการในสถานศึกษาของสถาบันอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ความเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการโครงการสู่สิ่งประดิษฐ์อาชีวศึกษา ร่วมกับสถานประกอบการ เพื่อพัฒนาโครงการตามโครงการให้มีโครงการตามโครงการสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ สามารถนำไปสู่เชิงพาณิชย์ได้ 2) ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ที่สามารถสร้างเป็นผลงาน นวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์ โดยมีการบูรณาการร่วมกับสถานศึกษา สถานประกอบการ และชุมชน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสมบูรณ์เป็นไปตาม มาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2561 ด้านมาตรฐานที่ 3 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 3) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความสามารถด้านทักษะและการประยุกต์ใช้ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่

21 ทักษะวิชาชีพ และทักษะชีวิตที่เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ การศึกษา ให้สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีสภาวะที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- ชลัท อุดมวรยิ่ง. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการสอนวิชาโครงการแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนโดยวิธีผสมผสาน. ใน คุชภิญโญพรปรีชาคุณุภักดิ์บัณฑิต สาขาวิชาบริหารอาชีว และเทคนิคศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ชูศักดิ์ เปลี่ยนภู. (2551). หลักการจัดการเรียนการสอนช่วงอุตสาหกรรม หลักการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เอดิสันเพรสโปรดักส์.
- พนม บุญญไพโร. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาโครงการ ระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน. ใน Proceeding การประชุมวิชาการระดับชาติ การศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 . มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ลัดดา ภูเกียรติ. (2552). การสอนแบบโครงงานและการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน: งานที่ครูประมทำ ได้. กรุงเทพมหานคร: สาสะแอนด์ซันพรีนติ้ง.
- วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี. (2561). มาตรฐานการศึกษา วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี (SAR). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา. (2549). เอกสารแนะนำการใช้คู่มือแนวทางการ สอนวิชาโครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.). กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา.
- Daniel, L. S. et al. (1971). Educational Evaluation and Decision Making. Itasca, Illinois: Peacock Publisher Inc.
- Katz, L. G. & Chard, S. D. (2005). "The Project Approach: An Overview." Approaches to Early Childhood Education. N.J.: Pearson/Merrill Prentice Hall.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3). 607-610.
- THAI INVENTION. (2563). สิ่งประดิษฐ์ของคนรุ่นใหม่. เรียกใช้เมื่อ 27 เมษายน 2563 จาก <http://thaiinvention.net/member.php>

รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*

A STUDY OF THE TEACHER DEVELOPMENT MODEL FOR SAMUTSAKHONCITY MUNICIPALITY FOR LEARNING MANAGEMENT IN THE 21 ST CENTURY

วาริ นียมวรรณ

Wari Niyomwon

เสาวณีย์ สิกขามันติ

Sowwanee Sikkhabandit

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University, Thailand

มนสิข สิริสมบุญ

Monsit Sittisomboon

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand

E-mail: wariniyomwan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 3) ทดลองใช้และตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 4) ประเมินรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 3) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 4) ประเมินรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ พนักงานครู แบบเจาะจงค่าสถิติพื้นฐานใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถามเป็นมาตร

* Received 7 April 2021; Revised 16 April 2021; Accepted 27 April 2021

ประเมินค่า ผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21พบว่า 1) สภาพการพัฒนา มี 5 ขั้นตอน คือ 1.1) การจัดทำหลักสูตร 1.2) การเขียนแผนการสอน 1.3) วิธีสอน 1.4) สื่อนวัตกรรม 1.5) การจัดแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับ มาก 2) รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความถูกต้องและเหมาะสม อยู่ในระดับ มากที่สุด 3) ทดลองใช้ พบว่า ความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด และ 4) การประเมินรูปแบบ ด้านความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, พนักงานครูเทศบาล, การจัดการเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) Studying the condition for the development of the Samut Sakhon Municipality teachers for learning management in the 21st century. 2) Creating a model for teacher staff development in Samut Sakhon Municipality for learning management in the 21st century. 3) Experimenting and validating the Samut Sakhon Municipality teacher staff development model for learning management in the 21st century. 4) Evaluating the Samut Sakhon Municipality Teacher Development Model for the 21st Century Learning Management. Using a blended research, the method has 4 steps: 1) Studying the condition for the development of the Samut Sakhon Municipality teachers for learning management in the 21st century. 2) Creating a model for teacher staff development in Samut Sakhon Municipality for learning management in the 21st century. 3) Experimenting with the Samut Sakhon Municipality Teacher Employee Development model for learning management in the 21st century. 4) Evaluating the Samut Sakhon Municipality Teacher Development Model for the 21st Century Learning Management. The sample group was the director. Deputy Director for Specific Teacher Staff. The baseline statistical values were used as a measure of frequency, percentage and standard deviation of the questionnaire. Research Results of the Employee Development Model for Teachers of Samut Sakhon Municipality For learning management in the 21st century, it was found that 1) Condition there are 5 steps: 1.1) Curriculum preparation 1.2) Writing lesson plan 1.3) Teaching method 1.4) Innovative media 1.5) Arrangement of learning resources are organized at a high level. 2) The pattern for the development of Samut Sakhon municipal

teacher staff for 21st century learning management in terms of accuracy and appropriateness was at the highest level. 3) It was found that Comments are at the highest level and 4) model evaluation Usefulness And possibility Overall, it is at the highest level.

Keywords: Development Model, Municipal Teacher Staff, Learning Management, 21st Century

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54(4) ได้กำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้ว่า การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติสามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวดที่ 4 มาตรา 22 ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตราที่ 24 กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ กำหนดให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้ 1) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 2) การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์กรมหาชน, 2549) ระบบการศึกษาในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องค้นหายุทธศาสตร์ใหม่ในการพัฒนาแนวโน้มการจัดการศึกษาจำเป็นต้องบูรณาการทั้งด้านศาสตร์ต่าง ๆ การศึกษาที่ถูกต้องสำหรับศตวรรษใหม่ และสภาการศึกษาไทยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 พบว่า บริบทสำคัญในการออกแบบการศึกษาในปัจจุบัน คือ พลวัตจากการก้าวผ่านศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ที่คนในยุคนี้ต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนผ่าน หากพลเมืองขาดความพร้อมก็จะทำให้ประเทศไม่สามารถเดินต่อไปได้ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556)

เทศบาลนครสมุทรสาคร มีพันธกิจหรือภารกิจหลักที่จะดำเนินการจัดการบริหาร การศึกษาและพัฒนาการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษา การศึกษานอกระบบ การศึกษา และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การจัดการศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยได้จัดการศึกษาและมีสถานศึกษาในสังกัดเทศบาล จำนวน 6 โรงเรียน โดยมีวิสัยทัศน์การจัดการศึกษา คือ มุ่งส่งเสริมการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

โดยพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเด็กเยาวชนมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล ตามข้อมูลสารสนเทศเทศบาลนครสมุทรสาคร ประจำปีการศึกษา 2561 (กองการศึกษาเทศบาลนครสมุทรสาคร, 2561) จากสภาพของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล 6 โรงเรียน โรงเรียนเทศบาลนครสมุทรสาคร ประสบปัญหาในเรื่องของการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยสรุปผลจากรายงานผลการสังเคราะห์รายงานประเมินตนเองของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสมุทรสาคร พบว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่าน การเขียน การสื่อสารและการคิดคำนวณต่ำ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาดำกว่าเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด ส่วนจากผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) ระดับเทศบาลนครสมุทรสาคร ได้คะแนนมาตรฐาน T - Score ของผลการทดสอบระดับชาติ ขั้นพื้นฐาน (O - NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 48.33 ตามผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) เทศบาลนครสมุทรสาคร ประจำปีการศึกษา 2561 (กองการศึกษาเทศบาลนครสมุทรสาคร, 2561) ซึ่งครูส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจทักษะในการจัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน หรือการนำวิธีสอนที่ทันสมัย (Active Learning) มาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ครูสอนไม่เต็มเวลาและเต็มความสามารถเพราะภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนที่ครูจำเป็นต้องปฏิบัติ หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ครูยังไม่สามารถใช้สื่อการจัดการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ได้ดี ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ตามรายงานผลการสังเคราะห์ รายงานประเมินตนเองของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสมุทรสาคร ประจำปีการศึกษา 2561 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2561)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเกิดแนวความคิดในการทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสมุทรสาครที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 นอกจากนั้นยังเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศ เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครสมุทรสาคร เทศบาลนครสมุทรสาคร และสนองต่อนโยบายของการจัดการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นของประเทศสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

3. เพื่อทดลองใช้และตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) โดยมีการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีการจัดการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นกรอบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเอกสาร นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เรื่อง การพัฒนารูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบของการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ เกี่ยวกับสภาพการดำเนินการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้แบบสอบถาม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 6 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 17 คน พนักงานครูเทศบาลในสังกัดเทศบาล 6 โรงเรียน ๆ 10 คน จำนวน 60 คน รวมทั้งสิ้น 83 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 6 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 17 คน พนักงานครูเทศบาลในสังกัดเทศบาล จำนวน 6 โรงเรียน ๆ 10 คน จำนวน 60 คน รวมทั้งสิ้น 83 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เกรจซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) การจัดทำหลักสูตร 2) การเขียนแผนการสอน 3) วิธีสอน 4) สื่อนวัตกรรม 5) การจัดแหล่งเรียนรู้

3. ศึกษาแนวทางการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 3 คน พนักงานครูเทศบาลในสังกัดเทศบาล 6 โรงเรียน จำนวน 6 คน ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งสิ้น 9 คน กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews)

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพการจัดการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. ผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 มาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ร่วมกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษาไว้ในบทที่ 2 รวมทั้งผลจากการสัมภาษณ์ นำมาสรุปเป็นข้อมูลสำหรับยกร่างองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. ผลจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ได้ร่างองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Information) โดยการสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน ร่วมกันพิจารณา ตัดสินหรือ วิเคราะห์ วิพากษ์องค์ประกอบของรูปแบบในเชิงเหตุผลตามหลักทฤษฎีต่อไป

3. หาคคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำร่างรูปแบบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้อง ความครอบคลุมของข้อคำถามกับองค์ประกอบของรูปแบบ

4. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็น ด้านความถูกต้องและด้านความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หรือผลงานด้านการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หรือผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ที่มีความรู้ด้านรูปแบบ จำนวน 14 คน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้และตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. ผู้วิจัยสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. ผู้วิจัยทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และพนักงานครูเทศบาลในสังกัดเทศบาล 6 โรงเรียน โดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยสอบถามความสนใจการสถานศึกษาที่มีความพร้อมในการทดลองใช้ และประเมินรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้แก่โรงเรียนในสังกัดเทศบาลทั้ง 6 โรงเรียน จำนวน 60 คน

2.2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความคิดเห็นในการใช้รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้อยู่ในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้กระบวนการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่น้อยกว่า 2 ปี ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และพนักงานครูเทศบาลในสังกัดเทศบาล 6 โรงเรียน จำนวน 60 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ ของรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการดำเนินการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ขั้นตอนการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลสภาพการดำเนินการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของสภาพการดำเนินการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม

ขั้นตอน	สภาพการดำเนินการ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร	3.54	1.36	มาก	2
ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน	3.60	1.32	มาก	1
ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน	3.53	1.24	มาก	3
ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม	3.51	1.29	มาก	4
ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้	3.48	1.30	ปานกลาง	5
รวม	3.53	1.30	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการดำเนินการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เมื่อเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน ข้อถัดมา คือขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) สรุปได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร พบว่า ในตอนเริ่มต้นการจัดทำหลักสูตร ไม่ได้มีการสำรวจปัญหา จากความต้องการของชุมชน เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน และได้มีการจัดประชุมพนักงานครูในโรงเรียน เพื่อกำหนดแนวทาง นโยบายในการจัดการจัดทำหลักสูตร โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร กำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมสื่อต่าง ๆ กำหนดวิธีวัดและประเมินผล และนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริงในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน พบว่า ครูยังไม่มีแนวทางการเขียนแผนการสอนที่มีรูปแบบเดียวกันที่ชัดเจน ในแต่ละโรงเรียนมีรูปแบบแผนการสอนที่หลากหลาย ยังไม่มีการแนะนำให้จัดทำแผนการเรียนรู้ไปสู่การลงมือปฏิบัติได้จริง ครูต้องสามารถวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา สาระการเรียนรู้ และส่วนอื่น ที่ประกอบกันเป็นแผนการสอนให้มีความรู้มากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บางวิชายังไม่มีวิธีการสอนที่หลากหลาย ซึ่งวิธีการสอน หรือกระบวนการสอนมีความสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ สนใจ ตั้งใจ และสามารถประยุกต์ใช้ได้

ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม พบว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการเลือกใช้สื่อที่ทันสมัยน้อย เนื่องจากอาจจะเป็นปัญหาด้านงบประมาณของสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้ครูประสบปัญหาในการสอน เนื่องจากเนื้อหาในบางรายวิชามีความซับซ้อนยากแก่การเข้าใจ หากมีการสอนที่ทันสมัย ครูสามารถเลือกใช้สื่อดังกล่าวในการอธิบายสิ่งต่าง ๆ ของการเรียนรู้ได้มากขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้ พบว่า ยังมีการจัดแหล่งเรียนรู้เฉพาะภายในโรงเรียน ยังไม่มีการร่วมมือจากชุมชน สถานศึกษาอื่น หรือ สถานประกอบการภายนอกอย่างเพียงพอ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ หากมีการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียน ค้นคว้า ในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเนื้อหาที่เรียน จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีรายละเอียด ดังนี้

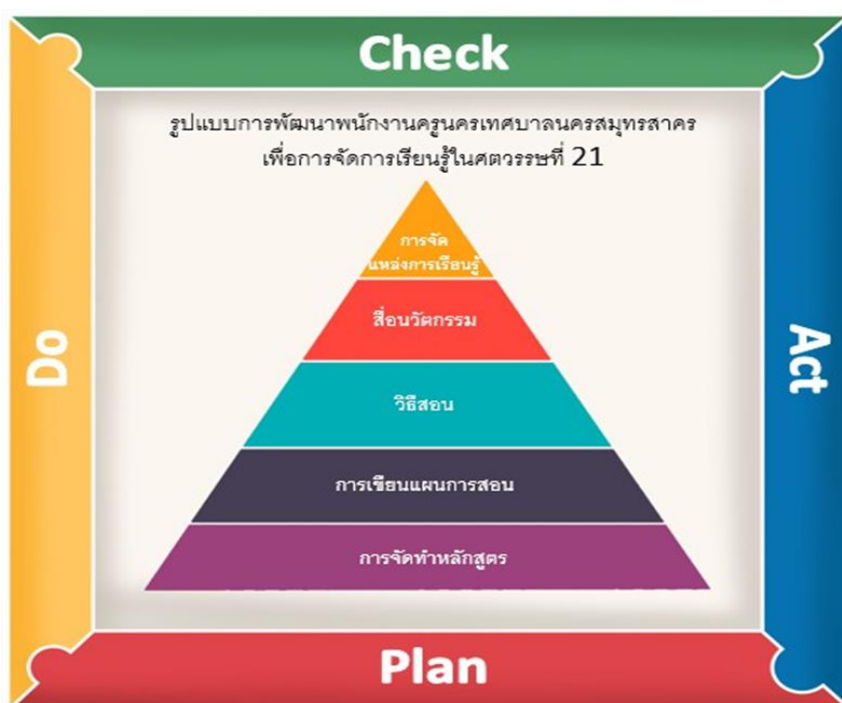
ตารางที่ 2 รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความถูกต้องและด้านความเหมาะสม ในภาพรวม

รูปแบบการจัดการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	ด้านความถูกต้อง			ด้านความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร	4.64	0.51	มากที่สุด	4.66	0.59	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน	4.65	0.49	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน	4.69	0.45	มากที่สุด	4.68	0.46	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม	4.76	0.42	มากที่สุด	4.70	0.45	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้	4.74	0.43	มากที่สุด	4.74	0.43	มากที่สุด
รวม	4.69	0.46	มากที่สุด	4.70	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความถูกต้องในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้ และสุดท้าย ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร

ด้านความเหมาะสม พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้และตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และอันดับ ความคิดเห็นของรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม

รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	ความคิดเห็น			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร	4.77	0.42	มากที่สุด	4
ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน	4.80	0.40	มากที่สุด	1
ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน	4.76	0.42	มากที่สุด	5
ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม	4.78	0.41	มากที่สุด	3
ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้	4.79	0.40	มากที่สุด	2
รวม	4.78	0.41	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียง

ตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้ และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน

ตอนที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของรูปแบบการพัฒนาพนักงานครู เทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความเป็นประโยชน์และ ด้านความเป็นไปได้ ในภาพรวม

รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนคร สมุทรสาครเพื่อการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษ 21	ด้านความเป็นประโยชน์			ด้านความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร	4.84	0.36	มากที่สุด	4.73	0.56	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน	4.81	0.38	มากที่สุด	4.67	0.54	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน	4.66	0.53	มากที่สุด	4.74	0.43	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม	4.80	0.40	มากที่สุด	4.77	0.41	มากที่สุด
ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้	4.71	0.45	มากที่สุด	4.75	0.43	มากที่สุด
รวม	4.76	0.42	มากที่สุด	4.73	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า รูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความเป็นประโยชน์พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน

ด้านความเป็นไปได้ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากค่ามากไปหาน้อย คือ ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้ และข้อสุดท้าย คือ ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาสภาพการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครในศตวรรษที่ 21 มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้ มีการควบคุมคุณภาพโดยใช้วงจรของ เดมมิง เรียกว่า กระบวนการ PDCA คือ การวางแผน (Plan) การทำตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการแก้ไข (Act) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ต่อตระกูล บุญปลุก ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมด้านการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้บริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเวียงพาน

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ครูมีความพร้อมตามตัวชี้วัดทั้งสิ้น 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนรู้การวัดและประเมินผลและการเผยแพร่ผลงานทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์ครูใช้เทคนิคและวิธีสอนที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้และครูใช้การวิจัยสอนวัดกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตัวชี้วัดที่มีอุปสรรคและปัญหามีทั้งสิ้น 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ครูสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร ครูใช้หนังสือตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้ในประเทศและกลุ่มประชาคมอาเซียนด้านผู้บริหารมีความพร้อมตามตัวชี้วัดทั้งสิ้น 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการภายใต้สภาวะการณ์จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้บริหารมีความสามารถในการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานตัวชี้วัดที่มีอุปสรรคและปัญหามีทั้งสิ้น 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้บริหารมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและการใช้ ICT ผู้บริหารมีความสามารถในการประสานเครือข่ายเพื่อความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน และผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกับภาคีเครือข่ายในกลุ่มประชาคมอาเซียน (Deming, W. E., 2543); (ต่อตระกูล บุญปลุก, 2556)

2. จากผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความถูกต้อง และเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เนื่องจากได้มีรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายเพื่อพัฒนา ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ รัตนภูมิ ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการเขียน ได้กล่าวสรุปว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญช่วยให้การเรียนรู้มีคุณภาพมีการดำเนินการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ ระเบียบ ในการจัดการเรียนรู้ไม่สามารถกล่าวได้ว่ารูปแบบใดเหมาะสมหรือดีที่สุด ดังนั้น การเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ครูต้องนำไปใช้ให้เหมาะสมกับระดับและวัยของนักเรียน (ปาริชาติ รัตนภูมิ, 2549)

3. จากผลการทดลองใช้และตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ความคิดเห็น ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ตามแนวคิดของ ดวงพร หวานเย็น ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้คือ กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความคิด คนสามารถเรียนได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ที่ผู้สอนจะเป็น

ผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอนรวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (ดวงพร หวานเย็น, 2556)

4. จากผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ตามแนวคิดของ รัตนะ บัวสนธ์ กล่าวว่า การประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการมาตรฐานการประเมินทางการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นมาตรฐานการประเมินการดำเนินการ เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย 2) มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ (Utility Standards) เป็นมาตรฐานที่จะประกันได้ว่าผลการประเมินจะสามารถให้สารสนเทศที่มีความหมาย ทันเวลา และมีผลต่อการนำไปใช้ได้จริง 3) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นมาตรฐานที่จะประกันได้ว่าประเมินรูปแบบนั้นง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ เหมาะสมกับเวลา ทรัพยากร และทุนที่จะต้องใช้ในการดำเนินการ 4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) เป็นมาตรฐานที่จะประกันได้ว่ารูปแบบ ที่ได้มานั้น มีความแม่นยำและสรุปได้อย่างถูกต้อง (รัตนะ บัวสนธ์, 2552)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า 1) จากผลการศึกษาสภาพการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 การเขียนแผนการสอน ขั้นตอนที่ 3 วิธีสอน ขั้นตอนที่ 4 สื่อนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 5 การจัดแหล่งเรียนรู้ มีการควบคุมคุณภาพโดยใช้วงจรของ เดมมิง เรียกว่า กระบวนการ PDCA สภาพการดำเนินการการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาคร เพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก 2) จากผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้อง และด้านความเหมาะสม ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.98 3) จากผลการทดลองใช้และตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้ทดลองใช้มีความคิดเห็น ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด 4) จากผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาพนักงานครูเทศบาลนครสมุทรสาครเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ความเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ ในภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทักษะของครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ครู มีความรอบรู้มากขึ้นทั้งในสาขาที่สอนและสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง มีความเป็นมืออาชีพ มีความสามารถและศักยภาพสูงเป็นผู้เตรียมความพร้อมให้นักเรียนในการเข้าสู่โลกของการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีความรักในอาชีพ มีชีวิตที่เรียบง่าย และมีนวัตกรรม

การเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนบรรลุผลทางการเรียนรู้ที่ต้องการได้สำเร็จ 2) ควรมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อขับเคลื่อนไปในทิศทางการศึกษาได้ มีทักษะที่จำเป็น คือ 1) ความรับผิดชอบ และการปรับตัว 2) ทักษะการสื่อสาร เข้าใจ จัดการ และสร้างสรรค์วิธีการสื่อสารด้วยการพูด การเขียนและ มัลติมีเดีย ในรูปแบบและมีบริบทต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ 3) ความคิดสร้างสรรค์และความใฝ่รู้ใฝ่เรียน พัฒนาไปใช้และสื่อสารแนวคิดใหม่ ๆ ไปสู่ผู้อื่น เปิดกว้างรับฟัง ตอบสนองต่อมุมมองที่หลากหลาย 4) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบ ฝึกการแสดงเหตุผล เพื่อแสดงความเข้าใจ และสร้างทางเลือกที่หลากหลาย และเข้าใจการเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นระบบ 5) ทักษะการใช้ข้อมูลสารสนเทศและสื่อวิเคราะห์ เข้าถึง จัดการบูรณาการ ประเมินผล และ สร้างสรรค์ข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบ และสื่อที่หลากหลาย 6) ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานร่วมกัน แสดงให้เห็นการทำงานเป็นทีมและภาวะความเป็นผู้นำการปรับตัวตามบทบาทและความรับผิดชอบที่หลากหลาย การทำงานอย่างมีคุณภาพร่วมกับผู้อื่น ฝึกความเห็นใจและเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง 7) การระบุกำหนด และแก้ปัญหา สามารถที่จะกำหนดขอบเขตของปัญหา วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ 8) การกำกับตนเอง กำกับความต้องการในการเรียนและความเข้าใจของตนเอง ใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ถ่ายทอดสิ่งที่เรียนรู้ผู้อื่นได้ 9) ความรับผิดชอบต่อสังคม แสดงความใส่ใจและรับผิดชอบต่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อบุคคล สถานที่และบริบทของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2561). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาสมุทรสาคร. สมุทรสาคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กองการศึกษาเทศบาลนครสมุทรสาคร. (2561). ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐานสมุทรสาคร. สมุทรสาคร: กองการศึกษาเทศบาลนครสมุทรสาคร.
- _____. (2561). สารสนเทศเทศบาลนครสมุทรสาคร. สมุทรสาคร: กองการศึกษาเทศบาลนครสมุทรสาคร.
- ดวงพร หวานเย็น. (2556). การจัดการการสอนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เรื่องการเขียนเพื่อการสื่อสารโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการเรียนรู้และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ต่อตระกูล บุญปลูก. (2556). การเตรียมความพร้อมด้านการจัดการเรียนรู้ของครูและผู้บริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเวียงพานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. ใน

- วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ปาริชาติ รัตนภูมิ. (2549). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการเขียนภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- รัตน์ บัวสนธ์. (2552). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คำสมัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากรณีทัศนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: หจก.ทิพย์วิสุทธิ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน. (2549). มาตรฐานการศึกษาตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2549-2553). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- Deming, W. E. (2543). วงจรกระบวนการ. ใน วีระพล บดีรัฐ (บรรณาธิการ). PDCA วงจรสู่ความสำเร็จ (หน้า 7). กรุงเทพมหานคร: ประชาชน.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3). 607-610.

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของ
นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียน
ผ่านระบบ SISA e - Learning*
FACTORS INFLUENCING LEARNING ACHIEVEMENT OF STUDENTS'
DUAL VOCATIONAL EDUCATION AT THE DIPLOMA LEVEL IN
EASTERN COLLEGE OF TECHNOLOGY (E.TECH)
USING SISA E - LEARNING SYSTEM

พัชรินทร์ แก้วมาเมือง

Patcharin Kaewmamuang

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, Thailand

ไพเราะ ราชสมบุญ

Phairoh Rachsomboon

สุมิตรา ยาประดิษฐ์

Sumitra Yapradit

สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

Suvarnabhumi Institute of Technology, Thailand

E-mail: patcharin_math@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e – Learning 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e – Learning ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning จำนวน 1,314 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งใช้หลักการคำนวณจากสูตร

* Received 8 April 2021; Revised 17 April 2021; Accepted 29 April 2021

ของ Taro Yamane เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก เกี่ยวกับเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียน 4 ด้าน คือ ด้านผู้สอนและผู้เรียน , ด้านการสนับสนุนจากสถานศึกษา , ด้านสื่อการสอน และด้านเทคโนโลยี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) สภาพทั่วไปของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก พบว่าเป็นนักศึกษาเพศหญิง มากกว่า เพศชาย ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) เรียนสาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์กลุ่มเรียน Minor มีจำนวนมากที่สุด 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning มีทั้งหมด 4 ด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสถานศึกษา มีอิทธิพลมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ด้านผู้สอนและผู้เรียน ด้านสื่อการสอน และด้านเทคโนโลยี ตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ, ระบบทวิภาคี, ระบบ SISA e - Learning

Abstract

The objectives of this article were to: 1) study the generalities in the students who are studying for dual vocational education at the diploma level in Eastern College of Technology using SISA e - Learning system 2) study the factors influencing the learning achievement of students' dual vocational education at the diploma level in Eastern College of Technology using SISA e - Learning system. The sample in this research were 1,314 students, who are studying the dual vocational education at the diploma level in Eastern College of Technology using SISA e - Learning system and the sampling technique is random sampling and calculating formulae of Taro Yamane. The research instruments was a questionnaire, which elicited the opinions of students who studying dual vocational education at the diploma level in Eastern College of Technology involving 4 factors influencing the learning achievement; teachers and students, educational college's supporters, teaching materials, and technology. The data were analyzed by using percentage, mean, and standard deviation. The research results were as follows: 1) the generalities of the students who are studying for dual vocational education at the diploma level in Eastern College of Technology using SISA e - Learning system were as the

gender is more female than male, majority were graduated the vocational certificate level (Voc. Cert.), the most of students are studying in human resource management and chosen the minor group. 2) the factors influencing the learning achievement of students' dual vocational certificate in Eastern College of Technology using SISA e - Learning system was found there are 4 factors, firstly educational college's supporters, secondly, teachers and students, then teaching materials, and the last is technology.

Keywords: Factors Influencing Achievement, Dual Vocational Education, SISA e - Learning System

บทนำ

หากกล่าวถึงระบบการศึกษาที่เป็นหลักสูตรของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มี 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตรระยะเวลาของการศึกษา การวัด และประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน 2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหา และหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม และ 3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพความพร้อม และโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้ นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจาก ประสบการณ์การทำงาน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี รวมทั้งฝึกการอบรมวิชาชีพโดยมียุทธศาสตร์ในการผลิตและพัฒนากำลังคนในระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีให้มีคุณภาพมาตรฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องระบบอาชีวศึกษาจึงได้มีการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบความร่วมมือ และเครือข่ายการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาคเอกชน ผู้ประกอบการกลุ่มอาชีพ ฯลฯ จึงเปิดโอกาสให้สถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรมได้มีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรการเรียน การสอน และการดำเนินงาน

ด้านการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ผ่านมาจะต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน เช่น ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านชุมชน ปัจจัยอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อการบริหารการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคีทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จทางการศึกษาวิชาชีพตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2555)

ซึ่งในสถานการณ์การแข่งขันการทำงานในปัจจุบัน ด้านทักษะความชำนาญมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากต่อการทำงาน หรือการประกอบอาชีพ จึงส่งผลทำให้ผู้เรียนให้ความสนใจในการจัดการศึกษาในรูปแบบที่มีเรียนร่วมกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนในรูปแบบการศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถาน ศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนาากำลังคน สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถจัดการศึกษาในหลายรูปแบบรวมกันก็ได้ ทั้งนี้สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันนั้นต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2555) และวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ก็เป็นสถาบันที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการอาชีวศึกษา แต่เดิมเป็นสถานศึกษาของโรงเรียนเทคนิค พาณิชยการ เมื่อปี พ.ศ.2526 ได้มีนักบริหาร ที่มองการณ์ไกล 7 ท่าน เห็นว่าที่แห่งนี้เหมาะสมจะเป็นสถานที่เพิ่มพูนความรู้ ให้เยาวชนไทยในแถบ ภาคตะวันออก ท่านเหล่านี้ต้องการเห็นที่แห่งความเจริญก้าวหน้า เพื่อเป็นศูนย์กลาง แห่งการศึกษาในด้านวิชาชีพที่จะช่วยพัฒนาฝั่งทะเล ภาคตะวันออกสืบต่อไป พร้อมทั้งตั้งนโยบายหลักที่ต้องดำเนินการที่คาดหวังไว้ 3 ประการด้วยกันคือ ประการแรก อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน พร้อม ประการที่สอง คณาจารย์ต้องผ่านการคัดเลือกอย่างมีคุณภาพ ประการที่สาม ด้านคุณภาพนักเรียน สร้างอาคารหอประชุม สร้างอาคารหอประชุม ทั้งนี้วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก เป็นสถาบันการอาชีวศึกษาซึ่งเปิดสอนหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยมีหลักสูตรการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันการศึกษา กับสถานประกอบการ โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันการศึกษา และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ทางวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก จึงได้พัฒนาระบบการศึกษาที่ทันสมัย ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน และผู้ประกอบการ ในรูปแบบออนไลน์มาจัดการเรียนการสอน

โดยมีการสร้างหลักสูตร บทเรียน สื่อการสอน และวิธีวัดและประเมินผล เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี (วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก (อี.เทค), 2526)

จากการแข่งขันทางด้านเทคโนโลยี มีความก้าวหน้า และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และคาดว่าไม่มีที่สิ้นสุด ส่งผลทำให้มีการคิดค้น หาวิธีการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกสบายต่อการดำรงชีวิตเป็นอันมาก โดยเฉพาะ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบเครือข่ายออนไลน์ ที่มีสัญญาณของอินเทอร์เน็ต หรือที่เรามักเรียกกันว่า การใช้ระบบแบบไร้สาย มีการนำระบบออนไลน์มาใช้ในธุรกิจด้านต่าง ๆ มีการเชื่อมต่อ สื่อสารกันอย่างรวดเร็ว ลดการเสียเวลาในการทำงาน หรือการเดินทางได้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน ถือได้ว่าเป็นด้านที่ให้ความสำคัญต่อการใช้ระบบออนไลน์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร หรือ การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอน และผู้เรียน ก็สามารถทำได้สะดวกได้ทันที ทุกเวลา จากที่เคยมองการศึกษา คือการที่จะต้องมีสถานที่ มีผู้สอน มีอุปกรณ์ในการสอน และมีผู้เรียน ซึ่งอย่างที่ได้กล่าวข้างต้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ปัจจุบัน ส่งผลให้ไม่ว่าทั้งสถานที่ ทั้งผู้สอน รวมถึงผู้เรียน อาจมีข้อจำกัดในการเดินทาง ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ข้อจำกัดด้านเวลา รวมข้อจำกัดด้านวิถีชีวิต ที่จะต้องหารายได้ จึงไม่สะดวกที่จะมาศึกษาอยู่ในสถานศึกษา ที่มีจำกัดทั้งเรื่องงบประมาณ เวลา อาจส่งผลให้ทั้งผู้สอน และผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ แต่เทคโนโลยีได้เข้ามาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน ที่เปิดโอกาสให้ผู้สอน ผู้เรียน หรือ ผู้ที่สนใจเข้าถึงการศึกษาได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ทั้งนี้เทคโนโลยีด้านศึกษามีผู้พัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง และมีความหลากหลาย เป็นการจัดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา อีกทั้งเป็นช่องทางที่สำคัญทำให้ผู้เรียนหรือนักศึกษาที่ไม่สามารถศึกษาในระบบ สามารถได้รับการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ และมีวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งทางวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ใช้ระบบ SISA e - Learning ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยระบบ SISA e - Learning เกิดจากการพัฒนาของบริษัท ซีเอสเอ็น แอดวานซ์ จำกัด (CSN Advance Co.,Ltd.) เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2550 โดยผู้ก่อตั้งเป็นคณะผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีประสบการณ์ทำงานทางด้านพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาด้วยระบบสารสนเทศ มากกว่า 20 ปี อีกทั้งได้รู้จักกับบุคคลในแวดวงราชการและหน่วยงานเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่ให้ความไว้วางใจในการออกแบบและพัฒนาระบบ IT ของหน่วยงาน ทำให้มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการด้วย IT ทั่วทั้งองค์กร อีกทั้งมีทีมงานที่จบการศึกษาและมีความรู้ด้าน Software Hardware และ Network โดยตรงมาร่วมทำธุรกิจพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และผลิตภัณฑ์หลักชื่อว่า SISA ย่อมาจาก School Information System Advance เป็นระบบบริหารสถานศึกษา ที่ครอบคลุมงานทุกฝ่ายภายในองค์กร สามารถใช้งานได้ทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ ระดับอนุบาล ระดับประถม ระดับมัธยม ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา โครงสร้างโปรแกรมออกแบบมาให้ยืดหยุ่น

ต่อการใช้งาน โดยผู้ใช้งานสามารถกำหนดเงื่อนไขการใช้งานได้ด้วยตนเอง (ซีเอสเอ็น แอ็ดวานซ์ จำกัด, 2550)

ดังนั้น จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนักศึกษา เพราะปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้เกิดผลต่อความสำเร็จในการเรียน และเป็นสิ่งที่สถาบันควรนำข้อมูลมาศึกษา เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการนำมาพัฒนาปรับปรุงในการผลิตนักศึกษาของสถาบันให้มีคุณภาพเพิ่มยิ่งขึ้น อีกทั้งหลักสูตรยังสามารถนำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรในอนาคตและพัฒนานักศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาจำนวน สภาพทั่วไป ของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning จำนวน 6,977 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2563 จำนวน 1,314 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยแบ่งเป็น 4 สาขาวิชาดังนี้

1. สาขาการตลาด	จำนวน 814 คน
2. สาขาการบัญชี	จำนวน 96 คน
3. สาขาเทคโนโลยีธุรกิจดิจิทัล	จำนวน 173 คน
4. สาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์	จำนวน 231 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาการศึกษา สถานประกอบการ เป็นแบบสอบถามให้ตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียน แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยเป็นการตอบแบบสอบถามเชิงประเมินระดับความคิดเห็น 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยเป็นข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียน 4 ด้าน คือ ด้านผู้สอนและผู้เรียน , ด้านการสนับสนุนจากสถานศึกษา , ด้านสื่อการสอน และด้านเทคโนโลยี

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสารหลักการ ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อสายวิชาชีพของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมขอบเขตด้านเนื้อหาตามที่กำหนด

2. นำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำแนะนำและข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) การใช้สำนวนภาษาตลอดจนพิจารณาถึงความเหมาะสมทั่วไปของแบบสอบถาม

3. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้แบบประเมินค่าความสอดคล้อง IOC (Index of Item - Objective Congruence) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก เกี่ยวกับเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียน 4 ด้าน คือ ด้านผู้สอนและผู้เรียน ด้านการสนับสนุนจากสถานศึกษา ด้านสื่อการสอน และด้านเทคโนโลยี

5. ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

6. นำแบบสอบถามที่ถูกต้องไปหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยทดลองใช้เครื่องมือ (Tryout) กับกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

7. นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อของครอนบาค (Alpha Coefficient) ซึ่งมีเกณฑ์แปลผลค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมืออยู่ระหว่าง 0.00 – 1.00 ดังนี้ (เกียรติสุตา ศรีสุข, 2552)

8. นำผลการวิเคราะห์จากการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
9. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เป็นเครื่องมือที่สมบูรณ์ตาม
10. จัดพิมพ์แบบสอบถามที่สมบูรณ์ และเตรียมนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ศึกษานำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเอง
2. ผู้ศึกษาตรวจสอบสอบถามความถูกต้องแบบสอบถาม และนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จัดระบบข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ
2. ความคิดเห็นของนักเรียนถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้
 - ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด
 - ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับมาก
 - ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง
 - ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับน้อย
 - ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด
3. ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning เป็นแบบปลายเปิดวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่และเรียงลำดับ

ผลการวิจัย

1. ศึกษาจำนวน สภาพทั่วไป ของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning

ตารางที่ 1 ค่าความถี่ และร้อยละเกี่ยวกับเพศของของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	792	60.27
ชาย	522	39.73
รวม	1,314	100.00

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศส่วนใหญ่ของนักศึกษาเป็นเพศหญิง จำนวน 792 คน คิดเป็นร้อยละ 60.27 ที่เหลือได้แก่ เพศชายจำนวน 522 คน คิดเป็นร้อยละ 39.73

ตารางที่ 2 ค่าความถี่ และร้อยละเกี่ยวกับอายุของของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 18 ปี	15	1.14
18 - 21 ปี	941	71.61
22 - 24 ปี	216	16.44
มากกว่า 25 ปี	142	10.81
รวม	1,314	100.00

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุส่วนใหญ่ของนักศึกษาเป็นช่วงอายุ 18 - 21 ปี จำนวน 941คน คิดเป็นร้อยละ 71.61 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 22 - 24 ปี จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 16.44 มากกว่า 25 ปี จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 10.81และต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 1.14

ตารางที่ 3 ค่าความถี่ และร้อยละเกี่ยวกับสถานประกอบการของของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning

สถานประกอบการ	จำนวน	ร้อยละ
sharp	271	20.62
minor	376	28.61
central	338	25.72
KFC	329	25.04
รวม	1,314	100.00

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า สถานประกอบการส่วนใหญ่ของนักศึกษา คือ minor จำนวน 376 คน คิดเป็นร้อยละ 28.61 รองลงมาคือ central จำนวน 338 คน คิดเป็นร้อยละ 25.72 KFC จำนวน 329 คน คิดเป็นร้อยละ 25.04 sharp จำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 20.62

ตารางที่ 4 ค่าความถี่ และร้อยละเกี่ยวกับพฤติกรรมการศึกษาของของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning

พฤติกรรมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ม.6	608	46.27
ปวช.	706	53.73
รวม	1,314	100.00

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์พบว่า ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ของนักศึกษา คือ ปวช. จำนวน 706คน คิดเป็นร้อยละ 53.73 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 608 คน คิดเป็นร้อยละ 42.27

2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning

ตารางที่ 5 แสดง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning โดยภาพรวม

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.ด้านผู้สอนและผู้เรียน	3.97	0.59	มาก	2
2.ด้านการสนับสนุนจากสถานศึกษา	4.12	0.62	มาก	1
3.ด้านสื่อการสอน	3.76	0.56	มาก	3
4.ด้านเทคโนโลยี	3.62	0.51	มาก	4
ผลการประเมิน	3.87	0.57	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน โดยปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสถานศึกษา มีอิทธิพลมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมาได้แก่ ด้านผู้สอนและผู้เรียน ($\bar{X} = 3.97$) ด้านสื่อการสอน ($\bar{X} = 3.76$) และด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.62$)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. จากการศึกษาสภาพทั่วไปของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning พบว่า เป็นนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากกว่า เพศชาย ซึ่งพฤติกรรมการศึกษาที่สนใจเข้าศึกษา

ต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) นอกจากนี้งานวิจัยของ สุวพันธ์ พงษ์บริบูรณ์ ที่ศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่นักศึกษาเข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ในจังหวัดขอนแก่นผลการวิจัยพบว่า ด้านความถนัดความสนใจ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่เลือกเรียนในสาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ของหลักสูตรวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก (สุวพันธ์ พงษ์บริบูรณ์, 2550) อีกทั้งการศึกษาของ เมธาวิ สุขปาน เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียนกรณีศึกษาวิทยาลัยพาณิชย์การธนบุรี ในผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุดกับปัจจัยด้านความมีชื่อเสียงของวิทยาลัยมายาวนาน ซึ่งเป็นกลุ่มเรียนในระบบทวิภาคีร่วมกับบริษัท Minor มีจำนวนมากที่สุด (เมธาวิ สุขปาน, 2556) ตามที่งานวิจัยของ ธีรนนท์ โพธิ์กำจร ในการศึกษาเรื่องปัจจัยด้านความมั่นคงในงาน เงินเดือน นโยบายและการบริหาร มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจใน การปฏิบัติงานของพนักงาน (ธีรนนท์ โพธิ์กำจร, 2554)

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก ที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning ด้านการสนับสนุนจากสถานศึกษา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก เปิดโอกาสให้นักศึกษาที่มีความสนใจเรียน ได้มีประสบการณ์ในวิชาชีพจากสถานประกอบ จึงมีการประสานไปยังสถานประกอบการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เข้าร่วมในเรียนของรูปแบบทวิภาคี อีกทั้งเป็นการพัฒนาทั้งความรู้และทักษะการปฏิบัติ อีกทั้ง การศึกษาเรื่องการศึกษาระบบทวิภาคี ทางออกของปัญหาแรงงานไทย กล่าวว่า เมื่อสถานประกอบการเอกชนร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและภาครัฐ ในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี จะก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย โดยภาคเอกชนที่มีนวัตกรรม สามารถออกแบบหลักสูตรที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อนักศึกษา โดยเน้นความต้องการของตลาดเป็นที่ตั้ง ทำให้นักศึกษามีงานรองรับเมื่อเรียนและฝึกงาน อีกทั้งการนำงานมาออกแบบหลักสูตรและการนำบุคลากรจากสถานประกอบการมาให้ความรู้กับนักศึกษาอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และฝึกทักษะเฉพาะด้าน ที่จะนำมาใช้ต่อไปในองค์กรธุรกิจ ทั้งนี้การศึกษาระบบทวิภาคีต้องใช้งบประมาณสนับสนุนจำนวนมาก ภาครัฐจึงควรเข้ามาดูแลและให้การสนับสนุน พร้อมทั้งสร้างกลไกที่เหมาะสมในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกฝ่าย ส่วนปัจจัยที่ในด้านผู้สอนและผู้เรียน ก็มีความสำคัญรองลงมา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การใช้การเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ จำเป็นต้องมีกรออกแบบให้เหมาะสมกับผู้สอนและผู้เรียน (ปาริฉัตร จันโทรี, 2555) นอกจากนี้การศึกษาของ ศิริรัตน์ ปลั่งเกียรติยศ ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาคหกรรมศาสตร์ที่มีต่อการนำ e - learning มาใช้ในการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาโดย

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการจัดเนื้อหาของ e - learning ควรจะต้องมีความสมบูรณ์สถานศึกษาจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบปกติร่วมกับแบบ e - learning ได้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาและจัดเวลาเรียนได้เหมาะสมกับการเรียนแต่ละรูปแบบและยังเห็นว่าเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนต้องอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีทุกชิ้น (ศิริรัตน์ ปลั่งเกียรติยศ, 2547) และจากการศึกษาของ ปราณี ทองคำ เรื่องสภาพการใช้งานและความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนในห้องเรียนเสมือน: กรณีศึกษารายวิชา 266 - 416 การวิจัยสำหรับครู ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในการใช้ห้องเรียนเสมือนโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ประเด็นที่พึงพอใจมากที่สุด คือ การใช้ห้องเรียนเสมือนได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ไม่จำกัดเวลา ประเด็นที่พึงพอใจน้อยที่สุด คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ในการใช้ห้องเรียนเสมือนไม่เพียงพอ และความเร็วของระบบเครือข่าย (ปราณี ทองคำ, 2548)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบทวิภาคี วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกที่ได้รับการเรียนผ่านระบบ SISA e - Learning ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรทวิภาคีที่จะสามารถทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนได้ คือปัจจัยในด้านการสนับสนุนจากสถานศึกษา ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และความต้องการของสถานประกอบการ ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติตามหลักสูตรของสถาบัน และตามความต้องการสถานประกอบการ ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) สถานศึกษาควรมีการจัดหลักสูตรการศึกษาและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ในยุคปัจจุบันที่สามารถเข้าถึงการจัดการเรียนการสอนได้อย่างสะดวกทุกที่ และทุกเวลา 2) ผู้ประกอบการควรส่งเสริมในการให้มีการรับนักศึกษาทวิภาคีอย่างต่อเนื่อง โดยประสานกับทางสถาบันการศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริม และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก่อนเข้าสู่การทำงานอย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

เกียรติสุดา ศรีสุข. (2552). ระเบียบวิธีวิจัย. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ครองช้าง.

ซีเอสเอ็น แอ็ดวานซ์ จำกัด. (2550). เป็นระบบบริหารสถานศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2563 จาก <https://www.csn-advance.com/Company.php>

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพมหานคร: วีอินเตอร์พรีนทร์.

- ธีรนนท์ โพธิ์กำจร. (2554). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เค็นเน็ท เท็กซ์ ไทล์จำกัด. วารสาร การเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ, 2(1), 43-61.
- ปราณี ทองคำ. (2548). สภาพการใช้และความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนในห้องเรียนเสมือน: กรณีศึกษารายวิชา266-416 การวิจัยสำหรับครู. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2563 จาก <http://educms.pn.psu.ac.th/ojs-room/viewarticle.php?id=4>
- ปาริฉัตร จันโทริ. (2555). การศึกษาระบบทวิภาคี ทางออกของปัญหาแรงงานไทย. วารสาร บริหารธุรกิจ. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 35(135), 29-39.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 74 ก หน้า 1-19 (19 สิงหาคม 2542).
- เมธาวี สุขปาน. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพัฒนวิชาการธนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออก (อี.เทค). (2526). ประวัติความเป็นมา. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2563 จาก <https://www.e-tech.ac.th/>
- ศิริรัตน์ ปลั่งเกียรติยศ. (2547). ความคิดเห็นของนิสิต นักศึกษาคหกรรมศาสตร์ที่มีต่อการนำอีเลิร์นนิ่ง มาใช้ในการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคหกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2555). มาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2555 เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุวพันธ์ พงษ์บริบูรณ์. (2550). แรงจูงใจที่นักศึกษาเข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ ในจังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิตสาขาคหกรรมศาสตร์ สาขาการบริหารอาชีวศึกษา. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการจัดการองค์การด้านการซ่อม
บำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย*
THE FACTOR ANALYSIS AFFECTING THE MANAGEMENT OF THE
AIRCRAFT MAINTENANCE ORGANIZATIONS OF THE THAI
COMMERCIAL AVIATION INDUSTRY

ถวัลย์ เทียนทอง

Tawan Thianthong

ธีรธนิษฐ์ สิริโวหาร

Theathanick Siriwoharn

กันต์ฤทัย คลังพหล

Kanreutai Klangphahol

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

College of Innovative Management Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand

E-mail: tawan.thian@vru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ 1) ด้านบริบทและสภาพแวดล้อมขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน 2) ด้านการบริหารจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน 3) ด้านทรัพยากรขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน และ 4) ด้านความสามารถในการแข่งขันขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ปฏิบัติการซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศไทยที่ถือใบอนุญาตนายช่างภาคพื้นดิน จำนวน 600 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ชนิดมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ โดยค่าความเชื่อมั่นค่าเท่ากับ 0.993 สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวัดความเหมาะสมของข้อมูล เทคนิคย่อยวิธีแกนหลัก และหมุนแกนองค์ประกอบแบบมูมดาก ด้วยวิธีแวนแมกซ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบทและสภาพแวดล้อม สกัต้องค์ประกอบได้ 6 องค์ประกอบ ความแปรปรวนของตัวแปรทุกตัว ร้อยละ 70.808 โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรต่าง ๆ 27 ตัวแปร 2) ด้านการบริหารจัดการขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน สกัต้องค์ประกอบได้ 3 องค์ประกอบ ความแปรปรวน

* Received 9 April 2021; Revised 18 April 2021; Accepted 1 May 2021

ของตัวแปรทุกตัว ร้อยละ 68.067 โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรต่าง ๆ 29 ตัวแปร
3) ด้านทรัพยากรขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน สกัดองค์ประกอบได้ 5
องค์ประกอบ ความแปรปรวนของ ตัวแปรทุกตัว ร้อยละ 70.193 โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัว
แปรต่าง ๆ ประกอบด้วย 47 ตัวแปร และ 4) ด้านความสามารถในการแข่งขันขององค์การด้าน
การซ่อมบำรุงอากาศยาน สกัดองค์ประกอบได้ 2 องค์ประกอบ ความแปรปรวนของตัวแปร
ทุกตัว ร้อยละ 68.283 โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรต่าง ๆ ประกอบด้วย 18 ตัวแปร

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ, การจัดการองค์การ, การซ่อมบำรุงอากาศยาน,
อุตสาหกรรมการบินพาณิชย์

Abstract

The objectives of this article were aims to 1) study components context and environment of aircraft maintenance organization of the Thai Commercial Aviation Industry, 2) study components aircraft maintenance organization management of the Thai Commercial Aviation Industry, 3) study components aircraft maintenance organization resources of the Thai Commercial Aviation Industry, and 4) study components aircraft maintenance organization's resources. Competitiveness of the Aircraft Maintenance Organization of the Thai Commercial Aviation Industry. The Research is quantitative research. The sample groups were Aircraft maintenance operators in Thailand holding 600 aircraft maintenance engineer licenses: AMEL. The tool in this study was expert questionnaire developed by the researcher. 5 - level valuation scale type, with the confidence value of 0.993. The statistics used were percentage, mean, standard deviation. The data were analyzed using Exploratory Factor Analysis (EFA) and orthogonal by verimax method. The results of the research were as follows: 1) Context and environment. The extraction of 6 components the variability of all variables was explained by 70.808 percent, each of which contained 27 variables. 2) Management of the Aircraft Maintenance Organization. The three components were extracted by explaining the variability of all variables 68.067 percent, each containing 29 variables, 3) organizational resources. Aircraft maintenance, the five components were extracted by explaining the variability of all variables 70.193 percent, each of which contained 47 variables and 4) aspects. Competitiveness of the Aircraft Maintenance Organization Two components can be extracted It

describes the variance of all variables 68.283 percent, each of which contained 18 variables.

Keywords: Factor Analysis, Organization Management, Aircraft Maintenance, Commercial Aviation Industry

บทนำ

การขนส่งทางอากาศมีส่วนช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากการเชื่อมต่อระหว่างหัวเมือง และการเชื่อมต่อกับตลาดใหม่ ๆ ส่งผลให้เกิดการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการลงทุนจากต่างประเทศในเมืองต่าง ๆ เกิดการรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากผลผลิตทางเศรษฐกิจ ตามรายงานของ Oxford Economics ชี้ให้เห็นว่าภาคอุตสาหกรรมการบินของประเทศไทยก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติคิดเป็นมูลค่า 139,000 ล้านบาท หรือเท่ากับร้อยละ 1.50 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติทั้งหมด (Oxford Economics, 2011)

การซ่อมบำรุงอากาศยานอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มคุณภาพการบริการและสร้างความแตกต่างของธุรกิจการบินให้เหนือกว่าคู่แข่ง การเสนอคุณภาพการบริการซ่อมบำรุงอากาศยานที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการนั้นเป็นสิ่งที่แต่ละสายการบินหรือองค์การซ่อมบำรุงอากาศยานควรนำมาพัฒนาเพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้ใช้บริการ (ภาณุศักดิ์ สว่างบุญ, 2558) ดังนั้นอากาศยานทุกลำจึงต้องเข้ารับการซ่อมบำรุงตามระยะเวลาที่กำหนด โดยสามารถแบ่งตามชั่วโมงบินก่อนเข้ารับการซ่อมบำรุงและความซับซ้อนในการซ่อมบำรุงได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การซ่อมบำรุงย่อยหรือการซ่อมในลานจอด ประกอบด้วย การตรวจสอบระบบต่าง ๆ ของอากาศยานก่อนและหลังขึ้นบินประจำวัน A - check และ B - check 2) การซ่อมใหญ่รายปี (C - check) ประกอบด้วย 3 ส่วนงาน คือ งานถอดชิ้นส่วน งานซ่อมบำรุงชิ้นส่วน และงานประกอบชิ้นส่วน (ภัทรวิทย์ ศรีเมือง, 2554) และ 3) การซ่อมหนัก (D - check) เป็นการถอดชิ้นส่วนของเครื่องบินออกมาตรวจสอบ โดยมีการซ่อมทุก ๆ 4 ถึง 6 ปี และใช้เวลาดำเนินการ 1 ถึง 1.5 เดือน ต้องใช้โรงซ่อมที่มีขนาดใหญ่ ใช้เทคโนโลยีสูง และใช้เงินลงทุนสูงที่สุด แต่สร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการซ่อมบำรุงอากาศยานมากที่สุดเช่นกัน (สุปรีย์ ศรีสำราญ, 2560)

ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการซ่อมบำรุงทุกระดับงานควรมีความรู้ในการจัดการซ่อมบำรุงอากาศยาน ได้แก่ ข้อคิดพื้นฐาน เป้าประสงค์ องค์การการบินพลเรือน รวมทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการซ่อมบำรุงอากาศยาน การพัฒนาโปรแกรมซ่อมบำรุงอากาศยานระบบงาน หน่วยงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการซ่อมบำรุงอากาศยาน นอกจากนั้นผู้ปฏิบัติงานซ่อมบำรุงอากาศยานยังจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากการเรียน การฝึกอบรม คู่มือ ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ทำงาน และต้อง

อาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูลจากเพื่อนร่วมงานตลอดเวลาการทำงาน เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในการซ่อมบำรุงเครื่องบิน และสามารถดำเนินการซ่อมบำรุงได้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนด มีการพยากรณ์ว่าอีกราว 20 ปีข้างหน้า ร้อยละ 50 ของการจราจรทางอากาศของโลกจะกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มประเทศแถบเอเชียแปซิฟิกและจำนวนของเครื่องบินจะเพิ่มขึ้นอีกกว่า 14,000 ลำ หมายความว่าความต้องการในการซ่อมบำรุงเครื่องบินย่อมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย แต่ในปัจจุบันศูนย์การซ่อมบำรุงอากาศยานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่ทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปเป็นหลัก ภาครัฐจึงมีการวางยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมและบริการขนส่งและโลจิสติกส์ขึ้นเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการบินและอวกาศให้รองรับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมและการบริการที่เกี่ยวข้องโดยยกระดับบริการซ่อมบำรุงอากาศยานเพื่อส่งเสริมการขนส่งให้สอดคล้องกับบริบทของไทย ทำให้ธุรกิจซ่อมบำรุงอากาศยานเป็นอีกธุรกิจหนึ่งในอุตสาหกรรมการบินที่ต้องจับตามองในอนาคต (สุปรีย์ ศรีสำราญ, 2560)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาและพัฒนาการจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ของไทยที่ทันสมัยสอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมไทย สามารถเป็นแนวทางให้สายการบินพาณิชย์ได้นำไปใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาการจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน และการตั้งศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยาน (Maintenance Repair and Overhaul: MRO) ให้สามารถเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำเนินธุรกิจ และลดอุปสรรคในการบริหารจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ของไทยให้สามารถแข่งขันได้ดีขึ้นในระดับสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบด้านบริบทและสภาพแวดล้อมขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย
2. ศึกษาองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย
3. ศึกษาองค์ประกอบด้านทรัพยากรขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย
4. ศึกษาองค์ประกอบด้านความสามารถในการแข่งขันขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ปฏิบัติการซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศไทยที่ถือใบอนุญาตนายช่างภาคพื้นดิน (Aircraft Maintenance Engineer License: AMEL) ตามพระราชบัญญัติ

การเดินทางอากาศยาน พ.ศ. 2497 จำนวน 2,578 คน ถือเป็นผู้มีศักยภาพทำการ (Rating) กับ ลำตัวอากาศยาน เครื่องยนต์ และระบบ ของอากาศยาน หรือส่วนประกอบอากาศยาน ซึ่งเป็น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลมาตรฐานความปลอดภัยให้กับอากาศยานก่อนนำไปทำการบิน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่างตามเทคนิคการใช้สถิติวิเคราะห์โมเดลสมการ โครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) ซึ่ง แฮร์ และคนอื่น ๆ (Hair, J. F. et al, 2014) ได้แนะนำว่าควรกำหนดขนาดตัวอย่างควรอยู่ระหว่าง 10 - 20 เท่าของจำนวน พารามิเตอร์ ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ จำนวน 26 ตัว ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่ เหมาะสมและเพียงพอจึงควรมีอย่างน้อย $26 \times 10 = 260$ ถึง $26 \times 20 = 520$ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบบสัดส่วน (Proportionate Stratified Sampling) โดยแบ่งเป็น 6 กลุ่ม จากจำนวนสายการบินพาณิชย์หลักในประเทศจำนวน 8 แห่ง หลังจากนั้นสุ่มตัวอย่างผู้ ปฏิบัติการซ่อมบำรุงรักษาอากาศยานจากแต่ละกลุ่มตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่าง ง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่นักวิจัยพัฒนาขึ้น โดยมี ขั้นตอนการพัฒนาแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ บริบทและสภาพแวดล้อมขององค์การ การบริหาร จัดการองค์การ ทรัพยากรขององค์การ และความสามารถในการแข่งขันขององค์การ จากทฤษฎี บทความ งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2.2 กำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่ต้องการมุ่งเน้นในการศึกษาการจัดการ องค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย โดยการนำทฤษฎี การบริหารจัดการองค์การ (POSDC) ประกอบด้วย 5 ประการ (Harold, D. K, 1972) ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดสรรและบุคลากร การอำนวยการ และการควบคุม กับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากรด้านบริหารจัดการ (Resource Management) (Samual, S. C. & Trevis, C. S, 2006) ประกอบด้วย คน การเงิน วัตถุดิบ วิธีการจัดการ เครื่องจักรกล การตลาด ขวัญและกำลังใจ และเวลาในการดำเนินการ และทฤษฎีเกี่ยวกับ บริบทสถานะแวดล้อม (Context and Environment) (Alireza, A. et al, 2011) ตัวชี้วัด ความสามารถในการแข่งขันขององค์กรด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน (Seyyed, A. D. et al., 2016) ทฤษฎีคุณภาพการบริการ (SERVQUAL) (Parasuraman, A. et al., 1988) เป็นตัวแปร ในการศึกษา

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลและออกแบบแบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการ องค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย โดยกำหนด วัตถุประสงค์ กำหนดประเด็นหลัก และประเด็นย่อย กำหนดรูปแบบของคำถามเป็นแบบ ตรวจสอบรายการประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2.4 รูปแบบสอบถาม และตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการพัฒนาองค์ประกอบเชิงสำรวจ สอบถามความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรายการตัวแปรเกี่ยวกับการจัดการด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย จำนวน 146 ตัวแปร ครอบคลุมการบริหารทั้ง 4 ด้าน จำแนกองค์ประกอบต้นแบบได้ 23 องค์ประกอบ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1 ด้านบริบทและสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพเศรษฐกิจ 2) กฎระเบียบและมาตรฐานการบิน 3) นโยบายภาครัฐด้านการบิน 4) นโยบายองค์กร 5) ความพร้อมใช้งาน และ 6) ความสามารถในการซ่อมบำรุงอากาศยาน

2.4.2 ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ 4) การอำนวยการ และ 5) การควบคุม

2.4.3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คน 2) เงิน 3) วัตถุดิบ อะไหล่ ชิ้นส่วน 4) วิธีการปฏิบัติ 5) เครื่องจักรกล 6) ตลาด 7) ขวัญและกำลังใจ และ 8) เวลาในการดำเนินงาน

2.4.4 ด้านความสามารถทางการแข่งขัน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ต้นทุน 2) ความยืดหยุ่น 3) การส่งมอบ และ 4) คุณภาพการบริการ

2.5 นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ แล้วหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์, 2551) หลังจากนั้นคัดเลือกคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป ได้ข้อคำถามทั้งสิ้น จำนวน 132 ตัวแปร

2.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนายช่างภาคพื้นดิน จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยค่าความเชื่อมั่น (r) ของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.993 ประกอบด้วยตัวแปรทั้งหมด 132 ตัวแปร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเป็นการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณและจำนวนการเก็บแบบสอบถาม จำนวน 600 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 115.38 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 520 คน (ตารางที่ 2) ตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบโดยใช้ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง เป็นการสร้างเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร การสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) การหมุนแกน

องค์ประกอบ แบบมุมฉาก ออโรคอนอล ด้วยวิธีวาริแมกซ์ (Varimax) การเลือกค่า Factor Loading และการตั้งชื่อองค์ประกอบหลัก ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. ผลการคำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร ทั้ง 132 ตัวแปร มีค่าเฉลี่ย ระหว่าง 3.57 - 4.58 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระหว่าง 0.614 - 1.039

2. นำข้อมูลทำการตรวจสอบความเหมาะสมของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal component analysis) และหมุนแกนแบบมุมแหลม ด้วยวิธีวาริแมกซ์ (varimax) พบว่าการวิเคราะห์ Kaiser – Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) มีค่าเท่ากับ 0.982 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.5 หมายถึง อยู่ในเกณฑ์ดีมาก และ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่า KMO และ Bartlett's Test

Kaiser - Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy		.982
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi - Square	78820.544
	df	8646
	Sig.	.000

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 3 ค่า Bartlett's Test มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi - Square = 78820.544 ได้ค่า Significance = .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 แสดงว่าตัวแปรด้านบริบทและสภาพแวดล้อมขององค์กรทั้ง 132 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ได้

3. ค่าความแปรปรวน (Total Variance Explained)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจทั้ง 4 ด้านโดยพิจารณาองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 โดยแต่ละตัวแปรมีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) มากกว่า .50 และไม่มี Cross loading พร้อมทั้งพิจารณาองค์ประกอบจาก Scree plot พบว่าสามารถแยกประกอบได้ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของการจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย โดยกำหนดว่าต้องมีค่า Factor Loading มากกว่า 0.5 สามารถสกัดได้ 16 องค์ประกอบ รวมทั้งหมด 121 ตัวแปร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านบริบทและสภาพแวดล้อม สกัดองค์ประกอบได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1) นโยบายภาครัฐด้านการบิน 2) ความพร้อมใช้งาน นโยบายองค์กร 3) ความสามารถในการ

ซ่อมบำรุงอากาศยาน 4) สภาวะเศรษฐกิจ 5) กฎระเบียบและมาตรฐานการบิน และ 6) นโยบายองค์กร โดยอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทุกตัว ร้อยละ 70.808 โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรต่าง ๆ 27 ตัวแปร มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วย 5 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 12 (.900) ตัวแปร 14 (.883) ตัวแปร 13 (.881) ตัวแปร 10 (.875) ตัวแปร 11 (.864) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 16.552 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 1 ว่า นโยบายภาครัฐด้านการบิน

องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วย 5 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 21 (.752) ตัวแปร 23 (.747) ตัวแปร 19 (.729) ตัวแปร 20 (.721) และตัวแปร 22 (.686) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 12.753 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 2 ว่า ความพร้อมใช้งาน

องค์ประกอบที่ 3 ประกอบด้วย 5 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 27 (.792) ตัวแปร 26 (.767) ตัวแปร 25 (.751) ตัวแปร 24 (.720) และตัวแปร 28 (.655) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 12.649 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 3 ว่า ความสามารถในการซ่อมบำรุงอากาศยาน

องค์ประกอบที่ 4 ประกอบด้วย 4 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 1 (.828) ตัวแปร 2 (.816) ตัวแปร 3 (.812) และตัวแปร 4 (.592) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 10.346 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 1 ว่า สภาวะเศรษฐกิจ

องค์ประกอบที่ 5 ประกอบด้วย 4 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 7 (.810) ตัวแปร 8 (.738) ตัวแปร 6 (.726) และตัวแปร 9 (.612) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 9.523 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 5 ว่า กฎระเบียบและมาตรฐานการบิน

องค์ประกอบที่ 6 ประกอบด้วย 4 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 17 (.731) ตัวแปร 16 (.726) ตัวแปร 18 (.673) และตัวแปร 15 (.663) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 8.984 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 6 ว่า นโยบายองค์กร

2. ด้านการบริหารจัดการขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน สกตองค์ประกอบได้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ 2) การควบคุม และ 3) การวางแผน โดยอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทุกตัว ร้อยละ 68.067 โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรต่าง ๆ 29 ตัวแปร มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 7 ประกอบด้วย 16 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 38 (.762) ตัวแปร 39 (.751) ตัวแปร 40 (.744)

ตัวแปร 44 (.733) ตัวแปร 34 (.710) ตัวแปร 37 (.704) ตัวแปร 35 (.701) ตัวแปร 42 (.697) ตัวแปร 47 (.688) ตัวแปร 45 (.667) ตัวแปร 50 (.643) ตัวแปร 51 (.638) ตัวแปร 41 (.634) ตัวแปร 43 (.626) ตัวแปร 49 (.625) และตัวแปร 36 (.621) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 16 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 31.209 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 7 ว่า การวางแผน และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

องค์ประกอบที่ 8 ประกอบด้วย 8 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 53 (.785) ตัวแปร 52 (.781) ตัวแปร 54 (.779) ตัวแปร 55 (.707) ตัวแปร 57 (.705) ตัวแปร 56 (.703) ตัวแปร 59 (.668) และตัวแปร 58 (.627) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 8 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 23.200 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 8 ว่า การควบคุม

องค์ประกอบที่ 9 ประกอบด้วย 5 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 31 (.734) ตัวแปร 30 (.730) ตัวแปร 32 (.708) ตัวแปร 33 (.698) และตัวแปร 29 (.540) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 13.658 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 9 ว่า การวางแผน

3. ด้านทรัพยากรขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน สกัดองค์ประกอบได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คน 2) ตลาด 3) ขวัญและกำลังใจ 4) เงิน และ 5) เครื่องจักร เครื่องมือโดยอธิบายความแปรปรวนของ ตัวแปรทุกตัว ร้อยละ 70.193 โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรต่าง ๆ ประกอบด้วย 47 ตัวแปร มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 10 ประกอบด้วย 16 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 62 (.663) ตัวแปร 63 (.656) ตัวแปร 66 (.654) ตัวแปร 80 (.642) ตัวแปร 83 (.633) ตัวแปร 79 (.627) ตัวแปร 64 (.626) ตัวแปร 86 (.616) ตัวแปร 61 (.611) ตัวแปร 78 (.587) ตัวแปร 82 (.577) ตัวแปร 84 (.573) ตัวแปร 85 (.570) ตัวแปร 65 (.546) ตัวแปร 81 (.538) และตัวแปร 60 (.535) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 16 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 18.303 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 10 ว่า คน

องค์ประกอบที่ 11 ประกอบด้วย 10 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 99 (.749) ตัวแปร 98 (.741) ตัวแปร 95 (.737) ตัวแปร 94 (.723) ตัวแปร 96 (.704) ตัวแปร 93 (.698) ตัวแปร 97 (.640) ตัวแปร 92 (.621) ตัวแปร 111 (.540) และตัวแปร 107 (.515) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 10 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 16.142 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 11 ว่า ตลาด

องค์ประกอบที่ 12 ประกอบด้วย 8 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปรและค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 105 (.728) ตัวแปร 101 (.692) ตัวแปร 102 (.689) ตัวแปร 100 (.682) ตัวแปร 103 (.680) ตัวแปร 104 (.678) ตัวแปร 109 (.544) และตัวแปร

106 (.514) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 8 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 14.300 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 12 ว่า ขวัญและกำลังใจ

องค์ประกอบที่ 13 ประกอบด้วย 8 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปร และค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 71 (.698) ตัวแปร 72 (.674) ตัวแปร 67 (.642) ตัวแปร 68 (.627) ตัวแปร 70 (.622) ตัวแปร 69 (.607) ตัวแปร 73 (.558) และตัวแปร 74 (.533) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 8 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 12.291 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 13 ว่า เงิน

องค์ประกอบที่ 14 ประกอบด้วย 5 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปร และค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 90 (.656) ตัวแปร 91 (.654) ตัวแปร 88 (.632) ตัวแปร 87 (.626) และตัวแปร 89 (.604) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 9.157 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 14 ว่า เครื่องจักร เครื่องมือ

4. ด้านความสามารถในการแข่งขันขององค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน สกัดองค์ประกอบได้ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณภาพการบริการและการส่งมอบ และ 2) ต้นทุนและความยืดหยุ่น โดยอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทุกตัว ร้อยละ 68.283 โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวแปรต่าง ๆ ประกอบด้วย 18 ตัวแปร มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 15 ประกอบด้วย 10 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปร และค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 129 (.810) ตัวแปร 125 (.808) ตัวแปร 126 (.801) ตัวแปร 130 (.793) ตัวแปร 131 (.791) ตัวแปร 124 (.786) ตัวแปร 127 (.749) ตัวแปร 128 (.739) ตัวแปร 123 (.739) ตัวแปร 132 (.709) และตัวแปร 122 (.676) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 10 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 38.306 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 15 ว่า คุณภาพการบริการและการส่งมอบ

องค์ประกอบที่ 16 ประกอบด้วย 8 ตัวแปร เรียงลำดับชื่อตัวแปร และค่า Factor Loading ดังนี้ ตัวแปร 114 (.826) ตัวแปร 116 (.793) ตัวแปร 115 (.768) ตัวแปร 112 (.760) ตัวแปร 113 (.721) ตัวแปร 119 (.694) และตัวแปร 118 (.662) โดยมีค่าตัวแปรทั้ง 7 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 29.977 ซึ่งทำการตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 16 ว่า ต้นทุนและความยืดหยุ่น

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploration Factor Analysis; EFA) หรือการวิเคราะห์ปัจจัย ของตัวแปรที่มีผลต่อการจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน ของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย จำนวน 600 คน ได้จากการเก็บแบบสอบถาม สามารถนำมาจัดโครงสร้างได้ 4 ด้าน องค์ประกอบสำคัญ 23 องค์ประกอบ จาก 132 ข้อคำถาม เมื่อผลจากการวิเคราะห์ปัจจัย ผลการจัดเรียงใหม่ ยังคงโครงสร้าง 4 ด้าน ส่วนองค์ประกอบ

สำคัญ 16 องค์ประกอบ จาก 121 ข้อคำถาม และได้ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ต่อการจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย ดังนี้

1. ด้านบริบทและสภาพแวดล้อม ในโครงสร้างก่อนวิเคราะห์องค์ประกอบ มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) สภาวะเศรษฐกิจ 2) กฎระเบียบและมาตรฐานการบิน 3) นโยบายภาครัฐด้านการบิน 4) นโยบายองค์กร ความพร้อมใช้งาน และ 5) ความสามารถในการซ่อมบำรุงอากาศยาน แต่หลังการวิเคราะห์องค์ประกอบยังคงมี 6 องค์ประกอบเหมือนเดิม แต่การจัดกลุ่มขององค์ประกอบนั้นมีการให้ความสำคัญหรือสอดคล้องกันใหม่ คือ 1) นโยบายภาครัฐด้านการบิน 2) ความพร้อมใช้งาน นโยบายองค์กร 3) ความสามารถในการซ่อมบำรุงอากาศยาน 4) สภาวะเศรษฐกิจ 5) กฎระเบียบและมาตรฐานการบิน และ 6) นโยบายองค์กรสอดคล้องกับ นิตติยา ไขสันเทียะ เรื่องแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย ที่พบว่า บริบทของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทยนั้นต้องมีความสอดคล้องกับปัจจัยการสนับสนุนจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่กล่าวว่าหากต้องการเป็นศูนย์กลางด้านการซ่อมอากาศยานนั้นต้องมีความร่วมมือสนับสนุนกันทุกภาคส่วน เช่น ภาคประชาชน ภาครัฐและภาคธุรกิจ โดยการใช้ นโยบายสาธารณะเป็นเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการวัดความสำเร็จของงานซ่อมบำรุงอากาศยาน สำหรับแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานที่มี ประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติสูงสุด คือ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน สร้างหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย จัดคณะทำงานด้าน นโยบายและหุ้นส่วนยุทธศาสตร์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบินแห่งชาติ การจัดการด้านการลงทุน โดยมีภาครัฐเป็นแกนนำ และหน่วยงานกำกับดูแลรับรองมาตรฐานการบินให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล (นิตติยา ไขสันเทียะ, 2562)

2. ด้านการบริหารจัดการ ในโครงสร้างก่อนวิเคราะห์องค์ประกอบ มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ 4) การอำนวยการ และ 5) การควบคุม แต่หลังการวิเคราะห์องค์ประกอบใหม่ ถูกจัดกลุ่มองค์ประกอบเหลือเพียง 3 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ 2) การควบคุม และ 3) การวางแผน สอดคล้องกับ สุรเดช นิลคุณ เรื่องการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการซ่อมบำรุงอากาศยาน ที่พบว่า ต้องมีการบริหารจัดการการซ่อมบำรุงอากาศยานที่ดีเกี่ยวกับเรื่องการจัดการการซ่อมบำรุงอากาศยานต้องมีการจัดการทรัพยากรมนุษย์ แผนการซ่อมบำรุง การควบคุมคุณภาพ การจัดการเครื่องมือ พัสตุ อุปกรณ์ ในการซ่อมบำรุง (สุรเดช นิลคุณ, 2560)

3. ด้านทรัพยากร ในโครงสร้างก่อนวิเคราะห์องค์ประกอบ มี 8 องค์ประกอบ คือ 1) คน 2) เงิน 3) วัตถุดิบ อะไหล่ ชิ้นส่วน 4) วิธีการปฏิบัติ 5) เครื่องจักรกล 6) ตลาด

7) ขวัญและกำลังใจ และ 8) เวลาในการดำเนินงาน แต่หลังการวิเคราะห์หองค์ประกอบใหม่ การจัดกลุ่มมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) คน 2) ตลาด 3) ขวัญและกำลังใจ 4) เงิน และ 5) เครื่องจักร เครื่องมือ สอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ แจ่มจำรัส และนิศากร สมสุข เรื่องปัจจัยแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติการบินของสายการบินนกแอร์ ที่พบว่า กลุ่มปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญที่สุดคือกลุ่มทรัพยากรมนุษย์ รองลงมาคือกลุ่มทรัพยากรด้านการจัดการ ส่วนดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการปฏิบัติการบินที่สำคัญที่สุดคือ ความปลอดภัยในการปฏิบัติการบิน รองลงมาคือประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (เสาวลักษณ์ แจ่มจำรัส และนิศากร สมสุข, 2559)

4. ด้านความสามารถทางการแข่งขัน ในโครงสร้างก่อนวิเคราะห์องค์ประกอบ มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ต้นทุน 2) ความยืดหยุ่น 3) การส่งมอบ และ 4) คุณภาพการบริการ แต่หลังการวิเคราะห์องค์ประกอบใหม่ การจัดกลุ่มองค์ประกอบ มี 2 องค์ประกอบ คือ 1) คุณภาพการบริการและการส่งมอบ และ 2) ต้นทุนและความยืดหยุ่น สอดคล้องกับ Al Rawahi, S. H. et al เรื่อง The conceptual framework for the resources management attributes and aircraft maintenance efficiency in the aviation industries in Oman ที่ระบุว่า การวางแผนและการควบคุมภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพมีบทบาทมากขึ้นต่อความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะการจัดการทรัพยากรและประสิทธิภาพในการซ่อมบำรุงอากาศยานในอุตสาหกรรมการบินของประเทศโอมาน (Al Rawahi, S. H. et al, 2020)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย ทั้ง 4 ด้าน เป็นการบริหารจัดการองค์การหรือบุคลากรของศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยานเพื่อการรักษาคุณภาพมาตรฐานด้านความปลอดภัยเป็นหัวใจสำคัญในการซ่อมบำรุงอากาศยานและเกิดผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่รักษาประสิทธิภาพและพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันให้อยู่รอดในทุกสภาวะการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ข้อเสนอแนะการวิจัยมีดังนี้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้โดยกำหนดแผนการดำเนินงานและพัฒนากระบวนการจัดการในการบริหารจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งความเป็นเลิศทางการซ่อมบำรุงอากาศยาน 2) ควรมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานภายใต้สภาวะวิกฤต 3) ควรทำการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างองค์ประกอบของการจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และ 4) ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการองค์การด้านการซ่อมบำรุง

อากาศยานของอุตสาหกรรมการบินพาณิชย์ไทย โดยการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling)

เอกสารอ้างอิง

- เสาวลักษณ์ แจ่มจำรูณ และนิศกร สมสุข. (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติการบินของสายการบินนกแอร์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 10(2), 160 - 174.
- นิตติยา โขสันเทียะ. (2562). แนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภัทรวิทย์ ศรีเมือง. (2554). การจัดลำดับงานซ่อมบำรุงอากาศยานด้วยเมตริกซ์โครงสร้างการออกแบบ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ภาณุศักดิ์ สว่างบุญ. (2558). การเลือกสายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุปรีย์ ศรีสำราญ. (2560). ธุรกิจซ่อมบำรุงอากาศยานไทย...ฝันให้ไกล ไปให้ถึง. EIC ARTICLE. เรียกใช้เมื่อ 23 มกราคม 2563 จาก <https://www.scbeic.com/th/detail/product/3136>
- สุรเดช นิลคุณ. (2560). การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการซ่อมบำรุงอากาศยาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยี. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. (2551). การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC). เรียกใช้เมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://mcu.ac.th/site/articlecontentdesc.php?article_id=656&articlegroup_id=146
- Al Rawahi, S. H. et al. (2020). The Conceptual Framework for the Resources Management Attributes and Aircraft Maintenance Efficiency in the Aviation Industries in Oman. *International Journal of Accounting & Finance Review*, 5(3), 31-40.
- Alireza, A. et al. (2011). A Study on Total Quality Management and Lean Manufacturing: Through Lean Thinking Approach. *World Applied Sciences Journal*, 12(9), 1585-1596.
- Hair, J. F. et al. (2014). *Multivariate Data Analysis*. (7th Ed.). New Jersey: Prentice Hall, Upper Saddle River.

- Harold, D. K. (1972). Analysis of Managerial Functions. New York: McGraw - Hill Book.
- Oxford Economics. (2011). Economic benefits from air transport in Thailand. Oxford UK: Oxford Economics.
- Parasuraman, A. et al. (1988). Survqual: A multiple - item scale for measuring consumer per. Journal of retailing, 64(1), 12-40.
- Samual, S. C. & Trevis, C. S. (2006). Modern Management: International edition. (10th ed.). USA : Person.
- Seyyed, A. D. et al. (2016). An investigation of key competitiveness indicators and drives of full - service airlines using Delphi and AHP techniques. Malaysia: University Putra Malaysia.

แนวคิดการจัดตั้งกองทุนเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพอนามัย
และชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม
โดยวิธีการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง*

CONCEPT OF ESTABLISHING THE DAMAGE REMEDY FUND FOR THE
HEALTH AND LIFE OF PEOPLE FROM INDUSTRIAL PLANT POLLUTION
BY MEANS OF EARMARKED TAXATION

กมลณัฐ น้อยไกรไพร

Kamolnut Noigraiprai

จิรศักดิ์ รอดจันทร์

Jirasak Rodjun

มหาวิทยาลัยบูรพา

Dhurakij Pundit University, Thailand

E-mail: 58791010006@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิดในการจัดตั้งกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมโดยวิธีการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง และนำเงินภาษีที่จัดเก็บมาอุดหนุนกองทุนที่จะจัดตั้งขึ้น เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เป็นบทความ รายงานวิจัย ตำราทางกฎหมายตลอดจนคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้อง และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม และการเยียวยาความเสียหายจากมลพิษในสิ่งแวดล้อม การจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงลักษณะของกองทุนที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง กองทุนสิ่งแวดล้อมของไทยและต่างประเทศ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใช้กฎหมายในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ประสบภัยจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมและความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 ท่าน เมื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดแล้วจะนำมาทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อเขียนรายงานการวิจัยและนำเข้าสู่กระบวนการสัมมนาตอบข้อซักถามจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย เพื่อรับฟังข้อชี้แนะจากคณะกรรมการ นำมาปรับปรุงแก้ไข และ

* Received 11 April 2021; Revised 20 April 2021; Accepted 3 May 2021

นำเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของงานวิจัยอีกครั้งหนึ่ง ผลของการวิจัยนี้ได้แก่ร่างพระราชบัญญัติกองทุนเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพ อนามัย และชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม มีจำนวน 47 มาตรา อยู่ในความดูแลของกระทรวงสาธารณสุข มีสถานะเป็นนิติบุคคลและเป็นกองทุนนอกงบประมาณไม่มีทุนประเดิมจากรัฐบาลและไม่มีเงินอุดหนุนจากรัฐบาล รายได้ของเงินกองทุนมาจากการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง

คำสำคัญ: กองทุน, มลพิษ, สุขภาพอนามัย, โรงงานอุตสาหกรรม, ภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง

Abstract

The objectives of this research article was to study the concept of establishing a fund that has a specific purpose to remedy pollution damage of industrial plants by means of earmarked taxation, and the tax money collected to support the fund that will be established as a qualitative research. This research was used to collect data from articles, troughs, research papers, legal texts. As well as the judgment of the relevant court and other documents relating to industrial pollution problems, remedies from environmental pollution damage, earmarked tax, characteristic earmarked funds, environmental fund of Thailand, and foreign environmental fund. And collecting data from in - depth interviews. Key informants are government officials who use the law to remedy the damage caused by industrial pollution, and opinions of 7 people involved in environmental law. When all the information has been gathered, it will be studied and analyzed for writing research reports and taken into the seminar process for answering questions from a qualified committee who have expertise in matters related to the research topic to hear recommendations from the committee improve and presented to the committee to review the accuracy of the research once again. The resultant of this research is a Draft of the Damage Fund for the Health and Life of People from Industrial Pollution 47 sections. There are 47 sections under the supervision of the Ministry of Public Health. Have status as a legal entity and is an off - budget fund. There is no initial government and no government subsidies. Fund income comes from earmarked taxation.

Keywords: Fund, Pollution, Health, Industrial Plants, Earmarked Tax

บทนำ

มลพิษในสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของประชาชนเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดโรคร้ายแรง อาทิ มะเร็ง ระบบประสาทถูกทำลาย ปัญญาอ่อน เป็นหมัน พิการถาวร และตายได้ และมีมูลค่าความเสียหายสูง มีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหลายพันล้านบาทต่อปี (วิชญ์ อรรถวานิช, 2563) โดยแหล่งกำเนิดมลพิษส่วนใหญ่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม (คณะกรรมการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษสิ่งแวดล้อม ในเขตควบคุมมลพิษ จังหวัดระยอง, 2554) ปัจจุบันประเทศไทยมีโรงงานอุตสาหกรรมประมาณ 138,807 โรงงาน กระบวนการผลิตของโรงงานเหล่านี้ก่อให้เกิดมลพิษขึ้นในสิ่งแวดล้อมเนื่องจากสารและพลังงานส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ใช้การได้ แต่อีกส่วนหนึ่งจะการใช้ไม่ได้เลยและกลายเป็นของเสียที่ถูกปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม และมลพิษเหล่านี้ไม่สูญหายไปหากแต่ยังคงถูกสะสมอยู่ในสิ่งแวดล้อมและมีจำนวนมากขึ้นตามกาลเวลา (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2542)

การเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากมลพิษโดยกฎหมายสิ่งแวดล้อมมีทั้งการเยียวยาความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม เช่นที่บัญญัติในมาตรา 97 แห่ง พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ให้ผู้ที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสียหายหรือถูกทำลายต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่รัฐตามมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป และการเยียวยาความเสียหายต่อผู้ได้รับผลกระทบจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 96 ของกฎหมายสิ่งแวดล้อมดังกล่าว และให้มีการจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมขึ้นแต่มีได้มีวัตถุประสงค์ในการเยียวยาความเสียหายในด้านสุขภาพอนามัยแก่ผู้เจ็บป่วยจากมลพิษแต่อย่างใด และงานวิจัยเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนทดแทนความเสียหายต่อสุขภาพจากมลพิษ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, 2531) พบว่ารัฐบาลยังมิได้กำหนดนโยบายหรือแนวทางในการคุ้มครองสิทธิในสิ่งแวดล้อมและการเยียวยาความเสียหายแก่ประชาชนในด้านนี้

ผู้ได้รับผลกระทบจากมลพิษจึงยังคงต้องดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลด้วยตนเอง ซึ่งต้องใช้เวลายาวนานจนผู้เสียหายหลายรายถึงแก่ความตายไปก่อนคดีถึงที่สุด บางรายไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าความเจ็บป่วยเป็นผลมาจากโรงงานของจำเลยแม้เจ็บป่วยจากมลพิษประเภทเดียวกับที่จำเลยปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม หรืออาจเข้าข้อยกเว้นความรับผิดชอบตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมทำให้ศาลพิพากษายกฟ้อง นอกจากนี้การฟ้องคดีมีค่าใช้จ่าย ผู้เสียหายจำนวนมากที่ยากจน จึงเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายทางเลือกอื่น เช่น การประนีประนอมยอมความ หรือการประนอมข้อพิพาท แต่มาตรการเหล่านี้ยังคงมีข้อจำกัด เพราะผู้เสียหายส่วนใหญ่มิอำนาจต่อรองน้อยกว่าผู้ก่อมลพิษ และหากผู้ก่อมลพิษไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ผู้เสียหายก็ยังคงต้องนำคดีไปฟ้องต่อศาลเพื่อให้บังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงกลับเข้าสู่ปัญหาเกี่ยวกับการยื่นฟ้องคดีตั้งแต่ต้น การใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการพบว่าถ้าผู้ก่อมลพิษไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ผู้เสียหายก็ต้องร้องขอต่อศาลให้บังคับหรือพิพากษาตามคำ

ซ้ำซ้อนกัน เช่นกัน ทำให้การเยียวยาล่าช้ายิ่งกว่าการฟ้องคดีตั้งแต่แรก และทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายที่ยากจน การใช้มาตรการการประกันภัยสิ่งแวดล้อมเป็นมาตรการที่ขึ้นอยู่กับผู้ก่อมลพิษซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัย เมื่อผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดชอบผู้เสียหายก็ต้องฟ้องผู้รับประกันภัยเป็นคดีต่อศาล อีกทั้งไม่มีหลักประกันว่าจะชนะคดี หากเข้าช้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยตามกฎหมายประกันภัย สำหรับมาตรการกองทุนสิ่งแวดล้อมและกองทุนตามกฎหมายต่าง ๆ ก็ยังคงมีข้อจำกัด ดังเช่นปรากฏในงานวิจัยเรื่องกองทุนทดแทนความเสียหายจากมลพิษ (อุไรวรรณ ประชุมจิตร, 2541) พบว่ากองทุนสิ่งแวดล้อมมีข้อจำกัดเพื่อใช้สำหรับดำเนินงานควบคุม บำบัด หรือขจัดมลพิษเท่านั้น และกองทุนตามกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบจากมลพิษจำนวนมากต้องได้รับทุกเวทนาและถึงแก่ความตายโดยไม่ได้รับการเยียวยาใด ๆ อีกทั้งรัฐบาลก็ยังมิได้มีมาตรการเพื่อการเยียวยาเหยื่อมลพิษเหล่านี้ไว้เป็นการเฉพาะ การวิจัยนี้จึงมุ่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม โดยวิธีการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) จากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งเป็นผู้ก่อมลพิษ และนำเงินภาษีที่จัดเก็บมาขึ้นไว้เป็นกองทุนนอกงบประมาณสำหรับเป็นค่ารักษาพยาบาลแก่ผู้เจ็บป่วยจากมลพิษ ซึ่งการจัดตั้งกองทุนนี้ต้องกระทำโดยบทบัญญัติของกฎหมาย จึงต้องทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและอาศัยความคิดเห็นจากผู้มีความรู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมและเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใช้กฎหมายผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงานระดับสูงและเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในการกำหนดนโยบายโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ พัฒนาเป็นร่างกฎหมายเพื่อการจัดตั้งกองทุนด้วยการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) ดังกล่าว จึงจะทำให้ผู้ได้รับผลกระทบจากมลพิษโดยเฉพาะผู้เสียหายที่ยากจนมีหลักประกันที่จะสามารถนำเงินจากกองทุนไปเป็นค่ารักษาพยาบาลได้ทันเวลาก่อนที่ความเจ็บป่วยจะลุกลามเรื้อรังจนยากแก่การรักษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงแนวคิดในการจัดตั้งกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมโดยวิธีการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) และนำเงินภาษีที่จัดเก็บมาอุดหนุนกองทุนที่จะจัดตั้งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เป็นบทความ รายงานวิจัย ตำราทางกฎหมายตลอดจนคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้อง และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมและการเยียวยาความเสียหายจากมลพิษ และการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) กองทุนที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง กองทุนสิ่งแวดล้อมของไทยและต่างประเทศ และการวิจัยภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใช้กฎหมายในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ประสบภัยจากมลพิษของเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 5 ท่าน และจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมจำนวน 2 ท่าน รวมทั้งสิ้น 7 ท่าน ได้แก่ อธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม ผู้อำนวยการกองส่งเสริมเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมกรมโรงงานอุตสาหกรรม อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ ผู้อำนวยการกองนิติการกรมควบคุมมลพิษ ผู้อำนวยการกลุ่มงานนโยบายแผนการบริหารงานกองทุนสำนักงานกองทุนสิ่งแวดล้อม ตุลาการหัวหน้าคณะศาลปกครองชั้นต้น ประจำศาลปกครองสูงสุด รองอธิบดีศาลปกครองระยองและเจ้าหน้าที่สำนักงานศาลปกครองระยอง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาวุโสคณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ 4 ประเด็นคือ ความคิดเห็นในเรื่องปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมและสาเหตุของมลพิษ ปัญหาด้านการชดเชยและเยียวยาความเสียหายจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม ความคิดเห็นในเรื่องความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม และความคิดเห็นด้านลักษณะโครงสร้างของกองทุนเยียวยาความเสียหายจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบ ให้ความเห็น แก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์สามารถสื่อความหมายได้ตรงตามประเด็นและวัตถุประสงค์ของงานวิจัยอย่างชัดเจน และทำหนังสือขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บทความ รายงานวิจัย ตำราทางกฎหมายตลอดจนคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้อง และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมและการเยียวยาความเสียหายจากมลพิษ และการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) กองทุนที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง กองทุนสิ่งแวดล้อมของไทยและต่างประเทศ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับ

กฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยจัดเตรียมประเด็นการสัมภาษณ์ บันทึกเสียงคำให้สัมภาษณ์ นำมาถอดข้อความ และคัดกรองแยกตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นที่ปรึกษางานวิจัยตรวจสอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งเก็บรวบรวมมาทบทวนอย่างละเอียด และนำมากำหนดประเด็นและตัวแปรที่จะศึกษา กำหนดแนวคิด รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ ซึ่งได้คัดกรองแยกตามประเด็นที่เกี่ยวข้องมาทำการศึกษาวิเคราะห์ และเขียนรายงานการวิจัย และนำเข้าสู่กระบวนการสัมภาษณ์ตอบข้อซักถามจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายภาษีอากรซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) ที่ใช้ในงานวิจัย จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมหาชน จำนวน 2 ท่าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบัญญัติกฎหมายจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมและการบัญญัติกฎหมายจัดเก็บภาษีอากรในงานวิจัย และรับฟังข้อชี้แนะจากคณะกรรมการ นำมาปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของงานวิจัยอีกครั้งหนึ่ง

ผลการวิจัย

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า มลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุของมลพิษในสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของประชาชนซึ่งได้รับการร้องเรียนมากที่สุด แต่ยังไม่พบว่าหน่วยงานใดของรัฐมีมาตรการเยียวยาความเสียหายในด้านนี้ นอกจากนี้เป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ด้วยการแก้ไข ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม กำจัดหรือบำบัดมลพิษ หรือการป้องกันมิให้เกิดมลพิษ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าควรมีการจัดตั้งกองทุนเยียวยาความเสียหายในด้านสุขภาพอนามัยขึ้นเป็นการเฉพาะ และเห็นว่าควรมีลักษณะและโครงสร้างของกองทุนดังนี้คือ ต้องเป็นกองทุนนอกงบประมาณ โดยมีแหล่งเงินกองทุนมาจากผู้ก่อมลพิษ และมีลักษณะเป็นกองทุนหมุนเวียนที่สามารถแสวงหารายได้นอกจากนี้บางท่านเห็นว่าควรมีทุนประเดิมจากรัฐบาลด้วยแต่ผู้วิจัยเห็นว่าไม่สอดคล้องกับหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายเพราะเป็นเงินจากภาษีของประชาชน สำหรับผู้มีสิทธิได้รับความคุ้มครองคือผู้เจ็บป่วยจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม แต่ต้องกำหนดขอบเขตของการเยียวยาความเสียหายคือแก่ผู้เจ็บป่วยในพื้นที่รอบโรงงานหรือบริเวณใกล้เคียง หรือพื้นที่ซึ่งมลพิษอาจกระจายไปถึง และพื้นที่ทั่วไปมิใช่เฉพาะในเขตควบคุมมลพิษ สำหรับในเรื่องของการบริหารจัดการกองทุนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรอยู่ในความดูแลของกระทรวงสาธารณสุข

ผลการวิจัยนี้ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติกองทุนเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพอนามัย และชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม พ.ศ. ... จำนวน 47 มาตรา ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปคือ

ร่างกฎหมายนี้ได้แบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวด 1 เป็นเรื่องของกองทุน กยมอ. ประกอบด้วยสองส่วนคือ ส่วนที่ 1 ลักษณะของกองทุนเฉพาะเจาะจง ส่วนที่ 2 เงินรายได้ของกองทุน และหมวด 2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน ส่วนที่ 1 การใช้จ่ายเงินกองทุน ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการกองทุน

กองทุนนี้เรียกว่า “กองทุนเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพ อนามัย และชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม” เรียกโดยย่อว่า “กยมอ.” มีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาความเสียหายแก่ประชาชนในด้านสุขภาพ อนามัย และชีวิต ซึ่งเป็นผลกระทบจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม แต่ไม่รวมถึงความเสียหายต่อทรัพย์สินด้วย กองทุนนี้จะมีสถานะเป็นนิติบุคคล มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) เงินรายได้จากภาษีที่จัดเก็บจะถูกกันเข้ากองทุนที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เป็นเงินนอกงบประมาณ ไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลังเพื่อเป็นรายได้ของแผ่นดิน และจะนำไปใช้จ่ายเพื่อการอื่นมิได้ นอกจากใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของกองทุนเท่านั้น

เงินรายได้ของกองทุนตามกฎหมายฉบับนี้ ไม่มีเงินประเดิมจากรัฐบาล และไม่มีเงินอุดหนุนจากรัฐบาล แต่กำหนดให้มีรายได้จากการระดมเงินกองทุน 2 ทางคือ

1. การวางเงินประกันความเสียหายจากเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษ จำนวนร้อยละ 30 ของมูลค่าแห่งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อชีวิตและสุขภาพอนามัยของมนุษย์จากมลพิษที่ก่อให้เกิดหรือปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม ตามประเภท ชนิด และขนาดของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น โดยให้กรมสรรพสามิตเป็นผู้จัดเก็บ

2. การจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง การกันเงินจากการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรถยนต์และรถจักรยานยนต์ตามกฎหมายสรรพสามิต โดยกรมสรรพสามิต และภาษีประจำปีรถยนต์ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ โดยกรมการขนส่งทางบก จำนวนร้อยละ 20 ของมูลค่าแห่งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อสุขภาพ อนามัย และชีวิตของมนุษย์จากปริมาณการปล่อยมลพิษจากท่อไอเสียรถยนต์และรถจักรยานยนต์

รูปแบบที่สอง การจัดเก็บภาษีการปล่อยมลพิษโดยกรมสรรพสามิต ด้วยการกำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมและแหล่งกำเนิดมลพิษเป็นหน่วยภาษี และมีฐานภาษีจากมูลค่าแห่งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อสุขภาพ อนามัย และชีวิตของมนุษย์จากปริมาณการปล่อยมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษ และชำระภาษีตามตารางอัตราภาษีซึ่งแบ่งออกเป็นสามตาราง ในแต่ละตารางอัตราภาษีจะมีอัตราภาษีแบบก้าวหน้าเพียง 2 อัตรา กำหนดตั้งแต่ปริมาณการปล่อยมลพิษหนึ่งหน่วย จนถึงค่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมสูงสุดเป็นอัตราภาษีที่ 1 และจากปริมาณการปล่อยมลพิษเกินค่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นอัตราภาษีที่ 2 โดยมีอัตราภาษีส่วนเพิ่มขึ้นสูงสุดไม่สูงถึงร้อยละ 50 ของฐานภาษี ตารางอัตราภาษีที่ 1 จะมีอัตราภาษีต่ำสุดและใช้กับหน่วยภาษีขนาดเล็กที่สุด ตารางอัตราภาษีที่ 2

จะมีอัตราภาษีสูงกว่าตารางอัตราภาษีที่ 1 ใช้กับหน่วยภาษีขนาดปานกลาง และตารางอัตราภาษีที่ 3 จะมีอัตราภาษีสูงกว่าตารางอัตราภาษีที่ 2 ใช้กับหน่วยภาษีขนาดใหญ่ ซึ่งการแบ่งขนาดของหน่วยภาษีตามร่างกฎหมายนี้ให้รัฐมนตรีเป็นผู้กำหนดตามความสามารถในการหารายได้

นอกจากนี้ยังให้นำค่าใช้จ่ายในการลงทุนเพื่อลดการปล่อยมลพิษหรือก่อให้เกิดมลพิษหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีการปล่อยมลพิษได้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดด้วย ซึ่งเป็นการใช้มาตรการจูงใจเพื่อให้ลดมลพิษตามหลักการป้องกันไว้ก่อน และกำหนดให้มีการเรียกเก็บปรับในกรณีชำระภาษีล่าช้า ชำระน้อยกว่าที่ต้องชำระ หรือหลบหลีกภาษี และเงินเพิ่มหากกระทำการใด ๆ เพื่อชำระภาษีน้อยกว่าที่ต้องชำระโดยทุจริต หลีกหนีภาษีหรือพยายามหลีกหนีภาษี ซึ่งเป็นมาตรการบังคับทางภาษี แต่ค่าปรับและเงินเพิ่มนี้จะถือเป็นภาษีที่ต้องนำส่งเข้ากองทุนไม่จำเป็นต้องส่งกระทรวงการคลังเพื่อเป็นรายได้ของแผ่นดิน และยังกำหนดให้อธิบดีกรมสรรพสามิตมีอำนาจออกคำสั่งอายัด หรือยึดทรัพย์ของผู้ค้างชำระภาษีหรือหลีกหนีภาษีมาขายทอดตลาดได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล ทั้งยังกำหนดโทษจำคุกและโทษปรับทางอาญาตามกฎหมายการลงโทษเพื่อป้องกันด้วย

อย่างไรก็ตาม ร่างกฎหมายนี้กำหนดวิธีการเพื่อหาข้อยุติทางภาษีโดยให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีสามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวหรือข้อโต้แย้งทางภาษีระหว่างพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ได้ โดยร่างกฎหมายนี้ได้กำหนดตัวบุคคลผู้เป็นคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ รวมทั้งกำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่จำเป็นเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อให้กระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์บรรลุผลไปด้วย และหากผู้มีหน้าที่เสียภาษีไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการอุทธรณ์ก็สามารถอุทธรณ์ต่อศาลภาษีอากรได้ภายใน 30 วันนับแต่วันมีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์

การใช้จ่ายเงินกองทุน ต้องใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของกองทุนที่กำหนดไว้ในหมวด 1 เพื่อเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพ อนามัย และชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษ โดยคณะกรรมการหรือผู้ที่คณะกรรมการมอบหมายจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติคำขอก็ได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขตามที่กำหนดในมาตรา 24 คือ

- (1) ต้องมีคำรับรองของแพทย์และเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นผู้อยู่ในเงื่อนไขที่มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุน และ
- (2) ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายหรือคณะกรรมการกำหนดและ
- (3) ให้มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือตามที่เสียหายจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินขั้นสูงสุดที่คณะกรรมการประกาศ

นอกจากนี้ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามมาตรา 23 โดยแบ่งเป็น 4 พื้นที่คือ

(1) เขตพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษตั้งอยู่ แต่ไม่ได้อยู่ในเขตควบคุมมลพิษ หรือเขตพื้นที่ที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศให้เป็นเขตควบคุมมลพิษ หรือเขตพื้นที่ซึ่งมลพิษอาจกระจายไปถึงตามที่คณะกรรมการได้ประกาศ

(2) ไม่จำกัดพื้นที่ แต่ต้องเจ็บป่วยด้วยโรคอันเกิดจากมลพิษที่คณะกรรมการประกาศ

(3) เขตพื้นที่ซึ่งเกิดอุบัติเหตุจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษ และเขตพื้นที่ซึ่งมลพิษอาจกระจายไปถึง

(4) เขตพื้นที่ที่มีการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษขึ้นใหม่ หรือเขตพื้นที่ที่มลพิษอาจกระจายไปถึง

นอกจากนี้ ในมาตรา 28 ของร่างกฎหมายยังกำหนดให้มีค่าตรวจรักษาติดตามอาการ และเงินช่วยเหลือสำหรับความเสียหายหรือความเจ็บป่วยที่ยังไม่ปรากฏอาการในขณะที่ยื่นคำขอ แต่แสดงอาการให้ปรากฏภายหลังจากที่ได้รับอนุมัติคำขอไปแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือเพิ่มเติมได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด และในกรณีที่ผู้ประสบภัยจากมลพิษได้รับความเสียหายมากกว่าจำนวนเงินขั้นสูงสุดที่กำหนดไว้ มาตรา 29 แห่งร่างกฎหมายนี้ให้อำนาจกองทุนจ่ายเงินส่วนที่เกินให้แก่ผู้เสียหายไปก่อนและเรียกคืนจากโรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษในภายหลังพร้อมดอกเบี้ย กรณีที่มีผู้ต้องรับผิดชอบหลายรายก็ต้องเฉลี่ยความรับผิดชอบส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากปริมาณการปล่อยมลพิษนั้น และให้สิทธิโรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษกู้ยืมเงินจากกองทุนเพื่อนำไปชดเชยเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ประสบภัยจากมลพิษได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เมื่อโรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษต้องการรับผิดชอบแต่ขาดกำลังทรัพย์ก็อาจกู้ยืมเงินจากกองทุนได้ ทำให้ผู้เสียชีวิตหรือเจ็บป่วยจากมลพิษได้รับการเยียวยาความเสียหายเร็วขึ้น และยังให้หักเงินส่วนที่ได้จ่ายให้แก่ผู้ประสบภัยไปแล้วออกจากส่วนที่โรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นต้องรับผิดชอบหรือต้องร่วมเฉลี่ยความรับผิดชอบด้วย แต่จะไม่มีผลกระทบถึงความรับผิดชอบของโรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษอื่นในความรับผิดชอบที่ต้องเฉลี่ยความรับผิดชอบเท่าใดก็ต้องรับผิดชอบเท่าเดิม ไม่ต้องนำมาเฉลี่ยความรับผิดชอบใหม่ และผู้ประสบภัยจากมลพิษซึ่งได้รับค่าชดเชยเยียวยาความเสียหายจากโรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษใดไปแล้วเท่าใดก็จะหมดสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุนเท่ากับจำนวนที่ได้รับชดเชยไปแล้วเช่นกัน

ในส่วนของการบริหารจัดการกองทุนได้กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุน เรียกโดยย่อว่า คณะกรรมการ กยมอ. ซึ่งประกอบด้วยปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธานกรรมการ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ผู้ว่าการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย อธิบดีกรมควบคุมโรค อธิบดีกรมอนามัย อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ อธิบดีกรมโรงงาน

อุตสาหกรรม ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนสำนักงานประมาณ ผู้แทนองค์กรชุมชนซึ่งประธานกรรมการแต่งตั้งจากองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์สนับสนุนชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษ และหรือสารอันตรายให้ได้รับความเป็นธรรม จำนวนหนึ่งคน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินสามคนซึ่งประธานกรรมการแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านประกันภัย นวัตกรรมวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านมลพิษ โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลังเป็นกรรมการ และผู้อำนวยการสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม เป็นกรรมการและเลขานุการ และให้อำนาจคณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของร่างกฎหมายนี้ด้วย เพื่อกระจายความช่วยเหลือไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึงและมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น ในร่างกฎหมายนี้จึงให้กองทุนมีสำนักงานใหญ่ที่กรุงเทพมหานครและหรือในจังหวัดอื่นด้วยตามที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทั้งกำหนดโทษแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการหรือคณะกรรมการตามที่ร่างกฎหมายนี้ให้อำนาจไว้ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน ทั้งกำหนดให้มีผู้จัดการกองทุนเพื่อบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน และในมาตรา 42 ยังให้อำนาจนำเงินกองทุนไปแสวงหาประโยชน์และดอกผลด้วยการฝากออมทรัพย์ หรือฝากประจำกับธนาคารหรือสถาบันการเงินที่เป็นของรัฐได้ด้วย เพื่อไม่ต้องนำไปฝากไว้ที่กระทรวงการคลังเท่านั้น รวมทั้งกำหนดวิธีการยุบเลิกกองทุนไว้ด้วยในกรณีมีเหตุให้ยุบเลิกได้ตามกฎหมายและรัฐมนตรีเห็นสมควรยุบเลิก โดยให้คณะกรรมการ กยมอ. อาจเสนอยุบเลิกกองทุนต่อคณะรัฐมนตรีได้ และเมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้ยุบเลิก ให้ทำการยกเลิกกองทุน โดยพระราชบัญญัติเท่านั้น

อภิปรายผล

ภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) ซึ่งเป็นเงินภาษีที่จะจัดเก็บจากเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมโดยคำนวณจากปริมาณความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของมนุษย์จากปริมาณการปล่อยมลพิษ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับกองทุนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยกฎหมายเพื่อการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษ และให้เป็นเงินนอกงบประมาณไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินนั้น เงินภาษีที่ถูกจัดเก็บนี้จะถูกบวกเข้าเป็นต้นทุนของสินค้าหรือกระบวนการผลิตและสะท้อนให้เห็นต้นทุนแท้จริง (มีงสรพร ขาวสะอาด และกอบกุล ราชะนาคะ, 2552) ทำให้ราคาสินค้าต้องขยับสูงขึ้นหากผู้ผลิตต้องการได้รับผลกำไรคงเดิม จึงส่งผลกระทบต่อในด้านบวกให้ประชาชนลดการบริโภคสินค้าซึ่งมีกระบวนการผลิตที่ก่อให้เกิดมลพิษทำให้ผู้ผลิตต้องลดการผลิตลงหรือปรับเปลี่ยนกรรมวิธีในการผลิตให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เมื่อการผลิตลดลง มลพิษก็ย่อมลดลง สอดคล้องกับหลักการยับยั้งสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสังคม อีกทั้งยังทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ถูกใช้เกินความต้องการแท้จริง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคและ

การผลิต ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด คุ่มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อลดการปล่อยมลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580, 2561) และยังส่งผลกระทบต่อในด้านบวกให้สิ่งแวดล้อมมีสภาพดีขึ้น เมื่อสิ่งแวดล้อมมีสภาพดีขึ้น ประชาชนก็ย่อมเจ็บป่วยน้อยลงและมีสุขภาพอนามัยรวมทั้งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย ทั้งยังสามารถให้การเยียวยาการรักษาผู้ประสบภัยจากมลพิษได้โดยตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุน เพราะการกันเงินไว้โดยเฉพาะเป็นเงินนอกงบประมาณจะมีความคล่องตัวในการใช้จ่าย ไม่ต้องตั้งเป็นงบประมาณประจำปีและรออนุมัติผ่านกระบวนการนิติบัญญัติที่ต้องใช้เวลา เนื่องจากความเจ็บป่วยจำต้องได้รับการรักษาเยียวยาในทันทีอย่างรวดเร็วจึงไม่อาจรออนุมัติงบประมาณตามวิธีการงบประมาณปกติได้ (กวิน เอี่ยมตระกูล และคณะ, 2557)

อีกทั้งยังสอดคล้องกับกติกาใหม่ของโลกที่ต้องมีหลักประกันทางการเงินซึ่งแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม จึงจะสามารถแข่งขันในเวทีการค้าโลกได้ (สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) ในหลายประเทศจึงใช้มาตรการจัดตั้งกองทุนที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Fund) ขึ้น และใช้แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ส่วนใหญ่เป็นการจัดการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม ในประเทศไทยก็ได้มีการจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมขึ้นเช่นกัน แต่ในด้านความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยนั้นรัฐบาลยังมิได้มีมาตรการใดเพื่อการเยียวยาความเสียหายในด้านนี้ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 58 กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการหรืออนุญาตให้บุคคลใดดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนให้ได้รับความเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า ดังนั้นจึงควรต้องบัญญัติกฎหมายกองทุนเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมนี้ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าวด้วย

อนึ่ง เมื่อกองทุนนี้ได้กำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีจากเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษเพื่อนำเงินภาษีที่จัดเก็บมาขึ้นไว้เป็นกองทุนนอกงบประมาณ จึงต้องตราเป็นพระราชบัญญัติตามที่กำหนดไว้โดยกฎหมายวินัยการเงินการคลังของรัฐ และการจัดเก็บภาษียังเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในทางทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญซึ่งจะกระทำโดยบทบัญญัติของกฎหมาย อีกทั้งต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายของภาษีด้วย กล่าวคือ ต้องมีความยินยอมของประชาชน การบัญญัติกฎหมายภาษียังต้องผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภาโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติเท่านั้น (สุปรียา แก้วละเอียด, 2555)

การจัดเก็บภาษีดังกล่าวนี้นับว่า ควรใช้อัตราภาษีแบบสามตารางอัตราภาษีซึ่งพัฒนามาจากการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามทฤษฎี “ระบบ 2 ตารางอัตราภาษี” ที่มีแนวคิดเพื่อลดความขัดแย้งและก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างหลักความเป็นธรรมหรือหลักความเสมอภาคในการกระจายรายได้ครั้งใหม่กับหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีและในการให้ความ

ร่วมมือในการเสียภาษี และหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจหรือหลักความเป็นกลางทางภาษี (จรัสศักดิ์ รอดจันทร์, 2556) โดยแบ่งขนาดของโรงงานอุตสาหกรรมออกเป็น 3 ขนาดตามความสามารถในการหารายได้ คือรายได้ต่ำจัดเก็บภาษีตามตารางอัตราภาษีต่ำที่สุด รายได้ปานกลางจัดเก็บภาษีตามตารางอัตราภาษีที่สูงขึ้นปานกลาง และรายได้สูงจัดเก็บภาษีตามตารางอัตราภาษีสูงที่สุด ในแต่ละตารางอัตราภาษีจะมีอัตราภาษีแบบก้าวหน้าเพียงสองอัตรา และมีอัตราภาษีส่วนเพิ่มขึ้นสูงสุดไม่สูงถึงร้อยละ 50 ของฐานภาษี และเงินภาษีที่จัดเก็บจะนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะของกองทุนที่กำหนดไว้โดยกฎหมายเท่านั้น จะนำไปใช้เพื่อการอื่นมิได้

ดังนั้นการจัดเก็บภาษีจึงเป็นไปตามสัดส่วนความสามารถในการหารายได้ ซึ่งโรงงานที่มีความสามารถในการหารายได้เท่ากันไม่จำเป็นต้องเสียภาษีเท่ากันหากปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในปริมาณที่แตกต่างกัน และแต่ละตารางอัตราภาษีจะมีช่วงของฐานภาษีที่กว้าง โรงงานที่มีขนาดเท่ากันแต่ปล่อยมลพิษเกินค่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะถูกจัดเก็บภาษีในอัตราภาษีส่วนเพิ่มแบบก้าวหน้าที่สูงขึ้น ทำให้มีอัตราภาษีเฉลี่ยสูงกว่าโรงงานที่มีขนาดเดียวกันแต่ปล่อยมลพิษไม่เกินค่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงมีความเป็นธรรมในการกระจายความรับผิดชอบในแนวตั้ง และการที่กำหนดให้แต่ละโรงงานเสียภาษีตามตารางอัตราภาษีแบบก้าวหน้าที่แตกต่างกัน และมีอัตราภาษีส่วนเพิ่มที่สูงขึ้นแตกต่างกัน จะทำให้อัตราภาษีเฉลี่ยของโรงงานขนาดเล็กต่ำกว่าโรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่ และทำให้อัตราภาษีเฉลี่ยของโรงงานขนาดกลางสูงกว่าขนาดเล็กแต่ต่ำกว่าขนาดใหญ่ และโรงงานขนาดใหญ่จะมีอัตราภาษีเฉลี่ยสูงกว่าขนาดกลางและขนาดเล็ก ในกรณีที่โรงงานมีความสามารถในการหารายได้ต่างกันแม้ปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในปริมาณเท่ากันก็ต้องเสียภาษีในอัตราที่แตกต่างกัน อีกทั้งโรงงานที่มีความสามารถในการหารายได้สูงขึ้นจะต้องเสียภาษีในตารางอัตราภาษีขั้นที่สูงขึ้น อัตราภาษีเฉลี่ยของโรงงานที่มีความสามารถในการหารายได้ที่สูงขึ้นจึงเพิ่มสูงขึ้นอีก อัตราภาษีจึงมีความก้าวหน้าสูงขึ้น ทำให้เกิดการกระจายรายได้ครั้งใหม่ในแนวตั้งมากยิ่งขึ้น และเป็นการกระจายความรับผิดชอบในแนวตั้งมากยิ่งขึ้นตามสัดส่วนปริมาณการปล่อยมลพิษและมูลค่าแห่งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อชีวิตและสุขภาพอนามัยของมนุษย์ ทำให้มีความสมดุลกับหลักความเป็นธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคในการกระจายรายได้ครั้งใหม่

นอกจากนี้อัตราภาษีส่วนเพิ่มที่สูงตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปหรือมากกว่าจะส่งผลกระทบต่อให้ผู้เสียภาษีไม่ทำงาน ไม่ออมเงินหรือไม่ลงทุน อัตราภาษีจึงบิดเบือนการตัดสินใจในการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษี หรือขาดความเป็นกลางทางภาษี การกำหนดให้แต่ละตารางอัตราภาษีมีอัตราภาษีส่วนเพิ่มขึ้นสูงสุดต่ำกว่าร้อยละ 50 ของฐานภาษี จึงทำให้อัตราภาษีของทุกตารางอัตราภาษีไม่ส่งผลกระทบต่อให้ผู้เสียภาษีไม่ทำงาน ไม่ออมเงินหรือไม่ลงทุน อีกทั้งแต่ละตารางอัตราภาษีจะมีอัตราภาษีเฉลี่ยที่สูงขึ้น ซึ่งอัตราภาษีเฉลี่ยที่สูงขึ้นจะมีผลทางรายได้ให้ผู้เสียภาษีทำงาน หรือออมเงินและลงทุน (จรัสศักดิ์ รอดจันทร์, 2556)

อัตราภาษีของแต่ละตารางอัตราภาษีจึงไม่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้เสียภาษีในการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือมีความเป็นกลางทางภาษี และการที่แต่ละตารางอัตราภาษีมีอัตราภาษีเพียง 2 อัตรา จึงทำให้อัตราภาษีมีความง่าย ไม่ซับซ้อน ยากต่อการหลบหลีกภาษีหรือหลีกเลี่ยงภาษี ทั้งทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษีและค่าใช้จ่ายในการเสียภาษีน้อย ผู้เสียภาษีจึงเต็มใจเสียภาษีและจำนวนเงินภาษีที่จัดเก็บได้มีจำนวนสูงกว่าค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บเป็นจำนวนมาก จึงสอดคล้องกับหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีและในการให้ความร่วมมือในการเสียภาษีด้วย การจัดเก็บภาษีโดยใช้อัตราภาษีแบบสามตารางอัตราภาษีนี้จึงทำให้เกิดความสมดุลกับหลักการสำคัญตามแนวคิดของทฤษฎี “ระบบ 2 ตารางอัตราภาษี”

อย่างไรก็ตาม เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษ อาจผลักภาระภาษีนี้เข้าในราคาสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคเป็นผู้จ่ายภาษีนี้ตามหลักผู้ใช่เป็นผู้จ่าย ซึ่งแปรมาจากหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย เพราะการผลิตเกิดขึ้นเนื่องจากการบริโภค ผู้บริโภคจึงสมควรเป็นผู้จ่ายค่าชดเชยความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากมลพิษของกระบวนการผลิต หากผู้บริโภคไม่ต้องการจ่ายภาษีดังกล่าว ก็อาจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยเลือกใช้สินค้าที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ และหากผู้ประกอบการหรือเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมไม่ต้องการจ่ายภาษีการปล่อยมลพิษเพื่อนำเงินเข้าสู่กองทุน ก็อาจกระทำการลงทุนเพื่อลดมลพิษ โดยการใช้เทคโนโลยีที่สะอาดปราศจากมลพิษ หรือใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ไร้มลพิษ จึงเป็นการป้องกันมิให้เกิดมลพิษตั้งแต่ต้นทางตามหลักการป้องกันไว้ก่อน แทนการบำบัดและควบคุมมลพิษที่ปลายท่อ (End - of - Pipe Treatment Methods) (กรีนพีซสากล, 2553)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่ามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของประชาชน แต่รัฐบาลยังมิได้มีมาตรการในการเยียวยาความเสียหายด้านนี้ไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจำนวนมากไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม จึงควรจัดตั้งกองทุนเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของประชาชนจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นเป็นการเฉพาะด้วยการจัดเก็บภาษีที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Earmarked Tax) โดยคำนวณอัตราภาษีจากมูลค่าแห่งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตของมนุษย์จากปริมาณการปล่อยมลพิษของเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษตามตารางอัตราภาษีแบบสามตารางอัตราภาษีด้วยการตราเป็นพระราชบัญญัติ และในระหว่างที่ร่างพระราชบัญญัติกองทุน กยมอ.ยังไม่ถูกประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรให้คำแนะนำแก่โรงงานอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเสนอมาตรการป้องกันและชดเชยความเสียหายในด้านสุขภาพอนามัยนี้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย และรัฐบาลควรส่งเสริมให้โรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษทำการลดมลพิษ โดยให้โรงงาน

สามารถนำค่าใช้จ่ายในการลงทุนเพื่อลดมลพิษมาหักลดหย่อนภาษีประจำปีได้ รวมทั้งขึ้นภาษีสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศซึ่งใช้วัตถุดิบหรือกระบวนการผลิตที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อโรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษภายในประเทศที่ต้องลงทุนเพื่อลดมลพิษ หรือต้องเสียภาษีการปล่อยมลพิษเมื่อมีกฎหมายกองทุนดังกล่าวนี้ใช้บังคับจะไม่ต้องเสียเปรียบสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยแบ่งขนาดที่เหมาะสมของโรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษออกเป็นสามขนาดตามความสามารถในการหารายได้ว่าโรงงานแต่ละขนาดควมมีรายได้อยู่ในระหว่างช่วงของรายได้เท่าใด ควรศึกษาและวิจัยว่าควรมีการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกองทุนของคณะกรรมการกองทุนโดยคณะกรรมการตรวจสอบเงินแผ่นดินหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- กรีนพีซสากล. (2553). ผลลัพธ์ที่ซ่อนเร้น ความเสียหายจากมลพิษอุตสาหกรรมต่อทรัพยากรน้ำ ประชากรโลกและผลประโยชน์. เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2557 จาก <http://www.greenpece.org>
- กวิน เอี่ยมตระกูล และคณะ. (2557). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเงินนอกงบประมาณ. การคลังปริทัศน์, 6(8), 1-3.
- คณะกรรมการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษสิ่งแวดล้อม ในเขตควบคุมมลพิษ จังหวัดระยอง. (2554). ผลกระทบต่อสุขภาพจากปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษ จังหวัดระยอง. ใน รายงานการวิจัย. กระทรวงสาธารณสุข.
- จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2556). ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2542). เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และกอบกุล รายะนาคะ. (2552). เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่: ลือคอนติไซน์เวิร์ค.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 52 - 63 (8 ตุลาคม 2561).
- วิชญ์ อรรถวานิช. (2563). ฝุ่นพิษ PM 2.5 กับความรัก. ใน การเสวนาทางวิชาการ ณ ห้องประชุมสุธรรม อารีกุล. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559. เรียกใช้เมื่อ 28 สิงหาคม 2557 จาก <http://www.nesdb.go.th>

- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ. (2531). การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนทดแทนความเสียหายต่อสุขภาพจากมลพิษ. ใน รายงานการวิจัย. มูลนิธิญี่ปุ่น.
- สุปรียา แก้วละเอียด. (2555). การจัดทำประมวลกฎหมายภาษีสรรพสามิต. วารสารนิติศาสตร์, 41(4), 118-158.
- อุไรวรรณ ประชุมจิตร. (2541). กองทุนทดแทนความเสียหายจากมลพิษ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กลยุทธ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคง ของพระพุทธศาสนา*

STRATEGIES FOR SANGHA AFFAIRS FOR ENHANCING THE STABILITY OF BUDDHISM

ปณณธร เจริญชัยพฤษ

Pannatorn Tainchaiyapark

พระครูสมุทรวชิราวุธ

Phrakhrusamutwachiranuwat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College, Thailand

ทองอินทร์ มนตรี

Thongin Montri

ศูนย์ฝึกอบรม กองบัญชาการตำรวจนครบาล, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Metropolitan Police Training Division, Royal Thai Police, Thailand

E-mail: pannatorn_t@hotmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณ พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและองค์อัครศาสนูปถัมภก ในขณะที่สถาบันชาติสร้างความเป็นเอกภาพมีอธิปไตย สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแก่ชาติไทย พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีเอกลักษณ์ สร้างค่านิยม บุคลิกลักษณะ ระบบความเชื่อ และเป็นรากฐานแห่งขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมจึงเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่งและจำเป็นต่อสังคมไทย มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนไทยมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นหลักพัฒนาจิตใจ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมแก่คนไทยในชาติ รวมทั้งชำระจิตใจของคนให้สะอาดผ่องแผ้ว ปราศจากอกุศลมูล ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบมีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์สุขของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ส่งผลให้สังคมส่วนรวมมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน กลยุทธ์การเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยความร่วมมือระหว่างพุทธบริษัททั้ง 4 เริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบให้ชัดเจนเพื่อให้สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น นำแนวทางการทำงานที่สร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้เพื่อให้

* Received 12 April 2021; Revised 21 April 2021; Accepted 4 May 2021

เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จึงควรพัฒนาทักษะพระสงฆ์ให้มีความรู้ความชำนาญตามศาสตร์และศิลป์การบริหารจัดการสมัยใหม่ ปฏิรูปการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อให้บุคลากรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม และยกระดับองค์ความรู้ตามพันธกิจคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็งให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาโลก

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, การเสริมสร้างความมั่นคง, พระพุทธศาสนา

Abstract

Buddhism is the national religion of Thailand since ancient times. Thai kings are Buddhists and patronage. Although Thai nation establish independence, sovereignty, solidarity, and stability. Buddhism has a unique value. It was the foundation of traditions and culture. It is an institution that is very important and necessary to Thai society. It has influenced the life of Thai people since the past. It is the principle of mental development, ethics and enhancing morality for Thai people. Include cleansing the mind to be clean and clear unthinkable. Making the practitioners have honesty, take responsibility, discipline for the benefit of the public rather than the self. As a result, the whole society is peaceful. Do not persecute each other. Strategies for enhancing the stability of Buddhism can be achieved through the cooperation of Buddhist companies 4. It starts by defining a systematic vision, mission, goals and objectives so that they can lead to change for the better. Leading creative work practices and applied to achieve the same understanding. And encourage education in both theory and practice. Therefore, the monks' skills should be developed to have knowledge and expertise according to modern academic principles and management techniques. Reform the administration of the Sangha according to globalization so that personnel can develop themselves appropriately. And upgrading knowledge according to the Sangha mission in accordance with the changing innovation establish to strong Buddhist society that makes Thailand the center of world Buddhism.

Keywords: Strategies, Sangha Affairs, Enhancing the stability, Buddhism

บทนำ

มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีสมเด็จพระสังฆราชหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งและมีกรรมการอื่นอีกไม่เกิน 20 รูป ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะหรือภิกษุซึ่งมีพรรษาอันสมควรและมีจริยวัตรในพระธรรมวินัยที่เหมาะสมแก่การปกครองคณะสงฆ์ การบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) (สถาบันพระสงฆ์สงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558) สำหรับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้เป็นหน้าที่และเป็นการกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัตินั้นมี 6 ประการ คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2538)

วัดเป็นองค์กรระดับล่างสุดในองค์กรสงฆ์มีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัดตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองให้อำนาจและหน้าที่ในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย บริหารงานบุคลากร และรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดทุกด้าน ได้แก่ การบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล รวมทั้งดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, 2505) ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าอาวาสที่มีการบริหารจัดการวัดที่ดีทั้งสิ้น แต่ในปัจจุบันจะพบว่าอาจจะทำงานไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ไม่รัดกุมรอบครอบ ปฏิบัติหน้าที่หย่อนยาน ไม่บำรุงรักษาวัด ไม่จัดกิจการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี ไม่ดำเนินการให้สอดคล้องกับสมณวิสัยและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ภายในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยตามกฎหมายระเบียบ ไม่เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรม จึงส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด (พระมหาสหัส ตสาโร, 2551)

อย่างไรก็ตาม ในเวลานี้โครงสร้างการบริหารจัดการวัดและการจัดรูปแบบการบริหารคณะสงฆ์ไทยยังมีการรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ซึ่งไม่มีบุคลากรสนองงานที่เพียงพอ ไม่มีองค์กรหรือคณะทำงานมารองรับเพื่อสนับสนุนงานจึงทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง ไม่มีองค์กรที่จะตรวจสอบการทำงานที่เข้มงวด ขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสมเป็นผลให้กิจการคณะสงฆ์ขาดประสิทธิภาพ (กองแผนงาน กรมการศาสนา, 2542) อีกทั้งการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพและยังมีงานล้นมือ บางส่วนไม่ทุ่มเท ไม่ใส่ใจ ไม่เข้าใจงาน ไม่เสียสละให้งาน หรือ ขอบข่ายของงานไม่ชัดเจน จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ในขณะที่ปัญหาทางสังคมที่

เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ พระภิกษุสงฆ์ถูกรอบงำด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ อีกทั้งการแข่งขันในปัจจุบันถูกกระแสโลกดุดกลืน ทำให้พระสงฆ์บางรูปทิ้งพระธรรมวินัย อาจมีบางส่วนที่ประพฤติดีไป (ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์, 2558) พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ให้เราได้ศึกษาและเป็นแนวทางปฏิบัติไปสู่ ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นผู้มีสติปัญญา สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ทุกฝ่ายได้อย่างดียิ่ง การบริหารจัดการวัดเชิงพุทธเท่านั้นจะสามารถช่วยแก้ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดในโลกปัจจุบันและอนาคตได้ จะช่วยให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงแก่องค์กรสงฆ์ต่อไป (พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธำมาโร), 2550)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ เริ่มตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบชัดเจนเพื่อให้สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เป็นการกำหนดวิธีการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการนำแนวทางที่สร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ให้บรรลุเป้าหมาย มีการกำหนดกลยุทธ์ เพื่อให้การปฏิบัติงานทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันและเกิดความร่วมมือกันมีการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร., 2561) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้น ควรจะต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถเพิ่มทักษะให้แก่พระสงฆ์ องค์กร ต้องปฏิรูประบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์ และต้องมีการยกระดับองค์ความรู้ตามพันธกิจคณะสงฆ์ จึงจะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรคณะสงฆ์ได้ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาต่อไป

รูปแบบการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ไทย

พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 กำหนดให้คณะสงฆ์อยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม และมีอำนาจแต่งตั้งพระสงฆ์เป็น ผู้ปกครอง ควบคุม กำกับ ดูแลคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะ จังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2), 2535)

1. การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ไทย

การบริหารงานของพระสงฆ์ องค์กร ต้องมีทรัพยากรพื้นฐานในการบริหาร ประกอบไปด้วยคน เงิน วัสดุ สิ่งของ และการบริหารจัดการ ความสำเร็จในการบริหารจัดการ สำหรับคณะสงฆ์นั้นจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์เพียงใดหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของพระสงฆ์ องค์กร (พระธรรมปริยัติโสภณ, 2548) การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์เป็นภารกิจของพระสงฆ์ องค์กร ที่จะต้องปฏิบัติมี 6 ประการ ดังนี้

1.1 การปกครอง หมายถึง การบริหารงานตามอำนาจและหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการควบคุม กำกับ ดูแลภิกษุ สามเณรในปกครองให้เป็นไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อยตามหลักพระธรรมวินัย ดังนั้น “การปกครอง คือ งานการควบคุม กำกับ ดูแล และส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในปกครองหรือพักอาศัยอยู่ภายในวัดให้ครองตนประพฤติตนให้ถูกต้องเรียบร้อยเหมาะสม” (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), 2546)

1.2 การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นการให้บริการด้านการศึกษแก่พระสงฆ์ ได้แก่การมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในส่วนอุบาสกอุบาสิกาได้แก่การจัดให้มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน “การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติดังกล่าวนี้นี้จะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์” (พระมหาสมทรง สิรินธโร, 2548)

1.3 การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน นอกจากนี้การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการสาธารณะศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการศึกษาสงเคราะห์บางชน ทั้งก่อนวัยเรียนและในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามสมควร (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), 2546)

1.4 การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นภาระหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการในการสร้างให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก วิธีที่ใช้ในการเผยแผ่ในปัจจุบันมีหลายวิธี เช่น การเทศนา ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอน จะใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ (พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์), 2559)

1.5 การสาธารณูปการ ได้แก่ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน และการควบคุม ดูแลกิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ “การก่อสร้าง รักษาซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มียุคเดิมให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติ ที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง” (พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตาผา, 2563)

1.6 การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง งานเกี่ยวกับการให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคมตามความต้องการและความจำเป็น โดยมีพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ และยังเป็นการสร้างความผูกพันอันดีระหว่างวัดกับบ้านอีกด้วย ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและ

กฎหมายหรือกฎระเบียบที่มีอยู่ เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนอันจะนำความสงบ ความสุข ความเจริญ มาสู่วัด ชุมชน สังคม ประเทศชาติต่อไป (พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์), 2559)

2. พุทธวิธีการบริหาร

พุทธวิธีการบริหาร เป็นการบริหารที่ยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นหลักสำคัญ ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารต้องประพฤติธรรมและใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหาร ผู้บริหารที่ดีต้องยึดถือคิดว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจ กล่าวตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ถือคิดว่าอำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบยอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตน ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่นั่นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539)

2.1 พุทธวิธีการวางแผน สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขูมา แปลว่า มีสายตาวีไกล คือมองการไกล วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุดพ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็มฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรสฉันนั้น” (วิ.จุล. 7/462/291) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.2 พุทธวิธีการจัดองค์กร กำหนดให้ทุกคนเสมอเหมือนกันหมด ในพระพุทธศาสนาแบ่งคนออกเป็นพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ดำเนินการร่วมกัน กรณีมีความขัดแย้งเกิดขึ้นพระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหาตนเอง การอยู่ร่วมกันของคนที่เหมาะสมกันอาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่าเท่าเทียมกับคนอื่นก็จะมีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันของคนที่เหมาะสมกันนำทุกข์มาให้” (ขุ.ธ. 25/31/45) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.3 พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวชที่ ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ในการอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุกกกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัล

และการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการบริหารจัดการงานในสมัยปัจจุบันนั้นคือใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษ ดังพระบาลีที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ขมฺมณฺโณ ขมฺมณฺโณ ยกฺยงฺกณฺโณ ยกฺยงฺกณฺโณ” (ขุ.ชา. 27/2442/531) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.4 พุทธวิธีการอำนวยการ การอำนวยการในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตาม การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นสำคัญ ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือมีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่ง บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ 2 ประการ คือ อุตตมจิตสมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และปรหิตปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์การของตน และให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเขาเมื่อเราล่วงลับไป” (ที.มหา. 10/177/140) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.5 พุทธวิธีการการกำกับดูแล เป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลของการบัญญัติพระวินัยไว้ 10 ประการ เช่น “เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไร้ยางอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” (วินย. 1/20/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. หลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์สมัยใหม่

กรมการศาสนา ระบุว่า การจะเสริมสร้างความมั่นคงทางพระพุทธศาสนาโดยการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ทันสมัย สามารถทำได้สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546)

3.1 การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างความรักและความเชื่อมั่นแก่พระสังฆาธิการและคณะผู้บริหารให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างเป็นไปในแนวทาง ระบบ แบบแผนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้การบริหารวัดบรรลุมัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

3.2 การจัดโครงสร้าง ได้แก่ การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการให้เหมาะสม ให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล การจัดรูปแบบโครงสร้างที่ดีเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้บรรลุเป้าหมายหรือตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.3 การจัดระบบงาน ได้แก่ การกำหนดระบบการบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ที่อยู่ภายในองค์กรให้เป็นไปอย่างเป็นระเบียบมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและง่ายแก่การตรวจสอบ

3.4 การจัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบการปฏิบัติ การจัดโครงการหรือการกำหนดวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับพันธกิจ วิสัยทัศน์ หรือการบริหารงานขององค์กร เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปได้อย่างทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

3.5 การจัดบุคลากร ได้แก่ การเลือกบุคคลที่เหมาะสมมีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในองค์กรนั้น ๆ เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องเลือกใช้บุคคลอย่างเหมาะสม เพราะการบริหารงานจะสำเร็จหรือไม่ บุคลากรที่มีคุณภาพนับว่ามีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จด้วย

3.6 การเสริมทักษะ ได้แก่ การเสริมสร้างความรู้ความสามารถเพิ่มเติมให้แก่บุคลากรที่มีอยู่ ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

3.7 กลยุทธ์การบริหาร ได้แก่ แนวทางหรือวิธีการหรือระบบหรือรูปแบบที่เลือกใช้ในการบริหารจัดการ ต้องเหมาะสมและถูกต้องกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดในการปกครอง อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และพระธรรมวินัย โดยมีพระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลตามลำดับชั้น ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ซึ่งกำหนดหน้าที่และภารกิจ 6 ประการ คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ ทั้งนี้มีการนำพุทธวิธีการบริหารที่ประยุกต์ใช้หลักการบริหารสมัยใหม่และหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาธิปไตย รวมทั้งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ทันสมัยเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางพระพุทธศาสนาโดย ได้แก่ การสร้างค่านิยม การจัดโครงสร้าง การจัดระบบงาน การจัดกิจกรรม การจัดบุคลากร การเสริมทักษะ และกลยุทธ์การบริหาร

กลยุทธ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการประจำปี กำกับและสั่งการกิจการพระพุทธศาสนาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ คำสั่ง ประกาศ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคมเป็นแนวทางในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ด้วยการยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก “พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคม เป็นผู้นำทางในการจัดกิจกรรม แล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ หรือกระทั่งการช่วย

แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2541) และควรจะมีกลยุทธ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. พัฒนาทักษะพระสงฆ์

การพัฒนาทักษะพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้มีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ได้แก่ การพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะตน เพื่อนำทั้งสองส่วนมาผสมผสานกันเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ “เจ้าอาวาสที่มีภาวะผู้นำ มีความสามารถพิเศษ มีวิธีปฏิบัติงานและกระบวนการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านพระธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่น ความศรัทธาและความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย” (พระมหาสุริยา หอมวัน, 2544) และทักษะที่ควรจะมีการพัฒนา ได้แก่

1.1 การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ ให้สามารถทำให้ผู้อยู่ในการปกครองปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจหรือสมัครใจทำงานหรือภารกิจให้สำเร็จผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการได้

1.2 การพัฒนาทักษะการตัดสินใจ ให้สามารถวินิจฉัยสั่งการในทางเลือกที่เหมาะสม หรือสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจหรือสั่งการให้ปฏิบัติตามทางเลือกนั้นได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล

1.3 การพัฒนาทักษะการสร้างแรงจูงใจ ให้สามารถกระตุ้นให้ผู้อยู่ในการปกครองเกิดความตั้งใจ ความเต็มใจ และความพร้อมใจที่จะปฏิบัติงานตามที่มอบหมายงานหรือได้สั่งการ

1.4 การพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสาร ให้สามารถถ่ายทอดแนวความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ เป็นการสื่อสารให้ผู้อยู่ในการปกครอง และพุทธศาสนิกชนเกิดความเชื่อถือ เคารพศรัทธา

1.5 การพัฒนาทักษะการบริหารความขัดแย้ง ให้สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมถูกต้องและเป็นแนวทางที่ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจสูงสุด หรือเกิดความรู้สึกไม่พอใจน้อยที่สุด

2. ปฏิรูปการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์

การปฏิรูปการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนานั้น จำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนการบริหารจัดการแผนยุทธศาสตร์ให้สำเร็จตามแผนการที่วางไว้ เพื่อช่วยให้องค์กรและบุคลากรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการองค์กรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น “การทำแผน

ยุทธศาสตร์การปฏิรูปพระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการตามนโยบายของมหาเถรสมาคมที่เสนอคณะรัฐบาลตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ 20 ปี โดยมีพระสังฆาธิการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้ครอบคลุมทุกภารกิจ” (พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2560) โดยควรจะมีการปฏิรูปการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

2.1 การปฏิรูปด้านการปกครอง โดยการจัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการ หรือการจัดหลักสูตรสัมมนาในระยะสั้น ๆ ให้มีการจัดตั้งองค์กรหรือสถาบันที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบที่จะพัฒนาพระสังฆาธิการในด้านการปกครองโดยตรง และควรยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง รวมทั้งการให้คณะสงฆ์เลือกพระสังฆาธิการเพื่อปกครองกันเองโดยกำหนดคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และความประพฤติตามหลักพระธรรมวินัยประกอบด้วย

2.2 การปฏิรูปด้านการศาสนศึกษา โดยการบริหารจัดการทางด้านการศึกษาให้ทันสมัย ยึดถือความเหมาะสมถูกต้องตามพระธรรมวินัยด้วย ให้มีการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญ หรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น จัดหลักสูตรการศึกษาสำหรับพระสังฆาธิการให้รู้เท่าทันทางโลกและเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม

2.3 การปฏิรูปด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยกำหนดการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในด้านการศึกษาทางพระธรรมวินัยควบคู่ไปกับการปฏิบัติพร้อมด้วยวิชาการทางโลกด้วย และให้การสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยพัฒนางานงานการศึกษาสงเคราะห์ รวมถึงการจัดอุทยานการศึกษาภายในวัด ตลอดจนอำนวยความสะดวกการจัดกิจกรรมภายในวัด

2.4 การปฏิรูปด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการจัดอบรมพระสังฆาธิการให้มีความรู้ความสามารถให้รอบด้าน และพัฒนาทักษะการใช้ภาษา เตรียมความพร้อมในการพูด การเทศน์ การบรรยาย การเขียนและพิมพ์ตำราทางพระพุทธศาสนา วรรณคดี วรรณกรรม ตำราวิชาการ รวมทั้งการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรเป็นนักเผยแผ่ ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก การเผยแผ่หลักธรรม ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วารสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2.5 การปฏิรูปด้านการสาธารณูปการ โดยการพัฒนาวัดตามรูปแบบความพอดี พอเพียงและเหมาะสม ควบคุมการใช้ทุนทรัพย์ในการก่อสร้างสาธารณูปการพิจารณาสร้างแต่สิ่งที่จำเป็นกับการใช้สอย คำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับว่าคุ้มค่าหรือไม่ และมอบหมายผู้ทำหน้าที่ดูแลบำรุงรักษา กำหนดวิธีการดูแลบำรุงรักษา รวมทั้งอบรมให้ความรู้พระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรในด้านสาธารณูปการ

2.6 การปฏิรูปด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เข้มแข็ง จัดให้มีการประชุมกับหน่วยราชการ ผู้นำชุมชนและประชาชนที่

เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา จัดให้มีการฝึกอบรม พัฒนาแนะนำอาชีพให้เหมาะสมกับคน ในชุมชน จัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการหรือเด็กกำพร้าและคนชราที่ยังแข็งแรง รวมทั้งให้ พระสงฆ์เทศน์สอนเรื่องความดีของประชาชนภายในชุมชนให้ทั่วถึง

3. ยกระดับองค์ความรู้ตามพันธกิจคณะสงฆ์

การยกระดับองค์ความรู้ตามพันธกิจคณะสงฆ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนดไว้ ประกอบด้วย การเสริมสร้างให้สถาบันและกิจการทางพระพุทธศาสนา มีความมั่นคง ยั่งยืน สนับสนุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ ประชาชน จัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อผลิตและพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรู้คู่คุณธรรม ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม และร่วมสร้างสรรค์สังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง รวมทั้งดำเนินการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาโลก ตลอดจนพัฒนา การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติให้เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) โดยควรมีการยกระดับองค์ความรู้ตามพันธกิจคณะ สงฆ์ ดังนี้

3.1 การยกระดับองค์ความรู้ระบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับ หลักธรรมาภิบาล ยึดถือความถูกต้อง ความเป็นธรรม การพัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย ปฏิรูปกิจกรรม/พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรผ่านสื่อ การบรรพชาอุปสมบท ถวายเป็นพระราชกุศล การปฏิบัติธรรม เป็นต้น

3.2 การยกระดับองค์ความรู้การศึกษาพระปริยัติธรรม ธรรมศึกษา บาลีศึกษา โดยการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัยตามกระแส โลกาวัตน์ เช่น พัฒนาหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาเชิงพุทธ หลักสูตรพุทธศาสนาวินิจฉัยคดี หลักสูตรพระอภิธรรมสำหรับคฤหัสถ์ เป็นต้น

3.3 การยกระดับองค์ความรู้ภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ตามหลัก “บ - ว - ร” ให้ส่วนราชการ ภาคเอกชน หรือประชาชนให้เข้ามามีส่วนในการจัดระบบ การศึกษา สนับสนุนทุนการศึกษาและทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อเพิ่มศักยภาพทางปัญญา โดยการขยายโอกาสทางการศึกษาพระพุทธศาสนาแก่คฤหัสถ์

3.4 การยกระดับองค์ความรู้ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเพิ่ม ขีดความสามารถของพระนักเผยแผ่ พระนักเทศน์ พระสอนศีลธรรม พระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์ และมีการดำเนินการเชิงรุกมากขึ้น เช่น จัดทำแผนแม่บทการเผยแผ่เชิงรุก การเพิ่มช่อง ทางการสื่อสาร พัฒนารูปแบบรายการเชิงพุทธผ่านสถานีวิทยุ โทรทัศน์ ส่งเสริมกิจกรรม หมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นต้น

3.5 การยกระดับองค์ความรู้ด้านการสร้างความปลอดภัยและความ สงบเรียบร้อยในศาสนสถาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ปลุกฝังความศรัทธาเพื่อให้ศาสนิกชน

เข้ามาในวัดให้มากขึ้น เช่น โครงการวัดเสริมสร้างความสุข โครงการเสริมสร้างองค์ความรู้ ด้านพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมให้เข้มแข็ง

3.6 การยกระดับองค์ความรู้การสาธารณะสงเคราะห์ให้เข้มแข็ง ผ่านโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ตามสถานการณ์บ้านเมือง เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การทำนุบำรุงสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ การช่วยเหลือ บรรเทาสาธารณะภัย ภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ

ดังนั้น กลยุทธ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของ พระพุทธศาสนามีเป้าหมายเพื่อนำพุทธศาสนิกชนไปสู่ความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นผู้ มีสติปัญญา สร้างความเจริญรุ่งเรืองสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรสงฆ์ ควรมีการปรับปรุงแบบ การบริหารจัดการให้ทันสมัยจึงจะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กร ดังนี้ 1) การพัฒนา ทักษะพระสงฆ์สามเณรให้มีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ โดยพัฒนาความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญ ด้วยการนำทั้งสองส่วนมาผสมผสานกันเพื่อส่งเสริมการ บริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ได้แก่ การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ การพัฒนาทักษะการตัดสินใจหรือวินิจัยสังการ การพัฒนาทักษะ การสร้างแรงจูงใจ การพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสาร และการพัฒนาทักษะการบริหารความ ชัดแย้ง 2) การปฏิรูปการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามกระแสโลกาภิวัตน์ ได้แก่ การขับเคลื่อน การบริหารจัดการยุทธศาสตร์ตามแผน การพัฒนาค่านิยมให้องค์กรและบุคลากรสามารถ พัฒนาตนเองได้ทันสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามแนวทางธรรมาภิบาล รวมทั้งการสร้างพุทธ นวัตกรรมการบริหารจัดการองค์กรให้ทันสมัย ตลอดจนการปฏิรูปการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน และ 3) การยกระดับองค์ความรู้ตามพันธกิจคณะสงฆ์ ได้แก่ การเสริมสร้างให้ สถาบันและกิจการทางพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงยั่งยืน ส่งเสริมการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเพื่อสร้างศรัทธาจากประชาชนจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อผลิตและพัฒนาศาสน ทายาทให้มีความรู้คู่คุณธรรม ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม และร่วมสร้างสังคม พุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง รวมทั้งพัฒนาการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติให้เป็น ประโยชน์สูงสุด ตลอดจนดำเนินการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก

สรุป

การบริหารกิจการคณะสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองโดยใช้ อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุน ซึ่งพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันหลักที่ทำให้ประเทศ ไทยมีความมั่นคงอยู่มาได้จนถึงปัจจุบัน แต่จากภาวะการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน มีการรับ กระแสวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างประเทศก่อให้เกิดวิกฤตต่อสถาบันทั้ง 3 โดยเฉพาะ สถาบันพระพุทธศาสนาที่ประสบกับความไม่มั่นคงหลายประการ โดยมีปัจจัยสำคัญคือ ภัยภายในและภัยภายนอก และประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ขึ้นอยู่กับ

พระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้ปกครองที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เป็นผู้นำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการวัดตามภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ยังไม่สามารถบริหารจัดการได้ดีเท่าที่ควร โดยการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอนาคตนั้น จะช่วยให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรสงฆ์นั้น ควรจะมีการพัฒนาทักษะพระสังฆาธิการให้มีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการด้วยการพัฒนาความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะตน และการปฏิรูปการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการให้สำเร็จตามแผนงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักทางธรรมาภิบาล รวมทั้งมีการยกระดับองค์ความรู้ตามพันธกิจคณะสงฆ์ สนับสนุนส่งเสริมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาของประชาชน พัฒนาการศึกษาศาสนทายาทให้มีความรู้คู่คุณธรรม และดำเนินการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก โดยความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอดีตเกิดขึ้นจากการได้รับการอุปถัมภ์จากภาครัฐเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะการปฏิรูปการเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) ทุกภาคส่วนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการควบคุมความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ให้มีการกวดขัน ดูแลควบคุมและตรวจสอบจากภาคประชาชน 2) ควรจะมีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ ตามกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะด้านการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- กองแผนงาน กรมการศาสนา. (2542). คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์. (2558). การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา: มหาเถรสมาคม. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์). (2559). “แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทศวรรษหน้า”. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา.

- พระครูวิสุทธาณันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร). (2550). “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร. (2561). กลยุทธ์การบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ในเชิงกระบวนการและผลสัมฤทธิ์. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2564 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/180>
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ). (2546). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปริยัติโสภณ. (2548). การบริหารกิจการคณะสงฆ์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.(ประยูร ธมมจิตโต). (2560). มอบนโยบายแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติ. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2564 จาก <http://buddhism4.com/web/index.php/>
- พระมหาสมทรง สิรินธโร. (2548). บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาสหัส ตสาโร. (2551). “การบริหารองค์กรคณะสงฆ์”. ใน รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุริยา หอมวัน. (2544). “บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์: กรณีศึกษาพระภิกษุ - สามเณร วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภอยุเมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ”. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์การ. มหาวิทยาลัยเกริก.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2). (2535). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 ตอนที่ 16. หน้า 8. 4 มีนาคม 2535.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์. (2505). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 ตอนที่ 79. หน้า 115. 30 ธันวาคม 2505.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). (2546). พระสงฆ์กับการเมือง. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตาผา. (2563). “ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนม”. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สถาบันพระสงฆ์สงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). คู่มือพระสงฆ์สงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). วัดพัฒนา 46. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2564). พันธกิจ (MISSION). เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2564 จาก <https://www.onab.go.th/th/content/page/index/id/2>.

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ
ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE TOURISM POTENTIAL DEVELOPMENT IN WIANG SA ANCIENT
COMMUNITY: WIANG SA DISTRICT,
SURAT THANI PROVINCE

พระมหาศุภชัย สุภชัย (วงศ์พิพันธ์)

Phramaha Supachai Supachayo (Wongpipan)

พระสมุห์ธนภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงศ์)

Phrasamu Thanapat Dhanabhadho (Tipwong)

ดิเรก นุ่นกล้า

Direk Noonklum

ไพรัตน์ ฉิมหาด

Pairat Chimhad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: tanaprakorn5285@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ จากข้อมูลของนักท่องเที่ยวปี 2561 มีจำนวน 444 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาร์ยามานะ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 222 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียง

* Received 13 April 2021; Revised 22 April 2021; Accepted 5 May 2021

สระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพด้านลักษณะทางกายภาพและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงพัฒนาคุณภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีมาตรฐานในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมได้ตลอดทั้งปี ในการให้บริการควรบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและวางแผนการทำงานไว้อย่างชัดเจน ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสื่อต่าง ๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจำหน่ายสินค้าประจำท้องถิ่น จัดถ่ายรูปรูปในบริเวณโบราณสถาน เป็นต้น

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, แหล่งท่องเที่ยวชุมชน, เมืองโบราณเวียงสระ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) Study tourism potential development in Wiang Sa Ancient community: Wiang Sa District, Surat Thani Province and 2) Study the guidelines for Tourism Potential Development in Wiang Sa Ancient Community: Wiang Sa District, Surat Thani Province. The population of this study were tourists for 444 persons who are travelling in Khao Sok national park tourist site, Klongsok Sub district, Panom district, Surat Thani province in B.E. 2561, specifying the sample size by using the Taro Yamane formula. (Taro - Yamame) sample size of 222 persons. Simple random sampling was used, The tools used for data collection were questionnaires, the statistics composed of frequency, percentage, arithmetic mean and Standard Deviation. The results of the research were as following: 1) The tourism potential development in Wiang Sa Ancient community: Wiang Sa District, Surat Thani Province overall is at a high level and 2) The guidelines for Tourism Potential Development in Wiang Sa Ancient Community: Wiang Sa District, Surat Thani Province found that the capacity for physical characteristics and environmental preservation should be developed. As well as developing the quality to be a cultural tourism destination that has a standard to support tourists who come to visit throughout the year. The service should be managed in a systematic manner and clearly planned to work. There should be development and promotion of the conservation of

arts and culture of community tourism sites to be more widely known by promoting through relevant agencies and various media, people in the community can earn more income from providing services to tourists such as selling local products, photo spots in the historic site, etc.

Keywords: The Potential Development, Tourism Community, Wiang Sa Ancient

บทนำ

รัฐบาลได้กำหนดให้ “การท่องเที่ยว” นั้นถือเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2552 เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ใช้รูปแบบในการช่วย กู้วิกฤตให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรากฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศกลับมาฟื้นตัวได้ในเวลาอันรวดเร็วด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ขึ้นเพื่อกู้วิกฤตและมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวในระยะเวลา 4 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2555 - 2559 โดยเน้นที่ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประเภท โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประเพณีวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางกรอบยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตขึ้นอย่างยั่งยืน เน้นตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพรวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวมและมีแนวโน้มในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปในลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้นโดยเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้เห็นถึงความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นพิเศษ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ต้องสร้างจิตสำนึกของคนไทยให้มีความรักและความห่วงใยถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สมควรแก่การรักษาไว้ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการวางกรอบในการใช้ประโยชน์ที่มีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมอย่างมีศักยภาพ การได้รับการสนับสนุนจากสื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวได้ทำความรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ การนำเอาประเพณีแบบดั้งเดิมในพื้นที่กลับขึ้นมาฟื้นฟูใหม่นั้นเพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวและช่วยสืบสานไม่ให้ประเพณีเหล่านี้หายไป รวมถึงการพัฒนาส่งเสริมแหล่ง

ท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการและการตอบสนองต่อกลุ่มที่มีอิทธิพลในการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอีกทางเลือกธุรกิจการท่องเที่ยวในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและยังเป็นการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจหลักการท่องเที่ยวให้เติบโตขึ้นไป (วินิจ วีรยางกูร, 2551)

ตามแผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ได้ดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะ 20 ปีหรือวิสัยทัศน์ปี 2579 คือ “เมืองเกษตรคุณภาพและการท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ไว้ตั้งแต่ปี 2560 โดยใช้กระบวนการ “มองจากมุมมองคนนอก” เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเริ่มต้นด้วยการนำวิสัยทัศน์ของคนสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2560 มาพัฒนาให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้ก้าวสู่การเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวชั้นนำของภาคใต้ภายในประเทศไทยและเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้คนทั่วโลกได้รู้จักนั่นเอง (สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2560)

แนวคิดในการต้องการให้ชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรจะได้รับการอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม จึงต้องการกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนได้มีการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและต้องการส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่กล่าวถึงในช่วงต้นว่ามีแต่ภาพลักษณ์การรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวแต่ทางทะเลทำให้อำเภอต่าง ๆ ไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและสามารถทำให้ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้มากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะบะระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหัวข้อดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่มีเนื้อหาตรงและสอดคล้องกับผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี หรือแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองและการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองไปยังประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 6 กลุ่ม รวมจำนวน 15 รูป/คน โดยเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะบะระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี แสดงตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน
1. เจ้าอาวาส	5 รูป
2. นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเวียง	1 คน
3. รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเวียง	2 คน
4. กำนันตำบลเวียงสระ	1 คน
5. ผู้ใหญ่บ้าน	5 คน
6. ประชาชนชุมชนตำบลเวียงสระ	1 คน
รวม	15 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยผู้วิจัยมีแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีข้อความถามโดยละเอียดตามที่ได้จัดเตรียมไว้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเนื้อหา

2. พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เป็นขั้นตอนรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาต เข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้คำถามที่ถูกร่างขึ้นมาไปสัมภาษณ์เจ้าอาวาส นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเวียง รongนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเวียง กำนันตำบลเวียงสระ ผู้ใหญ่บ้าน และปราชญ์ชุมชนตำบลเวียงสระ

1.3 ผู้วิจัยนำคำตอบและได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว นำไปวิเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียงรายละเอียดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้อง สละสลวยมากยิ่งขึ้นและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ รวบรวมคำตอบและข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุมเข้าใจง่าย และแยกออกเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์ตามลำดับ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากข้อมูลของ

นักท่องเที่ยวที่ผ่านเข้ามาเมื่อปี 2561 จำนวน 222 คน จากจำนวน 444 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบ (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การสร้างแบบสอบถาม

1. ผู้วิจัยศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามที่สมบูรณ์

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ ตามกรอบของการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

3. นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเนื้อหาและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้เพื่อความเที่ยงตรงและถูกต้อง

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและได้ค่าความสอดคล้องของเนื้อหา 1.00

5. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Riliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (Try - Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยมีลักษณะใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Riliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbact'Alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำมาจัดระบบตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปค่าสถิติพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และ รายได้ นำมาเรียบเรียงเนื้อใจความให้มีความสละสลวยรัดกุมเข้าใจได้ง่ายและแยกออกไปเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มากสุด ($\bar{X} = 3.71$) รองลงมา ด้านการบริหารและจัดการ ($\bar{X} = 3.68$) ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X} = 3.61$) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ($\bar{X} = 3.60$) และ ด้านศิลปวัฒนธรรม มีความพึงพอใจน้อยสุด ($\bar{X} = 3.43$) ตามลำดับดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในแต่ละด้านโดยรวม

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านลักษณะทางกายภาพ	3.61	1.04	มาก
2. ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	3.71	1.15	มาก
3. ด้านเศรษฐกิจและสังคม	3.60	1.12	มาก
4. ด้านศิลปวัฒนธรรม	3.43	1.19	ปานกลาง
5. ด้านการบริหารและจัดการ	3.68	1.18	มาก
รวม	3.61	1.14	มาก

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ควรพัฒนาปรับปรุงศักยภาพด้านลักษณะทางกายภาพและปรับปรุงศักยภาพด้านการรักษาคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในการรักษาและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองเวียงสระให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้มาตรฐานให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้นและให้บริการที่เป็นระบบและวางแผนการทำงานได้อย่างชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้ทันทั่วถึง ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักให้มากยิ่งขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานและสื่อต่าง ๆ และควรพัฒนาส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้สู่ชุมชนและสามารถนำรายได้ไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1.1 ด้านลักษณะทางกายภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อมูลสารสนเทศหรือแผนที่ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระและมีข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว มากสุด รองลงมา มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษาถึงความกลมกลืนของธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีเส้นทางการเดินทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมทุกฤดูกาลและมีความปลอดภัยในการเดินทาง สภาพถนนที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระอยู่ในสภาพที่ดีและมีป้ายบอกเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนและอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติและคงสภาพดั้งเดิมที่มีคุณค่าหรือมีเอกลักษณ์เชิงการท่องเที่ยว และ ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว น้อยสุด ตามลำดับ จากการศึกษาของ ทิพาพร ไตรบรรณ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นั้นมีทัศนคติในเชิงบวกต่อปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเดินทาง ด้านความสะดวก ด้านการกำจัดขยะ และด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ส่วนปัจจัยที่รองลงมาที่นักท่องเที่ยวมีทัศนคติว่าควรปรับปรุงเพิ่มเติม ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการบริการการท่องเที่ยว (ทิพาพร ไตรบรรณ, 2557)

1.2 ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ไม่มีกลิ่นฟุ้งกระจายและสร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว มากสุด รองลงมา การจัดการคุณภาพอากาศ อากาศปราศจากฝุ่นและควัน ปราศจากเสียงรบกวน

ห่างไกลจากย่านอุตสาหกรรม ชุมชนเมืองหรือกิจกรรมที่เสี่ยงดัง การจัดการขยะมูลฝอย มีอุปกรณ์รองรับขยะเพียงพอ เหมาะสมมีป้ายเตือนทิ้งขยะให้ถูกที่ และการออกแบบภาชนะรองรับขยะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม น้อยสุด ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษาของจุฑามาศ ไชยศรี พบว่า ได้มีการจัดลำดับศักดิ์ของแหล่งท่องเที่ยวตามค่าศักยภาพ กลุ่มที่มีค่าศักยภาพสูง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถาน เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเข้าถึงถนนที่ใช้สัญจรเป็นถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยาง ระยะทางไม่ห่างจากชุมชนมากนักและใช้เวลาในการเดินทางไม่นานประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้อยู่ในเขตชุมชนจึงได้รับการบริการทางด้านสาธารณูปโภคจากชุมชนได้หลายประการ แหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าศักยภาพปานกลาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เนื่องจากในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการจะมีไม่ครบถ้วนทำให้มีศักยภาพต่ำกว่าแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มแรก แต่จะมีความพร้อมในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่มีสภาพเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ค่อยได้รับการดัดแปลงให้เปลี่ยนไปจากเดิมมากนัก ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าศักยภาพต่ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติทั้งหมดเมื่อพิจารณาตัวแปรต่าง ๆ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสะดวกในการเข้าถึงต่ำ แต่ในเรื่องของสภาพแวดล้อมและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวสูงเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ไกล ไม่ถูกรบกวนจากนักท่องเที่ยว (จุฑามาศ ไชยศรี, 2536)

1.3 ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยวรวมถึงความพึงพอใจในการบริการของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา การมีส่วนร่วมในการบริจาคเงินให้กับแหล่งท่องเที่ยวและการบอกต่อให้บุคคลอื่นทราบถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน การได้ร่วมทำกิจกรรม เช่น การเดินศึกษาทางธรรมชาติ ภูมิวิถีชีวิตชุมชนและชมศิลปวัฒนธรรม ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรมมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยว มีกลุ่มนักรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความพึงพอใจในความสะอาด ความปลอดภัย และความพึงพอใจในมิตรไมตรีจากชุมชนท้องถิ่น น้อยสุด ตามลำดับซึ่งจากการศึกษาของรชดา เครือทิวา พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานของภาครัฐเอกชนผู้ประกอบการและประชาชนเจ้าของพื้นที่ควรร่วมกันกระตุ้นให้เกิดการทำงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอโดยใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสม มีการกำหนดความต้องการการวางแผนการปฏิบัติตามแผนและการนำผลการประเมินมาทบทวนการดำเนินงานเพื่อการประเมินจะช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีความยั่งยืนมากขึ้น (รชดา เครือทิวา, 2555)

1.4 ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ มากสุด รองลงมา เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนจากประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี ที่สามารถสืบค้นได้ มีความผูกพันต่อชุมชนและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น และมีการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านให้คงอยู่สืบไป น้อยสุด ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษาของสมประสงค์ อ่อนแสง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีสภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและกิจกรรมเด่นที่มีลักษณะเฉพาะที่เน้นการปฏิบัติทางด้านจิตใจ การศึกษาประวัติความเป็นมา ศิลปกรรมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การพักผ่อนหย่อนใจและการชมทัศนียภาพที่สวยงาม ร่มรื่น รวมทั้งการรักษาสืบทอดประเพณีท้องถิ่น การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพเส้นทาง ลักษณะการเดินทาง ระยะทางจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พักการบริการ สาธารณูปโภคความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร เครื่องดื่มรวมถึงระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การประชาสัมพันธ์และความพร้อมของบุคลากรที่มีขีดความสามารถในการรองรับเพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนของนักท่องเที่ยว เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวยังมีปริมาณน้อยจึงไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด ชาวบ้านในชุมชนก็ยังมีความรู้สึกว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมนั้นไม่ได้สร้างความรำคาญแต่อย่างใด เป็นสิ่งจูงใจในการท่องเที่ยว (สมประสงค์ อ่อนแสง, 2551)

1.5 ด้านการบริหารและการจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว หากเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บไข้ได้แบบป่วยฉุกเฉิน สามารถประสานหน่วยงานเข้าช่วยเหลือได้ทันเวลา มากสุด รองลงมา มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเพียงพอและสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง การบริการด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ เพื่อกระจายข้อมูลที่ถูกต้องสะดวกแก่การสืบค้นของนักท่องเที่ยว มีการจัดนิทรรศการให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนเมืองโบราณเวียงสระรวมถึงการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกเกี่ยวกับชุมชน และมีการจัดเตรียมสถานที่และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก มีป้ายอธิบายข้อมูลเนื้อหาครบถ้วนของแหล่งท่องเที่ยว น้อยสุด ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษาของเพ็ญกานต์ นามวงศ์ พบว่า การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงหมู่บ้าน และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างรายได้

ให้แก่ชุมชนและเพื่อเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวให้เป็นที่ยุ้จกรวมถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จัก รักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป (เพ็ญกานต์ นามวงศ์, 2552)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพด้านลักษณะทางกายภาพและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงพัฒนาคุณภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีมาตรฐานในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมได้ตลอดทั้งปี ในการให้บริการควรบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและวางแผนการทำงานไว้อย่างชัดเจน ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่ยุ้จกรในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสื่อต่าง ๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจำหน่ายสินค้าประจำท้องถิ่นจตุถายรูปในบริเวณโบราณสถาน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องจากการศึกษาของ ทิพาพร ไตรบรรณ พบว่า หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนโดยให้คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านและควรจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น (ทิพาพร ไตรบรรณ, 2557) และจากการศึกษาของรชดา เครือทิวา พบว่า ชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชนในชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนานำการท่องเที่ยวชุมชนและเลือกแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จัดหาเจ้าภาพหลักที่มั่นใจและมั่นคงต่อการพัฒนา ไม่แสวงหาผลประโยชน์และเป็นศูนย์กลางการพัฒนาได้ซึ่งอาจเป็นการจัดตั้งองค์กรชมรม โดยภาคเอกชนหรือผู้เกี่ยวข้องมีแผนการดำเนินงานและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนโดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนไปพร้อมกัน (รชดา เครือทิวา, 2555)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเมืองโบราณเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านการบริหารและการจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนั้น ชุมชนจะต้องค้นหาเอกลักษณ์ของตนเองให้พบและนำเสนอจุดเด่นของตนโดยไม่ซ้ำกับที่อื่นและการบริหารจัดการการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ควรนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักเศรษฐกิจพอเพียงมา

ประยุกต์ใช้เข้าด้วยกันและเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเพื่อให้เกิดการส่งต่อแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งจัดให้มีมัคคุเทศก์หรือนักเล่าเรื่องชุมชนหรือผู้ต้อนรับที่คอยทำหน้าที่ตลอด 24 ชั่วโมง ที่สำคัญบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จะต้องทำงานร่วมกันและมีกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีความหลากหลายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเอาไว้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560 - 2564). (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนยุทธศาสตร์กฎีกฤตและมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวในระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ. 2555 - 2559). (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จุฬามาศ ไชยสร. (2536). การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2564 จาก <http://www.thaithesis.org/detail.php?id=49665>
- ทิพาพร ไตรบรรณ. (2557). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาหมู่บ้านอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เพ็ญกานต์ นามวงศ์. (2552). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไหล่หินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- รชดา เครือทิวา. (2555). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในจังหวัดอ่างทอง. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตอ่างทอง.
- วินิจ วีรยางกูร. (2551). การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมประสงค์ อ่อนแสง. (2551). แนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดจังหวัดมุกดาหารเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2560). แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). (เอกสารอัดสำเนา). สุราษฎร์ธานี: สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2558). แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2558 - 2560. (เอกสารอัดสำเนา). สุราษฎร์ธานี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและการรักษาอนามัยผู้ต้องขังและผู้ต้องขังป่วยในเรือนจำและทัณฑสถาน*

PROBLEMS AND OBSTACLES TO THE PROTECTION AND HYGIENE OF INMATES AND SICK INMATES IN PRISONS AND CORRECTIONAL INSTITUTIONS

ธัญชนก ไม้แก้ว

Tunchanok Maikaew

ธานี วรภัทร์

Thani Woraphat

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: eveffe.tunchanok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาอนามัยและสุขภาพเรือนจำของไทยและต่างประเทศ รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายในเรื่องดังกล่าว เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพอาศัยข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ อาทิ กองบริการทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถาน ศึกษาข้อมูลเอกสารรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและการรักษาอนามัยผู้ต้องขัง จากหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสืบค้นจากเว็บไซต์ต่าง ๆ และวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดทฤษฎีการรักษาอนามัยและสุขภาพเรือนจำ ได้แก่ การพยาบาลของในตึงเกล ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ และทฤษฎีการดูแลของวัดสันที่ให้ความสำคัญแก่การรักษาผู้ต้องขัง 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น 3) เปรียบเทียบปัญหาการรักษาอนามัยและสุขภาพเรือนจำ โดยกฎหมายของประเทศไทยมีข้อบกพร่องเรื่องสิทธิด้านที่พักอาศัย การรักษาพยาบาล การป้องกันโรคติดต่อ การบริการด้านอาหาร และการใช้เครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ เมื่อเปรียบเทียบกฎหมาย

* Received 15 April 2021; Revised 23 April 2021; Accepted 6 May 2021

ของอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ได้มีการบัญญัติกฎหมายเรื่องดังกล่าวไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) แนวทางแก้ไขลดปริมาณผู้ต้องขังและแก้ไขกฎหมายเรื่องขนาดพื้นที่เรือนนอน จัด
ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาแพทย์และพัฒนาระบบรักษาทางไกล การตรวจสอบสุขภาพและฉีดวัคซีน
ป้องกันโรคแก่ผู้ต้องขัง การบริการด้านอาหารที่เหมาะสมกับสุขภาพของผู้ต้องขังป่วย และให้ใช้
เครื่องพันธนาการประเภทยุคสมัยหรือกุญแจแทนการใช้ตรวน

คำสำคัญ: ปัญหาและอุปสรรค, ผู้ต้องขัง, การรักษาอนามัย

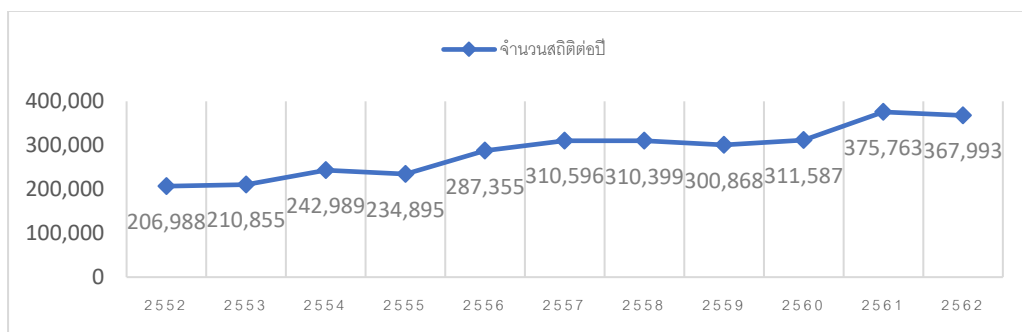
Abstract

The objectives of this research article were to study concepts, theories and laws. Which are related to the treatment of prisons and sanitation of Thai and foreign countries. Including comparative analysis of the law in such matters. To find appropriate solutions and protect the rights of prisoners. This is a qualitative study based on secondary data from various government agencies such as the Medical Service Division, Department of Corrections, Prisons and Correctional Institutions. This academic essays are the dissertation, and dissertation studies concepts, theories and laws related to the prevention and treatment of prisoners. In here, I studied and searched from various websites and from related books or texts to comparing Thai and foreign laws in such matters. According to the study, I found that 1. Theory concept of prison hygiene and sanitation, namely Nightingale Nursing. Maslow's theory of needs And Watson's theory of care that places emphasis on the treatment of inmates. 2. The relevant laws are the Royal Ordinance Act 2017 and foreign laws including America, UK and Japan. 3. Compare prison sanitation and sanitation issues. With in the Thai law, there are deficiencies in housing rights. Medical treatment, Disease prevention, Food service, and the use of restraints in cases of treatment outside the prison. When I comparing the laws of America, Britain and Japan, these laws are effectively enacted. 4. Solutions to reduce the number of prisoners and amend the law on the size of the house area. Organize scholarships for medical students and develop distance treatment systems, Health examination and vaccination for inmates, and food service to appropriate for the health of sick inmates. Or to use something else to instead of handcuffs or fetters.

Keywords: Problems and Obstacles, Inmates, Hygiene

บทนำ

ในปัจจุบันเรือนจำประเทศไทยมีปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ (ธานี วรภัทร์, 2563) ดังนี้

ภาพที่ 1 จำนวนสถิติต่อปีผู้ต้องขังในประเทศ

โดยจากสถิติจะเห็นได้ว่าแต่ละปีมีจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น ขณะที่เรือนจำสามารถจุผู้ต้องขังได้เพียง 254,302 คน (สำนักข่าวอิศรา, 2563) เท่านั้น และในปัจจุบันมีผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำ 351,642 คน (กรมราชทัณฑ์, 2563) ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังที่มีความเป็นอยู่อย่างแออัด ทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย สังเกตได้จากตารางที่ 1 สถิติผู้ต้องขังป่วยทั่วประเทศที่ส่งออกรักษาโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ และตารางที่ 2 แบบสถิติโรคผู้ต้องขังป่วยรวม ซึ่งมีจำนวนผู้ต้องขังที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในแต่ละปี ดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติผู้ต้องขังป่วยทั่วประเทศที่ส่งออกรักษาโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำและทัณฑสถาน

ปี	ครั้ง	ราย	หมายเหตุ
2559	6,430	-	สถิติผู้ต้องขังป่วย
2560	37,985	-	ส่งออกรักษาโรงพยาบาล
2561	69,259	-	บาลภายนอก จัดเก็บ
2562	82,817	-	ข้อมูลเป็นรายครั้ง

ที่มา: (กรมราชทัณฑ์, 2563)

ตารางที่ 2 แบบสถิติโรคผู้ต้องขังป่วยรวม

ปี	จำนวนครั้งที่ผู้ต้องขังป่วยมารับการรักษาที่สถานพยาบาลเรือนจำ	หมายเหตุ
2559	1,721,729	
2560	1,787,358	
2561	2,581,321	

ปี	จำนวนครั้งที่ผู้ต้องขังป่วยมารับการรักษาที่สถานพยาบาลเรือนจำ	หมายเหตุ
2562	2,810,000	

ที่มา: (กรมราชทัณฑ์, 2563)

จากตารางจะเห็นได้ว่าผู้ต้องขังที่เข้ารับการรักษาเพิ่มขึ้นในแต่ละปี ทำให้เห็นถึงความต้องการในการรักษา แต่ด้วยความแออัด ทำให้ส่งผลกระทบต่อ งบประมาณ การบริหารงานราชทัณฑ์ สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง และนำไปสู่ปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น ที่พักอาศัย อาหาร สุขภาพอนามัย และการบริการทางการแพทย์ โดย กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 กำหนดห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ มาตรา 55 รัฐจะต้องจัดให้ประชาชนได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ และมาตรา 56 จัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ กำหนดห้ามมิให้เลือกปฏิบัติ และผู้ต้องขังต้องได้รับการรักษาพยาบาลเช่นเดียวกับที่รัฐจัดให้ประชาชนอื่น (กฎหมายรัฐธรรมนูญ, 2560) ดังนั้น เมื่อผู้ต้องขังเข้ามาอยู่ในเรือนจำทำให้ไม่สามารถเลือกรับการบริการด้านต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นที่พักอาศัย อาหาร หรือการรักษา จึงเป็นหน้าที่ของทางเรือนจำที่ต้องดูแลให้เป็นไปตามสิทธิของผู้ต้องขัง

บทความฉบับนี้ได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการรักษาอนามัยผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญแต่กลับไม่ได้รับการแก้ไขหรือให้ความสำคัญเท่าที่ควร จึงได้ทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและนำมาตราการต่าง ๆ ของต่างประเทศมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมและมีมนุษยธรรม และสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติดูแลรักษาอนามัยผู้ต้องขังขณะอยู่ในเรือนจำ เพื่อให้ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง เมื่อพ้นโทษและออกมาสู่สังคมภายนอกจะได้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ประกอบอาชีพสุจริตได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรักษาอนามัยและสุขภาพเรือนจำ
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาอนามัยและสุขภาพเรือนจำของไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ เปรียบเทียบถึงปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาอนามัยและสุขภาพเรือนจำ
4. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามุ่งเน้นเกี่ยวกับการรักษาอนามัยและสุขภาพเรือนจำ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ การรวบรวมเอกสารจากรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถิติต่าง ๆ อาทิ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ

และทันตสถาน ตำราวิชาการด้านกฎหมาย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ กฎหมายบังคับโทษของ ไทยและต่างประเทศ กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบ หนังสือสั่งการ และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการป้องกันและ การรักษานามัยของผู้ต้องขัง เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ในเรื่องเดียวกันและนำมาตรการที่เหมาะสมมาปรับใช้

ผลการวิจัย

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยผู้ต้องขัง ได้แก่ ทฤษฎีของไนติงเกลให้ ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลต่อสุขภาพกายและจิตใจของผู้ป่วย ทฤษฎีความต้องการ ของมาสโลว์ด้านสุขภาพอนามัยที่ผู้ต้องขังควรได้รับการรักษาเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปและ ทฤษฎีการดูแลของวัตสันโดยการตอบสนองของผู้ป่วยแต่ละคนมีความแตกต่างกันและพยาบาล ต้องให้การดูแลที่เคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2. กฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ ของไทยและต่างประเทศ

2.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ไม่ปรากฏว่ามีการ กำหนดเรื่องขนาดพื้นที่ของเรือนนอน แต่กลับไปปรากฏในข้อกำหนดของสำนักทัณฑวิทยา กฎหมายของต่างประเทศมีการกำหนดในเรื่องของขนาดพื้นที่ของเรือนนอนผู้ต้องขัง กล่าวคือ กฎหมายในอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ได้กำหนดขนาดพื้นที่เรือนนอนที่จะต้องมีความ 5 ตารางเมตร กรณีที่เป็นห้องขังเดี่ยว และขนาด 13 - 16 ตารางเมตร กรณีที่เป็นห้องขังรวม จุผู้ต้องขัง 6 - 10 คน และต้องมีแสงสว่างอุณหภูมิและการระบายอากาศที่เหมาะสม

2.2 การบริการทางการแพทย์ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ได้มีการ กำหนดให้ทุกเรือนจำมีแพทย์ พยาบาล หรือผู้ผ่านการฝึกอบรมอย่างน้อย 1 คน กฎหมายของ ต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น มีการกำหนดให้โรงพยาบาลต้องมีมาตรฐาน เช่นเดียวกับสังคมภายนอก มีแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับ การรักษาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

2.3 การป้องกันโรคติดต่อ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดให้มีการ ตรวจร่างกายผู้ต้องขังแรกรับ ผู้ต้องขังที่เป็นโรคจิตหรือโรคติดต่อจะได้รับการตรวจโดยเร็ว และในการส่งเสริมการป้องกันและการรักษาพยาบาลอย่างน้อย 1 ครั้งตามความจำเป็นและ เหมาะสม กฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น กำหนดให้มีการตรวจ สุขภาพประจำปี รวมถึงการตรวจพิเศษเฉพาะด้านและฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้แก่ผู้ต้องขัง

2.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย ระเบียบราชทัณฑ์กำหนดว่า ผู้ต้องขังจะรับประทานอาหารส่วนตัวได้เมื่อเจ็บป่วย และต้องได้รับประทานอาหารตามคำแนะนำของแพทย์ รวมถึงต้องจัดอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย 2 มื้อ เช้าและเย็น และให้เรือนจำจัดอาหารเป็นอย่างเดียวกันสำหรับผู้ต้องขังทุกคน ทั้งนี้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 นั้น ไม่มีการกำหนดให้มีการบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังที่ป่วย กฎหมายของต่างประเทศมีการกำหนดอาหารที่คำนึงถึงสุขภาพของผู้ต้องขัง จัดอาหารพิเศษเพื่อการรักษาโรค และมีการกำหนดปริมาณอาหารต่อวันที่ผู้ต้องขังควรได้รับ

2.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดให้ให้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เกินกว่า 60 ปี ผู้ต้องขังหญิงหรือผู้ต้องขังป่วย กฎหมายของต่างประเทศหากมีการออกเรือนจำมีการกำหนดประเภทของการใช้เครื่องพันธนาการไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดให้ใช้กุญแจมือ กุญแจเท้า หรือทั้งกุญแจมือและกุญแจเท้าเท่านั้น

3.เปรียบเทียบถึงปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ

3.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย กฎหมายของไทยไม่บัญญัติเรื่องของขนาดพื้นที่ของเรือนนอนเหมือนกับกฎหมายของต่างประเทศ และลักษณะของเรือนนอนเป็นการนอนรวมกัน และปัญหาของความแออัดจะส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายโรคติดต่อได้ง่าย

3.2 การบริการทางการแพทย์ ทางปฏิบัติกฎหมายของไทยไม่สามารถทำได้จริงอันแตกต่างจากกฎหมายของต่างประเทศ เพราะประสบปัญหาของการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำทำให้ไม่สามารถทำการรักษาผู้ต้องขังได้ตามที่กฎหมายกำหนด

3.3 การป้องกันโรคติดต่อ กฎหมายของไทยกำหนดไว้เฉพาะตามความจำเป็นและเหมาะสมซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงการตรวจสุขภาพประจำปี การตรวจรักษาเฉพาะด้าน ทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการรักษาอย่างสม่ำเสมอ หากผู้ต้องขังเข้ามาอยู่ในเรือนจำแล้วภายหลังเกิดโรคจะทำให้เกิดการแพร่กระจาย และเกิดโรคติดต่อภายในเรือนจำ

3.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย กฎหมายของไทยไม่มีการกำหนดให้มีการบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังที่ป่วย ทำให้ผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยเป็นโรคไม่ได้รับประทานอาหารที่เหมาะสม อันจะส่งผลต่อสุขภาพและความแข็งแรงแห่งร่างกายของผู้ต้องขัง

3.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ การไม่กำหนดประเภทการใช้เครื่องพันธนาการทำให้มีการใช้ตรวนต่อผู้ต้องขังซึ่งเป็นการกระทำทารุณโหดร้ายและไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ

4.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย ให้มีการลดปริมาณผู้ต้องขัง เช่น การให้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ หรือลดปริมาณผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม และกำหนดขนาดพื้นที่ของเรือนนอนให้

เหมาะสมกับปริมาณผู้ต้องขังและหากมีผู้ต้องขังจำนวนมากให้มีการทำข้อตกลงร่วมกัน และให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมอาญาใช้ทางเลือกอื่นแทนการคุมขังในเรือนจำ

4.2 การบริการทางการแพทย์ จัดทุนการศึกษาทางการแพทย์แก่นักศึกษา แก้ไขปัญหาการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำและจัดให้มีระบบการรักษาทางไกลในทุกเรือนจำเพื่อการรักษาอย่างทั่วถึง

4.3 การป้องกันโรคติดต่อ กำหนดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีให้แก่ผู้ต้องขัง อีกทั้งการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เพื่อป้องกันการเกิดโรคติดต่อและเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมโรคภายในเรือนจำ

4.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย กำหนดให้มีการจัดอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย 3 มื้อ โดยอาหารจะต้องมีคุณภาพและสารอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังป่วย

4.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ กำหนดประเภทของการใช้เครื่องพันธนาการให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เกินกว่า 60 ปี ผู้ต้องขังหญิงหรือผู้ต้องขังป่วย เช่น ให้ใช้เฉพาะกุญแจมือหรือกุญแจเท้าเท่านั้น

อภิปรายผล

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยผู้ต้องขัง ทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกลได้ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม การดูแลรักษาพยาบาลที่ต้องมีความสะอาด มีการระบายอากาศและอุณหภูมิที่เหมาะสม รวมถึงอาหารและน้ำดื่ม ที่อยู่อาศัยและให้ธรรมชาติมีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยหายเร็วขึ้นเพราะเป็นสิ่งจำเป็นอันมีผลต่อสุขภาพจึงมีความสำคัญต่อชีวิตเป็นอย่างมากในการป้องกันการเกิดโรคติดต่อ (ศาสตราจารย์นายแพทย์และศาสตราจารย์, 2013) ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ผู้ต้องขังจะต้องได้รับการรักษาเหมือนเช่นประชาชนทั่วไป รวมถึงความต้องการทางด้านจิตใจ เพราะการถูกจำกัดเสรีภาพและสิทธิบางประการทำให้หดหู่และเป็นโรคคิดถึงบ้าน (กัญญา อึ้งเจริญวงศ์, 2559) และทฤษฎีการดูแลของวัตสัน เน้นการดูแลเพื่อการฟื้นฟูของผู้ป่วย ที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ปฏิบัติด้วยความรักและความเมตตาเน้นการให้คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พยาบาลต้องหมั่นสำรวจความคิดความเชื่อของตนเพื่อให้เกิดความเข้าใจความเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ไม่ทอดทิ้งและเข้าใจความรู้สึกของผู้ป่วยแต่ละคน เพราะมีมุมมองการใช้ชีวิตและมีปฏิกิริยาการตอบสนองต่อความเจ็บป่วยที่แตกต่างกัน (จุฬารัตนาภรณ์, 2563)

2. กฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำของไทยและต่างประเทศ

2.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย ประเทศไทย กรมราชทัณฑ์กำหนดแนวทางการปฏิบัติกำหนดขนาดพื้นที่ของเรือนนอน ซึ่งผู้ต้องขัง 1 คน จะต้องมีความกว้าง 1 เมตร

ยาว 2 เมตร เรือนจำที่มีผู้ต้องขังจำนวนมากให้มีพื้นที่นอน 1.5 ตารางเมตร เฉลี่ยเพียง 0.85 ตารางเมตรต่อคน (กรมราชทัณฑ์, 2547) โดยพระราชบัญญัติของไทยไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดขนาดพื้นที่ที่เรือนนอน กฎหมายของสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขนาดห้องขัง จะต้องมีย่านนอนอย่างน้อย 5 ตารางเมตร และถ้ามีพื้นที่นอนน้อยกว่า 7 ตารางเมตร ผู้ต้องขังไม่ควรอยู่ในห้องนานเกิน 10 ชั่วโมง (ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548) อังกฤษ กำหนดมาตรฐานห้องขัง โดยจะต้องมีขนาด 5.5 ตารางเมตร และมีการตรวจสอบเรื่องขนาด แสงสว่าง ที่เพียงพอ อุณหภูมิ และการระบายอากาศที่เหมาะสม (Livingstone, O. M. et al., 2003). และญี่ปุ่น ห้องขังเดี่ยวจะมีขนาด 5 ตารางเมตร ห้องขังรวม จะมีขนาด 13 - 16 ตารางเมตร ผู้ต้องขัง 6 - 10 คน ห้องขังจะมีหน้าต่างขนาดใหญ่เพื่อให้มีแสงสว่างที่เพียงพอ ห้องขังต้องมีความสะอาด และเป็นระเบียบตลอดเวลา (ธน ไม้แก้ว, 2554)

2.2 การบริการทางการแพทย์ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทย มาตรา 54 กำหนดให้ทุกเรือนจำ มีแพทย์ พยาบาล หรือผู้ผ่านการฝึกอบรมอย่างน้อย 1 คน (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์, 2560) เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศได้ ดังนี้ สหรัฐอเมริกา กำหนดให้ผู้ต้องขังจะได้รับการรักษาพยาบาลทั้งกรณีจำเป็นและฉุกเฉิน โดยมีคุณภาพเสมอกับสถานพยาบาลชุมชนทั่วไป เรือนจำที่มีผู้ต้องขังน้อยกว่า 100 คน ให้มีสถานพยาบาล ส่วนเรือนจำที่มีผู้ต้องขัง 500 คน หรือมากกว่าให้มีการตั้งโรงพยาบาลมีเตียงรักษาและพยาบาลในการดูแลตลอด มีการรักษาผ่านระบบทางไกล เพื่อลดปัญหาการออกรักษานอกเรือนจำและประหยัดค่าใช้จ่าย (ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548) อังกฤษ กำหนดให้ทุกเรือนจำต้องมีเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์ ทำหน้าที่ในการดูแลสุขภาพ สภาร่างกาย และจิตใจของผู้ต้องขัง ทำหน้าที่ในการบำบัดและรักษาผู้ต้องขังเจ็บป่วย (Legislation.gov.uk., 2011) และญี่ปุ่น เรือนจำแต่ละแห่ง จะมีแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ประจำอยู่ โดยจะมีแพทย์ประจำเรือนจำ จะทำหน้าที่บำบัดรักษาผู้ต้องขังป่วยและปฏิบัติการควบคุมโรคระบาดภายในเรือนจำ และญี่ปุ่นมีการแก้ไขการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยการจัดการทุนการศึกษาให้แก่นักศึกษาแพทย์ (ปาณิตา กัณสุทธิ์, 2557)

2.3 การป้องกันโรคติดต่อ กฎหมายต่างประเทศ ให้ความสำคัญในการป้องกันโรคติดต่อภายในเรือนจำ ดังนี้ สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับโรคติดต่อโดยเฉพาะโรคเอดส์ และวัณโรค ผู้ต้องขังที่เป็นโรคเอดส์จะได้รับการตรวจกรณีที่มีอาการและให้คำแนะนำ ผู้ต้องขังที่เป็นวัณโรคจะแยกผู้ต้องขังออกและจะได้รับการตรวจภายใน 2 วันนับแต่วันที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำรวมถึงจะได้รับการตรวจซ้ำทุก 1 ปี อีกทั้งมีการตรวจพิเศษสำหรับโรคของผู้ใหญ่ (ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548) อังกฤษ มีนโยบายการควบคุมโรคเอดส์กำหนดใน Circular Instruction 30/1991 และ Health Care Standard 7 บริการในด้านทันตกรรม บริการด้านจิตเวชกรรม รวมถึงการให้บริการเช่นเดียวกับสังคมภายนอก เช่นการตรวจทรวงอก ตรวจภายใน และวางแผนครอบครัว (กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑ์ปฏิบัติ, 2552) และญี่ปุ่น จะมี

ความถี่ในการตรวจสุขภาพเช่นเดียวกับสังคมภายนอก และการตรวจอย่างอื่นเป็นพิเศษ เช่น มะเร็งเต้านม มะเร็งปากมดลูก และมีการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคให้แก่ผู้ต้องขัง (ปาณิตา กัณสูทธิ์, 2557) โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทย มาตรา 55 กำหนดให้ผู้ต้องขังที่เป็นโรคจิตหรือโรคติดต่อจะได้รับการตรวจโดยเร็ว (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์, 2560) ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ข้อ 13 กำหนดให้ตรวจร่างกายผู้ต้องขังแรกรับ และส่งเสริมการป้องกันโรคแก่ผู้ต้องขังตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (ระเบียบกรมราชทัณฑ์, 2561)

2.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทย ไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดให้จัดเลี้ยงอาหารอ่อนนุ่ม เคี้ยวง่าย รสไม่จัด สำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ผู้ต้องขัง ข้อ 20 ผู้ต้องขังจะต้องได้รับประทานอาหารที่ทางเรือนจำจัดให้ โดยจะรับประทานส่วนตัวได้เมื่อเจ็บป่วย ข้อ 21 เรือนจำจะต้องจัดอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย 2 มื้อ เช้าและเย็น และให้เรือนจำจัดอาหารเป็นอย่างเดียวกันสำหรับผู้ต้องขังทุกคน โดยแตกต่างจากกฎหมายของต่างประเทศ เรือนจำสหรัฐอเมริกา มีการจัดอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย 3 มื้อ มีการกำหนดรายการอาหารสุขภาพ เช่น อาหารที่เป็นประโยชน์ต่อหัวใจ โดยจะเน้นข้าว ผลไม้ ลดอาหารที่ปรุงไม่สุก และจะมีการปรุงอาหารด้วยวิธีอบ ต้ม และตุ๋น รวมถึงมีการจัดอาหารพิเศษเพื่อการรักษาโรค อังกฤษ จะมีการเตรียมและให้บริการอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ ถูกหลักโภชนาการ มีความหลากหลายในปริมาณที่เพียงพอ มีการตรวจสอบอาหารโดยแพทย์เฉพาะ และแพทย์ที่ทำหน้าที่ในเรือนจำ หรือบุคคลที่ผู้บัญชาการเห็นว่าชำนาญ ตรวจสอบอาหารหลังจากปรุงอาหาร (ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548) และญี่ปุ่นมีการจัดบริการอาหารและน้ำตามสิทธิของผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงสุขภาพ อายุ ชนิดของงานที่ทำ ผู้ต้องขังป่วย ผู้ต้องขังมีครรภ์ และผู้ต้องขังที่ทำงานหนัก จะต้องมีแคลอรี 2,680 กิโลแคลอรีต่อวัน และมีปริมาณของโภชนาการ จำนวน 60 กรัม ต่อวัน ประกอบด้วย โปรตีน ไขมัน แคลเซียม และวิตามิน (ธนู ไม้แก้ว, 2554)

2.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 21 วรรค 3 มีการกำหนดให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เกินกว่า 60 ปี ผู้ต้องขังหญิง และผู้ต้องขังป่วย (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์, 2560) โดยมีได้กำหนดประเภทของการใช้เครื่องพันธนาการที่เหมาะสม เครื่องพันธนาตามกฎหมายหลวง ได้แก่ ตรวน กุญแจมือ กุญแจเท้า และโซ่ล่ามเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศแล้วมีความแตกต่างกัน ดังนี้ สหรัฐอเมริกา กำหนดการใส่เครื่องพันธนาการ กรณีที่มีการออกไปรักษาที่โรงพยาบาลนอกเรือนจำ จะจำเครื่องพันธนาการ เช่น กุญแจมือ กุญแจเท้า หรือทั้งกุญแจมือและกุญแจเท้า (บรรเจิด จันทรุ่งศรี, 2558) อังกฤษ เปลี่ยนการใช้เครื่องพันธนาการประเภทตรวนมาใช้เครื่องพันธนาการชนิดผ้า หรือ สายรัดตัว เพื่อมิให้ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพของประชาชน เพื่อมิให้เกิดบาดแผลกับผู้ต้องขัง และไม่ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายของผู้ต้องขัง การส่งผู้ป่วยออกไปรักษาที่โรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ จะมีการจำเครื่อง

พันธุการประเภทยุณเจมือ หรือสายรัดตัวกับผูต้องซังป่วย เช่นเดียวกับผูต้องซังทั่วไป (คณะนิติศาสตร์ บริติชนงนงค์, 2554) และผูปน กรณีที่เกรงว่าผูต้องซังจะหลบหนี ใชความรุนแรงหรือฆ่าตัวตาย หรือกรณีผูต้องซังออกนอกเรือนจำจะใช้เครื่องพันธุการ โดยเครื่องพันธุการที่ใช คือ เสื้อรัดลำตัว เสื้อเกราะ ผ้าปิดปาก หรือที่ครอบปาก ยุณเจมือ สายรัดหนังกรณีผูต้องซังเจ็บป่วยมีความจำเป็นต้องออกไปรักษายังโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำจะมีการจำเครื่องพันธุการประเภทยุณเจมือ หรือยุณเจมือ เท่านั้น (ธานี วรภัทร์, 2553)

3.เปรียบเทียบถึงปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยและสุขภาพภายนอกเรือนจำ

3.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย การที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทยไม่กำหนดขนาดพื้นที่ของเรือนนอนอันเนื่องมาจากปัญหาผูต้องซังที่ล้นเรือนจำ และส่งผลให้ผูต้องซังเกิดโรคติดต่อได้ง่าย อีกทั้งส่งผลต่อสุขภาพกายและจิตใจ หากผูต้องซังพันโทขอออกมาจะทำให้กระทบต่อบุคคลในสังคมภายนอก และทำให้การดำเนินการบริหารภายในเรือนจำเป็นไปได้ยาก (ธานี วรภัทร์, 2561)

3.2 การบริการทางการแพทย์ กฎหมายของไทยกำหนดไว้ใกล้เคียงกับกฎหมายของต่างประเทศ แต่ประสบปัญหาการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำ อันทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันการรักษาพยาบาลผูต้องซังไม่ได้รับการตรวจจากแพทย์โดยตรง อันถือเป็นการเลือกปฏิบัติต่อผูต้องซัง (ปาณิตา กัณสุทธิ, 2557)

3.3 การป้องกันโรคติดต่อ การป้องกันและรักษาโรค กฎหมายของไทยกำหนดไว้เฉพาะกรณีตามความจำเป็นและเหมาะสมโดยไม่มีการกล่าวถึงการตรวจสุขภาพประจำปีหรือการฉีดวัคซีนป้องกันโรคแก่ผูต้องซังเหมือนกฎหมายของต่างประเทศ เป็นเหตุให้ผูต้องซังไม่ทราบหรือมีปัญหาด้านสุขภาพ หากมาทราบภายหลังเป็นโรคแล้วจะทำให้การรักษาเป็นไปได้อย่างซึ่งจะเป็นอันตรายต่อชีวิตผูต้องซังและเป็นอันตรายต่อผูต้องซังอื่น (ชญ ไม้แก้ว, 2554)

3.4 การบริการอาหารสำหรับผูต้องซังเจ็บป่วย กฎหมายไม่กำหนดให้มีการจัดเลี้ยงอาหารสำหรับผูต้องซังป่วย ซึ่งผูต้องซังป่วยนั้นจะมีข้อจำกัดในการได้รับประทานอาหารหรือต้องได้รับประทานอาหารที่เหมาะสมกับโรค ซึ่งอาหารนั้นถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำใหร่างกายสามารถสร้างภูมิคุ้มกันและก่อให้เกิดความเจ็บป่วยได้น้อยลง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรนำหลักกฎหมายของต่างประเทศมาใช้เพราะมีการกำหนดปริมาณอาหารที่เพียงพอและเหมาะสมกับโรค (ชญ ไม้แก้ว, 2554)

3.5 การจำเครื่องพันธุการกรณีออกรักษาภายนอกเรือนจำ กฎหมายของต่างประเทศกำหนดการใช้เครื่องพันธุการอย่างชัดเจน โดยให้ใช้เฉพาะยุณเจมือ ยุณเจเท้า หรือทั้งยุณเจมือและยุณเจเท้า โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทยไม่มีการกำหนดประเภทของการใช้เครื่องพันธุการ เป็นเหตุมีการใช้เครื่องพันธุการด้วยตรวนต่อผูต้องซังที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เกินกว่า 60 ปี ผูต้องซังหญิง หรือผูต้องซังป่วย จึงทำให้ถูกมองว่าเป็นการกระทำที่

ทหารณโฑร้ายและไม่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ต่อผู้ต้องขัง (จุลพล ประทีปถิ่นทอง, 2563)

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ

4.1. ที่พักอาศัย ที่พักอาศัยอาจเป็นบ่อเกิดของโรคติดต่อ จากการที่ผู้ต้องขังรวมกันอย่างแออัด จึงมีข้อเสนอ ดังนี้ การลดปริมาณผู้ต้องขัง โดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมตัวนักโทษเด็ดขาด การพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข หรือลดปริมาณผู้ต้องขังในคดียาเสพติด และเพิ่มเติม มาตรา 34/1 ที่พักอาศัยของผู้ต้องขังควรจัดห้องพักเป็นห้องนอนเดี่ยว กรณีไม่สามารถจัดได้ ให้จัดเป็นห้องนอนราบนขนาดความยาว 10 เมตร กว้าง 5 เมตร เท่ากับ 50 ตารางเมตร ให้มีพื้นที่นอนคนละ 2 ตารางเมตร จุผู้ต้องขัง 200 - 250 คน ห้องขังเป็นห้องขนาดยาว 5 เมตร กว้าง 4 เมตร เท่ากับ 20 ตารางเมตร ให้มีพื้นที่นอนคนละ 2 ตารางเมตร จุผู้ต้องขัง 40 - 50 คน และห้องนอนขนาดยาว 4 เมตร กว้าง 3 เมตร เท่ากับ 12 ตารางเมตร ให้มีพื้นที่นอน 2 ตารางเมตร จุผู้ต้องขังจำนวน 6 - 10 คน ให้มีการการคัดสรรผู้ต้องขังที่มีความเหมาะสมมาพักรวมกัน และจัดให้มีการตรวจตลอดในเวลากลางวัน โดยคำนึงถึงสภาพแห่งเรือนจำและทัศนสถานนั้น กรณีผู้ต้องขังเกินความจุของเรือนจำหรือทัศนสถานให้มีการทำข้อตกลงร่วมกัน และให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมอาญาใช้ทางเลือกอื่นแทนการคุมขังในเรือนจำและทัศนสถาน (ปาณิธาน ดึงตระกูล, 2556)

4.2 การบริการทางการแพทย์ ให้เรือนจำจัดให้ทุนการศึกษาทางการแพทย์สำหรับนักศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาให้บรรจุเป็นแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะในเรือนจำนั้น ๆ และ พัฒนาระบบการรักษาพยาบาลโดยการรักษาทางไกล ใช้เทคโนโลยีเชื่อมต่อกล้องวีดีโอระหว่างผู้ต้องขังกับแพทย์ที่จะทำการรักษาภายนอกเรือนจำ (อาภา คำปัน, 2560)

4.3 การป้องกันโรคติดต่อ กำหนดในระเบียบราชทัณฑ์เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อ ให้มีการตรวจสุขภาพผู้ต้องขัง การบริการทางการแพทย์พิเศษสำหรับผู้ต้องขังที่มีโรคประจำตัว ผู้ต้องขังหญิงจัดให้มีการตรวจภายใน มะเร็งปากมดลูก มะเร็งเต้านม และให้เรือนจำจัดให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้แก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้ผู้ต้องขังควรได้รับการบริการเช่นเดียวกับสังคมภายนอก (กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑปฏิบัติ, 2552)

4.4 การจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขังป่วย เพิ่มเติม มาตรา 35/1 เจ้าพนักงานเรือนจำต้องชี้แจงระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำให้ผู้ต้องขังได้ทราบและสิทธิเกี่ยวกับการจัดเลี้ยงอาหารสำหรับผู้ต้องขังทั่วไปและผู้ต้องขังป่วย ผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ ผู้ต้องขังหญิงมีลูกอ่อน และผู้ต้องขังชรา เพื่อให้การปฏิบัติไม่เป็นการละเมิดสิทธิพื้นฐานของบุคคลในปัจจัย 4 ประการ อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร และยารักษาโรค หรือ การแพทย์ในเรือนจำ มาตรา 35/2 การจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง เรือนจำจะต้องจัดเลี้ยงอาหารอย่างน้อยวันละ 3 มื้อ คือ มื้อเช้า มื้อกลางวัน และมื้อเย็น อาหารแต่ละมื้อให้ประกอบด้วยข้าวหรือสิ่งอื่นแทนข้าว และกับข้าว หรือสิ่งอื่นใดแทนกับข้าว กรณีผู้ต้องขังเจ็บป่วยหรือเป็นโรคเรื้อรัง ไม่ว่าจะเป็นมาก่อนแล้วหรือ

พึงเป็นขณะถูกจำคุก ผู้ต้องขังชรา ซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป ผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ หรือ ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์ ให้เรือนจำจัดอาหารพิเศษให้เหมาะสมกับบุคคลดังกล่าว โดยต้องคำนึงถึงสุขภาพและอายุของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ (จุลพล ประทีปถิ่นทอง, 2563)

4.5 การจำเครื่องพันธนาการผู้ต้องขังป่วย แก้วไข มาตรา 21 วรรคสาม ให้บัญญัติว่า การจำเครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ผู้ต้องขังซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปี ผู้ต้องขังหญิง หรือ ผู้ต้องขังป่วย ตามอนุมาตรา (1) ผู้ต้องขังมีพฤติการณ์ที่จะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น (2) ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมหรืออาการส่อว่าเป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตใจไม่สมประกอบซึ่งอาจจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น (3) ผู้ต้องขังมีพฤติการณ์ที่น่าจะหลบหนีการควบคุม หรือ (4) เมื่อผู้ต้องขังถูกควบคุมตัวไปนอกเรือนจำและเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องใช้อุปกรณ์พันธนาการ ให้ใช้เครื่องพันธนาการประเภทกุญแจมือหรือกุญแจเท้า พัสตผู้มีอำนาจสั่ง เจ้าพนักงานเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ควบคุมแล้วแต่กรณี ต้องเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องใช้อุปกรณ์พันธนาการนั้นด้วย (ปาณิตา กัณสุทธิ, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการกำหนดให้รัฐจะต้องจัดบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล แต่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ของประเทศไทยมิได้กำหนดในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังไว้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ สิทธิด้านที่พักอาศัย การบริการทางการแพทย์ การป้องกันโรคติดต่อ การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย และการจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ซึ่งทั้ง 3 ประเทศมีการบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายของประเทศตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบังคับใช้ได้ตามความเป็นจริง โดยได้นำทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกลซึ่งให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมเพราะอิทธิพลในการพัฒนาและการใช้ชีวิตให้มีความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และสุขลักษณะที่อยู่อาศัย เพื่อให้สุขภาพของผู้ต้องขังป่วยได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีป้องกันการแพร่ระบาดของโรค และทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ โดยถือว่าผู้ต้องขังทุกคนเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่ต้องได้รับสุขอนามัยที่ดี การได้รับบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสม รวมถึงได้ยึดหลักทฤษฎีการดูแลของวัตสันทฤษฎีการพยาบาล กำหนดให้เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น มีเมตตาปฏิบัติด้วยความรักและความเมตตา เน้นการให้คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เห็นได้ว่ากฎหมายของต่างประเทศนั้นได้ยึดหลักการของทฤษฎีทั้ง 3 ประการ มาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศตนเอง เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายของประเทศของตนเองนั้นเป็นไปตามหลักมาตรฐานสากล ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อฉุกเฉินภายในเรือนจำ

และสัมภาษณ์บุคลากรทางการแพทย์ในเรือนจำและผู้ต้องขังเพื่อให้ทราบถึงปัญหาด้านการป้องกันและการรักษานามัยของเรือนจำเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฎหมายรัฐธรรมนูญ. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 15 (6 เมษายน 2560).
- กรมราชทัณฑ์. (2547). เรื่องการส่งกรอบมาตรฐานสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานการใช้ชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องขัง. ใน บันทึกสำนักทัณฑวิทยาที่ ยธ 0705/267. กรมราชทัณฑ์.
- _____. (2563). รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2563 จาก <http://www.correct.go.th/>
- กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑปฏิบัติ. (2552). สารานุกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- กัญญา อึ้งเจริญวงศ์. (2559). คุณภาพชีวิตภายใต้การได้รับสวัสดิการของผู้ต้องขังกรณีศึกษาเรือนจำกลางเพชรบุรี. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- คณะนิติศาสตร์ บริติชนยงค์. (2554). โครงการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและพัฒนาารูปแบบแนวทางของกฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จุลพล ประทีปถิ่นทอง. (2563). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑ์สถานตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2560. ใน สารนิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุฬาวินยานุกรม. (2563). ทฤษฎีการดูแลของวัดสัน. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2563 จาก <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=ทฤษฎีการดูแลของวัดสัน>.
- ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ. (2548). หลักประกันสิทธิของผู้ต้องขัง ศึกษากรณีสิทธิในการดำรงชีวิต. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนู ไม่แก้ว. (2554). การปฏิบัติต่อผู้ป่วยในเรือนจำ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธานี วรภัทร์. (2553). กฎหมายบังคับโทษจำคุก. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2561). ผู้ต้องขังล้นคุก (2). วารสารกำลังใจ โครงการกำลังใจในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 6(2), 036-042.

- _____. (2563). การแปรรูปแปลงร่างองค์กรบังคับโทษจำคุก. วารสารกำลังใจโครงการกำลังใจในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 8(3), 1-80.
- บรรเจิด จันทรุ่งศรี. (2558). ปัญหาการใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขัง. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปาณิตา กัณสุทธิ์. (2557). สิทธิในการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขัง. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปาณิธาน ตังตระกุล. (2556). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังในด้านสุขภาพ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 21 . ก หน้า 17 (18 กุมภาพันธ์ 2560).
- ระเบียบกรมราชทัณฑ์. (2561). ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก http://lad.correct.go.th/main/?page_id=1195
- ศาสตร์พยาบาลและสาธารณสุข. (2013). การนำทฤษฎีทางการพยาบาลต่าง ๆ มาใช้ในการดูแลสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2563 จาก http://methawitpublichealth.blogspot.com/2013/07/blog-post_11.html
- สำนักข่าวอิสรา. (2563). เปิดแผนเร่งด่วนแก้ปม คนล้นคุก ท่วมพื้นล้นสร้างห้องขัง 2 ชั้น - ชื่อกำไล EM 3 หมิ่นอัน. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.isranews.org/isranews-scoop/85003-prison-em.html>
- อาภา คำปัน. (2560). บทบาทของแพทย์ตามกฎหมายราชทัณฑ์ของไทย. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Legislation.gov.uk. (2011). The Prison Rules. 1999. Retrieved September 28, 2020, from <http://www.opsi.gov.uk/si/si1999/19990728.htm>
- Livingstone, O. M. et al. (2003). Prison Law. 3rd edition. London: Oxford University Press.

วิเคราะห์สถานะและบทบาทของสตรีกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา*

AN ANALYTICAL STUDY ON STATUS AND ROLES OF WOMEN TOWARDS THE STABILITY OF BUDDHISM

เสพบัณฑิต โห่งบัณฑิต

Sebandit Hnongbudit

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

Phisit Kotsupho

พระครูพิพิธสุตาท

Phrakrupiphitsutatorn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiangmai campus, Thailand

E-mail: mcs.sebandit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานะและบทบาทของสตรีสมัยพุทธกาล และหลังพุทธกาล 2) เพื่อศึกษาสถานะและบทบาทของสตรีสมัยปัจจุบัน และ 3) เพื่อวิเคราะห์สถานะและบทบาทของสตรีกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรคือภิกษุณีและอุบาสิกาทั้งสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างเลือกจากกลุ่มที่มีผลงานโดดเด่นด้านการสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา เป็นการสืบค้นจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสสและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลด้วยการจดบันทึกและคัดลอกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลตามคำถามวิจัย คือ 1) สตรีสมัยพุทธกาลแสดงบทบาทต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาลักษณะใด 2) สตรีสมัยปัจจุบันแสดงบทบาทต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอย่างไร และ 3) สตรีมีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาไม่น้อยเพียงใด ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานะและบทบาทของสตรีกลุ่มตัวอย่างสมัยพุทธกาล มีความหลากหลายของชาติกำเนิดและสังคม แต่มีการสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาเช่นกัน ลักษณะการสร้างความมั่นคงสมัยพุทธกาลกับหลังพุทธกาลแตกต่างกันเล็กน้อย คือ สตรีสมัยพุทธกาลมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1.1) มีส่วนร่วมบัญญัติพระวินัย 1.2) เผยแผ่พระพุทธศาสนา และ 1.3) สร้างถาวรวัตถุ 2) สตรีสมัยหลังพุทธกาลมี 3 ลักษณะเช่นกันแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงลักษณะแรก คือ การชำระและรักษาพระวินัย ส่วนที่เหลือมีความเหมือนกัน ซึ่งรูปแบบลักษณะที่ 1 เป็นกลไกการสร้างความมั่นคงภายใน ส่วนลักษณะที่เหลือ

* Received 16 April 2021; Revised 24 April 2021; Accepted 8 May 2021

เป็นกลไกสร้างความมั่นคงภายนอกให้กับพระพุทธศาสนา และ 3) สถานะทางชาติกำเนิดและสังคมของสตรีส่วนใหญ่เป็นบุคคลระดับชั้นผู้นำ ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอก บางส่วนเกิดจากสถานะและการแสดงบทบาทของสตรีกลุ่มตัวอย่างมาจนทุกวันนี้

คำสำคัญ: สถานะ บทบาท สตรี ความมั่นคง พุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the status and roles of women in the Buddhist era and after the Buddhist era, 2) to study the status and roles of women in the present time, and 3) to analyze the status and roles of women and the stability of Buddhism. It is a qualitative research. The population is nuns and nuns, both in modern and modern times. The subjects were selected from those with outstanding achievements in building stability to Buddhism. It is a search from the Tripitaka, an commentary on Dika Anudika Pakornwiset, and related researches. Collect information by taking notes and copying them. The data were analyzed according to the research question: 1) What role did Buddhist women play in the stability of Buddhism, 2) How women in modern times play a role in the stability of Buddhism, and 3) How much influence do women have on the stability of Buddhism. The results of the research were as follows: 1) the status and roles of the sample women, there were found the diversity of families and social origins but they also made the stability of Buddhism. In terms of pattern for establishing stability in Buddhism, in the Buddha's time and after, it was discovered the difference and similarity. That is to say, women in the Buddha's time are divided into three personalities viz., 1) participated in the monastic order provision, 2) propagated Buddhism and 3) created Buddhist religious places. 2) as for women in the post-Buddha's time, there were three personalities as well, the unique difference obtains the first, they cooperated in the revised and preservation of Buddhist monastic order. The rest of the personalities were the same as the above mentioned. The first character model is considered as a mechanism for building an internal stability, the rest as an external stability mechanism toward Buddhism and 3) Regarding the family status and social of women, most of them were the elite and very important person in the countries. They were the role model for developing decisions to perform the wholesomeness as well. However, some of

the stability of Buddhism, both internal and external, was due to the status and role of the sample women until today.

Keywords: Status, Role, Women, Stability, Buddhism

บทนำ

การทวงไว้ รักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่หลักของพุทธบริษัท 4 ได้แก่ 1) ภิกษุ หรือ นักบวชชาย 2) ภิกษุณี หรือ นักบวชหญิง 3) อุบาสก หรือ คฤหัสถ์ชายผู้นั่งใกล้ศาสนา และ 4) คฤหัสถ์หญิงผู้นั่งใกล้ศาสนา หลักปฏิบัติของสาวกแต่ละศาสนา พระศาสดาจะเป็นผู้บัญญัติไว้ในหลักคำสอนหรือหลักปฏิบัติของสาวก ซึ่งพุทธศาสนาก็เป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าตรัสหลักปฏิบัติไว้สำหรับสาวกอย่างชัดเจน สำหรับภิกษุ ภิกษุณี พระองค์ตรัสไว้เป็นหลักบัญญัติจตุรธรรมานุแห่งการปกครองของชาวโลกทั่วไป เรียกว่า วินัย หรือ หลักปฏิบัติของนักบวชเพศชายและหญิง เรียกว่า คีหิปฏิบัติ หรือ หลักปฏิบัติของคฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือนเพศชายและหญิง เพื่อให้สาวกมีหลักในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550)

สาวกสตรีเพศกลุ่มแรกเรียกว่า ภิกษุณี กำเนิดภิกษุณีมาจากพระนางมหาปชาบดีโคตมี พร้อมด้วยสาเกยยานีบริวาร 500 นาง ตัดสินใจโกนผมนุ่งห่มผ้ากาสายะเดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เมืองเวสาลีด้วยความอุตสาหะ พระเถระอานนท์เป็นผู้อาสาขอประทานอนุญาตให้สตรีบวชแต่พระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้สตรีบวชโดยง่ายเมื่อทรงอนุญาตพระองค์กำหนดให้ภิกษุณีต้องประพฤติกุศลธรรม 8 ประการ (วิ.มหา. 2/410/387) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ห้ามบวชพร่อง คือ 1) ภิกษุณีแม้อุปสมบทตั้ง 100 ปี ก็ต้องแสดงการระต่อภิกษุแม้อุปสมบทในวันนั้น 2) ภิกษุณีจะต้องอยู่จำพรรษาในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ 3) ภิกษุณีจะต้องถามอุโบสถและฟังโอวาทของภิกษุสงฆ์ทุกครั้งเดือน 4) ภิกษุณีจำพรรษาแล้วต้องปวารณาในสงฆ์ทั้งสองฝ่าย 5) ภิกษุณีต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วต้องประพฤติมานัตปักษ์หนึ่งในสงฆ์สองฝ่าย 6) ภิกษุณีต้องอุปสมบทในสงฆ์สองฝ่าย 7) ภิกษุณีไม่พึงด่าภิกษุไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม 8) ภิกษุณีไม่พึงสอนภิกษุให้เปิดโอกาสให้ภิกษุสอนตน กระนั้นนางมหาปชาบดีโคตมีก็รับคำสอนและประพฤติดนจนได้รับการอุปสมบท และมีภิกษุณีแพร่หลายต่อมา จนประชาชนยุคสมัยที่ถูกถูกศึกษาภาพสตรีต่างก็ยอมรับในการประพฤติปฏิบัติของเธอเหล่านั้นในที่สุด (คณาจารย์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555)

สาวกสตรีเพศกลุ่มที่สอง เรียกว่า อุบาสิกา หรือคฤหัสถ์ผู้นั่งใกล้ศาสนา การปฏิบัติตนของสาวกสตรีเพศกลุ่มที่สอง เป็นประเด็นที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ความสำคัญน้อยมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาค้นคว้ามีการกล่าวอ้างหลักปฏิบัติของสาวกฝ่ายสตรีเพศค่อนข้างน้อยย้อนถึงพุทธกาลในอินเดียประเทศ สังคมเลือกปฏิบัติต่อสตรีอย่างไม่เป็นธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า ว่าด้วยเรื่องอริยสัจของชีวิต เกี่ยวกับเรื่องกรรมและสังสารวัฏ ทำให้

ทัศนคติของสังคมที่มีต่อสตรียุคนั้น เปลี่ยนแปลงตามคำสอนว่าด้วยเรื่องกฎแห่งกรรมที่พระองค์ทรงสอนไว้นั้น คำสอนของพระพุทธองค์ได้ปลงล้างความเหินผิดของประชาชนผู้นิยมพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การฆ่าสัตว์บูชาญญ เป็นต้น พระองค์ทรงนำเสนอสังฆธรรมอันแท้จริง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ถูกต้องตามธรรมชาติ ซึ่งช่วยปลดปล่อยความไม่เป็นธรรมต่อสตรีในสมัยนั้น และช่วยให้สตรีได้เรียนรู้ธรรมชาติและสิทธิเสรีภาพของชีวิตแห่งตนเองได้

อย่างไรก็ตามความเป็นบุรุษ ความเป็นสตรีอาจไม่เกี่ยวข้องกับการเป็นปัจจัยที่ทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคง แต่สถานะชาติกำเนิดและบทบาทที่สังคมมอบให้อาจเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความมั่นคงของพุทธศาสนา ซึ่งบางครั้งถ้าเรามองแค่เพียงความมีความเป็นในบุรุษหรือสตรีก็อาจทำให้เรามองข้ามสิ่งเหล่านี้ไป การศึกษาเกี่ยวกับสถานะและบทบาทจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้เข้าใจว่าสถานะและบทบาทมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานะและบทบาทของสตรีสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล
2. เพื่อศึกษาสถานะและบทบาทของสตรีสมัยปัจจุบัน
3. เพื่อวิเคราะห์สถานะและบทบาทของสตรีกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย (Research Design) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) คือ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample) การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นหลัก ประชากรที่กำหนดจึงเป็นกลุ่มสตรีทางพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนการกำหนดกลุ่มตัวอย่างนั้น เป็นการกำหนดแบบเจาะจง (Specific designation) ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ (Criteria) ของการศึกษาครั้งนี้ โดยแยกเป็น 2 ช่วง คือ 1) สมัยพุทธกาล และ 2) สมัยหลังพุทธกาล ซึ่งทั้งสองช่วงกำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายอุบาสิกา โดยมีเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีความเป็นเอตทัคคะ มีสถานะและบทบาทที่มีส่วนสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งยวด (กิตติ วัฒนมหาดม, 2544); (สุเทพ พรหมเลิศ, 2553)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Tools of research) เป็นการค้นคว้าและจดบันทึก รวมถึงการคัดลอกข้อความที่ต้องการการอ้างอิงจากสื่อต่าง ๆ
4. การนำเสนอ (Presentation) เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้แล้วนำมาจัดเก็บเป็นไฟล์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการนำเสนอแบบพรรณนาต่อไป
5. วิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) วิเคราะห์ตามกรอบสถานะและบทบาท ที่มีผลสอดคล้องสืบเนื่องให้เกิดความมั่นคงของพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์สถานะและบทบาทของสตรีกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ผู้วิจัย
จักพรรณนาผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ละข้อ ดังนี้

1. ศึกษาสถานะและบทบาทของสตรีสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล ซึ่งมี
คำถามวิจัย ว่า สตรีสมัยพุทธกาลแสดงบทบาทต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในลักษณะ
ใด ผลการวิจัยพบว่า สตรีสมัยพุทธกาลกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย : กลุ่มบรรพชิต ได้แก่ พระ
มหาปชาบดีเถรีผู้รัตตัญญู พระเขมาเถรีผู้มีปัญญา พระอุบลวรรณาเถรีผู้มีฤทธิ์พระภูษาจารา
เถรีผู้ทรงพระวินัย พระธรรมทินนาเถรีผู้เป็นธรรมกถึก พระภัททาภิกษานาเถรีผู้ทรงอภิญา
พระกิสาโคตมิเถรีผู้ทรงจิวรเศ้าหมอง และกลุ่มอุบาสิการ ได้แก่ นางวิสาขาผู้เป็นทายิกานาง
ขุชชุตตราผู้แสดงธรรม และนางสุปปิยาผู้ถวายของอันเลิศ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีความ
หลากหลายของชาติกำเนิดและสังคม แต่มีการสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาเช่นกัน
โดยลักษณะการสร้างความมั่นคงสมัยพุทธกาลมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมบัญญัติพระ
วินัย 2) เผยแผ่พระพุทธศาสนา และ 3) สร้างถาวรวัตถุ อธิบายความว่า

1.1 การมีส่วนร่วมในการบัญญัติพระวินัย

กลุ่มตัวอย่างสมัยพุทธกาลทั้งบรรพชิตและอุบาสิกา มีส่วนร่วมเป็น
ต้นบัญญัติ และการบัญญัติพระวินัยสำหรับภิกษุณีและอุบาสิกามีอยู่มากมายหลาย เช่น พระ
นางปชาบดีโคตมิเถรี กรณีเป็นต้นบัญญัติในการอุปสมบทภิกษุณีด้วยครุธรรม 8 ประการ หรือ
กรณีเป็นผู้ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับสิกขาบทของภิกษุณี ควรปฏิบัติอย่างไรในสิกขาบทที่
เหมือนและไม่เหมือนกับของพระภิกษุ ได้รับคำตอบว่าพระผู้มีพระภาคตรัสให้ภิกษุณีปฏิบัติใน
สิกขาบททั้งที่เหมือนและนอกเหนือจากของพระภิกษุตามที่พระองค์ได้บัญญัติไว้แล้ว หรือ เช่น
พระนางอุบลวรรณาเถรี กรณีที่นางถูกข่มขืนในกระท่อม จึงทำให้เป็นเหตุให้มีบัญญัติให้
ภิกษุณีห้ามอยู่ในป่าโดยปราศจากพระภิกษุ เป็นต้น หรือทางฝ่ายอุบาสิการ เช่น นางวิสาขา
เป็นผู้มีส่วนร่วมในการให้มีบัญญัติการถวายผ้าอาบน้ำฝน หรือพัทวิ เป็น อันเป็นเหตุให้พุทธ
ศาสนาปฏิบัติตามจนมีความมั่นคงมาจนถึงปัจจุบัน เช่นนี้ถือว่าเป็นส่วนร่วมในการบัญญัติพระ
วินัย เช่น การบัญญัติพระวินัยสำหรับพระสงฆ์ ขออนุญาตให้พระสงฆ์ทั้งสองฝ่าย สามารถรับ
สิ่งของที่สมควรได้ เช่น พัดใบตาล แส้ไผ่ขลุ่ย พระวินัยสำหรับพระสงฆ์ เช่น อนียต 2 เป็นต้น

1.2 การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างสมัยพุทธกาล มีการได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่หลาย
เหตุการณ์ เช่น พระเขมาเถรี ป่าวประกาศความที่ตนหมดความกำหนดในกามทั้งปวงและความ
ที่ตนทำกิจเสร็จแล้ว ซึ่งพระนางเป็นพระมเหสีของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นบุคคลชั้นนำของรัฐ ซึ่ง
เป็นเหตุให้มีบุคคลผู้เชื่อนางและอุปสมบทตามอย่างมากมาย หรือเช่น พระนางปฐาจาราเถรีผู้
ทรงพระวินัย แม้นางไม่ได้เป็นต้นบัญญัติพระวินัย แต่นางเป็นผู้ทรงพระวินัย ซึ่งนับว่าเป็นผล
ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง หรือเช่น

กรณีนางวิสาขามหาอุบาสิกา ตอนที่นางย้ายไปสู่ตระกูลสามี ซึ่งพ่อสามีนับถือลัทธิอื่น นางก็ทำให้พ่อสามียอมรับนับถือพระพุทธศาสนาจนได้ นับว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เช่นกัน หรือแม้พระธรรมทินนาเถรีผู้ธรรมกถึก เก่งด้านการแสดงธรรมเป็นสื่อบุคคลให้เกิดความมั่นคง และการเผยแผ่พระสัทธรรมมาจนปัจจุบัน หรือแม้แต่พระภิกษุทากัจจนาเถรีหรือพระยโสธราเถรีผู้เป็นใหญ่ในหมู่ภิกษุณี ปกครองภิกษุณี 100,000 รูป หลังพระนางปชาบดีนิพพาน นางจึงได้ช่วยพระศาสนาเผยแผ่พระสัทธรรมอยู่เนื่อง ๆ

1.3 การสร้างถาวรวัตถุ

สตรีในกลุ่มตัวอย่างสมัยพุทธกาล มีการสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนามากมาย เช่น นางวิสาขามหาอุบาสิกา นับเป็นสื่อบุคคลที่สร้างความเชื่อมั่นในการทำทานมาจนปัจจุบัน นางสร้างวัดบุพพารามถวายพระพุทธเจ้า นางบริจาคปัจจัยสร้างวัดบุพพาราม รวมยอดงบประมาณ 29 โกฏิ หรือประมาณ 227 ล้านบาท จำแนกเป็นซื้อที่ดินจำนวน 9 โกฏิ สร้างกุฏิสงฆ์ วิหาร และอุโบสถภายในวัด จำนวน 9 โกฏิ จัดงานฉลอง 9 โกฏิ นางเป็นผู้มีปัญญา และมีศรัทธาโดยแท้ นับเป็นมหาถาวรวัตถุที่สร้างความมั่นคงภายนอกให้กับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง นางวิสาขาส่งเสริมสนับสนุน และอุปถัมภ์บำรุง พุทธบริษัท 4 โดยเฉพาะ พระภิกษุสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งลักษณะของการส่งเสริมและอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาของนางนั้น มี 2 ลักษณะ คือ 1) อุปถัมภ์ทางร่างกายให้ภิกษุสงฆ์ ด้วยปัจจัย 4 เพื่อให้มีสุขภาพที่แข็งแรง มีสุขภาพพลานามัยที่พร้อมปฏิบัติธรรม 2) อุปถัมภ์ด้วยความคิดริเริ่มที่จะช่วยเหลือให้ภิกษุสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย ได้เป็นอยู่อย่างผาสุก เช่น การขอพร 8 ประการ เป็นต้น

2. ศึกษาสถานะและบทบาทของสตรีสมัยปัจจุบัน สตรีสมัยปัจจุบันแสดงบทบาทต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา 3 ลักษณะเช่นเดียวกับสมัยพุทธกาล แตกต่างเพียงลักษณะแรก คือ การชำระและรักษาพระวินัย ส่วนลักษณะที่เหลือนั้นมีความเหมือนกัน ซึ่งรูปแบบลักษณะที่ 1 เป็นกลไกการสร้าง ความมั่นคงภายใน ส่วนลักษณะที่เหลือ เป็นกลไกสร้างความมั่นคงภายนอกให้กับพระพุทธศาสนา

รูปแบบลักษณะที่ 1 เป็นกลไกการสร้าง ความมั่นคงภายใน หมายความว่า การชำระและรักษาพระวินัยนี้ เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงภายใน อธิบายว่า การทำสังคายนา การจัดการเรียนการสอน ทรงจำพระวินัย หลักธรรมคำสอน จัดให้มีการเรียน ศึกษาพระบาลี นี่เป็นการสร้างความมั่นคงในรูปแบบภายใน คือ ในความเป็นพระพุทธศาสนา แต่ลักษณะการเผยแผ่หรือการสร้างถาวรวัตถุให้กับพระพุทธศาสนานั้น ก็เป็นกลไกในการสร้างความมั่นคงภายนอก ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ต้องผสมผสานกันอย่างลงตัวจึงจะทำให้เกิดความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาโดยแท้จริง

3. วิเคราะห์สถานะและบทบาทของสตรีกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีคำถามวิจัยว่า สตรีมีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยพบว่า สตรีในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบันมีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอย่าง

ยิ่ง ก่อนจะทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอิทธิพล พึงทราบนิยามความมั่นคงของพระพุทธศาสนาเสียก่อน

3.1 ความมั่นคงภายในพระพุทธศาสนา

ความมั่นคงภายใน หมายถึง การที่พระพุทธศาสนา มีพระวินัย มีหลักธรรมคำสอน มีหลักการทางพิธีกรรม มีการเรียนการสอน ทรงจำพระวินัย พระธรรม มีนักบวชผู้ศึกษาธรรมจนบรรลุ ก่อให้เกิดมีผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา อย่างนี้เรียกว่าความมั่นคงภายใน

3.2 ความมั่นคงภายนอกพระพุทธศาสนา

ความมั่นคงภายนอก หมายถึง บุคคลผู้มีศรัทธาในพุทธศาสนาแล้ว เป็นผู้ช่วยข่วยในการทำกุศล ก่อให้เกิดการทำกุศลกรรมเป็นถาวรวัตถุขึ้นในพระพุทธศาสนา อำนาจความสะดวกหรืออุปถัมภ์คำชี้ให้พุทธศาสนาดำเนินไปอย่างเห็นได้ชัดเป็นรูปธรรม เช่น การถวายที่สร้างวัด การสร้างวัด อาราม วิหาร เจดีย์ สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับพระพุทธศาสนา อย่างนี้เรียกว่าความมั่นคงภายนอก

3.3 ความมั่นคงภายในสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาลนั้น มีปรากฏกุลธิดาเข้าบวชในพุทธศาสนาจำนวนหลายแสนรูป ซึ่งสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นทั้งกายบุคคลและภายในพระพุทธศาสนาด้วย กิจกรรมวัตรปฏิบัติคือการการฟังธรรมและการปฏิบัติธรรม เพียรเพ่งเฝ้ากิเลสให้สิ้นไป ก่อให้เกิดความมั่นคงของพุทธศาสนาขึ้นภายใน เพราะว่า เมื่อบุคคลมีการปฏิบัติและมีความสำเร็จอันเกิดจากการปฏิบัติ ย่อมส่งผลให้ทั้งตัวบุคคลและตัวพระพุทธศาสนานั้นได้รับการการันตีว่าเป็นศาสนาแห่งความหลุดพ้นได้จริง ยิ่งทำให้ตัวพุทธศาสนาไร้ข้อกังขาสงสัยได้

สมัยพุทธกาล พระพุทธองค์สร้างโครงสร้างของพระพุทธศาสนาไว้อย่างครบถ้วน คือ มีพระวินัย พระธรรม และมีสาวกผู้พิสูจน์คำสอนอย่างมากมายทำให้ความมั่นคงภายในสมัยพุทธกาลมีเต็มเปี่ยมอย่างแน่นอน

3.4 ความมั่นคงภายนอกสมัยพุทธกาล

เมื่อมีพุทธบริษัท 4 เกิดขึ้นแล้ว ทำให้เขาเหล่านั้นมีความพยายามสร้างความมั่นคงภายนอก อันได้แก่ พุทธสถาน เช่น วัด วิหาร เจดีย์ กุฏิ และสำนักสงฆ์ เป็นต้น ให้เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล

3.4.1 วัดเวฬุวัน สร้างถวายโดยพระเจ้าพิมพิสาร อยู่กรุงราชคฤห์ วัดเวฬุวันมหาวิหารหรือพระวิหารเวฬุวันกลั่นทกนิวาปสถาน เป็นอารามแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

3.4.2 วัดนิโครธาราม สร้างถวายโดย เจ้านิโครธ แห่งศากยวงศ์ อยู่กรุงกบิลพัสดุ์

3.4.3 วัดเชตวันาราม สร้างถวายโดยอนาถปิณฑิกเศรษฐี อยู่เมืองสาวัตถี วัดเชตวันมหาวิหาร หรือวัดพระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐีเป็นอาราม ที่สร้างโดยท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี

3.4.4 วัดอัมพตการาม สร้างถวายโดยจิตตคฤหบดี อยู่เมืองมัจฉกิสันตะ

3.4.5 วัดชีวกัมพวัน สร้างถวายโดยหมอชีวกโกมารภัจ อยู่กรุงราชคฤห์

3.4.6 วัดบุพพาราม สร้างถวายโดยนางวิสาขา อยู่เมืองสาวัตถี วัดบุพพารามมหาวิหาร

3.4.7 วัดโฆสิตาราม สร้างถวายโดยโฆสกเศรษฐี อยู่กรุงโกสัมพี โฆสิตาราม เป็นวัดที่ท่านโฆสกเศรษฐีสร้างถวายพระพุทธเจ้า และภิกษุสงฆ์

3.4.8 วัดกุกกุฏาราม สร้างถวายโดย กุกกุฏเศรษฐี อยู่กรุงโกสัมพี อยู่ไม่ห่างไกลจากวัดโฆสิตาราม

3.4.9 วัดปาวาริการาม สร้างถวายโดยปาวาริกเศรษฐี อยู่กรุงโกสัมพี

3.4.10 วัดอัมพปาลี สร้างโดยนางอัมพปาลี โสภณีนีแห่งเมืองเวสาลี

การสร้างถาวรวัตถุพุทธศาสนสถานเช่นนี้ เป็นการสื่อให้เห็นความเป็นจริงว่า สตรีในพุทธศาสนาสมัยนั้นไม่ว่าจะเป็นภิกษุณี หรืออุบาสิก

3.5 ความมั่นคงภายในสมัยหลังพุทธกาล

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วนั้น องค์ประกอบหลัก 3 อย่าง คือ ศาสดา คำสอน และสาวก นั้นขาดหายไปอย่างหนึ่ง คือ ศาสดา การพยายามสร้างความมั่นคงภายในให้กับตัวบุคคลเพื่อรักษาพุทธศาสนาให้มั่นคงภายในเหลือเพียงองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ คำสอนกับสาวก ส่วนพุทธศาสนสถานนั้นเป็นสร้างขึ้นเป็นองค์แทนแห่งพระศาสดา ก็ถูกนำแนวคิดนี้มาใช้ จึงมีการก่อสร้างเจดีย์ต่าง ๆ อันเป็นองค์ระลึกถึงศาสดาขึ้น และมีการอุปสมบทให้กุลบุตรกุลธิดาอย่างมากมาย ทำให้เกิดความมั่นคงต่อบุคคล ส่วนคำสอนที่เป็นองค์ประกอบที่ 2 นั้น สาวกจัดให้มีการสังคายนา เพื่อให้เกิดความมั่นคงสืบต่อไปได้นานเท่า

นาน มีการทำสังคายนาคำสอนของพระพุทธเจ้า มี 9 ครั้ง โดย 3 ครั้งแรก เหล่าสาวกหลังพุทธกาลทำในประเทศอินเดีย หลังจากนั้น ครั้งที่ 4-7 จำนวน 4 ครั้งนี้ ทำในประเทศศรีลังกา และ 2 ครั้งสุดท้ายกระทำในประเทศไทย การสังคายนาทั้ง 9 ครั้ง การมีพระวินัย พระธรรมคำสอน และนักบวชเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนานี้ถือว่าเป็นความมั่นคงภายใน

การที่สตรีทางพุทธศาสนาพยายามสร้างความมั่นคงภายนอกให้เกิดขึ้นสมัยหลังพุทธกาล มีปรากฏเป็นหลักฐานที่ชัดเจน คือ

พ.ศ. 234 พระนางสังฆมิตตาเถรีเดินทางจากอินเดียไปเกาะลังกา ขณะที่พระมหินท์เถระผู้เป็นพี่ชายอยู่ที่นั่นก่อนแล้ว สองพี่น้องได้ช่วยกันวางรากฐานพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองในเกาะลังกามาแต่บัดนั้นโดยพระสังฆมิตตาเถรีได้ให้การอุปสมบทแก่สตรีชาวลังกาที่ประสงค์จะบวชเป็นจำนวนมาก ภิกษุณีสงฆ์ได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วพระราชดำริต้องสร้าง ภิกษุณีปัสสย คือ วัดสำหรับภิกษุณีอยู่พำนักขึ้นต่างหาก พระสังฆมิตตาได้สั่งสอนและอบรมเหล่าภิกษุณี และสตรีชาวลังกาให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา

พ.ศ. 1202 พระนางจามเทวี ก็พยายามสร้างความมั่นคงภายนอกด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่เมืองลำพูน พระนางนิมนต์พระมหาเถระ 500 รูป เชิญหมู่ปะชาวเบญจศีล 500 คน บัณฑิต 500 คน ฯลฯ จากเมืองละโว้ไปสร้างบ้านสร้างเมืองใหม่พร้อมกันนี้พระนางยังได้เชิญพระพุทธรูปสำคัญมาด้วย 2 องค์ คือ 1) พระแก้วขาวซึ่งว่ากันว่า เป็นองค์เดียวกับที่ประดิษฐาน ณ วัดเชียงมั่นจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน 2) พระรอดหลวง ซึ่งประดิษฐานที่วัดมหาวันจังหวัดลำพูน

พระนางเดินทางมาถึงเมืองหริภุญชัยแล้ว สุทนต์และสุทนต์ทนต์ก็จึงกระทำพิธีราชาภิเษกพระนางขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งหริภุญชัย ทรงพระนามว่า “พระนางเจ้าจามเทวี บรมราชินารี ศรีสุริยวงศ์ องค์บดินทร์ปิ่นธานีหริภุญชัย” ในรัชกาลของพระองค์นั้น นครหริภุญชัยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาได้รับการทำนุบำรุงอย่างดี ตามตำนานได้กล่าวว่า พสกนิกรสร้างวัดจำนวน 2,000 แห่ง โดยพระนางจามเทวีสร้างวัดประจำเมืองขึ้น 4 วัดเป็นพุทธปรกาการ ได้แก่

3.5.1 วัดอาพัทธาราม ปัจจุบัน คือ วัดพระคง เป็นพุทธปรกาการอารักขาประจำทางฝ่ายทิศเหนือ

3.5.2 วัดอรัญญิกรัชมการาม ปัจจุบัน เป็น วัดร้างดอนแก้ว ตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนชุมชนบ้านเวียงยองเป็นพุทธปรกาการอารักขาประจำทางฝ่าย ทิศตะวันออก

3.5.3 วัดมหาสถิตาราม ปัจจุบัน คือ วัดสังฆาราม (ประตูสี่) เป็นพุทธปรกาการอารักขาประจำทางฝ่ายทิศใต้

3.5.4 วัดมหาวนาราม ปัจจุบัน คือ วัดมหาวัน เป็นพุทธปรกาการอารักขาประจำทางฝ่ายทิศตะวันตก

ในยุคปัจจุบันนี้ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร มหาวชิราลงกรณวรราชภักดี สิริกิจการิณีพิริยพัฒน์ รัฐสีมาคุณาภิชาติ สยามบรมราชกุมารี

พระองค์มักได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เสด็จเป็นผู้แทนพระองค์ เพื่อเป็นองค์ประธานในพิธีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น พิธีเวียนเทียนที่พุทธมณฑล เนื่องในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น

พระองค์ทรงริเริ่มให้มีการฟื้นฟูประเพณีฉลองวันวิสาขบูชา ซึ่งเป็นประเพณีที่เคยมีขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยได้ทรงประกาศเชิญชวนให้พุทธศาสนิกชนร่วมกันจุดโคมประทีป และส่งบัตรอวยพรที่มีข้อธรรมะ เพื่อเป็นการพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ทราบถึงประวัติและความสำคัญของวันวิสาขบูชา รวมทั้ง ยังเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยพระองค์ยังได้พระราชทานโคลงข้อธรรมะเพื่อให้กระทรวงวัฒนธรรมพิมพ์แจกแก่พุทธศาสนิกชนในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาด้วย และพระองค์ยังทรงพระราชดำริให้ธรรมสถานแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดงานเทศน์มหาชาติรายยาวขึ้น ซึ่งเป็นการเทศน์มหาชาติตามรูปแบบที่ถูกต้องตามตำรับหลวง เพื่อชี้แนะให้คนไทยได้เข้าใจในคุณค่าของเรื่องมหาชาติ และประเพณีการเทศน์มหาชาติที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล พระราชกรณียกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ พระองค์ยังทรงเป็นแม่กองในการซ่อมแซมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อให้สำเร็จทันงานพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2525 ซึ่งงานบูรณปฏิสังขรณ์ในครั้งนี้ประสบปัญหาล่าช้า เนื่องจากงบประมาณน้อย รวมทั้งขาดแคลนช่างในสาขาต่าง ๆ เป็นต้น พระองค์ทรงบูรณะวัดท่าสุทธาราม จังหวัดอ่างทอง และทรงสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่เพื่อเป็นพระราชกุศลในโอกาสเจริญพระชนมายุครบ 3 รอบ และทรงรับวัดนี้ไว้ในพระราชอุปถัมภ์ด้วย

พระองค์เป็นประธานในการเปิดงานสัปดาห์พระพุทธศาสนา และเป็นองค์ประธานในการมอบรางวัลที่เกี่ยวกับผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา เช่น การมอบรางวัลเสาเสมาธรรมจักร การมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั่วประเทศ เป็นต้น พระองค์เป็นผู้อุปถัมภ์คำชูบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัด เป็นแบบอย่างให้ข้าราชการปราชญ์ในพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาหลักของไทย เห็นได้จากการเสด็จเป็นองค์ประธานวางศิลาฤกษ์ ยกข้อฟ้า ใบระกา หรือเททองหล่อพระพุทธรูป หรือกิจกรรมอันเนื่องด้วยพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าพระองค์มีพระหฤทัยเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีความขวนขวายในการสร้างกุศลกรรมอยู่ตลอดเวลา

นอกจากพระองค์จะเสด็จไปเป็นประธานงานทางพุทธศาสนาอยู่ตลอดเวลาแล้ว พระองค์ยังทรงอุปถัมภ์ในการสร้างวัดอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น วัดสิรินธรเทพรัตนาราม เป็นวัดที่อยู่ในพระราชูปถัมภ์ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวัดราษฎร์ ตั้งอยู่เลขที่ 26 หมู่ 7 ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอกเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากการเพียรพยายามจากกลุ่มตัวอย่างสตรีพุทธสายเถรวาท โดยสถานะและบทบาทของสตรีเหล่านั้น ส่วนใหญ่มีความเป็นผู้มีชื่อเสียง (Famous person) เป็นบุคคลระดับ

สังคมชั้นผู้นำ (Elite) เป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญต่อแผ่นดิน (Importance person) เป็นบุคคลชั้นนำ (Leading person) มีความเป็นบุคคลได้รับความนิยม (Popular people) มีความเป็นใหญ่ในแว่นแคว้น (Power man in country) สามารถเป็นแบบอย่าง (Model) ในการตัดสินใจทำสิ่งใดทำได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

1. สถานะและบทบาทของสตรีในสมัยพุทธกาล เป็นการใช้ความสามารถจากสถานะและบทบาทของตนเองจากสถานะตามชาติกำเนิดและสถานะตามสังคมมอบให้เป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กรเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย หิรัญโต การใช้สถานะและบทบาทให้เป็นประโยชน์นั้น เป็นการใช้ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role playing skills and capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ในภายหลังแต่ทั้งสองอย่างนี้เกี่ยวพันกันอย่างยิ่ง หากขาดความสามารถเป็นทุนเดิมทักษะก็ไม่อาจมีได้โดยง่าย ซึ่งตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานะและบทบาทที่มีอำนาจในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา (อุทัย หิรัญโต, 2530)

แม้สถานะและบทบาทของสตรีสมัยหลังพุทธกาลจนถึงปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน เป็นการใช้สถานะและบทบาทที่ตนมีจากชาติกำเนิดและสังคมมอบให้เพื่อแสดงออกมา ให้เป็นไปตามผลที่คาดหวังให้เกิดความดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับ จามพิศ สัตย์สงวน ที่กล่าวว่าบทบาทหรือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ไม่ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้ทั้งคู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ นั่นก็คือ สิ่งในกลุ่มตัวอย่างแสดงตามบทบาทและสถานะที่ตนมีจนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคมได้ตามความคาดหมายคือปรากฏความมั่นคงในพระพุทธศาสนา (จามพิศ สัตย์สงวน, 2547)

2. สถานะและบทบาทของสตรีสมัยปัจจุบัน สตรีทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนับว่ามีบทบาทแสดงออกต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก บรรจบ บรรณรุจิพรรณนาว่า ความมั่นคงด้วยบทบาทของสตรีเริ่มตั้งแต่นางปชาบดีโคตมีสู่อุตสาห์วิงวอนเป็นปฐมอุปสมบทภิกษุณี ก็เพื่อให้มีพุทธบริษัท 4 ครบจำนวน และเป็นฐานความมั่นคงให้เกิดภิกษุณีสืบมา (บรรจบ บรรณรุจิ, 2539) จากสมัยพุทธกาลส่งต่อมาจนถึงสมัยปัจจุบัน การชำระความพระไตรปิฎกของสาวิการุ่นต่อมาหลังสังคายนาครั้งที่ 3 ซึ่งสอดคล้องกับ กฤษณา รักษาโณกล่าวว่า หลังสังคายนาครั้งที่ 3 แล้วเสร็จ มีการจัดส่งสมณะทูตไปอินเดียแดนต่าง ๆ 9 สาย จากนั้นมีการบวชกุลธิดา 3 สาย คือ 1) สายของพระโยนกธรรมรักขิตและคณะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่อปรนตกชนบท พระโยนกธรรมรักขิตได้แสดงอัคคิกขันโธปมสูตร ให้ชาวอปรนตกชนบทฟัง มีผู้บรรลัทธิธรรม กุลบุตรออกบวช 1,000 คน กุลธิดาออกบวช 6,000 คน

2) สายของพระโสมพะมิตรและพระอัครมเหสีพร้อมด้วยคณะ มาเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่สุวรรณภูมิ ได้แสดงพรหมชาลสูตร ให้ประชาชนฟัง มีผู้บรรลุลหิต 16,000 คน กุลบุตรออกบวช 2,400 คน กุลธิดาออกบวช 1,400 คน และ 3) สายพระมหินทและคณะ ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ตัมพปณิ (ศรีลังกา) ได้แสดงจุฬหัตถิปโทปมสูตร และหลังจากนั้นได้แสดงธรรมโปรดชาวลังกาเสมอ ๆ มีผู้บรรลุลหิตเป็นจำนวนมาก ภายหลังออกบวชเป็นจำนวนนับหมื่น พระนางอนุพาเทวีและบริวาร 1,000 คนออกบวชเป็นภิกษุณีจากหลักฐานอรรถกถาทำให้ทราบว่า ภิกษุณีในช่วง 300 กว่าปีหลังพุทธกาลยังรุ่งเรือง มีกุลธิดาออกบวชเป็นภิกษุณี ถึงแม้ว่าสายของพระโยนกธรรมรักชิตและสายของพระโสมพะมิตรและพระอัครมเหสีไม่ได้บันทึกว่ากุลธิดาบวชเป็นภิกษุณี แต่ได้นำสายของพระมหินทมาเป็นเกณฑ์การตัดสิน แสดงให้เห็นสถานะและบทบาทของสตรีต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน (ภุชญา รักษาโณม, 2555)

นอกจากนี้ความมั่นคงภายในที่เกิดขึ้นกับตัวเองก่อนแล้วค่อยขยายไปสู่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความมั่นคงของบุคคลการแสดงสถานะและบทบาทของกลุ่มตัวอย่าง เป็นการตอบคำถามบุคคลจะมีความมั่นคงได้ต้องมีองค์ประกอบหลายประการ เช่น สิทธิมนุษยชน คุณภาพชีวิตการศึกษาระดับสูงทางการเงินอนามัยชุมชนความไว้วางใจ ความรัก เป็นต้น สอดคล้องกับ พระมหาชินวัณน์ แสงชาติ (2548) ที่กล่าวว่า การปฏิบัติศาสนกิจของภิกษุณีก็มีบทบาทสำคัญใน การเผยแผ่ศาสนา การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของภิกษุณีนี้ได้แยกประเด็นศึกษา บทบาทของภิกษุณี มี บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการเผยแผ่ บทบาทด้านการศึกษา บทบาทด้านสังคม สงเคราะห์และบทบาทด้านจริยธรรมวินัย ภิกษุณีในสมัยพุทธกาลได้ปฏิบัติศาสนกิจเหมือนภิกษุสงฆ์ และสามารถพัฒนาศักยภาพทางปัญญาจนบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ นิพพานได้ นั่นหมายความว่าสตรีก็มีบทบาทในการสงเคราะห์ให้กับชุมชนได้ไม่น้อย ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา (พระมหาชินวัณน์ แสงชาติ, 2548)

3. สถานะและบทบาทของสตรีกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เห็นได้ว่าความมั่นคง เป็นเรื่องที่มีปัจจัยและองค์ประกอบที่แตกต่างกันมากและหลายระดับมีความเกี่ยวข้องในทุกประเด็น ทั้งการเมือง การปกครอง และศาสนา หากคณะบุคคลส่วนใด ดำเนินการโดยขาดการพิจารณาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งอาจจะก่อให้เกิดการความล่อแหลมต่อความมั่นคงทั้งในองค์การของตน และสิ่งแวดล้อมขึ้นได้สังคมที่แตกแยกเอารัดเอาเปรียบขาดความสามัคคีทำให้บ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา ขาดความมั่นคงได้ (บรรจบ บรรณรุจิ, 2539)

ความมั่นคงอาจเกิดขึ้นได้จากความหลากหลายขององค์ประกอบเป็นเหตุสร้างความมั่นคง ในทางพระพุทธศาสนานั้นจะสร้างความมั่นคงอยู่ได้ต้องมีความหลากหลาย เพราะถ้าไม่มีความหลากหลาย เมื่อเกิดเหตุสุดวิสัยขึ้น เช่น การมีสงคราม เป็นต้น ย่อมทำให้ความมั่นคงนั้นสั่นคลอนได้ แต่เมื่อใดที่มีความหลากหลายของนิกาย ภาษา คัมภีร์ เพศ วัย ชนชั้น สถานะ บทบาท และเชื้อชาติ เมื่อมีภัยมา ความหลากหลายเหล่านี้จะสร้างความมั่นคงให้กับองค์พระพุทธศาสนาได้แน่นอน (พระมหาชินวัณน์ แสงชาติ, 2548)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สถานะและบทบาทของสตรีกับความมั่นคงของพุทธศาสนาเถรวาท โดยรวมมีสถานะและบทบาทที่ชัดเจนต่อการสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เห็นได้จากการสร้างความมั่นคงให้กับตนเองก่อน จากนั้นค่อยสร้างเสริมและส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงภายในอันได้แก่ การได้ร่วมสร้างพระวินัยบัญญัติ กฎระเบียบ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความมั่นคงภายใน จากนั้นค่อยสร้างเสริมความมั่นคงภายนอกทางวัตถุ เช่น การสร้างวัด วิหาร เจดีย์ เป็นต้น แม้ในประวัติศาสตร์พุทธกาลจะมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสตรีผู้สร้างวัดสองท่าน คือ นางวิสาขาและนางอัมพปาลีเท่านั้น แต่เชื่อได้ว่าทุกวัดที่ปรากฏในสมัยพุทธกาลนั้น กลุ่มสตรีพุทธต้องมีส่วนร่วมอย่างแนบแน่น เพราะส่วนใหญ่โดยสถานะนั้นมีความเป็นผู้มีชื่อเสียง (Famous person) เป็นบุคคลระดับสังคมชั้นผู้นำ (Elite) เป็นผู้มีผลสำคัญต่อแผ่นดิน (Importance person) เป็นบุคคลชั้นนำ (Leading person) มีความเป็นบุคคลได้รับความนิยม (Popular people) มีความเป็นใหญ่ในแว่นแคว้น (Power man in country) สามารถเป็นแบบอย่าง (Model) ในการตัดสินใจทำสิ่งดีงามได้เป็นอย่างดี แม้ในสมัยหลังพุทธกาลก็เช่นเดียวกัน มีการทำสังคายนาอันเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนามั่นคงยิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ร่วมสมัยนั้นแม้ไม่มีปรากฏว่ามีส่วนร่วม แต่เชื่อได้อย่างแนบแน่นว่าท่านต้องมีส่วนร่วมไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง เพราะสถานะและบทบาทของท่านในยุคนั้น เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจเข้าร่วมอยู่พอสมควรสถานะและบทบาทที่ได้รับทั้งจากชาติกำเนิดและสังคมมอบให้นั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนามาจนทุกวันนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คณะสงฆ์ไทยควรมีการศึกษาสถานการณ์ในอดีต เพื่อให้มีคณะกรรมการทำงานเฉพาะเรื่องความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นภายในและภายนอก ภายในตัวบุคคลและภายในองค์การพระพุทธศาสนา ภายนอกคือวัดอุทฺถสถานและภายนอกองค์การพระพุทธศาสนา เพื่อหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมถอยของพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีบางประเด็นที่อยากทำให้มากกว่านี้ แต่ความจำกัดด้วยเหตุบางประการ ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้นต่อได้ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปอยากเสนอแนะให้มีการศึกษาอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับประเด็นสถานะและบทบาทของผู้นำองค์การพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา รักษาโฉม. (2555). สภาพปัญหาและแนวทางการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงของแม่ชีไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กิตติ วัฒนสมหาตม์. (2544). จามเทวี จอมนางทริภุชชัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์น การพิมพ์.
- _____. (2555). วรรณคดีบาลี. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์น การพิมพ์.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2547). การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2539). ภิษุณี:พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- พระมหาชินวัฒน์ แสงชาติ. (2548). ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของภิษุณีในสมัยพุทธกาล. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเทพ พรหมเลิศ. (2553). คัมภีร์มหาวงศ์ ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อุทัย หิรัญโต. (2530). หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร: ระพีชนา.

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี
ในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด*
THE DEVELOPMENT OF TEACHING AND LEARNING BASED ON
ANDRAGOGY CONCEPT IN BIOSTATISTICS AND EPIDEMIOLOGY
SUBJECT

พิมพ์ลดา อนันต์สิริเกษม

Phimlada Anansirikasem

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีราช

Boromarajonani College of Nursing, Chakriraj, Thailand

E-mail: phimladaa@ckr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี ในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด เป็นการวิจัยและพัฒนาแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด 2) การศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี 3) การประเมินความเป็นไปได้ของการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ซึ่งถูกเลือกแบบเจาะจงจำนวน 74 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ วิธีการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี 7 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน 2) การสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ 3) การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน 4) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 5) การออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การประเมินผลการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี แบบทดสอบความรู้และแบบประเมินความพึงพอใจในการเรียนการสอน ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา .80 - 1.00 และค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคอัลฟา .841 - .971 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ และการทดสอบที ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) 2) ความรู้หลังเรียนสูง

* Received 18 April 2021; Revised 25 April 2021; Accepted 10 May 2021

กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) 3) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.27)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, แนวคิดแอนดราโกจี, รายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

Abstract

The objectives of this research article were to develop teaching and learning based on andragogy concept in biostatistics and epidemiology subject. This research and development is divided into 3 steps: 1) development of teaching and learning based on andragogy concept in biostatistics and epidemiology subject 2) Study of teaching and learning management results based on andragogy concept 3) Assessing the possibilities of the teaching and learning based on andragogy concept. The samples were 74 of bachelor nursing students by purposive selection. The activities developed by Andragogy theory which has 7 levels; 1) The establishment of climate conducive to adult learning, 2) the creation for participative planning 3) diagnosis of needs for learning 4) the formulation of direction of learning 5) the development of design of activities 6) the operation of activities and 7) the rediagnosis of learning. The research tools comprised: 1) questionnaires of the learning outcome under the qualification framework for higher education, questionnaires of knowledge measurement and questionnaires of satisfaction in teaching and learning. Analyzed the data by content analysis frequency distribution and pair - t test. The research results showed that 1) the learning outcome under the qualification framework for higher education was significantly higher than before the study statistically ($p < 0.05$) 2) the knowledge after learning was higher than before. The statistical significance was significantly higher ($p < 0.05$) 3) Satisfaction was the highest ($\bar{X} = 4.67$, SD = 0.27).

Keywords: Teaching and Learning, Andragogy Concept, Biostatistics and Epidemiology Subject

บทนำ

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ สังคมและ

เทคโนโลยี จึงเป็นความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษาที่ต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับความต้องการในศตวรรษที่ 21 (รักจิต สุทธิพงษ์, 2560) ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนามนุษย์ให้มีศักยภาพเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน อนาคต (กัญญาณิชา อัมสมบัติ และอภิชาติ เสนะนันท์, 2562) ในการเตรียมความพร้อมให้ ผู้เรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสารและร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไป ตลอดชีวิต (Bellanca, J. & Brandt, R., 2010) ซึ่งเป็นเป้าหมายของประเทศเพื่อให้สังคมและ ประเทศชาติเกิดความยั่งยืนและเป็นสุข (รักจิต สุทธิพงษ์, 2560) กระบวนการจัดการศึกษาจึง ต้องส่งเสริมผู้เรียนสามารถพัฒนาเต็มศักยภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อ ตัวผู้เรียนเองไปจนตลอดชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษาไทย คือการพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ด้วยกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและ สังคม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, 2553) เช่นเดียวกับการจัด การศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อบรรลุมาตรฐานคุณวุฒิระดับ ปริญญาตรีสาขาพยาบาลศาสตร์และบรรลุมตรฐานวิชาชีพพยาบาล โดยพบว่าในการจัดการ เรียนการสอนที่ผ่านมาผู้สอนได้พยายามจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความ หลากหลายทั้งในเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เช่น การบรรยาย การอภิปราย กลุ่ม การเล่นเกม การรายงานหน้าห้องเรียน ล้วนแต่เป็นรูปแบบการสอนในแบบดั้งเดิม ไม่ สามารถพัฒนาบัณฑิตให้เกิดทักษะที่จำเป็นตามความต้องการของสังคมในปัจจุบันได้ (กมลรัตน์ เทอร์เนอร์ และคณะ, 2558)

รูปแบบการเรียนรู้มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญและพิจารณาถึง การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่แตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก ดังสมมติฐาน การเรียนการสอนผู้ใหญ่ของโนลส์ (ชิดชงค์ ส.นันทนาเนตร, 2560) ดังนี้ 1) ต้องการรู้ว่าทำไม เขาจึงต้องเรียนรู้สิ่งนั้น ๆ เพื่อเขาจะทุ่มเทอย่างมากเพื่อเรียนรู้สิ่งนั้น ดังนั้นสิ่งสำคัญสิ่งแรกของ ผู้ที่ทำหน้าที่ช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้คือการช่วยให้ผู้เรียนตระหนักรู้ว่าเขามีความจำเป็นที่จะ เรียนในสิ่งนั้น ๆ 2) ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อชีวิตของ ตนเอง ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถชี้นำตนเองได้ 3) ผู้เรียนเป็นผู้มีประสบการณ์และ ประสบการณ์เหล่านั้นส่งผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจึงต้องให้ความสำคัญต่อเทคนิควิธีสอนที่ เน้นการเรียนรู้โดยคำนึงถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ 4) ความพร้อมในการเรียนรู้ เขาพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งที่จำเป็นต้องรู้ หรือสามารถนำไปใช้ได้ ในชีวิตจริง 5) มีเป้าหมายการเรียนรู้ว่าสิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือนำไปใช้กับ การเรียนวิชาอื่น ๆ ได้ และ 6) มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ แม้ผู้เรียนจะตอบสนองต่อแรงจูงใจ ภายนอก เช่น การได้คะแนนสูง แต่แรงจูงใจภายในมีความสำคัญกว่า เช่น ความต้องการพัฒนา ตนเอง ความพึงพอใจในการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนควรจัดเพื่อสนับสนุนให้

เกิดการเรียนรู้และสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง (Knowles, M. S., 1978) ได้เสนอขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน 2) การสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ 3) การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน 4) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 5) การออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้ และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่นได้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างเพื่อน เกิดบรรยากาศการยอมรับนับถือและเกิดการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเองไปจนตลอดชีวิต ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนโดยนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เป็นการช่วยสนับสนุนและตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แตกต่างกันให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับห้องเรียนมากขึ้น สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนในปัจจุบันที่ได้เติบโตมากับเทคโนโลยี การจัดการเรียนการสอนปัจจุบันจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับผู้เรียนที่เปลี่ยนไป โดยใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในห้องเรียนมากขึ้น (Smaldino, S. E. et al., 2012) เป็นการเรียนการสอนที่ทันสมัยและให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านกิจกรรม รูปแบบของการเรียนรู้เป็นไปได้หลายรูปแบบไม่ยึดติดกับแบบใดแบบหนึ่งหรือรูปแบบเดิม ๆ เหมาะกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปในศตวรรษที่ 21 (ธนภรณ์ กาญจนพันธ์, 2559)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี จักรีรัช เป็นสถาบันการศึกษาสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ได้จัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์เช่นเดียวกับสาขาทางวิชาชีพด้านสุขภาพอื่น ๆ โดยเน้นให้นักศึกษามีความรับผิดชอบในการให้บริการเพื่อให้ผู้รับบริการมีภาวะสุขภาพที่ดีตามสถานะของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามในสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ผู้เรียนในศตวรรษนี้มีความแตกต่างจากผู้เรียนในสมัยที่ผ่านมาโดยสิ้นเชิง โดยมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและชอบในการเรียนรู้กับกลุ่มที่มีความสนใจคล้ายกันมากกว่าเรียนจากผู้สอนเพียงอย่างเดียว ประกอบกับในปัจจุบันความรู้ในเชิงหลักการ ทฤษฎีต่าง ๆ สามารถแสวงหาจากแหล่งต่าง ๆ มากมายและสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ตลอดเวลาตามความต้องการ ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียนให้เป็นบัณฑิต

ในการจัดการศึกษาวิชาชีวิตสถิติและวิทยาการระบาด สำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่ผ่านมาเป็นการสอนรูปแบบบรรยาย การอภิปรายหน้าชั้นเรียน เนื่องจากมีผู้เรียนจำนวนมาก ผู้สอนไม่สามารถสอนและดูแลให้คำแนะนำในแต่ละเนื้อหาให้เข้าใจได้อย่างทั่วถึงภายใน 1 ชั่วโมงของการเรียน ดังผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาในปี 2561 พบว่าการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.47 และการจัดกิจกรรมการสอนที่กระตุ้นความสนใจของนักศึกษา ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.49 ซึ่งมีค่าต่ำที่สุด

จากสภาพปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ (Andragogy) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ สามารถควบคุมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและสนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างเพื่อน และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่นได้ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเองไปจนตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี ในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด
2. เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี ในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษายาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีนิจ จำนวน 74 คน ซึ่งถูกเลือกแบบเจาะจง (purposive selection)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เครื่องมือดำเนินการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. เครื่องมือดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 วิธีการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจียาวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ประกอบด้วย 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน 2) การสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ 3) การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน 4) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 5) การออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การประเมินผลการเรียนรู้

1.2 เอกสารประกอบการเรียนรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

2.1 แบบประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ของ จรัสศรี เพ็ชรคง จำนวน 40 ข้อ เป็นแบบ (จรัสศรี เพ็ชรคง, 2559) โดยลักษณะคำถามเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ คือ ระดับมาก

ที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคอัลฟาเท่ากับ 0.971

2.2 แบบทดสอบความรู้รายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด โดยมีลักษณะเป็นแบบปรนัย เลือกตอบ (Multiple Choice) ชนิด 4 ตัวเลือก นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกเพียงคำตอบเดียว จำนวน 45 ข้อ โดยการให้คะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบ ผิดหรือไม่ตอบหรือตอบเกิน 1 คำตอบได้ 0 คะแนน ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.80 - 1.00

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจในการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาดัดแปลงจากการทบทวนวรรณกรรมโดยมีลักษณะแบบสอบถามเป็นข้อคำถามแบบให้เลือกตอบประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ได้แก่ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด จำนวน 23 ข้อ ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคอัลฟาเท่ากับ 0.971

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) หมวดวิชาเฉพาะกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ ศึกษารายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ศึกษาผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดในปีที่ผ่านมาและศึกษาทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีของมัลคัม โนลล์ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างต้นแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ตรวจสอบองค์ประกอบและขั้นตอนให้มีคุณภาพ ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. สร้างแผนการจัดการเรียนรู้และกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ดังนี้

1. ปฐมนิเทศผู้เรียน ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้ก่อนจัดการเรียนการสอน และอธิบายกิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีใช้เครื่องมือทั้งหมด
2. ผู้เรียนดำเนินการเรียนตามแผนการสอนในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 15 สัปดาห์
3. หลังจากผู้เรียนได้เรียนครบตามแผนการจัดการเรียนการสอนเรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนทำแบบทดสอบความรู้รายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดและแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ของการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด โดยการศึกษาความคิดเห็น ปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มและอภิปรายผู้เข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย ผู้เรียนจำนวน 74 คน อาจารย์ผู้สอนรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด 1 คน อาจารย์ประจำภาควิชาชุมชนและจิตเวช 1 คน เพื่อนำที่ได้รับไปปรับปรุง แก้ไขรูปแบบให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการใช้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

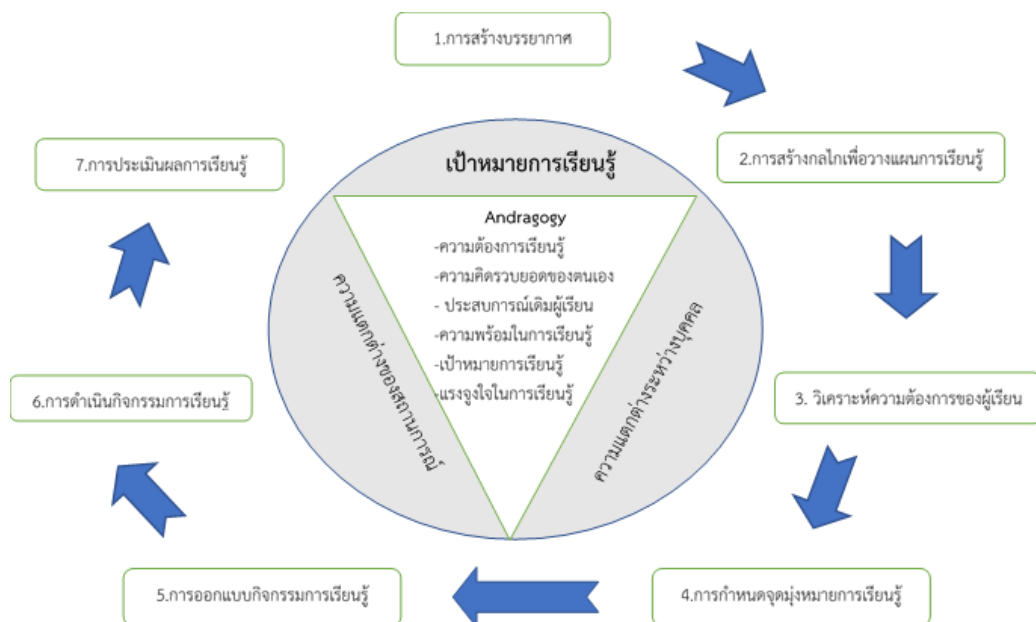
ประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี และความรู้รายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดเปรียบเทียบก่อนและหลังทดลองโดยใช้สถิติทดสอบ Pair t - test ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลความพึงพอใจการเรียนการสอนนำมาแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลการประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี จักรีรัช หมายเลข 7 - 86 - 2563 และผู้วิจัยชี้แจงกับกลุ่มตัวอย่างถึงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย อธิบายถึงสิทธิของกลุ่มตัวอย่างที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัย ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและประโยชน์ที่จะได้รับ ยืนยันจะไม่มีผลกระทบใด ๆ กับกลุ่มตัวอย่าง และผลงานวิจัยจะรายงานเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ซึ่งได้จากการศึกษาและการวิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี
ในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

1. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และอธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

2. ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับผู้เรียน โดยการพูดคุยและแสดงออกถึงความนับถือในฐานะผู้เรียนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจในการเข้าร่วมการวิจัย

3. จัดเตรียมเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัย

ขั้นดำเนินการวิจัย

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศกัลยาณมิตร ผู้เรียนสามารถเข้ามาพูดคุยกับผู้วิจัยได้ตลอดเวลา

2. สร้างกลไกเพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ โดยเปิดภาพยนตร์เรื่อง Out Break เป็นภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการระบาดของโรคไวรัสที่ติดต่อกันจากสัตว์สู่มนุษย์ หลังจากชมภาพยนตร์ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการชมภาพยนตร์เรื่อง Out Break และจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

3. วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนร่วมวางแผนการเรียนรู้ในวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดโดยผู้สอนแจ้งเนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ในรายวิชานี้และผู้เรียนแบ่งกลุ่มตามอัธยาศัยและความสนใจ จากเนื้อหา 7 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรค 2) ธรรมชาติการเกิดโรค 3) การป้องกันและควบคุมโรค 4) รูปแบบการศึกษาทางระบาดเชิงพรรณนา 5) รูปแบบการศึกษาทางระบาดเชิงวิเคราะห์ 6) การเฝ้าระวังโรค และการสอบสวนโรค และ 7) บทบาทพยาบาลในงานระบาดวิทยา

4. กำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนรู้และความต้องการเรียนรู้ในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

5. ออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ออกแบบสื่อการสอน และวิธีการประเมินผล โดยผู้สอนแนะนำทักษะการสืบค้น แหล่งทรัพยากรเพื่อสนับสนุนให้เกิดการสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง และจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนสามารถมาปรึกษากับผู้สอนได้ตลอดเวลา

6. ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้เรียนแต่ละกลุ่มจัดกิจกรรมการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ตามรายหัวข้อที่สนใจให้กับเพื่อนในห้องหัวข้อละ 1 ชั่วโมง หลังจากนั้นผู้สอนสรุปประเด็น

7. ประเมินผลการเรียนรู้ โดยการสอบ post - test และประเมินความพึงพอใจ

ตอนที่ 2 ประเมินผลการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการศึกษาแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Study) ชนิดกลุ่มเดียว (One Group Pretest - Posttest Design) กับนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม ชั้นปีที่ 2 จำนวน 74 คน โดยพบว่านักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 94.6 เพศชาย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 ส่วนใหญ่อายุ 19 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 54.1 ซึ่งมีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ก่อนและหลังจัดการเรียนการสอน

ตัวแปรที่ศึกษา	ก่อน		หลัง		t - test	p - value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ภาพรวม	4.02	.49	4.28	.35	5.34	0.000
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	4.36	.48	4.45	.35	1.77	0.081
ความรู้	3.67	.67	4.10	.45	6.09	0.000

ตัวแปรที่ศึกษา	ก่อน		หลัง		t - test	p - value
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ทักษะทางปัญญา	3.86	.61	4.20	.48	5.35	0.000
ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	4.38	.51	4.47	.37	1.63	0.106
ทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการสันทัด	3.78	.60	4.13	.42	5.69	0.000

จากตารางที่ 1 ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีพบว่า หลังการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี ผู้เรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสูงขึ้นกว่าก่อนจัดการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยก่อนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีเฉลี่ย 4.02 คะแนน หลังการจัดการเรียนการสอนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีเฉลี่ย 4.28 คะแนน

2. ผลการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความรู้รายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดก่อนและหลังจัดการเรียนการสอน

คะแนนความรู้	$\bar{x}$	S.D.	t	df	p - value
ก่อนจัดการเรียนการสอน	35.58	6.954	32.017	73	0.000
หลังจัดการเรียนการสอน	66.78	6.721			

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความรู้รายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดพบว่า หลังการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี ผู้เรียนมีความรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยคะแนนผลการทดสอบด้านความรู้ก่อนจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.58 (S.D. = 6.95) และหลังการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 66.78 (S.D. = 6.72)

3. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี

ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
ภาพรวม	4.67	0.276	ระดับมากที่สุด
การสร้างบรรยากาศ	4.78	0.354	ระดับมากที่สุด
การวางแผนการเรียนรู้	4.63	0.378	ระดับมากที่สุด
การวิเคราะห์ความต้องการ	4.63	0.416	ระดับมากที่สุด
การกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้	4.63	0.369	ระดับมากที่สุด
การออกแบบการเรียนรู้	4.68	0.401	ระดับมากที่สุด
การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้	4.66	0.374	ระดับมากที่สุด

ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
การประเมินผลการเรียนรู้	4.70	0.366	ระดับมากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี พบว่า ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.27)

ตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ของการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ได้แก่ 1) ผู้เรียนได้เรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญของรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด 2) กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอน บรรยายภาคการเรียนสนุกสนาน กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย และมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การแสวงหาความรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีจากการค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เพิ่มความสามารถในการค้นหาความรู้ โดยการศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองในเนื้อหาที่ไม่เข้าใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์

2. ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดมีข้อคิดเห็นว่า 1) รายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด เป็นวิชาที่ผู้เรียนยังไม่มีประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับโรค ภัยทางสุขภาพมาก่อน ทำให้ขาดความรู้พื้นฐานสำคัญของเนื้อหาที่เรียนในปัจจุบัน 2) การแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความสมัครใจ พบว่ามีอย่างน้อย 1 กลุ่มเป็นกลุ่มที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ปฏิเสธให้เข้าร่วมกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้จำเป็นต้องมารวมกันเอง ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน และการประเมินผล สำหรับกลุ่มนี้จึงเกิดการเรียนรู้ในรูปแบบที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ

อภิปรายผล

1. การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด โดยศึกษาผลการประเมินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาในปี 2561 พบว่า การจัดบรรยายภาคการเรียนรู้อย่างดีที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและการจัดกิจกรรมการสอนที่กระตุ้นความสนใจของนักศึกษา ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.49 ซึ่งมีค่าต่ำที่สุด จึงศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี (Andragogy) ของ Knowles 7 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน 2) การสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้ 3) การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน 4) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 5) การออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การประเมินผลการเรียนรู้ และออกแบบการ

จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (Knowles, M. S., 1978) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดทำแผน 1.1) สร้างบรรยากาศกัลยาณมิตร 1.2) สร้างกลไกเพื่อให้เกิดการวางแผนการเรียนรู้โดยให้ดูภาพยนตร์ และให้ผู้เรียนสะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 2) การออกแบบและดำเนินการ ได้แก่ 2.1) วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนร่วมวางแผนการเรียนรู้ 2.2) กำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 2.3) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 2.4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 3) การตรวจสอบและการประเมินผลการเรียนรู้ หลังจากนั้นนำแผนการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี และ มคอ.3 ในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาดแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการศึกษาก่อนนำมาใช้จริง ทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีขั้นตอนที่เป็นระบบชัดเจน ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานปริญญาดุษฎีและทางการเรียนรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด ซึ่งสอดคล้องกับผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีที่มีต่อความสามารถในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของเยาวชนไทใหญ่ โดยการวิจัยนี้พัฒนากิจกรรมโดยใช้แนวคิดแอนดราโกจี 7 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ 2) การสร้างโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม 4) การกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 5) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ 6) การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) การประเมินผลการเรียนรู้ และในการจัดกิจกรรมใช้แนวคิดกระบวนการกลุ่ม 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการมีส่วนร่วม 2) ขั้นวิเคราะห์ 3) ขั้นสรุป 4) ขั้นประเมินผล พบว่าเยาวชนไทใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความสามารถในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของเยาวชนไทใหญ่หลังทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ในด้านความรู้ ทักษะการพูดสนทนา ทักษะ การอ่านออกเสียง ทักษะการเขียน และเจตคติของเยาวชนไทใหญ่เพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (บรมัตถ์ ท้าวแก่นสาร, 2555) แสดงว่าแนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี (Andragogy) สามารถส่งเสริมความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนเพิ่มขึ้นได้

2. ผลการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจี พบว่าหลังการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีและมีความรู้สูงขึ้นกว่าก่อนจัดการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.27) โดยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีการกระจายน้อย แสดงว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในกระบวนการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้ ซึ่งรูปแบบนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการควบคุมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างเพื่อน เกิดบรรยากาศการยอมรับซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจี

ของโน้ส เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกลพบว่า หลังการใช้โปรแกรมมีทักษะการอ่านสูงกว่าก่อนดำเนินการที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 จึงเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (อุไรวรรณ ห่วงสกุล, 2554)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดแอนดราโกจีในรายวิชาชีวสถิติและวิทยาการระบาด มีกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่มีบรรยากาศการเรียนรู้สนุกสนาน กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออกและได้เรียนรู้ในหัวข้อที่สนใจ เกิดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีจากการทำงานกลุ่ม การค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เพิ่มความสามารถในการค้นหาความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นเมื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาอื่น ผู้สอนต้องศึกษาคู่มือเพื่อทำความเข้าใจขั้นตอนการสอนในแต่ละชั้นอย่างละเอียดเสียก่อน เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนนี้ ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ กระตุ้นความคิด และนำผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมแต่ละขั้นของรูปแบบการเรียนการสอน แต่การจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้มีข้อจำกัดเรื่องการแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความสมัครใจโดยพบอย่างน้อย 1 กลุ่ม เป็นกลุ่มที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ปฏิเสธให้เข้าร่วมกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้จำเป็นต้องมารวมกันเอง ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน และการประเมินผล สำหรับกลุ่มนี้จึงเกิดการเรียนรู้ในรูปแบบที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไปควรใช้วิธีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนสามารถเลือก 2 แบบ ได้แก่ 1) การแบ่งกลุ่มตามความสมัครใจโดยผู้เรียนเอง และ 2) สำหรับผู้เรียนที่ไม่สะดวกเลือกกลุ่มเอง สามารถส่งรายชื่อมาให้ผู้สอนเป็นผู้แบ่งกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ เทอร์เนอร์ และคณะ. (2558). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล ใน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 25(2), 178-193.
- กาญจน์นิชา อิมสมบัติ และอภิชาติ เสนะนันท์. (2562). การพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนในโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยาโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี, 13(3), 64-76.

- จรัสศรี เพ็ชรคง. (2559). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 10(2), 199-211.
- ชิดขงศ์ ส.นันทนาเนตร. (2560). ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. นครปฐม: ร้านสีฟ้า สเตชั่นเนอรี่.
- ธนภรณ์ กาญจนพันธ์. (2559). ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา การกำกับตนเอง และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บรมัตถ์ ท้าวแก่นสาร. (2555). ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีที่มีต่อความสามารถในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของเยาวชนไทใหญ่. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอน 45 ก หน้า 1-3 (22 กรกฎาคม 2553).
- รักชิต สุทธิพงษ์. (2560). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 19(2), 344-355.
- อุไรวรรณ ห่วงสกุล. (2554). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดแอนดราโกจีของ มัลคอม โนลส์ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bellanca, J. & Brandt, R. (2010). 21st Century Skills: Rethinking How Students Learn. Bloomington. IN: Solution Tree. 271.
- Knowles, M. S. (1978). The Adult Learner a Neglected Species. (2nd ed). Houston: Gulf publishing Co.
- Smaldino, S. E. et al. (2012). Instructional Technology and Media for Learning. (10th Edition). New Jersey: Pearson Merrill/prentice hall.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double Blind Peer – Reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน ทางวารสารมีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 – 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมี

รายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 – 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด – ปิด แล้วระบุชื่อ – นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ ชื่อที่/ เลขหน้า มาด้วย เว้นวรรคหนึ่งครั้งแล้วตามด้วยอ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่าง เช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นมนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลูญในโภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมต่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์อาภากรและเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kemp, S., 2020)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Levinson, D. & Ember, M., 1996)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Davis, S. N. et al., 2020)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ จ. สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวิระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่.// (ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุลุทธิสัง 4 ของพระอริยบุคคล.
ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาควิชา. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น
ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทาง
โหราศาสตร์. (นางณฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวิศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ
15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป
ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้
เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57
ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.
- สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาม 4 ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.
- Muniyandi, M. et al. (2015). Health literacy on tuberculosis amongst vulnerable segment of population: Special reference to Saharia tribe in central India. The Indian journal of medical research, 141(5), 640-647.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่ง

เข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วย ภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิงค์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....ระบุประเภทของวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3 – 5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16.pt)

2..... (16.pt)

3..... (16.pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่
สอดคล้อง กับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

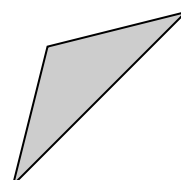
.....

.....

.....

.....

.....

(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาใน
รูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

[illegible]

....(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

[illegible]

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีขอบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt)...ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

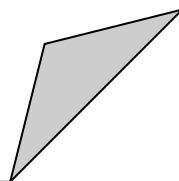
Keywords: 3 – 5 words

บทนำ (18 pt)

.....(16 pt).....

(10 pt)

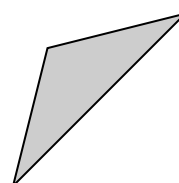

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

(10 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

